

ACTA ERUDITORUM

ANNO

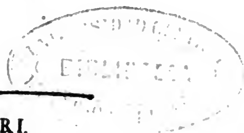
M DCC XVII

publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII FIL.
THOMAM FRITSCHIUM
&
FRID. GROSCHUF.

Typis VIDUÆ JOH. CASPARI MULLERI.
A. M DCC XVII.

Lectori Benevolo Salutem!

PRodit jam in conſpectum tuum L. B. Tomus Actorum Eruditorum, ſi a primo, quo lucem adſpicere cœperunt, anno computes, trigeſimus ſextus, idemque, ſi ſex Supplementorum tomos (nuper enim ſextus completus eſt) & tria Indicum Generalium Volumina addas, operis univerſi quadrageſimus quintus. Neque vero quisquam, quod ſperamus, nos a priſtino more noſtro hactenus deſciviſſe jure arguet, quandoquidem nec Collectorum ſtudium & ardor refrixit, nec ullis ſumptibus pepercimus, ut libros apud exteros excuſos & in officinis (quod de Anglicis imprimis & Italicis adſeverare poſſumus) rariſſime proſtantes conſequeremur. Enimvero cum librorum mirus eſſet his annis proventus, eoque literatorum hominum curioſitas indies creſceret, ut non ſatis haberent, librorum jam editorum recenſus legere, ſed mature, quæ hic illic vel parerent eruditi, vel nuper admodum procuderint, reſciſcere optarent, hinc & annis 1715, 1716 & hoc ipſo, quem prope abſolvimus, nova Literaria lingua vernacula ſub titulo: *Neue Zeitungen von gelehrten Sachen*, ſingulis hebdomadibus in forma octava in lucem edidimus, idque operam dedimus, ut non modo rerum fere omnium, quæ ad rem literariam Europæ ſpectant, rationem accurate redderemus, verum & Diaria Gallica, Italica, Bel-

gica,

gica, Anglica, Germanica, pleraque omnia, enotatis undique censuris, brevi quasi tabula exhiberemus. Quo cum satis quidem, quod nemo ibit inficias, prospectum fuerit nostræ gentis hominibus, ut tamen exteris quoque satis fiat, quibus hactenus, ob librorum recensiones copiosiores, nova Literaria in his Actis communicare raro licuit, constitutum nobis est, anno proxime instanti bis singulis Mensibus Latino idiomate *Nova Literaria* evulgare, eadem quidem forma, qua vernacula continuabimus, verum ratione adeo diversa, ut qui vernaculis utuntur, Latinis istis carere minime possint. Nam cum illa nondum omnia capiant, quamvis bis quavis septimana hactenus prodeuntia, hæc Supplementi quodammodo loco futura sunt: quo id demum nos impetraturos speramus, ut justos rei literariæ Annales scripturi nihil fere ad rem tot Eruditorum votis exoptatam desiderare possint. Præterea Latinis his Novis tum ea, quæ de exteris in illorum Diariis frustra quæruntur, tum quæ Germani potissimum nostri tentant, tum denique observationes nonnullas novas, sive Physicas Mathematicasque, sive Criticas ac Philologicas inseremus. Sed de instituto hoc res ipsa harum delitiarum cupidos plenius edocebit. Dab. Lipsiæ Cal. Dec. MDCCXVII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Januarii, Anno MDCCXVII.

HISTORIÆ CONTROVERSIARUM DE DIvinæ gratiæ auxiliis, sub summis Pontificibus, Sixto V, Clemente VIII, Paulo V, ab objectionibus R. P. HYACINTHI SERRII vindicatæ libri tres. Accedunt Dissertationes quædam, item responsio ad Fr. Henricum a S. Ignatio, & alia quædam opuscula; Autore P. LIVINO DE MEYER, Societatis Jesu Theologo.

Bruxellis, typis Antonii Claudinat, 1715, fol. Alphab. 10.

CErtaminis celeberrimi, quod Societatis Jesu Patribus cum Dominicanorum ordini adscriptis super historia controversiarum de auxiliis gratiæ divinæ intercedit, & hactenus non exiguæ molis voluminibus agitatum fuit, non semel a nobis facta est mentio. Longe majori, quam antea, strepitu hocce bellum utrinque gestum, cum P. Hyacinthus Serrius, sub Augustini le Blanc nomine latitans, Dominicanorum causam acturus, *Historiam Congregationum de auxiliis gratiæ divinæ* ederet, a nobis recensitam *Mense Decembri M. DCC p. 337 sqq.* Huic enim præter alia minoris momenti, nec adeo magnæ molis scripta, tandem opposita fuit *Historia controversiarum de divinæ gratiæ auxiliis sub summis Pontificibus Sixto V, Clemente VIII & Paulo V,* sex Libris comprehensa, Autore Theodoro Eleutherio, quo nomine Reverendum virum Livinum de Meyer tegi, nunc demum ex hocce opere, cujus mox mentionem faciemus, intelleximus, edita Antwerpiæ, M. DCC V, cujus summam more nostro exhibuimus *Mense Augusto M. DCCVII p. 366 seqq.* Tum vero rursus pro Domini-

minicanis, abjecto Augusti le Blanc ficto nomine, in aciem prodiit Jacobus Hyacinthus Serrius, in nova operis antea memorati editione, in qua quid ad causam suam tuendam denuo præstiterit, vel ipse nos condocere titulus potest: *Historia Congregationum de auxiliis divinæ gratiæ, sub summis Pontificibus Clemente VIII & Paulo V, in quatuor Libros distributa, & sub ascititio nomine Augustini le Blanc, Lovanii primum publicata, nunc autem magna rerum accessione aucta, insertisque passim pro re nata, adversus nuperas oppugnationes vindicationibus, asserta, defensa, illustrata, cui præterea accedit Liber quintus, superiorum apologeticus, adversus Theodori Eleutherii eodem de argumento pseudo historiam, Autore & defensore F. Jacobo Hyacintho Serrio, ordinis Prædicatorum Doctore Sorbonico, & in Serenissimæ reipublicæ Venetæ Academia Patavina Theologo primario.* Prodiit opus hocce Antwerpiæ MDCCIX, sed ad nostras nondum manus pervenit, quæ ratio est, quod nulla ejus hactenus in Actis nostris facta fuit mentio. Tantum vero abest, ut Jesuitæ eo ad silentium redacti, aut causam deserere coacti sint, ut non minori potius, quam antea factum, alacritate defensionem ejus in se susceperit, qui sub Eleutherii nomine latitaverat, nunc autem palam omnibus se sistere voluit, Livinus de Meyer, in hocce, cujus antea exhibuimus titulum, & de quo nunc plura nobis dicenda erunt, opere.

Prius autem, quam ad rem ipsam accedat, quædam generatim priori Controversiarum de auxiliis gratiæ divinæ Historiæ a Serrio objecta paucis repellere operæ duxit esse pretium. Primo namque questus est Serrius neglectam ab adversario Notariorum & tabularum omnium fidem. Respondet autem, tabulas istas jam pridem rejectas reprobatasque esse a Romano Pontifice, qui non majorem illis exhiberi fidem voluerit, quam fabulis. Cumque falsa plurima, & inter se pugnantia, immo in Clementem VIII Pontificem injuria contineant, vitio sibi verti non posse, iis quod locum non concedat. Altera Serrii querela fuerat, quod Eleutherius argumenta protulerit, ad rem ipsam minus spectantia, integrasque subinde operi suo insernerit dissertationes, quæ totidem verbis coram summis Pontificibus fue-

fuerunt recitatæ, tam pro defensione Molinæ, quam pro oppugnatione Bannezii. Respondet Autor, ægre forte Serrium ferre, ea in lucem proferri monumenta, quæ dudum injuria temporis intercidisse speraverat. Advertere nimirum eum, frustra ab eo cani victoriam verbis, quæ factis destruatur. Plurimum sane ad historiam quoque referre, omnibus ut innotescat, quibus argumentorum ponderibus causa illa gravissima a Theologis istius ætatis celeberrimis fuerit disceptata. Dum vero Serrius legem velut ponat, ne quis historiam de hisce controversiis scripturus, aliquid argumentorum vel digito moveat, perinde hoc esse ac si quis Trojani belli historiam daturum moneat, ne gesta narret ab Achille & Hectore prælia, sileatque omnino, quid actum ab Ajace fortiter, quid ab Ulysse prudenter. Si cum Serrio regeras, hoc vero nihil aliud esse, quam litem ipsam denuo repetere, causam ipsam novo examini committere velle, a facto ad jus *obliq;* divertere, a sancito judicio, tametsi nondum ex formulis promulgato, ad fictitia damnatæ partis merita, quasi minus Romanis censoribus innotuerint, provocare; respondet Autor, hæc ita comparata esse, ut longe rectius in adversarium suum retorqueantur, qui primus id fecerit, quod nunc in aliis culpet. Eccur ergo sanciti, inquit Serrium alloquens, judicii promulgationem solemnem seculari tædio non pergis cum silentio expectare, ut Messiam Judæi? cur ab argumentis tuorum enarrandis vaneque ostentandis non abstinuisti manum? cur litem ipsam primus repetis? De historia denique Eleutherii contemptim Serrius pronunciaverat, asserens, ab eo *vitra fracta, rejectas quisquilias, & confutatas jamdudum nænias in scenam adduci, superboque explicari apparatu.* Quod ut Meyerus retundat, doctorum quorundam, de historia ista præclare sentientium, testimonia profert. Sed missis hisce ad rem ipsam accedimus.

In primo itaque operis hujus Libro, occasione controversiarum de auxiliis, res in Belgio gestæ, prout ab Eleutherio enarratæ erant, denuo comprobantur, & ab objectionibus Serrii vindicantur. Lib. I. Asseruerat Eleutherius, Serrium Historiæ congregationum de auxiliis gratiæ non solum Autorem esse, cum hicce fœtus Jansenistas quoque progenitores agnoscat. Cap. I. Ægerrime

 rime

rime hoc ferens Serrius, Eleutherium ideo calumniæ postulaverat. Hic ergo ut nihil se, quod non cum veritate consentiat, dixisse evincat, id quidem suarum duxit esse partium. Ab annis itaque viginti & amplius parandæ auxiliorum Historiæ a principibus Jansenistarum insudatum, nos condocet. Rude hujus compendium delineatum primo anno MDCLXXXVII, Gallicеque editum ab Arnaldo. Haud multo post prodiisse tomulos duos, Gallico pariter idiomate scriptos, hoc titulo: *Traditio Romanæ Ecclesiæ*, Autore Paschasio Quesnello, sub fictitio P. Girmain nomine latitante. Addidisse Quesnellum operi huic tomum tertium, ac deinde quartum, cui titulum dederit: *Defensio Romanæ ecclesiæ contra Leydeckerum Calvinistam.* Autor Quesnellum, insulsum ecclesiæ defensorem, aut proditorem potius vocat, quem Roma rejecerit damnaveritque. Tomo operis istius secundo inseruisse Quesnellum *Historiam congregationum de auxiliis*, in qua descriptis ad apicem iis, quæ primus historiæ parens Arnaldus rudiori adumbraverat penicillo, multa adjecerit fabulosa, collecta ex Coronelli, Pegnæ, Lemosii suppellectile curiosa. Cum autem hæc omnia in Latinam Augustini le Blanc Historiam sint translata, collegit inde Autor, Arnaldum & Quesnellum partem eo in opere haud mediocrem habere. Nec Arnaldum saltem atque Quesnellum adornandæ paulatim historiæ majori prolusisse, sed Jansenistas quoque Parisienses operam indefessam contulisse. Id quod productis ex epistolis, regia autoritate, cum Quesnellus in carcerem conjiceretur, interceptis, variis locis probare annititur. Sed ipsum quoque diffiteri non posse Serrium contendit, opusculorum, quæ pro Historiæ defensione in lucem dedit, corrigendorum & poliendorum gratia, adjutricem & subsidiariam Quesnelli operam fuisse a se impense emendicatam. Quod ut extra dubium ponat, loca quædam ex epistolis Serrii ad Quesnellum, quas ipsius Serrii manu exaratas se habere dicit, in medium profert.

Cap. II. Non tantum autem historiam Serrii, sed alia quoque Thomistarum scripta, opera & studio Jansenistarum lucem adspexisse publicam, Autor ulterius nos condocet. Refert hinc Antonii Reginaldi, ordinis fratrum Prædicatorum, librum, *de mente con-*

concilii Tridentini circa gratiam se ipsa efficacem, qui anno MDCCVI lucem adspexit publicam. Enimvero cum opus hocce Reginaldi annis septem Arnaldi & Quesnelli digitis hæserit, quod allatis testimoniis comprobat, non aliam quidem ob causam id contigisse censet, quam quod hisce ad corrigendum limandumque fuerit traditum. Et licet P. Massoulie, Dominicanus, ex quo Jansenistæ manuscriptum acceperunt, cavere voluerit, ne quoad doctrinæ substantiam aliquid immutaretur, impedire tamen eum non potuisse, quo minus aliquid doctrinæ Jansenianæ operi huic furtim a Quesnello intruderetur. Mittimus nunc, quæ de *Actis Lemosianis*, itemque de *Panoplia gratiæ*, quæ sub nomine Thomæ de Lemos prodiit, monet, quæve itidem obstetricantibus Jansenistis, & placita sua iis adspergentibus, lucem adspexisse contendit. Inter Jansenistarum fautores promotoresque edendæ *Historiæ de auxiliis gratiæ* Eleutherius etiam retulerat Norbertum d'Elbeque, Dominicanorum ordini adscriptum. Hunc *Dissolutionem schematis Wyekiani* non alium in finem edidisse, quam ut addictum Jansenistis demonstraret animum. Immo Wallono, Jansenianæ factionis in urbe Romana curatori, huncce librum discutiendum obtulisse. Improbatum a Wallono ideo hocce scriptum, quod Autor ei inseruisset, Christum etiam pro reprobis mortuum esse. Restitisse initio d'Elbequium, ne istud dogma ex hocce scripto deleretur; sed instante Wallono, consensisse tandem, ut quæ huc spectabant, ex opere isto delerentur. Rem ita se habere, ex epistolis Walloni, aliorumque comprobat. Exprobrationem hanc cum d'Elbequius ægre ferret, edita anno MDCCIX *Epistola expostulatoria ad Theodorum Eleutherium*, calumniæ eum accusavit. Respondit ei Eleutherius, hoc est Meyerus, *Epistola curiosa ad F. Norbertum d'Elbeque responsoria*, quæ cum operi huic subnexa sit, deinceps a nobis commemorabitur. Autor autem hic refert, d'Elbequium visa hacce Epistola obmutuisse, epistolis quippe partim a se ad Jansenistas scriptis, partim a confœderatis suis, ad silentium redactum. Provocasse equidem d'Elbequium, ad ipsam *Dissolutionem schematis Wyekiani*, ex qua appareat, dogma de universali merito mortis Christi ex ea neutiquam Cap. III.

tiquam expunctum. Sed insigni eum hic uti fallacia, Autor observat, qui ad librum hunc, non prout a Wallono correctus & emendatus sit, sed prout haud ita pridem ab eo sit editus, provocet. Quanquam ne sic quidem de efficacia mortis Christi ea tradat, quæ doctrinæ Thomistarum sint consentanea, quod copiose admodum, variisque exemplis demonstrat.

CAP. IV. Ad Serrium dum revertitur, quibus argumentis & quo jure libri de auxiliis famam sibi solus arroget, disquirit. Provocaverat Serrius etiam ad Quesnellum, ejus testimonio evicturus, se solum historiæ istius Autorem esse. Ad quod responsurus Meyerus, pro! superi, inquit, quantum & qualem virum, quam sincerum, quam fraudis omnis osorem, quam restrictionis omnis speculativum hostem, quam germanum ecclesiæ filium! Dum Quesnellum restrictionis omnis speculativum hostem vocat, eum re ipsa a restrictionum usu non alienum esse innuit, idque mox exemplo demonstrat. *Historiam de auxiliis*, non a se, sed a viro altero, eoque doctiori scriptam esse, testaturus Quesnellus, in *Motivo juris* scripserat: *Nec operam contuli, nec pedem movi, nec cum ullo typotheta egi, de hujus operis impressione, quod doctiorem me Autorem habet.* Latitantem hic reservationem detecturus Autor statim addit: *O! frontem hominis! nec pedem movit, nec linguam, quia Secretarii est usus ministerio, cujus membra non reputat sua, cum ipse prodire in apertum, nisi septus caligine, non audeat.* Dum etiam Serrius undecim censorum calculo opus suum omnis nævi expers judicatum fuisse jactitaverat, Autori hinc occasio inquirendi, quantum censorum istorum judicio tribuendum sit, enascitur. Inter censores istos etiam fuit F. Henricus a S. Ignatio, Carmelita, ob *Ethicam amoris* seu *Theologiam Sanctorum &c.* Leodii anno MDCCIX editam, satis notus. Hunc vero licentiam & facultatem vulgandi Vicarii Generalis Leodiensis fraudulenter libro huic præfixisse, quæ tamen ab eo nec petita fuerit, nec concessa, unde & ab Episcopo Leodiensi mox prohibitum fuerit, ne liber iste venderetur. Jansenistarum autem eum causam passim in hocce opere agere, Autor ostendit, dum Jansenismum pro phantasmate atque spectro inani habet.

Cap. V. Serrio porro Thomistarum cum Jansenistis initum fœdus objecerat

cerat Eleutherius, illo istud inficiante, & quovis modo a se amoliente. At recte id omnino a se factum, hic ostendit Meyerus. Mentio hic etiam celeberrimi istius *Casus conscientiæ* injicitur, a Jansenistis, ut creditur, confictі, & facultati Theologicæ Parisiensi oblati. De hoc Serrius ad Quesnellum scripserat, Roma sibi relatum, *condemnationem Romanam Resolutionis casus conscientiæ non cadere super factum Jansenii &c.* Sed secus se rem habere, tum argumentis, tum prolatis in medium Clementis XI Pontificis ad Noallium Cardinalem, immo ipsum Galliæ Regem Ludovicum litteris, demonstrat. Natalis quoque Alexandri, quem virum ceteroquin præclarum ac eruditum vocat, hic injicitur mentio. Hic namque ad Brigodæum, Quesnelli Secretarium, scripserat: *Deum precor, ut det successum bonum P. Hennebel, & omnibus veris S. Augustini discipulis, defensoribus doctrinæ sanæ; si pollerem autoritate, jucundissimum mihi esset, hanc in illorum obsequium totam impendere &c.* Eximium, quem Alexander hisce verbis erga Jansenistas testatus est, favorem frustra a Serrio excusari, id quidem est quod pluribus Autor ostendit. Hinc prætextus, quos vocat, vanos, quibus Serrius se irritatum dicit, ad scribendam stilo mordaciori historiam, denuo profligat; & quod de parergis, præfationi historiæ suæ insertis, frustra se excusare Serrius annitatur, ostendit, simulque Philippum Labbeum, pariter ac Rob. Bellarminum Cardinalem, a Serrii accusationibus vindicat. Dum ad codices manuscriptos transit, observat, Serrium ad decretum Innocentii X Pontificis, quo Actis illis & codicibus manuscriptis Lemosii, Pegnæ, & aliorum quorumcunque *nullam omnino esse fidem habendam, neque ab alterutra parte, seu a quoquam alio allegari posse*, sancivit, respondisse, hoc unum Pontificem cavisse, ne Acta illa fidem in judicio facere possent, neve Societatis Theologi apud ecclesiasticum tribunal conveniri possent, de defensa doctrina a Paulo V Pontifice damnata. Regesserat Eleutherius, rem hanc ad tribunal ecclesiasticum sine manifesta insania a nemine vocari potuisse, etiam ante decretum Innocentii, cum Societatis doctrina a Paulo V neutiquam sit damnata. Serrium itaque, ut hinc se expediret, eo tandem se recepisse, ut assereret, non id

Cap. VI, VII.

Cap. VIII.

se

ſe voluiſſe, quod Romani Pontifices Actis illis & codicibus manuſcriptis abſtulerint fidem judicialem, quippe quam nunquam habuerint, ſed declaratum duntaxat voluiſſe, quod talem in judicio fidem nunquam meruerint Acta illa. Quod frivolum plane Autor noſter pronunciat; quaſi non unum idemque ſit, fidem Actis illis in judicio auferre, & declarare, quod nunquam in judicio fidem facere potuerint. Pari ratione & reliqua, quibus Actis hiſce fides conciliari poterat, repellit, & quæ Innocen-
Cap. IX. tius X de iis ſanciverat, in apricum producit. Objecerat Serrius Societatis Jeſu Patribus, a prima ſtatim congregatione eos ab Ignatii, ſuæ Societatis conditoris, regulis diſceſſiſſe, dum contra ipſius mentem, alium in Theologicis præter S. Thomam prælegendi Autorem ſuis fecerint facultatem. Hinc non ſemel, conatum *accommodatiorem utilioremque Theologiam* introducendi illis objecerat. Ab Eleutherio itaque rectiora licet edoctus, cum nihilo ſecius mentem non mutaret, variaque regereret, Autor noſter demonſtrat, in ipſo Ignatii autographo nihil mutatum, ſed tantum in exemplo originali, quod juſſu Ignatii Patres quidam iſtius Societatis deſcribi curaverant, idque ſaltem quo-
Cap. X. ad verba quædam, plane ex mente ſententiaque Ignatii. Quæ contra Leonhardi Leſſii propoſitiones in Belgio concitatæ ſunt turbæ, eas ex Leſſii ipſius manuſcripta ephemeride, tum & ex ſcriptis Iſaaci Haberti, Epiſcopi Vabrenſis & Doctoris Sorbonici, recenſuerat Eleutherius; ægre quidem id ferente Serrio, quippe qui utrumque a dicendo ea in re teſtimonio arcendum exiſtimat; hunc quidem, quod *medullitus Molinianus* eſſet, illum, quod illius & res ageretur, & cauſa. Satis quidem inique, judice Autore noſtro, cum ipſemet ad Pegnam & Lemoſium, manifeſtos Jeſuitarum hoſtes, provocare non dubitet. At Leſſium vero pariter ac Habertum ſine omni cauſa a teſtimonio hac in re
Cap. XI. dicendo arceri, id quidem plurimis rationibus demonſtrat. Leſſii autem vel hoc nomine labefactare autoritatem voluit Serrius, quod Joannis Driedonis & Ruardi Tapperi, Doctorum Lovanienſium, ſectator haberi voluerit, quos tamen Semi-pelagiana lue infectos, ac Fauſto, damnatæ ſectæ primipilo, addictiſſimos fuiſſe conſtet. At ſecus ſe rem habere, perperamque Lovanien-
ſes

les hosce Doctores Semi-pelagiani erroris argui, ostendit Meyerus. Nec tantum aliorum honorifice de Tappero sententium testimonia profert, sed rationes etiam quibus in erroris istius suspicionem videatur adduci posse, diluit. Suntque sane istæ ita comparatæ, ut haud difficulter dilui queant. Documento vel illa est, dum ex eo, quod Faustum Reiensem *venerabilem Galliæ Episcopum* vocavit, concluditur, eum in Semi-pelagianorum militare castris. Ad quod Autor ita respondet, ut ostendat, si ista quicquam probet ratio, multo magis ipsum Serrium hæreseos istius reum esse, quippe qui professus sit, se non Fausti tantum, verum etiam Cassiani *sanctitatem in ore famæ volitantem*, *fusa ad sacras illorum aras pia precatione*, *veneratum esse*. Hac simul occasione Francisci Salesii, quem ecclesia Romana Sanctis annumerat, epistolam ad Leonhardum Lessium genuinam esse ostendit. Vindicata autem Lessianæ narrationis de rebus Belgicis integritate ac fide, frustra Serrium a gravissimis erroribus in Belgicarum censurarum historica narratione commissis, se purgare voluisse, Lovaniensiumque & Duacensium censuram non esse a Sixto V ejusve Nuntio proscriptam, imbellibus prorsus ab eodem probari argumentis, ostendit. Multa hic occurrunt memoratu digna, sed ita comparata, ut commode in compendium mitti nequeant. Immo nec quæ speciminis loco sint, decerpi possunt, nisi nostri instituti transilire limites velimus: facile tamen tum ex dictis, tum iis, quæ porro dicentur, cujusmodi ea sint, intelligitur. Lessii propositiones, ut reliqua persequamur, a Sixto V in brevi ad Nuntium suum, Episcopum Calatinum, dato vocari *sanæ doctrinæ articulos*, non tantum asseruerat, sed probaverat etiam Eleutherius, refutatis rationibus, quibus Serrius hoc dubium reddere annisus fuerat. Quid ad hæc Serrius? verba dicit, quæ brevi Pontificio intexta sunt, *super quibusdam sanæ doctrinæ articulis*, non ab ipso Pontifice ex propria sententia poni, quasi ipsemet sanos doctrinæ articulos diceret, Lovanii controversos, sed ab eo recitari duntaxat atque narrari, tanquam privatis Nuntii epistolis inserta, quibus Pontificem turbas Lovanienses condocuerat. Hic vero Meyerus Serrium interrogat, an literas Nuntii ad Pontificem viderit, ut tam audacter assereret,

Cap. XII XIII.

Cap. XIV.

formulam hanc in istis literis extare, a Romano Pontifice saltem repeti. Has vero cum nunquam viderit literas, meram hanc conjecturam esse, eamque parum probabilem. Nec enim ulla ratione verisimile esse, re non examinata, Nuntium ad Pontificem scribentem, anticipare voluisse judicium sedis Apostolicæ, appellando eos articulos, quos Theologorum ordo censura notaverat, sanæ doctrinæ articulos. Nihil insuper hoc suo commento eum obtinere. Si enim vel maxime ita res se haberet, sequi tamen & tum inde, Pontificem hos articulos, ceu sanæ doctrinæ articulos approbasse. Hinc cujusmodi & reliquæ Serrii exceptiones, Meyerique ad eas responsiones sint, intelligere licet.

Cap. XV. Michaelem Brium censurarum Belgicarum contra Jesuitas præcipuum incentorem fuisse, asseruerat Eleutherius. Serrius, si Autori nostro credimus, diverticula quærens, ab Eleutherio postulat, ut probet, Baium nec acquievisse tandem, nec lato judicio stetisse, nec a proscriptis sententiis resipuisse; aliaque ejusdem generis addit. Hæc ergo plane ad rem non facere, & eo saltem comparata esse, ut quæstionis statum pervertat, contendit Meyerus, simulque novis argumentis, Baium istarum censurarum præcipuum architectum fuisse confirmat.

Cap. XVI. Jesuitas turbarum Duaci annis M DLXXXIX & XC excitatarum autores fuisse, asseruerat Serrius, negaverat Eleutherius, prolatis testimoniis omni exceptione majoribus virorum neutri tunc parti addictorum, etiam Dominicanorum, qui omnes uno ore fatentur, a Patribus Societatis, ex quo tempore domicilium Duaci habuerunt, nemini unquam justæ offensionis ansam fuisse oblatam. Quæ testimonia eum rejicere ceu conficta non auderet Serrius, fraudem nihilominus non abesse omnino omnem observat, siquidem Eleutherius ea testimonia, tametsi vera & authentica, ad aliam prorsus rem confirmandam detorserit, quam ad eam, pro qua sola petita consignataque a testibus fuerint. Sed productis testimoniorum istorum verbis Meyerus ad oculum demonstrat, non potuisse Jesuitas istis elogiis ornari, si anno M DCL XXXIX & sequenti tranquillitatem Academiæ turbassent.

Cap. XVII. Ex binis edictis, quæ Octavius Calatinus Episcopus, Nuntius Apostolicus, ad Academiam Duacensem misit, alterum, quo

utri-

utrique parti injungebatur, ut acriores concertationes intermitterent, donec a Romano Pontifice controversia decideretur, ex juris formula unquam promulgatum fuisse, negaverat Serrius. Eleutherius autem productis in lucem Octavii epistolis ad Rectorem Academiæ Duacensis, secus se rem habere demonstraverat. In tertia enim epistola, quam Autor hic iterum exhibet, diserte Octavius jussit, ut sine omni ulteriori tergiversatione edictum istud promulgarent. Immo & eodem die, quo literas istas ad Academiæ Duacensis Rectorem dedit, qui erat vigesimus sextus Septembris anni M D XCI, & alteras ad Cameracensem ac Atrebatensem Episcopos (qui itidem secundi istius edicti promulgationem per literas fuerant deprecati,) misit, iisque significavit, eandem utrique parti concedendam libertatem, quamdiu a Pontifice controversia definita non esset, cum ejusmodi concordia, qua pars una plus æquo gravaretur, pax vera & constans obtineri nequeat. Hinc & omnino, quod Nuntius Apostolicus jusserat, factum, edictumque ex juris formulis promulgatum fuit. Atque ista quidem cum in apricum produxisset Eleutherius, irretitum se sentiens Serrius, nec ullam rimam, qua elaberetur, inveniens, eousque progressus est, ut Eleutherium palam & citra ambages imposturæ argueret. *Tu*, inquit, *laxorum moralis disciplinæ magistrorum judicio nixus, qui publicas etiam scripturas ementiri licitum putant, eas, quas profers, epistolas confinxisti.* Ad hæc iterum Eleutherius seu Meyerus: *Poteſtne, qui causa cecidit & falsitatis convictus est, vocem desperatiorem emittere?* luculentis vero deinde rationibus probat, eam minime a se confictam epistolam esse. Edictum vero Nuntii Apostolici ex juris formulis promulgatum, adeoque Jesuitis facultatem doctrinam suam de gratia & libero arbitrio in Academia Duacensi libere proponendi factam, & inde evincit, quod ad hunc usque diem ea libertate nemine contradicente aut prohibente gaudeant. Quod variis Theologorum Duacensium literis, quas hic exhibet, comprobat. Refutatis hinc Serrii effugiis, quibus causam suam tueri conatus fuit, pari ratione de censuris Belgicis, quas Romæ sub Innocentio XI approbatas fuisse asseruerat Serrius, disputat, ut, quæ ille pro defendenda sententia sua in medium attulerat, Cap. XIIX. XX.

omni ſtudio diluat. Ad Innocentii autem XII breve ad Academiam Lovanienſem datum quod attinet, probatas eo a Pontifice cenſuras Belgicas, inepte prorſus Serrium colligere, contendit, immo hocce breve ipſi nocere potius quam prodeſſe, demonſtrare annititur. In hacce vero diſceptatione, cum clauſulæ, qua Cœleſtinus Romanus Pontifex celebri illi ad Galliæ Epiſcopos epiſtolæ, qua litigantium, quid de gratia Dei, fide tenendum ſit, aufferre dubitationem voluit, finem impoſuit, mentio facta eſt, Autori hinc occaſio enaſcitur, clauſulam illam a detorſionibus, quas vocat, Serrii vindicandi. Nimirum, cum Cœleſtinus ea doctrinæ de gratia capita, quæ firmiter tenenda ſint, indicaſſet, in reliquis, occaſione hæreſeos Pelagianæ incidenter tractatis, catholico diſputatori ſentiendi libertatem permiſit, donec, quid de illis ſentiendum eſſet, ſucceſſu temporis magis pateſceret. *Profundiores vero*, inquit, *difficilioresque partes incurrentium quæſtionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere &c.* Inter has vero opiniones, quas Cœleſtinus liberas relinquens, nec contemnendas, nec adſtruendas cenſuit, etiam eas, quibus de natura gratiæ efficacis, & de modo electionis ad gloriam diſputatur, referendas eſſe, Meyerus variis rationibus, contra Serrium, comprobat, & hunc, iſtas quæſtiones fidei dogmatibus contra communem eccleſiæ ſenſum annumerantem, Janſeniſtarum premere veſtigia, Cœleſtini etiam peſſime interpretari epiſtolam oſtendere ſatagit. Temeritatis ſimul Serrium arguit, quod quartam Janſenii propoſitionem, a tot Pontificibus damnatam: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem, ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare*, non oblique timideque inſinuet, ſed directe atque audacter, uti vere a Janſenio pronunciatam defendat. Semipelagianos vero prævenientis interioris gratiæ neceſſitatem nunquam admiſiſſe, peculiari diſſertatione evincit Autor; quæ cum operi huic ſubnexa ſit, ea deinceps quoque a nobis non minus commemorabitur, quam illa, in qua mentem Auguſtini de natura gratiæ efficacis, modoque,

Cap. XXI.

que, quo voluntatem movet, & velle operatur in nobis, ediffe- ruit. Eoque in argumento dum ulterius pergit, Massiliensium de Cap. XXII. prædestinatione errorem ab Augustino expugnatum, plurimum ab ea Catholicorum sententia, qua electio ad solam gloriam, non nisi post prævisa absolute merita supernaturalia facta statuitur, differre, asserit, & contra Serrium demonstrat. Ceterum quoniam Jesuitæ Lovaniensis & Duacensis Facultatum censuris, quibus doctrina illorum variorum errorum arguebatur, & tantum non ceu hæretica traducebatur, acquiescere noluerunt, contemptarum Academiarum crimen illis a Serrio objectum fuit. At longe rectius hocce Serrio exprobrari, asseruerat Eleutherius, quippe qui Germaniæ Academias, nullo hactenus Baiano Jansenianoque veneno infectas, Moguntinam, Trevirensem, Ingolstadiensem, contemptim *obscuri nominis Academias* vocaverit, finxeritque in illis, *non triduo, ut de causarum patronis ajebat Tullius, sed uno mane Doctores Theologos fabricari*; immo qui *jejuna atque volatica Germaniæ Theologorum judicia* appellitaverit. Quæ dum Meyerus commemorat, Quesnellum cum Serrio committit, cum ille Germaniæ Theologos hodiernos, utpote causæ suæ faventes, Belgis multum præferat. Serrius vero, cum varia ad istam Eleutherii objectionem regereret, eo tandem progressus est, ut assereret, sub nomine Academiarum Germaniæ, quæ Jesuitarum causam probarunt, ipsos latitasse Jesuitas. Id vero est, quod Meyerus studiose hic sibi refellendum putavit. Ut autem denuo ostendat, Dominicanis potiori jure Academiarum contemptum exprobrari posse quam Jesuitis, exemplum Joannis de Montesono, Hispani, ordinis F. F. Prædicatorum Professoris & Theologi Parisiensis, Academiæ Parisiensis ob erroneas quasdam propositiones legitimam condemnationem in minimis ponentis, ex ipso Natali Alexandro ita refert, ut ex Petro de Alliaco nonnulla addat, & hinc quæ Serrius ad istud exemplum regesserat, irrita esse ostendat. Tandem, ut ab omni suspicione violati juris academici Societatis suæ Patres liberaret, censuras istas Belgicas, sæpe licet & instanter id petentibus Lovaniensis Academiæ deputatis, nunquam a Pontificibus approbatas fuisse, demonstraverat Eleutherius; immo

propoſitiones non paucas ex cenſuris illis Belgicis ſumma fide excerptas, cum modeſtis, ut ipſemet vocat, in eas animadverſionibus & notis, in medium protulit, ut iis expenſis, vel ipſi Patres Dominicani judicarent, an propoſitiones ejusmodi vel Thomiſtica, nedum Apoſtolica approbatione dignæ cenſeantur. Quid vero ad hæc Serrius? *Calvinianos* Meyerum *cenſuris Belgicis ac Janſenianos errores audacter affingere* dicit, *ſatisque modeſtiæ conſultum putare, ſi conflatas criminationes acerbiſſimas, modeſtas in cenſuras animadverſiones appellitet.* Interim Serrius ipſas propoſitiones, tanquam connexas cum doctrina Thomiſtica, adoptat, improbatis & rejectis animadverſionibus. Meyerus vero ut oſtendat, quo jure hoc ab eo fiat, ipſas propoſitiones, una cum animadverſionibus repetit, & lectorum oculis ſubjicit; & ita primo ſimul Libro finem imponit. De ſecundo & tertio proximo Menſe dicemus.

METHODE POUR ETUDIER LA THEOLOGIE, &c.

i. e.

METHODUS STUDII THEOLOGICI, CUM tabula, exhibente præcipuas quæſtiones in Theologia examinandas, & ſcripta optima de iis edita.

Pariſiis, apud Ant. Urban. Couſtellier, 1716, 12.

Alph. 1.

AUtor hujus libri, quem Celeb. Lud. Eliam Dupinium eſſe accepimus, ſcripta ante hac de hoc argumento edita recenſens, poſt Jo. Gerſonis & Eraſmi Roter. labores præcipue Andreæ Gerh. Hyperii, Prof. Lutherani Marpurgenſis, librum de ſtudio Theologico Marpurgi 1562 editum & Jo. Mabillonii Tract. de ſtudiis Monaſticis commendat. Horum priorem, ſub nomine Laurentii de Villavicentia Doct. Hiſpani Ord. Auguſtin. omiſſis tantum iis, quæ cum doctrina Eccleſiæ Romanæ non congruere videbantur, Antwerpiæ 1585, ad verbum, non ſine inſigni plagio, recuſum eſſe, monet. Poſterioris veſtigia ſe potiſſimum ſecutum eſſe, profitetur. Caput I de *principiis veræ religionis & mediis veritates ejus cognoſcendi,* quicquid de revelationi-

lationibus ante Christum factis ad nos pervenit, libris V Test. contineri asserit, rejectis Judæorum traditionibus non scriptis: sed ad cognoscendas veritates a Christi tempore revelatas non modo Scripturam sacram legendam, sed & Ecclesiæ traditionem audiendam censet, in scriptis coævis, conciliorum definitionibus & consensu Patrum quærendam. Cap. II *de methodis tractandi materias religionis*, historiam Systematum Theologicorum ab Origenis libro περὶ ἀρχῶν usque ad novissima tempora percenset. Cap. III agit *de Usu & abusu rationis, linguarum, Dialecticæ, Historiæ, Eloquentiæ, aliarumque scientiarum profanarum in Theologia.* Cap. IV *de Autoritate Theologorum scholasticorum, Universitatum, Facultatum & Casuistarum in causa religionis*, non semper majori numero contra minorem credendum esse probat, cum pauciores sæpe possint esse doctiores, quam plures. Quid? quod ne communi quidem omnium unius temporis scholasticorum doctrinæ innitendum esse affirmat; cum non desint exempla errorum certo tempore universalium, quos recte posterior ætas damnavit. Exempli causa provocat ad opinionem de necessitate intentionis internæ ministri ad sacramenti administrationem, a Cajetano demum refutatam, & postea a doctissimis quibusque rejectam, item ad opinionem tempore concilii Florentini adhuc communem, quæ porrectionem instrumentorum sacrorum pro materia ordinum sacrorum venditat; cum tamen hodie plerique omnes eam in manuum impositione quærant. Cap. V *Requisita Studiosi Theologiæ*, Cap. VI & sqq. rationem & subsidia recte addiscendi Theologiam & intelligendi Scripturam pariter ac traditionem exponit: qua occasione diversa genera Commentariorum in Scripturam sacram, ut Paraphrases, Scholia, Glossas, Postillas, Homilias, Catenas &c. recenset, eosque libros dividit in allegoricos, dogmaticos, morales & literales. Hinc ad specialia Theologiæ capita progreditur, & quomodo Articuli de Trinitate, de Incarnatione, de Angelis, de Sanctis, de Imaginibus, de Prædestinatione, de libero Arbitrio & gratia, de sacramentis, reliqui tractandi, & qui libri ad illos accuratius cognoscendos pertineant, Cap. XVII-XX ostendit. Similiter & methodum atque subsidia singulas scien-

asit

tias ac disciplinas, ad Theologiam spectantes, commode addiscendi aperit, atque adeo cap. XXI agit *de disciplina Ecclesiastica*, cap. XXII *de studio Ascetico & de re Monastica*, cap. XXIII *de studio morali, vita Christiana & casibus Conscientiæ*, cap. XXIV *de studio Historiæ, Chronologiæ & Geographiæ Ecclesiasticæ.* Cap. XXV Methodum docendi & audiendi Theologiam præscribit, & cap. XXVI sigillatim ordinem studiorum Theologicorum iu Academia Parisiensi receptum, & illorum exercitationes, qui ad gradum Doctoris Theologi in ea adspirant, recenset. C. XXVII agit de *Theologia homiletica* sive de modo verbum Dei pro suggestu tractandi, & libris eo spectantibus, tum cap. XXVIII *de casibus conscientiæ dijudicandis*, cap. XXIX, quod ultimum est, de *studio juris Canonici.* Sub finem annectitur Sylloge quæstionum sive controversiarum partim Theologicarum ordine Locorum Theologiæ, partim Historico-Ecclesiasticarum, secundum ordinem seculorum a Christo nato, singulisque subjiciuntur scriptores nonnulli, maximam partem Gallici, inter quos Tillemontius & Dupinius in quæstionibus H. E. utramque fere paginam faciunt.

HISTOIRE DU COMMERCE ET DE LA NAvigation des Anciens.

i. e.

HISTORIA COMMERCII ET NAVIGAtionis Veterum.

Parisiis, apud Franc. Fournier, 1716, 12.
Plag. $18\frac{1}{2}$.

Historiam præsentem jam ante multos annos *Huetius*, tum adhuc juvenis, nunc senex, & inde creatus Episcopus Abrincensium, jussu Colberti Ministri status Galliæ, congessit. Fuit autem, postquam diu neglecta ab Autore suo jacuit, demum multis precibus extorta, ac prolata in lucem, amicorum quorundam cura speciali, omisso tamen Huetii, qui talia nunc ab studiis atque ætate sua alieniora censuit, nomine. Cap. I originem commercii sive cujuscunque bonorum commutationis, a mun-

à mundi ipsius exordio repetit. Cap. II docet, incrementorum, quæ commercia jam ante diluvium ceperunt, documentum manifestum existere posse arcam Noachi, quæ absque multorum ope hominum, multipliciumque machinationum apparatu, exstrui haud potuit. Cap. III ostendit, quod, secuta diluvium linguarum confusio magis necessarios reddiderit commerciorum usus, effeceritque, ut homines, alias sedes quæsituri, mariaque obvia transfretaturi, naves, præcipua illa commutationum instituendarum instrumenta, conderent. Cap. IV de urbium & societatum amplificationibus, Cap. V & VI de negotiationibus Ismaelitarum, & commerciis frumentariis Josephi cura in Ægypto factis, nec non de argenti usu agit, monetque, Pausaniæ locum, quo testatur, Græcos inter & Indos permutationem tantum sub Polydoro, Lacedæmoniorum Rege, receptam fuisse; de iis etiam solis, minime de aliis, cum quibus tum Græcis intercedebant commercia, capiendum esse. Cap. VIII laudat commerciorum maritimorum antiquissimos cultores Ægyptios ac Phœnices, quorum illi per rubrum mare ad Indos, hi per mediterraneum ad orarum illius incolas excurrebant. Cap. VIII suspicatur, Phœnices, qui præ ipsis Ægyptiis ob negotiationes celebrabantur, quique in plurima loca colonias suas deduxerant forsitan etiam Gaditani freti terminos transgressos, atque ad latera Africæ occidentalia, ipsaque Britanniæ littora delatos fuisse. Pollicetur quoque, se alias ostensurum, quod voce Ophir, generatim totum orientale, Tharsis vero occidentale Africæ littus designetur: & quod jam Salomonis ætate Caput Bonæ Spei cognitum frequentatumque fuerit. Cap. IX & X disquirit de commerciis Indorum, qui jamjam adversus Semiramidem 4000 navium classem ducere poterant; simulque observat, vetustis temporibus frequentissime Indos ad Ægyptios & hos ad illos commeasse cum mercibus, imo ex morum sententiarumque itemque linguæ utriusque gentis conformitate, nec non Osiridis suscepta in Indiam expeditione, colligit, Indos sive Sinenses aut omnes aut plerosque saltem ex Ægypto tanquam ex patria prodiisse: maximeque adeo improbabilem judicat opinionem moderni cujusdam scriptoris, qui scientiarum, quæ ab

Ægyptiis & Phœnicibus colebantur, originem, ad Indos referre haud dubitavit. Cap. XI & XII de Perſis, quorum ad exercenda commercia imprimis opportuna erant littora, notat, eos quidem, quorundam ſub Regum auſpiciis, navigationibus vacaſſe, ſed impeditos cura tuendorum adverſus vicinos hoſtes amplisſimi Imperii limitum, tantum cum Indis, Arabibus itemque Armeniis merces ſuas commutaſſe. His Cap. XIII & XIV nonnulla addit de Arabum & Æthiopum negotiationibus, quæ ut & aliarum gentium ſtudia non omni æque tempore viguerunt. Cap. XV & XVI tractat de iis, quæ a Carthaginienſibus & Græcis ante Alexandrum agitata fuerunt. Cap. XVII & XIIX fata mutationesque, quas commercia ſub Alexandri & ſucceſſorum ejusdem imperiis ſubierunt, recenſet. Ille quidem, Tyro deleta, Alexandria condita, Aſiaque pene tota ſub ſuam redacta poteſtatem, eorum tantum non omnium, qui antea mari potentes exſtiterant, vires infringebat; ſucceſſores vero nova, uti eorundem dux jam ante obitum cœperat, negotia ſtabilire laborabant, quos inter Ptolemæus Philadelphus, Seleucus & Antigonus præcipue inclareſcebant. Cap. XIX commemorat Rhodiorum cum vicinis Ægypti Regibus amicitiam prudenti admodum conſilio cultam. Cap. XX diſſeritur de commerciis Carthaginienſium, in Sicilia, Sardinia & Hiſpania, (Cap. XXI) Romanorum paulo ante Bellum Punicum, qui partim vicinorum populorum exemplo, partim neceſſitate ipſa, ad iſtas artes ſtudioſius, quam antea ſub Regibus fecerant, exercendas adducebantur. Quamvis autem hoc inſtituto rebus ſuis egregie conſulerent, (C. XXII) Carthaginienſiumque inſolentiam proſperrimo aliquoties ſucceſſu reprimerent, tandem tamen naufragia frequentius paſſi, bello ſecundo cum Pœnis diu ſatis ancipiti fortuna geſto, pacem iis dare cogebantur. Interea Illyriorum, ſpeciatim Iſtriorum, (C. XXIII) piratarum impetus cohibebant & pacatis poſt Bell. Pun. II (C. XXIV) rebus, quietius navigationum commodis fruebantur. Donec iterum ipſis (C. XXV) mari pugnandum eſſet adverſus Philippum Macedonum Regem, Annibali fœdere junctum; quo feliciter ſuperato, ordo tangebat Antiochum (Cap. XXVI) qui ſecutus Philippi exemplum, itidem Romanis ægre

ægre fecerat; verum mox & ipse victas manus dare, magnamque regni sui partem Romanorum potestati concedere cogebatur. Annibal vero, qui ad Antiochum confugerat, cum se apud ipsum non satis tutum videret, (Cap. XXVII) relicto Antiocho, Prusiæ Bithyniæ Regis tutelæ semet tradebat, & eum adversus Eumenem, Pergami Regem, defendebat. Dum hæc ita geruntur, Romani Ætolios, qui Antiochum ad bellum contra Romanos suscipiendum incitaverant, (C. XXVIII) & Rhodios, (C. XXIX) qui itidem insolentius se gesserant, in illas redigunt angustias, ut pacem iniquis conditionibus facerent. Simili fortuna Romani utebantur adversus (C. XXX) Perseum Macedonum & gentium Illyriæ Regem ipsamque postea Carthaginem, (C. XXXI) quam confecto Bello Pun. III totam funditus delebant: quo facto etiam (C. XXXII) in Africa commercia aliqua a Romanis instituebantur: quamvis alias, ut bene monet Huetius, vires suas mari, non tam commerciorum, quam dominatus & imperii causa amplificare niterentur. Autor noster, his expositis, de Corinthi, emporii celeberrimi, eversione, (C. XXXIII) de fatis Deli, Apollinis templo superbientis (C. XXXIV) & de bellis Romanorum, adversus Mithridatem, (C. XXXV) societatem piratarum, (Cap. XXXVI) Belgas item ac Britannos (Cap. XXXVII) gestis, agit, & dein (C. XXXVIII) speciatim edisserit, quæ fuerit commerciorum Britannicorum, Gallicanorum, (C. XXXIX) Hispanicorum, (C. XL) Germanicorum, (C. XLI) & eorum, quæ a Scandinaviæ, Poloniæ & Moscoviæ (C. XLII) habitatoribus tractabantur, conditio. Convertitur hinc ad ea, quæ suscipiebantur in Ponto Euxino, Bosphoro Thraciæ & Archipelago, (C. XLIII) inque Palude Mæotide & Taurica Chersoneso. (C. XLIV) Iterum redit ad Italiam, veterumque illius incolarum, (C. XLV) & ipsorum Romanorum (C. XLVI) aliquot observationibus negotia illustrat. Tum memorat, (C. XLVII) Ægyptum, Cyprum, Cyrenen, Ciliciam, in provinciæ formam redactas; & prioris, nempe Ægypti, opportunitatem & negotiationes latius prædicat, notato simul (C. XLVIII) Marshamo, qui asserere non veretur, Ægyptios primum dedisse se commerciis, sub Imperio Ptolemæorum, & ante illud tempus maria saltem, am-

plificandæ dominationis causa, lustrasse. Sequitur explicatio commercii Æthiopum (c. XLIX) cum Ægyptiis, Arabum (c. L) Indorum cum Ægyptiis & Persis, (c. LI) ipsorum denique Romanorum ad Indos, sub Antonino, Constantio & successoribus (c. LII) iter facientium. Ut manifestiora commerciorum diligenter ab Indis agitatorum documenta afferat, laudantur emporia (c. LIII) passim a veteribus & medii ævi scriptoribus memorata; & animadvertitur data occasione in Beniaminem Tudelensem Judæum nugacissimum, qui tantum ut gentis suæ gloriam extolleret, nihil non comminisci ausus est. Quæ inter figmenta numerari merebatur potissimum insula *Nicrokis*, prope Tigridis fluvii ostia ab Apella relata, nunquam ab aliis visa aut accessa. In sequentibus (c. LIV, LV, LVI) Autor Cl. vias, per quas ad Indos itum est, enumerat: primam quidem per mare rubrum, veteribus notissimam: alteram ex Russia per Astracan, Caspium mare, Oxumque fluvium, quam suspicatur etiam olim fuisse cognitam & frequentatam; quibus addit, post alias, eam, quam designat Ammianus Marcellinus L. 23 c. 6, per provinciam Ariorum usque ad mare Caspium. Missis his, Autor iterum de Romanis (c. LVII) commerciis loquitur, quæque eorum fortuna sub Imperatoribus tam ethnicis, quam Christianis, (c. LVIII) speciatim tempore irruptionis Barbarorum, & Saracenorum, fuerit, edocet, & classium celebriorum indicem (c. LIX) nectit. Sub finem vero (c. LX) privilegia & immunitates, Imperatorum decretis mercatoribus, maxime iis, qui maritima exercent negotia, concessas, itemque fora & (c. LXI) nundinas, quibus olim Romæ merces exponebantur venales, commemorat, totique opellæ, multis non inutilibus nec injucundis observationibus illustratæ, finem imponit.

JO. GEORGII LIEBKNECHT IN UNIV. Giess. Mathem. P. P. & in Acad. Leop. Carol. Cæs. Coll. de nonnullis Bracteatis Numis Hassiacis, deque istorum usu in locis Rheno & Franconiæ vicinioribus, Dissertatio Epistolica ad V. S. R. J. A. SCHMIDIUM, Abbatem Mariæ Vallensem, cum ejusdem responso.

Helm

Helmstadii, typis Hammianis, 1716, 4.
Plag. 11.

PRo Germaniæ nostræ antiquitatibus, quæ, ob singularem monumentorum penuriam, tam obscuræ tamque impeditæ sunt, restituendis & illustrandis levia etiam, quæ occurrunt, subsidia curate custodienda sunt: uti, cum alia ratione proficere non liceat, tandem, eundo per partes, Veteris Germaniæ faciem distinctius contueamur. Conferunt nonnullam huc utilitatem numi Germaniei, passim eruti, præcipue bracteati, rariores illi & a solis ferme majoribus nostris, ad evitandas, quemadmodum creditur, latentes sub numis spissioribus, metalli vilioris accessione adulteratis, fraudes percussi. Laudanda igitur eo nomine est Cl. Autoris a S. R. D. Schmidio excitata diligentia, quam in Hassiacis bracteatis explicandis utiliter posuit, effecitque, uti paucorum etiam, quæ nancisci potuit, numismatum descriptio curiosorum patriæ historiæ scrutatorum oculis subjiceretur. Post præmissa autem de scripti occasione monita, §. IV Diplomatum quorundam de A. 1230 & 1341 aliorumque testimoniorum documentis probare nititur, jamjam Carolingorum tempore bracteatorum usum in Wetteravia invaluisse. §. VIII observat, Hassos, Francorum imperio subjectos, cum, conversi ad Christianam fidem, Saxonum odia injuriasque pati cogerentur, passim varia constituisse castra, & inter ea quoque Francobergam, a Theodorico Francorum Rege circa A. 520 conditam, illam ipsam quidem urbem, in cujus antiquo quodam templo maxima numorum propositorum pars fuerat reperta. Probat hinc ex veteris Chronici Francobergensis scriptore, ædem illam sacram, nominatam *die Heyden-Kirche*, conditorem primum habuisse Carolum M. sed reparatam postea fuisse circa A. 1221 quo tempore & numos illic abditos judicat. Cumque præter eà testetur Chronici Autor, prope urbem laudatam auri fodinas exstitisse, & penes eandem Caroli M. beneficio etiam jus cudendorum numismatum fuisse, non dubitat Francobergensibus numorum apud eosdem repertorum originem attribuere. Quantum ad ipsos numos XIV hic descriptos attinet, argentei illi omnes & bracteati sunt, uno tantum in

latere ſignati, quorum nullus determinatum ortus ſui annum præ ſe fert. Videnturque nobis ſequentes præ ceteris memorabiles.
TAB. I. Fig. 1. Primus p. 35 quidem turris vel caſtri imaginem, cui lilium inſigne Regum Francorum ſubjectum, exhibet; tertius
2. p. 45 caput Regis vel Imperatoris diademate ornatum refert: &
3. quartus p. 49 leonis coronati imaginem cum litera F monſtrat. Quo hæ figuræ ſpectent, chronici laudati Autor explicat, commemorans, inſigne ſenatus & civium eſſe aureum caſtrum, a numo primo oſtenſum, civium ſigillum continere literam F, cui in hoc numo Leo coronatus, inſigne alias ſenatus ſolius, additus eſt. Quod vero non omnes numi Francobergæ reperti,
TAB. I. Fig. 4. ibidem quoque cuſi ſint, probat numus nonus, p. 62, in quo duorum leonum canumve capita, cum inſcripto nomine *Margburg* viſuntur. Cetera ſpecialia apud ipſum Autorem legi poſſunt.

GUILHELMI MUSGRAVE GETA BRITANnicus. Accedit domus Severianæ Synopſis chronologica, & de icuncula Regis Ælfredi Diſſertatio.

Iſcæ Dunmoniorum, ſumtibus Phil. Yeo, 1716, 8.
Conſtat pl. $17\frac{1}{2}$ & tabb. æn. 5.

CL. Muſgravius, cujus doctiſſimum commentarium ad Julii Vitalis Epitaphium in his Actis A. 1713 p. 397 recenſuimus, præſenti libro, quicquid notitiæ de Geta, notiſſimo illo Caracallæ Imp. fratre, in vetuſtis monumentis ſupereſt, colligere in unum & lectoribus hic repræſentare animum induxit. Quare primo ſtatim loco Vitam exhibet Getæ, quam cum plerique fide codicum MSS. Spartiano tribuant, ipſe in præmiſſis Prolegomenis, Dodwellum ſecutus, eam vindicat Julio Capitolino. Ac Dodwellus quidem hoc uſus eſt argumento, quod, cum hæc Vita Conſtantino dedicata ſit, nemo alius vitarum conditor ſub Conſtantino vixerit præter Capitolinum. Muſgravius alterum adjungit argumentum, quod tum vocabula, tum loquendi formulas, tum etiam ipſam materiam vitarum a Capitolino conſcriptarum, quod, inquam, hæc omnia communia habeat Vita Getæ, adeoque ſatis ſuum prodat Autorem. Addit, iiſdem argumen-

Fig. 1.

Fig. 2.

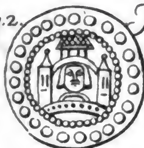

Fig. 3.

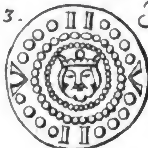

Fig 4.

Fig. 5.

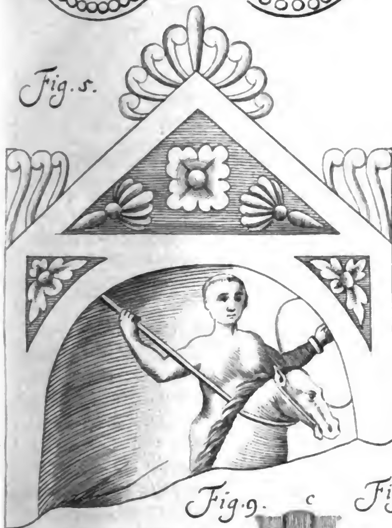

Fig 6.

Fig. 9.

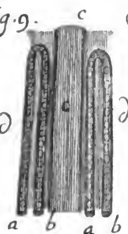

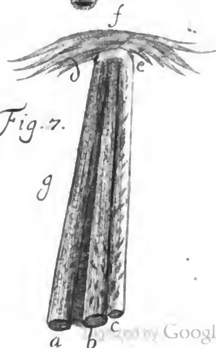
Fig. 8.

Fig. 10.

Fig. 7.

mentis probari posse, etiam Vitæ Nigri & Caracallæ Autorem esse Capitolinum, istamque sententiam jam Dodwello placuisse affirmat. Ad ipsam Getæ Vitam quod attinet, non diffitetur Cl. Musgravius, ἀμεθόδως effusam verius eam, quam scriptam, ejusque generis esse, ut sola meliorum scriptorum inopia gratiam ei conciliet. Hac occasione universa veterum loca, quibus Getæ fit mentio, indicat, omisso tamen Zosimi testimonio lib. I Histor. Rom. cap. 9.

Vitæ Getæ Capitolinianæ substratæ sunt non solum Gruteri, Casauboni, ac Salmasii, sed etiam Cl. Musgravii notæ, ex quibus postremis relatu dignum judicamus, quod *Cap. V p. 38* pro *præsentibus* non invita, & videtur, Minerva reposuit *parentibus*.

Progredimur ad Musgravianam de Geta Britannico Dissertationem, cujus *Caput primum* in eo versatur, ut probet, vetustum *lapidem*, qui aliquot abhinc annis in agro Bathoniensi TAB. I. effossus nudum repræsentat adolescentem, equo insidentem, si- Fig. 5. nistraque clypeum, dextra hastam tenentem, habere imaginem Getæ. Colligit id doctissimus Autor ex numis, in quibus faciem Getæ prorsus similem esse faciei in ista statua expressæ, sibi persuasit. Alterum suæ sententiæ argumentum ex eo petit, quod eques iste hastam puram gestet & parmam, quæ virtutis præmia communem militum sortem excedant, adeoque personam prodant illustrem. Obstare quidem huic conjecturæ videtur nuditas equitis. At unam tamen alteramque suspicionem profert Musgravius ad tollendam hanc difficultatem, & hac occasione de parma veteri deque ejus magnitudine differit, item de usu frenorum apud priscos equites, denique de statuis in honorem hominum bene meritorum poni solitis. Ad alteram objectionem, quod caput equitis non sit laureatum, nec alio ullo Augustæ dignitatis insigni ornatum, respondet, sæpius in numis capita Impp. occurrere sine lauro. Denique non putat suæ opinioni obstare ipsum sepulcretum, ubi inventa hæc sit statua. Etsi enim Augustorum statuæ fere in foro, in templo, vel alio loco celeberrimo honestissimoque poni consueverint, non tamen semper id factum esse. Hæc sunt Cl. Musgravii argumenta, quæ

quæ ſicui non gravia ſatis videbuntur, is ſaltim modeſtiam laudabit viri, Capite quinto *p. 110* ſe paratum eſſe ſcribentis ad repudiandam hancce ſententiam, utprimum certiora edoctus fuerit. *Cap. II* de nomine Getæ & ætate agit, eumque anno ætatis vigeſimo tertio occiſum eſſe docet. *Cap. III* Inſcriptiones octo, Getam exhibentes, ex Grutero, Sponio, Camdeno & Fleetwodo producit easque antiquaria luce perfundit. Pari modo *Cap. IV* 75 nummos, memoriam Getæ ſervantes, recenſet & illuſtrat. Denique *Cap. V* cædem Getæ enarrat & ad eum ſpectantia reliqua. Subjungit huic Diſſertationi Synopſin chronologicam domus Severianæ, totam Severi filiorum ejus hiſtoriam per annos digeſtam exhibentem. Hic *p. 135* eorum errorem coarguit, qui Juliam ſcribunt novercam Caracallæ, non veram matrem fuiſſe.

TAB. I. Fig. 6. Sequitur de icuncula regis Ælfredi, (A. 900 mortui,) ante triginta circiter annos in comitatu Somerſet reperta, dominumque nunc habente Palmerum Armigerum, Diſſertatio. Icuncula illa eſt ex auro tota, niſi quod chryſtallum habet inſertum, circumſcriptis hiſce verbis: ÆLFRED MEC HEIT GEVVRCAN, id eſt, Hikeſio interprete, *Ælfredus me juſſit fabricari*. Cl. Musgravius §. *V* conjecturam facit, Ælfredo hanc icona fuiſſe *μνημόσυνον*, ut ea adſpecta Chriſti (hujus enim imaginem eſſe credit eam, quæ chryſtallo inſculpta eſt,) patientiæ virtutumque reliquarum recordaretur, ſuamque in Chriſtum fiduciam pia meditatione confirmaret. Neque enim largitur, imaginem hanc ab Ælfredo adornatam fuiſſe, ſed id §. *VII* diſerte refellit. Ceterum hac occaſione §. *IX* docet, imaginum Deorum adorationem in uſu olim fuiſſe ethnicis, idque luculentis teſtimoniis demonſtrat.

Denique annexuit quatuor ænearum tabularum, libro huic inſertarum, explicationem. Harum ultima (nam ceterarum contenta jam memoravimus,) ſiſtit Septizonium, gentis Severianæ magnificum ſepulcrum a Severo Imp. exſtructum, & ex eo appellatum, quod ſeptem columnarum ordinibus ſibi invicem ſuperſtructis in altitudinem miraculo futuram excedebat.

JULII

Julii Bernhards von Rohr compendieuse Haußhaltungs Bibliothec.

h. e.

JULII BERNHARDI DE ROHR BIBLIOtheca œconomica.

Lipsiæ, apud Joh. Christianum Martini, 1716, in 8.
Alph. 1 plag. 9.

INstitutum Autoris generosi est recensere Autores recentiores eosque melioris notæ, qui de œconomia, præsertim rurali, scripsere, ac præterea utiles observationes hinc inde inspergere: quod quomodo exequatur, paucis exponere lubet. C. 1 de studio œconomico in genere agit: ubi œconomiam definit per Scientiam practicam pecuniam parandi, partamque conservandi & prudenter erogandi ad promovendam felicitatem naturalem. Dividit eam in œconomiam Principum & œconomiam privatorum; hanc in urbicam & ruralem subdividit. Hinc de variis modis differit, quibus pecunia paratur & quos nemo adhuc pro dignitate exposuerit. Licet enim *Morhofius* in Polyhistore *Ludovicum Septalium*, Medicum Mediolanensem laudet, qui in libro de re familiari chrematisticam accurate descripserit; Noster tamen dubitat, librum istum unquam prodiisse, quod vir quidam in dignitate constitutus frustra eum in omnibus bibliothecis Italorum quæsiverit, nec ulli notum acceperit. Progreditur ad prudentiam parta conservandi specialius describendam, &, postquam etiam nonnulla de prudentia pecunias erogandi monuit, studium œconomicum a literatis vulgo negligi dolet, nec probat, quod a Societatibus & Academiis Scientiarum minime excolatur & in Academiis de Collegiis œconomicis nemo cogitet. Hujus neglectus varias allegat causas, & quæ ad culturam studii œconomici promovendam faciant, exponit. C. 2 ad œconomiam Principum progreditur, quam in privatam atque publicam distingvit. Illa non differt ab œconomia privatorum; hæc prudentiam subditorum divitias conservandi atque augendi & onera prudenter distribuendi complectitur. Consilia Autoris de perficiendo hoc œconomiæ genere non recensemus, nec in scenam

producimus Scriptores, quorum in hoc genere induſtriam laudat. C. 3 œconomiam privatam, inprimis ruralem, conſiderat & ſua de ſcriptoribus huc ſpectantibus judicia exponit. Specialius tamen C. 4 de agricultura, C. 5 de cultura vitis & arte cerevifiam coquendi, C. 6 de arte coquendi in genere, C. 7 de horticultura, C. 8 de cultura ſylvarum & venatione, C, 9 de re pecuaria, C. 10 de re metallica, C. 11 de commerciis eandem telam ipſi pertexere libuit. Tandem C. 12 ſcripta quædam commendat, quæ ad œconomiam proprie quidem non ſpectant, œconomo tamen utilia judicat.

GEORGII FRIEDERICI FRANCI DE FRANKENAU Med. D. & Prof. Reg. in Coll. Conſiſtor. Aſſeſſ. nec non Acad. Nat. Cur. Coll Diapedeſis reſtituta.

Hafniæ, typis Reg. Maj, & Univerſit. Typogr. 1716, 4.
Plag. $3\frac{1}{2}$. cum Fig. æn. tabula 1.

OMnes depurationes & ſeparationes fluidorum per ipſa immediate hiantia anaſtomoſis lege in arterias & venas, ſeque mutuo reſpicientia tunicarum oſcula, diverſimode conſtructa ac figurata, contingere, &, ubi tales fiunt, membranas ſeu tunicas, quamvis ſubtiliſſimas, ſimul adeſſe, omnesque eadem muniri glandulas & muſculos, ex mente clariſſ. Franci de Frankenau in his Actis Anno 1706 Menſe Septembri pag. 399 Anaſtomoſin ejus retectam recenſentes, monuimus. Id igitur muneris ſibi nunc incumbere putavit Autor, doctrinam hanc per ſingula corporis humani viſcera explanandi, eandem ſecutus methodum & dogma ſuum celeberrimorum Medicorum autoritate roborando, & contra ſentientium opiniones declinando,
p. 8. aut cum ſua hypotheſi conciliando. In ſenſu itaque phyſiologico accepta *διαπηδήσεως* notio audit clariſſimo Autori ſubtilis illa, rara atque poroſa tunicarum in ſummis vaſis ſanguiferis diſpoſitio, ſeu textura, cujus ope fluidiſſima ſeri pars roris vel ſudoris modo tranſit, exprimitur, aut expellitur, vel in ductus lymphaticos, vel excretorios ſummos, proximos, iisdem conjunctos, poſtquam prius ſanguinis globuli purpurei ex ſummis
9. arteriis in venas continuo impulſu fuerunt delati. Diapedeſin

in

in ventriculo experimento illo probat, quod in Actis etiam nostris Anno 1705 Mense Octobri pag. 456 ex Raymundi Vieussenii Novo Systemate vasorum corporis humani allegavimus, dum scilicet aliquid liquidi post infusam in ventriculum essentiam croci per tubulos ejus lymphatico-nerveos ad venas fuit transcolatum, vel transsudavit, ita ut intra bihorium non modo stomachi parietes, sed & vasa sanguifera tam ventriculi quam omenti cum ductibus adiposis flavo colore fuerint infecta. Hydropem pariter lacteum oriri cum Dn. Mery credit, quoties hæ aquæ per ventriculi ac intestinorum membranas ad abdominis cavitatem depluant, quemadmodum in Praxi quotidie cernimus, hydropicorum serum, si viscera adhuc valent, remediis purgantibus aut diureticis fortioribus ad viam excretionum ordinariarum rursus quærendam adigi, seu per intestinorum aut renum membranas filtrari atque sic resorberi. Et quanquam hodie comprobatum satis ab Anatomicis sit, nullum chylum a ventriculo immediate per vasa sanguinea ferri, non impossibile tamen judicat, subtiliorem saltem alimentorum partem ibidem per poros & tunicarum rarefactam texturam vasis sangvineis non minus quam nervis communicari. In intestinis pariter eun- p. 11.
dem non solum a vasorum lacteorum hiantibus osculis excipi, sed & in illa motu illorum peristaltico intrudi, sibi persuadet, siquidem observatum fuit, liquorem in venam mesaraicam ciconiæ injectum, intestinorum cavum subiisse, & parte intestini lacte impleta, ac utrinque pressa portionem ejus in venam mesaraicam commeasse. In hepate per ductus cyst-hepaticos, ab ex- 12.
tremitatibus vasorum suam trahentes originem, transsudationis modo bilem recipi, & in folliculum fellis deponi, putat, siquidem, si suspensa manu separetur vesicula a reliqua hepatis substantia, innumera vasorum bilem advehentium oscula dissecta fuisse, comprehendit. In pancreate ductus excretorii ini- 14.
tia conspiciuntur, ubi ramuli a sinistro arteriæ cœliacæ ramo prodeuntes terminantur, interjecta solummodo subtili quadam membrana, porosa tamen, & lymphatico tantum huic humori largiente transitum, sanguineis particulis non item, quippe quæ arctioris vasorum unionis lege statim ac immediate recipiuntur

in venam sociam. Et ne contentus humor istum præterlabatur ductum, subministrata est alia paulo crassior membrana, undique eam cingens, extimæque communi debens ortum. Atque eandem agnoscunt originem vasa lymphatica lienis, hepatis, renum, uteri, testiculorum, &c. quæ miro reptatu extimam dictorum viscerum percurrunt tunicam, atque limpidas ejusmodi particulas ab ostiolis summorum vasorum sanguineorum
p. 15. hauriunt. Diapedesin porro collectionem urinæ in vesica, ligatis ureteribus, in cane stabilire, asserit Noster, quam poris ejus foris intro spectantibus tribuendam dicit, indeq; evenire judicat, ut potatores urinam justo citius reddant. Sic clysmata emollientia, carminantia, oleosa, & anodyna calculosis injecta intestinorum membranas penetrant, atque renibus, ureteribus, imo & vesicæ subtiliorem suam vim communicant; id quod magis adhuc illustrat Baglivi experientia, ubi vir aquam tepidam, sub clysmatis forma receptam, omnem retinuit, & paullo post per urinam penitus reddidit, ita ut ne gutta per alvum redierit. Huc faciunt observationes, ubi ischuria laborantes omnem urinam
18. per alvum excreverunt. Renes quod attinet, habent certe eorum vasa emulgentia summitates porosas, quarum ope lixiviales serosæ a reliquis sanguinis particulis segregantur, & statim papillis seu carunculis inferuntur, dum ceteræ abeunt ad venæ emulgentis ostia; ne autem ulterius, quam par est, urinosæ extravasentur particulæ, præter communem investientem membranam durior alia a pelvi originem trahens, ei est circumdata, introi-
20. tum quidem concedens, exitum non item. Ex eodem fonte humor amnii serosus derivandus venit; arteriarum scilicet minimarum per totam placentam uterinam incredibiliter dispersarum extremitates seu radices in tunicam illam subtilissimam hiant, sicque gestationis tempore continuo humor talis depluit in membranam valde meabilem, ut in mediis quasi nudis per os
22. deinceps eodem alatur fœtus. Transsudare ex vesica fœtus urinam per urachum ad tunicam alantoidem, experimento probat clarissimus Autor, ab Hum. Ridley facto, & a nobis etiam in
23. Actis Anno 1705 Mense Martio pag. 122 allato. In pulmonibus vesiculæ membranam habent vasorum oscula cingentem,

undi-

undique ac munientem, eamque porosam, per quam inspiratum pabulum aereum tum admittitur, tum exspiratur, halitus exploduntur, & mucus bronchias sæpius inserciens ac obstruens rejicitur. Sic solius διαπηδήσεως beneficio contingit, ut in pleuri- p. 24.
tide ad suppurationem vergente, tum etiam sanguine vel ejus sero, tum quoque pure extra sua vasa hærente, in empyicis, tum etiam in cavis corporum ac musculorum subinde intervallis tam membrana pleura, quam quæ pulmones succingit, habeat poros ita constitutos, qui humorem in thoracis cavitate contentum prompte admittant. Humoris pericardii natales non tam glan- 25.
dulis per hoc dispersis, quam ipsius cordis vasis coronariis illum continuo de se dimittentibus tribuit Autor. Spirituum animali- 26.
um secretionem explicaturus, corticalem cerebri substantiam pro minutissimorum vasculorum glomeramine habet, quæ subtilissimum hoc fluidum perpetuo per suos poros transmittant. Circa humorem oculorum aqueum hanc fovet sententiam, por- 28.
tionem lymphæ subtiliorem & maxime aquosam transsudare ex poris arteriarum tunicæ scleroticæ & choroideæ in cavitatem oculi, portionem vero humoris aquei sensim sensimque per poros partim venarum aut vasorum lymphaticorum recipi in vasa, partim vero per subtiles corneæ exhalare poros, atque constantem sic servari naturæ ordinem tam in restituendis quam excernendis variis corporibus humoribus.

Explicatio Figurarum
Anastomosin & Diapedesin exhibentium. TAB. I.
Fig. 7 & 8. Fig. 7, 8.

a: Productio arteriæ alicujus.
b. vena socia.
c. e. vas lymphaticum.
d. membrana, quæ est operculum tam arteriæ quam venæ.
f. membrana communis exterior.
g. globuli sanguinis.

Fig. 9 & 10 ex Leuwenhœkio desumta. Fig. 9, 10.

a. arteria.
b: b. vena.
c. caudæ ranæ vel pisciculi pinna.
d. globuli sanguinis.

D. Joh. Christian Lehmanns vollkommene Beschreibung einiger neu erfundenen Puchwercke.

h. e.

D. JOH. CHRISTIANI LEHMANNI, PHYS. PP. & Med. Extraord. Acad. Leopold. & Soc. Pruss. Membr. utilitatis Physicæ veræ Specimen secundum ad regnum minerale pertinens, Descriptio accurata aliquot Machinarum, quibus ad contundendas terras metallicas uti licet.

Lipsiæ, sumtibus Autoris, 1716, 4.
Plag. 6½ Tab. æn. 1.

QUæ Cl. Autor, Magnificus hodie Academiæ nostræ Rector, de terebra metalloscopica meditatus est, in Actis A. 1714 p. 529 recensuimus. Eidem nunc jungit machinam ad contundendas terras metallicas utilem. Primum ejus formam describit, qua vulgo uti sueverunt, ubi pistilla perinde ac in molis oleariis elevantur. Deinde eam emendare studet, ut eadem vi aquæ desuper in rotam delabentis eodem temporis spatio major terrarum metallicarum quantitas comminui possit, quam nunc fieri solet. Utitur autem ad elevanda pistilla eodem artificio, quod in molis chartariis occurrit, idque gemina ratione applicat, vel ut pistilla longiora, qualia in usu sunt, retineat, vel breviora, qualia in molis chartariis adhibentur, substituat. Tandem inventionis gloriam sibi vindicat, quam ipsi dubiam reddere conatus fuerat Christianus Wagnerus, Jur. & Mathem. in Academia Lipsiensi studiosus.

CONSPECTUS INSIGNIS CODICIS DIPLOmatico-Historico-Epistolaris Udalrici Babenbergensis, ex αυτογράφω, ut quidem videtur, datus ad Actorum Erud. Lips. Collectores a R. P. BERNARDO PEZ, Benedictino & Bibliothecario Monasterii Mellicensis in Austria Anno 1716.

NOn ingratum nos facturos Lectoribus officium judicamus, cum illis Codicis hujus egregii, qui hactenus per aliquot Sæcula latitans nuper admodum a R. P. Bernardo Pez in Bibliothe-

ca

ca Zwetalensi Ord. Cist. in Austria felici sidere repertus est, conspectum paulo pleniorem communicamus. Quantum inde lucis historiæ imprimis Germaniæ accedere possit, nemo inficiabitur. Et promiserat jam olim Cl. Daniel Nesselius integri operis Udalriciani, cujus ἔκγραφον in Bibliotheca Cæsarea extat, editionem, sed aut mors aut alia impedimenta consilium optimum interceperunt. Unde etiam factum, ut ne quidem, quid in illo opere contineretur, eruditi satis noverint. Nunc cum Noster in codicem hunc membraneum in folio minori, Sæculo utique XI, ut sibi ex præmissis versiculis persuadet, exaratum inciderit, non potuit, quin eum sedula versaret manu, & cunctis, quæ in eo continentur, per modum alphabeti digestis, adnotatisque stellula apposita iis, quæ nondum in lucem prodiisse arbitratur, spem ejus proxime edendi publice eruditis faceret. Enimvero universæ huic veterum monumentorum collectioni præmittuntur hi versus, ex quibus nobis tum de illius Autore, tum de librario constat.

Gemma Sacerdotum, qui sese dat tibi totum
Pauper Udalricus, hoc parvum dat tibi munus.
Si sum rite memor, Cato dicit, parvulus Autor:
Exiguum munus, cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide. Tu nunc, Præsul Gebeharde,
Quæso digneris solita pietate clientis
Qualiacunque tui munuscula sumere. Quod si
Res mihi magna domi, si par affectibus esset;
Munera digna tibi devotio nostra dedisset.
Do tibi nunc, Domine, quod possum pauper habere,
Cujus non pretium vel parvum vel prope nullum,
Sed magis affectum penset tua gratia nostrum.
Quisquis erit dominus vel Lector codicis hujus,
Sis memor Udalrici, Bauenbergensis alumni,
Qui collegit eum, corpusque redegit in unum
Haut minimo sane pretio, vigilique labore.
Conscripsit Vitus sed eundem scriba peritus,
Cum jam curriculis annorum mille peractis

Cen-

Centum viginti cepisset quintus haberi,
Ex quo dignatus Deus est assumere corpus.
Dic igitur, Lector dulcissime: qui fuit Autor
Istius libri, sit propitius Deus illi,
Scriptori pariter. Sit Lector pax tibi semper,
Omnibus atque bonis, Domino præstante, fruaris,
Cui decus, imperium, laus est, honor omne per ævum!

Reliqua monumenta codice contenta, quæ ordine Alphabetico non sine Lectorum, ut speramus, commodo, citata ubique illius pagina, hic recensentur, hæc sunt:

A. *Aquensis Ecclesiæ Servi* epistola ad Henricum V Imper. quem de Romanorum, & Mediolanensium erga Paschalem I P. M. animo, ejusdem dejectione, &c. certum facit, Imperatoremque rogat, ut quamprimum in Italiam cum copiis veniat. p. 237. * Ejusdem ad F. Præpositum epistola, in qua ei recens indeptum munus gratulatur. p. 275. * A. Cancellarii epistola ad Othonem Episcopum Babenbergensem, ut Wormatiam veniat, & Imperatori morem gerat. p. 238. * Adalberti I Archiepiscopi Moguntini Epistolæ sequentes: I ad Canonicos Wirzburgenses: ne cum excommunicatis communicent. p. 260. * II ad Canonicos Babenbergenses, quos monet, ne a Clemente III Antipapa excommunicatis se jungant, & quia huic mandato non obtemperarunt, eos Divini officii celebratione interdicit. p. 261. * III ad Othonem Episcop. Babenbergensem, quem intentatis pœnis ecclesiasticis ad Synodum Frideslariæ celebrandam vocat. p. 298. * IV ad eundem de miserrimo Ecclesiæ Wirzburgensis statu, & electione Gebehardi. p. 299. * V ad eundem, de obitu Henrici V Imp. & justis eidem persolutis. p. 298. * VI ad eund. quem arguit, quod Episcopi Wirzburgensis ordinationi *in Pleifelt* non adfuerit, iterumque, ut Concilio Moguntino a Lamperto Sedis Apostolicæ Legato indicto intersit, jubet. 305 in fine. * VII ad Eund. Conradum Regni invasorem cum consilio Teutonicorum Principum a se excommunicatum esse nuntiat, talemque ob Othone haberi jubet. p. 311 in fin. * VIII ad Eund. Moguntiam invitat ad reducendam inter Episcopum Halberstadiensem, & quosdam *fratres ejus regulares* concordiam. p. 330. * IX. ad Eund. Petit, ut quid sibi de proximo Bavariæ Principum conventu videatur, scribat. p. 330. * X ad Eund. scribit consilium de abdicandis Episcopalium, Abbatialiumque electionum confirmationibus, Regi Lothario a

se

se suggestum, ab eodem rejectum fuisse. p. 331.* XI ad Eund. hortatur, ut socium ad exstirpandam Laicorum in sacra potestatem operam sibi adjungat. p. 334.* XII ad Ecclesiam Wirzburgensem, ut concors sit, & mortuo Rugero Episcopum sibi deligat, quem Romana Ecclesia non renuat. p. 301* XIII ad Honorium II P. M. adversus Gebehardum, quem per ambitionem & Simoniam in sedem Wirzburgensem irrupisse, atque adeo merito a se rejectum scribit. p. 303 & 304. * Alexandri II P. M. Decretum contra Simoniacos in Concilio Lateranensi conditum. p. 91. Anacleti Antipapæ Epistola ad Ecclesias Teutonicas de concordi electione sui in Papam. p. 312 fin. * Ejusd. Epistola ad Lotharium Regem. Rom. se in causa Othonis Episcopi Halberstad. & Adalberti Archiepiscopi Bremensis legatum missurum pollicetur. p. 313 init. * Decretum Romanæ Ecclesiæ de Ejusdem electione in Papam. 311 fin. * Argentinensis Ecclesiæ Epistola ad Paschalem II P. M. ut sibi succurrat, & quid cum Episcopo suo agendum, indicet. p. 231. * Arnolphi Imp. præceptum de Monachorum Laurishamensium libera eligendi Abbatis potestate. p. 25. * Ejusdem præceptum, quo quandam complacitationis chartam inter Tutonem Episc. Ratisbon. & fœminam N. confirmat, & ratam esse jubet. p. 32. * Ejusd. Diploma, quo Monasterio S. Emmerammi totam civitatem Ratisbonensem donat *cum XL vineis in monte, qui est in rupe Danubii juxta eandem civitatem.* p. 32.*

B. Abbatis Farfensis Epistola ad Henricum V Imp. qualiter Paschalis II P. M. & reliquæ Italiæ civitates in eum affecti sint. p. 237.* Bambergensis seu Babenberg. Ecclesiæ Epistolæ: I ad Egilbertum Archiep. Trevirens. de excommunicatione Hermanni Episcopi sui. p. 101. 102. & 103.* II ad Guntherum suum Episc. ut amissa prædia restituat. p. 187. * III ad N. Bremensem Episc. ut sibi in perdita fere causa sua adsit. 188 fin.* IV ad Fridericum Archiep. Coloniensem, ut bona a milite N. ablata sibi restituenda procuret. p. 198. * V ad Petrum Scholasticum, quem rogat, ut ad *Scholasticam cathedram* Babenbergam redeat. p. 199. * VI ad Ehrlingum Episc. Wirzburgens. de Petro Scholastico, ejusque contumacia, ob quam *præbendam* eidem *suspenderit.* p. 200. * VII ad R. Scholasticum, quem ad Scholasticam Babenbergensem Cathedram invitat. p. 201. * VIII ad Episcopum N. Defendit innocentiam Episcopi sui (Othonis puto,) rogatque, ut ejusdem calamitati medeatur. p. 254. * IX ad illustrem Ducem N. ut injuriam Episcopo suo (haud dubie Othoni) Romam tendenti a grassatoribus illatam vindicet. p. 254 med. * X ad Wirzburgensem Ecclesiam in causa Gerhardi designati Episcopi Wirzbur-

E gensis,

p. 266. Ejusd. Epistola ad omnes fideles. Hortatur ad eleemosynas Raymundo, *Hospitalis pauperum in Jerusalem* curatori, transmittendas. p. 225. Clementis Antipapæ, qui & Guibertus dicitur, Epistola ad Rupertum Ep. Babenberg. ut solvat, quæ Ecclesiæ Romanæ debet, & Judæos, qui a fide Christiana defecerunt, corrigat. p. 140. * Ejusd. ad Ruthardum Archiep. Moguntinum epistola: ut in Synodo Vercellensi compareat. p. 140 fin. * Clementis II P. M. Privilegium, quo omnia Ecclesiæ Babenbergensis bona confirmat. p. 147. Conradi Salici Imp. præceptum, quo ancillam H. manumissam esse jubet. p. 163 init. * Ejusd. præceptum, quo *traditionem Ernesti Ducis suscipit, scilicet Wizenburch, pro qua recompensato sibi honore Ducatum Bajoaricum tradidimus*, inquit Conradus. *Data X Kal. Jun. Indict. XII Anno ab incarnat. Dom. M.XXIX, Anno vero Domini Cunradi regni V, imperii autem III, actum Tungirde.* p. 335 * Conradi I Archiep. Salzburgensis Epistolæ: I ad Hartwicum Episc. Ratisbon. quem ad Synodum Moguntinam evocat. p. 255 * II ad Ottonem Episc. Babenberg. de tumultu Ecclesiæ Aquilejensis, in Episcopum suum E. olim Babenbergensis Ecclesiæ Decanum, rebellantis. p. 314. * III ad Canonicos Babenbergenses de eodem. p. 315 * IV ad Othonem Ep. Babenberg. ut Moguntiam ad Lotharii Imp. curiam ob regni negotia quantocyus veniat. p. 318. * V ad Lotharium Imp. infirmitate corporis se impediri, quo minus ejus mandatis faciat satis. p. 334. *

D. epistola ad H; quid sentiendum de generali totius regni excommunicatione? Autor hanc ex S. Augustino improbat. p. 298. * D. ad quendam Præpositum epistola de suis apud Parisios studiis. De Wilhelmo Parisiensi sic scribit: *Parisius sum modo in scholis Magistri Gwilhelmi summi viri, omnium hujus temporis, quos ego noverim, in omni genere doctrinæ. Cujus vocem, cum audimus, non hominem, sed quasi Angelum de cælo loqui putamus. Nam & dulcedo verborum ejus, & profunditas sententiarum quasi humanum modum transcendit. Qui cum esset Archidiaconus, fereque apud Regem primus, omnibus, quæ possideb at, dimissis in præterito Pascha ad quandam pauperrimam ecclesiolam soli Deo serviturus se contulit, ibique postea ab omnibus undique ad eum venientibus gratis, & causa Dei solummodo more magistri Manegaldi beatæ memoriæ devotum ac benignum se præbuit. Jamque tantum studium regit tam in Divinis, quam in humanis scientiis, quantum nec vidi, nec meo tempore usquam terrarum esse audivi &c.* p. 329. *

Eberhardi I Episc. Babenberg. charta donationis, qua *prædia Uraha, & Zenni ad Stipendium fratrum* Ecclesiæ Babenberg.

berg. *terminat*. p. 146 * Ejusd. literæ, quibus prædium N. Comiti N. in precariam concedit. Actum Aterse Anno D. incar. M XX. p. 147. * Ehrlingi ad Othonem Babenberg. Ep. epistola, qua se in Episcopum VVirzburgensem electum nuntiat, & pro impensis beneficiis gratias agit. p. 204 * Egilberti Archiep. Trevirensis Epistola contra Hildebrandum seu Gregorium VII. p. 128 *

Friderici cujusdam charta donationis *allodii Haga ad altare S. Petri majoris monasterii in Babenberg*. p. 67 & 68. Hæc charta notatu digua est ob insertam *Babenbergensium Ministerialium justitiam*.* F. Palatini Comitis epistola, qua quendam hortatur, ut in Ecclesia Christi permaneat. p. 202 * Ejusd. ad Henricum Imp. IV vel V epistola, qua ad vacantes Episcopatus, Abbatias &c. occupanda eundem ad se invitat. p. 203. * Friderici Archiep. Coloniensis epistola ad H. amicum suum, qua ejus erga se sinceritatem & probitatem collaudat. p. 233. * Ejusd. ad Othonem Ep. Babenberg. ampla epistola, qua sacra omnia in Laicorum esse manibus gravissime queritur, & Othonem ad faciendam huic morbo medelam adhortatur, p. 246. * Fuldensium Cœnobitarum ad Othonem Babenb. Ep. epistola adversus quemdam clericum, qui *statutam alimoniam de Suevia iis subtraxerat*. p. 232. * Eorundem ad Henricum Reg. IV, an V? epistola, qua villam quandam sibi reddi postulant. p. 234 *

G. Archiep. Ravennatis ad Norbertum Archiep. Magdeburg. epistola de Schismate inter Petrum Leonem, & Innocentium II P. M. quem posteriorem legitimum esse Pontificem affirmat. p. 315 * Ejusd. ad Othonem Ep. Babenb. ut de Regni pace acturus Wirzburgum ad Lotharii curiam celeriter veniat. p. 318 * Ejusd. ad eund. ut de rebus ad Castrum Nurinberc nuper factis *certa sibi nova* rescribat p. 319 * G. Abbatis (forte Salefeldensis) epistola ad Henricum IV de injuriis a suo sibi *Defensore* illatis. p. 178 * Gebhardi Ep. VVirzburgensis, pro se Apologia. p. 307. 308. 309. 310 & 311 * Gelasii II P. M. ad C. Prænestinum Episc. epistola, cui significat, ab Henrico Imp. Burdinum in Sedem Romanam intrusum esse &c. p. 264 * Gerhardi Cardinalis ad Ecclesiam VVirzburgensem epistola, ne Gerhardum in suum Episcopum recipiat, sed alium unanimiter eligat. p. 300. * Gregorii IV P. M. diploma, quo Rabano Mauro, ejusque in Abb. Fuld. successoribus perpetuo donat Monasterium *S. Andreæ Ap. quod vocatur Exavilum situm Romæ juxta ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ semper virginis, quæ vocatur ad præsepe, cum omnibus mansio ibus &c.* Item *concedimus*, inquit Papa, *etiam tibi, quem bene eruditum, & bene eloquentem virum esse novimus, dulcissime fili, prædicare verbum*

Dei

Dei autoritate S. Petri Ap. & nostra, ejus indigni vicarii, & ut tam vos, quam successores vestri ante omnes Abbates totius Galliæ seu Germaniæ primatum sedendi in omni loco, conventuque, sive in judiciali conventu sententia, seu in omnibus Conciliis ac ordinibus nostra Apostolica autoritate obtineatis &c. Datum per manum Benedicti notarii ac scriniarii Romanæ Ecclesiæ, Idibus Maji Indict. XIV. p.25 & 26.* Ejusd. Bulla, qua Ecclesiam Hamaburgensem in Archiepiscopalem erigit. p.37. Gregorii VII Epistolæ: I ad Henricum IV Imp. in causa Hermanni Episc. Babenberg. p.97. II ad Eund. de eodem. p.98. III ad Sigefridum Archiep. Mogunt. de depositione Hermanni Ep. Babenb. p.99.* IV ad Ecclesiam Babenbergensem de eadem. p.100. V ad Othonem Ep. Constantiensem, quem ob spreta decreta in Simoniacos & incontinentes Clericos lata objurgat. p.103. VI ad Ecclesiam Constantiensem de eodem. p.104. VII ad Teutonicam Ecclesiam, cur Henricum IV excommunicaverit. p.107.* VIII ad Germanos, de suo ad eosdem adventu. p.109. IX ad eosd. ejusdem argumenti. p.110. X ad eosd. quod Henricum Imp. Canusii pœnitentem communioni Ecclesiæ restituerint. p. 110 & 111. XI ad eosd. ut sibi commeatum præbeant in Germaniam intrandi, judicaturo de Henrici & Rudolphi in Regnum Teutonicum jure. p. 111. XII Oratio ejusdem habita in Concilio Rom. de excommunicatione Henrici IV. p.112. XIII ad Episcopum Tridentinum, a quo excommunicationem Henrici IV nondum esse promulgatam miratur, & milites sibi mitti postulat. p.115 * XIV ad omnes Episcopos Galliæ, quos ad Synodum medio Novembri celebrandam invitat. p. 116. XV ad Rudolphum Reg. Rom. Eum ad Ecclesiam contra Henricum IV strenue defendendam, & compescendam quorundam in Archiepiscopatu Magdeburgensi ambitionem hortatur. p. 116. XVI ad Hermannum Ep. Metensem de excommunicatione Henrici IV. p.117 & seqq. XVII ad Mathildem de frequenti sumptione corporis Domini. p.125. Hæc epistola in editis maximam partem mutila comparet, hic tamen integra extat. XVIII Ejusdem decretum, quo *omnes, qui non sunt adeo curiales*, excommunicationis anathemate eximit. p. 133. Guntheri Episcopi Babenbergensis Epistolæ: I ad Annonem Archiep. Coloniensem, ne recenti cum hostibus paci plus æquo fidat. p. 186* II ad Sigefridum Archiep. Moguntinum, cui usum pallii, a summis Pontificibus suis majoribus concessum, sibi nunc ambitioni vertat. p. 187.* III ad eund. interrogat, quo apparatu sibi instructo in curia comparendum sit, & an suæ causæ finem ibidem exspectet? p. 187. *

Hardovici Episcopi Babenberg. tertii Concambium, quo pro

curte quadam tradit *Ecclesiæ suæ fratribus dominicale* quoddam. p. 163. * Hartvvici Episcopi Ratisbon. epistola ad Conradum I Archiep. Salisburg. Recusat in Synodo Moguntina, utpote extra terminos provinciæ suæ indicta, comparere. p. 256. * Henrici Ep. Wirzburgens. epistola de constitutione Episcopi Babenbergensis. p. 51. * Henrici Ep. Spirensis epistola contra Gregorium VII. p. 129. * Henrici II Regis Rom. Imperatoris I Diplomata & præcepta &c. I Privilegium de institutione Babenbergensis Ecclesiæ & Episcopii. p. 52. II Diploma, quo eidem Ecclesiæ donat curtem Scherstete &c. p. 53 * III Diploma, quo *Monasterio in honore Sanctæ Mariæ semper virginis, & S. Petri principis Apostolorum, Sanctorumque Martyrum Georii & Kyliani consecrato* confert *tale prædium, quale B. Marchio nobis legali traditione dedit &c.* p. 53. * IV Diploma, quo *prædium quoddam juris sui stabili traditione pro concambio imperii concedit* Abbati Laurishamensi. p. 54. * V eidem forestem bannumque sylvarum concedit. p. 55 init. * VI omnia privilegia Monasterii S. Emmerammi Ratisbonæ confirmat. p. 55 med. * VII Eberhardo I Babenberg. Episcopo donat prædium Uraha. p. 147 * VIII Privilegium de fundatione, & libera electione Abbatissarum Monasterii Gœss. p. 151. * IX Donationem cujusdam prædii Monasterio S. Michaelis in territorio Babenbergensis civitatis factam confirmat. p. 56. * X Ecclesiæ Babenbergensi *locum sui juris N.* (forte Chizingam) *qui a quibusdam Abbatia nuncupatur*, donat. p. 56. * XI Eidem donat *locum N. in pago Wedereiba* situm. p. 57. * XII *Abbatiam quandam infra Urbem Radesponam in pago Tunogovve* sitam eidem Babenb. Ecclesiæ confert. p. 57 * XIII Eidem dat *prædium, quale N. Comitis N. filia in villa Slopeize habuit*. p. 57. * XIV Eidem donat *suæ proprietatis loca nomine Coroleuniuze & Libroize*. p. 58. * XV Eidem concedit *tale prædium, quale Treverensis Archiep.* Papo *nobis dedit*. p. 58 ante fin. * XVI Poponi Præposito Ecclesiæ Babenb. & Canonicis donat XXX regales mansos proprietatis suæ. p. 59. * XVII Jura & privilegia Ecclesiæ Moguntinensis *interventu Willigisi* Archiep. confirmat. p. 74. * XIIX *quandam suæ proprietatis villam* donat *cuidam capellæ intus in Urbe N. in curte regia, quam olim veterem vocabant, in honore S. Dei genitricis Mariæ a fundamentis in matrem ecclesiam erectæ*. p. 59. * XIX Ecclesiæ Babenb. donat *prædium, quale Popo Treverensis Archiep. nobis dedit in Hormunze*. p. 59. Henrici III Imp. Diplomata & Privilegia &c. I confirmat omnia bona Ecclesiæ Babenbergensis. p. 149. II Eidem *proprietative possidendum confirmat tale prædium, quale antecessor noster Chunradus Imp. cuidam Babenberg. Ecclesiæ Canonicorum traditum*

tum habuit. p. 54. * III Eberhardo I confirmat donationem Abbatiæ Chizingæ ab Henrico I Imp. factam. p. 147. * IV Ecclesiæ Salzburgensi prædium N. *in Foro Julio* donat. p. 152. * V prædium quoddam Potonis læsæ majestatis rei concedit Balduino Archiep. Salzburgensi, & ejus ecclesiæ. p. 152 fin. * VI Ecclesiæ in Heimburg prædium donat. 159 * VII *Decimum mansum, rectamque fructuum decimationem totius regionis in finibus Ungarorum gladio ab hostibus acquisitæ, in pago Osterriche ad altare S. Mariæ in Heimburc confert*. p. 153. * VIII Argironi concedit, ne quis alius in *sepulchro patris sui Ismabilis Babenberc sito* sepeliatur. p. 160. * Henrici IV Diplomata, Epistolæ &c. I omnia bona & privilegia Ecclesiæ Babenbergensis confirmat. p. 65. * II cuicunque juri cedit, quod in Ecclesiæ ejusdem *comitatus Ratenzgovve, Salegovve, Crapfelt, Voltfelt &c.* habuit. p. 66. * III præceptum, quo cujusdam Chorepiscopi donationem S. Emmerammo factam confirmat. p. 69. * IV Episcopo Babenberg. *in villa Haderichesbrucca, quæ sita est in pago Nortgovve*, mercatum habere permittit. p. 153 fin. * V ad Monasterium S. Petri & S. Georgii in Babenberc *bannum unum, quod vulgo dicitur Wiltban*, tradit. p. 154 med. * VI Quædam Ecclesiæ Babenb. bona confirmat. p. 154 fin. * VII Alia ejusd. Ecclesiæ bona confirmat, & certa onera remittit. p 161. * VIII Ejusdem Henrici juramentum, quo Gregorio VII obedientiam promittit. p. 117; differt non nihil ab editis. IX. Militi suo R. *quatuor regales mansus, quos idem in beneficium habuit, in proprium tradit*. p. 162. * X *cuidam servienti suo H. nominato, unum regalem mansum dat in proprium. ibid.* * Ejusdem Henrici Epistolæ. I ad Ecclesiam Babenberg. pro legitima Hermanni Babenberg. Episcopi electione. p. 100. * II ad Annonem Archiep. Colon. de injuriis a Gregorio VII sibi, suisque Legatis irrogatis. p. 105. III ad omnes Germaniæ ordines, ut Gregorio VII publice satisfaciant. p 106. * IV ad & adversus eundem Papam. p. 131. V ad Matrem, se libertatem transfugarum Episcoporum fidelium suorum precibus dedisse. p. 179. * VII ad Romanos, de suo Romano itinere. p. 179 fin. * VIII ad Adelberonem Ep. Babenb. ut cuidam militi quandam *haranscaram cum vadimonio dimittat*. p. 180. * IX ad Marchiæ Episcopos & Comites; ut suum Legatum honorifice suscipiant. p. 180 med. * X ad H. Magdeburg. Archiep. ut sibi fidelis permaneat. p. 180 fin. * XI ad Rupertum Ep. Babenb. ut in Moguntino colloquio adsit, & de pacanda Ecclesia Metensi cogitet. p. 187. * XII ad eundem, ne se inconsulto de beneficio *V. divitis* promissionem, vel cessionem ulli faciat. p. 181. * XIII ad eund. ut dictum beneficium G. filio V. conferat.

ferat. p. 182 init. * XIV ad eund. ut ſibi faveat, & aliorum de ſe ſententiam cum fide referat. ibid. fin. * XV ad eund. ne Babenbergenſis Eccleſiæ Cuſtodem calumniam pati ſinat. p. 183 init. * XVI ad eund. ut pacem Eccleſiæ procuret, & res V. Comitis tantiſper integras relinquat. ibid. med. * XVII ad eund. ut VVormatiam ad ſe proficiſcatur. p. 183 fin. * XVIII ad A. Ducem, cui ob latas contra Græcos ſuppetias gratias agit, eumque rogat, ut fratri eadem ſtudia perſuadeat. p. 184 fin. * XIX ad Othonem Ep. Babenb. ejus opem in liberatione caſtri Nurinberc flagitat. p. 191 * XX ad eund. ut in fide erga ſe perſtet, nec ad filii, Henrici V, partes ſe adjungat. p. 191 fin. * XXI ad eund. *ne primitias bonæ famæ perdat*, & ſibi conſtanter adhæreat. p. 192 med. * XXII ad filium Henricum de illatis ab eo ſibi injuriis, quibus ut finem faciat, rogat, obteſtaturque. p. 193 XXIII ad Paſchalem II P.M. contra rebellionem filii ſui. p. 194. XXIV ad Ludewicum Reg. Francorum, ejusdem argumenti. p. 194 fin. & ſeq. Henrici V Imperatoris Diploma, quo certas villas confert *ad eccleſiam & regalem capellam, quam ad Rotagen a fundamentis conſtruere juſſimus, & dedicari fecimus in honore S. Jacobi Apoſtoli fratris Domini, & S. Pancratii, ſanctorumque, quos a Roma in iſtam patriam nobiſcum detulimus &c.* p. 69 * Ejusd. diploma, quo Eccleſiæ S. Petri quandam parochiam donat. p. 157 init. * Ejusdem Epiſtolæ: I ad Othonem Ep. Babenb. ſe ad bellum Flandrenſe pro recuperando Cameraco proficiſci, cui expeditioni eum quoque intereſſe cupit. p. 235. Videtur tamen hæc epiſtola potius eſſe Henrici IV, cui rixæ cum Roberto Flandriæ Comite fuerunt. * II ad eund. ut Spiram veniat, de Romanæ eccleſiæ pace tractaturus. p. 236. * III ad M. Reginam Angliæ, pro benevolentia ejusdem erga ſe gratias agit. p. 236 med. * IV ad Romanos: ſe Romam venturum nuntiat, jubetque ſibi Legatos obviam mitti. ibid. fin. * V ad Parmenſes de Paſchalis II privilegio circa inveſtituras Epiſcoporum &c. ſibi conceſſo. Subjungitur formula juramenti Petri Leonis ex parte Paſchalis, & Legatorum Henrici ipſiusq; Henrici ſuper pace & concordia inter regnum & ſacerdotium, deniq; conventio inter Paſchalem & Henricum de conſervatione ejusdem concordiæ. p. 238, 239 & 241. * VI Ejusdem & Calixti II P.M. conventio de ſublatione inveſtiturarum per annulum ab Imperatore conferendarum &c. p. 274. VII ad Paſchalem II operam ſuam in reſtituenda Romanæ Eccleſiæ pace ſpondet, & Abbatem Cluniacenſem eidem mittit. p. 245 med. * VIII & IX ad Hartwicum Ep. Ratisbon. de rebus inter ſe & Pontificem Romanum actis, & quomodo Romæ ab omnibus exceptus fuerit. p. 294 & 295:

magni

magni momenti sunt. * H. Marchionis charta donationis, quæ certorum prædiorum partem confert *ecclesiæ S. Chyliani Wirzeburc præsidente eidem ecclesia A. venerabili Antistite.* * H. Episcopi incerti loci epistola ad quendam, cui scribit se inchoante Dominico adventu *in Salcfelt* ire decrevisse. p. 177 fin. * H. Agathensis Episcopi epistola de rebus a Rogerio Duce in tractu Beneventano gestis. p. 327 * H. ad C. Episcopum epistola, qua ille se huic penitus addicit. p. 233 * Ejusdem ad Fridericum Archiep. Colon. epistola. *annulum ei in vera pacis & amicitiæ signum mittit.* p. 233. * H. Episcopi Lucensis epistola gravis ad N. (forte Norbertum) Archiep. Magdebur. Historiam Schismatis in electione Innocentii II & Petri Leonis enarrat. p. 318 & 319.* Hermanni Episcopi Augustani ad Othonem Episc. Babenberg. epistola, sane pathetica & lectu dignissima de tumultu, cæde, & devastatione Urbis Augustanæ per Lotharium Imp. facta. p. 325. * Hermanni Contracti libri metrici *de Virtutibus* fragmentum. p. 4. * Ejusdem breves versus de Romana Civitate. p. 5. * Hermanni Babenbergensis Episcopi Epistola ad Gregorium VII P. M. Contra æmulorum calumnias suam causam tuetur. p. 97. * Hessonis Scholastici Acta Concilii Remensis sub Calixto II. p. 268 usque ad 273. Hierosolymitanæ Ecclesiæ ad Latinos epistolæ tres de rebus a Francis in oriente gestis Balduino Rege. p. 225 usque ad 229. * Hilderici Reg. Francorum Diploma, quo donationem cujusdam *forestis*, factam Monasterio Stabulensi, a Sigeberto *avunculo suo* constructo, confirmat. p. 49 * Honorii II P. M. epistola ad Adalbertum Arch. Mogunt. quem in excommunicando Gebehardo, designato Episcopo Herbipol. limites discretionis excessisse arguit. p. 304 * Ejusd. ad eund. ne prædictus Gebehardus in Herbip. Ecclesia episcopatus apicem amplius obtineat. p. 300.*

Innocentii I P. M. Epistola I ad Ecclesias Germanicas de sua electione, & Lotharii Reg. Rom. coronatione. p. 313.* II ad Lotharium Reg. Rom. ut Romam pro suscipienda Corona proficiscatur, confirmatque Gerhardum Card. in Legatione Teutonica. p. 313 fin.* III ad eund. ejusd. argumenti. p. 320. * Johannis XVI P. M. Bulla confirmat privilegia Monasterii Laurishamensis, p. 23. * Johannis XVIII P. M. Privilegium de confirmatione Babenbergensis Episcopatus. p. 62.* Johannis Patriarchæ Aquileiensis ad Henricum Episc. VVirzburg. epistola de fundatione Episcopatus Babenber. Mutila est. p. 64. Hic integrum folium ex codice excisum est. *

Karoli Magni Diplomata, & Præcepta. I confirmat bona Monasterio S. Emmerammi concessa. p. 28. * II cuidam fideli suo concedit ad dies vitæ usumfructum cujusdam capellæ, mortuo usufructuario ad Monasterium S. Emmerammi reversurum.

p.29. * III Ecclesiam unam *cum casa & curte &c.* donat eidem loco *ad procuranda luminaria.* p. 29.* IV Diploma de institutione Bremensis Ecclesiæ, p. 70. Ejusdem epistola ad Archiepiscopum N. in qua cupit sibi ab eo rationem reddi quarundam ceremoniarum in baptismo adhiberi solitarum &c. p. 28.* Karoli Calvi Præcepta: I vult ab iis, qui quædam Ecclesiæ Remensis bona possident, eidem decimas pendi. p. 33.* II Ludovici patris sui præceptum & operariis, & opere ab Ecclesia Remensi Ecclesiæ Aquensi præstandis ratum habet. p. 33 * III Ejusdem, vel Karoli Crassi beneficia Ecclesiæ Remensis ad tempus a se concessa aliis, eidem restitui jubet. p. 34 *

Lamberti Ep. Ostiensis (postea Honorii II P. M.) epistola ad Othonem Episc. Babenb. ut sibi, reliquisque Legatis Apostolicis, a Calixto II missis, Moguntiæ occurrat. p 273.* Ejusd. ad Archiepiscopos, Episc. & Abbates Galliæ epistola, ut in *Concilio Generali in nativitate S. Mariæ Moguntiæ* celebrando adsint, acturi de concordia inter regnum & sacerdotium. p. 305 init. * Ejusd. ad Henricum V Imp. epistola: ut in dicto Concilio comparere dignetur. p. 305 med. * Leonis III P. M. Bulla, qua confirmat translationem sedis Episcopalis Ratisbon. ex Monasterio S. Emmerammi ad ecclesiam S. Stephani, ac liberam electionem Abbatum ejusd. monasterii. p. 27. * Leonis IX P. M. epistola ad V. Abbatem Laurisham, in qua hunc locum Sedi Apostolicæ immediate subjicit, & liberam Abbatum electionem &c. confirmat. p. 22.* Ejusdem Bulla concedit Hardovico Episc. Babenb. usum Pallii. p. 157. Ejusd. Bulla confirmat omnia bona & privilegia Ecclesiæ Babenb. *Data per manus F. diaconi Bibliothecarii, & Cancellarii S. Romanæ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vice Domini H. Coloniensis Archiep. & Archicancellarii Anno Dom. inc. M. L II. anno Pontificatus Domini Leonis noni Papæ IV. VIII Id. Nov. Actum Tiburi feliciter amen.* Ex his corrigendus Papebrochius, Vir eruditissimus in paralipom. ad Conat. in Catalogos Pontif. Rom. p.86. Extat hæc Bulla in Codicis p. 58. Leodiensis Ecclesiæ epistola ad Ecclesiam Aquensem in causa excommunicationis Hugonis Decani Aquensis p. 207.* Ejusdem Ecclesiæ epistola adversus Paschalem II P. M. p. 210 & seqq. Lotharii I Imp. Diploma. Archiepiscopo N. restituit Archiepiscopatum Remensem. *Anno reversionis ejus in Franciam primo.* p. 35,* Lotharii II Imp. epistola ad Othonem Ep. Babenberg. in qua *in ea caritate, quam ecclesiæ Dei, pro qua semper devote laboravit, debet, Othonem commonet, & quam intime rogat, ut si alio vehiculo propter infirmitatem non possit, navigio saltim ad se, & conventum venerabilium Confratrum & Coepiscoporum Wirzburg venire properet.* p. 318.* Ludovici Pii diploma: Monasterium S. Emmerammi *regiæ potestatis*

ſtatis eſſe declarat, & *ab omni alterius Ducis poteſtate* eximit. p. 42.* Ejusd. diploma: confirmat donationem cujusdam *foreſtis* Monaſterio Stabulenſi factam tempore Sigeberti Regis. p. 43.* Ejusd. Privilegium Eccleſiæ Bremenſi conceſſum. p. 71. Ludovici & Lotharii Impp. diploma, quo ablata Sedi Remenſi prædia reſtitui jubent, & *titulum S. Sixti*, *ac titulum S. Martini* eidem Eccleſiæ donant. p. 35.* Ludovici II Imp. diploma. Concedit Eccleſiæ Remenſi *pro ædificio murum omnem cum parte civitatis Remenſis &c.* p. 36 * Ludovici IV Germaniæ Regis Diplomata: I quædam bona in jus ac proprietatem S. Emmerammi donat Tutoni Epiſcopo Ratisbon. p. 37.* II quædam prædia viduæ N. ad dies vitæ conceſſa, ad cellam S. Emmerammi reduci mandat. p. 38.* III villulam quandam donat S. Emmerammo ad petitionem Tutonis Ep. p. 38.* IV Quædam bona in beneficium ab Eccleſia S. Emmerammi accepta, eidem *perpetualiter in veſtituram* reſtituit. p. 40.* V Concedit fieri quandam traditionem inter Embrichonem Epiſc. Ratisbon. & Engilmarum diaconum. p. 40 & 42.* VI Medietatem cujusdam fiſci *donat ad menſam* Monachorum S. Emmerammi. p. 41.* VII *Canonicis Capellæ B. Mariæ Ratisbonæ quasdam ſui juris res perpetualiter donat*. p. 43.* L. Epiſcopi Novarienſis ad Lotharium Regem. Rom. epiſtola, in qua victoriam de Conrado ei gratulatur, & ſe pluresque Lombardiæ urbes fideles ſemper futuros promittit. p. 321 fin.*

M. Meingoti Clerici Trajectenſis ad H. Hoienſem, amicum ſuum egregium opus de cauſa Ellenhardi fratris ſui germani, qui ex Traiectenſis eccleſiæ Canonico, in Trevirenſi diœceſi factus fuerat canonicus ſub regula S. Auguſtini; poſtea vero facti pœnitens priorem ſtatum & *præbendam* recipere voluit. pag. 278 usque ad 293. * Huic Meingoti opuſculo inſertæ ſunt epiſtolæ ſequentes: I. Eccleſiæ Monaſterienſis ad Traiectenſem. p. 287.* II Eccleſiæ Mindenſis ad eand. p 282. * III. Eccleſiæ Leodicenſis ad eand. p. ead. med. * IV Ellenhardi ad Traiectenſes. Hæ omnes Epiſtolæ probant, Ellenhardi reditum ad priorem ſtatum eſſe illicitum. * Moguntinenſis Eccleſiæ epiſtola ad Sigefridum Archiepiſc. ſuum, quem Cluniaco Moguntiam revocat. p. 95.* Ejusd. ad Henricum IV Imp. Hoſtium adventum nuntiat, & ſe obſidendam timet, petitque ejusdem auxilium. p 192.* Moſeburgenſis (forte legendum: Merſeburgenſis) Eccleſiæ epiſtola ad U. ſuum Præpoſitum, ut ſibi de idoneo Decano provideat. p. 274.* M. Comitis epiſtola ad Henricum IV Imp. de fœdere inter Vicentinos, & Paduanos inito, & aliis contra eum machinationibus. p. 183 fin.*

Nicolai II P. M. decretum de electione Romani Pontificis. p. 16. multum differt ab editis.

quasdam S. Petri urbes sibi nondum restitutas queritur. p. 243.* XIV ad eund. hortatur ad justitiam omnibus administrandam. p. 243 post med. * XV ad eund. ut Episcopo Aretino sua restituenda curet, p. 243 fin. * XVI ad eund. ut Ariminensi Episcopatui ablata bona reddi jubeat. p 244. * XVII ad eund. gratias ei agit pro bonis Clericis Paduanis restitutis. p. 244 med. * XVIII ob concessum investiturarum privilegium sibi a suis negotium facessi queritur, petitque; ut dati a se obsides mitius habeantur. ibid. fin. * XIX ad T. Cardinalem ad Saxones Legatum. Ei facultatem quælibet in bonum Ecclesiæ in illis partibus agendi concedit. p. 245.* XX ad Ecclesiam Merseburg. Gerhardi electionem in Episcopum Merseburg. approbat. p. 245 ad fin. * XXI ad Adalgotum Archiep. Magdeburg. ut Gebhardum prædictum in Sedem Merseburg. restituat. p. 245 fin. * XXII ad Conradum I Archiep. Salzburg. ut A. Presbyterum sacerdotali munere fungi permittat. p. 300. * Ejusd. Paschalis Decretum, *ut Episcopi, qui sub sui temporis schismate ordinati sunt, in suis honoribus permaneant, nisi sint invasores, aut criminosi.* p. 12. Petri Portuensis Episc. ad Cardinales cum Gelasio II in Franciam profectos epistola de unanimi electione Calixti II. p. 264. *

Regimundi, seu Raymundi, post Geraldum servi pauperum Christi Jerosolymis epistola ad omnes fideles. Gratias agit pro eleemosynis in Palæstinam missis. p. 324. * Remensis Concilii Decreta sub Innocentio II. p. 10. Romanorum ad Lotharium Reg. Rom. epistola. Se in obedientia Honorii II P. M. persistere, rogantque, ut Romam pro Imperatoria Corona veniat. p. 319. * Romanæ Ecclesiæ Cardinalium epistola ad Lotharium Reg. Rom. de electione Innocentii II & Schismate Petri Leonis. p. 319 fin. * Ruperti Episcopi Babenb. epistolæ: I ad Henricum IV Imp. rogat, ut cujusdam prædii sui invasorem abigat. p. 184. * II ad eund. de variis Germaniæ rebus, maxime de H. Saxoniæ Ducis in Westfaliam pro recuperando prædio *Gredingen* expeditione. p. 185. * III ad Archiep. Magdeburgensem; quod Comitem N. Ecclesiæ suæ prædia invadentem excommunicaverit. p. 190. * Ruthardi Archiep. Mogunt. ad Rupertum Ep. Babenb. elegans epistola, in qua hunc rogat; ut quid de Urbani II & Clementis Antipapæ in Sedem Romanam juribus sentiat, sibi exponat. p. 189. *

Senonensis Archiepiscopi N. ad Archiep. Lugdunensem N. gravissima & ampla epistola, cur Concilio apud Ansam indicto de fide & investituris Laicorum, non possit comparere. a pag. 248 usque ad 253 * Sigeberti Reg. Franc. diploma. Monasterio Stabulensi quandam fisci sui partem donat. p. 44 * Ejusdem. diploma: Eidem loco dat telonium, *quod ad portum super fluvium Ligeris pertinere videtur.* p. 45. * Sigefridi Archiepiscopi Mogun-

guntini Epistolæ: I ad Alexandrum P. M. mittit ei acta synodi Moguntiæ a se habitæ p. 75. II ad eund. de depositione Constantiensis Episcopi. p. 81.* III ad eund. petit consilium in negotio uxoris ab Henrico IV Imp. repudiatæ. p. 83. IV ad eund. urget ad priora responsum, mittitque *hominem, qui consanguineum suum occiderat, misericordia Pontificia sanandum.* p. 84.* V ad Hildebrandum Romanæ Eccl. Archidiaconum. commendat ei suorum legatorum preces & negotia. p. 85. VI ad Alexandrum Papam, se Hierosolymam peregrinaturum scribit, rogatque, ut Halberstadensis Episcopi, pallium sibi arrogantis, fastum reprimat. p. 85.* VII ad eund. commendat ei Henricum IV. p. 86 fin. VIII ad Gregorium VII. gratulatur ei Pontificatum, & Episcopum Pragensem injuste ab Alexandro Papa excommunicatum queritur. p. 88.* IX ad eund. paralysi se impeditum fuisse, quo minus interesset Synodo Romanæ, spondetque se in omnibus ejus mandatis morem gesturum. p. 92; egregia epistola est.* X ad eund. causam dilati in Germania Concilii fuisse bellum Thuringicum. p. 94.* Spirensis Ecclesiæ epistola ad Othonem Babenberg. Episc. quem ad sui Episcopi consecrationem invitat. p. 235.* Ejusd. ad Henricum V Imp. narrat suam calamitatem, ejusque opem implorat. p. 254 fin.* Swidegeri Episc. Babenb. & H. Bavariorum Ducis Conventio, qua hic Ecclesiæ Babenbergensi pro viginti talentis auri probati tradit quædam prædia. p. 163.*

Theodorici Reg. Francorum diploma, quo omnia bona & Privilegia Monasterii Stabulensis ab *avunculo Sigeberto, & fratre Hilderico* Regibus data, confirmataque denuo confirmat. p. 49.* Theodorici Episcopi Virdunensis epistola ad Egilbertum Archiep. Trevirensem. eum a se non posse consecrari scribit, utpote qui *se ob officio suo suspensum* agnoscat. p. 127.* Ejusd. Epistola adversus Hildebrandum seu Gregorium VII. p. 128.* Tolosanæ Synodi anno 1119 celebratæ Acta vulgata. p. 267. Trajectensis Ecclesiæ ad Fridericum Archiep. Coloniens. Epistola de erroribus & impietate Tanchelini. p. 257 usque ad 260. * T. Osniburgensis Ecclesiæ *puerorum introductoris* Compendium operis de controversia inter Hildebrandum & Imperatorem Heinricum, quod *consilio Liemari Bremensis Episcopi, & Pennonis Osniburgensis Episcopi a Widone, qui & postea Episcopus Osniburgæ factus est, collectum fuit.* Compendii Autor ait se opus *in armariolo venerabilium confratrum suorum monachorum reperisse in fine cujusdam voluminis.* pag. 140 & seqq. *

Udalrici Episc. Augustani ad Nicolaum Papam epistola de conjugio & continentia clericorum. p. 17 & seqq. Urbani II P. M. Epistolæ. I. ad Clerum Carnotensem de substitutione Ivonis in locum Gaufredi. p. 171. II ad A. Archiep. Senonensem, ut

Ivo-

Ivonem Carnot. a se consecratum benigne suscipiat. p. 171 fin. III Sententia excommunicationis in Guibertum *Ravennatem Hæresiarcham* & ejus auxiliatores. p. 172. * IV ad Guichardum Episc. Constantiensem, ut quendam virum, qui *se, suaque omnia super altare Domini Salvatoris & omnium sanctorum in Scafhusen obtulerat*, excommunicet, ni votum exsequi velit. p. 174.* V ad eundem ejusdem argumenti. p. 174 fin. * VI ad Ecclesiam Halberstadens. ut Stephanum Episcopum suum recipiat. p. 175.* VII ad H. Archiep. Magdeburg. & H. Virdunens. Episc. pro receptione Stephani Episc. prædicti. p. 176 med.* VIII ad H. (Henricum vel Hardevvicum) Archiepiscopum Magdeburg. ut sibi a Simonia caveat, admonet. p. 177.* IX Ejusdem Bullas ad S. Abbatem Scafhusensem, in qua Monasterium omnium SS. in Schafhusen in Sedis Apostolicæ tutelam recipit. p. 172.*

Wiberti, seu Guiberti, & Clementis Antipapæ Decretum de fidelibus a communione & fidelitate Imperatorum non subtrahendis. a pag. 135 usque ad 139.* Wirzburgensis Ecclesiæ ad Ecclesiam Babenb. epistola, ne communicet cum Gerhardo Pseudoepiscopo VVirzb. Argentinæ excommunicato. p. 301. * VVormatiensis Ecclesiæ ad Babenberg. epistola, qua Buggonis Episcopi sui laudes celebrat. p. 247.* W. Anglorum Regis ad Henricum IV Imp. epistola. Ad persequendum bellum, & colloquium secum instituendum hortatur. p. 178 **W. Pataviensis Claustri Decani* ad Othonem Ep. Babenb. epist Gratias ei pro sui memoria agit, docetque fratrem quemdam e claustro suo merito ejectum esse. p. 256.*

Scripta anonyma Codice contenta.

Brevis historia de fundatione Ecclesiæ Babenberg. a S. Heinrico Imp. p. 50.* Charta donationis, qua N. Comes, Ecclesiæ ejusd. Advocatus, eo confert prædium suum. p. 65.* Episc. quorundam epistola contra Hildebrandum Papam, cui obedientiam renuntiant. p. 130. * Acta Synodi Brixinensis contra Hildebrandum ab Henrico IV coactæ. p 132. De dictis Hildebrandi Papæ paulo ante obitum. p. 134. Narratio de electione Guiberti Antipapæ. p. 134 fin.* Anonymi epistola ad N. Archiep. Coloniensem. Petit sibi Præposituram N. conferri. p. 202. * Anonymi epistola ad H. cujus se perpetuo memorem testatur. p. 233. init. * Cardinalium Romanorum epistolæ duæ ad Cardinales ultramontanos, quibus sese in electionem Calixti II conspirare scribunt. p. 264 & 265. * Cardinalium Romanorum Diaconorum ad eosdem epistola ejusd. argumenti. p. 265.* Cardinalium Rom. Episcoporum ad Cardd. ultramont. Episcopos de eodem p. 265. med.* Formula juramenti fidelitatis præstandi Imperatori vel Regi Germaniæ, & idem juramentum recipiendi sæculo XII. p. 275. med. * Formula abjurandæ hæreseos, *quæ ligamenta Ecclesiæ ait esse spernenda*, sub Pa-

scha-

schale II ibid. med. * Anonymi gravissima epistola *ad fratres, & consacerdotes per Carinthiam dispersos* contra eorum errorem, qui putant, *potestatem solvendi solos sortitos esse Episcopos, & ab hoc sacerdotes existere alienos*. p. 276, 277 & 278. * Altercatio metrica inter Urbanum II & Clementem Antipapam. p. 1. Incipit: Clemens. *Nomen habes Clemens, sed Clemens non potes esse &c.* Notandum, hoc genus scriptionis esse Dialogum, constantem octoginta duobus versibus hexametris, in quo Urbanus in Clementem, & Clemens in Urbanum non omnino inficete ludit. Vide de his Anonymum Mellicensem de *Scriptoribus Ecclesiasticis*, editum ad calcem libri II de Scriptoribus e Congregatione S. Mauri, cap. 98 & 99. Epigramma in controversiam inter Gregorium VII & Henricum IV Imp. p. 2. * Epitaphium filiæ Comitis cujusdam. p. 2. * Epigramma in Arnulfum Laudunensem. p. 2. * Epigramma in Ruzelinum Scholasticum *de vocibus*. ib. * Epigramma in Patrem familias & denarium diurnum. p. 3. * Versus aliquot de adhærentibus mundo. ib * Versus aliquot ad amicam. ibid. * Epitaphium S. Henrici in Babenb. ib. * Epitaphium Chunigundæ Imperatricis in Babenb. ib. * Epitaphium Guntheri Episcopi Babenb. p. 4. * Epitaphium Rudberti Episc. Babenb. ib. * Epitaphium Helpæ uxoris Boetii Romæ. ib. * Formulæ salutationum in epistolis a Papis, Imperatoribus, Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus &c. adhibitarum. p. 6 & 7. * Exemplar formatæ epistolæ, quæ in Nicena Synodo a SS. Patribus est formata & collaudata. p. 13. * Formula in manumittendis propriis servis usitata. p. 14. * Decretum, quod Clerus & populus firmare debet de electo Episcopo, sumtum ex Ordine Romano. p. 14. * Formula Epistolæ Notatoriæ. p. 15. * Formula Epistolæ Commendatitiæ. p. 15 fin. *

Versus *Treveris supra tectum Monasterii B. Symeonis tabula lapideæ insculpti, ab incolis fortuitu inventi:*

Exul Arimaspes hac Martis in arce quiesco,
  Belgica Roma mei, non mea, digna fuit.
Jure, bono meritorum, nobilitate, triumphis.
  Di tueantur! ei par nisi Roma, nihil.
Vulneror Eptereo consul primusque Senatus,
  Hinc gaudete mei sic meruisse mori.

Versus *Treveris in tumulo quodam, dum a peregrinis pro quærenda pecunia rumperetur, lapidi cuidam insculpti, inventi:*

Nini Semiramis, quæ tanto conjuge felix
Plurima possedit &c. edidit Brow. Annal. Trevir. Proparasc. c. 4.

Versus *Cluniaci super imaginem S. Petri:*

Nullum rete magis nunc diligo, quam Cluniaci;
Nam pisces captos portæ cœli facit aptos.
Quod docui verbis, Cluniaci quærite gestis.
Non melius quisquam mea dogmata repperit usquam.

* * * * * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXVII.

NOVUS THESAURUS ANTIQUITATUM Romanarum, congestus ab ALBERTO HENRICO DE SALLENGRE, Ser. Princ. Arausionensis Consil.

Tomus I.

Hagæ Comit. apud Henric. du Sauzet, 1716, f. Alph. 7 plag. 13.

Thesaurus Antiquitatum Romanarum parentis sui, viri illustris & placidæ eruditionis *Jo. Georgii Grævii* famam comitem sui immortalem trahit. Opus illud, quo tam multa eaque polita monimenta antiquitatis Romanæ continentur, quæ partim ab interitus periculo vindicata, partim e squalore atque tenebris, quibus per seculi nostri majorem partem immersa fuerunt, liberata, in lucem denuo prodierunt, Trajecti editum est duodecim voluminibus. Equidem Cl. Grævius multum laboris & operæ dedit, hujusmodi lucubrationes, quæ hasce antiquitates illustrant, colligere easque redigere in summam; verum tantum abest, ut operi huic plane satisfecerit, ut adhuc aliis quam plurima reliquerit, in quibus suum studium exercere queant. Namque non solum varia generis hujus scripta ejus subterfugerunt industriam, sed & post fata ejus orbis eruditus ferax fuit ingeniorum, quæ mores & ritus veteris Romæ sollicite interpretari contenderunt. Quibus causis excitatus Cl. de *Sallengre* e re literaria esse duxit, si Grævii erudita vestigia persequeretur, & novum Antiquitatum Romanarum corpus, quod in supplementum illius thesauri cedere possit, conderet. Hortationibus imprimis virorum, quorum nomina meritaque quisque literarum studiosus colit & ob-

ſervat, fretus ipſum adgreſſus eſt opus ejusdemque primam partem in publicam emiſit lucem Cl. Editor. Autores doctos & raro obvios conquiſivit, quos ſingulari evolvit induſtria, ut iſtos a multis operarum erratis liberaret, & novo variarum adnotationum lumine illuminaret. Quidquam immutare, aut reſecare, ſibi duxit religioni: quam ob rem approbationes, dedicationes & alia parvi interdum momenti integra reliquit. Quumque operarum feſtinatione, ut fieri ſolet, in opus Grævii irrepſerunt, quæ inde ejici debent aut emendari; laboravit ſummo ſtudio Dominus de Sallengre, ne & hæc adverſa fata ſuo Theſauro contingerent. In inſerendis diſſertationibus nullum obſervavit ordinem, in quo ſi quid neglectum fuerit, ope indicum religioſe conſcribendorum reſtituere pollicetur. Ex figuris, quibus eruditi opera ſua ornare in more habent, illas tantum eligere, & accuratius in æs incidendas curare, conſtituit, quæ neceſſariæ ſunt, & ipſos ritus illuſtriores repræſentare poſſunt. Addet diſſertationes, quæ argumenta antiquitatum explicant, a Cl Grævio haud pertractata, prout hic ſunt *Joſephi Mariæ Suareſii* de Foraminibus lapidum in priſcis ædificiis diatriba; *Georgii Greenii* de ruſticatione Romanorum commentarius; *Pauli Jovii* de Romanis piſcibus libellus; *Eybenii* de ordine equeſtri veterum Romanorum liber; *Philippi Hannekenii* de cura domeſtica Romanorum diſſertationes quatuor. Proferentur quoque in illis diſſertationes ex Italica, Gallica, & Anglica lingua in Latinam nunc primum translatæ; item inedita eruditorum opera quædam. Adhæc ſpem alit haud mediocrem, fore, ut duæ lucubrationes a *Salmaſio* relictæ adjiciantur, quarum altera de re veſtiaria veterum; altera de ipſorum inſtrumentis muſicis diſputet; & ipſe commentationem de educatione liberorum apud Romanos ſubjiciet.

Verum & muneris noſtri erit, ſpeciatim de prima Parte Theſauri hujus diſſerere, & opera, quæ complectitur, commemorare. p. 1. Primas igitur heic obtinent *Junii Minutoli diſſertationes Romanam Antiquitatem illuſtrantes* ſeptem, quæ Romæ 1689, 8 prodierunt, & a nobis Supplement. Tomo II p. 565 Actorum noſtrorum jam recenſitæ ſunt. Prima illarum agit de

de urbis Romæ origine & fundatione; secunda de urbis Romæ incrementis & casu; tertia de urbis Romæ topographia; quarta de Romanorum domibus; quinta de Romanorum templis; sexta de Romanorum sepulcris; & septima de Romanorum ædificiis judicialibus. Has sequuntur II *Lucii Fauni de antiquitatibus urbis Romæ libri quinque*, qui lingua Italica ab Autore conscripti sunt, sed in Latinam versi lucem adspexerunt Venetiis primum 1549 & deinde iteratis editionibus sæpius prodierunt. p. 173.
Primo libro portæ urbis, quæ nunc sunt, quæve fuere, earum nominibus novis priscisque additis continentur; item viæ, quæ per portas exeunt. 189.
Secundus liber agit de Capitolio; 209.
de valle, quæ est inter Capitolium ac Palatinum; de foro Romano, quod cum hac valle conjungebatur; de Palatino; de aliis præterea quatuor foris, scil. Cæsaris, Augusti, Nervæ, Trajani; tertius de Aventino; de Testaceo; de foro Olitorio, de Velabro, de foro Boario, de Circo Max. de valle, quæ est inter Cœlium ac Palatinum usque ad Amphitheatrum Titi; de omnibus locis, quæ erant usque ad portam Capenam. 243.
Quartus collem Exquiliarum describit; mox Viminalem, & differit de Suburra, de Vico Patritio, de valle Quirinali; de Quirinali, de Alta Semita, de circo Floræ, Hortis Sallustii, de valle Martia, de Mausoleo Augusti; de villa publica; Septis, Pantheo; item de ea parte urbis, quæ fuit prope Olitorium forum inter Flumen ac Capitolium, nec non Campum Martium. 265.
Quintus liber continet expositionem Tyberis, pontium insulæ Jovis, regionis Transtyberinæ; omnium partium Vaticani, aquæ ductuum, novem aquarum. 295.
Faunum excipit III *Josephi Mar. Suaresii de foraminibus lapidum in priscis ædificiis* diatriba, quæ prodiit Lugduni 1652: de cetero hic Suaresius edidit opus de vestibus literatis, Vasion. 1652, 4, libros duos Prænestes antiquæ, Rom. 1655, 4, de numismatis & numis antiquis dissertationem, Rom. 1668, 4, Arcum Septimii Severi cum ipsius explicationibus Rom. 1676 fol. & alia. 313.
IV extat *Andreæ Alciati de magistratibus, civilibusque & militaribus officiis Romanorum* brevis dissertatio, quam notitiæ dignitatum utriusque Imperii, Orientis & Occidentis, quæ Tomo septimo Thesauri Græviani continetur, 325.

 præ-

p. 333. præmisit. V *Laurentii Jouberti de Gymnasiis & generibus ex-*
373. *ercitationum apud antiquos celebrium* liber unus, & ejusdem *de balneis antiquorum* liber alter, quos inscio Autore, qui a consiliis fuit & medicus ordinarius Henrici III Regis Galliæ, frater ejus Franciscus Joubertus Valentiæ Curiæ Judex major, Regisque Navarræ a supplicibus libellis consiliarius, edidit. Primo de Gymnasiis agit Autor de Gymnasiorum structura, partibus, præfectis; de exercitationum, quas in palæstra instituebant, generibus, de lucta quippe, de pugilatu; de pancratio, de cursu & ecplethrismo, cetera. Liber alter de balneis a Jouberto haud
387. ad extremum perductus est. VI *Henrici Norisii de duobus numis Diocletiani & Licinii* dissertatio duplex, quorum numorum occasione fastos consulares istius temporis antehac
455. depravatos nitori suo restituit; ejusdem dissertatio Chro-
497. nologica *de votis decennalibus*. VII *Poggii* Florentini *de Fortunæ varietate urbis Romæ & de ruina ejusdem* descriptio, quæ per-
509. brevis est. VIII *Felicis Contelorii*, Protonotarii Apostolici, de *præfecto urbis* liber, qui Romæ 1631, 4 in lucem exiit, & sex capita continet, quorum primo de Urbanæ præfecturæ origine & antiquitate; secundo de Urbis præfecti indumentis, & ritu, quo creari solet; tertio de præfecti officio; quarto de Urbanæ præfecturæ potestate & jurisdictione; quinto de Urbanæ præfecturæ prærogativis disputat, & sextum denique seriem præfectorum a Romulo Rege usque ad tempora anni 1631 exhibet.
565. IX *Marmoris Patavini inscripti obscuri interpretatio, triplici commentario Thomæ Reinesii, Fortunii Liceti, & Lucæ Holstenii confecta*, cum mantissa pro Viris clarissimis Philologis Patavinis ad Joannem Capellanum, edita Paris. 1667, 4, cura Friderici
585. Brummeri. X *Delineatio Dianæ Arelatensis retractata & emendata a Francisco de Rebatu*, nunc primum ex Gallica lingua in La-
613. tinam translata, quæ Gallice prodiit Arelate anno 1659. XI *Geminiæ Matris sacrorum titulus sepulcralis explicatus, verus exequiarum ritus una detectus a Joanne Jacobo Chifletio*; qui libel-
629. lus Bruxellis typis est mandatus anno 1634, 4. XII *Henrici Thomæ Chifletii*, Joannis Jacobi filii, dissertatio de *Othonibus æreis*, edita Antverp. 1656, 4, qua Autor probare nititur, Othones æ-

reos

reos legitimos non exstare. XIII *Claudii Chifletii de antiquo* p. 651.
numismate liber posthumus. XIV *Georgii Greenii* de *rusticatio-* 681.
ne Romanorum, nec non de *villarum antiquarum structura*
apud eosdem commentariolus, qui primum Lipsiæ lucem ad-
spexit 1667, 12. XV *Aldi Manutii* Pauli F. Aldi N. dissertati-
unculæ epistolicæ tredecim, depromtæ ex Quæsitis ipsius per
epistolam, Venet. 1577, 8 excusis, de *Reatina urbe, agroque,* 773.
Sabinaque gente; de *aquis in urbem Romam olim influentibus*;
de ratione interkalandi; de *accumbendi & comedendi ratione*;
de *convivio tempestivo*, *seu intempestivo*; de *auspiciis*; de *tra-*
bea; de *subselliis*; de *signo & statua*; de *parma, clypeo, scuto,*
pelta, ancile; de *primipilo*; de *drachmis*; de *sestertiis*. XVI 837.
Pauli Jovii, Novocomensis Medici, & Episcopi Nucerini, de *Ro-*
manis piscibus libellus, ad Ludovicum Borbonium, Cardinalem,
editus Rom. 1554, fol. quo de iis tantum piscibus agit, quos Ro-
mani habuerunt in deliciis. XVII *Joannis Baptistæ Donii*, Pa- 893.
tricii Florentini, *de restituenda salubritate agri Romani* opus,
quod Florentiæ 1667, 4 prodiit; & quamvis non proprie ad
Romanas antiquitates pertineat, eo tamen nomine id inseren-
dum putavit Cl. Sallengre, quod multa ibi reperiantur, quæ istas
illustrant; prout etiam inscriptiones occurrunt, quas in Gruteri
opere frustra quæsiveris. XVIII *Gaillardi Guirani*, in Nemau- 1009.
sensi Senescallia præsidialique Curia regii Consiliarii & in su-
prema Arausionensi Senatoris, *explicatio duorum vetustorum*
numismatum Nemausensium ex ære, ex editione altera auctiore
& emendatiore, Arausion. 1657, 4, qua Autor non duos nu-
mos solum, sed etiam antiquitates Nemausenses, quas merito
Romanas dixeris, erudite explicat. Nemausum enim fuisse
coloniam Romanam, notum est. XIX *Jacobi Grasseri* Basileensis, 1059.
de antiquitatibus Nemausensibus dissertatio, edita Parisiis 1607,
8, qua multæ inscriptiones Nemausenses, quædam etiam alio-
rum locorum recensentur. XX *de ordine equestri veterum Ro-* 1089.
manorum dissertatio, ex analectis venerandi sui parentis ma-
gnam partem hausta & edita a *Christ. Wilhelmo Eybenio*, Ar-
gent, 1684, fol. XXI *Joann. Servilii de mirandis antiquorum* 1125.
operibus, opibus & veteris avi rebus, pace belloque magnifice gestis

p. 1273. libri tres, Lubecæ, 1600, 4. Agmen claudunt *Ph. Lud. Hannekenii de cura domestica Romanorum* dissertationes quatuor, quas Autor admodum juvenis Giessæ 1669, 4 edidit. Prima est de ritibus quibusdam nuptiarum & vestibus privatorum; secunda de servis & conviviis; tertia de liberis eorumque cura & vestitu; quarta denique de bonis & facultatibus, agris, pecunia & censu. Extremo additi sunt indices Autorum, rerum & verborum copiose & diligenter conscripti.

CAJI SILII ITALICI PUNICORUM LIBRI septendecim, cum excerptis notis MODII & BARTHII, DANIELIS HEINSII Crepundiis Silianis, & posthumis notis NICOLAI HEINSII, curante ARNOLDO DRACKENBORCH.

Trai. ad Rhen. apud Guil. Vande Water, 1717, 4.
Alph. 5 plag. 4.

Silius Italicus, Poeta consularis, renovatus & nova eaque elegantissima indutus facie in publicam prodit lucem. Sunt, qui Hispanum fuisse affirment, ex *Italica* Bæticæ urbe, Trajani patria, oriundum; quamvis Claudius Dausquejus habeat, quæ huic opinioni de Hispanica origine opponat. Namque si ex Hispania *Silii* nomen esset, *Italicensem* potius, quam *Italicum* appellandum Silium fuisse autumat. Quibus de causis ipse cum Ger. Jo. Vossio nomen hoc ex Corfinio, Pelignorum in Italia urbe principe derivat, cui nomen *Italica* impositum voluere. Italiæ populi postulaverant, ut in Romanæ civitatis societatem reciperentur: quod quum sæpius a Romanis abnegatum, a Romæ commercio fecerunt secessionem, & Corfinium, quod caput Italorum, abdicata Roma, esset, elegerunt. Addit Vossius, si Italicus fuisset Hispanus, pronum esset ad fidem, Martialem Hispanum, tot Italico epigrammata inscribentem, non fuisse prætermissurum, quod sibi & patriæ suæ non vulgarem adferre potuisset laudem. Non autem exinde id sequi, observarunt clarissimi Viri, quod existimavit Vossius, Pelignum fuisse Italicum, quia non fuerit Hispanus; cui sententiæ cum brevitas quoque illius belli socialis, tum appellationis novæ raritas repugnat.
Cel-

Cellarius ita induxit animum, Silium neque in Hispania fuisse natum, neque in Pelignorum urbe Corfinio, sed ex quocunque alio casu potuisse *Italici* nomen habere, ab Italia potius, quam a singulari oppido quodam deductum. Literas oratoriæ & poeseos Poeta noster singulari studio coluit, & ductores optimos Ciceronem quippe & Maronem, principes utriusque & solutæ & ligatæ orationis, ita secutus est, ut ope illorum ad solidam eruditionem pervenerit. Honores multos & amplos gessisse Silium, ex hoc colligi potest, quod Consul Romanus fuerit, a qua dignitate non statim in otium literarium secessit, sed Romæ aliquando substitit. Quumque apud Romanos fuerit moris, ut ex magistratu Urbano ad provincias regendas mitterentur, noster Asiæ proConsule præfuit, id est, Attalicum regnum administravit, quod Romani in formam provinciæ, testamento nacti redegerant. Redux ex Asia videtur petiisse otium, quod in Campania invenit, ubi plures villas possidebat, & in singulis illarum multum librorum, statuarum, imaginum habebat. Inedia vitam finivit, procul dubio ita ex Stoicorum disciplina institutus, quibus dignum sapiente videbatur, sponte sua ex hac vita egredi, nec fatalem horam exspectare. Pluribus Poetæ hujus studia, honores & peractam vitam persecutus est Cellarius dissertatione singulari de Silio Italico, quæ inter alias tanti viri disputationes collectas reperitur & huic quoque editioni præmissa est.

Hic Silius Italicus per multa secula non prosperrimo fato usus est; & ex eo tempore, quum barbarorum incursione multa ingeniorum monimenta intercidissent, hæc illius fortuna fuit, ut in angulis, quo dudum rejectus fuerat, latitaret securius. Verum orto musarum amœniore seculo, ejus quoque memoriæ, quæ plane videbatur obliterata, lumen iterum splendere cœpit. Poggius quippe, cui instauratæ elegantiores literæ non mediocria debent incrementa, tempore concilii Constantiensis, quod habitum est anno post Christum natum CIↃCCCCXV & sequentibus, eodem loco, quo Quintilianum, Asconium Pedianum & Valerii Flacci Argonauticon priores libros, hunc quoque Silium invenit. Sic Poggii opera priori luci & vitæ restitutus, Romæ,

mæ, Parmæ, ac Mediolani publicatus & sæpius repetitus fuit. Qui in castigando illo, aut observationibus illustrando operam dederunt, primi fuerunt *Petrus Montopolita*, *Pomponius*, & *Dominicus de Caldariis*, sive ut dici maluit, *Domitius Calderinus*; sed observata eorum lucem vidisse non videntur. His successerunt *Petrus Marsus*, *Martinus Herbipolensis*, qui singulis libris argumenta Hermanni Bruschii addidit; *Ambrosius Nicander* Toletanus, *Franciscus Asulanus*, qui ex Jacobi Constantii collectaneis Criticis versus quatuor & octoginta libro VIII post v. 143 primus inseruit. Post horum labores Silio iterum clarior certiorque lux affulgere cœpit, quum *Ludovicus Carrion* in codicem manu exaratum venerandæ antiquitatis bibliothecæ Coloniensis incidisset. Quo critices auxilio adjutus præter Carrionem *Franciscus Modius* Poetam hunc emendare ac castigare instituit, prout ex novantiquis lectionibus ejus patet. Anno MDC Silium ad fidem ejusdem libri Agrippinatis ac mentem Modii edidit *Daniel Heinsius*, eique adjecit observationes, quas *Crepundia Siliana* inscripsit. Post Heinsium *Claudius Dausqueius* de Silio illustrando cogitavit, quamvis iverit in diversum, in Modii Heinsiique merita sæpe iniquus, ut vulgarem scripturam putidam & ineptam tueretur. Eodem tempore Poetæ huic criticas admovit manus *Caspar Barthius*, qui ope Jani Gruteri excerpta veterum membranarum, quæ Oxonii in Collegii Reginensis bibliotheca servantur, adeptus Adversariis suis multa in illum cogitata inspersit; sed medicina ejus audacior interdum est, quam criticorum ferant leges. Nostra memoria celeberrimus *Christophorus Cellarius* Silium in publicum emisit, & istum cum suis, tum aliorum observationibus dedit explicatum evolutumque. Præfatione *Fridericum Benedictum Carpzovium*, Virum meritis elegantioris literaturæ amplissimum, laudat, quod editionem Danielis Heinsii, cui filius *Nicolaus Heinsius* emendationes adscripserat manu sua, voluerit communicare. Verum Cl. *Drackenborchius* monet, & Carpzovium & Cellarium opinione hac fuisse deceptos, quod adnotamenta ista haud ab ingenio Nic. Heinsii, sed Jos. Scaligeri profecta fuerint. Hacce igitur fortuna Silius adhuc usus fuit. Quod ad editionem

nem

nem Cl. Drackenborchii attinet, illius non solum exterior facies elegantissima est, sed & ipse in editione hac præstantissima quæque præstitit, adeo ut suavissimos diligentiæ suæ fructus mereatur. Cl. *Petrus Burmannus* ei copiam observationum Nicol. Heinsii, quæ ineditæ adhuc fuerunt, fecit pro singulari benevolentia, qua Drackenborchium prosequitur. Adhibuit autem laudatus Heinsius, & studiosius quam priores fecerunt, consuluit excerpta codicis Coloniensis, quo olim Carrion & Modius, & membranarum Oxoniensium, quibus Barthius usi fuerant, item manuscriptum Puteanum, vetustam editionem Parmensem, nonnunquam Romanam editionem antiquissimam, Aldinam aliasque. Præter hæc Drackenborchius adiit quoque Modii Nov-antiquas lectiones & Barthii Adversaria, & ex his collegit, quæ ad Silium ornandum faciebant; etiam curavit, ut Danielis Heinsii Crepundia Siliana purgata hic denuo renovarentur. Annotationum Dausqueji nullam habuit rationem, quod illarum accessione ipsa editio propositam operis magnitudinem facile excedere potuisset; imo istis multa insint, quæ politioris Musæ cultoribus non magnam præstent utilitatem. Excerpta Codicis Oxoniensis iterum consuluit, item editionem Mediolanensem, Martini Herbipolensis, Marsi Parisinam, Juntinam, & primam omnium Romanam, quamvis Silius aliquandiu exercere cœpisset typographos, quum istam a Cl. *Perizonio* accepisset. Quibus haud obscure patet, egregiis adiutum esse auxiliis Drackenborchium, quibus ita usus fuit, ut dignissimus sit laude prudentis & eruditi critici, quippe qui manu exaratis libris haud superstitiosam exhibet pietatem; nec alios clarissimi nominis viros acerbiore & injusta censura lacessit; multo minus solis scripturis discrepantibus pretium aliquod statuit. Ab illorum consuetudine, qui varias notas adhuc collegerunt, maxime abhorruit, nec quævis cogitata aliorum interpretum sine vi judicii congessit, hac sibi præscripta lege, ut & junioribus philologiæ studiosis, & summis critices præfectis & imperatoribus afferat commodum. Nec est, quod speciminibus quibusdam adnotationum editionem hanc Silii amatoribus magis commendemus.

M. T.

M. T. CICERONIS AD Q. FRATREM DIAlogi tres de Oratore; ex MSS. emendavit notisque illustravit ZACHARIAS PEARCE.

Cantabrigiæ, apud Cornel. Crownfield, 1716, 8.
Alph. 1 plag. 8.

Ciceronis dialogi, quos de *Oratore* inscripsit, omnem antiquorum & Aristoteleam & Isocrateam rationem oratoriam complectuntur, quorum primo de artibus, quibus instructus esse debet orator, secundo de inventione ac dispositione & tertio de elocutione ornate disputatur. Huncce itaque Tullii fœtum & rerum nobilitate, & nitore ac cultu dictionis præstantissimum, nova forma emendatiorem lucidioremque exhibet Cl. *Pearce.* Quid præstitum sit in hac nova editione, paucis percensendum duximus. Ad ornandum opus hoc codicibus manu exaratis, & aliis excusis prelo, tam antiquis quam recentioribus, studiose usus est. Præter editionem Gronovii, quam secutus fuit, editiones Venetam & Mediolanensem; illam impressam 1478, hanc vero 1498, in consilium advocavit, quippe quas bibliotheca nuperrime Episcopi Eliensis, nunc vero Regis beneficio Academiæ Cantabrigiensis ei suppeditavit. Accesserunt libri editi a Carolo & Roberto Stephano, Strebæo, Victorio, Manutio, Lambino & aliis; nec minus castigationes Mureti, Ursini, Turnebi, Hotomanni, eæque omnes, quas in sex volumina congessit Gruterus, ei fuerunt adjumento. Quod ad libros scriptos attinet, jam primus tres cum impressis contendit & fidelissime in usum suum enotavit. Quorum primum ei perlegendum præbuit bibliotheca Cantabrigiensis; secundum bibliotheca Regiæ Societatis, quem a dantis nomine *Norfolcensem* vocant; tertium, quamvis vix tertiam partem totius operis continentem, collegium Gonvillo-Cajense. Oxonii extant quinque codices scripti, quos omnes, quum Oxoniensis editor illorum discrepantes scripturas jam notaverat, non integros Pearce perlegit, sed ubicunque medicina critica opus esse crediderit, adiit illos, & de industria, nec minori fructu consuluit. Præcipue inter omnes, quos vidit, ille scriptus liber in collegio S. Joannis Oxonii custoditus, ei videtur nobilis & veneranda anti-

qui-

quitate, & integerrima lectione. Nec ab re esse duxit, ipsum Ciceronem in ceteris de rhetorica operibus, & Quintilianum passim fere Ciceronis præcepta sequentem, interdum etiam explicantem, evolvere. Hisce præsidiis artis critices munitus, Pearce dedit nobis hos Ciceronis dialogos emendatos castigatosque. Vulgatam lectionem nunquam mutavit, nisi consensu veterum editionum, aut manuscriptorum; nec quidquam de suo ingenio, quacunque fretus ratione, in contextam Ciceronis orationem inseruit. Emendationum rationes extremo operis reddidit, & hæc summa ipsarum observationum est, ut variantes scripturas indicent, & novas castigationes probatas & illustratas complectantur. Nec de ipsis rebus, quas tractat Cicero, nec de Latinitate sollicitam adhibuit curam, quod ab instituto ipso, castigatum inprimis & emendatum Autoris sermonem respiciente, abhorruit. Indices adjecit plures, Autorum, rerum nobiliorum, & tandem verborum ac formularum sive Latinitatis, ut hic elegantissimus Scriptor majore cum fructu legi possit.

LIVINI DE MEYER, SOC. JESU THEOLOGI, Historia Controversiarum de Divinæ Gratiæ Auxiliis &c.

Bruxellis, typis Ant. Claudinat, 1715, fol.
Alph. 5.

POstquam superiori Mense priorem hujus operis librum excerpsimus, jam ad reliquos Libros duos convertimur. Libro secundo res in Hispania ab anno MDLXXXI ad annum usque MDXCIV occasione controversiarum de auxiliis gestas persequitur, idque ea ratione, ut quæ in priori libro de iis narraverat, novis argumentis firmet, oppositasque a Serrio rationes, vel ut ipse vocat, cavillos, diluat. Dominicum Bannesium ex Cap. I. thesibus a Prudentio de Monte-major anno MDLXXXI Salmanticæ defensis, propositiones sedecim collegisse, & ad supremum tribunal Hispanicæ inquisitionis detulisse, notum est. Hasce autem theses falso tributas Prudentio, idque supremum illud tribunal agnovisse, adeoque nulla eas censura notasse

 asseru-

asseruerat, denuoque hic confirmat Autor. Notaverat hac occasione in Bannesio ejusque sociis æmulationem, qua sola inducti, inique erga Societatem Jesu se gesserint, ejusque doctrinam opprimere, aut omnino ceu hæreticam proscribere, conati fuerint. Quod dum contra Serrium defendit, exempla denuo afferens, inter reliquos Alphonsum Avendanium commemorat, ex Prædicatorum ordine, tanta erga Jesuitas æmulatione inflammatum, ut jactitaverit, se divinitus electum ad destruendam Jesuitarum Societatem; ac quanto frequentius ac studiosius sanctissima quæque sacramenta participaret, tanto se vehementius impelli sentire, ad perseverandum in illo proposito, planeque in hoc studio ac conatu se moriturum. Eundem porro Avendanium, refert, cum Salmanticæ per sacras Adventus ferias concionaretur, palam Jesuitas designando, asseverasse, hypocritas ipsos esse, qui nullo alio fine in Hispaniam venerint, nisi ut eam pessumdarent, traderentque in manus hostiles. Eundem porro cum Cæsaraugustæ verba ad populum faceret, asseruisse, Jesuitarum religionem super paleas fundatam, quæ nova atque perversa doctrina latam hæresibus intromittendis viam sternere; imo Medinæ Campi eosdem veros Anti-Christi satellites, & mali dæmonis administros appellitasse. Quod Autor dixerat Ludovici Molinæ Librum *de concordia* Pelagianismi a Dominico Bannesio accusatum, priusquam ab eo visus aut lectus esset, hic repetit non tantum, sed ulterius adstruit. Eundem Molinæ librum cum Bartholomæus Ferreira, haud ultimus inter Dominicanæ familiæ theologos, calculo suo approbasset, Serrius in angustias haud exiguas hac ratione se redactum sentiens, eo tandem se recipit, ut Ferreiram parum circumspecte hac in re se gessisse, pronunciet, negligentiæ cujusdam eum arguens; cumque idem Ferreira altera vice sententiam de hocce libro dicere juberetur, eumque iterum probaret, Serrius quidem, eum velut necessitate quadam adactum, ne prius suffragium revocare videretur, hoc fecisse contendit. Quo ipso quam ordinis sui honori & existimationi consulat, id quidem est, quod Meyerus monstrat. Eundem præterea Molinæ librum, in judicio
Cap. II. contradictorio, auditis Bannesii accusationibus, & Molinæ respon-

ſponſionibus a ſupremo Luſitanicæ Inquiſitionis Senatu, abſolutum, & vulgari permiſſum, confirmat: Serriumque longe aliter iſta narrantem refellit; quem &, quæ de variis Molinianæ concordiæ editionibus dicit, ita emollire oſtendit, ut retractet. Idemque de nonnullis Serrii in Molinam criminationibus aſſerit, quippe quas non tam defendat, quam retractet. Vel unicum hujus rei afferre exemplum juvabit. Accuſaverat Serrius Molinam, quod Auguſtinum, quem ſexcentis plus minus vicibus in ſua concordia appellet, *ſancti*, aut *divi* titulo nunquam, aut vix unquam cohoneſtet. Dicti falſitatem oſtendit Eleutherius, indicatis paginis, ubi vigeſies ut minimum Auguſtino *Divi* titulum præponat. Quid ad hoc Serrius? *Ut rem*, inquit, *ſimpliciter dicam, nunquam ego Molinæ tuo, uti deblateras, litem movi, quod ſacros ſummo divinæ gratiæ vindici titulos neget, eumque SANCTUM aut DIVUM vix unquam appellet.* Sed quam parum iſta reſponſione proficiat, prolatis ejus ex priori editione verbis, omnium oculis exponit Meyerus. Cap.III,IV.

Molinæ autem doctrinam, non tantum religioſorum ordinum, ſed Academiarum quoque ſuffragiis variis comprobatum confirmatumque fuiſſe; Salmanticenſem ſpeciatim ei non repugnaſſe, faviſſe etiam Pariſienſem, variis hiſtoriarum monumentis ita probat, ut removeat etiam, quæ Serrius in contrarium adduxerat. V,VI,VII.

Aſſeruerat Serrius, a Molinæ ſequacibus acclamatum eſſe Semipelagianis, & inſultatum Auguſtino; quæ cum redarguiſſet Eleutherius, ille quidem reſpondit, ſed ita, ut judice Autore, partim dicta retractet, partim infeliciter tueatur, denuo ideo refutandus. Quæ dum in diſceptationem veniunt, mentio ſimul injicitur XXII propoſitionum ex illorum ſcriptis excerptarum, qui contra Janſenium pugnando, in ipſum ſimul Auguſtinum injurii eſſe videbantur. Ex his & Joannes Schinckelius fuit; qui, cum nunquam non a Janſenianis Auguſtini auctoritate premeretur, aſſerere non dubitavit, *eccleſiam non obligari in omnibus ſequi doctrinam S. Auguſtini; multa in vaſtis ejus voluminibus obſcura eſſe, quibus in errores ſuos adducti eſſent hæretici, aliique etiam hodie facile ſeduci poſſent, niſi facem præferret Theologia Scholaſtica &c.* Hæ itaque propoſitiones IIX, IX.

Romam primum delatæ, ut a Pontifice atro notarentur lapillo; quod cum earum architectis ex voto minime cederet, in Hispaniam se contulerunt, ubi turbas quasdam dederunt, quas copiosius Autor edisserit. Molinæ concordiam a Baronio, Contareno, Berullo, Cardinalibus, ob gravissimam suscitati Pelagianismi suspicionem, statim male habitam, asseruerat Serrius. At hoc neutiquam ab eo ea qua per erat ratione probatum, contendit Meyerus. Sed & quæ occasione controversiarum Bellarmini, operumque suorum recognitionis, Serrius dixerat, quæve pro dictorum defensione iterum in medium attulit, ita comparata esse, ut non pauca hoc ipso retractet, Autor ostendit; qui & reliquas conjecturas ejus, de corruptis in materia gratiæ Bellarmini controversiis, frivolas ac inanes esse demonstrat. Pererium & Herriquezium inter Molinianæ concordiæ adversarios perperam referri, denuo asserit, atque confirmat; ad censuras autem Herriquezii quod attinet, quæ sibi opponi poterant, priorem in tirocinio Dominicanorum conscriptam, posteriorem suppositititiam esse, autumat. Inter reliquos Jesuitas etiam Marianum atque Vasquezium Molinianæ doctrinæ refragatos fuisse Serrius asseruerat; at contra rei veritatem, si credimus Meyero. Atque hic quidem non tantum hosce numero adversariorum Molinæ eximendos esse, denuo docet, sed vice versa Joannem Vincentium, Martium, Basilium, Verda, aliosque ex Dominicanorum ordine, qui prædeterminationem physicam diserte rejecerint, iterum in scenam producit. Speciatim & Thomam Campanellam & Franciscum Aravionem prædeterminationes physicas ad actus etiam bonos & supernaturales, rejicere, Josephum quoque de vita physicas prædeterminationes impugnare, probantibus doctrinam ejus Dominicanis censoribus, condocet. Ex instituto porro de publico Thomæ Turci, ordinis Prædicatorum generalis, contra physicas prædeterminationes testimonio, Valentiæ & Parisiis dato, verba facit. Cum Vallisoleti Antonius de Padilla Molinæ causam defendendam suscepisset, magni inde in Hispania orti sunt motus. Dominicanis his occasionem præbuisse, contra Serrium probat Meyerus, siquidem illi calumniis falsisque rumo-

Cap. X, XI, XII.

Cap. XIII, XIV, XV.

Cap. XVI. XVII. XIIX. XIX.

Cap. XX. XXI.

rumoribus, ac si brevi Jesuitarum doctrina ceu noxia & hæretica proscribenda esset, Antonio de Padilla velut necessitatem quandam, Molinæ patrocinium in se suscipiendi imposuerint. Agitata ea res est disputationibus variis Vallisoleti institutis non sine strepitu, in quibus cum Antonius de Padilla asseruisset, propositionem hanc; *Cum æquali omnino auxilio gratiæ ex parte Dei præsola libertate arbitrii unus convertitur, non alter*, non esse suam, nec Molinæ, vel alterius Doctoris catholici, eamque improbasset, Dominicani hinc occasionem arripuerunt, undique rumorem spargendi, retractasse perperam dicta Jesuitam, & a se propositis rationibus convictum, palinodiam cecinisse. Hoc vero avtheuticis, quæ vocat, testimoniis Autor refellit. Dominicanos, cum viderent in Hispania res suas ex voto sibi non fluere, controversiam hanc de auxiliis gratiæ Romam evocasse, asseruerat Autor, denuoque comprobat, refutatis, quas in contrarium adduxerat, Serrii rationibus. Qua occasione, dum de scriptis atque censuris a supremo fidei in Hispania quæsitore ad Romanum Pontificem missis inter utrumque disputatur, Meyerus quidem testimonium avthenticum Michaelis Garciæ de Molina, supremi inquisitionis Senatus Secretarii, in medium protulerat, ad quod paucis Serrius responderat, *spurium illud, ac dolo malo fabricatum, aut certe ab oscitante notario scriptum esse*. At id quidem perperam dici, nec quicquam quo testimonii istius fides labefactari queat, afferri multis ostendit Autor. Ut motus in Hispania exortos Pontifex consopiret, utrique parti silentium imposuerat. Huic vero Pontificis mandato, quo minus obtemperatum fuerit, non penes Jesuitas, sed Dominicanos stetisse, id quidem est, quod denuo Autor comprobat, qui & Bannesium una cum sociis eousque progressum demonstrat, ut primum a Philippo Hispaniæ Rege, tum a Romano Pontifice petere auderet, ut Dominicanis a silentii lege exemptis, soli Jesuitæ eadem obstringerentur. Quod cum si non inficiari prorsus, certe ægre concedere voluisset Serrius, rem omnem in apricum producit, & ut omnem dubitandi rationem adimat, ipsum Bannesii libellum supplicem, Clementi VIII Pontifici pro impetranda Dominicanis immunitate a lege silen-

Cap. XXII. XXIII.

Cap. XXIV. XXV. XXVI.

ſilentii oblatum, una cum Bellarmini ad eum reſponſione, lectorum oculis ſubjicit.

Lib. III. Tandem, quæ Romæ, in celeberrima hacce de gratiæ auxiliis controverſia ab anno MDXCVII ad annum MDCVII geſta ſunt, libro tertio ita repetit, ut quæ jam antea a ſe dicta ſunt, confirmet, & contra Serrii objectiones defendat. Eleutherium hactenus hiſtoricum egiſſe, pronunciaverat Serrius, at ubi ad Romanum examen ventum eſt, a factis ad jura divertere, & neglecto hiſtorici officio, non jam nudam rei geſtæ narrationem adornare, ſed ſatyram ſcribere, inſtituta Romæ judicia deprimere, initos congreſſus deſpicari, cenſores calumniis onerare, ſpretas damnataſque Molinianorum actorum chartas denuo ingerere, Thomiſtarum inſtrumenta ſacri conſeſſus judicio probata aut omittere ex integro, aut leviter cavillari, ut de tota demum lite, non ex meditata Apoſtolicæ ſedis ſententia, ſed ex ſolis, quæ animo fingat, cauſæ meritis ſtatuatur. Reſpondet ad hæc Meyerus, ſe ex hiſtorici officio in meris factis hærere, dum non ſolos rerum controverſarum titulos, quemadmodum Serrius faciat, jejuno calamo indicet, ſed controverſias ipſas, quæ factorum pars nobiliſſima ſint, viris theologis non inamœna deductione exponat; eruditis quippe lectoribus, non ſciolis ſe ſcribere, neque in ſolis accidentibus more Serrii ſe ludere, neglecta ſubſtantia. Si Satyram ſcribere videatur, dum ſales ſalibus quandoque rependat, Serrii, non ſuam hanc culpam eſſe, quippe qui materiam ſuppeditaverit. Ecquis, inquit, jocos & facetias ſeria ſemper oratione refellat? Neque damnatas Molinianorum actorum chartas ſe ingerere. Nam quis, inquit, riſum teneat, dum Serrius falſo judicum titulo honorat, quos conſtat nudos fuiſſe cauſæ conſultores, ſine ulla decidendi autoritate, quæ penes ſolum Pontificem ſtetit? Ab hoc, ita pergit, uno veroque judice non damnatas fuiſſe Molinianorum actorum chartas, ſed ſpreta conſultorum ſuffragia ſententia finalis monſtravit. Inſtrumenta Thomiſtica ex integro ſe non retuliſſe, quia ea non habuerit; imo quæ nec extent, præter Acta Lemoſii, quæ cura Janſeniſtarum in lucem prodierint. Riſu autem dignum judicat, quod Serrius de tota lite ex meditata, ut loqui-

loquitur, Apostolicæ sedis sententia, non ex causæ meritis, statuendum putet. Quis sapiens, inquit, sibi de litis victoria plaudat ex meditata reconditaque judicis sententia, quando ea, quæ lata promulgataque est, votis non respondet? Atque hæc cum ad summam rei spectent, Autor tamen, ad ea etiam, quæ circa accessorios quosdam, qui Romanarum tempore concertationum intervenerunt, eventus Serrius denuo objecit, iterato respondere non intermittit. Prima, quæ Molinæ liber Romæ subiit examina, Jesuitis non ex voto cessisse constat. Rationem attulerat Eleutherius, quod Pontifex Clemens VIII a Cardinalibus Alexandrino & Asculano persuasus, ejusmodi consultores examinando Molinæ libro designaverat, qui ut a partium studio minime alieni, ita ad ejusmodi controversias, quæ viros scholasticis subtilitatibus innutritos requirebant, rite dijudicandas parum erant idonei. Horum itaque in tribus examinibus, super Molinæ libro institutis, oscitantiam, præcipitantiam, partiumque studium, ut jam antea accusaverat, ita denuo variis rationibus rerumque documentis demonstrat Meyerus. Tertio examine morte Cardinalis Madrutii soluto, cum Coronelli ingens censura in Molinam & Jesuitas in lucem producta esset, & Jesuitæ eam apertæ iniquitatis accusassent, Pontifex eam denuo sub examen revocari jubet. Hinc novæ de viginti propositionibus Molinæ, quarum damnationem a se merito decretam adversus quorumvis objectiones demonstraturos se jactabant consultores, disputationes indictæ, quibus Jesuitæ se non subtrahebant, etsi iniquis conditionibus, ut Autor contendit, hoc certamen iis subeundum esset. Coram iis enim causa dicenda erat, quos non tantum partium studio infectos Jesuitæ experti erant, sed qui insuper hoc nomine ab iis accusati, non poterant non pro sua non minus existimatione, quam amore erga amicos pugnare, adeoque in sententia semel lata persistere. Eamque ob rem licet Jesuitæ apud Pontificem conquererentur, nihil aliud tamen obtinere potuerunt, quam ut prioribus consultoribus duo novi adjungerentur. Cum in novo hocce examine Dominicani consultoribus clam scripta quædam traderent, quibus instructi censuras suas contra Jesuitas tueri possent; Je-

Cap. I, II, III.

Cap. IV, V.

Cap. VI, VII, VIII.

 suitæ

fuitæ hocce mysterium edocti, istorum scriptorum copiam sibi quoque fieri petebant, quod cum iis denegari non posset, duo scripta a Dominicanis parabantur, alterum brevius & fere perfunctorium, alterum multo accuratius atque politius; unum palam Jesuitis, alterum clam consultoribus dabatur. His artibus Dominicanos, cum consultoribus ad perdendos Jesuitas conspirantes, usos, pluribus contra Serrium Autor comprobat; ejusque hallucinationes, quas vocat, jampridem a se observatas, contra ejus novissimas exceptiones confirmat; imo & indiculum præcipuarum difficultatum subjungit, ad quas occasione examinis viginti propositionum, Serrius ni-

Cap. IX, X. hil responderit. Finito viginti propositionum examine, consultores, Dominicanorum quippe partibus addicti, omnibus viribus id agebant, ut Pontificem Clementem VIII ad propositiones hasce condemnandas inducerent, eique persuaderent, festinatione hac in re opus esse. Pontifex autem, nondum satis auditos Molinæ defensores, nec causam hanc ad ferendam sententiam maturam judicans, votis illorum non respondit. Hac in re multa a Serrio dicta, quæ cum veritate non consentiant, Meyerus ostendit. Varias cumprimis Jesuitarum artes, quibus in impedienda Apostolica definitione usi sunt, commemoraverat Serrius; at eas pro figmentis habet Meyerus, ad repulsam, quam Molinæ æmuli passi sint, utcunque leniendam ex-

Cap. XI. cogitatis. Eo usque tandem Jesuitas progressos, asseveraverat Serrius, ut propositionem hanc propugnaverint: *de fide non esse, quod Clemens VIII verus Pontifex & Petri Successor sit.* Responderat Meyerus, non ab omnibus Jesuitis hanc thesin propugnatam, sed ab uno quodam, qui præeuntes hac in re sibi habuerit Dominicanos, Turrecrematam, Cajetanum, Bannesium, quorum quippe eadem hæc doctrina fuerit, non esse de fide hunc numero hominem esse summum Pontificem. Quæ Serrius ad defendendam suam hac de re sententiam dixit, denuo operose

Cap. XII. ad XVI. profligat Meyerus. Ceterum Clemens VIII Pontifex, ut ex difficultatibus, quibus utrinque se circumseptum vidit, se expediret, in disputationibus solennibus, quibus ipsemet interesset, causam hanc disceptari voluit. Quæ in hisce disputationibus gesta sint,

lon-

longe aliter a Dominicanis narrantur, quam a Jesuitis. Horum causam Meyerus ita agit, ut Serrii objectiones profliget. Inter alia & fabulam, quam vocat, de Gregorio de Valentia, quod locum Augustini præsente Pontifice corrupisset, eamque ob rem reprehensus esset, vertigine seu apoplexia correpto, frustra a Serrio incudi redditam contendit. Sed eundem quoque Serrium ad objectos sibi errores nihil aliud respondere posse, nisi *omnia* sua se hausisse ex Actis Secretariorum, aliisque allegari vetitis; quo responso tamen nec se, nec Acta illa a nota falsitatis vindicet. Jesuitas omnem navasse operam, ut causæ & cognitionem & decisionem protraherent, moramque, quam possent maximam interponerent, eo quod ex astrologorum prædictionibus scirent, moriturum eo tempore Clementem VIII Pontificem, quo mortuus est, affirmaverat Serrius. At inter atroces calumnias hoc refert Meyerus. Idem & evincit, variisque rationibus comprobat, Perronium Cardinalem ex politica quadam ratione minime favisse Jesuitis, nec celeberrimum ejus, quod circumfertur, dictum, ulla ratione in favorem prædeterminantis physice gratiæ exponi posse &c. Ad electionem autem Pauli V Pontificis, & ea, quæ initio Pontificatus ejus contigerunt, dum progreditur, Serrium objectas sibi in hisce antilogias, irrito diluere conatu laborasse pronunciat; cumque & ejusdem in enarrandis disputationibus coram eodem Pontifice Paulo V institutis, errata profligasset, Pontificem, finitis disputationibus, a consultoribus judiciorum suorum rationes exegisse, oblatasque minime probasse, contra ejusdem Serrii cavillos, quos vocat, ostendit. Nec id prætermittit, Autores censuræ aliquas in Molina propositiones atro calculo notasse, quarum Autor ipse sit Thomas, alias, quæ in Michaele Bajo damnatæ sint, approbasse. Interim Serrium non desinere in gratiam Jansenistarum pugnare pro Bajanis propositionibus condemnatis, contra bullas Pontificias; imo magna temeritate pergere bullam Paulinam, commatis cujusdam transpositione ita interpretari, ut Bajanis propositionibus faveat. In indiculum damnandarum propositionum hæc quoque Molinæ relata fuerat: *Parvuli sine baptismo decedentes, meliorem post diem judicii vitam, vitis*

Cap. XVII, XIIX, XIX.

Cap. XX. XXVII.

Cap. XXIIX ad XXXI.

omni mentis & corporis immunem, in perpetuas æternitates ducent, quam ullus unquam mortalium duxerit. At de ea ex Pontificis præscripto non fuisse disputatum; eademque censura ipsius Thomæ doctrinam perstringi contra Serrium, iterum contendit Meyerus. Reliqua ad modum pertinent, quo Romanis de auxiliis concertationibus finem Paulus V Pontifex imposuerit, & pro qua parte præjudicia graviora steterint; ad palinodiam Ferdinandi de Bastida Jesuitæ, quam Meyerus pro commentitia habet; ad prohibitam librorum de auxiliis impressionem, & a quibus pax inter utrumque ordinem primum fuerit violata; porro ad decretum Claudii Aquavivæ Præpositi generalis Societatis Jesu ridicule a Thomistis, fatente Serrio, intellectum, quorum tamen sic corrigat errata, ut in nova incidat; & denique ad quadraginta in gratiam scholæ Augustino-Thomisticæ adversus Molinianam a Serrio instituta præjudicia, quæ scholæ Thomisticæ magnam partem nociva potius, quam faventia Meyerus demonstrat; quæ prolixius edisserere non licet, cum jam diutius, quam par est, hisce immorati simus.

Cap. XXXII usque ad finem.

Eadem quoque ratio nos prohibet, quo minus de dissertationibus operi huic subjunctis plura dicere queamus. Sufficiat itaque earum vel tribus verbis indicare argumenta. Prima & secunda, de mente concilii Tridentini, circa gratiam physice prædeterminantem, agit, estque Antonio Reginaldo utraque opposita; tertia eidem Reginaldo opposita in mentem Augustini, circa gratiam physice prædeterminantem inquirit, præfationemque præmissam habet, in qua Autori libelli, *Chimere du Jansenisme*, respondetur. Quarta, Pelagianorum & Massiliensium contra fidem errores explicat, ea quidem ratione, ut Jansenii & aliorum dissentientes hac in re opiniones, ceu errata referantur & confutentur. Excipit has dissertationes responsio ad librum F. Henrici a S. Ignatio, cui titulus: *Gratia per se efficacis sive Augustino-Thomistica adversum injustam Jansenismi accusationem justa defensio*; ubi & theologiam moralem sanctorum, quos vocat, adversus injustos obtrectatores defendit. Tum porro sequitur parallelum antiquæ & præsentis ecclesiæ, in præscribenda & exigenda fidei formula, adversus hæreses exortas,

ortas,

ortas, & veterum ac recentium Refractariorum, in eadem formula impugnanda. Agmen denique claudit epistola curiosa ad F. Norbertum d'Elbeque responsoria; nunc recusa, cum seorsim jam anno M. DCCX lucem aspexerit, hinc & a nobis jam commemorata *A. M.DCCXI mense Jul. p. 333 sqq.*

HADRIANI RELANDI DE SPOLIIS TEMPLI Hierosolymitani in Arcu Titiano Romæ conspicuis Liber singularis.

Traj. ad Rhenum, apud Guil. Brœdelet, 1716, 8.
Plag. 12 & fig. æn. Tab. 6.

CN. Pompejo bellum adversus Tigranem gerente, Judæa, Hyrcani Aristobulique fratrum de regno contentionibus turbata, Romanam in se vim primum concitavit. Sed quod Hierosolyma per deditionem eorum, qui Hyrcani rebus studebant, essent occupata, templumque majori quidem labore & tertio demum mense post, tandem tamen nemine propugnante ob religionem Sabbathi diei expugnatum, a cædibus rapinisque Pompejus abstinuit: Hyrcano Pontificatum in sua gente restituit, ac regnum etiam principatumque, si Dioni & Josepho credimus. Hoc amplius templum jure belli ingressus nihil ex eo attigit *δι' εὐσέβειαν, religionis Judæorum causa,* ut Josephus judicavit & ante eum D. Lælius in actione adversus L. Val. Flaccum, quod ex Cicerone suspicamur, cum illa oratio magno antiquitatis Judaicæ detrimento non exstet. Parcitum autem fuit Judæis temploque, non magis victoris clementia, quam quod in fatis esset, ut nec res gentis nec religio conciderent ante, quam Christus inter eam adfuisset. Sed si Pompejano tumultu *gens ipsa, quam cara Deo immortali esset, docuit, quod est victa, quod elocata, quod servata,* ut ait Tullius: multo magis, quam cara Numini ejus esset religio, apparuit, cum T. Vespasianus capta urbe disjectaque a fundamentis, quæ ab incendio conflagrantis fani erepta erant, in triumpho Romæ duxit temploque Pacis dedicavit. Gravi sane & luculento argumento, ipsam religionem, cujus hæc spolia essent, providentia & voluntate immortalis Dei abolitam fuisse.

Memoria ejus rei in Arcu Triumphali Titi Romæ dedicata ad nostra tempora perduravit.

Ex eo Arcu lychnuchum sibi illustrandum proposuerat Hadrianus Relandus, Vir magnis in omnes totius Orientis antiquitates ac maxime Judaicas meritis. Ob eam causam Justi Fontanini, Abbatis, Pont. Rom. a S. Cubiculo & magni nominis Viri, humanitate, Antoniique Twymanni Britonis benevolentia usus, geminam lychnuchi delineationem Roma impetravit, denuoque a Fontanino cum Arcu collatam edidit, quam sistimus. Sed, quod in Arcu, quem Romæ delineatum ex eodem hic exhibemus, plura spolia Judaicæ religionis conspicerentur, Henricum Brencmannum, Academicum Florentinum, solicitavit, qui mensam, tubas ceteraque pari diligentia curaret. Quam delineationem cum Relandus impetrasset, de omnibus sacris spoliis in Arcu dedicatis animum, ut ageret, induxit. Qua in commentatione ita est versatus, ut non omnia quæ de iisdem rebus a Patribus Concisis sunt tradita raptim huc conjiceret, sed ea in primis seligeret, quæ ad illustrandum Arcum facerent, non tantum novitate sua & argumenti dignitate grata sed & ingenio scribentis & eruditione conditiora. Insistemus Viri Cl. vestigiis, perque summa capita, quam potest, brevissime res easdem percensebimus.

TAB. I. Fig. 1. TAB. II.

Principio quod aliqui lychnuchum in Arcu Titi, non sacri istius in Sancto, sed nescio cujus in conclavi aliquo atriorum effigiem præferre autumant, eorum sententiam quantum potest oppugnat. Ac profecto idoneum Autorem habet Josephum, quo constat, in triumpho Titi aureum lychnuchum ereptum ex incendio templi ductum fuisse. Et licet ab eodem sit traditum, Jesum quendam Thebuti Filium duos lychnuchos, illis qui in templo erant similes, Tito prodidisse, hos tamen non opinatur Relandus in triumpho fuisse ductos. Et si ducti sint una cum isto, saltem ubi dedicanda memoria æterno monumento esset, non fit ei verisimile, Titum, cum lychnuchum unum ex spoliis eligeret, alium aliquem maluisse in Arcu exstare quam Sanctissimum, dignum triumpho & simulacro, utpote qui in istum diem visus a profanis perpaucis fuisset. Enimvero videtur V. C. in

ea

E. Andre Söhn

ea sententia esse, Titum ipsum Arcum hunc statuisse cum Bellorius a S. P. Q. R. post mortem Titi erectum fuisse sentiat, confirmetque sententiam suam ex ipsius Arcus fornice, in quo ΑΠΟΘΕΩΣΙΣ seu Consecratio Titi aquilæ insidentis veterique superstitione in cœlum divosque relati conspicitur. Quod si ita est, multa sunt sane quæ expediri facilius possunt.

De mensura lychnuchi nihil a Mose fuisse proditum, etsi ex præscripto Divino non ejus arbitrio omnia sint confecta, post *Philonem* Relandus annotavit. Judæi tamen, quæ mensura ejus fuerit, meminisse se putant, in quo mirum sit, si non æque fallantur, atque in delineatione lychnuchi, quam pariter ex ספר יוסף דעת (Fig. 2) & באורי מהרן (Fig. 3) affert Relandus, nequicquam conveniunt. Alios lychnuchos ex Amethysto (Fig. 4) & Carniola (Fig. 5) expressos & ad se Roma transmissos subjecit. Quos in sepulcris a Bellorio Fabrettoque notatos meminerat, hos non omnes ad Judæos sed ad Hypsistarios etiam pertinere divinat. Gregorius enim Nazianzenus, cujus pater istorum superstitione infectus aliquandiu fuerat, autor est Hypsistarios τὸ πῦρ καὶ τὰ λύχνα *ignem & lychnos* coluisse. Quæ cum dicit, non dissimulat modestissimus Autor, se profecisse ex Maturino Veyssiere la Croze, Viro consummata doctrina; qui Hypsistariorum mysteria adversus Harduini audaces conjectationes ex tenebris eruta vindicavit. TAB. I. Fig. 2. 3. 4. 5.

Non videtur ei ex solido auro lychnuchus confectus fuisse & מקשה notare solummodo, quod ligno inductum non esset, quamquam *διάκενον*, ut Josephus vocat. Sed ne sic quidem credibile putat, tam crassos ejus ramos fuisse, quam in Arcu sunt. Sane ea crassitudo longe major videtur, quam ut קנים *canna* & *καλαμίσκοι* in Lege & Philone & denique *λεπτοὶ* a Josepho vocari queant. Itaque Sculptorem non dubitat spectantium commoditati consuluisse. Magis convenire ligneo alicui lychnucho tantam crassitudinem monet; atque ideo de Chasmonæorum ligneo lychnucho erudite disserit. Quod in Arcu rami lychnuchi in æqualem omnes altitudinem surgunt, id in alio ex lucerna sepulcrali a Bellorio edito contrarium obtinere notat, sic, ut

quo

quo longius ramus quisque a medio ſtipite abſit, hoc etiam depreſſior exiliorque ſculptus videatur.

Poſtea orbes, mala, flores & crateres lychnuchi ex Lege, Joſepho & Thalmude illuſtrat. Crateres ſimiles poculis Alexandrinis Maimonides ex Gemara nominat, quem Relandus ſequitur, & mala floresque Punicis malis & balauſtiis ſeu malorum floribus, ut utraque in numis ſe vidiſſe meminerat, ſimilia æque pronunciat. De baſi lychnuchi poſtremo diſſerens exiſtimat, ſe in Abarbanele quædam inveniſſe, & in Raſchi, quæ ad eam aliquantum quadrent. Sed multo plura reperit, quæ prohibent exiſtimare eandem baſin lychnucho in templo fuiſſe. Nam quis putet, aquilas ceteraque monſtra, quæ Romanum ingenium & profanitatem produnt, in ea Hieroſolymis exſtitiſſe? Sed hæc convincentem Relandum ipſum audire juvabit, qui parum abeſt, quin hac libertate ſculptoris maxime inductus huic monumento veluti magis ex ingenio operarii quam imitatione ejus profecto fidem abroget, dum tantum vult quisque ut illud monumentum faciat, quantum exiſtimantis judicio cum veritate convenire deprehendatur. Sed ſi Bellorium ſequuti poſt mortem Titi Arcum a S. P. Q. R. dedicatam opinamur, lychnuchumve cum ceteris in templo Pacis a Tito ſepoſitum fuiſſe Joſepho credimus; videtur baſin illam non ex templo Hieroſolymitano, nec ex triumpho Titi, ſed ex fano Pacis ſculptor repetiviſſe. Quin enim exiſtimemus ejusmodi baſin ſubditam lychnucho a Romanis fuiſſe? quin eandem, ut in Pacis templo ſe vidiſſe meminerat, ita monumento huic aptaſſe ſculptorem credamus? Præſertim cum conſtet, eum non exacte triumphi pompam expreſſiſſe, ſed magnificentiam ejus, quantum poterat, ingenio & arte fuiſſe æmulatum.

Menſam ex hoc monumento Cl. Relandus animadvertit nulla corona ſeu limbo eminentiori, ut viſum multis eſt, cinctam ſed planam fuiſſe. Dein de *κυματίοις* in ſacris vaſibus agit, noſtrorumque errores convincit, vocem מסגרת exponit, oſtenditque, eo veluti angulo quatuor pedes, de quibus eodem loco agit, colligatos fuiſſe. Tum annulos vecteſque menſæ, quos nullos in Arcu deprehendit & contra, quæ adſunt, acerras thuris

ris aliaque quædam vasa erudite illustrat. Tubæ duæ, de quibus porro agit, occasionem Nostro præbent commentandi tum de tubis tum de gazophylaciis in atrio mulierum. Quibus ultimo capite subnectit quæ horum vasorum fata fuisse constet.

Videlicet, ut hæc diligentius persequamur, vela templi & liber legis Romæ in palatio reposita Josephus memorat, lychnuchum, mensam sacram ceteraque vasa in templo Pacis dedicata fuisse, idem Autor prodidit. Quo templo conflagrante Commodi temporibus erepta ea spolia ex incendio esse creduntur, quia eadem Gensericus Roma potitus in Africam, hocque victo Belisarius CPlin advexisse memorantur. Hinc nescio qua superstitione commotus Imperator ea Hierosolymam misit, ut templis Christianorum ornamento essent. Sed periisse sive terra sive mari periclitata existimantur, quod de eis post ea tempora nihil inauditum est.

Si denique hæc quæ Cl. Relandus ex Arcu Titi familiarium opera expressa typis edidit, conferamus cum iis quæ a Petro Sancto Bartolo in Admirandis Romanarum Antiquitatum vestigiis Romæ delineata & a Jo. Petro Bellorio illustrata fuerunt, sentimus in aliquibus non convenire duo isthæc exemplaria. Quæ Bellorius & Bartolus plura quam Relandus habent, ea non tangemus, quod videantur ad sacra Judæorum nihil pertinere. Sed qui Relandi lychnuchum inspiciat, eum oportet succenseat Bartolo, qui in eo tam multum ingenio suo permisit. Quin etiam in mensa sacra alterave tuba multo adhuc majori libertate usus est. Nam acerram alteram plane non vidit in monumento. Sed contra circa lychnuchum mensamque plures ministros apud Bellorium videmus, quos Relandus prætermisit. Et maxime prope lychnuchum hic vexillum exhibet, ille tabulam qualem universæ pompæ genio lacus Genesaris, ut Bellorius interpretatur, & mensæ sacræ præferri conspicimus. Et fallimur? an acutum vidit Bartolus, nam iis tabulis titulos ignotarum rerum & spoliorum, quæ in Triumpho ducerentur, inscribi moris erat.

בצלאל

h. e.

MYSTERIUM CHRISTI ET CHRISTIANISMI in fasciis typicis Antiquitatum Biblicarum V. T. quo ritus Ebræorum Ecclesiastici circa loca personas, tempora & actiones ita explicantur, ut præter usum Hermeneuticum inde redundantem, nucleus Evangelicus seu veritas, quæ in Christo est, ac in Christianismo vigere debet, evoluta commendetur; Autore JOACHIMO LANGIO S. Theol. Prof. Ordin. in Acad. Frider.

Halæ Sax. literis & impensis Orphanotrophii, 1717, 4. Alph. 2 pl. 18.

CUm S. R. Autor aliquot annis prælectiones exegeticas in Leviticum instituisset, natus illi sub manum fuit fœtus hic, quem, quod in *umbra Deum* i. e. in *typis Leviticis Christum* latentem exhibet, בְּצַלְאֵל nomine architecti illius Θεοδιδάκτε universæ umbrarum Leviticarum œconomiæ convenientissimo appellavit. *Biblicas* scilicet *antiquitates sacras* tantum, (civilibus & œconomicis in alium locum rejectis, vel Ecclesiasticæ historiæ reservatis,) & illud *Archaologia Biblicæ corpus, cujus peripheria erat cultus Leviticus, & centrum Christus & Christianismus,* hic nobis sistit. Fundamentum elaborationi suæ ipsam Scripturam sacram constituit, quacum in consilium optima quæque subsidia a multis aliis summa cum laude elaborata, præter diversos codices Gemaricos (quorum tamen controversias, multo minus Judæorum fabulas Talmudicas, haud moratur,) adhibuit, imprimisque Lundii, Ligthfooti ac Braunii præstantissima in hoc doctrinæ genere scripta, ita secutus est, ut Lundianum opus semel atque iterum adhibita epicrisi integrum perlectum, ejusque nucleum cum studio selectum, plurimisque observationibus, quas partim varia lectio partim lectorum dijudicatio subministravit, ordinis ac perspicuitatis præcipue ratione habita, illustratum heic edat. Et hac quidem methodo ipsas antiquitates exposuit. In *typologia*, quæ Christi & Christianismi mysterium complectitur, proprieque spiritualis συγκρίσεως est, fundamen-

damentum suum in veritatis ac umbrarum analogia, indicia vero in multis Novi Fœderis locis, præcipue epistolæ ad Hebræos habens, plus aliquando meditationi quam lectioni dedit, missisque minutiis analogiæ fundamento carentibus ac dilutioribus, umbras Leviticas cum veritate Christi & Christianismi Evangelica eo modo contulit, quem utriusque ratio permisit vel postulavit, adeoque eorum, qui in hoc doctrinæ genere elaborarunt, Lundii imprimis & Quenstedii, aliorumque, quos laudat, seque ex iis profecisse porroque profecturum esse gratus profitetur, vestigia ita secutus est, ut tamen solenne sibi suum servaret, methodoque ab iis, qui vel circa solas Antiquitatum Biblicarum fascias occupati, mysterium Christi ac Christianismi seponunt, vel in typologia sacra ita sunt operosi, ut typo prætermisso, saltem non satis evoluto, ejus mentionem identidem paucis inspersam sufficere existimarint, vel denique multas ac integras cultus Levitici materias prætermiserunt, ut in iis mysterium Christi ac Christianismi Evangelicum ne quæsivisse quidem videantur, plane diversa sibiq; propria & peculiari uteretur. Quare usu etiam, quo universa Scriptura sacra in doctrina, elencho, epanorthosi, pædia, & paraclesi pollet, 2 Tim. III, 16, apud χρισογνωσίας cupidum lectorem non destitutum iri hoc scriptum suum, jure sibi suo pollicetur. Ipse quidem usum ejus didascalicum generatim in confirmatione religionis Christianæ ac harmoniæ Veteris ac Novi Testamenti, speciatim in singulis doctrinæ Christianæ partibus, maxime autem in illustratione fundamenti nostræ salutis positi in doctrina de Christo ejusque persona ac officio, nec non dogmatum Ecclesiæ Evangelicæ principalium, de fœditate ac gravitate peccati, de necessitate gratiæ, de satisfactione & justificatione, nec non de necessario gratiæ justificantis ac sanctificantis nexu; in *hermeneutica* autem *sacra* per singulos pandectarum sacrarum libros luculentissimum esse ostendit. Elenchticum adversus Judæos ac Socinianos, omnesque eos, qui primarium Ecclesiæ Evangelicæ dogma de satisfactione seu Christi merito nostraq; justificatione vel plane negatum vel obscuratum eunt, exercere sese docet, unde ipsis etiam Judæis cæciorem esse oporteat, qui dogma de nostri expiatione ac reconcilia-

 tione

tione & quod inde dependet, illud de gratuita peccatorum remissione ac justitiæ Christi imputatione in sensu forensi accepta non agnoscat: cum ipsi, obstante licet ἀπειθείας velamine, quo minus lucem ac veritatem Evangelicam in Jesu filio Davidis admittant, in eo tamen consentiant omnes, quod peccatoribus in foro Dei expiatione & satisfactione opus sit, & quod hæc ipsa totius Levitici nervus ac centrum fuerit; ab ipsis quidem non rite intellectum neque ad genuinum justificandi modum dextre applicatum. De se certe confirmat Autor, ipsum de veritate doctrinæ Evangelicæ in modo dictis primariis ejusdem capitibus e consideratione totius *Oeconomiæ Leviticæ harmonica* adeo esse confirmatum, ut ne scrupulo quidem ulli locus superesse possit. Quam fidei suæ confirmationem uti omnibus lectoribus a Deo apprecatur; ita pædevtico-epanorthotici juxta ac paracletici usus fructum quemlibet ipso rerum spiritualium sensu experiri, quam verbis pluribus describere mavult.

Ceterum liber omnis ordine, quem res ipsa & natura negotii suppeditat, planissimo dispositus, quatuor omnino partibus, quarum prima de locis sacris, secunda de personis sacris, tertia de temporibus sacris seu festis Hebræorum, quarta denique de actionibus sacris agit, absolvitur: quarum singularum contenta conspectus libri generalis concinna tabula oculis animoque lectorum exhibet: singulis capitibus prolegomena introductionem brevem in rem ipsam complexa cum συνόψει rerum pertractatarum luculenta præmittuntur. Quodlibet caput duobus membris constat, quorum priori typum in se, posteriori antitypi sive mysterii Christi ac Christianorum rationem pluribus paragraphis, sed brevitate exponendi concinnis, dictione perspicua rerumque δεινώσει dextre accommodata exsequitur; primæ parti, quæ sectione prima locum sacrum mutabilem sive tabernaculum, ejus atrium cum contentis, sanctum & sanctum sanctorum, altera sectione locum sacrum fixum sive templum prius atque posterius, cum mysterio Christi & Christianismi repræsentat, appendix de asylis adjungitur, in quibus & ipsis non minus typi & mysterii Christi ac Christianismi ratio, quam aliarum gentium in erigendis asylis κακοζηλία egregie notatur.

Se-

Secundæ parti de personis sacris agenti præter Sacerdotium Aaronis, de quo sectione secunda fuse tractatur, inseritur sectione prima ampla multisque pulcherrimis observationibus fœcunda sacerdotii Melchisedeciani illustratio, ubi de binis dissertationibus Academicis, in quarum una typum, altera antitypum olim proposuerat Autor, retenta hic earundem aphoristica methodo, quicquid olim & hodie inter eruditos de illustrisfima illa materia actum fuit, accurata judicii lance exhibitum & ad Evangelii mysterium, epistola imprimis *ad Hebræos* traditum, applicatum videas. Alteri hujus capitis sectioni Leviticum sacerdotium examinanti prolegomena de primo genitorum, in quorum locum surrogati Sacerdotes ac Levitæ fuerunt, denominatione, prærogativa triplici, exauctoratione, & inauguratione, vestitu, consecratione, permutatione cum Levitis, hujusque translationis causa, pluribus agentia præmittuntur. Appendicis autem loco uberior de Naziræis & Rechabitis tractatio subjuncta invenitur. Tertia parte festorum Judaicorum omnium ea serie, qua se per annum exceperunt, ut scil. sabbatum singularum hebdomadum excipiat novilunium singulorum mensium, ac deinceps festum Paschatos, Pentecostes, buccinarum seu novi anni, expiationis & tabernaculorum ac tandem annus Sabbaticus & Jubilæus sequantur, expositorum iste scopus fuisse declaratur, ut mysterium Christi & Christianismi adumbrarent. Cui tractationi ut descriptio cultus quotidiani præposita est; ita festa a Judæis post captivitatem Babylonicam instituta, e quibus festum פורים & festum Encæniorum præcipua sunt, huc non pertinere, utpote mysterio typico destituta, perhibetur.

Quarta denique parte, quæcunque in Antiquitatum sacrarum systemate supersunt, scopo antitypico idonea sub generali actionum sacrarum nomine comprehensa proponuntur: quæ eo quidem brevior pars est, quo sæpius rerum & actionum sacrarum mentio jam in præcedentibus archæologiæ Biblicæ partibus fuerat facienda, duo habet capita; quorum priori de sacrificiis omnibusque iis momentis, quæ per cognationem huc pertinent, diversis membris; posteriori de variis immunditiei & mundationis Leviticæ generibus agitur, additurque appendicis

loco pulcherrima Cl. Theologi Batavi Campeji Vitringæ de Angelo ſacerdote ejusque myſterio diſſertatio: cujus *priori* membro duæ notabiles & animadverſione digniſſimæ hiſtoriæ, quæ in libro Judicum c. VI, 18, 19 & XIII v. 20 leguntur, de Angelo ſacerdote, qualis apparuit duobus illuſtribus viris, Gideoni & Manoæ, recenſentur & illuſtrantur, eque illis omnino probandum ſuſcipitur, tum vere angelum Jehovæ in duobus illis caſibus ſacrificium feciſſe Deo & in flamma ſacrificii oblati in cœlos evectum eſſe, tum etiam angelum illum Jehovæ fuiſſe verum Jehovam filium Dei, hoc nomine *κυρίου* inſignitum in Hiſtoria populi Hebræi: *poſteriori* myſterium, quod latet ſub duobus illis notabilibus caſibus victimarum ab ipſo angelo Jehovæ oblatarum explicatum datur ac evincitur, duo hæc ſacrificia figuram geſſiſſe illius ſacrificii perfecti, quod filius Dei olim inter homines appariturus Deo patri ſuo vere offerat pro ſalute humani generis; ipſe in flamma hujus hoſtiæ h. e. virtute ſacrificii ſui Deo placituri aſcenſurus in cœlum ad occupandam gloriam ſibi a Patre decretam. Hæc de ipſo libro hoc pauca ad guſtum ſufficiant: ſed nec illud tacito nobis pede eſt prætereundum, quod ſumme reverendus Autor duplicis eruditi fœtus brevi ab ſe, ſi DEUS voluerit, expectandi ſpem in hoc libro fecerit orbi erudito: quorum alter quidem illius *hiſtoriæ Eccleſiaſticæ meletemata* typis proxime ſubjicienda; alterum, *Iſagogen pleniorem in notitiam ſubſidiorum ſeu ſcriptorum, quæ de Antiquitatibus Biblicis extant* in *Hodegetico ſtudii Theologici literario* ſuo tempore exhibendam nobis pollicetur.

CHRISTIANI STOCKII, ADJUNCTI FAC. Philoſ. Jenenſ. Clavis Linguæ Sanctæ aditum aperiens.

Jenæ, apud Jo. Felic. Bielckium, 1717, in 8 maj.
Alph. 4.

NOn exiſtimandus eſt Iliada poſt Homerum ſcripſiſſe Præclariſſimus Autor, quod hoc Lexicon Ebraicum adornaverit. Quamvis enim varii reperiantur, qui ſucceſſive laboribus ejusmodi ſtudia ſua conſecrarunt, quos inter numerandi ſunt

Reuchlinus, Pagninus, Mercerus, Cevallerius, Bertramus, Forsterus, Avenarius, Brixianus, Buxtorffius, Coccejus, Robertson, Gussetius, Opitius, Schindlerus & Hottingerus, ab Autore prolixius in Præfatione recensiti; omnium tamen lucubrationes ita sunt comparatæ, ut aliquid Autori nostro reliquerint, quo suum ab eorum operibus distinctum sistere potuerit. Siquidem Clavis hæc admodum concinne fabrefacta, & omnia accurato ordine, facili atque delecto disposita se præbent. In Radicibus nempe vocum exhibendis Autor seriem Alphabeticam observavit, &, quæ deperditæ visæ erant, ex Linguis cognatis, Chaldaica, Syriaca, Samaritana, Arabica & Æthiopica restituit, eaque præter in singulis vocibus excutiendis ita versatus est, ut statim præmiserit earum Analysin, more Lexicographis consueto, deinde subjecerit significationum evolutionem, quoad significatus generales, speciales, proprios & improprios, eosque sæpissime multos atque varios, quos agminibus velut locorum Scripturæ passim confirmavit. Singulos autem Literarum Sacrarum locos, quibus aliqua vocis significatio sedem quasi patriam fixit, non solum ipse discussit, sed etiam aliorum Virorum Celeberrimorum commentationes & operas in consilium adhibuit, ut Flacii, Glassii, Seb. Schmidii, Drusii, Gussetii, Cocceji, Maji, Robertsoni, Danzii, prout in præfatione fatetur. Usus igitur ex Opere hoc multus & prolixus tam Tironibus, quam Exegeseos cultoribus exspectandus est, quem etiam suo loco Homileticoes studiosi experientur, cum Lexicon hoc etiam Concordantiarum Ebraicarum vicem supplere posset. Sub finem instructum est Indice Latinorum interpretamentorum, cui tandem Dictionarium breve Chaldæo-Rabbinicum accedit, exhibens tum voces, quæ in Daniele & Esra & Targumim occurrunt, tum vocabula, quibus Rabbini utuntur.

PETRI FRIDER. ARPE DE PRODIGIOSIS naturæ & artis operibus, Talismanes & amuleta dictis, cum recensione Scriptorum hujus argumenti, Liber singularis.

Ham-

Hamburgi, apud Christian. Liebzeit, 1717, 8.
Plag. 12.

Cl. Autor C. I de ortu, progressu & antiquitate artis Talismanicæ disserit. Intelligit autem *Talismanum* nomine, *imagines, characteres & literas certo sub cœli positu, variis modis, ad varios mirabiles effectus, compositas*. Ortum ad tempora postdiluviana refert, & inprimis accusat Ægyptios in omnem superstitionem maxime proclives: itemque Chaldæos & Babylonios, quibus Astrologiæ studium multiplicem Talismanum condendorum materiam occasionemque præbuisse creditur: cujus rei in exemplum memorantur *Teraphim* Labani, *Tephillim* Judæorum, primum quidem in legis divinæ memoriam composita, sed versa deinceps in superstitionem, vel potius, quod addendum erat, ὑπόκρισιν. Addit his p. 14 idola alia Judæis culta, Moloch, Astaroth, & porro Dianæ Ephesiæ imaginem, in cujus corona, cingulo & pedibus literæ erant exaratæ, quibus singularis virtus tribuebatur: nec non Gygis annulum, signum Minervæ Phrygiorum; Indorum ferrum pro turbinibus avertendis, ex Ctesiæ Indicis, & post alia Romanorum Ancile, scutum, quod Numæ cœlo donatum & imperii pignus ferebant. Pag. 36 enumerat privata quorundam Telesmata, imaguncula Apollinis a Sylla, Veneris armatæ a Jul. Cæsare circumlatam. Pag. 43 monet, ex gentilismo ad Christianos quoque translata fuisse fœdæ superstitionis adminicula, a Chrysostomo & Basilio passim gravissime damnata. P. 47 Arabum aliqua telesmata, & p. 48 alia populorum septentrionalium enarrat. Cap. II antiquissimos recenset scriptores Talismanicos, ubi, rejectis pseudepigraphis, Adamo, Abeli, Henocho, Chamo, Abrahamo, Salomoni tributis, primas iterum defert Ægyptiis, & speciatim *Hermeti* illi *ter maximo*, de cujus libris multa erudite congessit. Conversus ad Chaldæos, *Zoroastris* libros, totiusque *Magorum* scholæ instituta allegat: & postea apud Græcos aperta Messeniorum Sacra, autoresque aliorum similium arcanorum subjungit, Orpheum, Eumolpum, Pythagoram, Empedoclem, Democritum, & libellos quosdam nugaces, Platoni, Aristoteli, Alexandro M. & Alexandro Aphrodisæo falso tributos. Nec reticet horribilem

lem Christiani nominis hostium quorundam impudentiam, qua Christo optimo maximo, nostro Sospitatori, libros, ad Petrum & Paulum scriptos, magicos attribuere non fuerunt veriti, quorum retudit jam olim insaniam Augustinus. Tum medicorum aliquot curationibus Telesmanicis faventium, Galeni nimirum, Sexti Jul. Africani, Scammonici Sereni, Alexandri Tralliani & Theodori Prisciani, mentionem injicit, & tandem addit Jamblichum, & *Philoponi* a Photio conservatum, libri adversus Jamblichi simulacra scripti, argumentum. Cap. III obscurorum & incertæ ætatis scriptorum notitiam complectitur, quos omnes huc ut referamus, opus non est. C. IV medii & recentioris ævi scriptorum Talismanicorum memoriam complexus est. Ubi obvii sunt Leopoldus Episc. Frisingensis, Albertus M. Th. Aquinas, Rogerius Baco, Arnoldus de Villa Nova, Marsil. Ficinus, Jo. Gerson, Hier. Torellas, Jo. Trithemius, H.C. Agrippa, Theophr. Paracelsus, Jo. Faustus, Fluddius, Gafarellus, & alii, quos inter multi, non ut probent, sed ut manifestius confutent & rejiciant vanitates istas & nugas, de iisdem nonnulla in libros retulerunt. Cap. V referuntur alii Autores, qui de materia Talismanica, metallis nimirum, lapidibus, herbis aliqua tradiderunt. Et tandem subjunguntur Cap. VI ii, qui Talismanibus affinia tradunt. Pertinere autem huc illos existimat, qui de imaginibus mirabilibus, de nominibus barbaris & characteribus imperscrutabilibus, de literarum & numerorum mysteriis, denique de harmonia macrocosmi & microcosmi atque universi sympathia, multa crepant, multasque in illis omnibus virtutes arcanas residere arbitrantur. Nostro judicio, laudem meretur Autor doctissimus, quod in vanis superstitiosorum hominum terriculamentis, quæ ipse serio detestatur, eo fine, ut etiam apud alios vilescant, atque omne pretium amittant, in lucem omniumque conspectum producendis, curatiorem ex instituto industriam collocare non dubitavit.

A CRITICAL ESSAY ON FEVERS &c.
i. e.

CRITICON FEBRIUM; AUTORE EDUARDO STROTHER, Med. Doct. & Societ. Regiæ Londinens. Collega.

Londini, apud Carolum Rivington, 1716, 8.
Plag. 14.

POstquam Autor Clarissimus in introductione huic tractatui præmissa de usu & abusu Matheseos in Medicina, de basi indicationum, & de εὐοδίᾳ Medicorum quædam commentatus fuerat, febrium theoriam & curam in ipso opere ante oculos ponit, & in therapia rei cardinem in eo verti docet, ut consideret Medicus, quale evacuationum genus in hac vel illa febre locum obtineat, & in quantum ægrorum vires permittant, easdem vel continuare, vel repetere. Febris igitur, cujus præsentiam calor quidem extraordinarius cum pulsu frequenti & celeri manifestat, ex Autoris mente a sanguinis vitio dependet, qui vel in quantitate vel qualitate vel motu alteratur. Communicantur enim massæ sanguineæ, ab aere quandoque, particulæ quædam heterogeneæ, motum ejus turbantes, donec iterum ex ejus consortio fuerint proscriptæ. Quæ si salinæ aut sulphureæ sint, aut utrasque obtineant qualitates, magnus accenditur æstus cum pulsu validiori, unde mixtura sanguinis dissolvitur, nec ulla heterogenei ab homogeneo secretio sperari potest. E contrario si multo crassiores vel viscidiores fuerint istæ particulæ, quam quæ emunctorium aliquod penetrare & transire queant, æstus non adeo ardens erit, & pulsus debilis. Si quis igitur febre corripitur, cujus vires validæ sunt, & ubi calor debitum nactus est gradum, particulæ morbificæ sensim attenuantur, in debitis emunctoriis & colatoriis debito tempore secernuntur, febrisque modo citius, modo tardius cessabit. Quodsi vero sanguis motum justo celeriorem vel tardiorem adeptus est, tunc vel febris ardens vel hectica orietur. Atque hæc generalis febrium divisio est, sola quæ Symptomata rite explicat, & cynosuræ loco Medicis Praxin exercituris inservire potest, an & quomodo evacuandum, quæque alterantia conducant, quæve obsint. Evacuationum species enim a conditione sanguinis, quam symptoma-

ptomata demonstrant, quantitas vero a viribus ægri determinatur. Pulsus debilis in principio febrium raro a spirituum animalium defectu, plerumque ab eorundem suppressione oritur. Hinc evacuationes omnino indicantur, magisque necessariæ sunt in nimia humorum quantitate; in primo vero principio febrium malignarum instituendæ veniunt. Ubi æstus magnus & pulsus vehemens, aut calor non adeo magnus, pulsus vero oppressus est, ægroque vires constant, conducunt clysmata, venæ sectiones, scarificationes, hirudinum applicationes, diluentia, papaverina, & acida. Venæ sectio necessaria est, in affectibus inflammatoriis, in plethora, in hæmorrhagiis, in respiratione difficili, imprimis ægris junioribus existentibus & vini usui addictis. Alexipharmaca leniora, qualia pulveres testacei sunt, locum obtinent in calore non adeo insigni cum pulsu debili, quanquam celeri, in febribus senum, in nimiis evacuationibus, in ventriculi affectibus, in materia morbifica critice hactenus in cutem protrusa, nunc vero regressa, in epilepsia febrium exanthematicarum, in salivatione suppressa, aut ubi criticus quidam motus fuit impeditus. Ubi æstus vix ac ne vix quidem percipi potest, extrema interim frigent, calidiora Alexipharmaca in usum sunt vocanda, ut radix Serpentariæ Virginianæ, spiritus volatiles cornu cervi, salis ammoniaci, & cordialia spirituosa, una cum vesicatoriis & suppedaneis attrahentibus, ac circa morbi statum vinum concedendum est; quod etiam tenendum in constitutione pestilentiali, ac ubi pustulæ variolosæ, bubones ac carbunculi retrocesserunt. Vesicatoria certe magni sunt usus in principio ac statu febrium, pro comate ac deliriis avertendis, quando pulsus debilis & caput multo sanguinis sero est repletum. Cortex Peruvianus in quavis vel remittente vel intermittente febre egregie conducit, in aliis vero cum efflorescentiis cutaneis conjunctis non secure satis datur, nisi omnia jam exanthemata eruperint. Reliqua, quæ præter hunc extant, febrifuga ante paroxysmum sunt propinanda. Circa statum febrium id, quod crisin innuit, sedulo est promovendum. In declinatione morbi evacuantia, purgantia puta appropriata, vel venæsectiones indicantur, modo caveamus, ne, quod critice expulsum est,

L 2 repel-

repellatur. Emetica prosunt, ubi nausea, vomitus, vel alius ventriculi affectus molestiam creat, sin illa contraindicentur, lenientia, per vices data, iis substitui debent, aut clysmata in ægris tenerioris constitutionis. Lenientia certe talia necessario requiruntur in humorum turgescentia, in saburra intestinorum, ante febris invasionem, in alvi constipatione, in comatosis affectibus, & post signa coctionis. Diaphoretica in peste & malignis febribus utramque faciunt paginam, in ardentibus quidem antimonialia fixa, & salso-acida, in hecticis volatiliora magis prosunt. Et quemadmodum singulis febribus calor & pulsus nec nimis exaltati nec infra debitum gradum depressi esse debent, ita in priori casu frigidiora, in posteriori calidiora requiruntur medicamenta. Opiata quidem in omnibus evacuationibus enormioribus, in commotione spirituum insigni, in doloribus atrocioribus, in phrenitide, & in anxietatibus maxime conducere videntur, cavendum tamen sedulo est, ne ante crisin exhibeantur. Revulsiones instituendæ veniunt, quoties nobile aliquod viscus, sive cerebrum, sive pulmo, sive quodvis aliud illud fuerit, a morbi ferocia impetatur. In quavis febre materiæ morbificæ quantitas est evacuanda per remedia diversæ ejus conditioni accommodata; hinc modo vena secanda, modo lochia promovenda, modo sudor concitandus, modo menses ciendi sunt. In crisibus agonisticis evacuationes nec agendæ, nec turbandæ sunt, sed naturæ totum opus committendum, quodsi enim modum excesserint, tum non pro criticis sed symptomaticis motibus habendæ sunt. Symptomata quævis ut mitigari debeant, ipsa indicant. Ne igitur Autor Clarissimus in aliqua re defecisse videatur, quibus remediis ea perdomuerit, sincere indicat.

Versuch der Universal-Vermehrung ꝛc.

hoc est

GEORGII ANDREÆ AGRICOLÆ, PHIL. ET Med. Doct. & Phys. Ord. Ratisbonens. Tentamen multiplicationis universalis omnium arborum, fruticum & florum.

Ratis-

Ratisbonæ, sumtibus Autoris, 1716, in fol.
Prostat Lipsiæ apud Joh. Theod. Boetium.
Alph. 2 plag. 13 Tab. æn. 16.

CUm anno superiori Cl. Autor inventum quoddam suum circa vegetationem arborum pro certa pecuniæ vi curiosis offerret; omnium fere oculos in se convertit animosque in admirationem rapuit. Pollicebatur nimirum methodum certam, qua ope ignis & mumiæ (quam appellabat) vegetabilis a se inventæ ex singulis foliis, gemmis, ramulis stirpis atque ramis arbores perfectæ exiguo temporis intervallo producere liceat, ita ut sexaginta arbores laborem nonnisi unius horæ deposcant. Immo addebat, diurno labore 315 arbores fructiferas altitudinis 5, 6 & 9 pedum, sylvestres altitudinis 10, 15 & 17 pedum numero 1126 obtineri posse. Arcanum hoc nonnisi 160 personis revelare constituerat, soluto a singulis pretio 25 florenorum, earum tamen animas gravissimo juramenti vinculo obligans, ne idem se invito propalarent. Non defuere, qui sub hac conditione inventum coemerunt: plerorumque tamen expectationem fefellit eventus, qui celerem arborum vegetationem somniaverant, cum Autor nonnisi doceret, quod radicibus arborum perinde ac truncis (quod hactenus in usu fuit) ramulos inserere liceat. Equidem animus ipsi erat non ante publicare meditationes suas, quam eas experimentis sufficienter comprobasset: quoniam tamen non nemo sacramenti religionem insuper habens ipso invito in publicum emiserat quæ in scripto secreto cum curiosis communicaverat, mentem mutavit & partum ante diem in lucem edidit, rogans Lectores, ne, si forte quispiam quædam minus succedere experiatur, ipsum publice refellat: ait enim, se ipsum errorem, si quis admissus fuerit, animadversurum & correcturum, ubi ad experimenta descendet. Antequam vero sua de multiplicandis arboribus consilia in medium profert; multa alia ad doctrinam de vegetatione spectantia præmittit. Scilicet Sect. 1 c. 1 de principio movente vegetabili arboris in ovo seu semine disserit. Vocat idem magnale magnum, spiritum mundi seu catholicum, spiritum architectonicum. Immateriale esse suspicatur & rationale; quod tamen certe definire non

non audet. Mavult defendere, quod materiale sit & ex materia lucida æthereo aerea constet. Probat, quia radix in plures partes divisa producit arbores multas singulique surculi truncis aliarum immissi in arbores degenerant. C. 2 situm embryonis arboris in ovo seu semine considerat, exempli loco amygdalam sumens. Ubi simul disputat de discrimine utriusque sexus in semine plantarum, de accelerandis incrementis plantarum, de seminis duratione. C. 3 ad exitum & productionem partium similarium & dissimilarium arboris ex ovo & introductione in ovum digreditur. Prolixe defendit, omnem plantam suam habere radicem, etiam muscum, fungos, lenticulam palustrem & malabatrum, provocans ad observationes microscopicas easque domesticas. Radiculam primo omnium ex semine progerminare, experimento didicit. Eam a trunco sub initium divisam reperit, nonnisi successu temporis cum eodem coalescentem. Tot esse radiculas suspicatur, quot sunt in ramis folia atque gemmæ. Nec parum incrementum arboris promoveri, si semen terræ ita committatur, ut radicula deorsum vergat. De truncis observationes Malpighii proprio Marte repetit & Schematismis illustrat. Usum medullæ esse credit, ne truncus nimium exsiccetur, nec ventorum vi frangatur. C. 4 de humoribus, succo nutritio & augmentatione arboris in ovo & extra ovum tractat. Succum nutritium heterogenum esse docet, constantem ex particulis aqueis, salinis, sulphureis, balsamicis & terreis. Varietatem in diversis plantis pendere a varietate proportionis. Nutritionem fieri a spiritu architectonico juxta rationem a Deo in prima creatione ipsi præscriptam. Sub finem disquirit, cur arbores hieme folia deponant & cur succus nutritius ascendat. C. 5 de morbis & morte arboris intra & extra ovum agit & hanc in separatione animæ a corpore consistere putat. Inter morbos refert rubiginem, nimiam vaporationem, uredinem cum externam, tum internam (quam posteriorem oriri arbitratur ex læsione radicum in transplantatione, improbans scilicet morem communem hortulanorum) carbunculationem, vermiculationem, defluvium, marasmum, sterilitatem, icterum album, scabiem, muscum, vulnerationem &c.

&c. C. 6 palingenesiam seu resuscitationem arboris in ovo & extra ovum impugnat.

Sect. 2 c. 1 inscribit de multiplicatione naturali universali omnium fruticum & florum a Deo & natura in natura ordinata: ubi motorem universalem agnoscit lucem primævam, quam ex substantia spirituali & elementari una componi statuit. Promittit etiam, se in posterum ope salis sui Mercurialis celerem vegetationem tentaturum. C. 2 docet modum antiquum multiplicationis arborum & fruticum Adamo & Patriarchis usitatum, nempe per semina. C. 3 ex variis Autoribus colligit varias vias & modos hodiernos multiplicationis arborum & fruticum, nempe 1 ex seminibus, 2 ex foliis, 3 ex surculis & gemmis, 4 ex radicibus in partes plures discerptis. Monet, *Fridericum* quendam, hortulanum Augustanum, primum arborem educasse ex folio cum gemma terræ commisso, aqua assidue adspersa. Singulare autem experimentum est Viri generosi de *Münchhausen*, qui ex folio citrino (Itali *Limon a Rivo* vocant) arbusculum produxit pomo gravidum, etsi gemma careret.

Sect. 3 tandem ad sua inventa progreditur. C. 1 præliminaria quædam præmittit, quæ parum aut nihil ad rem faciunt. C. 2 enarrat, qua occasione ad sua pervenerit: ubi surculorum & gemmarum insitionem declarat, hancque rationem reddit, quod inventum suum vendiderit, ne deessent sumtus in editionem operis præsentis faciendi. C. 3 varias vias & modos artificialis multiplicationis universalis cum omnibus requisitis & adminiculis describit. In omni planta fieri jubet, quod hactenus particulariter in nonnullis tentatum. Ostendit itaque tentamine primo, quomodo per divisionem radicum arbores multiplicandæ, cum experientia doceat a radicibus stolones emitti. Tentamine secundo ex foliis & ramulis ope ignis & Mumiæ, quam vocat, arbores educari jubet, cum in foliis pariter ac ramulis lateant radices, quarum stigmata ubique evidenter eluceant. Tentamine tertio peculiarem methodum tradit radices istas prompte eliciendi. Tandem tentamine quarto & quinto de surculis arborum radicibus immittendis agit, & compositionem Mumiæ, quam vocat vegetabilis describit, quæ est

ceræ

ceræ quædam præparatio, arbores contra humores defensuræ. Capite ultimo usum hujus multiplicationis arborum in viridariis, prædiis rusticis & sylvis commendat.

Mathematisches Lexicon,

h. e.

LEXICON MATHEMATICUM, IN QUO termini Matheseos universæ perspicue explicantur, & ad historiam mathematicam spectantia sparsim traduntur, doctrinarumque sedes indicantur; Autore, CHRISTIANO VVOLFIO, P. R. B. Cons. aul. & P. P. O. S. R. B. & B. S.

Lipsiæ, apud J. F. Gleditschii Filium, 1716, in 8 reg. Alph. 2 plag. 6.

Licet Cl. Autor Mathesi ab initio non alium in finem operam dederit, quam ut methodum mathematicam intimius perspiceret, eamque ad disciplinas philosophicas, moralia præsertim & metaphysica, transferret; ad docendam tamen Mathesin admotus, postquam luculentum Matheseos usum perspexisset, elementa Matheseos universæ tum vernaculo, tum Latino idiomate edidit (de quibus dictum est in Actis A. 1710 p. 486, A. 1714 p. 249 & A. 1716 p. 49) ut ad divina hæc studia plerisque inaccessa viam planam sterneret. Enimvero deesse adhuc videbantur incitamenta, quibus incauta studiosorum cohors ad mathemata tractanda commoveretur. Quare cum B. Editor operam Autoris in Lexico Mathematico conscribendo requireret, eam licet sibi valde molestam, subterfugere tamen noluit, quod hanc occasionem maxime commodam judicaret, qua animos multorum ad studia Mathematica inflammaret. Eum itaque in finem non modo terminos in quavis Matheseos parte obvios clare ac distincte explicavit, & figuris ligno affabre incisis illustravit, ut rerum in Mathesi pertractatarum varietas hominibus de divina hac scientia alias parum sollicitis innotesceret; verum etiam earundem utilitatem passim commonstravit. Utque pluribus inserviret, sedes quoque doctrinarum fideliter indicavit,

vit & ad historiam mathematicam spectantia liberali manu adjecit. Ceterum circa usum hujus Lexici sub finem præfationis ostendit, quomodo eodem in venandis notionibus distinctis & adæquatis uti possimus, ut prima intellectui eaque non infimæ notæ perfectio acquiratur. Nos nonnulla speciminis loco inde proferemus.

Refert itaque Noster, *Johannem Regionum* primum usum esse Arithmetica decimali in condendo Canone Sinuum. Longo intervallo post *Simonem Stevinum* edidisse Tractatum exiguum de Logistica decimali, in quo eandem Astronomis, agrimensoribus, pithometris, mercatoribus &c. commendet, hancque Arithmeticæ speciem in Geometriam practicam introduxisse, quam mox *Johannes Harmannus Beyerus*, Medicus Francofurti ad Mœnum A. 1619 in peculiari Tractatu magis excoluerit. Arithmeticæ practicæ demonstrationes inprimis commendat, quas dedit *Maurolycus* in libris Arithmeticorum. Alias in formalibus Syllogismis exhibuisse *Georgium Henischium* in Arithmetica perfecta. Logisticæ sexagenariæ demonstrationes dedisse *Barlaamum* monachum, cujus Logisticam ex Græco in Latinum transtulit *Joan. Chambers* & notis instructam A. 1609 edidit. Arithmeticam surdorum mire facilitari ait, si more *Leibnitiano* & *Nevvtoniano* ad formam rationalium reducantur: quo artificio ipse usus in suis Analyseos elementis. Veteris Astronomiæ studiosis inservire censet Epitomen Almagesti *Ptolemai*, quam *Georgius Purbachius* inchoavit, *Johannes Regiomontanus* discipulus ejus perfecit. Institutionibus Astronomicis *Tacqueti* & *Gregorii* vera deesse exempla, quibus præcepta illustrantur & una elementa Tabularum stabiliuntur, docet. Ceterum Astronomiæ utilitatem cum in comprehendenda perfectionum divinarum infinitate, tum intellectus humani perfectione prædicat. Stellarum in asterismos distributionem in China usitatam reperiri in R. P. *Noellii* observationibus Mathematicis & Physicis c. 5. Axiomata vera non esse nisi propositiones identicas, si rigorose loqui volueris: quoniam hæ solæ indemonstrabiles. Variationem altitudinis Mercurii in tubo

Torricelliano primum observasse *Ottonem de Guericke*, antliæ pneumaticæ inventorem. Cameræ obscuræ inventionem deberi *Joh. Baptistæ Portæ*, qui ope speculorum concavorum imaginibus invertendis situm erectum conciliarit. Circini proportionum verum inventorem esse *Justum Byrgium*, quem ante A. 1603 talia instrumenta confecisse & vendidisse ex dedicatione *Levini Hulsii*, quam Tractatui tertio de instrumentis mathematicis præmisit, constet. Anno demum 1605 *Philippum Horcherum* & A. 1607 *Gallilæum* suos de hoc instrumento tractatus edidisse, ut adeo *Gallilæus* & *Balthasar Capra* de inventionis gloria frustra inter se disceptarint. Circuli divisionem in 360 gradus & scrupula sexagesima ex *Ptolemæi* Almagesto mutuatam esse: divisionem in fractiones decimales suasisse *Stevinum* in præfatione ad Logisticam decimalem, approbasse *Oughtredum* & *VVallisium*, eadem usos esse *Henricum Briggium*, *Johannem Nevvtonum* & *Nicolaum Mercatorem*: quo minus in Astronomiam admittatur, obstare necessitatem observationum hactenus a tot Astronomis celebratarum. Cochleæ perpetuæ usum insignem esse in vincenda resistentia paulo majore & in motu retardando. Exempla prioris occurrere apud *Augustinum de Ramellis* in theatro Machinarum; posterioris vero apud *Hugenium* in posthumis p. 431 & seqq. Problemata de Cometæ magnitudine, longitudine, distantia ac loco inveniendis primum proposita fuisse a *Regiomontano* & cum aliis ejus scriptis A. 1544 lucem adspexisse; eadem vero exemplis veris illustrasse *Tychonem* Progymnasm. Tom. 2 & *Hevelium* in Cometographia. Conchoidis usum in construendis æquationibus cubicis & biquadraticis monstrasse *Nevvtonum* in Elementis Algebræ; in contrahendis columnarum scapis *Blondellum* in Cursu Architectonico. Usum curvarum in genere elucere in construendis problematibus, in figuris eligendis ad aliquid præstandum aptissimis, in abditis rationibus investigandis & Naturæ ac Artis arcanis detegendis. *Gallilæum* primum transtulisse curvas ad Naturæ mysteria explicanda. Triplicem nimirum cognitionem rerum naturalium & artificialium statuit Autor. Primam

vul-

vulgarem vocat, qua ſcilicet per experientiam conſtat rei poſſibilitas: ſecundam *philoſophicam* appellat, quæ rationes poſſibilitatis ſuperaddit: tertiam denique *mathematicam* dicit, quæ quantitates virium atque effectuum metitur, atque hanc ultimam curvarum opem ſæpius implorare aſſerit. Demonſtrationem eſſe ait concatenationem plurium ſyllogiſmorum, ita quidem inter ſe connexorum, ut concluſiones antecedentium ſint præmiſſæ ſequentium. Quasdam tamen præmiſſas omitti ſolere, vel quia per citationem, vel quia per terminum, quem cum alia præſente communem habet, lectori attento in memoriam revocatur: unde non infrequens ſit, ut duæ concluſiones immediate ſe mutuo excipiant. In Geometria quidem plerumque minorem primi ſyllogiſmi per intuitum figuræ agnoſci, majorem vero ex antea cognitis ope termini communis in memoriam revocari: unde combinando terminos diverſos in præmiſſis occurentes eliciatur concluſio, qua pro præmiſſa aſſumta, ratiocinatio facile continuetur, quamvis ſubinde plurium ſyllogiſmorum minores ex figuræ conſpectu deriventur. Eandem vero ratiocinandi formam, quam Geometræ veteres in demonſtrando rigoroſe obſervant, in omnibus vitæ humanæ negotiis locum habere, & inde rationem derivari multarum cogitationum, cur mentem noſtram ſubeant: id quod evidenti exemplo declarat Noſter. Atque hinc ſub initium ſtudiorum commendat Matheſin, antequam intellectus per inordinata ratiocinia in aliis diſciplinis corrumpatur. Pueris commendat mechanicum quoddam demonſtrandi genus, circini applicatione abſolvendum, ea tamen cautione inſtituendum, ut oculis ſpectanda exhibeantur, quæ in vera demonſtratione intellectui præſentia ſiſtenda: ita nempe tranſitum ab imaginatione ad intellectum fieri faciliorem expertus eſt. Ex *Plutarcho* refert, Athenienſes *Protagoram* in exilium expuliſſe & *Anaxagoram* in carcerem conjeciſſe, quod Lunam ab umbra terræ eclipſari docerent. Eclipſium ſolarium veram cauſam primum detexiſſe *Thaletem*. Quod optima dentium figura ſit epicycloidica, repertum eſſe a *Rœmero*, poſtea demonſtratum a *Philippo de la Hire*. Univer-

ſalem regulam extrahendi ex numeris radices quascunque deſideratas jam dediſſe *Stifelium* in Arithmetica perfecta. Iridis explicationem, quam dedit *Carteſius*, deſcriptam eſſe ex *Antonii de Dominis* libro de Radiis viſus & lucis a *Bartolo* A. 1611 Venetiis publicato. Logarithmorum indolem perſpicue expoſuiſſe *Stifelium* modo laudatum loc. cit. ad Trigonometriam primum privatim applicaſſe *Juſtum Byrgium*, mox publice *Neperum*. Lumen ſecundarium Lunæ eſſe lumen Solis a terra reflexum, primum docuiſſe *Mæſtlinum*. Numerum in genere definit, quod ſit ad unitatem ut recta ad rectam. Perpetuum mobile *Orffyrei*, de quo dictum eſt in Actis A. 1715 p. 46, pure mechanicum nec ad molendina animanda ſuffecturum cenſet; ejus tamen ſtructuram internam dignam omnino judicat, quæ Philoſophis & Mathematicis innoteſcat.

non

MAG. PETRI HORREBOWII MATH. SUPER. in Univerſitate Havnienſi Prof. Ord. determinatio apparentis diametri Solaris.

CUm proxime cogitationes meas de reſtituendis motibus Solaribus propoſuerim, nihil autem ſatis limitate de apparente Solis diametro ſtatuerim; volui & hac in parte curioſitati Orbis eruditi pro virili ſatisfacere. Per hos ergo viginti quatuor annos, ab anno nimirum 1692 ad annum 1716, in quibus peractæ fere continua ſerie obſervationes cœleſtes in promptu ſunt, tranſitus diametri Solaris per meridianum conſtanter fuit 2′. 9″. 15‴. quando ſcilicet Sol fuit in media ſua a Tellure diſtantia, quod interea contigit, & præcipue anno 1706, ♈ & ♎ 7°. 30′. nam in hoc negotio ultima non requiritur accuratio. Ergo iisdem temporibus declinatio Solis fuit 2°. 58′. 56″. neque enim hoc negotium turbat in declinatione paucorum ſecundorum error. Reſolvuntur itaque 2′. 9″. 15‴. temporis in 32′. 18″. 45‴. arcus; ſeu 116325‴. Porro ut radius 10000000, ad 116325‴; ſic coſinus declinationis 9986457, ad 116167‴. id eſt 32′. 16″. 7‴. quæ

quæ est apparens diameter Solis in media distantia. Ex declinationibus superioris & inferioris limbi Solaris in meridie iisdem temporibus sumptis, concluditur diameter Solis in media distantia 32'. 14". In ea autem altitudine deprehenditur refractio inferioris limbi 2" major, quam superioris, quibus adjectis, fit diameter Solis 32'. 16". ut antea.

Quando Sol est in distantia apogea, invenitur ejus diameter ex declinationibus limborum 31'. 43". vel 44", sumendo inter omnia medium. Transitus diametri iisdem temporibus per meridianum interdum 2'. 18". temporis, interdum 2'. 18". 15'". Assumo inter utrumque medium 2'. 18". 8'". temporis, quod in arcu dat 34'. 32". seu 2072". Iisdem temporibus declinatio Solis est 23°. 16'. 34". ergo ut radius 100000, ad 2072"; sic cosinus declinationis 91863, ad 1903½". id est 31'. 43½". ut antea.

Quando Sol est in distantia perigea, varia & inconstans est diameter ex declinationibus limborum deducta, forsan ob inconstantiam refractionum in tam parva altitudine; frequentissime tamen occurrit 32'. 35". In ea autem altitudine refractio inferioris limbi superat refractionem superioris quasi 14", quibus adjectis, nascitur diameter Solis perigei 32'. 49". Transitus diametri Solis per meridianum maxime probabilis iisdem temporibus est sæpe 2'. 22". 45'". sæpe 2'. 23". sæpius minor, sed & non raro major; hinc ergo assumo medium 2'. 22". 52'". quod in arcu æquatoris dat 35'. 43". seu 2143". dico ergo: Ut radius 100000, ad 2143"; sic cosinus declinationis 91863, ad 1969". seu 32'. 49". ut antea.

Tabulam per hanc festinationem pertexere non licet, sed hanc facile adornaverit quicunque in hisce studiis non plane hospes.

Quæ prolixiora nobiscum communicavit Cl. Autor sub titulo ἀτεχνία Kepleriana *ἔντεχνος, in Suppl. T. VI Sect. 8 p. 366 exhibuimus.*

VITA CLARISSIMI VIRI GEORGII FABRICII Chemnicensis, e monumentis ipsius literariis episto-

lisque MSStis, nec non aliorum, qui ejusdem cum Fabricio ætatis fuerunt, doctorum Virorum literis eruta & Commentatione peculiari descripta, studio M. JO. DAVIDIS SCHREBERI Provincialis Scholæ, quæ Misenæ est, Con-R.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditschii B. fil. 1717, 8. Alph. 1 pl. 1.

NOn omnium, qui Virorum in literis præstantissimorum merita & famam ad posteritatis memoriam propagare studuerunt, pares conatus, multo minus pares & æquales labores fuisse novimus. Rara enim ea temporum est felicitas, ubi Viri doctiores Gassendi & Camerarii exemplo animum variis doctrinæ præsidiis instructum ad scribendum vitas afferunt, & idoneis ad id collectis monumentis debitum pietatis officium clarissimis Viris post fata persolvunt. Sua proinde laude nequaquam fraudandus est Cl. Schreberus, qui celebrium hujuscemodi Virorum vestigiis insistens id sibi potissimum negotii datum existimavit, ut sui non tantum Georgii Fabricii memoriam solicite renovaret, sed & aliorum, qui ea simul ætate vixerant, nomen ab interitu & oblivione vindicaret. Plurima enim, quæ hic leguntur, ex ipsius Fabricii scriptis epistolis nondum editis, aliisque ejusdem seculi monumentis literariis depromta exhibentur. Uti autem ex præfatione patet, debuit hic libellus, in quo conficiendo tria integra lustra Cl. Autor consumsit, incunabula sua cuidam sermoni, quem sub examinis solennioris auspiciis de vita meritisque Fabricii in illustri Misenensium schola olim recitaverat, cum vero postea accidisset, ut Professor quidam Academiæ celebrioris, quem, si recte meminerimus, I. A. F. fuisse arbitramur, in itinere scholam illam ingressus explicari alumnis Fabricii historias sacras audiret, & nihil de Viro isto sibi constare profiteretur, indignum oblivione tanti Viri nomen obliterari existimavit, & protinus uberiorem de vita Fabricii telam contexere aggressus est. Natus autem est vir celebris Chemnicii urbe Misniæ haud ignobili IX Calend. Maji,

an. 1516, qui quoniam Georgio in fastis sacer erat, nomen Georgii Fabricio nostro imposuit. Patrem nactus est Georgium p. 1. 3.
Goldschmid, fabrum aurarium, matrem Margaretham, fratres vero habuit Blasium, Jacobum, & Andream, quorum unusquisque literarum studiis haud leviter imbutus fuit. Georgium au- 19.
tem in pueritia paternæ arti destinatum binis vicibus exinde a Sculteto liberatum in patria schola primum instituit Valent. 31.
Hertelius. tum Annebergæ & Freibergæ Jo. Rivius, donec Lipsiam ad optimam bonarum artium mercaturam missus Casp. Bor- 42.
nerum inprimis diligenter audiret. Ut autem in studiorum curriculo felicius pergeret, & moribus istius seculi faceret satis, cum Wolfgango ex nobilissima & perantiqua Wertherorum prosa- 45.
pia oriundo A. 1530 in Italiam peregre abiit, & Lazarum Bonamicum Patavii, Paul. Manutium Venetiis, Petr. Victorium 52.
Florentiæ, Barth. Marlianum Romæ, & Hadrianum Guilelmum Neapoli sibi amicos conciliavit. Nec vacuum prorsus hoc iter fuit suis periculis, inter quæ fere maximum numeratur, quod Misam Umbriæ fluvium trajiciens pene aqua suffocatus interiit, de qua re ipse:

- - - Vix ope sum Misæ servatus in undis 63.
Vectoris, quia me torta vertigine cæcum
Jam vortex celeri raptabat in æquora cursu.

Quibus & accedit, quod omnis discriminis, cui tum Wertherus 64.
exponebatur, ob arctissimum, quo mutuo inter se complectebantur, amoris vinculum, individuus socius & comes fuerit. 68.
His autem feliciter superatis in patriam rediit, & Philippi Antoniique Wertherorum fratrum studia Argentorati moderatus est. Quo officio rite defunctus Freybergæ & Chemnicii adolescentibus quibusdam instituendis suam navavit operam, donec A. 1516, adnitente pro ipso potissimum Rivio, Misenam evocaretur, ut scholam illustrem Saxonum Electoris auspicio haud ita pridem conditam & instauratam doctrina & industria ornaret. Cujus perardui muneris, ut aliquo modo levaret 78.
molestias, in conjugii societatem Magdalenam, Jo. Fausti, Oeco-
nomi

nomi Electoralis ſcholæ filiam adſcivit, ex qua octo filiorum, &
p. 97. trium filiarum Parens factus eſt. Ceterum pietatis & emendatio-
ris doctrinæ maxime omnium tenax fuit, adeo, ut pro ſuſpecto
profanoque haberet, quicquid non amiciſſime cum divinis ora-
culis conſpiraret. Hinc ſtili ethniciſmum vehementer animo de-
teſtatus eſt, & ne ſuis quidem verſibus ſpurca paganæ Religionis
Numina nominare voluit. Hac itaque inſigni pietate addu-
ctus Fabricius muneri ſuo ſemper egregie præfuit, & non do-
cendo tantum, ſed & ſcribendo partes ſuas ſtrenue explevit.
105. Reliquum temporis, ſi quod forte ipſi ſuppetebat, ſcrutandis
naturæ arcanis, numeriſque muſicis tractandis laudabili pror-
ſus ratione impendit. Inter virtutes, quibus maxime conſpi-
cuus fuit, ſingularis modeſtia præ ceteris elucet, quippe hono-
125. res Profeſſoris Wittebergenſis ultro ſibi oblatos deprecatus eſt,
rixas autem & contentiones tam procul ſemper habuit, ut ne il-
lo quidem tempore, quo Flacianæ controverſiæ exardeſcere
141 ſqq. cœperant, ad diſſidentium caſtra ſe abſtrahi pateretur. Scripta
hujus perquam induſtris βιβλιογράφȣ omnia longo ordine a
Cl. Autore recenſentur. Illa vero eximia ſcribendi docendique
dexteritate factum eſt, ut non plures amicos modo & Patronos
274. ſibi conciliaret, optimos, verum & magnorum Principum gra-
tiam iniret. Inprimis apud Jo. Albertum Ducem Megapolita-
num, Georgium Principem Anhaltinum, Auguſtum Saxoniæ
Electorem, Chriſtianum Daniæ Regem, & qui primo loco
331. nominandus erat, Maximilianum II Rom. Imperatorem, gratia
permultum valuit, qui & ipſum laurea Poetica, & nobilitatis in-
ſignibus decoravit. Tandem vero, cum communem omnium
mortalium ſortem expleviſſet III. Idus Jul. A. 1571 apoplexia
354. mortuus ad beatiores mentes emigravit. Oſſa illius in Afraneo
Miſenenſium templo ſepulta jacent, memoria autem ejus apud
poſteros, qui ſuum literis pretium ſtatuunt, perpetuo perenna-
bit. Hæc breviſſima eſt vitæ Fabricianæ deſcriptio, quam am-
plius diductam, variiſque obſervationibus illuſtratam
in ipſa Cl. Autoris commentatione
deprehendes.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCC XVII.

CLEMENTIS ALEXANDRINI OPERA quæ extant, Græce & Latine, recognita & illustrata per JO. POTTERUM Episcopum Oxoniensem.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano,

Sumtibus Georgii Mortlock Bibliop. Lond. 1715, fol. maj. Alph. 14 pl. 12.

QUæ jam denuo in lucem prodierunt Clementis Presbyteri Alexandrini Opera, studio & cura Joh. Potteri Episcopi Oxoniensis ita elimata sunt, & expolita, ut sive textus integritatem, sive typi nitorem spectemus, nihil fere amplius eisdem ad ornatum deesse videatur. Neque forte alius quispiam huic operi emendando & illustrando manus feliciores admovere potuit, quandoquidem præter accuratam Græcæ linguæ cognitionem cum pari rerum antiquarum notitia conjunctam ejusmodi subsidiis Rev. Episcopus instructus fuit, quæ rem haud vulgarem, suisque, ut dicitur, numeris absolutam erudito orbi polliceri potuerunt. Nam, ut ipse in Præfatione commemorat, non impressos solum codices, quotquot forte illorum reperire potuit, diligenter consuluit, sed etiam manu exaratos, quos Bibliothecæ Oxonienses, & aliæ, quarum Anglia præcipue fertilis est, undique conquisivit, & non sine insigni fructu adhibuit. Totius autem operis σύστημα duobus Tomis absolvitur, quorum prior Λόγον Προτρεπτικὸν, Παιδαγωγὸν, & quatuor priores στρωματέων libros comprehendit. Protreptici novam Latinam versionem Rev. Editor adornavit, quem etiam, uti reliquos Clementis libros Cl. W. Lowthius Ecclesiæ Cathedralis Wintoniensis Præben-

darius sæpiuscule a Pottero laudatus in certa capita digessit. In Pædagogi & Stromatum libris Gentiani Herveti Canonici Rhemensis versio Latina adhuc conspicitur, quæ tamen, quoniam ubivis hiulca, & tenebris toties involuta erat, ut Clementem Latinum e Græco sæpius explicare deberes, ab Editore jam in concinniorem ordinem redacta est, & novo quasi induta habitu apparet. Quæ olim ad calcem operis exhibebantur Sylburgii & Heinsii notæ, jam textui Autoris subjectæ leguntur, quibus haut parum lucis decorisque affundunt, quæ Grabius, Lowthius & ipse doctissimus Potterus, e suo quilibet locupletissimo penore ad illustrandum Clementem eleganter & copiose attulerunt. Cum enim hic Presbyter Philosophiæ Pythagorico-Platonicæ mirifice delectetur, hominesque Θεοποιηθέντας, Ψυχὴν, quæ Θεὸς εἶναι μελετᾷ aliaque hujuscemodi plura introducat, operæ omnino Cl. Viri fecerunt pretium, quod Pythagoræ, Platonis, imo interdum Epicuri, Zenonis aliorumque plurium dogmata penitius excusserint. Salivam ut tantummodo moveamus legentibus, pauca more nostro e Potteri observationibus delibabimus. Initio statim cum Heinsio Clementem Πυθαγόρειον καὶ μυστηριώδην fuisse animadvertit, & Protrepticum ἀποκάθαρσιν esse dicit, quo futuri Christiani purgentur, Pædagogum μύησίν τε καὶ Κατήχησιν, ubi facti jam initientur, libros vero Stromatum esse ἐποπτικόν τι, quo ad sacra maxima, supremam Dei notionem, & æternam contemplationem admittantur. P. 11 Clemens existimat, homines Orgia celebrantes, & furoris œstro percitos Εὐὰν ingeminare, & quidem, uti inquit, Εὔαν ἐκείνην δι' ἣν ἡ πλάνη παρηκολούθησεν. Sed recte observat ad hæc Rev. Episcopus, vix fieri posse, ut hæc sententia se doctioribus probet, siquidem Evæ nomen non solum adspirationem sibi apud Græcos deposcat, sed etiam Hesychio teste Εὐὰν sit ὁ Κισσὸς ὑπὸ Ἰνδῶν, qua herba, ut est in fabulis, Bacchus coronatus fuit. P. 54 veteres Christianos non omnibus omnino picturis, & imaginibus abstinuisse memorat, utpote qui calicibus sacris Christum Pastoris habitu una cum ove insculpere solebant. P. 128 recens baptisatis mel, & lac ei mistum datum fuisse existimat, propterea quod, uti ex

Cal-

Callimachi hymno in Jovem patet, teneri infantes olim lacte & melle nutriebantur, hinc quoniam baptismus altera quasi esset nativitas, baptizatis post lavacrum quasi tenellis infantibus mel cum lacte degustandum porrectum. P. 174 plures ex antiquis Patribus recensentur, qui virtutibus pariter ac vitiis τῶν Δαιμόνων nomen imposuerunt. Sic Hermas calumniam ἀκατάστατον δαίμονα, Eusebius voluptatem αἰσχρὸν καὶ ἀκόλαστον δαίμονα, Chrysostomus ebrietatem αὐθαίρετον δαίμονα appellavit. Imo singulis virtutibus ac vitiis singulos dæmonas tanquam præsides attribuerunt. Pag. 288, ubi Clemens Christianos hortatur, ut piscem in annulis gestent, vel quod memoriam baptismi, in quo tanquam pisces vitam acceperint, studiose recolunt, vel quod ἰχθὺς, uti cuilibet notum, sit symbolum nominis Christi, hic sane multa de annulis veterum jucunde dicta inveniuntur. P. 366 nonnullos fuisse asseritur, qui diabolum pro autore Philosophiæ habuerint, decepti eorum male sana opinione, qui malos Genios fœminarum amore captos hominibus artium & disciplinarum arcana tradidisse crediderunt. P. 652 illiteratos a sapientum scholis certa quadam ad id composita scriptione abactos fuisse docet. Hinc Platonis scholæ inscriptum: ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω. Et scholæ Pythagoræ foribus hæc insculpta legebantur: Ἀείσω συνετοῖσι, θύρας δὲ ἐπίθεσθε βέβηλοι. Atque hac ratione non prior tantum Tomus, sed & alter egregie illustratur. Continet autem hic præter reliquos quatuor στρωματέων libros λόγον, τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, seu ut barbare loquar, de salvabilitate divitis, qui per plurima olim secula interciderat, opera vero Mich. Geisleri (Ghislerum Cl. Fabricius vocat) in lucem protractus, sub Origenis nomine editus, ejusque in Prophetam Jeremiam Commentario adjectus fuit; postmodo a Francisco Combefisio Patrum Auctario insertus est, & tandem cum Joh. Felli Episcopi Oxoniensis scholiis excusus, quibus etiam adhuc ornatus conspicitur. Succedunt ex Theodoro, & scripturis Propheticis Ἐκλογαὶ, quarum priores stilum quidem Clementis, uti docti observant, referre videntur, in dogmatibus vero ab ejus doctrina longissime recedunt, quippe Basilidis & Valentini Hæreses lu-

culentis & manifestis indiciis produnt. Hæc porro præter alia Clementis fragmenta excipiunt variantes lectiones, quæ libros Stromatum complectuntur, & ex codice Parisiensi a Bernh. Montfauconio descriptæ paulo serius ad Potteri manus pervenerunt, ideoque ad finem operis collocantur. Sequuntur jam quæ de Clemente ejusque scriptis collegit Cl. Joh. Albert. Fabricius, una cum Autorum, quos Clemens laudavit, indice, cui Potterus alterum adjecit, qui Scripturæ ab eo adductas sententias ostendit. Et ne quid eorum, quæ reliquæ editiones exhibent, in hac nostra desideretur, Herveti Commentarius quoque apponitur, quem indices duo prolixiores excipiunt, & agmen sic justo ordine claudunt. Nos vicem, quam Rev. Episcopus laboribus suis exoptat, jam merito & lubenter ipsi exsolvimus, Deumque precamur, ut oculorum aciem continuis lucubrationibus vigiliisque sine dubio imminutam vel ipsi clementer restituere, vel alio quovis commodo hanc jacturam erudito inprimis miserabilem resarcire velit.

ACTA APOSTOLORUM GRÆCO-LATINE, literis majusculis. E codice Laudiano, characteribus uncialibus exarato, & in bibliotheca Bodleiana asservato, descripsit edidítque THOMAS HEARNIUS A.M. Oxoniensis, qui & Symbolum Apostolorum ex eodem Codice subjunxit.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1715, 8.

Pl. 20.

CRiticis, maxime iis, quibus non contingit adire & inspicere veterum librorum thesauros, gratissima haud dubie futura est opera, quam in præsenti ipsis navavit Cl. Hearnius. Dum enim codicem Actorum Apostolicorum, cujus ætatem mille annis non esse minorem, ex aliquot numis Byzantinis colligit, eaque in opinione Usserium assentientem habet, typis exscribi curavit ea ipsa forma, qua in Bodlejana bibliotheca asservatur, idem profecto præstitit, ac si ipsum illum manu exaratum codicem Criticorum oculis exposuisset perlustrandumque permisisset. Certe profitetur in Præfatione, se in textu ipso expri-

primendo, itemque in repræsentanda versione, summam adhibuisse diligentiam, nec latum quidem unguem a codice MS. recessisse. Ceterum cum typi, qui codicis MS. literas ad amussim referrent, non suppeterent, usus quidem est characteribus vulgaribus majusculis: sed tamen compendia scripturæ, quas abbreviaturas vocant, eodem plane modo, quo in codice visuntur, exprimenda curavit. Quid? ut curiositati plane satisfaceret, non solum totum alphabetum sui codicis æri incisum exhibuit, verum etiam specimen ipsius codicis: id quod & factum meminimus a Cl. Nurrio, cum Lactantii de mortibus persecutorum libellum denuo ederet. (Vid. Acta nostra A. 1711 p. 470.) Caret autem Oxoniensis ille codex accentibus, vocesque inter se cohærent omnes, nec aut commatum aut alia apparet distinctio. Quo magis dolendum, Cl. Hearnii cura tantum centum & viginti exemplaria excusa fuisse, ut adeo paucissima in exterorum manus perventura videantur. Quod ad Symbolum Apostolicum in extrema pagina æri incisum attinet, jam olim quidem id Usserius minusculis repræsentarat literis, sed hic demum apparet vera sua & ipsissima forma.

Videri ita poteramus officio nostro defuncti, sed exemplarium excusorum paucitas nos admonet, ut Criticorum in gratiam istum librum rursus evolvamus, uberioremque de eo notitiam explicemus. Quinque igitur sunt, quæ curiosi talium lectores doceri cupient, (1) an nulla plane textus appareat divisio, (2) qualis sit versio Latina, (3) qualis orthographia, (4) an lectio a vulgata sit diversa, (5) an librarius in scribendo sæpius peccaverit. De singulis judicari poterit ex eo, quod jam daturi sumus, specimine. Scilicet etsi voces arctissime cohærent, nullæque sententiarum apparent distinctiones, quas στιγμὰς vocant Grammatici; tamen ille Actorum liber & in capita præfixa litera T (quæ *Titulum* significare videtur,) dividitur, & (primo excepto Titulo,) in versus, quorum litera prima ceteris major est. Tituli in universum sunt quinquaginta octo: quorum primus priores undecim primi capitis versus (secundum hodiernam divisionem loquimur,) continet, secundus tres sequentes tertius reliquos hujus capitis omnes. Quartus priores trede-

ſalem regulam extrahendi ex numeris radices quaſcunque deſideratas jam dediſſe *Stifelium* in Arithmetica perfecta. Iridis explicationem, quam dedit *Carteſius*, deſcriptam eſſe ex *Antonii de Dominis* libro de Radiis viſus & lucis a *Bartolo* A. 1611 Venetiis publicato. Logarithmorum indolem perſpicue expoſuiſſe *Stifelium* modo laudatum loc. cit. ad Trigonometriam primum privatim applicaſſe *Juſtum Byrgium*, mox publice *Neperum*. Lumen ſecundarium Lunæ eſſe lumen Solis a terra reflexum, primum docuiſſe *Mæſtlinum*. Numerum in genere definit, quod ſit ad unitatem ut recta ad rectam. Perpetuum mobile *Orffyrei*, de quo dictum eſt in Actis A. 1715 p. 46, pure mechanicum nec ad molendina animanda ſuffecturum cenſet; ejus tamen ſtructuram internam dignam omnino judicat, quæ Philoſophis & Mathematicis innoteſcat.

MAG. PETRI HORREBOWII MATH. SUPER. in Univerſitate Havnienſi Prof. Ord. determinatio apparentis diametri Solaris.

CUm proxime cogitationes meas de reſtituendis motibus Solaribus propoſuerim, nihil autem ſatis limitate de apparente Solis diametro ſtatuerim; volui & hac in parte curioſitati Orbis eruditi pro virili ſatisfacere. Per hos ergo viginti quatuor annos, ab anno nimirum 1692 ad annum 1716, in quibus peractæ fere continua ſerie obſervationes cœleſtes in promptu ſunt, tranſitus diametri Solaris per meridianum conſtanter fuit 2′. 9″. 15‴. quando ſcilicet Sol fuit in media ſua a Tellure diſtantia, quod interea contigit, & præcipue anno 1706, ♈ & ♎ 7°. 30′. nam in hoc negotio ultima non requiritur accuratio. Ergo iisdem temporibus declinatio Solis fuit 2°. 58′. 56″. neque enim hoc negotium turbat in declinatione paucorum ſecundorum error. Reſolvuntur itaque 2′. 9″. 15‴. temporis in 32′. 18″. 45‴. arcus; ſeu 116325‴. Porro ut radius 10000000, ad 116325‴; ſic coſinus declinationis 9986457, ad 116167‴. id eſt 32′. 16″. 7‴.

quæ

quæ est apparens diameter Solis in media distantia. Ex declinationibus superioris & inferioris limbi Solaris in meridie iisdem temporibus sumptis, concluditur diameter Solis in media distantia 32′. 14″. In ea autem altitudine deprehenditur refractio inferioris limbi 2″ major, quam superioris, quibus adjectis, fit diameter Solis 32′. 16″. ut antea.

Quando Sol est in distantia apogea, invenitur ejus diameter ex declinationibus limborum 31′. 43″. vel 44″, sumendo inter omnia medium. Transitus diametri iisdem temporibus per meridianum interdum 2′. 18‴. temporis, interdum 2′. 18″. 15‴. Assumo inter utrumque medium 2′. 18″. 8‴. temporis, quod in arcu dat 34′. 32″. seu 2072″. Iisdem temporibus declinatio Solis est 23°. 16′. 34″. ergo ut radius 100000, ad 2072″; sic cosinus declinationis 91863, ad 1903½″. id est 31′. 43½″. ut antea.

Quando Sol est in distantia perigea, varia & inconstans est diameter ex declinationibus limborum deducta, forsan ob inconstantiam refractionum in tam parva altitudine; frequentissime tamen occurrit 32′. 35″. In ea autem altitudine refractio inferioris limbi superat refractionem superioris quasi 14″, quibus adjectis, nascitur diameter Solis perigei 32′. 49″. Transitus diametri Solis per meridianum maxime probabilis iisdem temporibus est sæpe 2′. 22″. 45‴. sæpe 2′. 23″. sæpius minor, sed & non raro major; hinc ergo assumo medium 2′. 22″. 52‴. quod in arcu æquatoris dat 35′. 43″. seu 2143″. dico ergo: Ut radius 100000, ad 2143″; sic cosinus declinationis 91863, ad 1969″. seu 32′. 49″. ut antea.

Tabulam per hanc festinationem pertexere non licet, sed hanc facile adornaverit quicunque in hisce studiis non plane hospes.

Quæ prolixiora nobiscum communicavit Cl. Autor sub titulo ἀτεχνία Kepleriana ἔντεχνος, *in Suppl. T. VI Sect. 8 p. 366 exhibuimus.*

VITA CLARISSIMI VIRI GEORGII FABRICII Chemnicensis, e monumentis ipsius literariis episto-

lisque MSctis, nec non aliorum, qui ejusdem cum Fabricio ætatis fuerunt, doctorum Virorum literis eruta & Commentatione peculiari descripta, studio M. JO. DAVIDIS SCHREBERI Provincialis Scholæ, quæ Misenæ est, Con-R.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditschii B. fil. 1717, 8. Alph. 1 pl. 1.

NOn omnium, qui Virorum in literis præstantissimorum merita & famam ad posteritatis memoriam propagare studuerunt, pares conatus, multo minus pares & æquales labores fuisse novimus. Rara enim ea temporum est felicitas, ubi Viri doctiores Gassendi & Camerarii exemplo animum variis doctrinæ præsidiis instructum ad scribendum vitas afferunt, & idoneis ad id collectis monumentis debitum pietatis officium clarissimis Viris post fata persolvunt. Sua proinde laude nequaquam fraudandus est Cl. Schreberus, qui celebrium hujuscemodi Virorum vestigiis insistens id sibi potissimum negotii datum existimavit, ut sui non tantum Georgii Fabricii memoriam solicite renovaret, sed & aliorum, qui ea simul ætate vixerant, nomen ab interitu & oblivione vindicaret. Plurima enim, quæ hic leguntur, ex ipsius Fabricii scriptis epistolis nondum editis, aliisque ejusdem seculi monumentis literariis depromta exhibentur. Uti autem ex præfatione patet, debuit hic libellus, in quo conficiendo tria integra lustra Cl. Autor consumsit, incunabula sua cuidam sermoni, quem sub examinis solennioris auspiciis de vita meritisque Fabricii in illustri Misenensium schola olim recitaverat, cum vero postea accidisset, ut Professor quidam Academiæ celebrioris, quem, si recte meminerimus, I. A. P. fuisse arbitramur, in itinere scholam illam ingressus explicari alumnis Fabricii historias sacras audiret, & nihil de Viro isto sibi constare profiteretur, indignum oblivione tanti Viri nomen obliterari existimavit, & protinus uberiorem de vita Fabricii telam contexere aggressus est. Natus autem est vir celebris Chemnicii urbe Misniæ haud ignobili IX Calend. Maji,

an.

an. 1516, qui quoniam Georgio in fastis sacer erat, nomen Georgii Fabricio nostro imposuit. Patrem nactus est Georgium p. 1. 3.
Goldschmid, fabrum aurarium, matrem Margaretham, fratres vero habuit Blasium, Jacobum, & Andream, quorum unusquisque literarum studiis haud leviter imbutus fuit. Georgium au- 19.
tem in pueritia paternæ arti destinatum binis vicibus exinde a Sculteto liberatum in patria schola primum instituit Valent. 31.
Hertelius. tum Annebergæ & Freibergæ Jo. Rivius, donec Lipsiam ad optimam bonarum artium mercaturam missus Casp. Bor- 42.
nerum inprimis diligenter audiret. Ut autem in studiorum curriculo felicius pergeret, & moribus istius seculi faceret satis, cum Wolfgango ex nobilissima & perantiqua Wertherorum prosa- 45.
pia oriundo A. 1530 in Italiam peregre abiit, & Lazarum Bonamicum Patavii, Paul. Manutium Venetiis, Petr. Victorium 52.
Florentiæ, Barth. Marlianum Romæ, & Hadrianum Guilelmum Neapoli sibi amicos conciliavit. Nec vacuum prorsus hoc iter fuit suis periculis, inter quæ fere maximum numeratur, quod Misam Umbriæ fluvium trajiciens pene aqua suffocatus interiit, de qua re ipse:

- - - Vix ope sum Misæ servatus in undis 63.
Vectoris, quia me torta vertigine cæcum
Jam vortex celeri raptabat in æquora cursu.

Quibus & accedit, quod omnis discriminis, cui tum Wertherus 64.
exponebatur, ob arctissimum, quo mutuo inter se complectebantur, amoris vinculum, individuus socius & comes fuerit. 68.
His autem feliciter superatis in patriam rediit, & Philippi Antoniique Wertherorum fratrum studia Argentorati moderatus est. Quo officio rite defunctus Freybergæ & Chemnicii adolescentibus quibusdam instituendis suam navavit operam, donec A. 1516, adnitente pro ipso potissimum Rivio, Misenam evocaretur, ut scholam illustrem Saxonum Electoris auspicio haud ita pridem conditam & instauratam doctrina & industria ornaret. Cujus perardui muneris, ut aliquo modo levaret 78.
molestias, in conjugii societatem Magdalenam, Jo. Fausti, Oeconomi

nomi Electoralis scholæ filiam adscivit, ex qua octo filiorum, &
p. 97. trium filiarum Parens factus est. Ceterum pietatis & emendatioris doctrinæ maxime omnium tenax fuit, adeo, ut pro suspecto profanoque haberet, quicquid non amicissime cum divinis oraculis conspiraret. Hinc stili ethnicismum vehementer animo detestatus est, & ne suis quidem versibus spurca paganæ Religionis Numina nominare voluit. Hac itaque insigni pietate adductus Fabricius muneri suo semper egregie præfuit, & non docendo tantum, sed & scribendo partes suas strenue explevit.
105. Reliquum temporis, si quod forte ipsi suppetebat, scrutandis naturæ arcanis, numerisque musicis tractandis laudabili prorsus ratione impendit. Inter virtutes, quibus maxime conspicuus fuit, singularis modestia præ ceteris elucet, quippe hono-
125. res Professoris Wittebergensis ultro sibi oblatos deprecatus est, rixas autem & contentiones tam procul semper habuit, ut ne illo quidem tempore, quo Flacianæ controversiæ exardescere
141 sqq. cœperant, ad dissidentium castra se abstrahi pateretur. Scripta hujus perquam industris βιβλιογράφου omnia longo ordine a Cl. Autore recensentur. Illa vero eximia scribendi docendique dexteritate factum est, ut non plures amicos modo & Patronos
274. sibi conciliaret, optimos, verum & magnorum Principum gratiam iniret. Inprimis apud Jo. Albertum Ducem Megapolitanum, Georgium Principem Anhaltinum, Augustum Saxoniæ Electorem, Christianum Daniæ Regem, & qui primo loco
331. nominandus erat, Maximilianum II Rom. Imperatorem, gratia permultum valuit, qui & ipsum laurea Poetica, & nobilitatis insignibus decoravit. Tandem vero, cum communem omnium mortalium sortem explevisset III. Idus Jul. A. 1571 apoplexia
354. mortuus ad beatiores mentes emigravit. Ossa illius in Afraneo Misenensium templo sepulta jacent, memoria autem ejus apud posteros, qui suum literis pretium statuunt, perpetuo perennabit. Hæc brevissima est vitæ Fabricianæ descriptio, quam amplius diductam, variisque observationibus illustratam in ipsa Cl. Autoris commentatione deprehendes.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno MDCC XVII.

CLEMENTIS ALEXANDRINI OPERA quæ extant, Græce & Latine recognita & illustrata per JO. POTTERUM Episcopum Oxoniensem.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano,
Sumtibus Georgii Mortlock Bibliop. Lond. 1715, fol. maj.
Alph. 14 pl. 12.

QUæ jam denuo in lucem prodierunt Clementis Presbyteri Alexandrini Opera, studio & cura Joh. Potteri Episcopi Oxoniensis ita elimata sunt, & expolita, ut sive textus integritatem, sive typi nitorem spectemus, nihil fere amplius eisdem ad ornatum deesse videatur. Neque forte alius quispiam huic operi emendando & illustrando manus feliciores admovere potuit, quandoquidem præter accuratam Græcæ linguæ cognitionem cum pari rerum antiquarum notitia conjunctam ejusmodi subsidiis Rev. Episcopus instructus fuit, quæ rem haud vulgarem, suisque, ut dicitur, numeris absolutam erudito orbi polliceri potuerunt. Nam, ut ipse in Præfatione commemorat, non impressos solum codices, quotquot forte illorum reperire potuit, diligenter consuluit, sed etiam manu exaratos, quos Bibliothecæ Oxonienses, & aliæ, quarum Anglia præcipue fertilis est, undique conquisivit, & non sine insigni fructu adhibuit. Totius autem operis σύστημα duobus Tomis absolvitur, quorum prior Λόγον Προτρεπτικὸν, Παιδαγωγὸν, & quatuor priores στρωματέων libros comprehendit. Protreptici novam Latinam versionem Rev. Editor adornavit, quem etiam, uti reliquos Clementis libros Cl. W. Lowthius Ecclesiæ Cathedralis Wintoniensis Præben-

 darius

darius sæpiuscule a Pottero laudatus in certa capita digessit. In Pædagogi & Stromatum libris Gentiani Herveti Canonici Rhemensis versio Latina adhuc conspicitur, quæ tamen, quoniam ubivis hiulca, & tenebris toties involuta erat, ut Clementem Latinum e Græco sæpius explicare deberes, ab Editore jam in concinniorem ordinem redacta est, & novo quasi induta habitu apparet. Quæ olim ad calcem operis exhibebantur Sylburgii & Heinsii notæ, jam textui Autoris subjectæ leguntur, quibus haut parum lucis decorisque affundunt, quæ Grabius, Lowthius & ipse doctissimus Potterus, e suo quilibet locupletissimo penore ad illustrandum Clementem eleganter & copiose attulerunt. Cum enim hic Presbyter Philosophiæ Pythagorico-Platonicæ mirifice delectetur, hominesque Θεοποιηθέντας, Ψυχὴν, quæ Θεὸς εἶναι μελετᾷ aliaque hujuscemodi plura introducat, operæ omnino Cl. Viri fecerunt pretium, quod Pythagoræ, Platonis, imo interdum Epicuri, Zenonis aliorumque plurium dogmata penitius excusserint. Salivam ut tantummodo moveamus legentibus, pauca more nostro e Potteri observationibus delibabimus. Initio statim cum Heinsio Clementem Πυθαγόρειον καὶ μυστηριώδην fuisse animadvertit, & Protrepticum ἀποκάθαρσιν esse dicit, quo futuri Christiani purgentur, Pædagogum μύησίν τε καὶ Κατήχησιν, ubi facti jam initientur, libros vero Stromatum esse ἐποπτικόν τι, quo ad sacra maxima, supremam Dei notionem, & æternam contemplationem admittantur. P. 11 Clemens existimat, homines Orgia celebrantes, & furoris œstro percitos Εὐάν ingeminare, & quidem, uti inquit, Εὔαν ἐκείνην δι' ἣν ἡ πλάνη παρηκολούθησεν. Sed recte observat ad hæc Rev. Episcopus, vix fieri posse, ut hæc sententia se doctioribus probet, siquidem Evæ nomen non solum adspirationem sibi apud Græcos deposcat, sed etiam Hesychio teste Εὐάν sit ὁ Κισσὸς ὑπὸ Ινδῶν, qua herba, ut est in fabulis, Bacchus coronatus fuit. P. 54 veteres Christianos non omnibus omnino picturis, & imaginibus abstinuisse memorat, utpote qui calicibus sacris Christum Pastoris habitu una cum ove insculpere solebant. P. 128 recens baptisatis mel, & lac ei mistum datum fuisse existimat, propterea quod, uti ex

Cal-

Callimachi hymno in Jovem patet, teneri infantes olim lacte & melle nutriebantur, hinc quoniam baptismus altera quasi esset nativitas, baptizatis post lavacrum quasi tenellis infantibus mel cum lacte degustandum porrectum. P. 174 plures ex antiquis Patribus recensentur, qui virtutibus pariter ac vitiis τῶν Δαιμόνων nomen imposuerunt. Sic Hermas calumniam ἀκατάςατον δαίμονα, Eusebius voluptatem αἰσχρὸν κὴ ἀκόλαςον δαίμονα, Chrysostomus ebrietatem αὐθαίρετον δαίμονα appellavit. Imo singulis virtutibus ac vitiis singulos dæmonas tanquam præsides attribuerunt. Pag. 288, ubi Clemens Christianos hortatur, ut piscem in annulis gestent, vel quod memoriam baptismi, in quo tanquam pisces vitam acceperint, studiose recolunt, vel quod ἰχθὺς, uti cuilibet notum, sit symbolum nominis Christi, hic sane multa de annulis veterum jucunde dicta inveniuntur. P. 366 nonnullos fuisse asseritur, qui diabolum pro autore Philosophiæ habuerint, decepti eorum male sana opinione, qui malos Genios fœminarum amore captos hominibus artium & disciplinarum arcana tradidisse crediderunt. P. 652 illiteratos a sapientum scholis certa quadam ad id composita scriptione abactos fuisse docet. Hinc Platonis scholæ inscriptum: ἀγεωμέτρητος ἐδεὶς εἰσίτω. Et scholæ Pythagoræ foribus hæc insculpta legebantur: Ἀείσω συνετοῖσι, θύρας δὲ ἐπίθεσθε βέβηλοι. Atque hac ratione non prior tantum Tomus, sed & alter egregie illustratur. Continet autem hic præter reliquos quatuor ςρωματέων libros λόγον, τις ὁ σωζόμενος πλέσιος, seu ut barbare loquar, de salvabilitate divitis, qui per plurima olim secula interciderat, opera vero Mich. Geisleri (Ghislerum Cl. Fabricius vocat) in lucem protractus, sub Origenis nomine editus, ejusque in Prophetam Jeremiam Commentario adjectus fuit; postmodo a Francisco Combefisio Patrum Auctario insertus est, & tandem cum Joh. Felli Episcopi Oxoniensis scholiis excusus, quibus etiam adhuc ornatus conspicitur. Succedunt ex Theodoro, & scripturis Propheticis Ἐκλογαὶ, quarum priores stilum quidem Clementis, uti docti observant, referre videntur, in dogmatibus vero ab ejus doctrina longissime recedunt, quippe Basilidis & Valentini Hæreses lu-

culentis & manifestis indiciis produnt. Hæc porro præter alia Clementis fragmenta excipiunt variantes lectiones, quæ libros Stromatum complectuntur, & ex codice Parisiensi a Bernh. Montfauconio descriptæ paulo serius ad Potteri manus pervenerunt, ideoque ad finem operis collocantur. Sequuntur jam quæ de Clemente ejusque scriptis collegit Cl. Joh. Albert. Fabricius, una cum Autorum, quos Clemens laudavit, indice, cui Potterus alterum adjecit, qui Scripturæ ab eo adductas sententias ostendit. Et ne quid eorum, quæ reliquæ editiones exhibent, in hac nostra desideretur, Herveti Commentarius quoque apponitur, quem indices duo prolixiores excipiunt, & agmen sic justo ordine claudunt. Nos vicem, quam Rev. Episcopus laboribus suis exoptat, jam merito & lubenter ipsi exsolvimus, Deumque precamur, ut oculorum aciem continuis lucubrationibus vigiliisque sine dubio imminutam vel ipsi clementer restituere, vel alio quovis commodo hanc jacturam erudito inprimis miserabilem resarcire velit.

ACTA APOSTOLORUM GRÆCO-LATINE, literis majusculis. E codice Laudiano, characteribus uncialibus exarato, & in bibliotheca Bodleiana asservato, descripsit ediditque THOMAS HEARNIUS A.M. Oxoniensis, qui & Symbolum Apostolorum ex eodem Codice subjunxit.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1715, 8.

Pl. 20.

CRiticis, maxime iis, quibus non contingit adire & inspicere veterum librorum thesauros, gratissima haud dubie futura est opera, quam in præsenti ipsis navavit Cl. Hearnius. Dum enim codicem Actorum Apostolicorum, cujus ætatem mille annis non esse minorem, ex aliquot numis Byzantinis colligit, eaque in opinione Usserium assentientem habet, typis exscribi curavit ea ipsa forma, qua in Bodlejana bibliotheca asservatur, idem profecto præstitit, ac si ipsum illum manu exaratum codicem Criticorum oculis exposuisset perlustrandumque permisisset. Certe profitetur in Præfatione, se in textu ipso expri-

primendo, itemque in repræsentanda versione, summam adhibuisse diligentiam, nec latum quidem unguem a codice MS. recessisse. Ceterum cum typi, qui codicis MS. literas ad amussim referrent, non suppeterent, usus quidem est characteribus vulgaribus majusculis: sed tamen compendia scripturæ, quas abbreviaturas vocant, eodem plane modo, quo in codice visuntur, exprimenda curavit. Quid? ut curiositati plane satisfaceret, non solum totum alphabetum sui codicis æri incisum exhibuit, verum etiam specimen ipsius codicis: id quod & factum meminimus a Cl. Nurrio, cum Lactantii de mortibus persecutorum libellum denuo ederet. (Vid. Acta nostra A. 1711 p. 470.) Caret autem Oxoniensis ille codex accentibus, vocesque inter se cohærent omnes, nec aut commatum aut alia apparet distinctio. Quo magis dolendum, Cl. Hearnii cura tantum centum & viginti exemplaria excusa fuisse, ut adeo paucissima in exterorum manus perventura videantur. Quod ad Symbolum Apostolicum in extrema pagina æri incisum attinet, jam olim quidem id Usserius minusculis repræsentarat literis, sed hic demum apparet vera sua & ipsissima forma.

Videri ita poteramus officio nostro defuncti, sed exemplarium excusorum paucitas nos admonet, ut Criticorum in gratiam istum librum rursus evolvamus, uberioremque de eo notitiam explicemus. Quinque igitur sunt, quæ curiosi talium lectores doceri cupient, (1) an nulla plane textus appareat divisio, (2) qualis sit versio Latina, (3) qualis orthographia, (4) an lectio a vulgata sit diversa, (5) an librarius in scribendo sæpius peccaverit. De singulis judicari poterit ex eo, quod jam daturi sumus, specimine. Scilicet etsi voces arctissime cohærent, nullæque sententiarum apparent distinctiones, quas στιγμὰς vocant Grammatici; tamen ille Actorum liber & in capita præfixa litera T (quæ *Titulum* significare videtur,) dividitur, & (primo excepto Titulo,) in versus, quorum litera prima ceteris major est. Tituli in universum sunt quinquaginta octo: quorum primus priores undecim primi capitis versus (secundum hodiernam divisionem loquimur,) continet, secundus tres sequentes tertius reliquos hujus capitis omnes. Quartus priores tredecim

cim Capitis secundi versus complectitur, qui plane respondet hodiernis versibus, nisi quod versus septimus una cum quatuor subsequentibus unicum in MS. codice versum constituit.

Quod ad Latinam attinet interpretationem, verbum verbo expressum est, docetque collatio, eam a Vulgata, quam vocamus, diversam esse. En *Actor. XVII, 22. Stans autem Paulus in medio Ario pago dixit: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosos vos video. Perambulans enim & circumspiciens culturas vestras inveni & aram, super quam scriptum: IGNOTO DEO. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.* Imo tam accurate versio Græcæ orationi respondet, ut nec Græcismi evitentur. Sic *Actor. IV, 12*: Καὶ ἐκ ἔςιν ἐν ἄλλῳ ἐδενὶ ἡ σωτηρία, ita redditum est: *Et non est in alio nullo salus.* Et *Cap. XV, 18*: γνωςὰ ἀπ' αἰῶνός ἐςι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτȣ̃, sic interpres convertit: *Nota a sæculo est Deo omnia opera ejus.*

Orthographiæ ejus ævi, quo exaratus fuit hic codex, exempla sunto sequentia: *adprehendo, adnuntio, scribtum, ceteri, cottidie, conpleverunt, cælum, AE,* non *Æ, inplebantur, pænitentia, quattuor, inposuerunt, expecto, sæculum, Paulus.*

Ad variantes quod attinet lectiones, omnino sæpius a vulgata scriptura abit præsens codex: ac jam Millius diversas lectiones ex hoc codice exhibere in animum induxit: sed non eam, qua opus erat, diligentiam adhibuit, uti videre est ex notulis, quas Hearnius in extremis paginis addidit, quibus loca a Millio prætermissa fideliter indicavit. Ut hic quoque lectoris sitim uno alteroque reprimamus exemplo, *Act. I, 15* pro καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις legitur: ἐν δὲ ταῖς κ. τ. λ. *in diebus autem illis. Cap. II, 21* pro ὃς ἂν Casaubonus jam olim maluit rescribere ὃς ἐάν. Ac sane hæc ipsa lectio a codice nostro MS, exhibetur diserte.

Denique & librarium fuisse hominem, vel primum folium doceat, quod nondum totos quinque versus capitis primi exhibens totidem in solo Græco textu continet ἁμαρτήματα γραφικά. Nam *v. 2* pro ἐντειλάμενος & ἀνελήφθη exstat ἐνтιλάμενος & ἀνελήμφθη, *v. 3* ὀπτανόμενος pro ὀπτανόμενος, *v. 4* μένιν & ἠκȣ́σατω pro μένειν atque ἠκȣ́σατε. Eodem in folio in Latina

ver-

versione scriptum legimus *ne sciderent* pro *ne discederent*, *audistis me* pro *audistis a me*, *baptizabit* pro *baptizavit*. Sæpius etiam scriptum est *Istrahel* & *Istrahelita* pro *Israel*: quod idem in Græco pariter observatur. Sed hæc talia omnium codicum communia nostri codicis pretium nequaquam minuunt, nec nos impediunt, quo minus operam Cl. Hearnii magnis efferamus laudibus, eumque de melioris notæ literatis edendo isto codice præclarissime meritum esse pronuntiemus.

JOANNIS LELANDI DE REBUS BRITANNICIS Collectanea. Ex autographis descripsit ediditque THO. HEARNIUS, A. M. Oxoniensis; qui & Appendicem subjecit, totumque opus in sex Volumina distributum notis & Indice adornavit.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1715, 8.
Alph. 5 pl. 19½.

POsteaquam A. 1709 Antonio Hallio obstetricias præbente manus in lucem editi sunt Lelandi de scriptoribus Britannicis commentarii, nobis quoque A. 1710 p. 149 recensiti; atque ex eo tempore Cl. Hearnius Anglica lingua Itinerarium Lelandi novem Tomis publicavit; nunc idem Hearnius Lelandini nominis gloriam ad colophonem, ut ita loquamur, perducturus, Collectanea Lelandi, in Bodlejana bibliotheca hucusque asservata quatuor Tomis, uti loc. cit. p. 151 indicavimus, typis vulgare laudabiliter in animum induxit. Scilicet Lelandus, magna Britanniæ parte peragrata, perlustratisque bibliothecis, inde excerpserat, quæcunque usui sibi fore in componenda patria historia visa fuerant. Ista excerpta hic exhibet Hearnius, præmissa longiori Præfatione, in qua antiquitates quasdam Anglicanas docte explicat, simul §. 19, 20 & 21 in Burneti Historiam Reformationis acerrime invectus, eamque *fabularum* vocans *farraginem*: cujus quidem judicii fides penes autorem esto. Præfationem excipiunt varia Lelandi vitam & institutum illustrantia, quæ prætermittimus, ad ipsumque Tomum primum, duas divisum in Partes, accedimus. Neque vero brevitatis nostræ erimus immemores, sed, cum mera hic sistan-

ſiſtantur Collectanea ex Anglicanis ſcriptoribus maximam partem ineditis depromta, quædam hinc excerpemus ad hiſtoriam pertinentia literariam. Primo igitur iſto Tomo *p. 115* legimus, Lanfrancum, Cantuarienſem Archiepiſcopum, obiiſſe A. 1088: contra *p. 263* ejus mors in anni 1089 Calendas Apriles refertur. *P. 115* Godefridus Wintonienſis literatura & religione inſignis fuiſſe ſcribitur. *Literaturam* (ita pergitur,) *proteſtantur plures libri, plures & epiſtolæ familiari illo & dulci ſtylo editæ, maximeque epigrammata, quæ ſatyrico modo abſolvit. P. 259* Joannes Scottus a pueris, quos Weſtmonaſterii (huic voci inſcriptum eſt *Malmesbiriæ*,) docebat, graphiis interfectus dicitur. *P. 265* Stephanus Langeton, Archiepiſcopus Cantuarienſis, obiiſſe A. 1228 legitur. *P. 370* Beda natus eſſe traditur A. 677. *P. 392 ſqq.* excerpta exhibentur ex Flacci Albini ſive Alcuini epiſtolis.

Tomi ſecundi p. 16 Sylveſter Giraldus regnante Henrico II viginti annos natus fuiſſe ſcribitur. *P. 17* Lelandus Autor eſt, Galfredum Monumetenſem libro ſuo de Vita Merlini, vatis Anglici, verſibus Latinis compoſito vaniſſimas nugas inſeruiſſe. *P. 181* Joannes Scottus circiter A. 882 ex Francia in Angliam revertiſſe, Melduniqne reſediſſe, ibique poſt aliquot annos a pueris, quos docebat, graphiis foratum animam exuiſſe tormento gravi & acerbo legitur: idque *p. 238* repetitur. *P. 208* legimus, Magiſtrum Joannem Saresbirienſem, qui *p. 230* Joannes Severianus (conf. *p. 232*) vocatur, A. 1177 Epiſcopum factum eſſe Carnotenſem. *P. 236* Beda mortuus eſſe traditur A. 734, ætatis ſuæ quinquageſimo nono. Marianum Scotum A. 1050 natum, & A. 1074 monachum factum eſſe, docemur *p. 286. P. 304* Gilebertus, cognominatus *univerſalis*, Epiſcopus Londonienſis, artibus eruditiſſimus, Theorica ſingularis prædicatur. *Quapropter*, (ita pergitur,) *cum ſcholas regeret Nivernis in Gallia, ad ſummum Londoniæ ſacerdotium vocatus eſt. P. 311* Gulielmus Parvus, Canonicus Novoburgenſis cœnobii, (quem usque ad A. 1197 hiſtoriam ſuam perduxiſſe, *p. 314* legimus, conf. Tom. III p. 37) de Galfredo ita ſcribit: *Liquet, a mendacibus eſſe conficta, quæcunque de Arturo & Merlino ad paſcendam minus pru-*

prudentium curiositatem homo ille (Galfredus) *scribendo vulgavit.* *P. 318* Florentium, monachum Wigorniensem, nonis Julii A. 1118 diem obiisse supremum, legimus. At antea *p. 289* A. 1140 mortuus esse traditur. De eodem *p. 277* in nota paginæ subjecta scribit Cl. Hearnius, eum pleraque sua a Mariano Scoto surripuisse. *P. 319* Joannes Saresbiriensis electus & consecratus esse dicitur A. 1176 in ecclesiæ Carnotensis Episcopum. Idem *p. 324* vocatur Joannes, cognominatus de Saresbiria, natione Anglus: & *p. 326* obiisse traditur A. 1181. *P. 325* legimus, Stephanum Langton, cum antea Parisiis Theologiam docuisset, A. 1206 factum esse Archiepiscopum Cantuariensem. Idem *p. 327* sub Rege Henrico II super tota Biblia scribitur fecisse Postillas, & eam per capitula, quibus nunc utuntur moderni, distinxisse. Meminimus, idem de eo in Censura Autorum *p.* 403 referre Popebluntium. Eadem *p. 327* legimus, Joannem de S. Egidio & Alexandrum de Hales, Doctores Theologiæ & natione Anglicos fuisse: ac Robertum Baconem, fratrem Prædicatorem, legisse in scholis Oxoniæ. Ibidem hæc exstant ex historia Nicolai Tripodis: *Robertus Grostest excellentis vir sapientiæ fuit, ac lucidissima doctrina, totiusque exemplar virtutis. Qui licet de Sudfolchia Norvvicensis diœcesis originem traxerit, tamen bonam naturæ indolem præceptis Scripturarum exercens produxit animum generosum. Qui cum esset Magister in Artibus, super libros Posteriorum compendiose scripsit, tractatus etiam de Sphæra, & de arte computi, multaque alia in Philosophia utilia edidit; Doctor vero in Theologia, in triplici lingua eruditus, multa de glossis Hebræorum extraxit, & de Græco multum transferri fecit, ut puta Testamenta duodecim prophetarum, & libros Dionysii, quorum novam translationem perlucide commentavit.* *P. 329* idem memorata Testamenta A. 1242 in Latinum sermonem transtulisse dicitur, & A. 1253 apud Bukedene obiisse. Eadem *pag.* Innocentius IV Papa laudati Roberti ossa legitur extumulare & extra ecclesiam projicere voluisse, sed somno monitus mentem mutasse. De eodem vid. p. 334, 335, 339, 340, 343. Pagina eadem *329* docet, A. 1248 obiisse Robertum Baconem & Robertum Fizaker, fratres Prædicatores & Clericos, in

finibus Christianorum non habentes pares. *P.331* Thomas Bredwardine, magnus Theologus, oriundus ex parochia de Hertfeld, Cicestrensis diœcesis, electus esse scribitur in Cantuariensem Archiepiscopum. Ibidem Flacci Albini scripta recensentur. *P.333* ac duabus subsequentibus de Rogero Bacone disseritur. *P.337* Stephanus, Cantuariensis Archiepiscopus, A. 1228, & *p.401* A.1217 obiisse legitur. Robertum Grosteſt A. 1235 in Episcopum Licolniensem electum esse, docet *p.338*: eundemque A. 1253 vita excessisse, *p.341*, ubi *Papæ & Regis redargutor manifestus* appellatur. *P.373* Aldhelmi scripta recensentur. De Joanne Wiclefo videatur p. 379, 380, 381, 382, 406, 409. *A. 1457* (ita traditur *p. 409*.) *Reginaldus Pecok, natione Wallicus, Doctor Theologiæ, & Episcopus Cicestrensis, ingenio & literatura pollens, veteres hæreses renovavit. Male sensit de Eucharistia, & de Sanctionibus Ecclesiæ. Damnatus fuit a Thoma Cantuariensi Episcopo & clero. Recantavit errores suos. Ejus libri combusti sunt.*

Ad *tertium Tomum* progredimur, in quo creberrime proponuntur tituli librorum MSS. quos in bibliothecis Angliæ reperit Lelandus. Hinc cognoscere est, quinam antiquorum (ex quibus maxime Terentii plures vetusti codices memorantur,) ac mediæ ætatis scriptorum libri & ubi lateant. Suntque medii imprimis ævi Autorum libri hic adducti maximam partem inediti. Memorantur itaque *p. 16* Roberti Grosteſt epistolæ numero CXXVII, (conf. *p. 48, 49, 57, 58.*) & *p. 17* ejus Summa Philosophiæ. *P. 19* Alkindius de judiciis astrorum, & Alkindus de radiis. *P. 22* Rogeri Baconi varii libri. *P. 24* Alchindus de impressionibus, Thebith de motu octavæ Sphæræ, Alchindus de umbris & adspectibus. *P. 35* Commentum Tebith, filii Chori, super Almagestum Ptolemæi. *P. 50* scripta Occami. (conf. p. 51, 53.) *P. 53* scripta Roberti Grosteſt. *P. 55* Suinished subtilis Logicus & Philosophus vocatur, librosque subtilissimos in Philosophia fecisse scribitur. Idem Suinished *p. 66* Quæstionista appellatur. *P. 59* memoratur Algazel de Logicalibus. *P 64* citatur Petrus de Auriola, quem vulgo Aureolum vocant. *P. 59 60, 64, 66* Rog. Baconi scripta. *P. 66* memoratur

MS.

MS. Q. Curtius de vita Alexandri Magni, sed additur, eum ex hac bibliotheca furto sublatum esse. *P. 77 -- 80* exstat Cuthvvini, qui Bedæ discipulus fuit, relatio de morte Bedæ. *P. 117* scribitur, Thomam Bradwardine, Archiepiscopum Cantuariensem, d. 26 Augusti A. 1349 obiisse. *P. 148* hæc leguntur: *Alexander Necham, Canonicus Cirencestriæ, scripsit librum de laude sapientiæ, heroico carmine, qui sic incipit*: Gloria majestas: *in quo subinde assurgit tantum non ad justam eloquentiam.* De eodem Nechamo *p. 158* legimus, eum A. 1215 fuisse Abbatem, & floruisse regnantibus Richardo & Joanne.

Appendicis *Parte priori* continetur (1) Lelandi Codrus,
sive laus & defensio Gallofridi Arturii Monumetensis contra
Polydorum Vergilium, p. 2--10. Hic simul defenditur, Artu-
rium Regem Britanniæ omnino in rerum natura fuisse. (2) As-
sertio Arturii, Regis Britanniæ, Lelando Autore. Liber hic jam p. 17–63.
impressus fuit A. 1544, in quo pariter contra memoratum mo- 71–78
do Vergilium existentia Arturii propugnatur, simulque tota
Arturii historia ex antiquis monumentis exponitur. (3) Landa-
tio pacis, carmen heroicum, primum A. 1546 editum. (4) Prin- 81–167
cipum ac illustrium aliquot & eruditorum in Anglia virorum
Encomia, Trophæa, Genethliaca, & Epithalamia. Etiam hic
liber jam editus fuit A. 1589. Duo ex eo repetere libet epigram-
mata. *P. 85* in Linacrum:

Deseret ante suos modulos philomela canoros,
Nullus & in vitreo flumine piscis erit:
Nullus ager verno producet tempore flores,
Quam pereat nomen, docte Linacre, tuum.

P. 126 de Hectore Boethio:

Hectoris Historici tot, quot mendacia scripsit,
Si vis, ut numerem, Lector amice, tibi;
Me jubeas etiam fluctus numerare marinos,
Et liquidi stellas connumerare poli.

(5) Illustrium aliquot Anglorum Encomia a Thoma Newtono 169–184
exarata, & olim A. 1589 edita una cum præcedenti Lelandi
libello. (6) Richardi Parkeri Σκέλετος Cantabrigiensis, sive 185–257
Collegiorum Delineatio cum suis fundatoribus & benefactori-

bus. Addita ſunt nomina Epiſcoporum, qui ex hac Academia intra centum annos prodierunt. Hic liber jam A. 1622 con-
p.259-268 fectus nunc demum in lucem editus eſt. (7) Vita Guilielmi Chappelii, in Hibernia Epiſcopi Carcagienſis & Roſſenſis,
269-282. A. 1649 mortui, ab ipſo conſcripta verſibus Jambicis. (8) Ludovici Savoti, Galliarum Regis Medici, de raris & communibus Impp. Rom. numis judicium, interprete & abbreviatore Patricio Junio. Qui libellus nunc primum editur, ſubjunctis aliquot epiſtolis Langbainii hiſtoricis & antiquariis.

Poſteriori Appendicis Parte *p. 2—34* exhibetur deſcriptio magnificentiæ, in Archiepiſcopo Eboracenſi Nevillio, item in Wilhelmo Warhamo, Cantuarienſi Archiepiſcopo, inthroniſando adhibitæ. *P. 97-264* exhibetur Brownii Williſii, Equitis, Anglico ſermone ſcriptus Conſpectus Abbatiarum Britannicarum, adjecta Abbatum recenſione, & præmiſſis *p. 53-95* Hearnii noſtri Obſervationibus præliminaribus, ubi *p. 68* & *69* fragmentum Græcum exhibet Actorum Theclæ, omiſſum a Grabio in primo Volumine Spicilegii Patrum. *P. 267-272* ſiſtitur Lelandi Bononia Gallo-Maſtix, carmen in laudem victoris Henrici VIII jam editum A. 1545. *P. 277-312* Cl. Editor notas in hæcce ſex volumina exhibet, ex quibus duas duntaxat delibare libet. Scilicet *p. 299* docet, librum, qui Philobiblii titulo exſtat,
TAB. IV. præſcripto nomine Richardi de Bury, revera compoſitum eſſe a Roberto Holcot. Et *p. 310* exhibet rariſſimum numum Titi-
Fig. 9. anæ, uxoris Pertinacis Imp. quem vide in Tabula.

Tandem locupletiſſimus ſubjungitur Index, annexo Catalogo ſcriptorum ab Hearnio vel compoſitorum vel editorum pariter atque illuſtratorum. Scilicet cum annotationibus edidit Plinii exiſtolas A. 1703; eodemque anno Eutropium; Juſtini Hiſtoriam A. 1705; Livium A. 1708; & nuper Lelandi Itinerarium novem Tomis, variis a ſe illuſtratum diſſertationibus. Quibus acceſſere Acta Apoſtolorum Græce & Latine e Codice Laudiano deſcripta, de quibus paulo ante, & pſeudonymi Autoris Titi Livii Vita Henrici V R. Angl. cum ſylloge Epiſtolarum, quam proximo Menſe recenſebimus. Ceterum id hac occaſione monemus, pauciſſima plerumq; librorum ab Hearnio

cura-

TAB. IV ad A. 1

Fig. 1.

Fig. 3.

CEBACTH

Fig. 5.

Fig.

curatorum exempla excudi, ex quo fit, ut immani plerumque pretio veniant: siquidem & hæc ipsa Collectanea, quæ non adeo magnæ molis sunt, septendecim fere Joachimicis in ipsa Anglia venduntur.

C. WOLFII THEOREMATA GEOMETRICA nova, quibus omnium Parabolarum, Hyperbolarum & Cissoidum in infinitum, aliarumque innumerarum Curvarum novarum descriptiones simplicissimæ continentur.

THEOREMA 1. *Si in triangulo æquicruro ACB ducatur QF basi BC parallela & assumta constante AL compleatur rectangulum FGLQ, tandemque per A & G ducatur recta AM; erit punctum M in Parabola* Apollonii, *cujus axis AP, vertex A & parameter AL.* TAB. IV. Fig. 1.

DEMONSTRATIO. Ob parallelismum rectarum LG & QM est AL : LG = AQ : QM, hoc est, quia GL = FQ = AQ *per hypoth.* AL : AQ = AQ : QM. Sed ob parallelismum rectarum AQ & PM, itemque AP & QM, est AP = QM & PM = AQ. Quare AL : PM = PM : AP. Cum itaque AL. AP = PM^2; erit punctum M in Parabola *Apollonii*, quæ habet axem AP, verticem in A & parametrum AL. *Q. e. d.*

THEOREMA 2. Si ad axem AP Parabolæ cujuscunque ex earum numero, ad quas, posita parametro = 1, PM^m = AP, erigatur normalis AC in vertice A, fiatque AL parametro & LR ipsi QM parallela & æqualis; recta per A & R ducta designabit punctum N, quod est in parabola proxime superiori quam AM, e. gr. in Parabola secundi generis, si AM fuerit primi generis.

DEMONSTRATIO. Ob parallelismum rectarum LR & QN est AL : LR = AQ : QN, hoc est, quia LR = QM *per hypoth.* AL : QM = AQ : QN. Sed, posita parametro AL = 1, ex natura Parabolarum QM = AQ^m: quare 1 : AQ^m = AQ : QN. Quoniam itaque ob parallelismum rectarum AO & QN, itemque AQ & ON, est AQ = ON & QN = AO; erit 1 : ON^m = ON : AO, consequenter AO = ON^{m+1}. Est itaque punctum N in Parabola proxime superiore quam AM. *Q. e. d.*

TAB. IV. Fig. 2. *THEOREMA 3. Si in parallelogrammo rectangulo ALCB ducatur GQ ipsi AL parallela & ad diagonalem AG rectanguli ALGQ excitetur normalis AM rectæ GQ continuatæ in M occurrens; erit punctum M in Parabola* Apollonii, *cujus parameter AL.*

DEMONSTRATIO. Est enim ob angulum GAM rectum GQ: QA=QA : QM. Quare cum sit ob parallelismum rectarum GM & LP, itemque LG, AQ & PM, AL=GQ AQ=PM & QM=AP; erit etiam AL : PM=PM : AP, consequenter AL. AP=PM^2. Est adeo punctum M in Parabola *Apollonii*, cujus parameter AL. *Q. e. d.*

THEOREMA 4. Si ad chordam AM in parabola quacunque AMH ex illarum numero, ad quas AL. $AP^m = AP^{m+1}$ *excitetur normalis AN semiordinatæ PM continuatæ in N occurrens; erit punctum N in Parabola proxime superiore quam AMH.* E. gr. Si M fuerit in Parabola primi generis; erit N in ea, quæ secundi generis; si S Parabola tertii, V in Parabola quarti generis &c.

DEMONSTRATIO. Cum enim sit ob angulum MAN rectum PM : AP=AP : PN; erit etiam PM^m : $AP^m = AP^m$: PN^m. Sed PM^m=AL. AP^{m-1} ex natura Parabolarum. Ergo AL : AP =AP^m : PN^m. Quoniam vero ob parallelismum rectarum AP & TN, itemque AT & PN, AP=TN & AT=PN; erit AL : TN=TN^m : AT^m, consequenter AL. $AT^m = TN^{m+1}$. Est itaque punctum N in parabola proxime superiori quam AMH. *Q. e. d.*

Fig. 3. *THEOREMA 5. Si ad chordam arcus circuli AM erigatur normalis AN semiordinatæ PM continuatæ in N occurrens; punctum N est in Cissoide* Dioclis.

DEMONSTRATIO. Quoniam ob angulum NAM rectum PM : PA=PA:PN; erit etiam PM^2 : $PA^2 = PA^2$: PN^2. Sed PM^2 =AP. PB ex natura circuli. Ergo AP. PB : $PA^2 = PA^2$: PN^2, consequenter PB : PA=PA^2 : PN^2. Quare si AB=a, AP=x, PN=y; habetur æquatio curvæ AND naturam definiens $x^3 : (a-x) = y^2$. Unde patet, esse Cissoidem *Dioclis. Q. e. d.*

THEOREMA 6. Si AMB fuerit circulus superioris generis, punctum N eodem modo determinatum est in Cissoide generis pro-

proximæ ſuperioris. E. gr. ſi AMB circulus ſecundi generis, dico Ciſſoidem AND fore tertii generis.

DEMONSTRATIO. Cùm ſit $PM^{m+1} : AP^{m+1} = AP^{m+1} : PN^{m+1}$ & $PM^{m+1} = AP^{m} \cdot PB$ ex natura circulorum ſuperiorum; erit $PB : AP = AP^{m+1} : PN^{m+1}$. Quare ſi ut ante ſit $AB = a$, $AP = x$, $PN = y$; erit æquatio curvas AND in infinitum definiens $X^{m+2} : (a-x) = Y^{m+1}$. Unde intelligitur, in quolibet caſu AND eſſe Ciſſoidem aliquam & genus ejus uno gradu ſuperare genus circuli genitoris AND. *Q. e. d.*

SCHOLION. Si curva genetrix ſit ellipſis; genita habet ſemiordinatas ad ſemiordinatas Ciſſoidis ejusdem generis in ratione conſtante. Sunt nempe potentiæ Semiordinatarum illius curvæ ad potentias Ciſſoidis ut parameter ellipſis ad ejus axem, qui idem eſt diameter circuli genitoris.

THEOREMA 7. Si recta AN ad radium AM circuli DMB normalis ſemiordinatæ PM continuatæ in N occurrat, punctum N erit in curva, cujus hæc ſingularis eſt proprietas, ut facta AQ = PM, trilineum APN ſit ſegmento ſemicirculi DQR æquale. TAB. IV. Fig. 4.

DEMONSTRATIO. Sit $AP = x$, $AM = a$; erit $PM = \sqrt{(a^2-x^2)}$, & hinc ob $PM : AP = AP : PN$ reperitur $PN = x^2 : \sqrt{(a^2-x^2)}$; Eſt adeo vi calculi ſummatorii *Leibnitiani* trilineum $APN = \int \frac{x^2dx}{\sqrt{(a^2-x^2)}}$. Sit $DQ = v$; erit $QR = \sqrt{(2av-v^2)}$ & hinc ſegmentum ſemicirculi $\int dv\sqrt{(2av-v^2)}$. Eſt vero *per hypoth.* $QA = PM$, hoc eſt, $a-v = \sqrt{(a^2-x^2)}$. Unde facta reductione reperitur $x = \sqrt{(2av-v^2)}$, facta vero differentiatione

$$xdx : \sqrt{(a^2-x^2)} = dv.$$ Ergo $$\int dv\sqrt{(2av-v^2)} = \int \frac{x^2dx}{\sqrt{a^2-x^2}},$$

hoc eſt, $DQR = APN$ *Q. e. d.*

SCHOLION. Quoniam $x = \sqrt{(2av-v^2)}$; patet hinc inſignis aliqua circuli proprietas hactenus non animadverſa. Nempe ſi fiat $AQ = PM$, fore $QR = AP$. Obiter noto, BC ad diametrum circuli PB normalem eſſe curvæ ANR aſymptotum.

THEOREMA 8. Si ad chordam AM hyperbolæ æquilateræ AMR perpendicularis AN excitetur ſemiordinata PM in N occur- Fig. 5.

occurrens, punctum N est in curva Cissoidi agnata, in qua nempe, posito axe transverso hyperbolæ AB, $BP:AP = AP:^2 PN^2$.

DEMONSTRATIO. Cum enim sit $PM^2 : AP:^2 = AP:^2 PN^2$ & ex natura hyperbolæ æquilateræ $PM^2 = AB.BP$; erit $AP.BP : AP^2 = AP^2 : PN,^2$ consequenter $BP : AP = AP^2 : PN^2$. Quod vero hæc curva agnata sit Cissoidi, ex æquatione patet. Sit enim $AB=a$, $AP=x$, $PN=y$; erit $y^2 = x^3 : (a+x.)$ At Cissoidis æquatio est $y^2 = x^3 : (a-x)$.

SCHOLION. Superiorum generum hyperbolæ æquilateræ gignunt curvas superiorum generum Cissoidibus agnatas, quæ proprio nomine adhuc destituuntur, quia hactenus a Geometris non fuerunt consideratæ. Hyperbolæ scalenæ generant curvas, in quibus potentiæ ordinatarum ad potentias similes in prioribus rationem constantem habent parametri genetricis ad ejus axem transversum.

TAB. IV. Fig. 6. *THEOREMA 9. Si ex centro C hyperbolæ æquilateræ ad quodcunque punctum M ducatur recta CM & in C excitetur ad eam normalis CN; CQ vero perpendicularis ad axem AB, tandemque ex M ducatur MN ipsi BP parallela occurrens normali CN in puncto N; erit hoc punctum in curva CNR, cujus hæc singularis est proprietas, ut trilineum mixtilineum CQN sit segmento hyperbolico APM æquale.*

DEMONSTRATIO. Sit $AC=a$, $CQ=x$; erit ex natura hyperbolæ æquilateræ $MQ = \sqrt{(x^2+a^2.)}$ Unde ob $MQ: QC = QC: QN$ *reperitur* $QN = x^2 : \sqrt{(x^2+a^2.)}$ quare vi calculi summatorii *Leibnitiani* $\int x^2 dx : \sqrt{(x^2+a^2)}$ est spatium trilineum CNQ. Sit $AP=v$; erit $PM = \sqrt{(2av+v^2)}$ per naturam hyperbolæ æquilateræ, & hinc segmentum hyperbolicum $AMP = \int dv \sqrt{(2av+v^2.)}$ Est vero ob $CQ = PM$ $x = \sqrt{(2av+v^2)}$ & ob $CP = QM$ *vi calculi Leibnitiani* $x\,dx : \sqrt{(x^2+a^2)} = dv$. Patet ergo esse $\int x^2 dx : \sqrt{(x^2+a^2)} = \int dv \sqrt{(2av+v^2)}$ hoc est, $CQN = AMP$. *q. e. d.*

COROLLARIUM. Quia $QN = y = x^2 : \sqrt{(x^2+a^2)}$; erit $y^2 = x^4 : (x^2+a^2)$ Est itaque curva tertii generis.

THEOREMA 10. Si DC & CE fuerint asymptoti alicujus Hyperbolæ AMS ex earum numero, ad quas spectat æquatio-

am

$a^{m+1} = xy^m$ (*positis nempe* $CL = a$, $CP = x$ & *PM ipsi CD parallela* $= y$) & *ducta per M ipsi CE parallela KN, factaque* $CH = CL$, *ex H ducatur HQ ipsi KP & ex Q asymptoto CD parallela QN; erit punctum N in Hyperbola proxime superiori, quam est genetrix AML.*

DEMONSTRATIO. Ob parallelismum rectarum KL & HQ est $CK : CH = CP : CQ$. Sed $CK = PM = y$ & $CH = CL = a$. Est itaque $PM : CL = CP : CQ$. Et quoniam ex natura hyperbolæ $CP = a^{m+1} : y^m$; reperitur $CQ = a^{m+2} : y^{m+1}$. Unde si $CQ = X$; erit $a^{m+2} = xy^{m+1}$. *q. e. d.*

THEOREMA 11. Si CD & CE fuerint asymptoti & CL latus potentiæ hyperbolæ ductisque AL = CL & PQ asymptoto CE & AT alteri CD parallelis jungantur puncta C & Q recta CQ atque ex N demittatur perpendicularis NM; erit punctum M in Hyperbola Apollonii. TAB. IV. Fig. 8.

DEMONSTRATIO. Etenim ob parallelismum rectarum LN & PQ est $CL : CP = LN : PQ$. Sed $PQ = CL$. Ergo $CL : CP = LN : CL$, consequenter $CL^2 = CP.\ PN$. Est adeo N in hyperbola *Apollonii. q. e. d.*

THEOREMA 12. Si AMG fuerit Hyperbola ex earum numero, quæ sub æquatione $a^{m+1} = x^m y$ *continentur &* $CL = AL$ *latus potentiæ hyperbolæ, EC vero & CD ejus asymptoti, ductaque ex C ad quodvis hyperbolæ punctum M recta CM per R agatur ipsi CE parallela RS; erit punctum S in hyperbola proxime superiori, quam AMG.*

DEMONSTRATIO. Est enim $CP : PM = CL : LR$. Sed $LR = PS$. Ergo $CP : PM = CL : PS$. Sit $CL = a$, $PC = x$; erit $PM = a^{m+1} : x^m$, consequenter $PS = a^{m+2} : x^{m+1}$ & hinc æquatio pro curva, in qua punctum S, $a^{m+2} = x^{m+1} y$. *q. e. d.*

SCHOLION. Me non monente apparet, similibus artificiis innumeras alias curvas describi posse. Nostra vero theoremata in lucem publicam proferre libuit, non modo quod hactenus desideratæ fuerint parabolarum & hyperbolarum superiorum descriptiones commodæ, verum etiam quod nostræ curvarum descriptiones mihi utiles visæ fuerint ad theoremata condenda. Ceterum cum huc usque in construendis æquationibus

nibus cubicis & biquadraticis parabola ceteris nsectioibus conicis prælata fuerit ob simplicitatem constructionis, hyperbola autem sæpius suppeditet constructiones concinniores & ab ipsa quasi natura ad solutionem quorundam problematum præ aliis lineis destinetur; epilogi loco adjicere libet hyperbolæ constructionem adeo simplicem, ut hyperbolam in posterum facilius, quam parabolam construere liceat. Sit nimirum AB axis transversus, AD ad AB normalis semiaxis conjugatus. Ex centro hyperbolæ C describatur semicirculus F D f radio CD; erunt f & F foci hyperbolarum oppositarum. Ex F per D (aut quomodocunque libuerit) ducatur recta FG & ex F radio FE, qui axi transverso æqualis describatur arcus LE, mox alii complures concentrici MM infra verticem hyperbolæ A. Tandem ex foco F intervallo Em determinentur puncta M & M.

TAB. IV. Fig. 5.

C. G. TEMPERAMENTUM MUSICUM UNIVERSALE.

Sit data proportio intervalli in numeris c : d
Numerus partium in quas dividi debet intervallum datum sit a.
Erit earum quælibet $C^{1:a} : d^{1:a}$
Quæ in se ducta datis vicibus b
Exhibebit intervallum quæsitum $C^{b:a} : d^{b:a}$

In octava ratio c:d constans est 2 : 1 & pro genere Diatonico-Chromatico a=12 (quoniam octava dividenda est in duodecim hemitonia tanquam partes minimas.) Præterea cum numerus b determinetur ex denominatione intervalli quæsiti, erit canon universalis pro intervallis generis Diatonico-Chromatici $2^{b:12} : 1^{b:12}$

Quare Hemitonium C : Cis $= \sqrt[12]{2} : 1$.
Tonus . . C : D $= \sqrt[6]{2} : 1$.
Tertia minor C : Dis $= \sqrt[4]{2} : 1$.
Tertia major C : E $= \sqrt[3]{2} : 1$.
Quarta . . C : F $= \sqrt[12]{32} : 1$.
Quarta abund. C : Fis $= \sqrt{2} : 1$.
Quinta . . C : G $= \sqrt[12]{128} : 1$.

Sexta

Sexta minor def. C : Gis = $\sqrt[3]{4} : 1$.

Sexta major . . C : A = $\sqrt[4]{8} : 1$.

Septima min. C : B = $\sqrt[6]{32} : 1$.

Septima maj. C : H = $\sqrt[12]{2048} : 1$.

Octava . . . C : c = 2 : 1.

Eadem methodo absolvitur temperamentum generis Enharmonici, quod hic tædii vitandi causa omittimus. In praxi numeris surdis substitui possunt rationales per appropinquationem continuam, donec excessus vel defectus, aurium judicio, nihilo æquetur.

D. GEORGII FRANCI DE FRANKENAU, S. R. I. Equitis aurati, Consiliarii atque Archiatri Regii, de Palingenesia; sive Resuscitatione artificiali plantarum, hominum & animalium e suis cineribus, Liber singularis, jam revisus, emendatus, nec non commentario & variorum suisque experimentis quamplurimis illustratus a JOHANNE CHRISTIANO NEHRINGIO, Pastore Ecclesiæ Morlensi.

Halæ, apud Felicem du Serre, 1717, 4.

Alph. 2 plag. 19.

Septem lustra cum duobus annis præterlapsa sunt, cum illustris Francus de Frankenau, publice Medicinam Heidelbergæ docens, in Programmate quodam palingenesiam ex natura plantarum, animalium & hominum illustrasset, novisque curis sub Dissertationis forma elimasset & auxisset. Hancque palingenesiam, cum nemo manum ei admovere & curiose inventis ulteriora addere voluerit, rarissimam latere in tenebris diutius ferre non potuit plurimum Reverendus Nehringius, sed emendavit, quædam omissa a typographis restituit, in vernaculam vertit, & omnium oculis non ita pridem exposuit, nunc que quæ apud alios & ex sua experientia de hoc mysterio invenit, una cum ipso illustris Autoris egregio Latino libro publici juris fecit. Quemadmodum igitur in hoc ingens farrago Autorum allegatorum reperitur, ita in commentario isto non solum cumulum eorum auctum invenire, sed & ipsa Autorum verba legere

gere licet. Cui operi elogium Franci, a Vindiciano, hoc eſt, a D. Godofredo Thomaſio, Norimbergenſis Reipublicæ Medico celeberrimo, conſcriptum, præfixum eſt, ne quid, quo pientiſſimi ac illuſtris nominis Autoris generoſiſſimi in eruditorum virorum animis, piorumque omniumque cogitationibus memoria & palingeneſia renovari poſſit, deeſſe videatur.

Plantarum ſcilicet combuſtarum e ſuis cineribus artifici manu reſurrectionem dari poſſe, qui a ſeculo abhinc aſſeveraverint Autores, copioſe non ſolum allegantur ab illuſtri Franco, ſed & experientia eorum adducitur, qui vel ipſi manum operi adhibuerunt, vel ei ut teſtes adſtiterunt. Sali certe in cineribus latitanti omnis vis adſcribitur, quoties ex eis plantæ cujusdam figura repræſentatur; ſiquidem per combuſtionem non plane emoritur inſita plantæ vis, quin ipſa depuratur per ignem a terreſtribus partibus. Diverſimode autem tentari reſurrectionem plantarum artificialem, probatur, paſſim tamen vapulare ejusdem aſſertores ab aliis, docetur; quanquam ſint, qui ſanum illud ἀπέχειν uſurpare, hocque arcanum experientiæ & ulteriori ſcrutinio indagandum relinquere maluerint. Cum igitur non nuda verba ſint, quæ Autores tradiderunt, ſed hiſtoriæ veræ, verbis quidem traditæ, rem in tanta exemplorum copia, autorumque non levium teſtimonio ſufficienti, ſine impudentiæ macula vix negari poſſe, credit Francus; quanquam enim quidam proceſſum tentarint, ſed ſemper fruſtra, πολυθρύλλητον illud: duo cum faciunt idem, non eſt idem, etiam hic locum habere adſtruit. Et licet nihil ſolidi ejusmodi plantæ reſuſcitatæ ſubſit, ſufficere tamen putat, quæſiviſſe Autores τὸ δύνατον aliquale, ut e mortuis quaſi plantis ſubtiliorem quandam earundem reſurrectionem, futuræ noſtræ perfectiſſimæ per Dei omnipotentiam prodromum, repræſentare valuerint.

De cetero multum impendit operæ plurimum Reverendus Nehringius in illuſtrandis locis a Frankio allegatis, ſpatioſiusque data occaſione divagatur, dum e. gr. pag. 58 de ſpiritu mundi, pag. 156 de arbore philoſophica, pag. 165 de aliis arboribus metallicis, pag. 247 de terra Adamica prolixius ediſſerit, locupletemque indicem demum libro adjunxit.

MUSE-

MUSEUM DILUVIANUM, QUOD POSSIdet JOH. JACOBUS SCHEUCHZER, Med. D. Math. Prof. Acad. Leopoldino-Carolin. Soc. Reg. Anglic. & Boruss. Soc.

Tiguri, sumtibus Possessoris, 1716, 8.

Plag. 8.

Recenset celeb. Autor fossilia figurata numero 1513, quæ solerti industria collegit & quæ reliquias esse suspicatur plantarum & animantium in diluvio Noachico submersorum. Hujus recensionis mentionem ideo injicimus, quia rerum naturalium curiosis volupe erit cognoscere, in quasnam classes commode distribuantur & qualia ac ubi terrarum reperiantur. Ceterum promittit Autor *Lexicon diluvianum*, in quo horum fossilium nomina & synonyma explicabit. Helveticorum, quæ sunt numero 528, descriptionem & icones in Historia Naturali Helvetiæ tradit, quæ sub prelo sudat. In præfatione *Augustinum Scillam* & *Nicolaum Stenonem* laudat, quorum ille in libro, cui titulus *La vana Speculazione disingannata dal senso*, hic in Prodromo dissertationis de Solido intra Solidum, illorum originem ad diluvium jam retulerit. Immo idem sensisse *Philonem* & *Tertullianum*, adductis ipsismet ante præfationem ipsorum horum Autorum verbis probat.

NOVA METHODUS INVENIENDI ÆTAtem mundi seu status præsentis Telluris, ab EDMUNDO HALLEJO in Transactionibus Anglicanis A. 1715 Num. 344 p. 290 & seqq. publicata.

Salsedinem in oceano atque lacubus continuo augeri arbitratur celeberrimus *Hallejus*. Cum enim fluvii continuo aquas advehant, nullas vero inde revehant, nec tamen eorum quantitas in oceano augeatur; ut affluentes quotidie in vapores resolvantur, extra omne dubium positum est. Sed dum aqua in vapores abit, particulæ salinæ, quas terras alluendo attraxerat in itinere, secernuntur: salis adeo quantitas continuo augetur. Quoniam tamen incrementa quotidiana, immo forte & annua, insensibilia sunt, cum aqua fluviatilis sensibili salsedine careat;

ut incrementi salsedinis quantitas sine periculo nimium a vero aberrandi definiri possit, notabile annorum intervallum requiritur. Suadet itaque Vir ingeniosus, ut salsedinis quantitas nostro ævo experimentis accurate institutis definiatur & in eruditorum annalibus ad posterorum memoriam transmittatur, qui ubi eandem denuo ad examen revocaverint, incrementum dato tempori respondens determinabunt & inde per regulam trium mundi ætatem calculo probabili elicient. Quodsi supponas, ab initio rerum aquas oceani jam fuisse salsas; tellurem multo juniorem esse, quam prodiderat calculus, constabit.

M. FRANCISCI WOCKENII MEDITATIONES privatæ Theologico-Philologico-Philosophico-Criticæ.

Lipsiæ & Lubbenæ, apud Georg. Vossium, 1716, 4.
Plag. 21.

Ερευνᾶν a Sospitatore optimo Joh. V, 39 inculcatum, sibi dictum inprimis, quod vivimus, Seculum credit, omni quippe studio & contentione in loca divini Codicis difficiliora inquirens. Viris itaque in hoc studiorum genere claris doctissimus quoque Wockenius, Juventuti scholasticæ alioqui litans, linguarum & Accentuationis minime ignarus, puriorisque doctrinæ, quod passim hic testatum fecit, amans, merito accensetur, cui pia scilicet veritas, veraque pietas, libris symbolicis arctissime inhærenti, pro scopo est. Potiora, quæ sibi excutienda sumsit, loca sequentia sunt, Es. XLI, 1 seqq. Job. XXVII, 7, Ps. CXXXIX, 14, Deut. VI, 5, Job. XIX, 25 seqq. Es. XLV, 23, 24, Act. XVII, 18, 1 Cor. XV, 29, Ez. XVI, 19, Hos. II, 10, Matth. XXIV, 15, Dan. IX, 13, Ps. XIIX, 47 &c. quæ, dum pensitat, recessusque scrutatur, Cl. Ulmannum crebrius emendat, subsi-
p. 13 seq. dio Accentuationis inprimis nixus. Cum Brentio Job. XXXVII,
17. 7 יד exponit per *opus*, *ministerium*, quo, velut sigillo quodam imposito, Deus suam confirmet Deitatem; Ellipses vero, nimio quorundam nisu Sacris literis obtrusas, severe improbat, nec lusui Cabbalistico, in expositione præcepti maximi & summi,

mi, cui Anonymus quidam in *Essais de traduction* &c. favere videbatur, multum tribuit. In Κηφᾶ ἀκεφάλῳ plura se dixisse quondam, innuit, deque nova Paulum atque Jacobum in capite de Justificatione conciliandi quorundam ratione, & Autore Ephemeridum Gallicarum magnifice adeo non sentit, qui caufas suæ hujus opinionis eloquitur, & Trillerum postea, prout meruit, castigat, imo in sententiam ejusdem, num spiritus vitalis Christi, quem cum reliquis creaturis communem habet, pars sit essentialis baptismi? accurate inquirit, strictimque eandem rejicit. Quæ de anima Christi in V. T. corpore spirituum, domo spirituum, Planetarum incolis, Copernicano systemate, die Josuæ longissima aliisque hic proferuntur, Scripturæ oracula haud pauca illustrant, attentumque lectorem minime frustrantur; perinde uti & Jobi dictum c. XIX, 25 sollicite pervestigatur, ac Goel non de illo, qui dona defuncti redimebat, utpote qui num ante politiam Israeliticam fuerit, in dubio sit, sed de vindice sanguinis, Jobi temporibus convenientiore, exponitur. Locus 1 Cor. XV, 29 Cl. Autori hoc notat: baptizatis piis, in persecutione necatis, subinde alios successisse, illorum quasi in locum surrogatos, qui illis occisis, baptismum avide perinde expetivissent. Quæ sibi reliqua vidit Cl. Autor, Tomis subsecuturis (primum namque hic saltim absolvit) cum Deo & die absolvet.

p. 22 seqq. 26. 29. 35. 39. 41. 48. 52. 55. 46. 68 seqq. 89. 123.

BIBLIOTHECA BENEDICTINO-MAURIANA, seu de Ortu, Vitis, & Scriptis Patrum Benedictinorum e celeberrima congregatione S. Mauri in Francia. Libri II; Autore R. D P. BERNARDO PEZ, Benedictino, & Bibliothecario Mellicensi.

Augustæ Vindel. & Græcii, sumptibus Phil. Jo. & Martini Veith, 1716, 8.

Alph. 1 pl. 7.

Bibliothecæ huic Benedictino-Maurianæ R. Autor, jam alibi nobis commendatus, eruditam præmisit dissertationem, qua de ortu & progressu Benedictinæ Congregationis S. Mauri in Fran-

Francia agit. Originem illa debet Desiderio a Curia (*Dom Didier de la Cour*) qui Manzevillæ in agro Virdunensi A. 1550 natus est, parentibus Bertrando a Curia & Johanna Boucart, nobili genere conspicuis illis quidem, sed fortuna adeo tenui, ut ex agri cultura vivere, gnatumque optimo ingenio præditum ruri aliquandiu detinere cogerentur, donec A. 1567 Virdunum missus est, ubi templum quotidie frequentans, monasticæ vitæ studio abripi paulatim cepit, utq; in Laicorum gregem reciperetur rogavit. Erat id temporis Abbas Monasterii illius Episcopus Virdunensis Nicolaus Psalme, Desiderio ex Matre propinquus, qui adolescentem in cœnobio S. Vitoni iis adgregari voluit, quos divina Psalmodia & sacrorum officiorum concelebratio Choro addixit. Quod cœnobitas male habuit, qui illum nullis literis institutum & illiberaliter educatum suo consortio adjungi ægerrime tulerunt, quare Desiderio prima tyrocinii sui ætate ea perferenda fuerunt, quæ ab hominibus male affectis exspectari possunt. Hinc itaque Anselinum Priorem & Cœnobitam, cui nomen Boncampanio, permovit, ut se primis Latinæ linguæ rudimentis imbuerent. Quibus ita jactis, ut S. Benedicti regulam Latine conscriptam expedite legeret intelligeretque, Anselmus, Christophorum a Valle, celeberrimum ea ætate literarum humanarum Doctorem, postea Episcopum Tullensem, ad S. Vitoni Cœnobium ad erudiendum Desiderium evocavit, cujus præceptionibus hic ita usus est, ut cum studiorum socio Claudio le Francois in Academiam Mussipontensem non multo post tempore ablegari potuerit. Quo in loco, cum pestis postea fureret, ad Remorum urbem se contulit, mox tamen depulsa lue Mussipontem reversus, Theologiæ curriculum ingressus est, quo cum laude emenso, Virdunum in suum se Monasterium recepit, ubi mores tam suos, quam sodalium ad S. Benedicti regulam componere conatus est, monachi autem, ut importunum censorem ab oculis amoverent, Romanum ei iter persuaserunt, ex quo redux cum reducendæ sanctioris disciplinæ spes omnis decollasset, Desiderius in Oratorium S. Christophori prope *Rarecourt*, locum octo circiter milliaribus Virduno remotum, secesit, & ordini Minimorum nomen dare voluit, quod tamen factum non est. A. 1596 Desi-

Desiderius S.Vitoni Prior factus, omnem omnino lapidem movit, quo pridem animo conceptum corrigendi cœnobii sui propositum perficeret, quod cum variis rebus impeditus non posset, quandoquidem & Torontii S. J. qui idem sibi proposuerat, conamina irrita fuerant, octo ex veteranis monachis ab Episcopo S. Pontificis literis munito, A. 1598 in medium S.Hidulfi monasterium conclusi fuerunt. Desiderius novos tyrones substituit, & maximis difficultatibus superatis, reformationem infirmis & tenuibus at felicibus initiis suscepit cujus exemplum Claudius le Francois secutus, reformationem medii monasterii aggressus est, eoque ambo societatem, 1604 VII Id. Aprilis Clementis VIII literis confirmatam, condiderunt. Recepti postea Congregationis Casinensis ritus & habitus, ac plurima paulatim in Francia & Belgio Cœnobia eadem methodo reformata fuerunt. Quare necesse videbatur, novam in Francia iisdem tamen legibus viventem congregationem instituere, quæ a suis & sibi propriis Superioribus regeretur, quod A. 1618 Ludovicus XIII his quidem conditionibus probavit, primo, ne congregatio alio, quam urbis cujusdam aut Monasterii, intra fines regni constructi, nomine insigniretur; secundo, ne ultra Franciæ limites pateret; tertio, ne ejus Superior aut Præses Generalis alius natione esset, quam Francus. Ad quod diploma regium etiam A. 1621 accesит approbatio Gregorii XV P. M. qui voluit, ut novum hoc Benedictinum in Francia Sodalitium *Congregatio S. Mauri* diceretur. A. 1623 Desiderius noster diem obiit supremum, neque minus tamen Congregatio S.Mauri continuata est, & ab ea plura in ecclesiam remq; literariam commoda profecta sunt, quo nomine imprimis splendidissimæ emendatissimæque SS. Patrum editiones, societatis jussu editæ, merito laudantur, uti pluribus hac de re Rev. Autor in Dissertationis fine agit.

Opus ipsum duobus libris absolvitur. L. I. XLI vitæ continentur: Nicolai Hugonis Menardi, Lud. Thomæ du Four, Joannis Firmini Rainssant, Claudii Chantelou, Jo. Roberti Quatremaires, Lud. Gabriel. Bugnoti, Simonis Germani Millet, Francisci Delfau, Guillelmi Hugonis Vaillant, Natalis Philiberti Jameti, Jo. Bernhardi Planchette, Renati Ambrosii Janvier, Fran-

cisci Anselmi Thevart, Joannis Lucæ D'Achery, Ludovici Gabrielis Brosse, Jo. Francisci Pommeraye, Jacobi Langelé, Philippi Bastide, Hieronymi Joachimi le Contat, Antonii Josephi Mege, Ludovici Bulteau, Jacobi du Frische, Christophori Tachon, Jacobi Lopin, Juliani Gatiani Morillon, Michaelis Germani, Dav. Placidi Porcheron, Claudii Bretaigne, Jo. Garet, Antonii Pauli le Gallois, Claudii Martini, Ludovici Seroux, Andreæ Roze, Claudii Hugonis Mothoud, Jo. Mabillonii, Antonii Beaugendre, Antonii Pouget, Theodorici Ruinarti, Thomæ Blampin, Gabrielis Gerberon & Francisci Lamy.

Libro II. exhibentur Simon Bougis, Robertus Guerard, Michael Gourdin, Leonardus de Massior, Claudius David, Nicolaus le Nourry, Jo. Paulus du Sault, Jo. Martianay, Dionysius de Sainte Marthe, Jo. Stephanus Badier, Claudius Guenié, Petrus Coustant, Edmundus Martene, Guillelmus Bessin, Bernhardus de Montfaucon, Guillelmus Roussel, Renatus Massuet, Michael Felibien, Guido Alexius Lobineau, Julianus Garnier, Antonius Augustinus Touttée, Franciscus le Texier & Prudentius Maran. In quorum vitis exponendis & scriptis recensendis oppido diligentem operam navavit R. Autor, & præterea non exiguam persæpe partem Præfationum, quas eruditissimi Benedictini S. Mauri suis operibus præfigere consueverunt, illorum vitis intertexuit, tum propterea, quod selecta ejusmodi ex præfationibus loca plurima plerumq; continent, quæ ad vitas scriptorum, occasiones & fata operum spectant; tum ut, iis præsertim, qui tam vasta tantorumque sumptuum opera vix ad manus habent, nonnullam eorum saltim epitomen exhiberet, stilique simul specimen, quo Scriptores illi usi sunt, daret.

Ad calcem doctissimi hujus Operis Anonymi *de Scriptoribus ecclesiasticis* scriptum nunc primum ex bibliotheca Mellicensi in lucem edidit Autor, quod Seculo XII exaratum fuisse ex eo verisimile putat, quod capite XCI Hermannum Contractum, qui anno MLIV obiit, *in musica pene modernis omnibus subtiliorem* extitisse narrat, tum quod c. CV Manegoldum, Gregorio VII P. M. æqualem, tanquam *modernorum Magistrum Magistrorum* celebrat; & Rupertum, cap. ult. recensitum, c. LXXI

beata

beatæ memoriæ Abbatem Tuitiensem vocat; qui mortuus est A. MCXXXV. Immo videtur eodem tempore scriptor opus suum adornasse, quo Honorius Augustodunensis & Sigebertus Gemblacensis de scriptoribus Ecclesiasticis commentati sunt, quorum ille circa A. MCXXX, hic A. MXCIII e vita excessit. Cum vero in referendis scriptoribus Anonymus hic non ubique temporis rationem habuerit, R. Editor eum notulis chronologicis subinde emendavit.

Ceterum fidem facit Noster, se brevi ostensurum esse, Benedictinos in Germania Cœnobitis Francicis ejusdem ordinis alumnis nec numero Autorum, nec librorum editorum multitudine inferiores esse. Quod ut mox exsequatur & cetera quoque, quæ parit, opera feliciter absolvat doctissimus Autor, Reipubl. literariæ bono precamur.

JO. ULRICI PREGIZERI U. J. D. &c. SUEVIA & Wirtenbergia Sacra, opus posthumum & plane novum editum a B. Autoris Filio M. GEORGIO CONRADO PREGIZERO, Ecclesiæ Tubingensis Diacono.

Tubingæ, apud Johann. Georg. Cotta, 1716, 4.
Alph. 3 pl. 5.

Autor operis *Jo. Ulricus Pregizerus*, Anno CIↃ IↃCXLVII natus, Patre *Jo. Ulrico* Theol. Licent. & Philosophiæ Practicæ P.P. & avo Jo. Ulrico Theol. P.P. & Tubingensis Academiæ Cancellario, eodem, quo in lucem editus fuit die, 11 *Februarii* CIↃ IↃCCVIII defunctus est. Reliquit is *Sueviam Sacram*, quam Filius ejus plurimum Reverendus multis locis auctam emendatamque publici nunc juris fecit. Initio Autor de tristissimo statu religionis in Suevia ante instituta Christiana Sacra quædam præfatus, Sec. post Christum natum I, II & III quosdam Suevorum ad veram fidem conversioni operam dedisse memorat. In quibus *Lucius Cyrenæus* Pauli Apostoli cognatus, *Maternus Eucherius* & *Valerius*, a S. Petro Apostolo emissi perhibentur. Tum *S. Lucius* Rex Britanniæ, quem A. CLXXVII recepta Christi religione, dimissoque regno in Germaniam ve-

nisse, ibique interfectum fuisse, conjiciunt, & *Eleutherus*, quem A. CCCX Laureacensi Ecclesiæ præfuisse dicunt, memorantur, quibus in rebus, quæ accuratiori inquisitione indigent, imprimis *Crusii, Stumpfii*, aliorumque recentioris ætatis scriptorum fidem Noster sequitur, quibus & in reliquis majorem, quam par erat, autoritatem tribuit. Sec. IV Augustæ Vindelicorum *S. Narcissum* Episcopatus fundamenta jecisse, Bruschii fide affirmat. At aliquoties in designandis annis contra Chronologiæ fidem peccasse videtur; cujus rei exempla quædam adducemus. Concilium Nicænum, Funccii autoritate nixus, ad annum CCCXXVIII refert, quod A. CCCXXV celebratum fuit, si Socrati credendum. Is enim anno Seleucidarum Alexandræo DCXXXVI convocatum fuisse L. I c. 13 autor est, qui annus A. Christi CCCXXIV inchoatus fuit, quocum & Eusebius conspirat, qui Concilio ipse interfuit. P. 10 de conversione Clodovæi Regis ad Christi fidem agens celebre ad Tolbiacum prœlium, quo victi subjugatique Alemanni, describit, quod A. CCCCXCIX accidisse putat. Verum anno XV regni Clodovæi ad Tolbiacum pugnatum fuisse, *Gregorius Tur.* L. II c. XXX, *Gesta Francorum epitom.* c. XV, *Hincmarus in vita S. Remigii* c. XXXIV, p. 195 apud *Surium* d. XIII Jan. testantur. Diem autem is supremum A. IↃXI obiit, postquam XXX annis imperavit, ut *Turonensis* L. II cap. XLIII, *Gesta Franc. epitomata* c. XVIII, *Aimoinus* L. I cap. XXV, *Chron. Francor.* ap. *Labbeum* T. I Biblioth. MS. p. 330, perhibent: unde evincitur prœlium istud in A. CCCXCVI incidisse. Clodoveum anno quingentesimo baptizatum fuisse, Pregizerus tradit. Enimvero ex *Aviti* Viennensis Episcopi epistola ad Clodoveum apparet, die Christo natali id accidisse, & Anastasius Pontifex in literis a *Dacherio* Tom. V Spicilegii editis *in Exordio Pontificatus sui id contigisse*, autor est, qui A. CCCCXCVI Mens. Novembri Pontifex electus fuit, & A. CCCCXCVIII eodem mense obiit, unde patet Clodoveum A. CCCCXCVI die Christi natalitio baptizatum fuisse. Sed majori cum diligentia Cl. Autor ea collegit, quæ ultimis seculis adnotanda fuerunt. Etenim secundum seriem seculorum, quæ circa res sacras in Suevia gesta fue-

fuerunt, recenset, ubi multa quidem notatu digna occurrunt, quæ quidem referre per compendium non licet. Accesserunt *Suevia Gentilis a M. Georgio Mellino* conscripta, & Anonymi alte heydnische Schrifften und Bilder, so ietzo unter dem grossen Lust-Hause zu Stuttgard zu sehen sind. P. 213 sequens inscriptio occurrit:

IN. H. D. D.
BIVIIS. TRIVIIS. QV.
ADRIVIIS, SATTO
NIUS. JUVENILIS
B. F. COS. PRO. SA
LUTE SUA ET SUO
RUM POSUIT. V. S.
LLMI D DEC. CRR.

Quæ ita explicatur: *In honorem Deorum Dearumque Biviis Triviis, Quadriviis, Sattonius Juvenilis Beneficiarius Consulibus. Pro salute sua & suorum posuit. Voto soluto libens lubens merito.* Quid autem reliqua sibi velint, non additur. Pag. 216:

IN H. D. D. JOVI.
ET. JUNONI. REG.
GENIO. LOCI.
ET. D. D. OMNIB.
P. SEDULIUS.
JULIANUS. MI.
LEG. VIII. AUG. A
TONINIANE BF. COS.
PRO SAL. SUA. ET. SUOR.
STAT. ITERATO POSUIT IMP.
DIVI ANTONINI AUG. P. I. V. R.

Sequuntur pag. 252 Georgii Pregizeri oratio de origine, progressu & celebritate stipendii Theologici Tubingensis, Monasterii quondam Augustiniani; pag. 260 Nicolai Frischlini Carmen de Illustri Tubingensi stipendio & pag. 314 ejusdem Monasteria Ducatus Wirtenbergici, ubi simul Abbates Evangelici omnium cœnobiorum Wirtenbergicorum recensentur. Tandem

dem Cl. Editoris Bibliotheca Suevo-Wirtenbergica, cujus prior pars libros a Theologis Suevis & Wirtenbergicis editos, posterior scriptores rerum Suevicarum & Wirtenbergicarum complectitur. Hæc ejusdem series Episcoporum Constantiensium, & Augustani Episcopatus descriptio excipiunt, demumque origines Christianæ Religionis in Germania, Gallia, Suecia, Dania, Polonia, Hungaria, Italia, Hispania & Anglia recensentur, & supplementa quædam adduntur.

BURCARDI GOTTHELFFII STRUVII SYNTAGMA Historiæ Germanicæ a prima gentis origine ad annum usque MDCCXVI, ex genuinis historiarum documentis & coævorum Scriptorum monumentis illustratum.

Jenæ, apud Jo. Felicem Bielckium, 1716, 4.
Alph. 12 pl. 4.

Egregie de civibus suis meritus est Autor scriptis plurimis celeberrimus, quod Historiæ Germanicæ, quam vix quisquam antehac cum laude aggressus erat, syntagma, tot veterum monumentis prudenter excussis, in lucem edidit. Absolvit opus triginta octo dissertationibus, quas (si paucas excipias) succinctis thesibus distinctas, more in Academiis consueto, e cathedra publica defendit. Præmissis itaque Disp. I, quæ ad Germanorum originem, nomen & fines pertinent, in quibus dijudicandis variorum scriptorum sententias erudite examinat, tum Diss. II & III antiquitatibus ecclesiasticis, civilibus, militaribus & oeconomicis diligenter excussis, in reliquis historiam ipsam a Carolingis ad nostra tempora accurate tradit, ut tamen in his quæ inde a temporibus Friderici III gesta sunt, paulo prolixior sit, nec ea prætermittit, quæ gentes alias, maxime eas quibuscum Germanis aliquid negotii intercessit, ut Belgas, Danos, Ungaros, concernunt. Ita vero versatur in historia Imperatorum, ut parentes, nativitatem, mores, bella, eaque secundum temporum seriem, gesta civilia, leges imprimis & constitutiones, concessas dignitates, mortem denique & familiam, exponat, nec minus eorum rationem habeat, quæ ad vicissitudines Principum

&

& familiarum, ad controversias, quæ Statibus vel cum Imperatore vel inter ipsos intercedunt, prærogativas legatorum, successiones illustres, & quævis alia publici juris momenta pertineat; ut viam adeo paratam illis aperiat, qui ad publica Germaniæ nostræ jura animum convertere cupiant. Ceterum id præcipue dedit operam, ut cuncta coævorum ac præstantissimorum scriptorum fide confirmaret, quorum ut loca integra in subjectis notis apposuit, ita subinde in ipsis thesibus aliorum verbis loquitur, quippe de styli concinnitate non æque ac de rebus ipsis sollicitus. Præterea numos quoque, diplomata & quicquid est Actorum publicorum diligenter in consilium adhibuit, nec in novissima historia diaria historica menstrua, Gallorum præsertim, insuper habuit. Denique, ne quid operi desit, locupletissimum rerum & verborum Indicem addi sub finem curavit.

Friedrich Gladovs Versuch einer vollständigen und accuraten Reichs-Historie von Teutschland rc.

i. e.

FRIDERICI GLADOVII TENTAMEN PLENÆ atque accuratæ Historiæ Imperii Germanici.

Lipsiæ & Halæ, apud Felicem du Serre, 1717, 4.

Alph. 7 pl. 3.

CL. Autor, qui libellum Germanicum sub tit. **erbaulicher Zeit Vertreiber**, stylo acerbiore compositum anno 1710, ac deinde Naudæi Bibliographiam Politicam cum notis suis edidit, plura alia publicæ luci expositurus erat, nisi die 24 Martii anno 1715 obiisset Halæ Magdeburgicæ, ubi & in illustri Reformatæ religionis Gymnasio Regio docuit, & lectionibus in Fridericiana Academia habendis vacavit. Non obstitit tamen propera mors, quo minus anno proxime elapso ejus Introductio vernacula in novissimam Geographiam Europæ binis editionibus eodem tempore in lucem prodiret, quarum altera *Sperandri*

dri nomen mentitur, altera, Supplemento de Asia, Africa, & America ab alio aucta, *Gladovii* nostri nomen præfert. Sequitur nunc præcipuum ejus opus, Historia Germaniæ, quæ quanquam ultima Autoris lima destituta, attamen eo ab ipso jam provecta fuit, ut vivus Bibliopolam ei quæreret, ac moriens luce publica dignissimam reliquerit. Quippe in ea elaboranda Autor leges scribendi optimas ac lectoribus utilissimas & animo præcepit, & feliciter executus est. Nimirum pro scopo habuit præcipue historicum, non raro JCtum, aliquando etiam Philosophum & litteratorem agere, adeoque res gestas Germanorum a primis, quantum ex litterarum monumentis constat, incunabulis, seposito partium studio, breviter quidem sed plene ea ratione tradere, ut cum de historiæ veritate in factis potissimum controversis constaret, tum utilitas doctrinæ in studio Politico aliisque eruditionis partibus, & inprimis Jurisprudentia publica Germanorum appareret. Itaque positionibus brevissimis rem totam nervose narrare, notisque perpetuis uberius illustrare, & optimis auctoribus tam coævis, quam recentioribus magno numero adductis probare studuit. Ex utrisque ipsa verba, quoties opus videbatur, allegat, atque dissidentium sententias breviter examinat. Quoque magis appareret, quantam quisque fidem mereatur, plerumque primo, quo quemvis nominat, loco brevem Autoris historiam, addita illius censura, inspergit. In primis vicissitudines, quibus forma regiminis vel in toto imperio, vel notabili ejus parte mutata est, diligenter annotandas statuit, nec quicquam eorum, quæ ad successiones, controversias, ac prætensiones Germanorum intelligendas necessaria credidit, omittendum putavit, eoque Genealogias illustrium subinde inseruit. Ceterum princeps historici officium ratus ingenue scribere, nihil cujusquam favori dedit, sed ubique sententiam ex animo dixit, nec ulli aut imperanti, aut scriptori pepercit, verum potius nævos cujusq; fideliter annotavit, cavens tamen ne cui per calumniam notam inureret. Enimvero aliquando tanta libertate, quæ senserat, expresserat, ut, qui post Autoris obitum operis recognoscendi curam suscepit, passim nimiam censuræ acerbitatem temperandam putaverit. Denique

nique promiscuas observationes per occasionem inserere, & argutas de rebus gestis, quas enarrat, cum Poetarum tum aliorum sententias referre non dubitavit. Hoc ergo institutum ne illotis, quod ajunt, manibus aggredi videretur, Prolegomena Proleg.
de Historia in genere, adminiculis Historiæ Germanicæ necessariis, & speciali ejusdem divisione præmisit. §1--3.
Historici officium difficile, bonum historicum, maxime in Germania, rarum sit, tum per genuinam Germaniæ historiam nihil aliud, quam 4--31.
veram, cohærentem, plerumque pragmaticam, styloque puro & perspicuo scriptam de iis, quibus status totius Germaniæ nititur, relationem intelligi ostendit, indeque ejus utilitatem in Jure publico & Politica, differentiamque a Memoriis, *Memoires* & fabulis, quas vocant, Romanensibus derivat. Hinc genuina subsidia a Geographia, Chronologia, Diplomatibus, coævis aliisque fide dignis scriptoribus, numismatibus, inscriptionibus, sigillis, arte Heraldica, Genealogia, prætensionibus & juribus petenda docet, & quid judicium ac memoria Historico præ- 32--34
stent, declarat, denique opus in VII Periodos dispescit, quarum 35.
singulas singulis libris complectitur. Etenim per singulos ire prolixum foret, id tantum notamus, Librum VII, qui ceteris multo diffusior dimidiam operis universi partem constituit, Austriacorum res inde ab Alberto II ad pacem nuperam Badensem complecti. Hic ergo Imperatorum horum familiæ, potentia, comitia, leges, habitus ad Pontificem, obitus, ingenia, mores, status Ecclesiasticus & Politicus, scriptoresque, qui de iis commentati sunt, diligentius referuntur: simulque notabiliora de Statibus Imperii, Concilia, nova inventa & Academiæ, pacificationes, totum imprimis Reformationis negotium, aliaque memorabilia recensentur. Usum operis adjuvant bini Indices locupletissimi, quorum prior scriptorum, unde sua hausit Gladovius, plenum catalogum exhibet, ad ea potissimum historiæ loca, quibus Autor de singulorum vitis ac meritis nonnihil attulit, lectorem remittens. Posterior res ipsas hoc volumine comprehensas serie Alphabetica plenissime recenset, & quæ de Imperantibus dicta sunt, non modo sub eorum, sed & sub regionum, quibus præfuerunt, & ad quas res gestæ pertinent, nominibus refert.

DEFENSE DE LA MONARCHIE DE SICILE CONTRE les Entreprises de la Cour de Rome.

i. e.

DEFENSIO MONARCHIÆ SICULÆ ADVERSUS usurpationes Aulæ Romanæ.

Amstelodami, apud Steph. Lucam, 1716, 8.

Pl. 15.

Libelli hujus Autor nominis fama Cel. du Pin jura Siculorum molitionibus Pontificis huc usque impetita egregie defendit, eorum origines a tempore fidei Christianæ a Siculis receptæ ducens. Hinc c. 1 statum Siciliæ, antequam a Rogerio fuisset occupata, & c. 2 primordia Christianismi, atque Ecclesiarum, quas fundaverat Rogerius, brevibus describit. C. 3 Bullam Urbani II exhibet, qua Rogerio, hæredibus & successoribus (conf. c. 6) dignitas ac potestas legati sedis Apostolicæ tribuitur, seu ut verius loquamur, jura confirmantur, quibus jam ante usus fuerat. Deinde contra frivolas Baronii objectiones hujus Bullæ veritatem fidemque c. 4, 5, 7, 15, 17 usu omnium Siciliæ Regum (ut ex historia subnexa patet, c. 9) occasione data firmatam a summis Pontificibus & subinde renovatam, c. 10, & perpetua possessione continuatam c. 11 adstruit. C. 12 fusius demonstrat, non solum justum, necessarium & maxime proficuum fore, ut jus suum Monarchia Sicula retineat, sed omnium omnino Regum interesse, ut Siciliæ Regis causam tueantur, ne eadem sors a Pontifice ipsis sit subeunda, c. 13, maxime cum similia jura summis plerisque Principibus competant. C. 14 supremum quoque Dominium in Siciliam, & inde dependentem Investituram Pontifici plane negat c. 16. Causas tandem turbarum recentiorum c. 18 proponit, unde conjici potest, quam levi sæpe momento lites atrocissimæ a Pontificibus motæ constent. Episcopus Liparensis vendenda cuidam pisa dederat, qui Dominum illorum reticens, tributum ab exactoribus solvere coactus est. Ast isti, comperto, cujus essent, non solum omnia reddiderunt, sed Magistratus etiam, Episcopum adeuntes, ut se excusatos haberet, submisse sunt precati. Contra

tra Præsul, ira exæstuans, fulmina adversus exactores emisit, qui causa ad Tribunal Siculum delata plene sunt absoluti. Inde Pontifex litem ad se delatam suam fecit, rem istam ad reservata Pontificia pertinere causatus. Paulo post decretum ad Siculos missum, quod cum noxium libertati Ecclesiasticæ videretur, Vicarius Regius promulgari prohibuit: at Episcopi Catanæ & Agrigenti, interdicto insuper habito nihilominus promulgabant, unde regno excedere jussi sunt, quo facto suis sacris interdixerunt. Horum quoque causam in se suscepit Papa, atque judicem Monarchiæ Siculæ excommunicavit, & occasionem Rege mutato opportunam ratus, omni transactione spreta jura Regni penitus abrogare conatus est. C. ult. Autor ostendit, qua ratione Siculi antiqua jura sint tutati, quandoquidem mediante præsertim legato Gallorum Tremolio, haud post habita interim reverentia sedi Pontificiæ debita, appellationem a Pontifice male informato ad Pontificem melius informandum interposuerint. Sequitur uberior narratio omnium Actorum inter Aulam Romanam & Siculam ob forum Monarchiæ litigiosum, ex Italico idiomate in Gallicum translata, subjunctis scriptis publicis, aliisque quæ pertinere eodem visa sunt.

p. 204.

p. 188.

VOYAGE AUTOUR DU MONDE.

h. e.

ITER CIRCUM TERRÆ ORBEM, COEPTUM MDCCVIII & finitum MDCCXI a WOODES ROGERS; ex Anglico Gallice versum.

Tomi II.

Amstelodami, apud viduam Pauli Marret, 1716, 8.
Alph. 1 plag. 20

COmmercia in mari Austrino inter Americam & Asiam Hispani fere usque ad finem sec. XVII ut propria sibi vindicarunt. Post pacem Rysvicensem demum Galli duas naves mercibus suis onustas eo miserunt, & invitante successu, earum numerum ita brevi auxerunt, ut uno anno centum amplius Myriades (Thalerorum) in Galliam referrent, non mini-

mum certe belli contra tot Europæ populos sustinendi præsidium. Tandem & Anglis aditus eo patefactus est, per ultimum bellum de successione Hispanica gestum, & per fœdus, quo inter Imperatorem Leopoldum & Guilielmum III M. Britanniæ Regem convenit, ut quæcunque Angli in Americanis provinciis jure belli ceperint, sibi servarent. Hac occasione Rogerius noster cum duabus navibus, Anglorum quorundam sumptibus instructis, quarum alteri ipse præfuit, eo contendit, præmonstratore Guilielmo Dampier, qui jam antea mare illud plus vice simplici ingressus, bis terrarum orbem circumnavigarat. Solverunt Bristolio die 2 Aug. 1708, multisque difficultatibus superatis, & aliquot hostium navibus in potestatem redactis, præda onusti per Asiæ & Africæ littora die 2 Octob. 1711 in Angliam reverterunt. Quæ igitur in itinere isto memoratu digna occurrerunt, Rogerius e Diario suo ita in lucem profert, ut simul singularum, quas vidit, terrarum, præcipue Americanarum, descriptionem addat, & eam quidem plerumq; ex Neuhofio aliisque itinerariorum scriptoribus petitam, sed novis tamen testimoniis confirmatam. Eo pertinent, quæ memorat

T. I. de genere serpentum in Brasilia, Liboya dicto, XXX pedes longo & integrum capreolum uno rictu deglutiente, p. 91, de divitiis fodinarum aurearum & argentearum indies crescentibus, p. 92, de causis, ob quas Belgæ fœderati provincias tam opimas, A. 1637 occupatas, A. 1643 vicissim amiserint, p. 95, de Brasiliensium moribus & institutis, vestitu, habitu corporum & diversis nationibus, p. 96. Ineunte A. 1709 Rogerius cum sociis Brasiliam prætervectus, & superato Horni promontorio in mare Austrinum ingressus, viam hanc longe commodiorem esse, p. 171 ostendit, quam per fretum Magellanicum, A 1519 a Ferdinando Magellano auspicio Caroli V detectum. Deprehenduntur circa fretum istud gigantes tantæ magnitudinis, ut Europæi mediocris staturæ vix cingulum illorum capite suo

p. 173. contingant. Mense Februario ad reparandas naves aliquandiu substiterunt in insula Jo. Ferdinandi, ubi præter plurimos canes marinos, & leones marinos inusitatæ magnitudinis, non nisi unum hominem, Selkirchium, natione Scotum, invenerunt, qui

a præ-

a præfecto navis relictus per quatuor annos vitam solitariam egerat, hoc Anglorum adventu demum exilio liberatus, p. 193 sqq. Postea *Guiaquil* insulam & urbem deprædati, aliquot naves Hispanicas interceperunt, & inter eas unam Manillæ insulæ, quæ quotannis mercaturæ causa in Mexici portum & civitatem Acapulco commeare solet. Hoc enim commercium Mexici maritimum in littore occidentali præcipuum est, cum Europæi plerique omnes recta via in portibus lateris Orientalis negotientur. Veteres Mexici incolas ingenio non impolito præditos fuisse, præter alia ostendunt signa Hieroglyphica, quibus rerum apud se gestarum memoriam conservarunt. Eorum explicationem, Mexicana lingua conscriptam, præses Hispanicus ducentis fere abhinc annis Hispanice versam misit ad Imp. Carolum V, sed nave a Gallis intercepta, pervenit illa Lutetiam in manus Andr. Thevet, cujus heredes illam vendiderunt Hackluytio Anglo, unde Anglice versa prodiit cum figuris, Principes aliasque personas Mexicanas repræsentantibus cura Henr. Spelmanni æri incisis. Hujus historiæ Mexicanæ ab anno Christi 1324 usque ad med. sec. XVI deductæ partem tertiam, quæ ritus & disciplinas Mexicanorum continet, Rogerius p. 22 seqq. in compendio sistit, deinde p. 26 seq. in origines Americanorum inquirit, & verisimillimum judicat, illos ex Tartaria huc demigrasse, quia hodienum naves ex insulis Philippinis in Mexicum quotannis venientes, cursum maxime septentrionalem tenere coguntur, ut vento secundo uti possint, & ad 42 gradum latitudinis septentrionalis provectæ, subinde vada in Oceano repeririunt, indicia terrarum, nobis licet incognitarum, & fortasse cum California & Japonia cohærentium. Neutrius enim extremitas septentrionalis adhuc detecta est. Ceterum itineraria ultimorum & probatissimorum Scriptorum, nominatim Gemelli, qui 1697 Mexicum perlustravit, P. Ovale natione Americani, & aliorum hic quoque Noster illustrat & confirmat, sigillatim illud, quod posterior refert de regionibus a Blanco promontorio sub gr. 4 lat. meridionalis, usque ad Coquimbo, sub gr. 30, pluvias æque ac tonitrua ignorantibus, ac nihilominus largo rore ita rigatis, ut sat uberes fructus proferant, p. 43 T.II.

Rebus in littore Americano feliciter gestis, naves Anglicæ 1710 die 10 Jan. ex California per mare pacificum, in Asiam, & speciatim ad Latronum insulas cursum direxerunt, & die 11 Mart. Guam insulam primum conspexerunt, cujus præses, Hispanus licet, resistere non ausus, annonam & comeatum, cujus inopia hucdum laboraverant, petentibus concessit, p. 75 seq. Mense Junio attigerunt Bataviam, urbem Javæ insulæ imo omnium, quas Belgæ fœderati in Asia tenent, facile principem, e qua præfecti in reliquas illorum provincias mittuntur. Urbis hujus situm, & splendorem, præsidis Batavici, qui tertio quoque anno ex senatu Indico, XXIV senatoribus constante, eligitur, magnificentiam prorsus regiam, apparatum bellicum, & rationem commerciorum cum Chinensibus, qui ipsi merces suas in hanc insulam important, & tutum in portu Bataviæ, nunquam paucioribus quam XX navibus bene armatis munito, refugium habent, Rogerius p. 127 seq. copiose describit, & similem portum in Societatis Anglicanæ provinciis Indicis desiderat, multo plus profuturum, quam navigationes in ipsam Chinam institutas. Navibus hic, Hollandorum sociorum & amicorum, concessione refectis, Angli nostri ad Caput bonæ spei perrexerunt, idque ultimo anni mense assequuti sunt. Sequenti anno 1711 cum classe Belgica, ibi exspectata, reliquam itineris partem feliciter confecerunt. Promontorii illius Africani incolas, imprimis Hottentotos propter barbariem vix hominum nomine & societate dignos, loci naturam, & præcipue Euri ex monte Taffelberg ruentis, violentiam navigantibus perniciosam, Hollandorum in illo sedes, nosocomium & reliquum apparatum, ut et modum & cautionem, qua classis illorum in Belgium deducitur, perspicue Noster p. 147 sqq. exponit. Supplementi loco addit descriptionem littorum, portuum, rupium, vadorum, insularum, promontoriorum &c. ab *Acapulco* sub gr. 17 lat. septentrionalis usque ad Insulam *Chiloë* sub gr. 44 lat. meridionalis, ex MSStis Hispanicis navium in hoc itinere captarum, non tam jucundam lectu, quam utilem eo navigaturis, & Christophori *d'Acugna* dissertationem de fluvio Amazonum jam A. 1682 Parisiis Gallice editam.

MEMOI-

MEMOIRES ET REFLEXIONS SUR LE REgne de Louis XIV.

i. e.

COMMENTARII HISTORICI ET MEDITAtiones de his quæ regnante Ludovico XIV evenerunt, uti & de iis, qui rebus gerendis præfuerunt; Autore M. L. M. D. L. F.

Roterodami, apud Casp. Frizsch, 1716, 8.

Pl. 17.

HOsce Commentarios Vir ab omni adulatione servili plane alienus composuerat, quem Marchionem *de la Fare* fuisse dictum perhibent, uti etiam ex literis initialibus apparet. Constituerat Autor eosdem ad finem belli ob Hispanicam successionem moti continuare, sed morte forsan præventus saltem ad pacem Rysvicensem opusculum perduxit. Veritatis studium cum ex iisdem undique elucescat, operæ pretium erit, vel breviter illis immorari. Ludovicus XIV secundum opinionem Auto- p. 30. ris nostri fuit natura timidus, vivoque Mazarino ex illius tantum arbitrio pependit, donec consilio ejusdem, ne familiarius cum Gallis viveret, post Cardinalis obitum autoritatis suæ tenacissimus existeret. Attamen quos in aulam cooptaverat, omnia pro lubitu agebant, semotis illis, qui Regem vera edocere potuissent; & cum Primores Regi obsequiis plurimis blandirentur, ipse una cum suis potestate abuti cœpit. Hinc 40. Gallia, dum aliis terrorem incutere visa, ipsamet languescens viros nec Arte nec Marte magnos produxit, Rege optime meritos præmiis haud afficiente. Denique Regina Matre mor- 59. tua, Ludovicus severo ingenio indulgens, in villis plerumque degit, urbanitate civium ab aula pene summota, & dum paucis & adeo fœminis omnia credit, a Luvoyo, Colberto semper in- 181. 185. fenso, ad capessenda consilia duriora concitatur. Cum Anglo- 81. rum Regem Carolum II in suas partes trahere Galli cuperent, mediante Aurelianensi, arcanum primus detexit Turennius amore captus Coaquiniæ, cujus rei se prorsus indignæ eum postea puduit. Turennius hiberna simulans A. 1674 celeriter 143.

coacto

coacto exercitu Germanos eo adegerat, ut trajecto Rheno salutem quærerent, inde Lotharingus dixisse fertur: unum Principem Gratia Regis 5 Principes Dei Gratia fugasse. Eques Rohanæus obæratus, dum fœdere clandestino cum Belgis inito seditionem in Normannia commovere conaretur, captus & a Judice Besonio spe vana veniæ lactatus, cum omnia fateretur, capite est truncatus. Quantum Galliæ damnum ex violenta Reformatorum conversione sit enatum, vel inde constat, quod plus 800000 hominum commerciis deditorum e Gallia emigrarint, ingentem divitiarum cumulum secum asportantes. Luvoyum jam diu ob severitatem & crudelitatem Regi exosum morte subita extinctum, quod Medicus Seron a Sabaudo corruptus venenum ipsi propinasset, Noster existimat. Culpam cladis ad Steenquercam A. 1692 a fœderatis acceptæ plerique in proditionem Scribæ Bavarici Milleroix conferunt, sed Luxenburgicum potius ab isto deceptum, Autor tradit.

p. 144. 184. 248. 257.

LA VIE DE LA REINE ANNE, &c.
i. e.
VITA ANNÆ STUARTÆ, REGINÆ Magnæ Britanniæ, Galliæ & Hiberniæ, ex Anglica in Gallicam lingvam conversa.

Amstelodami, apud Petr. Humbertum, 1716, 8.
Alph. 1 pl. 8 cum icon. 3.

VItam Annæ Reginæ, & res tota fere Europa gestas annis duodecim, quibus ista Britanniam imperio rexit, paucis describere Anglus quidam sibi induxit in animum, ita tamen ut illis, quæ extra fines Regnorum Britannicorum evenerunt, leviter tactis, Anglica præsertim sub examen revocaret. Sed optandum esset, ut causas tot mutationum & clandestina consilia, quorum haud ignarus Autor fuisse videtur, curatius tradidisset, cum paucissima illorum ad nos pervenerint, reliquis autem, quæ in vulgaribus quibusvis libellis circumferuntur, facili negotio carere potuissemus. Supervacaneum ergo foret, satis aliunde nota ad nauseam usque hic repetere, potius sufficiet, pauca licet haud

haud ubivis obvia, inde notasse. Anna, Jacobi II Eboracensium p. 2.
Ducis & Annæ Hyde filia, n. 1665, 6 Febr. a teneris annis jussu patrui Caroli II invito Patre sacris Protestantium est imbuta, fato quodam singulari, ut facilior ipsi aditus ad Britanniæ Regna pateret, quibus etiam anno 1702 est potita. Cladis prope Spierbachium A. 1703 acceptæ culpa confertur in Germanos, diem S. Leopoldo sacrum festive transigentes, quos Galli subito ador- 70.
tisuderint, atque fugarint. Pugna ad Ramilias pugnata maxi- 149.
mum vitæ periculum subiit Marlboroughius strenui Ducis officio functus, cum ex equo in terram dejectus, alterum conscenderet, & globulus tormenti forte emissus equisonis fulcra pedum tenentis caput auferret. Diuturna isto tempore contro-
versia est exorta inter Anglos, quorum Legibus sancitum erat, 80. 81. 112.
ne ullus ab Ecclesia Anglica dissentiens muneri publico admoveretur, unde quidam ex Non-conformistis, quos vocant, ut officiorum honorumque essent participes, semel quovis anno cultui divino interesse, & S. Synaxi cum reliquis uti solebant. Ad inhibendam istam fraudem, quam *Conformitatem occasionalem* vocabant, detulerunt ad Parliamentum, ut gravis pœna statueretur in fraudatores, quam inferior Curia mox probavit, adversa tamen
superiori Curia nihil actum est. Acriores inde lites Parliamen- 137.
tum agitarunt, quibusdam Ecclesiam Anglicanam in periculo esse dictitantibus, quod post mutuas altercationes negare placuit.
Negotia quoque circa Unionem Anglos inter Scotosque, Socie- 174.
tatem mercatorum Australem, & Pacem Ultrajectensem gesta 330 sq.
uberius hic commemorantur. Tandem discordiis Comitis Oxo-
niensis & Bollingbrokii nimium divexata Regina diem obiit 477.
supremum, die 1 Aug. A. 1714, pene quinquagenaria. Fuit ista pietate & clementia insignis, accessu facilis, dolorum, quibus a morbis crebro angebatur, haud impatiens, populi sui amantissima, injustitiæ nescia, & ut brevibus dicamus, sexus seculique sui ornamentum.

CORRECTORUM IN TYPOGRAPHIIS ERUditorum centuria, speciminis loco collecta a JO. CONRADO ZELTNERO.

S Norim-

Norimbergæ, sumtibus Adami Conath Felseckeri, 1716, 8.
Alph. 1 plag. 16.

PRæfamen, quod operi huic præmisit doctissimus Autor, de fatis typographiæ disputat; quibus traditis, salubriora commendat media, morbis typographiarum accommodanda. Ex ipsis eruditis correctoribus hosce collegit: Albinium, Alcyonium, Amerbachios, Andreæ, Apin, Atanagum, Badium, Bergellanum, Beer, Bergler, Bootium, Bruschium, Campanum, Casaubonum, Castellanum, Christiani, Cano, Couerdale, Crucjger, Crenium, Curcellæum, Deglerum, Demetrium Chalcondylam, Dilherrum, Dodo, Desiderium Erasmum, Guilhelmum Fabricium, Felbinger, Finek, Flacium, Flittnerum, Francisci, Jo. Frobenium, Freigium, Gelenium, Gemusæum, Gerbelium, Gesselinum, Gheesdalium, Golzium, Harduinum, Marc. Heiland, Heroldum, Hornschuch, Hohburgium, R. Jacob. Ben-Chaiim, Juntinum, Jungermannum, Corn. Kilianum, Jo. Kislingium, Knouf, Kusterum, Jo. Lascarem, Loniceros, Paul. Manutium, Jo. Gabr. Maier, Melanchthonem, Milangium, Modium, Musculum, Musurum, Oecolampadium, Oporinum, Opsopæum, Orthuinum, Pantaleonem, Guid. Patinum, Pellicanum, Perierium, Pistorium, Chr. Plantinum, Portam, Pulmannum, Putschium, Ranconnetum, Raphelengium, Rhenanum, Roccam a Camerino, Rorarium, Ruscellum, Sandium, Scapulam, Jo. Schmidium, Servetum, Jo. Sextum, Henr. Stephanum, Stratandrum, Strebæum, Sylburgium, Trecium, Tulichium, Vultejum, Waltherum, a Zesen, Theod. Zwingerum. Horum vitam & ingenii monimenta brevibus persequitur Autor, variaque affert, quæ lectoribus & historiæ litterariæ studiosis afferunt suavitatem
p. 108. jucunditatemque. Quod ad Isaacum Casaubonum attinet, ipse in exerc. in annal. Baron. fatetur, se juventutem suam in corrigendis chartis typographicis haud transegisse; alii tamen communi consensione affirmant, vixisse eum in familia Henrici Stephani, cujus Filiam Florentiam in matrimonium duxerat, eidemque operam per aliquot annos in emendandis libris præ-
137. stitisse. Thomam Crenium defendit Autor contra Severinum a Clamoribus, qui 1706 epistolam ad amicum quendam Baro-

nem

nem de studiis, vita & moribus Crenii Latinam edidit, & in describendo ingenii illius & animi charactere fuit diligens. De Ku- p. 312.
steri Aristophane notat, quod Spanhemii notæ non fuerint nisi in priores tres Comœdias excusæ, quoniam dolo quodam malo factum, ut reliquis Kusterus carere necesse habuerit. Paulus Ma- 335.
nutius Venetiis Romam a Pio IV Pontifice Maximo vocatus est, ut emendationi typographicæ præesset, quod munus & per multos annos egregie ornavit. Sed quum spem fefellerit eventus, & perpeti sæpe sit coactus indecora prorsus, indignaque studiis suis, in patriam reversus, rediit ad præclara litterarum studia. Philippus Melanchthon typographicæ officinæ Anselmi Tu- 354.
bingæ præfuit. Petrus Trecius Italus Seculo XV gloriatus est, triginta voluminum millia a se revisa & recognita ex prelis exiisse, quam Thrasonicam jactationem fuisse sibi persuadet Autor. Ceterum optandum erat, opus hoc de claris Typographis, quod singulari cura elucubravit Autor, paulo correctius atque emendatius in lucem prodiisse.

Vollständiges Haushaltungs-Recht, 2c.

i. e.

JULII BERNHARDI DE ROHR JUS OECONOMIcum absolutissimum, in quo jura ad culturam agrorum & hortorum, rem pecuariam, venationes, sylvas, piscationes, molendina, vineta, rem cerevisiariam, metallicam, commercia & alia œconomica spectantia, secundum sanæ rationis ductum, legesque Romanas & Germanicas tractantur.

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Martini, 1716, 4.
Alphab. 9 plag. 12.

AUtor generosissimus scriptis variis vernaculo hactenus sermone editis clarissimus in Præfatione, & titulum vindicat, absoluti quid promittentem, & crambem, a Leisero in Jure Georgico & ab aliis in libellis œconomicis coctam & recoctam, se hic apponere negat, tandemque ingenue declarat, qua constantia & æquitate diversa invidorum judicia sit laturus. Libro I de Contractibus in genere, eorundemque cautelis, de Emtione & Venditione, Retrovenditione, Locatione & Conductione prædiorum, hujusque diversis generibus agit, cautelasque utiles &

observatu necessarias commemorat. Hinc Libro II personas ad statum Oeconomicum pertinentes considerat, singulisque capitibus seorsim ostendit, quænam sint jura Patrisfamilias, Statuum Provincialium, quorum alios Landsassiorum, alios Amt- vel Schrifftsassiorum nomine in foro nostro compellamus: quibus accedunt jura judiciorum ruralium directoribus, scultetis & scabinis paganis, quæstoribus, reique familiaris administratoribus, famulitio, rusticis & hominibus propriis competentia. Libro III jura exhibet prædiorum rusticorum, in sensu latiori talium, quorum alia sunt allodia, alia feudalia, nobilia, ecclesiastica, precaria, emphyteutica, censitica, rustica, quæ omnia uno capite percensentur. Reliqua vero præsentis libri capita enucleando juri pagorum, operarum a subditis præstandarum, finium, prædiorum nobilium, librorum in quibus tributa & steuræ, uti vocamus, describuntur, servitutum rusticarum & jurisdictionis patrimonialis sunt destinata. Agriculturam & frumenta Lib. IV expendit, proponitque novem capitibus prioribus jus agrorum, agriculturæ, jugerum incultorum, præstationum rusticarum, quas dicimus die Hufen-Gelder, & novalium i. e. agrorum de novo cultorum, seminandi, metendi, cannabum linumque gignendi & horum fabricandorum usum communem docet. Quæ supersunt hujus libri capita, id quod justum est circa Dardanarios, molendina & furnos evolvunt. Transit Libro V ad hortos, describitque jus tam arbores, quam alia arboribus affinia plantandi. Et quum res pecuaria inter rusticos fere sit præcipua, hinc Libro VI jura eo spectantia declarat, & demonstrat, quid juris circa prata, pascua & compascua, pignorationem, equos, boves, vaccas, oves earumque pastores seu opiliones, capras, porcos, canes, columbas, gallinas & passeres, tandemque apes obtineat. Expositis juribus animalium cicuratorum, pergit Libro VII ad ea, quæ degunt in sylvis, agiturque de rebus forestalibus & venatoriis: unde juris forestalis, lignandi, venandi, convenandi, & quidem interdum precario tantum, lupos capiendi, feras fovendi vel bannum ferarum habendi, easque displosis sclopetis enecandi, alterum in venando præveniendi, feras ex vivario & custodia nostra elapsas vindicandi, fures ferarum puniendi, aucupandi, venatores & sylvarum

rum

rum custodes constituendi, tandemque porcos in sylvis glandibus pascendi & saginandi additur descriptio. Librum VIII destinat rei aquaticæ, quandoquidem de eo, quod legibus est consentaneum circa fontes, litorum vallationes & munimenta inundationibus objicienda, flumina, in quibus ligna interdum transvehuntur, quod jus gratiæ appellant, piscationes, canales, trajectiones fluminis navigio (die Fähre) factas, pontes, navigationes & alluviones, agit. Utilissima pariter ac cumprimis necessaria res est vinum & potus ex frumento, hordeo imprimis, coctus, quem cerevisiam salutamus. Utriusq; jura perscrutatur A.G. Libro IX indeque de vineis, torcularibus, vini venditionibus, ejusque adulterationibus, ut & de vino sublimato luculenter commentatur, nec non in jus coquendi vendendique cerevisias, simulque in facultatem cauponas habendi atque hospites recipiendi diligentius inquirit. Ipsum vero rerum gerendarum nervum attingit Libro X, ubi res metallicas pertractat, & metallifodinarum thesaurorumque jura declarat: quibus adjicit lapidicinas, salinas, calcem, lateresque coquendi potestatem, ut & judicem atque forum, in quo lites de rebus metallicis subortæ deciduntur. Florem denique ipsamque vitam non solum Oeconomiæ sed totius Reipubl: commercia nempe, Libro XI contuetur, eoque jura ementium atque vendentium, vectigalium, viarum publicarum, aurigarum, cursus publici sive postarum, monetæ, cambii & nundinarum considerat; tandemque justum rerum Indicem subjicit. Ipsam tractandi rationem quod attinet, utitur A.G: recepta hactenus apud juris legumque Doctores methodo, procedendo per causas, sive per definitionem, divisionem, differentias, subjectum, objectum, formam, finem & effectum, prout simplicitas vel difficultas rei exigit, singulas capitum materias declarando, quibus nonnunquam origines tam ex jure, quam ex historia & antiquitate petitas præmittit, & affinia subjungit. Imprimis placuit, quod in contractibus, quos hic pertractare consultum existimavit, *substantialia* a *naturalibus* bene sejuncta deprehenderimus. Principia hic proposita confirmata videas, non operosa equidem & quæ nauseam movere queat, sufficiente tamen legum Romanarum cumulatione, quibus vel plane tacentibus, vel ad accommodandum haud idoneis,

substituit jura patria, eaque vel publica, quæ in Recessibus Imp. extant, vel Provincialia & statutaria. Nec sibi religioni ducit A. G. quæstiones nonnullas domesticis i. e. ex proprio ingenio desumtis argumentis decidere, Doctorum opiniones excitare, & subinde præjudicia atque JCtorum responsa inspergere, & ubique justitiam æquitate & pietate temperatam repræsentare. Nec subsistit in sola, quam vocant, theoria, praxin insuper ad partes vocat, & præter actionum genera & libellos, ubi commodum est visum, subjectos, modum procedendi in judicio litibus imprimis metallicis dijudicandis præstituto, ut & processum cambialem lib. 10 c. 6 & lib. 11 c. 7 accurate delineavit. Ceterum ad calcem cujusque capitis & argumenti fontes, unde aliquid in hoc opus derivaverit, digito quasi indice demonstrat fidelissime. Ne tamen alienas tantum meditationes secutus existimetur, nonnulla veluti speciminis loco delibabimus. Pag. 1502 ob causas gravissimas, usum virgæ mercurialis seu divinatoriæ non esse adeo innocentem, ut communiter credunt, asseverat, & p. 290 textum juris Provincialis lib. 3 art. 42 dubium ex collatione cum lib. 3 art. 32 feliciter excutit & prudenter applicat: & p. 702 sqq. principia circa molendinorum ædificationem (von Sachbäumen und Sicherpfählen) non contemnenda, & procul dubio ex proprio ingenio depromta invenies. Ostendit ibidem A. G. usum imprimis Matheseos, quam optime callet & enixe amat, omnibusque rei familiaris studiosis iterum iterumque & hic & alibi commendat. Pag. 1000 prolixe & eleganter de origine juris venandi, & quatenus Princeps istud sibi vindicare queat, disputat; tum p. 1261 sqq. ostendit, quantopere intersit navigationem in fluviis canalibus adjuvare, & quæ canalium construendorum sit ratio; & p. 1510 sqq. salinas Halensium uberius describit; ut taceamus operosam quæstionem, utrum navigium, quo flumina trajicimus (die Fähre) pertineat ad res mobiles, an vero ad immobiles? quam etsi non decidit, ingeniose tamen in utramque partem ventilat. In officia quoque famulitii & aliorum officialium curiose admodum inquirit & fraudes eorundem dexterrime detegit, cujus rei exempla de triturantibus p. 612, opilionibus p. 935, Metallifossoribus p. 1474, venatoribus aliisque addi possent, nisi id pro-

prolixum nimis foret. Nec minus lectu jucundi sunt articuli ordinis triturantium p. 612 exhibiti, & utilis cognitio vitiorum, quibus equi sæpenumero sunt obnoxii, quorum p. 877 triginta tria enumerat, ob eaque actioni redhibitoriæ, si Saxoniam exceperis, locum esse putat; & quæ sunt alia, quæ brevitatis causa omittimus.

JO. CASP. LOESCHERI, S. THEOL. DOCT. Superint. & Past. Prim. Rochlit. Parergorum Sacrorum Exercit. I, II & III.

Altenburgi, apud J. L. Richterum, 1716, 4.

Plag. 8.

Visum est Autori S. R. horis subcisivis selecta quædam sacri argumenti themata curatius evolvere, cujus quidem instituti primitias tribus his Exercitationibus offert. In *prima* exercitatione de incommodis disserit, quæ ex errore, *S. Trinitatem ex lumine rationis demonstrari posse*, proficiscuntur, & commoda contra hæc mala remedia subministrat, ubi Jacobus simul Altingius & alii refelluntur. In *secunda* Socinianum *Anonymum*, qui abhinc aliquot annis in Anglia vindicias unitariorum scripsit, arguit, hujusque figmentum, *præter unum Verum Deum, tres etiam Sub-Deos dari*, examinat, examinatumque explodit. Ultima tandem exercitatione de nentiquam bis facta Filii Dei generatione, quam Hermannus Deusingius duplicem fingit, disquiritur, ideinque idoneis argumentis confutatur. Non desunt in singulis singularia quædam, notatu quidem haud indigna, quæ tamen brevitatis studio ducti tacito pede præterimus. Continuationem laboris, simul ac nobis de hac constabit, B. L. indicare non gravabimur.

F. CONRADI PHILOSOPHI ORD. D. Benedicti. Chronicon Schirense, Sæculo XIII conscriptum, item JO. AVENTINI Chronicon Schirense, nova hac editione ad præsens usque tempus perductum, accurante GEORGIO CHRISTIANO JOANNIS.

Argentorati, sumtu Jo. Rainoldi Dulsseckeri, 1716, 4.

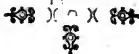
Alph. 1 pl. 12.

Bene utique de Schirensi Cœnobio meritus est utriusque hujus Chronici Editor doctissimus. Etenim *Conradus*, qui, quod

quod rerum Philoſophicarum ſatis pro ea ætate (vixit enim Sæculo XIII) peritus eſſet, *Philoſophi* cognomen ſortitus eſt, ejusque cœnobii Prior & Cuſtos fuit, a Stephano Abbate Schirenſi jam tum A. 1623 editus in lucem fuerat. Aventini vero Chronicon a primis initiis ad ejus fere tempora h. e. ad A. 1517 deductum, non tantum Biponte 1600, verum & rurſus 1623 cura Stephani cum Conradi Chronico prodierat. Verum cum tanta utriusque libri eſſet raritas, ut aliqui dubitarent, num edita unquam fuerint hæc Chronica, conſilium cepit Cl. Editor ea recudendi, quod adeo probavit, qui nunc Schiræ ſuæ jura dat, Abbas *Benedictus II*, cognomento *Meiding*, ut illi tum hæc ipſa Chronica, tum nomina Anteceſſorum ſuorum benevole communicaret. Itaque Noſter non modo illa ad Ingolſtadienſem editionem accurate recudit, verum & Abbates inde ab obitu Johannis Chryſoſtomi, qui in A. 1558 incidit, ad hæc noſtra tempora nova Appendice ſubjecit, demumque quatuor Indices, Geographicum nempe, tum Principum & virorum illuſtrium, Autorum item a Stephano Abbate in ſubjunctis notis allegatorum, & rerum memorabilium addidit.

LECTORI.

PRodiere Supplementorum Tomi VI Sectiones VII, VIII & IX, quas brevi excipiet Sect. X. Notamus vero, per errorem in titulo Sectionis VII poſitum fuiſſe *Tom. VII Sect. VII*, cum legendum ſit *Tom. VI Sect. VII.* Corrigenda etiam ſunt ſuperiori Menſe Martio p. 70 & 71 pauca in margine, & pro *TAB. I* legendum *TAB. II* pariterque pro *TAB. II* leg. *TAB. III.* Significandum denique hac occaſione duximus, Novellas Literarias vernaculas, de quibus ſuperiori Anno Menſe Julio p. 333 ſq. & alibi diximus, quæque ſub tit. Neue Zeitungen von Gelehrten Sachen inde ab initio Anni MDCCXV *in forma octava* proſtant, hoc anno bis quavis ſeptimana prodire cœpiſſe, quo futurum ſperamus, ut Diariorum & Novorum Litterariorum, quæ continuo ad nos transmittuntur, omnem deinceps farraginem capiant, eoque Hiſtoriam Literariam noſtri temporis ſcripturis larga meſſis ſuppetat.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno MDCC XVII.

OEUVRES DE MR. MARIOTTE DE L'ACAdemie Royale des Sciences.

hoc eſt,

OPERA MARIOTTI, SOCII ACADEMIÆ Regiæ Scientiarum.

Lugduni Batavorum, apud Petrum Van der Aa, 1717, 4.
Alph. 4 plag. 2 Tabb. æn. 25.

Opera viri celeberrimi & de Scientia naturali optime meriti, quæ a Phyſicis in pretio habentur, in duos Tomos diſtribuit Editor. In Tomo primo comparent Tractatus de percuſſione ſeu conflictu corporum & quatuor Tentamina phyſica, 1 de vegetatione plantarum, 2 de natura aeris, 3 de calore & frigore, 4 de natura colorum. In ſecundo continentur Tractatus de motu aquarum & aliorum corporum fluidorum; Regulæ de aquis ſalientibus; Novum inventum circa viſionem; Tractatus de libellatione, alius de motu pendulorum; Experimenta de coloribus & congelatione aquarum; Tentamen denique Logicæ.

Tractatus de conflictu corporum typis deſcriptus eſt juxta editionem Pariſinam Anni 1679, prioribus multo auctiorem & correctiorem. In eo celeberrimus Autor præcipuas motuum regulas experimentis pendulorum confirmat, quod idem ante coram Societate regia Londinenſi præſtitiſſe *Chriſtophorum Wrennum*, in Principiis Philoſophiæ naturalis mathematicis p. 19 *Nevvtonus* teſtatur. Stupendos fulguris effectus per regulas de mutuo corporum ſolidorum & fluidorum conflictu explicat.

Tentamina physica de plantis, aere, frigore atque calore impressa sunt juxta editionem Parisinam annorum 1676 & 1679. Primum de plantis scriptum est sub forma epistolæ ad Dn. *Lantinum*, in supremo tribunali, quod in Burgundia est, Consiliarium. Triplex habet argumentum: tractat enim in eo Autor 1 de elementis seu principiis, 2 de vegetatione, 3 de causis virtutum plantarum. Inter principia crassa plantarum refert aquam, sulphur aut oleum, sal commune, nitrum, sal volatile seu armoniacum & aliquas terras. Crassa vocat hæc principia, quia eadem ex aliis simplicioribus componi statuit. Vegetationem plantarum a prima seminis germinatione orditur, ubi plumulam per vasa capillaria ex lobis primum nutrimentum capere probat, donec radix aquam pluvialem imbibere apta sit. Circulationem succi nutritii in plantis variis experimentis ac observationibus firmat & perinde ac in corpore animali duplicis generis vasa in corpore plantarum agnoscit, quorum alia venis, alia arteriis comparat. In semine totam plantam præexistere negat; præcipuas tamen partes in eo contineri largitur, vi quarum ex succo nutritio reliquæ elaborentur. De „virtutibus plantarum per solas experientias statuendum esse censet: nec quicquam huc facere inspectionem structuræ, colo-„rem, odorem, saporem atque chymicas operationes concedit. Sane per chymicas operationes plantarum virtutes immutari, ita ut earum ope cognoscere minime detur, quales sint in ipsarum statu naturali. Suadet igitur, ut, quæ cum veteres, tum recentiores de plantarum virtutibus prodiderunt, novis experimentis confirmentur.

In Tentamine de aere experimentis probat ejus gravitatem atque elasticitatem, & quod in ratione ponderum comprimatur: ubi inter alia phænomena nonnulla Tubi Torricelliani recenset. Aeri adscribit lachrymarum vitrearum phænomena, experimentisque confirmat, aerem in aqua aliisque fluidis dissolvi atque in ejus poros sese insinuare. Agit etiam de rarefactione & condensatione aeris. Negat denique, aerem salia dissolvere tempestate humida; negat, esse causam corruptionis, nec evidens esse largitur, quod in pulmonibus sanguini permisceatur.

In

In Discursu de frigore & calore id agit, ut ostendat, frigus non esse nisi privationem seu imminutionem caloris & maximam partem cellarum esse æstate calidiorem quam hieme, quicquid in contrarium afferat vulgus. Præjudicium vulgi inde, quod tactu gradus caloris distinguere velint, thermometrorum adeo fide fretus idem oppugnavit.

Tractatus de coloribus recusus est juxta ed. Parisinam A. 1686, & in duas partes dividitur. Prioris argumentum sunt colores per refractionem producti; posterioris vero colores corporum luminosorum, colores variabiles refractioni debiti atq; fixi & permanentes corporum illuminatorum. De coloribus per refractionem in prismate trigono vitreo genitis hypotheses *Cartesii, Nevvtoni* atque *Grimaldi* rejicit, ob rationes, quæ attentionem merentur. Ipsemet missis hypothesibus experientias quasdam claras assumit & inde rationes ceterorum phænomenorum reddit: quæ sane optima & tutissima de naturalibus philosophandi methodus. Inter ista phænomena iris etiam cum coronis & parheliis locum habet. Iridem primariam explicat per duplicem refractionem & simplicem reflexionem in eadem gutta; secundariam per duas refractiones & duas itidem reflexiones in eadem gutta. Licet autem in generali explicatione conveniat cum *Antonio de Dominis* & *Cartesio*, quorum ille iridis primariæ, hic secundariæ veram causam primus detexit, in specialibus tamen nonnullis ab iisdem dissentit. Observat etiam, se aliquoties in nebula conspexisse irides colorum expertes ad præsentiam Solis, ter etiam in eadem nocte ad præsentiam Lunæ. Quoniam vero refractiones in vaporibus istis imperceptibilibus sub iisdem angulis contingere didicit, sub quibus in guttis pluviæ fiunt; vaporum figuram esse sphæricam concludit, minime autem eos, quod *Cartesio* placuit, in filamenta exigua extendi. Eadem methodo utitur in explicandis coloribus permanentibus, qua in emphaticis usus, ne hypothesibus indulgens incertitudinis labem adspergat dogmatibus suis.

Tractatus de motu aquarum post obitum Autoris primum prodiit cura *Philippi de la Hire* A. 1690, & in his Actis Tomo I Supplementorum abunde de eo dictum est. Regulæ de aquis

falientibus descriptæ sunt ex operibus Mathematicis & Physicis sociorum Academiæ Regiæ scientiarum A. 1693 editis & in Actis A. 1696 p. 130 indicantur. Epistolæ de novo invento circa visionem, quod scilicet choroides sit præcipuum visus organum, ex collectione plurium tractatuum Mathematicorum a sociis Academiæ Regiæ scientiarum conscriptorum & Parisiis 1679 editorum desumtæ leguntur in Actis A. 1683 p. 67. Prima earum scripta est ad *Pecquetum*: altera responsoria est ad epistolam *Perralti* cum *Keplero* defendentis, visionem in retina fieri, quæ etiam ad istam rectius intelligendam hic integra inseritur. Tractatus de libellatione ex eadem collectione desumtus, ubi multo auctior & exactior exstat editione priore. Libellam describit constructionis admodum simplicis & vulgarium libellarum, chorobatis præsertim *Vitruviani*, defectus notat. Casus etiam singulos sigillatim persequitur, ubi libellatione opus est.

Tractatus de motu pendulorum nunc primum in lucem prodit ex MSC. Autoris originali, quod ad *Hugenium* misit, *Hugenius* vero post obitum cum aliis MSC. raris Bibliothecæ Lugdunensi legavit. Præmittitur epistola d. 1 Febr. 1668 ad *Hugenium* scripta, cum tractatum mitteret: in qua fatetur, propositiones esse easdem, quas dedit *Gallilæus* de pendulorum & corporum gravium motu, alio tamen longe modo demonstrari alioque ordine concatenari. Inprimis veram accelerationis motus gravium causam prop. 1 dare prætendit, quam *Gallilæus* supposuit, & nonnulla superaddit *Gallilæo* indicta.

Experimentum de coloribus unicum est, quod sc. olei Tartari per deliquium guttæ duæ vel tres turbent vinum rubrum vitro infusum & rubedine privent; totidem vero guttæ Spiritus sulphuris claritatem pristinam cum rubedine restituant. Experimenta de congelatione aquarum sunt sex & hodie pervulgata, ut de iis dicere supervacaneum judicemus. Id unice notamus, quod, cum glacies ordinarie innumeris bullulis repleta sit, quæ pelluciditatem impediunt, ad conficiendas lentes causticas glaciales non sine successu usus fuerit glacie, in quam abierat aqua decocta.

Ten-

Tentamen Logicæ sine Autoris nomine prodiit Parisiis A. 1678, sed Autor ipsemet fœtum hunc suum agnoscit in Tractatu de motu aquarum. Licet nomen commune habeat cum aliis Tractatibus, qui Logicæ inscribuntur; facies tamen ejus prorsus diversa. Autori nempe propositum est recensere principia scientiarum & ostendere, quomodo ex iis firmiter sit concludendum. Pars itaque prima agit tum de principiis & propositionibus fundamentalibus ratiociniorum in genere, tum iis in specie, quibus in Physica, scientia morali & ad conclusiones probabiles opus est. Altera multo prolixior in quatuor discursus dispescitur. In primo disquiritur, quanam re opus sit, ut alii ex asse mentem nostram assequantur, ubi adeo definitionum doctrina pertractatur. In secundo agitur de inventione principiorum cum intellectualium in Geometria, Arithmetica & Algebra, tum eorum, quibus ad res sensibiles cognoscendas opus est in Physicis, tum denique propositionum moralium. In tertio forma argumentandi exponitur, ubi tanquam inutilia rejiciuntur, quæ de figuris & modis syllogismorum vulgo præcipiuntur. Tandem in discursu quarto de falsis apparentiis & Sophismatibus, tanquam errorum causis differitur.

EPHEMERIDES DES MOUVEMENS CELESTES, pour les Annees 1715 jusqu'en 1725 &c.

hoc est,

EPHEMERIDES MOTUUM COELESTIUM AB A. 1715 usque ad 1725, Autore Dn. DESPLACES.

Parisiis, apud Jacobum Collombat, 1716, 4.

Alph. 2.

AUtor in præfatione laudat Astronomos, per quos Astronomia profecerit, *Ptolemæum, Copernicum, Tychonem, Ricciolum* & Academiæ Regiæ Scientiarum Astronomos, silentio præteriens *Regiomontani, Kepleri, Hevelii, Flamstadi* aliorumque in Scientiam merita. Ceterum Ephemerides suas computatas esse ait secundum Tabulas nondum editas & observationibus atque hypothesibus Astronomorum Academiæ Scientiarum

superstructas. Promittit earundem continuationem, & in decennium proxime sequens prælo jam paratas esse affirmat. Præter planetarum longitudines, latitudines, aspectus & mediationes, in iisdem comparent occultationes fixarum a planetis, præsertim Luna factæ, ortus & occasus siderum, immersiones & emersiones primi Satellitis Jovis. Quod attinet eclipses Solares memoratu dignas, quæ A. 1722 d. 8. Dec. h. 2 pom. 0′ 23″ accidet, erit 5 digit. 26 min. in parte australi; quæ vero A. 1724 d. 22 Maj. h. 6 pom. 3′ continget, erit 10 dig. 17′. Lunaris A. 1718 est totalis cum mora. Initium h. 9 3′ d. 9, Sept. immersio h. 7 9′, medium 8 h. 5′; emersio h. 9 finis h. 10. 6′. Similiter lunaris A. 1722 est totalis cum mora. Initium d. 28 Jun. h. 12. 1′, immersio h. 13 11′, medium h. 13 43′, emersio h. 14 16′, finis h. 15 25′. Præmittitur Introductio de usu Ephemeridum luculenta.

M. JOANNIS GAUPPII, LINDAV. ECCLES. Min. Ephemeris motuum cœlestium prima ad Annum a nativitate D. N. J. C. MDCCXVII ex Astronomicis Tabulis recentissimis Dn. PHIL. DE LA HIRE computata, sed ad meridianum Uranoburgicum directa.

Augustæ Vindelic. apud Casp. Brechenmacherum, 1716, 4. Pl. 8 Tabb. æn. 3.

CUm clarissimus Autor, per annos complures in construendis Ephemeridibus occupatus, ad annum C completum 1730 pervenisset, & tandem de illarum editione cogitare cœpisset, constituit secum nundinis singulis, vel unam, vel binas cum publico communicare. Prodit igitur hæc omnium prima, complexa faciem cœli in annum præsentem, & computata ad Tabulas Cel. *de la Hire*, (ad meridianum tamen Uranoburgicum) excepto Solis motu, quem e Rudolphinis desumsit, adhibitis tamen æquationibus Cassinianis. In æquandis diebus naturalibus eodem Autore utitur, tum alibi, tum in Eclipsibus primi Satellitum Jovis, ad regulas Jovialium Tabularum. Sunt autem mensium cuivis quatuor paginæ tributæ. In prima ponuntur loca planetarum e longitudine & latitudine, ad singulos dies

stili

stili veteris & novi, definita, una cum motu correcto nodorum Lunæ in antecedentia. Altera exhibet aspectus tam Lunæ & reliquorum Planetarum, quam horum inter se. Tertia complectitur Declinationes & Culminationes Planetarum, quas ortui Planetarum & occasui ideo prætulisse se dicit Autor, quod culminationes observandis altitudinibus meridianis aptissimæ sint, & sub eodem meridiano omnibus conveniant elevationibus Poli. Ultima continet Phænomena cœli, id est, tempora conjunctionum & ad fixas appulsuum, addita quantitate arcus inter Planetas, vel Planetam & fixas interjecti, quo tempore ad eundem circulum Latitudinis pervenerunt: accedunt ad hæc & tempora culminationis initialis puncti arietis, & æquationes temporum Cassinianæ. In fine præterea cujusvis paginæ Solis & Veneris ortus & occasus in brevi tabula ad altitudinem poli 49 gr. 30 m. cum diametro Solis apparente, per intervalla singulorum quinque dierum, referuntur. Mercurii ortus & occasus ad eandem poli altitudinem cum duratione apparitionis singulari tabula exhibetur, quæ prima est menstruis subjunctarum, & in fine, ejus ad fixas appulsus, qui in Phænomenis cœli prætermissi fuerant, determinat. Hanc enim & Tabula ortus & occasus Lunæ, ad eandem poli altitudinem; & alia pro ortibus & occasibus reliquorum planetarum continens arcus semidiurnos pro elevationibus poli a 37° ad 60°, ac declinationibus Planetarum quibusvis; & diversæ adhuc pro immersionibus emersionibusque intimi seu primi satellitum Jovis, eo, quo dictum est, ordine sequuntur. His denique subjiciuntur Eclipses Solis ac Lunæ, per præcipua calculi momenta, & delineationes additas repræsentatæ. In solaribus enim transitus centri penumbræ, quando via ejus terræ discum ingreditur, vel parallelorum, quando extra cadit, per loca optice projecta, in plano comparent. Lunares ratione consueta expediuntur.

A. M. SCHMIDII DEDUCTIO ULTERIOR INVENTIONIS suæ de vero Planetico-Solari Systemate palpabili modo demonstrando, per globos verticaliter explosos, ad longissimam distantiam versus occidentalem plagam relapsuros.

Eune-

Luneburgi, literis Sternianis, 1715, 4.
Plag. $1\frac{1}{2}$.

EJUSDEM TENTAMEN III NOVÆ INVENTIONIS &c.
Luneburgi, literis Sternianis, 1716, 4.
Plag. $2\frac{1}{2}$.

AUtor propositionem suam, in Actis 1715 M. Julio p. 328 expositam, hic ulterius deducit, & objectionibus quibusdam occurrit, præcipue *de motu a Terra mota globo Orientem versus simul impresso*, quem suppositum motum impressum §. IV breviter novem rationibus refutat. Provocat deinde ad experimenta a Mersenno aliisque jam facta, methodumque exponit, quomodo experimentum hoc vel sclopetis, vel potius tormentis majoribus rite iterari queat; ubi globi solidi relapsum versus Occidentem, secundum recentiorum Astron. motus terræ annui calculum ad 150 fere milliaria Germ. expectandum fore, §. IX computat; quæ tamen distantia longe minor futura sit, si globi, ad vestigia eorum facilius detegenda, excavati, pulvere pyrio aliisque ignium artificialium idoneis requisitis replerentur.

Tentamine III Autor præcipuam illam quæstionem: *Num motus puræ vectionis motum continuatum imprimat?* uberius expendit, & ad experimenta pro hac hypothesi statuminanda objecta respondet, vel ficta & falsa talia esse, vel ambigua, vel vehiculum aeris deferentis, & proportionem graduum hic intercedentem, non satis accurate considerata fuisse. Sex deinde novis argumentis motum a terra impressum uberius impugnat, & ad instantias regeri solitas respondet. Denique veritatem experimenti fundamentalis Mersenniani confirmat, & ad illud rite iterandum provocat; quod licet apparatus non privati sit, alias tamen facillimum, ejusque usum ac momentum non contemnendum fore sperat.

HIPPOCRATIS DE MORBIS POPULARIbus Liber Primus & Tertius Græco-Latinus. His accommodavit novem de Febribus Commentarios JOANNES FRIEND, M. D. Coll. Med. Londin. & Soc. Reg. Socius.

Londi-

Londini, impensis Guil. Innys, 1717, 4.
Alph. 1 pl. 18.

AUtor clarissimus hujus Opusculi, quod quidem charactere nitidissimo editum est, hoc in animo habuit, ut primum & tertium Epidemiorum librum *Hippocratis*, qui ex septem soli pro germanis habentur, publico daret. Hos simul jungi voluit, non modo quod pulchre unoque styli acumine scripti sint, sed quod in eodem argumento versati, unum quoddam idque perfectum opus conficiant. Siquidem in *Febribus* enarrandis toti sunt, & quod in aliis *Hippocratis* scriptis minime factum est, singulares ægrotantium Historias persequuntur. Itaque id egit Cl. Editor, ut, quod a ceteris Hippocratis interpretibus præteritum videt, ostendat ex hoc ipso fonte hauriri posse, & quæ desiderantur adeo in febribus acutis, medendi indicia demonstret. Quippe *quadraginta duas Febre* acuta laborantium Historias describit Hippocrates; ex his mortui sunt *viginti quinque:* ex reliquis, qui salvi evaserunt, nemo nisi evacuatione aliqua interveniente ad sanitatem perductus est. Perspicue hinc liquere Autor haut perperam judicat, quid in hisce morbis depellendis moliatur natura, & qua demum via ars, quæ ad naturæ regulam dirigenda est, debeat incedere. Igitur instituit Evacuationes illas, quibus hæ Febres solutæ sunt, percurrere; & deinceps de præcipuis *evacuandi* generibus, quæ vel a natura indicata vel ab arte exculta sunt, pauca disserere: neque enim sui instituti esse ait, de Medicina integrum Volumen conscribere, sed ea tantum, quæ apud alios aut intacta, aut non satis explicata reperit, perstringere. Quare, quæ de præsidiis in hoc Febrium genere maxime illustribus exponenda arbitratur, in *novem Commentarios* dispescit, quorum 1 de ratione scribendi, quam in Epidemiorum libris tenuit Hippocrates, in 2 de Sanguinis Missione, præsertim de Venarum Jugularium Sectione, in 3 de Sudoribus, in 4 de Vomitione, in 5 de Excreatione purulenta, de Pleuritide item, & Peripnevmonia, in 6 de Abscessu, deque Coli & Vesicæ Ulcere, in 7 de Purgatione, quam vim habeat in Febre putrida, quæ Variolis confluentibus supervenit,

inque capitis Erysipelate & de Excretione Intestinali, in 8 de Urinæ Profluvio, & in 9 de Vesicantibus, quæ Cantharides recipiunt, agit.

Commentariis hisce multa inserit Autor Clariss. quæ ad Historiam Medicam pertinent; quædam ad Anatomen spectantia attingit; præcipue vero hunc de Evacuantibus Sermonem, quatenus ad curandi Artem referantur, cautionibus observationibusque propriis & nonnunquam ægrotantium Historiis illustrat. De *Purgatione* in Febre putrida, quæ *Variolis* supervenit, quia illa medendi ratio fere nova est & a paucis in usum ducta, paulo longior existit; eaque, quæ de istiusmodi curatione disserit, sententiis illustrium Medicorum, *Frewin, Levett, Cade, Mead, Gibbons* confirmat; eorumque Epistolas ad se de hac re missas adjungit.

In *Præfatione*, quid in hac Editione præstitum sit, & in quo ceteræ *Hippocratis* Editiones defecerint, breviter Lectorem monet; & quædam obiter de *Dialecto Jonica* notat.

Librum hunc tanquam munusculum aliquod mittit amico suo, *Richardo Frewin*, Medico Oxoniensi: cumque eo quasi collocutus, de Veterum Medicorum in scribendo præstantia multa memorat, eosque in morborum Historiis describendis signisque explicandis fuisse accuratissimos, dicit. Horum maxime illustrium, *Celsi*, *Cælii Aureliani*, *Alexandri Tralliani*, *Galeni*, *Aretæi*, *Hippocratis* modum, quem quisque in scribendo tenuit, & in quo quisque maxime excelluit, brevi perstringit: deinde ostendit, quam procul ab hac scribendi laude absint, qui idem argumentum tractaverunt, Recentiores.

GERARDI GORIS, MED. DOCT. EXAMIN. Chirurg. & obstetric. ac Inspect. Cadav. v. o. in Rhenoland. Mercurius Triumphat[illegible]r, continens Argenti vivi Historiam, Indolem, Prærogativam & Noxas in morborum chronicorum, præsertim Luis Venereæ curatione. Annectitur de Curationibus Sympatheticis Tractatus.

Lugduni

Lugduni Batavorum, apud Theodorum Haack, 1717, 8.
Plag. 18 cum dimid.

INtegram hic Argenti vivi Historiam reperiet Lector curiosus, a clarissimo Gerardo Goris traditam, ex qua potiora excerpemus. Cum miraculorum plena sint omnia in rerum natura, vix ullum mirabilius inter ea reperire licet, quod mirifica sua textura, atque haud omnibus satis conspicua efficacia & viribus considerantis animum magis suspensum & attonitum reddat, quam stupendum illud autoris naturæ miraculum, æternique liquoris vomica, uti Nostro audit, Argentum vivum. Dubium enim sane est, majorine damno quam emolumento mortalibus primo innotuerit; nam si myriades malorum respicias, quæ humanum genus misere prægravarunt, postquam infidum hunc hospitem tam in mechanicis quam medicis tractare cœperint, haud gravate penitus ejus usum semper & in omnibus damnabis, præsertim e foro medico relegabis ac proscribes, tanquam truculentissimum, ubique locorum maximas impune strages edentem, grassatorem atque nocentissimum, semperque deleterium. Vix latere potest hydrargyrum in imis montium penetralibus, quin se prodat; lapidibus enim albis sed valde levibus instar calcis circumdatum vulgo reperitur. Herbæ, quæ in montibus his crescunt, ceteris magis vernant, & majores videntur, arbores vero rarissime flores vel fructus ferunt, eorumque folia tardius proveniunt. Ejus profluvia norunt metallurgi, qui mense Majo vel Aprili sereno mane nebulas in vertice montium emergentes & instar lanæ gossypii, cum crassus hic vapor ultra terræ superficiem ob gravitatem suam vix assurgat, supra herbosum cespitem pendulas reperiunt, argenti vivi venas subesse conjicientes. In hisce locis tum hydrargyrum investigant, præsertim in illis montis plagis, quæ septentrionem spectant, quia venas ibidem ditiores judicant. Haud raro quoque multum aquæ circa has fodinas offendunt, & ipsum argentum vivum in suis latibulis & fodinis vel currens & fluidum vel frustillatim & solidum in forma cinnabaris reperiunt; quod tamen haud sæpe fit, quia mira & pernicissima sua fluiditate in cavernas, cryptas, rimas & fissuras terræ & lapidum reptat. In-

Cap. I.

terim non plectuntur solum, qui ei effodiendo suam collocant operam, & vel morti traduntur, vel omnium partium debilitati & tremori, paralysi, convulsionibus & asthmati obnoxii redduntur, sed & qui illud in igne tractant, aurifabri, specularii, chymistæ, pictores, & qui aurum & argentum ab admissis recrementis mineralibus mediante mercurio separant atque repurgant. Nec melius se exhibet, si improvide in medicamentum vertitur. Alios enim horrenda atque lethali mulctat salivatione, alios dentium vacillatione, & lapsu, orisque ardore atque fœda exulceratione faucium afficit, alios alopecia fœdat, haud paucos subito præfocat, alios catarrhis obnoxios facit, ac

Cap. 2. ossa friabilia & cariosa reddit. Est autem mercurius liquor mineralis & metallicus volatilis, omnibus metallis cognatus, præcipue auro, sed minime ferro, ponderosus, densissimus, colore

3. argento similis, ignem fugiens. Mercurius dicitur triplex, nativus, artificialis & e metallis ac semimetallis extractus. Nativus etsi per se natura operatrice separatus inveniatur, quem virgineum vocant, plerumque tamen ex terra minerali, quam cinnabarim nuncupant, vi ignis evocatur. Vena enim ejus in ollis excoquitur. Inferiores scilicet ollæ usque ad margines defodiuntur, in superiores vena in particulas fracta injicitur, eæque repletæ obturantur musco, & inversæ in ora inferiorum imponuntur, ac undique mistura, quæ constat ex pulvere terræ comminutæ & a carbonibus resoluto circumfunduntur, ut ex ea superiores palmam modo extent; ad utrumque foci latus saxa prius structa sunt, eisque superimposita tigna, quibus operarii longa ligna injiciunt transversa. Etsi vero ligna non attingant ollas, acris tamen ignis ardor eas calefaciens argentum vivum per muscum in ollas interiores defluere cogit; si contra in inferioribus excoquitur, fertur in superiores: si olla quædam vitium contraxerit, cum fumo aufugit. Dantur & aliæ venæ mercurii excoquendæ rationes, tam per ascensum, quam descensum, & ad latus per exhalationem in conclave concameratum sub specie sublimationis, cum mercurius recidit in arenam vel cinerem intermedium. Quoniam tamen vivus & currens propter fluiditatem suam difficulter transportari potest, magna ejus pars in for-

ma cinnabaris relinquitur, vel in cinnabarin, addendo sulphuris vulgaris p. i. tribus partibus mercurii, mediante sublimatione, reducitur: postea suo tempore & loco, absorpto per addita alcalia sulphuris acido, iterum revicturus. Qui mercurium sulphureis & nitrosis particulis conflari statuunt, minus extra oleas vagari videntur, quanquam nec sic intimior ejus textura satis pateat, a posteritate forsan in apricum ponenda. Ex adunatis interim ejus minutissimis globulis haud difficulter ejus in igne volatilitatem, quamvis alias gravissimus sit, concipere possumus; quia scilicet figura rotunda minus apta est pro particulis inter se invicem uniendis. Sub hac forma per os sumtus nil nocet, sed in quibusdam morbis, ut in iliaca passione, insigniter prodest. Ejus vero fluiditatem impediunt salia acida, eique vim corrodentem & deleteriam conciliant. Metalla potissimum ingreditur mercurius, utpote quæ nihil aliud sunt quam concreta ex succo mercuriali, sulphure & sale; vapor enim viscosus mercurialis ignibus subterraneis sublevatus resolvit salia in fodinis seu venis, quæ resoluta & confluentia corpus mixtum metallicum constituunt, quod tum pro majore vel minore salis & sulphuris admistione modo in hoc, modo in aliud metallum concrescit. Metalla enim æque ac lapides hodienum adhuc nascuntur. Distinguunt tamen magis curiosi mercurium ab argento vivo, seu hydrargyro, illum metallorum proximam ponentes materiam, hoc mineralem vocantes liquorem, & veluti recrementum, aut incompletum partum, vel abortum deficientis naturæ, atque ille idem est, qui etiam ex metallis arte potest elici. Somnia interim sunt, quæ Astrologi de planetis cœlestibus metallificis perhibent, dum non solum gignere illa astra sed & gubernare metalla, influereque viribus suis in proprium metallum, mordicus asserunt. Atque ex eodem fonte, nec non ex Arabum officinis & commentis prodiit auri foliacei in pharmacis usus, qui an magis vanus sit an insanus, dubium manet. Inter præparata mercurii primo depuratio ejus a sordibus adhærentibus commemoranda venit; quem in finem exprimitur vulgo per corium; quæ tamen enchiresis non semper sufficit, quia metalla intimius ei conjuncta simul transeunt. Alias infunditur aliquoties

Cap. 4.

5.

6.

7.

in spiritum vini & agitatur; optimus tamen modus est, si mercurius præcipitatus aut cinnabaris cum ana tartari vel calcis vivæ destillatur, vel saltem simpliciter per se per retortam propulsus nihil recrementi relinquit. Sic enim purissimus mercurius se manifestat in receptaculo affusa aqua frigida. Depuratur adhuc alio modo, nec ita vulgari, per salia quædam mineralia ac singulares quasdam enchireses ad separandum ab eo noxium sulphur corrosivum a Gebro, Arabe, descriptas. Nota puritatis est, quod carbonibus impositus totus effumet & sine strepitu, vel in cochleari argenteo evaporationi super prunis expositus maculam relinquat flavam aut albicantem, non nigram aut fuscam. Vulgo censetur optimus, qui eruitur e mineris auro vel lunæ vicinis, & hinc præfertur Hungaricus aliis. In Medicina luis venereæ verum & specificum ejus antidotum creditur, quale tamen, prout communiter adhibetur, non est, quatenus ptyalismum excitando utiles pariter ac inutiles humores, eosque subtilisatos & fluidiores redditos per glandulas salivales exterminat. Hæc vis seu potius virus hoc in mercurio vulgari solum residet, siquidem ex metallis extractus salivationem inducit nullam, atque ita præstantissimum & securissimum simul evadit medicamentum in morbis chronicis, præsertim venereis, polychrestum & ferme catholicum. Usitatiores magisque vulgares mercurii præparationes medicinales sunt præter depurationem præcipitatio seu potius calcinatio, sublimatio, destillatio, extractio, liquatio, & salificatio, quibus accedit crystallisatio, unde arbor Dianæ seu philosophica emergit. Pro impostoribus vero habendi sunt, qui ex mercurio per se aquam, spiritum, oleum & sal elicere volunt. Nec magis æstimandi veniunt, qui ex mercurio & viridi æris, lapide calaminari, ochra vel radice curcumæ aurum conficiunt sophisticum. Præparatio ejus cum anatica sulphuris communis portione, quæ æthiops mineralis audit, omnium ineptissima est, cum nihil aliud sit quam mera calx inutilis acido saturata. Omnium primus, qui ad luis venereæ curationem unguentum mercuriale ordinavit, Jacobus Carpensis vulgo creditur. Huic tamen alii volunt facem prætulisse Judæum quendam Ulissiponensem, qui lue hoc affectus in opere

Cap. 8.

quo-

quodam mechanico mercurium imprudentius tractaverat, & per insequentem mox ptyalismum curatus fuit. Eum empirici quidam audaciores & sagacissimi remediorum exploratores secuti, per analogiam quandam hoc remedium transtulerunt a curatione mentagræ & pudendagræ, ad quos affectus jam ante secula usurpatum fuerat ab Arabibus, in luis venereæ curationem, tanto successu & commodo, ut deinceps pro alexiterio & fœdæ hujus luis antidoto sit habitum; quod tamen nisi optime tractetur, debite castigetur, opportune detur, & prudenter atque circumspecte adhibeatur, non satis tutum datur. Dolendum in- Cap. 9. 10.
terim est, latere nos non minus mercurii in corpore humano operationes, veraque effecta, quam vires plurimorum simplicium, quas nemo a priori explicare audebit. Luem veneream quod 11.
attinet, non hæc demum sua incunabula ætate Caroli VIII Galliæ Regis, anno 1493 & 1494 ad Neapolin cum Alphonso Rege bellum gerente, habuit, licet plurimum tum temporis sævierit; siquidem Guilielmus Salicetus & Valescus Tarantanus, diu ante hoc tempus viventes, plurima ejus commemoraverint symptomata. Certum interim est, hanc luem nulli jam adulto supervenire, nisi contagio qui se polluerit. Posthabitis autem 12.
omnibus aliis medicamentis, quæ ægri tales non sine summo tædio nec absque periculo vel deglutiunt, vel sibi illiniri permittunt, invenisse se dicit Autor novum modum mercurium præparandi, unde hic ingenita sua virulentia exutus absque ulla salivatione omnia acidi maligni spicula & cuspides diffringit, & comminuit, atque ex corpore per sudores, urinam, insensibilem transspirationem &c. modo adeo placido eliminat, ut ejus operationes, etiamsi valde sint efficaces, vix ab assumentibus sentiantur. Notum est in vulgus, quod mercurius salia acida alliciat, a 13.
quibus fluiditate sua exuitur, & vim corrodentem & deleteriam acquirit. Cum autem lues venerea sua primordia ab acido volatili, viscido quodam involucro occultato, capiat, necessario mercurius cum eo combinatus revivisсit, passim vulnerat, os faucesque lædit, corrodit & excoriat, nec raro ventriculum & intestina stimulat, eorumque vasa sanguinea dilacerat, & aperit, unde diarrhoea vel dysenteria oritur. Salivatio, quam pro-

vo-

vocat, tamdiu durat, donec virus venereum vel ipsum argentum vivum assumtum foras fuerit eliminatum. Si e contrario non satis salium acidorum ostendat, tunc per poros cutis transspirat, secum rapiens obvium virosum acidum venereum, qua ratione nonnulli admodum feliciter sine salivatione in sanitatem restitui possunt. Per intervalla vero si mercurialibus bene præparatis utamur, obstructiones reserandi, massamque sanguineam depurandi causa, tum perraro salivationem, purgationem utplurimum, urinam vero & sudores rarius, nisi quispiam peculi-
Cap. 14. arem mercurium præparandi modum calleat, ciere solent. Cum autem in duas partes abeant, qui luem veneream curandam suscipiunt, & vel per salivationem, vel per decocta lignorum eandem debellare annituntur; Autor noster lites has compositurus, salivationem non penitus rejicit, sed illam quoque haud temere instituendam esse, & nisi cum morbus jam nimis inveteratus, & pertinax aliis remediis non amplius cedat, locum invenire existimat.

In tractatu de cura Sympathetica id agit Autor clarissimus, ut ex sympathiis & antipathiis, quæ in rerum natura occurrunt, probet, dari etiam curationem magneticam vel sympatheticam, ex variorum Autorum autoritate & propria experientia convictus, etiamsi veræ & adæquatæ causæ ejusdem etiamnum nos lateant. Coronidis loco appositæ sunt quædam literæ ad Autorem datæ, methodum ejus luem veneream curandi concernentes & confirmantes.

BIBLIOTHECA SCRIPTORUM HISTORIÆ Naturali omnium terræ regionum inservientium. Historiæ naturalis Helvetiæ Prodromus. Accessit Celeb. Viri JACOBI LE LONG, Bibliothecarii Oratoriani, de scriptoribus Historiæ Naturalis Galliæ. Collegit JOH. JACOB SCHEUCHZER, Med. D. Math. Prof. Societ. Leopoldino-Carolinæ, Regiæ Angl. & Boruss.

Tiguri typis Henr. Bodmeri, 1716, 8.

Plag. 16.

CEleberrimus Autor, qui id saltem egit, ut indicaret Autores, qui hujus vel illius provinciæ naturalia, ut sunt lapides, gem-

gemmæ, mineralia, aquæ, plantæ, herbæ, & id genus alia, delinearunt. Prodromum appellat hoc opusculum Historiæ Naturalis Helvetiæ: siquidem ejus generis libellum a se confectum sub prelo jam sudare subinde indigitat, de quo quid sperandum sit, Lectori in Præfatione uberius declarat. Methodo procedit Geographica, ostenditque, quinam scriptores faciant ad notitiam rerum naturalium in orbe universo occurrentium. Singuli scriptores, singularum provinciarum naturalia adumbrantes, secundum ordinem alphabeticum recensentur, nominibus Autorum nonnunquam ea, quæ ad tempus nativitatis & mortis, tum & dignitates, quibus insigniti fuerunt, spectant, adduntur, tum & argumentum, editionis locus, annus & forma, interdum etiam nova impressio & augmentatio, rarissime tamen, subjicitur. Absolutis cujusque provinciæ Autoribus, qui suis nominibus inclaruere, annectuntur Anonymi, in quorum cumulatione adeo diligens fuit Scheuchzerus noster, ut etiam cantilenas, quas de prodigiis confingere, & quarum decantatione misellæ plebi metum incutere solent circumforanei, addere operæ pretium putaverit. Ferax admodum harum fabularum Germania nostra, ideoque prolixum valde catalogum de iis videas contextum p. 66 ad 82, cujus furfuris novella etiam extat p. 116, ubi de prodigio, quod A. 1571 d. 29 Sept. in cœlo apparuisse fertur, legimus. Selecta admodum sunt, quæ Autori, pro insigni sua in historia literaria cognitione, de scriptoribus Historiæ Naturalis Galliæ communicavit Cl. le Long, quæque hic appendicis loco opusculo Scheuchzeriano subjecta deprehendimus; cujus Viri diligentiam si aliarum quoque regionum eruditi æmulari velint, tum demum de integra Bibliotheca horum scriptorum gratulari sibi posset orbis eruditus. Enimvero diligentissimo Scheuchzero neutiquam propositum videtur, ut omnes recenseret Autores, verum ut, quos in promptu habuit, indicaret, simulque, quænam via insistenda sit ei, qui opus historiæ naturalis cujusdam provinciæ molitur, doceret.

ARNOLDI CORVINI A BELDEREN, JC. Jus Canonicum methodo Institutionum per Aphorismos stri-

ctim explicatum. Cui accesserunt JO. JAC. WISSENBACHII, JC. Contradictiones Juris Canonici, ut & Differentiæ Juris Civilis & Canonici, cum indice materiarum & titulorum atque Præfatione SAM. STRYKII JC. Denuo illud edidit, notisque succinctis illustravit JUSTUS HENNINGUS BOEHMER, JC. Comes Palat. Cæs. Potentiss. Regi Boruss. a Cons. aul. & Prof. Jur. Ord. in Regia Fridericiana.

Halæ, sumtibus Orphanotrophei, 1717, 8.
Alph. 2 pl. 12.

JUs Pontificium non eadem hactenus apud omnes, sive Romanenses species, sive Protestantes, tractandi ratio obtinuit. Nonnulli enim altius ascendentes, cunctaque a primis inde Christianæ Ecclesiæ incunabulis repetentes, diversitatem, quæ inter hujus instituta & recentiorum Canonum placita Pontificumque Romanorum sanctiones intercedat, exposuerunt; qua in re Galli cumprimis scriptores, dum secundum libertatem Ecclesiæ suæ vindicias agunt, operam collocarunt & profecerunt plurimum. Alii vero intra Decreti & Decretalium, quatenus Juris Canonici Corpore continentur, metas subsistentes, præter Concilii Tridentini & novas Pontificum Decisiones nihil adjiciendum esse crediderunt. Tertium genus post renatam Evangelii lucem & disciplinam veterem Ecclesiæ restitutam enatum est, eorum, qui cum obtrusa semel majoribus Juris illius volumina, a Reformatoribus nostris, qua publici status dignitas & tranquillitas doctrinæque integritas paterentur, tolerari, Ordinationibusque, quas in suis Principes Protestantes territoriis, postliminio velut recuperata potestate circa Sacra, condiderunt, corrigi vel suppleri etiam animadverterent, officii sui esse arbitrati sunt, si partem hanc prudentiæ Juris ita informarent, ut iis, quæ ex Pontificum rivulis haurienda essent, leges Ecclesiasticas cum totius Imperii, tum suæ quisque Provinciæ adderent; unde mixta species juris Pontificio-Ecclesiastici prodiit. Perfectissimus tamen haud dubie illorum labor haberi debet, qui tripartitum fecerunt, sic ut in singulis materiis primo quidem senten-

tiam

tiam primitivæ Ecclesiæ explorarent, deinde innovationes & deviationes Ecclesiæ Romanæ earundemque causas detegerent; denique quid in abusibus his tollendis Reformatorum industria præstiterit, ostenderent: quam viam inivisse meminimus magni nominis JCtum *Joannem Schilterum*, & majori adhuc apparatu Virum in hac palæstra exercitatissimum, *Justum Henningum Bœhmerum*, in elaboratissimo Opere, quod *Jus Ecclesiasticum Protestantium* inscripsit, cujus continuationem avide expectant justi studiorum horum æstimatores. Ad secundam classem merito suo referendus est præsens libellus *Arnoldi Corvini*, utilissimus eis, qui Jus Pontificium, ut in Decreto & Decretalibus literis exhibetur, nosse desiderant, quæ prima, ut arbitramur, cura esse debet illis, qui sine offensa in eo ediscendo progressus facere cupiunt. Enimvero, uti genuinis Theologiæ, Politices Historiæque adminiculis instructo arduum esse nequit nævos illius agnoscere, ita si rudis adhuc animus juris illius præceptis undique obloquentes audiat, repugnantium sibi invicem opinionum mole oppressus difficulter capiet, quæ juris Pontificii proprie habenda sunt. Lucem primum adspexit fœtus hic Amstelod. 1648, eo nimirum tempore, quo Reformatorum adhuc sacris Autor addictus esset, qui postea ad Pontificiorum castra transiens, & ab Electore Moguntino ad Consiliarii munus & Professionem Juris ordinariam evocatus, eundem denuo typis describi fecit Moguntiæ 1662. Secuta fuit tertia Editio Halæ Saxonum 1704, curante celebri JCto, *Samuele Strykio*, qui *Contradictiones Juris Canonici* a *Wissenbachio* observatas, nec non *differentias Juris Civilis & Canonici* a *Joachimo Hassæo*, Rostochiensi, in Academia Basileensi quondam congestas, junxit. Retinuit accessiones easdem in hac, quam præ manibus habemus, Editione celeberrimus *Bœhmerus*, eamque præterea succinctis, sed perdoctis, notis textui Corviniano subjectis auxit, quibus mens Autoris explanatur, origines sacrorum investigantur, fontes errorum aperiuntur, & praxis Ecclesiarum Protestantium indicatur, ut in compendio præstitisse videatur, quæ in ante laudato opere pleniore manu dedit aut adhuc est daturus. Sed ut salivam moveamus Lectori, juvat unum alterumve produ-

cere. Pag. 76 originem *Canonicorum*, quam plerique omnes ad *Augustini* tempora rejiciunt, ex instituto *Chrodograndi*, Episcopi Metensis sub *Pipino*, accersit, qui ut Clericos in ordinem redigeret, monasticam eis vitam imposuisse fertur, nimirum ut communi dormitorio, refectorio & claustro uterentur, & secundum Canones in Aquisgranensi Concilio A. 816 specialius determinatos, sed absque Votis, agerent. At cum Sec. XI singuli seorsim habitare inciperent, inde factum, ut quidam Canonicos ad vitam communem reducerent, & quo melius in obsequio detinerent, Paupertatis Voto abstringerent; hosque *Regulares* dictos, ceteris laxiorem disciplinam professis *Secularium* nomine relicto. Porro inter Regulares & Monachos id interesse putat, quod hi *Benedicti* vel alterius religioni adscripti sint, illi solam *Augustini* regulam amplectantur, ac clericorum quoque munia obeant. Ceterum ab illa cognatione plura in Capitulis hodienum superare monasticam indolem spirantia, quo officia Decanorum, Præpositorum, annum probatorium aliaque refert. P. 95 reprehendit divisionem rerum *in spirituales & temporales*, & ab objecto in *ecclesiasticas & seculares* potius dispertiendas esse animadvertit, ita ut illæ absolvantur rebus in patrimonio Ecclesiæ, qua universitas est, existentibus, & negotiis ecclesiasticis, quatenus jure externo definiuntur. P. 102 Exorcismum a Veteri Ecclesia in Energumenis saltem, non etiam in Baptismo infantum adhibitum, ideoque rectius omitti asserit. P. 114 observat, neminem priscis temporibus ab Eucharistiæ usu, quam singulis diebus dispensare solenne erat, arceri potuisse, quam fraternitatis, sive communionis, jure per excommunicationem exutum, hanc autem non in Episcopi aut Pastoris solius, sed totius Ecclesiæ arbitrio fuisse. Utilis inprimis p. 142 seqq. observatio occurrit de divisione Sponsaliorum in ea, quæ *de præsenti* & *de futuro* matrimonio contrahi dicuntur. Cum enim nostrates appellationes istas in alienum plane sensum convertant, *pura* cum sponsalibus *de præsenti* miscendo ac illis, quæ *de futuro* sunt, opponendo, male eos Juris Pontificii Decisiones ad nuda verba applicare judicat. Sic perperam credi sponsalia pura mutuo dissensu dissolvi non posse ob *c. 31 X de Sponsal.* cum textus

textus hic de sponsalibus *de præsenti* agat. Similiter non recte defendi absolutam coactionem ad sponsalia *de præsenti* consummanda, ex eo, quod *c. 17 X eod.* de Sponsalibus *de futuro* saltem accipi debeat; cum quæ a Pontificiis *de futuro* vocentur, nobis sint *de præsenti*, quæ autem illi *de præsenti* dicant, apud nos ferme ignorentur. Tandem p. 153 monet Sponsalia *de præsenti* & matrimonium juxta mentem Juris Canonici non differre intuitu *vinculi*, bene tamen intuitu *effectuum jurium externorum*. P. 189 *c. 1 X de clandest. despons.* depravatum credit & emendat: *Si quis clam desponsaverit aliquam, & mulier negat hujusmodi desponsationem, viro incumbit probatio*, quippe qui tunc actoris vices sustinet. P. 263 ostendit *Institutionis* actum in fraudem Patronorum Laicorum inventum esse, ne hi munus Sacrum cum beneficio contulisse videri queant, etsi jure antiquo Collatores ejus omnino fuerint. Displicet quoque ei p. 264 nostrorum sententia, institutionem realem, seu *investituram*, ut vocant, a nemine, nisi Episcopo vel ejus jure gaudente fieri, nullaque præscriptione a Magistratu inferiori acquiri posse, existimantium, eamque ex erroneo principio de Jure Episcopali Principum Evangelicorum fluere arbitratur. Sed hæc speciminis loco commemorasse sufficiet.

JOANNIS ERNESTI OLYMPII, EQVITIS DE HEIN, Jus Publicum Imperii Rom. Germ. in VI Libros divisum.

Francof. & Lips. sumtibus Autoris, 1717, 4.
Alph. 6 pl. 10.

QUamvis scriptorum copia jam pridem laboret Imperii nostri notitia, non tamen abs re penitus fore existimavit Autor Gen. si opus hocce juxta Capitulationes novissimas Josephi & Caroli VI concinnaret, eo præsertim intentus, ut quæ in hujus alteriusve Religionis in Imperio toleratæ vergunt præjudicium, ab omni partium studio alienus in medium proferret. Nec in eo quidem debitis laudibus defraudandus est, majorem gratiam initurus, si ipsi placuisset, argumentis adversariorum succincte propositis suam quoque superaddere decisionem. Ac-

cedit quod termini Metaphysici, Syllogismi, & casus ex Jure
p. 567 sqq. Civ. petiti minus gratiæ ac suavitatis afferre legentibus videantur. Quantum in ipso opere sit præstitum, peculiaria
24. quædam exinde consignata commonstrabunt. Imperium nostrum recte quartam Monarchiam vocari, 1 ob Prophetiam Danielis, 2 ob Dominium in Romanos retentum, statuit Autor
25. Ill. Occidentalia Regna a nostro pendere affirmat, cum nec
67. olim, nec hodienum ipsorum suprematui illud obsit. Augusto Romanos non absolutum detulisse Imperium autumat, cum
72. speciem libertatis S. P. Q. R. retinuerint. Capitulationes electo Conrado I putat exortas, licet solennes a Carolo V demum ori-
90. ginem ducant; has vero Legibus imperii Fundamentalibus minime accensendas, quod Principes in Protestando contra eas-
92. dem persistant; nec illas ex re esse Imperii, si exteros maxime respicias, cum tarda belli consilia inde proveniant; imo urgente necessitate Imperatorem ad tutandam Imperii salutem a Capitulatione recedere posse. Carolum Calvum
196. & Ludovicum Balbum inter Imperatores connumerat, qui jure
209. suo, non ex coronatione Pontificis, Imperium sint adepti. Du-
358. bravio, Sigismundum semet ipsum elegisse dicenti, & fabulæ de Ottonis III uxore lasciva fidem adstruere non dubitat. Electoribus in eligendo Imperatore discordibus, decisionem ad Prin-
210. cipes pertinere tradit. Soli Cæsari Jus condendæ civitatis vin-
282. 312. dicat, & absque ejus consensu Status non posse munimenta condere sibi persuadet. Præterea Pontifici Romano ex traditis Ju-
328. ris Canonici præcedentiam tribuere videtur. Omnia Wences-
349. lai privilegia valere censet, nisi defectu aut falsitate laborent.
390. Vicarii Saxonici jura nimium imminuit; & Advocatiam Qued-
432. linburgensem, olim Capituli Halberstadiensis, a Saxonibus deinde per spolium fuisse retentam, sibi fingit. Numerum Ele-
454. ctoralis Collegii septenarium a ficta numeri sanctitate deducit.
754. Comitia tantum in loco, in quo lingua Germanica & Imperii
892. Jurisdictio obtineat, celebrari posse; Statui quoque, neutris partibus addicto, licitum existimat, militi Cæsareo transitum con-
928. cedere. Causas Principum Protestantium matrimoniales coram Arbitris, vel Consiliariis propriis juramento fidei solutis, vel si

alte-

altera pars renuat, coram Illustribus Commissariis ejusdem Religionis ab Imperatore nominatis esse decidendas, egregie ostendit. Circulum Austriacum & Burgundicum non jure Circuli, sed ex singulari tantum privilegio Assessores Cameræ præ- 988.
sentare, eodemque nunc jure Electores Bohemum & Brunsuico-Luneburgensem gaudere refert. Formam Imperii nostri mi- 1101.
nime quidem cum regulis Aristotelicis convenire dicit, esse tamen propriam, prout legibus suis est definita, quæ respectu habito ad alias Resp. plane est anomala; Imperium vero Electionis 1102.
jure deferri. Quam denique subjunxit, Rationem Status, L. B. dijudicandam merito relinquimus.

TITI LIVII FOROJULIENSIS VITA HENRICI V Angliæ Regis. Accedit Sylloge Epistolarum a variis Angliæ Principibus scriptarum: e manuscriptis edente THOMA HEARNIO A. M.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1716, 8.
Plag. 16.

Duæ sunt partes hujus libri, ut ex ipso titulo apparet, quarum prima continetur vita Henrici V, Angliæ Regis celeberrimi, scripta ad filium ejus Henricum VI, cujus fragmenta cum aliquam multa apud Historiæ Anglicanæ scriptores extarent, integrum exemplar e bibliotheca Cottoniana descriptum, & cum codice Cantabrigiensi in Collegio corporis Christi adservato collatum jam tandem edere, hortatu summorum virorum, in animum induxit Clar. Hearnius. Titi vero Livii nomen, quod scriptori huic tribuitur, fictitium esse, editori videtur indubium; inde autem deductum, quod fidem Titi Livii Patavini fuerit imitatus, cujus tamen elegantiam non est assecutus, quod seculo, quo floruit, facile condonandum. Italus autem fuit, qui patria relicta in Angliam ad Humfredum Glocestriæ Ducem, Henrici V fratrem, profectus, hortatu ejus vitam illustrissimi hujus Regis filio ejusdem (cui ipse a secretiori conclavi fuit) dicatam scripsit, ea industria (judice Hearnio) ut plerique omnes eum pressis vestigiis sint secuti; quamvis Matth. Parkerus ipsum multa ab hoc inclito Principe divinitus facta prætermisisse arguat, solum id-

eo ne videretur vestigia alterius cujusdam scriptoris anonymi exigu'que pretii legere; quod judicium Hearnius reprehendit tanquam nullo fundamento nixum.

Ceterum cum hujus nobilissimi Regis acta in obscuro non versentur, non opus esse censemus in succincta hujus operis recensione quicquam afferre, præter singularia quædam. Ut cum refertur, antequam Gallicam expeditionem susciperet, eum prius ad eliminandos hæreticos quosdam, quorum capita erant Oldecastle alias Cobhamii dominus & Johannes Acton, in agro Londinensi novas opiniones spargentes, armisque se tuentes, animum adjecisse, eosque magna celeritate oppressisse, quin & Oldcastellum vi proclamationis publicæ (quæ in fine hujus tractatus habetur) in potestatem suam redactum, una cum aliis supplicio affecisse. Pariter cum Autor narrat, Sigismundum Imperatorem, qui conciliandæ inter duas nationes Gallicam & Anglicam pacis ergo iter in Galliam prius, deinde in Angliam ad Regem Henricum, (quamvis ob pertinaciam Gallorum irrito successu) susceperat, in fraternitatem militum Garterii adscriptum esse. Item cum pacis conditionum, quæ inter Carolum, Galliæ regnum tunc obtinentem, & Henricum tandem convenerat, præcipuæ fuisse memorantur: ut Caroli filius, Delphinum se vocans, ob cædem Burgundiæ Ducis successione Franciæ excluderetur, quam habiturus esset Henricus, intereaque omnia administraturus titulo *Regentis* Regni Gallici, dum Carolus valetudinarius existens nomen Regis haberet; utque pax ea connubio Catharinæ Caroli filiæ cum Henrico inito firmaretur. Ex quo conjugio postea ortus est Henricus VI.

Altera hujus operis pars exhibet Regum aliquot & Principum Anglicorum utriusque sexus epistolas, maximam partem ex autographis descriptas, quarum collectionem Thomas Smithus S. T. P. moriens Editori legaverat. Præter quas se adhuc alias, sed perpaucas, possidere innuit Cl. Hearnius ab Henrico VIII ad Annam Bolenam scriptas. Quas ideo se suppressisse ait, quod verba aliquot contineant obscœna, quæ lectoribus modestiæ virginalis (Annæ Bolenæ scilicet similibus, cujus pudicitiam illecebris ac blanditiis suis ab Henrico non expugnatam

con-

contendit Hearnius) displicituræ essent. Quamvis easdem ab alio editas notet. Ceterum hac sylloge eo majorem gratiam apud omnes iniisse celeb. Editor sibi spondere potest, quo sunt scriptores harum epistolarum illustriores, præsertim cum non tantum familiores quasdam, sed majoris momenti res attingant. Nec minus rem gratam nos Lectoribus facturos speramus, si specimina rerum iis contentarum delibemus; hoc saltem notamus, quod optandum fuisset, ut in omnibus, quod tantum in aliquibus factum, dies annusque, quo exaratæ sunt, fuissent annotati.

Occurrit adeo p. 103 epistola Henrici VIII Regis Angliæ ad Episcopum Durhamensem, in qua respondet literis ejusdem, unaque Episcopi Eboracensis & Wincestriensis, quibus auricularem confessionem defendere nitebantur. Miraturque adeo obstinatum animum eorum, quo eadem argumenta, quæ nuper in plenissimo consessu curiæ regni sive Parliamenti ab Archi-Episcopo Cantuariensi, aque se ipso penitus fuerint excussa, recoquere nitantur Nihilominus tamen ipse de novo ad allatum ab iis locum Chrysostomi, inquientis: *QUOD SOLUS PUDOR SUFFICIAT PRO POENA*, respondet: vocabulum *SOLUS* facere potius contra auricularem confessionem, quam pro ea. Adducitque alium ex eodem Patre, ubi ait: *non hominibus peccata tua detegere cogo.* Porroque notat, autoritatem Bedæ & Poli non innuere, quod a Deo sit mandata confessio, sed simpliciter, quod ipsi eam non subterfugissent facere. Quantum ad dictum Origenis, ex eo probari posse non minus: *quod teneamur lavare stratum lacrimis*, ac tenemur: *dicere sacerdoti.* Atqui prius neminem pro necessario venditare, adeoque nec posterius magis urgendum. Scripturæ dictum, quo Origenes utatur ad confirmandam sententiam suam, non dicere: *quod pronunciabo injustitiam meam sacerdoti*, sed: *Domino.* Jacobi assertum quadrare potius in extremam unctionem, quam confessionem. Cyprianum *de lapsis* laudare quidem eos, qui confiteantur sacerdoti, sed nequaquam pro præcepto illud injungere. Dicta Esaiæ c. 43, secundum versionem septuagintaviralem, & Prov. 18 loqui non de auriculari sed cordis interna confessione, de qua etiam agit Ps. 51. Quin tandem verbis ab Episcopis ultimo allatis; *circa*

personas vero ministrorum, Ecclesiam aperte innuere, confessionem non esse Dei ordinationem, imprimis cum ipsa sibi sumserit de tempore & modo confitendi diversimode pro ratione diversarum regionum statuere.

Amplius p. 103 extant Catharinæ Arragoniæ, tum adhuc Reginæ & uxoris Henrici VIII literæ, quibus ei nunciat victoriam per duces ejus a Scotis reportatam, occiso Rege ipsorum & armis vestibusque ejus captis. Sequenti epistola ab aliquo ex ministris regiis petit, ut apud Regem intercedat, quo filiæ suæ morbo laboranti venia daretur, non tantum propius ad se accedendi & in vicino loco commorandi, quod Henricus non abnuerat, sed etiam ipsam videndi, de securitate ejus pignore corporis sui cavens. Aliis literis eadem Elisabetham, tum juvenculam, humanissimis verbis hortatur, ut opus Erasmi in Johannem, quod transtulerat, non dissimulato nomine suo edat.

P. 109 & sq. offerunt se literæ Annæ Boleniæ nondum Reginæ, ad Cardinalem Wolseum, quibus pro munere submisso & prolixo ejus favore gratias agit. P. 111 vero literæ ejusdem jam in carcere detentæ, quibus Henricum inter alia rogat, ne juratos sibi inimicos judices & accusatores suos ferat, sed legitimum judicium instruat; quo facto se vel innocentiam suam omnibus patefacturam, vel culpam suam publice confessuram. Quod si vero apud Regem jam aliter decretum fuerit, Deum orat, ne crudele ejus & principali fastigio indignum factum, in summo judicio, coram quo innocentia sua clarissime pateat, severius puniat. Et in fine hujus epistolæ narratur, cum Rex misso nuncio eam hortaretur, ut verum fateretur, eam respondisse: *nihil amplius se posse confiteri, quam quod jam dixisset. Ceterum Regi summas se gratias debere, non solum quod ex mediocri femina Marchionem & plane Reginam fecisset, sed etiam quod, cum ullum dignitatis augmentum in terris sibi adjicere haud posset, nunc in animo habeat, se Martyrem & Sanctam in cœlis efficere.*

Eduardi Principis tum regii, quæ sequuntur p. 115 sq. ad novercam Catharinam, Henrici viduam, stylo latino nitidissimo sunt concinnatæ. Edictum ejus jam Regis extat p. 117, de motibus Kettii cujusdam, qui in Norfolcia & Suffolcia pro Rege se

gesse-

gesserat, quorum oppressio Duci Somersettensi demandatur. P. 111 Episcopus Wincestriensis ob insolentiam verborum & actuum graviter increpatur, & missis 4 ex ministris regiis ipsi 4 articuli subscribendi proponuntur. Extant & literæ Janæ Grayæ, quæ regium titulum assumserat, ad sedandam plebem quosdam ex nobilibus ablegantis. In literis Mariæ Henrici filiæ plurimis sunt aliquot, quibus culpam & offensam apud patrem deprecatur verbis humillimis. Quænam illa culpa fuerit, apparet ex epistola præcipue p. 137, in qua Cromwellius Regi ab intimis consiliis eam duriter objurgat, quod articulos quosdam subscribere recusaverit. Erant hi numero tres p. 143 expressi, quorum *primo* supremam Regis potestatem in temporalibus sine limitatione agnoscit, ejusque legibus omnibus & singulis se submittit. *Altero* agnoscit Regem tanquam caput Ecclesiæ Anglicanæ post Christum summum, & Episcopi Romani affectatam, & hactenus in regno Anglicano exercitam & usurpatam potestatem non aliter abominatur, ac ceteri ejus fideles subditi. Præterea omnibus commodis & juribus, quæ ex sententiis & dicta potestate Romani Præsulis in se redundare possent, renunciat. *Tertio* libere & nullius rei respectu quam officii sui erga Deum & Regem habito agnoscit matrimonium, inter Regem & matrem Mariæ pridem initum, fuisse incestuosum & illegitimum. Et his omnibus articulis tandem etiam subscribit. Reliquæ Mariæ epistolæ continent iteratas gratiarum actiones ob veniam ejus offensæ impetratam, insuper etiam quædam domestica. Ex interjectis p. 149 Wriothesleji literis apparet, Mariæ nomine Regis aliquam matrimonii conditionem propositam, in quarum fine miratur idem Elisabethæ tum juvenculæ gravitatem & maturum judicium, eamque in sermone cum ipso habito non aliter se gessisse ac matronam 40 annorum testatur. P. 154 exstat epistola Mariæ jam Reginæ ad Elisabetham, qua eam sub prætextu majoris securitatis ad se accersit. Est & alia p. 157 Philippi & Mariæ ad Papam Marcellum II, qua D. Nicolaus Hethe commendatur ad munus Archiepiscopi Eboracensis.

Inde Mariæ Emanuelis Portugalliæ Regis filiæ binæ epistolæ ad Mariam Anglicam latino idiomate, Annæ Clivensis ad

eandem Mariam una, insuper adhuc una Elisabethæ ad Catharinam novercam se offerunt; quarum postrema orat illa, ut transmissum libellum versibus Gallicis primo scriptum, aque ipsa in prosam Anglicam conversum, cujus titulus: *Speculum animæ peccatricis*, poliat atque emendet, adjecta præfatione opusculo illi præmittenda. Precatio Elisabethæ p. 164 extans in publico precationum libello, *Supplicatione sanctorum* dicto, sæpius recusa est.

Hinc sequuntur literæ Elisabethæ latinæ, ad Eduardum fratrem, tum temporis Regem, eleganti stylo & humanissimo, quarum binis p. 168 & 171 excusat se, quod non consuetum munusculum literarium ob valetudinem paulo imbecilliorem aut temporis angustias obtulisset. Picturæ suæ eidem transmissæ addit epistolam Anglico idiomate scriptam delicatissimi & suavissimi styli. Succedunt dein aliquot monumenta Elisabethæ jam Reginæ, quorum primo p. 176 interdicitur omnibus membris & rectoribus Collegiorum Academicorum cum uxoribus & liberis suis intra præcinctum eorundem habitare. P. 178 Archiepiscopo Parkero in reformandis ritibus occupato post discessum Episcopi Eliensis adjunguntur operis adjutores Episcopi Londinensis & Sarumensis. In epistola p. 183 eadem Jacobo Scotiæ Regi ob egregiam indolem & virtutum amorem gratulatur, eumque, ut in professione veræ religionis persistat, hortatur.

In cujus epistolis, quæ p. 185 incipiunt, est aliqua ad eandem Elisabetham, qua ei insidias Falklandiorum, quas vix evaserat, exponit, annuamque pecuniam sibi promissam mitti petit. Reliquarum pleræque sunt ad Daniæ Regem socerum, ejusque familiam missæ. Una est directa *ad pios verbi Dei Pastores, Doctores & Ministros evangelicæ veritatis præcones*: ubique terrarum existentes, qua rogat, ut legato suo Patricio, quid ad emendationem doctrinæ & disciplinæ in suo regno necessarium videretur, communicarent. In epistola alia p. 197 ad amicum aliquem data exponit, quantas contentiones ipse cum Presbyterianis habuerit; quorum argumenta dicterio non ineleganti exceperit, dicens; *non æquum esse, ut, qui signum crucis aereum post ba-*

pti-

primum recusarent, haberent in crumena cruces solidioris & magis propriae substantiae. Exhibentur hic etiam duae ejus inscriptiones dedicatoriae, una ad Oxoniensem, altera ad Cantabrigiensem Academiam missae, Operibusque ejus praefixae, cum Oratione praefecti Bodlejanae bibliothecae, habita tunc cum Opera illa in Archivo bibliothecae reponerentur, & epistola Academiae Oxoniensis gratias agentis pro illo δώρῳ βασιλικῷ. In illa oratione memoratur tanquam notabile, quod Bodlejus fundator peculiare aliquod armarium, quo conderentur scripta a Regia Majestate profecta, instruendum mandaverit, antequam vel somniasset a Jacobo edendum aliquod literarium opus. Literae Caroli, Jacobi filii, & Gustavi Adolphi Sueciae Regis mutuae agmen hoc claudunt. Quibus accedit auctarium ex MStis musei Thoresbyani, continens praecipue literas Catharinae Parriae, postremae ex uxoribus Henrici VIII, ad classis praefectum, quem pridem amaverat, & Eduardi Regis ad ipsam, agentes de controversiis quibusdam inter illam & maritum ejus posteriorem; item aliquot epistolas Elisabethae Jacobi filiae, quae Electori Palatino nupsit, Praga scriptae, ubi tum commorabatur cum conjuge a Bohemis in Regem electo, quibus rogat Murreum, ut per fratrem ejus educationi commissum pro auxilio ipsis praestando apud patrem intercedat.

Appendix tandem operis exhibet verba postrema Jacobi Angliae Regis, ex dictis potissimum Scripturae desumta & fiduciam in Deum Christique meritum spirantia, quae, ut testatur subjuncta Guilielmi Paddi notula, ipsi agonizanti ab Episcopis praesentibus praelecta fuerunt.

DANIELIS PAREI HISTORIA BAVARICO-Palatina: GEORGIUS CHRISTIANUS JOHANNES recognovit, adnotationibus illustravit, & duplici appendice auxit.

Francofurti ad Moenum, sumptibus Frid. Wilh. Försteri, 1717, 4. Alph. 4½.

NOvae huic editioni quid Editor adjecerit, a nobis commemorandum est. Primo loco praefatio occurrit, qua de scri-

ptoribus ad historiam, remque Palatinam noscendam, spectantibus agit, & typis non solum exscriptos, sed manu etiam exaratos recenset. Attulit minorum etiam Voluminum & levioris momenti Autores, nec locum inter illos denegavit illis, qui vel versibus modo luserunt, vel panegyricos conscripserunt, vel in pompis describendis occupati fuerunt, quandoquidem & hos nonnunquam historiæ rebusque gestis lucis aliquid affundere palam est.

Palatinatus Rhenensis *τοποθεσίαν Freherus* in Originibus, *Zeilerus* in Topographia, quam in multis mancam esse, in multis vulgi stare opinionibus, falsa veris miscere, nec distincte semper procedere, notatur, *Jacobus Beyerlein* in Antiquitatibus Palatinis ex *Jo. Agricolæ* viridario & aliis MStis collectis, vernacula lingua exaratis, & a *Miegio* in Collectan. Palatinis p. 1 editis, describunt. Ad specialiora pertinent, quæ de *Greichewa*, tractu Sueviæ contermino, Chytræus in Oratione, & *Herzog* in descriptione vernacula, quæ inter alia MSpta ἀνέκδοτα latet in bibliotheca Francofurtensi ad Mœnum, tradiderunt. De *Heidelberga Autor Chron.* MSpti ab Autore Germ. Principis allegatus, *Heroldus*, *Hubertus Thomas Leodius*, *Paulus Melissus*, *Marquardus Freherus P. II* Origin. *Johannes Seobaldus Fabricius & Melchior Adami*; de *Lupuduno*, hodie Ladenburgo, *Freberus* & alii memoriæ prodiderunt. Sequuntur scriptores chorographici Manhemenses, Oppenheimenses, Neohusini, Bipontini & Lichtenbergenses. Scriptores genealogici alii universum stemma Palatinorum Rheni exhibent, ut *Jo. Sabelloine* in Genealogia Palatina, quæ MSta latet in Bibliothecis, Autor des Berichts oder Erleuterung der Geburts-Tafel &c. Basileæ 1565 4 editus, *Jo. Herold* in Exegesi, *Pantaleon Candidus & Jacobus Ludovicus Beutherus*, qui familiam Comitum Palatinorum Rheni a Carolo M. descendere statuunt, Anonymi nonnulli, & *Tolnerus*. Alii certos intra limites sese continent; ita Comites Palatinos a Ruperto Imp. prosatos *Vitus Polantus*, & Principes Bipontinos *Beutherus* collegit. Sequuntur scriptores historici.

Hic Cl. Editor primum eos produxit in medium, qui de antiquissimis Rheni Palatinis egerunt; deinde qui veterum recen-

centiorumque historiam simul complexi sunt; tum illos, qui in recentiorum rebus solum fuere occupati; sequuntur, qui sigillatim perscribendis quorundam gestis operam dederunt, immo qui aliquorum tantum laudes prosequuti sunt. Speciminis loco quædam ex iis quæ Cl. Autori observata fuerunt, delibabimus. P. 23 *Narrationem de venerabilibus Palatinis Rheni Ehrenfrido seu Ezone & Mathilde, eorumque filia B. Richeza Regina Poloniæ*, a monacho *Brunwillerensi* conscriptam, diu in Bibliotheca cœnobii Brunwillerensi latuisse docet, quam postea Actis Sanctorum ad d. XXI Maji & Tom. I Scriptor. Rer. Brunsw. Ill. *Leibnitii* insertam fuisse constat: Autorem a rebus, quas scripsit, non multum abfuisse conjicitur, cum quædam a vetula sibi narrata referat, quæ Mathildem, Ezonis Palatini conjugem, juvencula viderat. P. 25 Autores MSpti recensentur, qui recentiorum Comitum Palatinorum Rheni facta illustrarunt. *MStum de Rheni Palatinis*, additis antiquissimorum Palatinorum Rheni armis eisque variis coloribus distinctis illustratum, Herbornæ extitisse, Tolnerus autor est, qui *Joannis I* Ducis Bipontini opera concinnatum id fuisse, suspicatur. *Anonymi chronicon Ducum Bavariæ & Palatinorum Rheni*, rhythmis Germanicis maxima ex parte Sec. XVI compositum, in Bibliotheca Friderici Benedicti Carpzovii extitit. *Chronicon Palatinum*, MStum ex Bibliotheca Marquardi Freheri, nunc Jo. Petrus Ludewig possidet. *Calendarium historicum* de Comitibus Rheni Palatinis in bibliotheca Ducali Bipontina, quæ anno CIↃ IↃC LXXVII Gallis in prædam cessit, extitit. *Hermanni Witechindi* historia de Palatinis, sive Kurtze Historische Beschreibung der hochlöblichen Churfürsten bey Rhein, Herkommen, Geburt und Folge nacheinander, brevis & vix quinque plagularum libellus est, ab *Ottone Wittelspachio* incipiens & in *Jo. Casimiro* desinens. Autor primum Heidelbergæ in collegio, cui a Sapientia nomen est, docuit: post in Academia linguæ Græcæ & deinde Mathematum Professor, A. CIↃIↃ LXIX Rectoris functus est munere & d. VII Febr. CIↃ IↃCIII obiit. *Georgii Tolmidæ* historia Comitum Palatinorum Rheni, molis pariter exiguæ libellus, habet tamen, quæ frustra apud alios quæsiveris. Incipit a *Liutpoldo*, Arnulfi patre, ac de-

finit

fuit in *Joanne*, Duce Bipontino, *Friderici V* tutore. P. 27 Gottfriedi Ferdinandi Buckisch Historia genealogica Palatino-Neoburgico-Bavarica, vernacula lingua conscripta, fusius describitur, quum illa nec Ludwigio, nec Struvio, nec Nevio nec ipsi etiam Gryphio cognita fuerit. P. 56 Pauli *Hachenbergii* historiæ de rebus gestis ac vita Friderici Palatini Electoris, vulgo victoriosi, ex variis scriptoribus collectæ & in octo libros digestæ, quæ nondum lucem publicam vidit, editionem se procuraturum Cl. Editor promittit. P. 58 docet, *Leodii* vitam Friderici II Palatini in linguam Germanicam conversam & sub titulo Spiegel des *Humors* grosser *Potentat*en oder Leben *Friderici II &c. ab Hartmanno Myriciano* Sleusingæ A. CIↃ IↃ CXXVIII editam fuisse.

Sequuntur, qui de prærogativis, item de litibus ac controversiis publicis, ut de hæreditate Palatina, extincta cum Othone Henrico linea Electorali, ab Ludovico Barbato profata; de tutela electorali; de jure Vicariatus & Wildfangiatus; de jure successionis in terras Electorales extincta linea Simerensi; de controversia cum Duce Aurelianensi, &c. publicis scriptis egerunt: tum scriptores Consiliorum in controversiis Palatinis, item jurium municipalium ac statutariorum. A scriptoribus civilis historiæ ad eos, qui ad historiam Palatinatus Rhenani ecclesiasticam a tempore sacrorum instauratorum illustrandam faciunt, Autor transit, hisque addit illos, qui de Academia Heidelbergensi, scholisque in Palatinatu Rhenensi celebrioribus aliquid litteris mandarunt. Tandem illi, qui de bellis in Palatinatu gestis rebusque aliis scitu dignis egerunt, recensentur, & ultimo loco de *Parei* historia fusius agitur.

Daniel Pareus, ab Hartnaccio perperam sub *Davidis* adductus nomine, *Jo. Philippi* fuit filius, *Davidis* celebris olim Theologi nepos, natus Neohusii uno ab urbe Vangionum lapide, ubi tum pater in Gymnasio bonas docebat literas. Anno ætatis XXI Neapoli Nemetum in illustri gymnasio Casimirano, litterarum gratia versatus est. Post cum alibi, tum Hanoviæ apud patrem, ibi tum humanitatis in gymnasio studia profitentem, vixit librisque variis prelo committendis impendit operam. Quod ad mortis genus attinet, alii a latronibus in via publica, alii

in

in expugnatione Lutreæ Cæsareæ, una cum non paucis ecclesiarum ministris, trucidatum scribunt. Prelo Pareus dedit: I *Musai poema de amoribus Herus & Leandri*, Franc. 1627, 4; II *Mellificium Atticum* seu collectionem variarum sententiarum ex Autoribus Græcis deprompterum, ibid. 1627, 4; III *Quintiliani institutiones oratorias*, ibid. 1629, & Londini. 1641, 8; IV *Herodianum*, Francof. 1630 & Londini 1639, 8; V *Medullam historiæ universalis profanæ*, Francof. 1631; VI *Lucretium* cum notis, Francof. 1631, 8; VII *Lexicon Lucretianum*, ibid eod. anno, 8; VIII *Heliodori Æthiopica*, ex versione latina *Stanislai Warschewizii*, additis annotationibus, ibid. 1631, 8; IX) *Rhetoricam*, 1632, 12; X) *Medullam historiæ eccl.* 1633, 12; XI) *Historiam Palatinam* 1633, 12, jam denuo recusam. Præterea notas etiam concinnavit in *C. Sallustii Crispi historiam*, Francof. 1649 post ejus obitum editas, & in *Nonio Marcellino* Grammatico nonnihil elaboravit. Laudatur Historia hæc Palatina a Gryphio, Ludwigio aliisque, sed Hachenbergii judicio paucis probata fuit, quod humili stylo perscripta, plena ruris esset & inficetiarum. Nec diffitetur Cl. Editor, quod in recensendis antiquioribus Rheni Palatinis non mancus modo sit, sed in recentiorum etiam rebus sæpius deficiat, ordinis etiam non semper servet rationem, & cum de Comitibus Palatinis se acturum promiserit, primis duobus libris de Ducibus Bojoariæ verba faciat, ac præterea sæpius a scopo recedat, quum v. g. de Caroli M. studiis, moribus, conjugiis, agit, Heidelbergæ & Manheimii obsidionem describit, & in recensendis illarum urbium originibus, quas ex Freheri Originibus Palatinis deprompsit, prolixior est, quam res postulat. Quibus accedit, quod non pauca ex aliorum libris Pareus decerpat, plagiique reus habeatur. Editor Clarissimus, cum hunc laborem in se suscepit, opusculum primo in partes, easque tum majores, quæ libri vocantur, tum minores, sectionum nomine appellatas, tum minimas, paragraphos dictas, divisit, loca Autorum, quibus sua Pareus debet, sedulo annotavit, notasque addidit, quibus Autoris errores, maxime qui historiam spectant Bavarico-Palatinam, correxit, aut obscura explicavit; tandem duos appendices,

Z qua-

quarum prior Comites Palatinos Rheni veteres ab Hermanno I ad Othonem usque illustrem, posterior historiam Bavarico-Palatinam ab anno superioris sæculi 32, quo Pareus finivit, ad præsens usque tempus complectitur, nec non indices tres locupletissimos adjecit.

HISTOIRE DU REGNE DE LOUIS XIII ROY de France.

i. e.

HISTORIA REGNI LUDOVICI XIII, REGIS GALLIARUM, rerumque præcipuarum, quæ in universo orbe eo regnante gestæ sunt; accessit Collectio monumentorum ad res Ludovici XIII spectantium:

Tomus I, II & III.

Parif. apud Franc. Montalant, 1716, 8.

Alph. 8.

ETsi in historia Regis Ludovici XIII alii quoque laboraverint, adhuc tamen integrum sibi esse existimavit elegantissimi operis hujus Autor, quem celeberrimum Dupinium vulgo ferunt, in eodem stadio decurrere. Neque enim desunt, quæ in horum temporum Historicis desideret: fuerunt, qui tempori inservientes venalem suam fecerunt operam, affectibusque ac præmiorum aviditate pleni, Historici vero officii plane immemores, elogia Patronorum potius quam Historiam scripserunt: fuerunt & e diversa parte, qui invidia aut vindictæ studio ad consignandos temporis sui fastos accesserunt. Etenim cum his morbis laborent plerumque scriptores, qui rerum, quarum ipsi fuerunt spectatores, memoriam ad posteros transmittunt, multo majorem fidem promittere sibi poterunt Lectores a Nostro, qui multum ab illis temporibus, quæ describit, abest. Ceterum nihil se neglexisse, quod ad augendam historiæ suæ dignitatem facere quicquam possit, nihil in veritate inquirenda laboris & curæ subterfugisse, nihil e his quæ proferenda reticuisse, Noster gloriatur. Itaque & testes diligentes adhibet in libri margine, & peculiaribus Actorum tomis (quorum duos tribus his historiæ Tomis sub-

ſubjecit) cuncta monumentis optimis firmat. In Vaſſorem vero, qui idem argumentum paucis abhinc annis pertractavit, vehementiſſime invehitur. Ut de primo Tomo, qui hiſtoriam Tom. I
quinquennii a nece Henrici IV ad annum ſuperioris ſeculi decimum quintum complectitur, dicamus primo, non in Galliæ modo rebus ſubſiſtit Autor, ſed ulterius progreditur & in exterarum gentium hiſtoriam longius exſpatiatur, quam affinem Gallicis rebus eſſe ſibi perſuadet. Hinc & Germaniæ & Hiſpaniæ & Angliæ & vicinarum Rerumpublicarum acta repetit, & ad remotiores nationes Polonos, Ruſſos, Perſas, Tartaros, pag. 31.
Mauros aliasque ſæpius excurrit. Neque in recenſione rerum, quæ ad profanum & civilem ſtatum ſpectant, acquieſcit, verum & Eccleſiarum fata ſigillatim expendit, atque adeo & monaſte- 418.
riorum & collegiorum fundationes diligenter excutit, & in ædi- 425.
ficiorum publicorum atque illuſtrium origines inquirit. Denique virorum pacis vel belli ſtudiis inclareſcentium vitas, veluti coronidis loco, cuivis libro adnectit. Inter monumenta, quæ ſeorſim addita fuere, legi merentur quæſtiones Regici- 2.
dæ Franciſco Ravalliaco propoſitæ, quas ſi cum reſponſionibus componas, facile patet, quousque ſuperſtitio & malignus ac audax animus procedant. Ingens imprimis hic apparatus arreſtorum, quæ vocant, declarationum, ſententiarum, orationum, literarumque, quæ Galliarum negotia concernunt. Neque deſunt tractatuum & conventionum inſtrumenta, quæ exteros propius concernunt: quo ſpectant pacta dotalia inter Ludovicum XIII & Philippi III Hiſpaniarum Regis filiam Annam A. 1612, fœdus inter Galliæ Regem & Tigurenſes A. 1614 d. 20 26.
Jan. & pacificatio inter Sabaudiæ & Mantuæ Duces ac Hiſpa- 40.
niarum Regem d. 1615 d. 25 Jun. conſtituta. 282.

Secundus operis hujus Tomus hiſtoriam rerum præcipua- T. II.
rum, quæ triennio integro poſt ſuſceptum a Ludovico regimen geſtæ ſunt, eodem plane, quo prior, ordine recenſet. Nec minor hic monumentorum copia acceſſit, in quibus, quantum ad ea quæ extra Galliam geſta, notari inprimis merentur, quæ Vallem Tellinam, cui Rex Hiſpaniæ inſidiabatur, controverſias inter Angliam & Franciam A. 1629 compoſitas, fœdus, inter Batavos & Gallos, 1630, nec non Suecos & Gallos, 1631 factum, reſpiciunt.

T. III. Tomus III unici anni 1618 historiam exhibet. Sensit in eo Germania primos motus infelicis belli tricennalis; in Belgio vero Arminianorum & Gomaristarum dissensiones illo tempore coortæ sunt. Itaque multa de his in eo Tomo occurrunt non ubivis obvia, quæ Autor e Commentariis secretioribus hausit; ut omnino optandum sit, ut pro incredibili, qua pollet, industria Historiæ hujus, vel ipsa rerum varietate commendabilis, Tomos reliquos (& quartum jam prodiisse accepimus) mox ad finem feliciter perducat: quos cum primum ad nos pervenerint, paullo quidem accuratius percensere constituimus, instituti tantum rationem hac vice exposuisse contenti.

JOANNIS GEORGII GRÆVII ORATIONES, QVAS Ultrajecti habuit.

Lugd. Batav. apud Jo. du Vivie, 1717, 8.
Alph. 1 plag. 17.

TAnta utique cura, tantoque studio in literis antiqui Latii versatus est celeberrimus Grævius, ut omnem loquendi vim Ciceronis in lucem revocasse videatur: Et proinde illi, qui politiores, & Romanas inprimis literas amant & colunt, Cl. Burmanno multum debeant gratiæ, quod has summi Grævii orationes, in summam redactas, in lucem publico usui emiserit. Prima illarum *de literis*, habita 1661, confutat illorum argumenta, qui existimant, nihil præclari in humaniori literatura positum esse, nec quidquam momenti ad rerum publicarum tutelam & stabilitatem. Quumque hi, quibus dignitas hujus rei literariæ odio est, videant, magistros harum doctrinarum nunquam fere gubernaculis reipublicæ admoveri, sed domi in literis & otio innocentem peragere vitam; & hinc eo prolapsi sint dementiæ, ut artibus his plane nihil reliquerint loci; facunde demonstrat Grævius, tantam esse harum musarum præstantiam, ut hujusmodi argumentis iis quicquam deteri nullo modo queat. Secunda in funere viri illustrissimi *Rabodi Hermanni Schelii* recitata est 1662, quippe qui memoriam nominis edito opere *Hygini & Polybii de castris Romanorum* propagavit ad posteritatem, quod non observationibus solum illustravit, sed variis

variis quoque dissertationibus de præda, de sacramentis, de die stipendii, de stipendio ductorum, de stipendio equestri, de stipendio militari, de telis legionum, de tributo & ærario, de victu militari, quas & Grævius Tomo X thesauri antiquitatum adjecit, aliisque auxit. Tertia de *fide & veritate religionis christianæ*, dicta 1664, argumenta eorum, qui christianorum sacram disciplinam condemnant stultitiæ, commemorat, eorundemque pestilentissimos refellit errores, fidemque ac veritatem sanctissimæ nostræ religionis stabilitate sua firmare laborat. Quarta de *cometis* contra vulgi opinionem cometas esse malorum nuntios, habita est 1665. Rationes, quibus munitus hanc tuetur sententiam Grævius, in eo positæ sunt, quod in stellarum censu & numero sit Cometa; & quamvis in varietate & dissensione sint Philosophorum præcepta de cometarum natura & origine, Diogenes tamen brevissime dixit, cometam esse stellam, quæ & Pythagoræ fuit sententia, quam a Chaldæis, antiquissima sapientum natione, acceperat, & cui viri quoque præstantissimi, qui nostra tempestate in indagandis siderum motibus multum studii & temporis posuerunt, accesserunt. Si & sit vapor, inanis imago, lumen sideris densa nube collectum, nullam tamen habebit futurorum significationem, præcipue quum sequitur motum ac ordinem necessarium, servat leges illas, quas illis Deus præscripsit, quas migrare nullo pacto potest, nec unquam potuisset, etsi tenuissemus dignitatem illam, qua floruit omnium mortalium parens Adamus. Ad hæc tot bella geruntur, tot principes funguntur fatis, & aliis plurimis calamitatum malis premuntur homines, quæ nullum habent nuntium cometam. Quinta disserit de *Victoria navali*, ab Anglis mense Julio 1666 reportata. Sexta est funebris in obitum viri amplissimi *Henrici Moreelsii*, olim in academia Trajectina Antecessoris, deinde Curiæ provincialis Senatoris & urbis patriæ Consulis multisque aliis functi dignitatibus, habita 1666. Hic Moreelsius in lucem editus est d. 17 Decembr. anni quinti decimi supra millesimum sexcentesimum; in academia Harderviciana feliciter consummavit, quæ præclare cœperat; quumque in Athenæo patrio studiorum academicorum spatia confecisset, in Lugdunensem

academiam concessit, ibi Salmasium, Heinsium, Vinnium adoravit, & in Gallias suscepit iter, ubi Hannibalem Fabrottum Lutetiæ, Emundum Merillium Avarici Biturigum, & Jacobum Gothofredum juniorem Genevæ sibi conciliavit suavitate ingenii. Septima iterum funebris est in obitum viri Clarissimi *Regneri Mansveldii*, Doctoris & Professoris in academia Trajectina, habita 1671, quippe qui libellum de legitima ratiocinandi ratione, & multas disputationes de variis argumentis edidit, aliaque scripta edenda in scriniis reliquit, præcipue commentarium in Epicteti enchiridion & eruditissimas lucubrationes in librum, qui inscribitur *Discursus theologico - politicus*. Octava est panegyrica Serenissimo Principi, *Guilielmo Henrico*, Principi Arausionensi, Hollandiæ, Zelandiæ ac Ultrajecti Gubernatori hæreditario, fœderatæ Belgicæ terra marique imperatori summo, inter solennes gratulationes ob desideratissimum ejus post excessum Gallorum in urbem Trajectinam adventum, autoritate senatus Academici dicta 1674. Nona funebris in exequiis V. Cl. *Isbrandi Diemerbrœkii*, reipublicæ Ultrajectinæ Poliatri, ac in inclyta ejusdem academia Medicinæ Practicæ & Anatomes Professoris ordinarii, habita 1674. Hic edidit commentarium de pestilentia; anatomen corporis humani, in quam quicquid & antiqui noverunt, & nostrorum temporum felicitas invenit & tandem ipse rimatus est & perspectum habuit, magno contulit studio; item dissertationes de morbis capitis & thoracis; & præter hæc monimenta reliquit librum de variolis ac morbillis, ut & historias rarissimorum morborum ac vulnerum, quas collegit in primis Noviomagi, quum illuc quotidie mitterentur ex obsidione castelli Schenckii, quæ tum fervebat, sauciorum militum magnus numerus. Decima de *Palladio Trajectinorum* habita 1675, quam excipit undecima funebris in obitum V. Cl *Joannis de Bruyn*, Physices & Matheseos Professoris in academia Trajectina, 1675, & duodecima in obitum viri celeberrimi, *Francisci Burmanni*, S.S. Theol. Doctoris, & ejusdem in academia Trajectina Professoris ordin. ac ibidem eccles. Pastoris 1679, decima tertia *in natalem quinquagesimum academiæ Trajectinæ* dicta est, cui indicem illorum adjecit eorumque scripto-

rum

rum, quos urbs Trajectina tulit, antequam Academia constitueretur. Inter istos Guilielmus & Theodorus Canteri, Joannes & Otto Heurnii, Joannes & Antonius Cauchii, Gybertus Longolius, Henricus Agylæus, Lambertus Velthusius, Martinus Schoockius, singularem inprimis nominis famam consecuti sunt. Decima quarta differit de auspicatissima *expeditione Britannica*, cum potentissimus Guilielmus Arausionensis Princeps, Britanniæ, Galliæ, & Hiberniæ Rex inauguraretur d. XI Aprilis, autoritate illustrium ordinum Trajectinæ dioeceseos 1689 habita. Decima quinta de *Guilielmo* III magnæ Britanniæ Rege, habita XVII Mart. 1691, cum Magisterio collegii academici abiret; decima sexta *Mariæ Stuartæ* magnæ Britanniæ Reginæ justa persoluta sunt, quæ habita est die V Martii, qua Londini efferebatur, 1695, & decima septima in obitum *Guilielmi* III Britanniæ Regis 1702 recitata fuit. Extremo accessit *Petri Burmanni* oratio funebris manibus Cl. Grævii 1703 dicata.

C. PLINII PANEGYRICUS TRAJANO DICTUS; interpretatione & notis illustravit JACOBUS DE LA BAUNE, ad usum Serenissimi Delphini.

Londini, impensis Henr. Clements, 1716, 8.

Plag. 19.

Iterata editione renovataque panegyricum sermonem C. Plinii, imperatori Trajano dictum, videmus. Oratio hæc elegantissimum antiquioris eloquentiæ Romanæ exemplar est, ita ut tam rebus sua concinnitas, quam verbis nativa vis insideat, quam evolvi ab illis decet, qui ad genuinam facultatem dicendi pervenire cupiunt. Fuerunt eo nomine summi & eloquentiæ verioris scholasticæque rei amantissimi viri, quibus commodum & e re literarum esse visum fuit, fœtum hunc Plinii nova induere facie, castigare, additamentis augere atque illustrare, ut publicæ consulerent utilitati. Inter monimenta illa veterum autorum, quæ erudita Galliarum ingenia in usum Serenissimi Delphini paraphrasi & adnotationibus explicata dederunt, hoc quoque Plinii est, cui illustrando *Jacobus de la*

Baune

Baune suam operam studiumque consecraverat. Non est, quod lectorem edoceamus, quid de la Baune præstiterit, numque suo officio, quod eruditi ac prudentis interpretis est, fecerit satis, quum editionem ipsius usu multi temporis cultoribus Latinæ eruditionis satis cognitam esse constet. Sed tamen editionis hujus ab Anglis repetitæ paucis facere mentionem, non ab re esse putamus. Eadem se exhibet facie, qua Parisiensis: Londinensis Editor nullum præmisit præfamen, quamvis ipsi operi vita M. Ulpii Trajani sit præfixa. Observationes retinuit integras, nec quidquam in illis immutavit; quæ & ipsi textui ita subjectæ sunt, ut in oculos lectorum facile incurrant. Huic vero editioni quædam notæ selectiores Lipsii, Livinei, Catanæi, Rayani, Baudii, Rittershusii accesserunt, sed Editor talem illarum delectum instituit, ut junioribus philologiæ studiosis, & simplici grammaticæ eruditioni tantum inservire queant. Reconditæ latinitatis & critices momenta haud attingunt; sed locutiones formulasque Plinii, quæ videbantur difficiliores, aliis vocibus communi loquendi consuetudine frequentioribus explicant. Fuisset omnino rei scholasticæ consultum, opus hoc Plinii ejusmodi illustrare adnotationibus, quæ ex Græcis aliisque Latinis scriptoribus depromtæ, & ex quibus videant adolescentes, unde vera eloquentia tam materiam, quam pulcritudinem suam expetat. Ceterum additæ observationes non tanti momenti sunt, ut specimina earum quædam colligere, habeamus necesse. Extremo apparet quoque Index vocabulorum omnium, quæ in Plinii Panegyrico leguntur.

CHRISTIANI GOTTHULFF BLUMBERGI, S. S. Theol. D. & Superint. Cygn. Fundamenta Linguæ Copticæ, in gratiam eorum conscripta, qui linguam Copto-Ægyptiacam brevi facilique methodo exoptant.

Lipsiæ, sumtibus Friderici Groschuffii, 1716, 8.

Plag. 7.

SUmme Rev. Autor, cujus scripta, Mysterium Papali Coronæ adscriptum vindicantia, in Actis A. 1702 p. 490 & 1711 p. 279

279 recenſuimus, in Præfatione libelli hujus hiſtoriam potiſſi-
mum linguæ Copticæ, uſum, & inſtituti rationem exponit. Ita-
que de lingua veterum Ægyptiorum eorundemque literis non-
nulla præmittit, eamque poſt Ebraicam antiquiſſimam eſſe, p. 1.
probare conatur. Literarum natales Hermeti, qui & Mercurio
dictus, tribui refert. Duos autem Hermetes Ægyptios extitiſ- 2.
ſe, unum literarum inventorem, alterum ſcientiæ reſtaurato- 3 ſq.
rem, & per illum Moſen, per hunc Joſephum ſignificatum fuiſ-
ſe, autumat, quamvis ea ſententia cum Chronologia minus
convenire videatur. Taxat porro Kircherum, qui primas lite- 7.
ras in orbe terrarum fuiſſe Ægyptiacas, quas Cadmus in Græci-
am invexerit, in *Oedipo Ægypt.* tradit, & quatuor characterum
Ægyptiacorum genera ex Arabico quodam ſcriptore in *Obeliſco
Pamph.* recenſet, imo & tria illa Ægyptiorum ſcribendi genera,
quæ a Porphyrio & Clemente Alexandrino exponuntur, in
Prodromo Copto magnopere conturbat. Ipſe autem idem illud 8.
triplex Ægyptiorum ſcribendi genus, hieroglyphicum, *ἱερατικὸν*
& epiſtolographicum de eo, quod in columnis & Deorum figu-
ris ſeſe obtulerit; quo ſacrorum ſcribæ uſi ſint; quodque Cle-
mentis ævo, quo lingua Græca eruditis familiaris erat, in uſu fu-
erit, interpretatur. Additis quoque nonnullis de hieroglyphi- 9.
ci ortu, reliquiis & interpretibus recentioribus, nec dubitat, ve-
teres Ægyptios duos hieroglyphica a vulgo occultandi modos,
ſive per fabulas & allegorias, ſive per figuras aut certa ſymbola,
habuiſſe. Et hinc aſſentitur illis, qui veterum Sinenſium ſcri- 10.
pturæ genus cum Ægyptiorum hieroglyphico ſcribendi modo
convenire aſſerunt. Poſt Hieroglyphicam vero illam ſcribendi 12.
rationem ſacerdotes Ægyptiorum animi ſenſa per certas literas
expreſſiſſe, docet; at, quales illæ fuerint, haud ſatis conſtare 13.
fatetur. Neque id mirum ulli videri poſſe, arbitratur ex eo,
quod lingua Ægyptiorum ſub Perſis, Græcis, Romanis, Sarace-
nis, Turcis variis mutationibus fuerit obnoxia. Atque inde et- 14.
iam colligi poſſe putat, quid de hodierna lingua Coptico-Ægy- 15.
ptiaca ſtatuendum ſit. Nempe, cum ſub Ptolemæis præ patrio
Ægyptiorum ſermone lingua Græca prævaluerit, linguam Ægy-
ptiacam non tantum propriarum literarum jacturam ſubiiſſe,
ſed etiam Græcorum literas & voces adoptaſſe; atque adeo ſuf- 16.

fragium mereri Beemannum, asserentem, quod hodierna lingua Coptica ex Ægyptiaca antiqua & Græca conflata sit. Hac autem lingua uti hodienum Coptitas, a Copto Thebaidos metropoli denominatos, & Christianæ religioni addictos, eorumque non paucos Alexandriæ & in Abyssinia habitare, unum Patriarcham in Cairo urbe commorantem venerantes, memorat.
p. 17. Observat præterea, illos Scripturam in suum idioma transtulisse, in Vaticana obviam. Alios etiam Codices in Bibliotheca Bodlejana, & Parisiis in Regia, Coisliniana & Montfauconii extare.
18 sqq. Ceterum multas eorum voces cum Ebraicis convenire, & vocabula etiam Latina & Græca corrupta linguæ illorum admixta
20 sqq. esse, ostendit. Quantum ad usum hujus linguæ, illam explicandis quibusdam peregrinis Scripturæ vocibus, & ritibus antiquis illustrandis inservire posse, exemplis nonnullis ex Kirchero, Pfeiffero, & Andrea Mullero petitis declarare studet. Dum inter alia ibi Pharaonis nomen cum Kirchero & Pfeiffero e lingua Coptica *Rex meus* exponit, & Vitringæ & Jaquelotio aliter de illo sentientibus respondet, dicere etiam aliquid potuisset de Cl. Perizonii conjectura, qua in Orig. Ægypt. c. 21 p. 394 nomen Pharao seu Pharo ejusdem esse originis & significationis cum vocabulo *πίρωμις* apud Herodotum suspicatur; quamque uberius postea probare allaboravit Cl. Oldermannus in peculiari scripto, cui titulus: *Pharao Herodoto πίρωμις h. e. Optimus*, Helmstad. 1712. 8. An vero satis feliciter, dubitabunt illi, qui viderint, ex Herodoto II, 143 saltem apparere, quod Pontifices Ægyptiorum nomine *πίρωμις* fuerint insigniti, & ex Herodoto c. 142, Diodoro Siculo Lib. I p. 64 ed. Rhodom. & aliis meminerint, Pontifices Ægyptiorum a Regibus eorundem fuisse distinctos. Nobis autem hac occasione observare liceat, quod vox *πίρωμις* Herodoto *καλὸς κἀγαθὸς bonus & probus* exposita, si, demta terminatione *ις* paulo mollius breviusque pronuncietur, cum Germanorum *fromm*, pariter *probum* notante, ma-
28. gnam cognationem habeat. Sed ut ad Maxime Rev. Autorem nostrum revertamur, ille rationem instituti exponens declarat, inter fructus orientalis literaturæ, cui juvenilibus annis fuerit deditus, hæc esse linguæ Copticæ Fundamenta, eaque se ideo edenda in lucem putasse, quod Kircherus in linguæ Copti-

cæ

ex Prodromo ejusdem præcepta ex scriptoribus Arabicis suppeditans, sæpe erraverit. Spem quoque facit, fore, ut & Dictio- 29.
narium Coptico-Latinum, & Latino-Copticum prelo submittat. 32.
In ipsis Fundamentis de Literarum constitutione & lectione, vocis analogia, Nomine, Pronomine, Verbo, Particulis, Syntaxi septem membris breviter & dilucide præcipit, orationem Dominicam, lingua Coptica exhibitam, brevi analysi juxta præcepta sua diluit, & ut constet, quænam Poeseos apud Coptitas sit ratio, Hexastichon Copticum, quo Serenissimum Saxoniæ Electorem, *JOHANNEM GEORGIUM II* b. m. B. Pfeifferus die natali excepit, in fine subjungit.

Kurtze Abhandlung von Verstand des Menschen rc.

i. e.

BREVIS COMMENTATIO DE INTELLECTU HUmano ante & post lapsum humani generis; Autore JO. CHR. KUNDMANNO, Med. D. & Pract. Uratislaviensi.

Budissæ, apud Dav. Richter, 1716, 8.

Plag. 15.

TRadit Experientiss. Autor ea *duobus libris*, quæ de facultatibus & operationibus intellectus nostri ab aliquo tempore meditatus est. Sicque *L. I c. 1* brevibus creationem macro & micro-cosmi, & *Cap. 2* præstantiam intellectus Protoplastorum in Paradiso viventium exponit, simulque de impositione nominum animalibus brutis datorum aliqua observat. *Cap. 3* agit de lapsu generis humani, de arbore vitæ & necis, deque metamorphosi hominis post comestionem exitialem & aliis. Capite 4 vero inquirit in corruptas aliquot intellectus corrupti ideas, quales sunt plurimi conceptus de Deitate spirituumque essentia nimis crassi & corporei. Qua occasione quoque nonnulla de vi animæ præsagiendi, de ominibus mortem hominis antecedentibus, nec non similibus animæ sibi relictæ operationibus miris afferuntur. Ex multis unicum exemplum
adduxisse operæ pretium erit Dn. Christoph. Rhumbaumii Med. 77.
D. & Pract. Uratislav. qui de statu ægroti non extra periculum constituti admodum sollicitus, demum in mediis curis obdormiscens visus est sibi in somno librum accipere, in quo omnis curationis methodus pariter ac ipsa, quibus utendum erat, remedia clare satis descripta erant. Qua re ille commotus atque

expergefactus talem unquam librum sibi obvenisse non recordatur; notat nihilominus Titulum scripti & paginæ numerum; ipsamque methodum præscriptam, cujus recordabatur, in sanando homine misero felici successu adhibet. Quid fit? post aliquot demum annos prodit liber simili plane Titulo insignis, quem cum Rhumbaumius avidissime evolveret, cum stupore & methodum illam, & in eadem quidem, quam notaverat, pagina reperit. In *Libro secundo* pergit Cl. Autor ad operationes Animæ in corpus humanum: in quo efformando, movendo & conservando tota, quanta est, occupata est. Percenset ergo *Cap. 1* brevem historiam conceptionis humanæ, formationis in utero, generationis, educationis etiam, alimentationis, digestionis, secretionis & reliquarum, quæ ad nostri conservationem necessario requiruntur, actionum vitalium. Cum autem, quicquid contra moliatur anima, ob diversissimas tamen rationes corpus nostrum in conceptionem adeo pronum sit, ut non possit non sæpenumero in statum turbatum & morbosum labi: hinc *Cap. 2* laudantur operationes mentis Therapevticæ, quibus illa corpori afflicto prospicit, vitiosa emendat, confusa digerit & quæ nullo modo correctionem patiuntur, ejicit atque exterminat. Ultimo denique capite, quantæ sint Pathematum animi in corpus etiam robustissimum vires, tum rationibus tum exemplis probat notatu dignis, & cautelas simul non contemnendas circa regimen ægrotorum diversaque medicamentorum genera subministrat.

Ceterum multa ubique curiosa & lectu jucunda in notis ad paginarum oras rejectis obveniunt, quæ sive propria experientia, sive prolatorum scriptorum lectio Cl. Autori suggessit. Dolendum saltem, tot fœdos in libellum Typographi errores absente Autore irrepsisse: quod ipsum calcaris instar esse potest Cl. Dn. Kundmanno, ut proxime secundam emendatiorem & altera Parte de *intellectuum differentia* (cujus in præfatione spem facit) auctiorem editionem lectori exhibeat, cui si capitum quoque & librorum synopsin addere non gravaretur, singularem apud lectorem gratiam initurus esset.

DESCRIPTION DE L'ACADEMIE ROYALE DES ARTS de Peinture & de Sculpture par M. Guerin, Secr. &c.

i. e.

DESCRIPTIO ACADEMIÆ REGIÆ ARTIUM, Picturæ & Sculpturæ; Autore Dn. GUERIN Acad. Secr. perp.
Parisiis, apud Jac. Collombat, 1715, 12.
Plag. 11 fig. æn. Tabb. 7.

AUtor nonnulla de incrementis, quæ sub Ludovici XIV auspiciis, scientiæ artesque in Galliis ceperunt, præfatus, p. 12 refert nomina XII Professorum, qui post A. 1648 d. 1 Feb. quo primum Academici coierunt, provinciam illam primi administrarunt. P. 24 sq. sodalium classes enumerat: atque hic memorantur 1 Director, qui concionibus præest, quique post triennium provincia illa decedit; 2 Cancellarius perpetuus, sigilli custos; 3 quatuor Rectores, quorum tres perpetui, qui, absente directore, ejus partes obeunt; 4 Rectoribus additi duo Adjuncti, itidem priorum absentium munia occupaturi; 5 Professores XII, quorum quilibet menstruo spatio præceptiones illarum inculcat artium, discipulorumque studiis providet; 6 octo Professoribus Adjuncti; 7 duo alii Professores Anatomiæ, Geometriæ & Perspectivæ; 8 Thesaurarius, custos academicorum operum ac monumentorum, qui & stipendia Regia cuivis solvit; 9 Consiliarii, vel honorarii & ob artium istarum cultum atque amorem admissi, in deliberationibus sua quoque Acta conferunt, quamvis ipsi Academiæ sodales non existant, vel, Academici sex, qui ceteris virtute & artis scientia antecellunt. 10 Secretarius, qui observationes gestaque describit & conservat. Reliqua pars opusculi artificiosis operibus, eorundemque conditoribus, nec non conclavibus, in quibus congregantur, & in quibus opera sua disponunt Academici, describendis, destinata est, quo de non est ut hoc loco multa commemorentur.

ELOGIUM JACOBI GRONOVII.

AMisit clarissima Lugdunensium apud Batavos Academia præterito anno Jacobum Gronovium, Virum, qui dum vixit, assiduam dedit operam, ut bonas literas ornaret, & quicquid ingenio & doctrina poterat, ad communem omnium utilitatem conferret. Natus est Vir celebris Daventriæ oppido Belgii fœderati nobilissimo, patremque habuit Virum itidem præclare doctum, qui Daventria relicta Lugdunum abiens hunc filium artibus, quæ in puerilem ætatem cadunt, satis excultum eo secum

 duxit,

duxit,& nihil eorum,quæ ad formandum poliendumque ejus ingenium pertinere videbantur, prætermisit. Inprimis cum singulari naturæ instinctu literarum Græcarum & Latinarum amore eum flagrare animadverteret, non retraxit ab hoc laudabili instituto,imo acriores ei admovit stimulos,& ut in egregio proposito persisteret,& amœniora literarum studia cum Juris scientia conjungeret,vehementer hortatus est. Quo factum, ut accepta peregrinandi potestate in Angliam optimam literarum sedem primum excurreret, & in Academia Oxoniensi, & Cantabrigiensi e codicibus manu exaratis sedulo colligeret, quicquid futuro tempore usibus suis proficuum existimabat. Hic in complurium doctorum virorum amicitiam admissus est,& cum Pockio,Pearsonio, præcipue autem Merico Casaubono,tam familiariter vixit, ut & postremus morti proximus inter mutuos ejus complexus exspiraret. Ex Anglia redux,fructus,quos ex ista peregrinatione tulerat,illico cum eruditis communicavit, & Polybium Historicum Græcum suis & Casaubonorum observationibus illustratum edidit. Qua & re proceres urbis patriæ,quibus Gronovii ingenium mirifice placebat, adducti, provinciam, quam Hogersius olim tenuerat, ei decreverunt,quam tamen exteris invisendis regionibus intentus modeste abnuit, & sequenti anno in eorum societatem,qui illustrem Paatsium ordinum Belgicorum legatum in Hispaniam comitabantur, adsumtus est. Inde Italiam petiit, ubi tantum gratia apud magnum Hetruriæ Ducem valuit, ut Magliabecchio & purpurato Patre Mediceo pro ipso potissimum adnitentibus, in locum Chimentelli Professoris Pisani sufficeretur. Neque tamen diutius ibi commoratus est,sed elapso duorum annorum spatio Venetias, Patavi umque evolavit. Cum vero accidisset, ut morte propinqui cujusdam opimam hereditatis portionem ad se devolutam cerneret, retulit iterum pedem in Germaniam,& sibi ac Musis suis deinceps vivere decrevit. Sed non diu admodum hoc literato otio frui potuit, quandoquidem A.1679 Lugdunum evocatus, & Professoris officio admotus est, ubi primo statim in Academiam introitu tam egregie se commendavit Patribus,ut pensionem huic muneri attributam quadringentorum florenorum accessione augerent. Ad exteros aliquoties invitatus est, nihilominus tamen Lugdunum suum Patavio, Kilonio,aliisque locis,quo voca-

vocabatur, perpetuo prætulit. A. 1702 titulo Geographi Lugdunensis & lautiore iterum stipendio ornatus est. In eo jam ejus industria versabatur, ut Tacitum scriptorem gravissimum variis adnotationibus auctum in lucem emitteret, cum fatum interveniret cœptis, & filiam ejus natu minimam, quam eximio amore diligebat, inopinata morte extingueret. Qua domestica clade ita parens perculsus, & quasi extra se positus fuit, ut die XXI Octobr. præteriti anni, postquam undecim dies lectulo fatali adfixus decubuerat, simili modo ex hac vita emigraret. Alter filiorum, quos reliquit, arti medicæ, natu vero minimus juris scientiæ & elegantioribus literis studium suum addixit. Ceterum Gronovius non admodum placido, sed paululum acerbiore ingenio fuit, quod inprimis controversiæ, quæ ipsi cum Fellero, Perizonio, If. Vossio, Fabretto, Blancardo, Clerico, Kustero aliisque intercesserunt, satis superque testantur. Scriptorum, quibus inclaruit, larga messis est, quoniam vero maximam partem in his Actis nostris recensentur, illa saltem hic indicasse sufficiet. Edidit autem 1) Macrobium cum suis, Pontani, & Meursii observationibus, Lugduni 1670 in 8 & Londini 1694, 8. 2) Polybium cum suis & ineditis Casauboni utriusque, Valesiique, & Palmerii notis, Amst. 1670, III vol. in 8. 3) Cornel. Tacitum cum variorum Commentariis, Amst. 1673 & denuo 1685, II volum. 4) Supplementa Lacunarum in Ænea Tactico, Dione, & Arriano, Lugd. Bat. 1675 in 8. 5) Tit. Livium Amst. 1679, 8. 6) Stephani Byzantini Fragmentum de Dodone exercitationibus Academicis illustratum, Lugd. Bat. 1681, 4. 7) Henrici Valesii Notas in Harpocrationem Lugd. Bat 1682, 4. 8) Senecam Tragicum Amst. 1682, 8. 9) Exercitationes Academicas de Pernicie & casu Judæ, Lugd. Bat. 1683, 4. 10) Epictetum, Delph. 1683, 8. 11) Pomp. Melam cum Excerptis ex Julio Honorio, & Æthici Cosmographia, Lugd. Bat. 1685, 8. 12) Dissertationes de Origine Romuli, Lugd. Bat. 1684, 8. 13) Responsionem ad Cavillationes Fabretti, Lugd. Bat. 1684, 8. quibus Fabretti ficto Jasithæi nomine Apologema ad Grunnovium, in ejusdemque Titivilitia seu somnia de T. Livio opposuit. 14) Leonardi Augustini Gemmas & Sculpturas antiquas, Franequ. 1685 & 1694, in 4. 15) Aulum Gellium, Lugd. Bat. 1687 in 8 & 1706, in 4. 16) Lu-

Lucianum Gr. & Lat. II Vol. Amst. 1687, 8. 17) Stephani Byzantini editionem Berckelianam, Lugd. Bat. 1688, fol. 18) Cebetis Tabulam Gr. & Lat. cum notis suis, Lugd. Bat. 1687, 8. 19) Jo. Fred. Gronovii de Sestertiis, seu subcesivorum pecuniæ veteris Græcæ & Romanæ Libr. IV, Lugd. Bat. 1691, 4. 20) Ciceronis opera cum notis, Lugd. Bat. 1692, 4. II Vol. & 12. V Vol. 21) Ammianum Marcellinum cum Lindenbrogii, Valesiorum & Gronovii notis, Lugd. B. 1693 in fol. & 8. 22) De Icuncula Smetiana, qua Harpocratem indigitarunt, Lugd. Bat. 1693 in 4. 23) Harpocrationis Lexicon Græce cum suis & Valesii Maussacique notis, Lugd. Bat. 1696 in 4. 24) Gorlæi Dactyliothecam, Lugd. Bat. 1695, 4. II Vol. 25) De duobus lapidibus in agro Duyvenvoordiensi repertis, L. B. 1696, 4. 26) Rycquium de Capitolio Romano cum Not. Gronovii, L. B. 1696, 8. 27) Q. Curtium cum ipsius & variorum notis, Amst. 1696, 8. 28) Thesaurum antiquitatum Græcarum, L. B. 1697-1702 fol. XII Vol. 29) Geographiam antiquam, hoc est, Scylacis Periplum maris mediterranei, Anonymi Periplum Paludis Mœoticæ, Agathemeris Hypotyposin, cum notis Vossii, Palmerii, Tennulii, & Gronovii, L. B. 1697, 4 & 1700, 4. 30) Manethonis Apotelesmatica cum versione Latina & notis, L. B. 1698, 4. 31) Suetonium a Salmasio recensitum cum emendationibus Gronovii, L. B. 1698, 12. 32) Animadversiones in Scylacis Oxoniensem editionem, & dissertationes Dodvvellianæ de Scylacis ætate examen, cum Ephori fragmento ex Cosmæ Topographia, L. B. 1699, 4. 33) Memoriam Cossonianam, adjecta nova Editione monumenti Ancyrani cum not. Gronovii, L. B. 1695, 4. 34) Phædrum cum Joh. Frid. & Jac. Gronovii notis, & Nic. Dispontini Collectaneis. L. B. 1703, 8. 37) Arrianum de expeditione Alexandri cum ejus Indicis, addita Vulcanii versione interpolata, & suis animadversionibus L. B. 1704, fol. 36) Minutium Felicem cum not. varior. & suis, addito Cypriano, & Firmico, L. B. 1709, 8. 37) Fragmentum Josephi, quod continet decreta Romana & Asiatica pro Judæis, cui additæ sunt notæ ac emendationes variæ in Suidam, L. B. 1712, 8. 38) Herodotum Gr. & Lat. cum not. L. B. 1715. De ceteris, quæ adfecta habuit Gronovius, spes adhuc superest, fore, ut a filiis suo tempore edantur.

In Act. M. Mart. p. 98 l. 13 post *Platonica* insere *placitis*; l. 22 pro *κανήχησιν* lege *κατήχησιν*; p. 99 l. 7 pro *ἀκανάςαλον* lege *ἀκατάςαλον*; p. 141 l. 6 pro *Jus gratia* lege *Jus grutia*.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno MDCC XVII.

GERARDI NOODT, JC. ET ANTECESSORIS Commentarius in D. JUSTINIANI Digesta sive Pandectas Juris enucleati, ex omni vetere Jure collecti; quorum prima Pars in quatuor Libros distributa hoc volumine exponitur.

Lugduni Batavorum, apud Jo. van der Linden, 1716, 4. Alph. 2 plag. 5.

INter tot alia decora celeberrimi JCti Gerardi Noodt hoc etiam referendum putamus, quod cum integra ætate perpetim deprecaretur ad Pandectas justum commentarium scribere, nunc flexa illa, prope ultro tantum opus in se susceperit. Non is sane hic ingressus est vulgare iter, nec aliena demum vestigia sequitur, sed multum vindicat suæ industriæ. Præfationis loco haberi postulat duas Dissertationes, de Civili prudentia, & de causis corruptæ Jurisprudentiæ. Deinde præcipuam se habuisse curam ait Edicti perpetui, & exemplo Jacobi Gothofredi tentavit textus ex eodem libro prisci alicujus JCti sumptos, sed distantissimis titulis dispersos, suo autori restituere, eosque iterum veluti combinare. Idem illud consilium Jacobi persecutus erat ex Nostratibus illustris D. Georgius Guilielmus Leibnitius, doluitq; paucis ante obitum diebus, laboribus istis suis ultimam manum imponi neque a se, neque ab Amicorum aliquo, (promptum enim se profitebatur ad MSc. communicationem) non potuisse. In quascunque nunc operas incidant schedæ istæ, certum est, posse nos præsentibus tantisper frui: in quibus plurima etiam noviter inventa detectave & ante non animadversa deprehenduntur. Occupavit autem Vir sui nominis famæque, *Jo. Clericus*, Libri I titulos priores tres To-

mo V Bibl. A. & M. p. 181 partis primæ, voluitque, a Theologo & Polyhistore etiam, JCti nostri magna in omnem rem literariam merita prædicari. *Il n'y a point ici*, inquit, *de paroles perdues.* Spargit autem is subinde etiam suas observationes; & ad
Lib. I. *L. I §. 1 merito nos quis sacerdotes justitiæ appellet*, annotat p.
Tit. I. 186: *C'est en effet la fin des bonnes Lois, & il faut rendre cette justice aux anciens JCtes Romains; que de reconnoitre, qu'ils ont conservé en Occident & en Orient les idees du juste & de l'injuste, à l'egard d'une infinité de cas; que les Barbares, qui envahirent l'Empire Romain, auroient entierement effacées sans eux; à quoi la Jurisprudence Canonique n'auroit pas peu contribué. Les dissensions des Chrétiens, & la Domination Ecclesiastique introduisirent bien des Maximes entierement contraires au Droit Naturel, auquel l'ancien Droit Romain n'avoit donné que peu, ou point d'attente; sur tout si l'on considere, que les Chrétiens auroient du être, par la religion qu'ils professoient, infiniment plus equitables, que les Romains.* Statim Ulpianus: *justitiam colimus; & præterea boni & æqui notitiam profitemur: bonos non solum metu pœnarum, sed præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes.* Mox *L. 10 §. 1* juris præcepta sunt tria. *Sensus horum*, ait D. Noodt loquens de justitia interna & externa simul, velut duplici objecto artis, *fugit plerosque.* Et comprobat hanc interiorem *D. Clericus* iterum p. 191, quæ sane videbatur superare captum Ulpiani, JCti Gentilis, & plane pertinere non tam ad Stoicorum philosophiam, quam multo adhuc subliniorem. Totus propemodum in eo est *D. Clericus*, ut integram Commentationem nostri ad Lib. I Tit. 1 totidem verbis, (adeo in ipsis complacuit sibi) repetat ac describat: quod nobis sentimus non esse similiter integrum. Illud etiam caput egregium de Lege Regia, quod a nostro pridem Lib. I Obs. c. 3 pertractatum denuo post dissertationem de eodem argumento, quam 1699 publice primum recitaverat, ita tangit *D. Clericus* p. 208: *il n'est pas vrai, que le peuple s'en fut privé lui même, en mettant l'Empereur en sa place.* Omisit tamen non immerito expositionem *L. 2 §. 16 ne quid in loc. publ.* ceu JCtis propriam. *Turbant ibi*, inquit D. Noodt, postrema verba vehementer & per conjectu-

ram

ram ea ita reddit: *nisi forte quis hoc impetraverit causa cognita & æquitatis ratione.* Omittit etiam *D. Clericus*, quod circa Responsa prudentum expressit Noster: ante Augustum, & statim post LL. XII Tabb. licuisse omnibus, fiduciam studiorum habentibus, inde vero paucis tantum, de jure respondere. Per Theodosium autem demum juri scripto annumerata esse quorundam responsa, ac tunc accepisse autoritatem lectionis & juris conditi. Titulum II diligentiæ & eruditioni Viri illustris, Corn. van Bynckershoek, spe proxima commendans, verba XII Tabb. *privilegia ne irroganto*, ad Tit. III exponenda ait Noster in malam partem: ut, si nova infligatur pœna aut vetus gravetur. Fuisse eam prohibitionem ubique necessariam libera republica, ob nimiam potentiam tribunorum: mutata tamen etiam rep. adhuc obtinuisse, *L. 1 §. 2 de Constit. princ.* minore licet periculo, & nulla causa odii principalis in privatos infra principem constitutos. Quæ ita transtulit *D. Clericus* p. 214: *mais la Republique etant changée, lors que le Prince étant au dessus de tous n'avoit pas de sujet de hair les particuliers, on crut, qu'il n'y avoit pas de danger, à lui accorder ce Droit.* Copiosior est Noster in eruenda mente Ulpiani, *L. 31* & remitit nos ad laudatam Dissertationem de jure summi Imperii, atque ad Lib. I Obs. c. 3, 4. Ab Ulpiano non disputari, an sit Princeps solutus legibus omnibus, sed an habeat privilegium a Lege Julia & Papia? Textum enim hunc depromptum ex ejus Libro XIII ad legem illam Juliam & Papiam. Etiam una vero qui solutus sit lege, legibus solutum illum dici, ex usu Latini sermonis. Respicere Ulpianum ad id, quod Caligula primus per Senatum hac lege sit solutus, cum ei necesse esset, ne caducaria illa teneretur. Augustum & Tiberium eadem nondum solutum fuisse: Augustum tamen lege Cincia, Consulatu demum ejus decimo, deinde aliis etiam, scilicet nominatim: ceteris æque, atque alios cives obligatum. Ne hic quidem *D. Clericus* deseruit Nostrum p. 218: *C'est une matiere importante & sur laquelle bien des gens s'etoient trompez: en s'imaginant, que le Senat avoit declaré que l'Empereur n'etoit obligé d'observer aucune loi: ce qui est absurde.* Textum Ulpiani *L. 34 h.* ita legit D. Noodt, *an etiam contradicta aliquando, judicio firmata sit consuetudo:* observasse hanc lecti-

T. 2.
T. 3.
T. 4.

onem. Leunclavium Lib. 2 notator. c. 3 ex ſententia verſionis Græcæ, *quum aliquando in dubium vocata, judicio firmata fuit.* Jam vero mentem Conſtantini in *L. 2 C. quæ ſit long. conſvet.* ex hiſtoria Eccleſiaſtica illuſtrat. Proconſulem Africæ Proculum, Gentilem forte, quæſiviſſe ab Imperatore, an autoritas conſuetudinis uſusque longævi contraria lege queat infringi in cauſa religionis? Reſpondiſſe Conſtantinum: ſi conſuetudo ratione & veritate nitatur, non debere; ſin mala ſit, magis errorem videri, nec minus lege quam ratione vinci. In quam rem præſto ſunt loca Lactantii & Symmachi. De ſuo addit his D. Clericus p. 222 textum Conſtantini ejusdem, *L. 2 C. Theod. de maleſ. & mathem.* ubi religio Gentilium propria vocis acceptione vocetur conſuetudo: *& conſuetudinis veſtræ celebrate ſolennia.* In

T. 5. textu Florentini, libertas eſt naturalis facultas, *niſi ſi quid vi aut jure prohibetur, L. 4 h. t.* Verba hæc ultima pro iisdem poſita videntur D. Noodt, quo modo tutela dicatur vis, ac poteſtas.

T. 6. Jus patriæ poteſtatis contendit adhuc obtinuiſſe tempore Papiniani; eaque occaſione lucem dat obſcuro illius loco, *Tit. IV Collat. leg. Moſaic. & Rom.* Neque obſtare textum Hadriani in verbis Marciani *L. 5 de lege Pomp. de parricid.* Non eſt, inquit, hoc vulgatæ eruditionis. Nam ab Hadriano non ademptum eſt ibi patri jus vitæ & necis in filium per conſtitutionem aliquam generalem, ſed jure ſingulari & per reſcriptum perſonale deportatus erat in Inſulam, quod filium necaſſet in ſylva & venatione per inſidias, latronis magis quam patris jure, nec cognita cauſa delicti, quod novercam adulteraret. Id vero reſcribere licuiſſe Principi extra ordinem, ſuadente ratione etiam adverſus legem communem. Inflexum deinde fuiſſe jus illud patrum reſcripto demum Imp. Alexandri ad libellum Artemidori, patris, *L. 3 C. de patr. pot.* jubentis, Præſidi provinciæ offerri filium, in contumacia perſeverantem. Et hic iterum non extare Conſtitutionem quidem generalem: ſed uſu mox arreptum illud reſcriptum a JCtis, & in jus novum tranſiiſſe, ceu plenum humanitatis. Hac enim reſpicere Ulpianum *L. 2 ad L. Corn. de Sicar.* ipſumque Paulum: qui eo nomine ſupplendus ſit in *L. 11 de Lib. & poſth. quos & occidere licebat*: ante reſcriptum ſcilicet Alexandri.

dri. Pœnam autem cum patri occidenti simul non constituisset ille, eam a Constantino primum & palam sanciri. *L.un. C. de his,qui par. vel lib.* Bene recensuit hoc caput, quia est historicum quasi, etiam Autor des Nouvelles de la Rep. des lettres, qui operas D. Clerici persequitur *art.7 p.413: L'Empereur Alexandre fut le premier qui donna atteinte a ce Droit mais il ne fixa pourtant point de peine contre celui, qui n'obeiroit pas a ce rescript. Ce fut l'Empereur.* Supple, *Constantin.* Transiliit autem emendationes textuum omnes, hic quidem frequentissimas; sufficere existimans, si universim de iis diceret, *on trouve a chaque page des remarques nouvelles sur des textes corrompus, sur d'autres tronquez ou interpolez, auquels il faut faire des additions, ou des retranchemens, sur l'origine & les progres des Loix, & sur quantité d'autres matieres curieuses & utiles*, p. 414, 415. Nostrum autem fuerit, præcipua specimina istius medicinæ in gratiam JCtorum hic exhibere. Et prompte adest nobis locus Pauli, *Lib.4 Sent.tit.9* § *5*, collatus cum *L.12 de stat.hom.* Levis emenda nocuit *d.*§.*5*, altera vocula *aut*, qua bis utitur, mutante locum. Legit, *ut aut septimo, aut pleno decimo mense partus maturior videatur* pro, *ut aut septimo pleno, aut decimo.* In *L. 34 de Adopt.* supplet verbum, *Legis*: an Legis actio ulla sit? pro, *an actio nulla sit.* Labeo putat, nullam esse Legis actionem. Adoptio enim est Legis actio. Cespitat autem circa *L.8 h.* & fatetur, se nondum potuisse ad liquidum deducere, quemadmodum lucem ibi faceret Modestino. *Doceant*, inquit D.Noodt, *eruditiores: habebo gratiam.* Recte constitutum est a D.Claudio, ut curatoris autoritas intercederet in arrogatione, & mutatum adeo, quod ante obtinuerat, ut illa non intercederet. Nihil hic de fœminis. De his autem sermonem esse rebatur Cujacius, & eo textum sic exponebat; in arrogatione fœminarum ante D.Claudium non suffecisse autoritatem Curatoris, sed tutoris fuisse necessariam. Id vero sub ipso recte mutatum esse, ut curatoris autoritas sufficeret. *Lex Claudia*, inquit, *sustulit fœminarum tutelas legitimas*, ut Ulpianus scribit *titulo XI de tutelis.* Ex illa lege fœminæ adultæ non sunt amplius in perpetua tutela, sed agunt sub curatoribus, perinde, atque mares.

T.7.

Hæc mens Cujacii. D. Noodt cum vidisset, omnino non sustulisse Claudium legitimam illam fœminarum tutelam; sed apud Ulpianum legendum, *lex Claudia sustinet* eam, per deducta Jac. Gothofredi, quem laudat, credidit, textui Modestini jam amplius succurri aliunde non posse. Atqui is de fœminis non loquitur, (quod quidem fecit alibi Gajus, *l. 21 h.*) Id porro ait tantum Modestinus: Curatoris autoritatem olim non fuisse adhibitam. Hoc cum sub Claudio recte mutatum sit, tenendum est, autoritatem curatoris suffecisse. *L. 7 de tut. & Curat. dat. L. 61 pr. de jur. dot.* De perpetua autem illa tutela muliebri perperam intellexit Cujacius verba Ulpiani Tit. XI, dum legit, *sustulit*, pro, *sustinet*. Loquuntur enim de cessione tutelæ legitimæ muliebris. Cessionem illius Claudius sustulit, tutelam ipsam etiam hactenus sustinuit. Recteque adeo vindicavit J. Gothofredus verba Ulpiani, sed salva veritate in reliquis. Nam & in *L. 5 C. de auct. præst.* quam Noster attulit, & tutorum & curatorum consensus in arrogationem requiritur. Decepit Cujacium *l. 3 C. de legit. tut.* ubi, lege Claudia sublata per Constantinum, ad pupillarum fœminarum tutelam vocari patruos etiam consanguineos Leo voluit, quod caput legis Claudiæ multum differt ab altero illo, de non cedenda tutela muliebri. Lex autem illa Constantini est in C. Theod. ubi Jac. Gothofredum laudat Noster. Porro circa cautionem arrogatoris monet ille, *in l. 19 pr. h.* abundare verbum, *SERVO;* delet igitur ac scribit *& multo magis substituto, item legatariis.* Jam enim antecedit, *& libertatibus prospectum esse.* Et per servum publicum in *L. 18 h.* intelligit ministrum vel tabellarium publicum. Jam

T. 8. comparat *L. 7. de div. temp. præscript.* Marciani cum ejusdem *L. 6 de div. rer.* (sunt enim ex eodem libro) comparat porro cum Papiniano, *L. 45 de usurp. & usucap.* Et in hanc arbitratur irrepsisse verba quædam adventitia, quæ pro glossemate ad oram libri releganda sint. Sic enim scribendum existimat: *si* quis ædificio funditus diruto, quod in litore posuerat, * *alterius postea eodem loco exstructo, occupantis datam exceptionem opponat.* Hic omittit, *aut dereliquerat ædificium*, & pro, *occupantis*, scribit, *occupanti*, quod sit etiam in aliis libris. Noverat ille,

Flo-

Florentiæ etiam extare ista, quæ expunxit. Non tamen tractari dicit a Papiniano illum simul casum, si a priori ædificatore pro derelicto habitum sit integrum ejus ædificium, sed hunc tantum: si a priori ædificatore funditus dirutum sit ædificium, deinde alius locum istum occupaverit, novumque ibi ædificium posuerit. Interpretem quemcunque per glossema illud de suo præterea indigitare, si derelictum a priori sit ædificium, non ei prodesse præscriptionem longæ possessionis adversus sequentem ædificatorem alterius postea eodem loco ædificii. Tria sunt ad tuendam Jurisdictionem a Prætore proposita edicta. Verba primi de albo corrupto ita videntur ab Ulpiano fuisse concepta, *L. 7 pr. de Jurisdict.* Si quis id, quod jurisdictionis perpetuæ causa in albo propositum erit, dolo malo corruperit, in eum, si quis eo nomine agere volet, 500 aureorum judicium dabo. Hic iterum ab interprete quodam adjecta credidit verba, *non quod prout res incidit*, &, *in charta vel alia materia.* Vicissim adjecit Noster, *si quis eo nomine agere velit*, loco illorum, *quod populare est.* Secundum Edictum de coercendo novo atque iniquo jure tria habet capita: primum & secundum extant *L. 1 §. 1 quod quisque jur. in alt.* Reliqua, *scilicet-patiatur*, mavult similiter veteri cuidam interpreti tribui, quam ab ipso Ulpiano statim repeti. Tertium caput ait continere exceptionem, quæ sit a Cujacio expressa, *l. 4 h. præterquam-fecisset.* Ubi mirum est, Nostrum non laudare iterum Antonium Vaccam, vel reprehendere ad h. l. ceu supra p. 40 fecerat. Verba Antonii, *hæc exceptio non inelegans modo; sed prorsus inepta esset, si doli verbum in Edicto vel adjectum vel subintellectum esset.* Tertium Edictum ita concepit Noster: *Si quis jus dicenti non obtemperaverit, quanti ea res est, intra annum adversus eum judicium dabo.* Colligit ista ex rubrica, & *L. un.* §. 4 *h.* Plura verba prætoris fuisse non dubitat, sed ea ex hoc titulo non apparere. Quid sit *extremum in jurisdictione, τὸ τέλος*, ex Cicerone de finibus, quia intactum aliis, recitat. Ellipsin etiam vidisse Cujacium in §. 1 & post; *passus est*, subaudiendum, *is jus dicenti obtemperasse videtur.* Satisdare dicimur, *cui ita cavimus*, non, *cavit. L. 1 b. t.* Ad Tit. *de Edendo* laudat lectionem Græ-

Lib. II. Tit. 1.

T. 2.

T. 3.

T. 8.

T. 13.

Græcorum in *l. 1 C. de alienat. jud. mut.* cum in rem actioni *possessio pariat adversarium*, i. e. cum possessio ad alium devenit, parit domino, cujus est rei vindicatio, adversarium. Edictum de pactis nudis, ne petatur, quæque in jus vocationem prævenire aut finire possunt, illustravit Noster pridem speciali libro. *Opp. p. 645.* Ex eoque juvat notasse, in *l. 17 §. 3 h.* ejicienda verba, *sed ut ab herede petatur*, cap. 4 d. l. Similiter in *l. 22 h. a fidejussore petatur*, quæ hactenus semicircellis adhuc inclusa tolerantur. Pauli mentem in *l. 27 §. 2 h.* declarat c. 8, pactum esse juris naturalis, stipulationem juris civilis. Sic eundem dicere *l. 48 §. 1 de A.R.D.* usucapionem esse juris civilis, *pr. J. de usucap.* fructuum capionem juris naturalis. *§. 35 J. d. R.D.* Et Modestinum, *l. 10 de cap. minut.* tale legatum non juris civilis, sed naturalis esse. Properandum nobis est: addamus ergo ex c. 28 & ultimo lectionem *l. 27 pr. de pact.* Si unus ex argentariis *cum debitore* pactus sit; vel: si unus ex argentariis *duobus, cum debitore* pactus sit. Fidem conjecturæ huic videntur facere verba ultima, *idemque in duobus reis stipulandi dicendum est.* Nulla hic mentio *sociorum.* Sub titulo de transactionibus non est Edictum: sed sufficit proximum de pactis. Et verisimile est, unum olim fuisse titulum. Ex eodem illo libro singulari c. 3 iterum observamus expositionem *l. 1 de transact.* Si enim vere ita scripsit Ulpianus, vix potest sine rubore excusari ab inepta ejusdem rei repetitione, *donationis causa*, &, *liberalitate remittit.* Prudenter exaudiendum eum, quasi scribat: qui paciscitur donationis causa (ex Duareni sententia) *etiam* rem certam & indubitatam liberalitate remittit. Sic Paulus *l. 1 fin. reg.* actio finium regg. *etiam* in personam est, quia mixta. Iterum *l. 2 §. 3 de reb. cred.* Creditum consistit *etiam extra eas res*, &c. Et *l. 31 §. 1 de usurpat. & usuc.* in usucapionibus; *etiam* mobilium, tempus continuum numeratur. Duæ ergo sunt pacti formæ: Una fit donationis causa, quæ dicitur pactum in specie, & fit *etiam* de re certa & indubitata: altera est transactio, quæ tantum fit in re dubia. Scævolam in *l. 14 de transact.* non servasse gloriam integræ veritatis, fatetur c. 22 se opinatum olim juvenem, *Probabil. l. 2 c. 2.* *Nunc flexa ætate, alia quis expectet.* Sæpe etiam

T. 14. (margin, beside "parit domino…")

T. 15. (margin, beside "la hic mentio sociorum")

&

& multum quæsivisse se aliquam mutandæ sententiæ causam, sed nondum invenisse vel probabilem. Nec existimasse priscos, ab officio viri boni esse omnino alienum, in responso juris dare aliquid amico: docente Gellio L. 2 c. 3. Totum colorem latere in *incerto successionis*, plane imaginario & ficto. Ad *l. 2* Lib. III.
§. 5 de his qui not. infam. quærit, an recte sit notatus infamia in T. 2.
Edicto Prætoris, qui artis ludicræ, pronunciandive causa in scenam prodierit; quum ludi tales fierent in honorem Deorum, ideoque turpes illi haberi non deberent. Sed hunc scrupulum exemisse Augustinum lib. 2 de Civit. Dei c. 12. Romani quamvis voluerunt. Autor des Nouvelles p. 418 repetit similiter locum hunc, *comm'un bon passage de S. Augustin.* Sed neuter vidit, dialogum ibi quasi esse inter Scipionem, e libris Ciceronis de Republica, & Augustinum. Verba hic allata sunt Scipionis. Respondet ei Augustinus, *præclara sane & Romanis laudibus annumeranda prudentia. Sed vellem se ipsa sequeretur, se imitaretur.- Theatricæ illius turpitudinis qua fronte notatur actor, si adoratur exactor?* Concludit, non posse infames esse actores scenicos, si ludi scenici fiunt in honorem & jussu adeo, præceptoque Deorum: aut si isti sint omnino infames, nullo modo Deos tales colendos esse. Ergo istum scrupulum non exemit Augustinus, sed retorsit: dummodo totam seriem quis inspiciat, non unam particulam. In textu Ulpiani *l. 6 §. ult. h.* cum illustri Viro, C. van Bynckershoeck emendatius mavult: *non de perfidia agitur, sed de calculo, qui fere* indicio *solet dirui*, pro, *judicio.* Infamiam autem binorum sponsaliorum binarumque nuptiarum *l. 13 §. 1, 2, 3, 4 h.* transmisit silendo, quod caput tamen ad jura religiosa pertinet, sed gentilibus etiam quodammodo cognita, eoque Prætoris edicto cum nota captum ipsius superante inserta. Siglorum geminantium beneficio sanat No- T. 3.
ster *l. 35 pr. h. & liberti, Patronus §. 1 Patronus libertum.* Sane cum in liberto hoc placeat Prætori, non est causa, cur in patrono improbaverit. Id vero monuerat jam *Observ. l. 2 c. 16.* Nec tamen definit, an legi debeat, & *liberti Patronus*, an divisim, *& liberti, & Patronus.* Nam sigla non innuunt, *et* geminandum, sed geminant tantum mentionem Patroni. Edictum pro-

curatoris pro actore *l. 33 §. 3* supplevit ex *l. 43 §. 4 h.* & ex fragmento Pauli *sentent. Lib. I c. 10 §. ult.* tum ex *l. un. C. de satisd.* atque ex *l. 5, 6, 7, 65 D. h.* Magno laboris felicissimi augmento & frequentissimo. Incidenter ope sigli in *l. 21 h.* scribit denuo, ratam rem haberi libello *Prætori dato*, pro, *Principi*. Labeo & Sabinus dissentiunt in *l. 43 §. ult.* & *l. 45 h.* an possit cogi defensor, ut judicium suscipiat? Recitata sententia utriusque, finit Noster, *inanem esse laborem ejus, qui studeat conciliare eos, qui conciliari nolint.* In ejusdem Labeonis textu *l. 6 §. 3 de neg. gest.*

T. 5. errorem scripturæ detegit: ipse tamen si quid impendit, *non in id, quod ei abest*, actionem, *sed, in quod ego locupletior factus sum, habet contra me* exceptionem. Atque sic conjectaverat jam *lib. 3 Probab. c. 9.* Pomponium & Proculum in *l. 11 h.* circa casum etiam interdum præstandum, illustrat ex *l. 22 C. h. Novum* enim negotium, quod non solitus erat absens facere, habere vim specialis *FACTI*, in quo præstandus sit utique casus fortuitus. Et ista correctio *facti*, pro, *pacti*, debetur rursus Dn. van

T. 6. Bynckershoeck, *Lib. I obs. c. 7.* Difficilem textum *l. 1 §. 3 de calumniat.* an cesset constitutio Antonini Caracallæ ad Cassium Sabinum, si adversarius non per calumniam sed transigendi animo pecuniam accepit, multo minus per sordidam concussionem, gaudet se explicuisse feliciter in *Diss. peculiari ad l. 18 C. de Transact.* Ait autem c. 14 *Opp. p. 393*, in illis causis, ubi unicuique licet transigere, non esse interdictum transactionibus bona fide factis, sed sordidis concussionibus. At vero licere unicuique transigere in publicis vel privatis vel fiscalibus causis, non expressit constitutio Antonini. Et videntur Autores discordantium textuum hic quoque nolle conciliari. Græcum etiam scholium de eo, qui dat προφανῶς & transigendi animo,

Lib. IV. rem non exhaurit. Celsi verba in *l. 3 §. 1 de minor.* ita reddit D.

T. 4. Noodt, non solum extremo judicii die deceptum minorem sed *totum judicium* ei videri fuisse obstructum. Similem occurrere locutionem apud Justinum & Ovidium de obstructa via & orbe terrarum. Ex eodem Ulpiani libro XI ad Edictum deprompta *l. 16 pr. h.* & *l. 25 de fidejuss.* imo utramque olim cohæsisse. Ac laudat lectionem Ant. Contii in *l. 25*: ut *bis* non

sub-

subveniatur, quoniam *ei* mandati actio non competit. Alias enim nullum hic esse sensum. Acutior est medela *l. 1 §. 8 ad SC. Tertull.* quam attulit occasione *l. ult. de cap. minut.* Nullo iterum sensu legi hactenus, *capitis minutio salvo statu Contingens, liberis nihil nocet.* Nullam contingere posse salvo statu. Scribit igitur vi sigli: *capitis minutio salvo statu C. contingens.* Civitatis inquam: quæ est minutio minor. Sic in *l. 2 h.* deminutiones, quæ salva *Civitate* contingunt. Iterum *l. 5 §. 2 h.* quæ salva *Civitate* accidit. Fusius *lib. 2 obs. c. 21* dixerat, librarium imperitum aut non attentum reputasse, literam *C* abundare; quod ab ea videret incipere *contingens*, eamque adeo neglexisse. Verba Edicti in *l. 2 §. 1 h.* habet pro mutilis. Neque enim exprimi tempus anni utilis, vel cognitionem causæ. Supplet ergo, *perinde quasi id factum non sit intra annum-causa cognita judicium dabo.* Præter actionem in factum, quæ contra alienantem judicii mutandi causa datur possessori pristino, ad restitutionem in integrum, *l. 1 de alienat. judic. mut.* competit etiam actio directa adversus novum possessorem. *l. un. C. h.* Sed vitiose ait extare textum. Ex MSC. quibusdam Accursianis & auxilio Græcorum scribit, *cum in rem actioni possessio pariat adversarium.* Fecerat id jam *libro de pactis & Transact. c. 13* Opp. *p. 697.* Nunc ipsam rubricam restituit, *de receptis arbitrIs, & qui arbitrium receperunt.* Siglum est in I longo, & fit, *arbitriis.* Javolenus autem in *l. 39 h.* a spuriis aliquot verbis integris purgandus erat, & totus declarandus. Prima verba ait esse Cassii: *non ex omnibus pertinent.* Sequi verba Javoleni: *siquidem & contumaciam-poterit.* Scriptum fuerat: *idem.* Reliqua sunt spuria, *pecuniam eum adversario dari jubendo.* Non posse arbitrum directo & palam indicta pœna punire absentem, qui non præbuit operam suam arbitro præsens; facit autem, ut apud prætorem, petente altero litigatore, puniatur ex compromisso. Si testium nomina absens ille non exhibeat, non opus esse pœna, sed procedere arbitrum ulterius in ipsa causa & posse condemnare eum, qui intentionem suam per testes non probavit. Explicit pars prima Pandectarum intra septimum mensem, Deumque rogamus, ut ceteri quoque libri mox, & citra inter-

T. 5. T. 7. T. 8.

ventum mortalitatis, ſuo ordine prodeant. Deſiderant ſane & iſti eruditionem D. Noodt copioſam, tum judicium par materiæ, lectionem ampliſſimam, & profundæ meditationis uſum: ad commodum non aliquorum, ceu ipſe ait per verecundiam ſuam, ſed omnium.

DE ECCLESIASTICI INTERDICTI SENtentia nec ullum ob metum violanda, nec ſubjectorum judicio expendenda, ex occaſione Sicularum Cenſurarum, Diſſertatio.

Superiorum permiſſu, Anno 1715, 4 maj.
Alph. 1 plag. 9.

JAm ſupra, Martio Menſe p. 130, cum *Dupinii*, V. C. *Defenſionem Monarchiæ Siculæ* recenſeremus, tenuia maximarum diſcordiarum initia tetigimus, quæ Sacerdotium inter & Imperium in Siciliæ Regno ingenti animorum contentione hodie exercentur. Nihil addendum narrationi ducimus, niſi quod hæc, quam manibus verſamus, tractatio facti circumſtantias aliter paulo exponat, ac a Defenſore traditas accepimus. Negat
p. 375 ſeq. nimirum Liparenſis in Sicilia Antiſtes *Tedeſchius* [is enim fœtum hunc Romæ excluſit] vectigalis exactionem ab ignorantibus officialibus factam eſſe: negat eos ad reſtitutionem paratos fuiſſe, quin potius contumaciter renuiſſe; conſcium denique & autorem facinoris, eoque læſæ immunitatis Eccleſiaſticæ, facit Judicem Monarchiæ Siculæ. Caterum Pontifex, quod Interdictis ſuis, quibus *Cataneenſem* & *Agrigentinam* Civitates cum Diœceſibus ſuis ſubjecerat, parum ſe proficere intelligeret, Præſulibus Cleroque omni mandatorum tenacioribus a civili poteſtate aut carceri mancipatis, aut ſolum juſſis vertere, pinguiſſimis reditibus Fiſco interim applicatis, reliquis autem pœnarum metu ſubactis Sacra publice reſtaurantibus, ne ſegnior in officio videri poſſet, novum ex Gandulphi arce d. VI Nov. 1714 edictum emiſit, quod die nona ejusdem menſis in urbe promulgatum eſt, quo & fulmina ante evibrata renovaret, ac inobſequentem & contumacem Clerum, omni timoris excuſatione præciſa, ad ſtrictiſſimam obſervationem compelleret.

Hi

Hi tamen non omnino cedere certi eodem anno vertente Apologeticum ediderunt: *Risposta di sette Teologi & Canonisti al Voto stampato in Colonia Agrippina, il cui titolo: Votum sex in Sacra Theologia Magistrorum*; quo justitiam metus sui adversus Censuras a Pontifice inflictas defenderunt, easque iniquitatis & nullitatis arguerunt libere. Ausibus his objicere se statuit *Liparensis*, ipse etiam ob turbas illas a Diœcesi sua exul, Defensor causæ hujus non utique malus, cui cum Theologis istis Siculis tanto facilius fuit congredi, quo minus hi Interdicti usum non omnino tollere auderent, quod Sectæ suæ infelicitas, & infixus alte mentibus error, ipsis non permittebant, sed quod in re saltem præsenti locum ei haud concederent, id unum agentes, ut Decretalium, quibus premi se credebant, rigorem mitigarent, & distinctionum subtilitate adhibita a se averterent. Universa tractatio in tres partes dispescitur, quarum *prima* interdicti antiquitatem, necessitatem & obligandi vim explicat: *secunda* illud nullum ob metum violari debere docet, & ad argumenta pro adversa opinione allata respondet: *tertia* subditis omnem judicii libertatem de sententiis Prælatorum, jure an injuria decernantur, adimit. De natalibus Interdicti divisa sunt doctorum Virorum suffragia. *Sarpius* ad *Alexandrum III* Friderico Ænobarbo coævum; *M. Antonius de Dominis* ad *Gregorium VII*; alii ad Synodum *Lemovicensem II* A. 1031 habitam, quos inter est Juris Canonici peritissimus Vir *Zegerus Bernardus Espenius*, retulerunt; *Alexander Natalis* denique ad Annum usque 994 ascendit, motus *Ademari* sancti Eparchii Engolismensis Monachi, auctoritate, qui in Chronico suo ad d. a. ab *Alduino*, Lemovicensi Episcopo, Censuræ id genus invectum putavit, *novamque observantiam* dixit. Nulla ex his sententiis Nostro se probat, cui certum est, vestigia Interdicti longe vetustiora superare. Nos omissis, quæ ad interdictum *Speciale loci* vel *personæ* pertinent, ea saltem adducemus, quæ antiquitatem *Generalis*, de quo potissimum controvertitur, asserendam faciunt. Commemorandum hic Interdictum, quod Cenomanensis Ecclesia sub *Guntherio*, Episcopo, qui regendam eam circa A. 884 acceperat, experta est ob *Rotgarii* cujusdam rapinas. Querela *Guntherii*

Marginal notes: p. 5. (beside "logeticum ediderunt"); 10 seqq. (beside "coævum"); 18. (beside "dit, motus Ademari"); 20. (beside "dum hic Interdictum")

apud *Mabillonium Analect.* T. III inter alia hæc habet : *ipsa etiam Civitas tota & omnes Ecclesiæ ob ipsius irrevocabilem perfidiam tandiu ab Episcopis generaliter a Missarum solenniis & officio divino excommunicatæ manserunt quandiu ipse sacrilegus, & sui in eadem pertinacitate & feritate steterunt.* Eodem Se-
p. 21. culo A. 870 regnante in Galliis *Carolo Calvo, Hincmarus* Laudunensis Episcopus toti Parochiæ suæ sacris interdixit, cujus rei locupletem habemus testem *Hincmarum* in Opere *LV Capitulorum. Leudowaldus* etiam Bojocassinus Episcopus, ob cædem
33. *Prætextati*, Rotomagensis Antistitis, A. 586 factam, *Epistolas*, ut Autor est *Gregorius Turonensis, per omnes sacerdotes direxit, & accepto Consilio, Ecclesias Rotomagenses clausit, ut hic Populus solennia divina non spectaret.* Apud eundem legitur Interdi-
34. ctum a Pictaviensi Episcopo Annum circiter 590 *Chrodieldi* intentatum. Neque forte sextum Seculum, etsi aliter visum sit Nostro, Interdictum origine sua antevertit : nam quod is eo trahere conetur, si Populus vel motu proprio a Præsule suo secessionem fecerit, aut Summæ potestatis jussu ab eo abstinuerit, quale quid *Nestorio*, itemque *Eunomio* accidisse fertur, excommunicationi propiora sunt, & per accidens saltem Interdicti speciem quandam præ se ferunt. Neque Interdictum Christianismo *σύγχρονον* facile sibi persuaderi patietur, aut primis Seculis ortum, qui *nervum* illum *Disciplinæ Ecclesiasticæ*, ut audit in C. 5 *X de Consuetud.* instrumentum esse credit impotentis fastus Clericalis in perniciem Laicorum, cumprimis Principum, comparatum. Si enim quæras ex Nostro, quot quibusque casibus vis ejus se exerat ? ille haud cunctanter qua-
54. tuor numerabit. 1 Si civitas homines impietatis reos, Clero nimirum exosos, intra tempus definitum non ejiciat, & ad satisfaciendum compellat; vel si 2 excommunicationis sententiam adversus se latam contemnat. 3 Si Princeps anathemate percussus non resipiscat, *quo detestatione & convicio Populi* (verba sunt *Cromeri* de Interdicto quo *Boleslao* Rege *Stanislaus* Poloniæ Regnum irretiverat) *qui sacris arcebatur, ad saniorem mentem revocaretur.* 4 Si excommunicatio minus proficua, & in opportunius temp... differenda. Sed num hæ prægnantes satis causæ censeri possint, alii viderint.

In

In *secunda* parte Dissertationis id potissimum molitur *Liparensis*, ut inanem ostendat Adversariorum suorum distinctionem *metus* in *formalem* & *materialem*, quorum illum quidem, non etiam hunc dignum Interdicti vindicta contenderant. Scilicet *formalis* ipsis est, *cum quis eo fine legis aut Censuræ violationem per minas metumque incussum nititur extorquere, ut ostendat, se potestatem Ecclesiasticam nihil facere; Materialis* autem, *si quis sine ulla schismatis aut hæreseos labe, fidei aut religionis detrimentum minime intendens, legem aut censuram Ecclesiasticam prohibet observari.* Vindicatur hac occasione *c. fin. X de his, quæ vi metusque causa*, quod illi suæ sententiæ conciliare studuerant. Ex *tertia* parte, quæ cœcum obsequium exigit, nihil magnopere observandum venit. Id tamen monendum est, reperiri ad calcem *Gregorii IX* Decretalem nondum editam integram ad Archi-Episcopum Bracharensem adversus Interdictum sive sponte sive ex metu violantes, unde desumtum est *c. 18 X de excess. Prælat.* p. 73. 74.

JOH. JACOBI MANGETI, MEDICINÆ DOctoris, Serenissimi & Potentissimi Regis Prussiæ Archiatri, Theatrum Anatomicum &c. cum Indicibus necessariis.

Genevæ, sumptibus Cramer & Perachon, 1716, in fol. Chart. August.

Alph. 10 plag. 16 Figur. Tabul. 137.

SPlendidum hic sistimus *Theatrum Anatomicum*, ex quam plurimis recentiorum Anatomicorum scriptis ab eo magna cum cura concinnatum, qui sexagesimum quartum ætatis annum nunc excedens *Bibliotheca anatomica* (a nobis in *Act. mense Julio* A. 1685 p. 296 recensita,) *medico-practica*, *pharmaceutico-medica*, & *chemica curiosa*, nec non *Observationibus Notisque in universa Barbette Opera* editis, Medicos inter dudum inclaruit. Cum laudatus namque Autor Anatomiæ incrementa continua optime nosset, haud temere credidit publico pergratum fore, si recens observata anatomica omnia, quæ *Ruyschio, Bidloo, Chirac, Cowpero, Verheyen, Fantono, Baglivo, Pacchio-*

chiono, Valsalva, Morgagno, Bianchi, Vercellono, Terranco, Litre, Mery, Brunnero, Reverhorstio, Hovio, &c. debentur, in unum colligeret corpus, cui commode alia posthac invenienda possent inseri. Quo integra tamen corporis humani conformatio exactior patefieret, ex *Glissonio, Malpighio, Willisio, Havero, Gagliardo, Kerckringio, Swammerdammio, Graffio, Drelincurtio, Nuckio, Vieussens, Riedley, Peyero, &c.* varia pariter, quæ *Bibliotheca* jam *anatomica Editioni posteriori* A. 1699 divulgatæ deprehenduntur intertexta, æque repetere habuit necesse, ac tot celeberrimorum Professorum Opusculis, vel integris, vel excerptis, innumeras Figuras nitide exsculptas adjicere. Quemadmodum vero totum istud opus in *duos* distributum voluit Tomos, *libros quatuor* involventes, ita in horum *Libro I* eas ante omnia pertractans partes quæ nunc similares, nunc generales audiunt, ac in toto corpore, potissimum extrinsecus in artubus ac trunco, prostant, Fibras videlicet, Cuticulam, Cutem, Panniculum adiposum & carnosum, Musculos, Ossa, Nervos, Arterias, Venas, Vasa lymphatica, Glandulas, Membranas & Ligamenta, Myologiam imprimis ex *Johanne Brown* atque *Cowpero*, Osteologiam ex *Bidloo, Cowpero, Ruyschio* & *Kerckringio*, atque Nevrologiam ex *Raymundo Vieussens* figuris illustrat. Hinc in *parte prima libri II* post Peritonæum ac *Poupartii* Ligamenta rotunda validissima, hernias in inguinibus præcaventia, partes in abdomine contentas, speciatim Omentum, Oesophagum & Ventriculum, Intestina, Mesenterium, Lienem, Hepar hujusque Vesiculam & ductum biliarium, Glandulas renales, Renes, Ureteres & Vesicam urinariam, industrius eruit, dum in *secunda istius libri Parte*, a qua *Tomum II* auspicatur, Organa generationis, prout in utroque sexu sese habent, perlustrat, fœtusque conceptionem in testiculis sive ovariis muliebribus per historias embryonum, modo in ipsis ovariis, modo in abdominis cavo, modo in tubis uterinis efformatorum, demonstrat. *Liber* porro *III* Thoraci destinatus, ubi structuram Mammarum, Pleuræ & Mediastini, Thymi ac Glandularum Oesophagi, Pericardii, Cordis atque Pulmonum exhibuit, non neglectis iis, quæ lactis analysin & sanguinis circulum concernunt; in IV tan-

tandem Parte, nunc intra cranium tres Meninges ac Cerebrum, nunc extra illud Oculi partes exteriores, Oculi proprie dicti, Aures, Nasus, Lingua, Genæ, Tonsillæ, Uvula & Tunica pituitaria ita describuntur, ut tam hic, quam alibi, tum Autorum sententiæ, tum controversiæ, de causa v. g. motus muscularis, de chylificatione, de existentia spirituum animalium, de glandularum textura &c. inter Anatomicos hodie agitari solitæ, cum *Nostri* Epicrisi sedulo indigitentur, ac nova itidem Opuscula, quæ seorsim typis exscripta nondum videre licuit, aliquando interponantur. Qualia inter, præter *Lancisii de Lineis cutis chiromanticis ac metoscopicis*, nec non *de sede animæ sensitivæ, Dissertationes ad Fantonum, Bianchi Dissertationes epistolicæ de ingenti Aortæ aneurysmate ex hujus polypo, de Ilei in Colon ingressu, de Mechanismo, quo urina in vesica continetur, ac de duræ meningis finibus, in basi Calvariæ obviis*, ad circularem Ridley sinum expungendum, tanto magis eminent, quanto accuratius singula laudati *Bianchi* Observata Figuris una dilucidantur, quæ quinque Tabulis extra ordinem comprehensæ, inter innumeros solæ merentur novæ salutari.

Ceterum sicuti *Tomo I* Elenchus Capitum & *Tomo II* Tabularum Elenchus præmittuntur, ita postremo *Bartholomæi Eustachii Tabulæ Anatomicæ a Lancisio* Romæ A. 1714 in lucem protractæ, ac in *Actis* nostris *Mense Junio* A. 1715 p. 329 excerptæ, ea subjunguntur facie, qua Tabularum quadraginta septem Figuræ in viginti & una Tabulis apparent repræsentatæ earumque non nisi paucissimis literæ vel numeri adscripti.

MICHAELIS FRIDERICI LOCHNERI, ARCHIATRI Cæs. Nerium sive Rhododaphne veterum & recentiorum, qua Nerei & Nereidum mythologia, Amyci laurus, Saccharum Al-haschar, & ventus ac planta Badsamur aliaque explicantur, ac diversis S. Scripturæ locis lux affunditur; accedit Dafne Constantiniana.

Norimbergæ, apud hær. Jo. Hoffmanni, 1716, 4.

Pl. 15 cum fig. æn. pl. 1½.

DE Nerio planta acturus, laudata pluribus industria, celeberrimus Autor, nominis rationem primo loco excutiendam sumsit, male vero aliquibus vertit, quod a Græco ἐρᾶμαι & negativa νη idem derivent, cum potius Grajæ Nerii origines ex orientalibus fontibus scaturiant, & νηρὸν Græcum, quod humidum notat, a נר ac נהר descendat, quo Hebræi, Aramei & Arabes fluvium appellant, cum quibus & Pœnis convenit: unde Græcis lexicographis νηρὸν, νερὸν aquam, atque νερῶν locum indicat, aquis irriguum; & derivata aquæ semper notionem involvunt, sicut ναρὸν, & Latinorum Nar, fluvii notionem habent, & Nares apud Vitruvium pro fossis, quibus aqua educitur, Narica vero piscis genus est, & quæ sunt alia copiose & industrie a Cl. Autore collecta, qui & data occasione lexicographorum loca non pauca emendanda suscepit, quæ prætermittemus. In secundo capite illos laudat Autor, qui a Nereo & Nereidibus propius derivant Nerium, cum æque eorum, ut hujus origo nominis, ad Hebræos Chaldæosque referenda sit. Egregia sunt imprimis, quæ p. 10 seq. de Nerei marini Dei, & Nereidum origine ex antiquitate attulit. Et quia tanta est cognatio inter marina numina & plantam Nerium, non dubitat Autor doctissimus, plurimos plantarum ramos, quos Dii marini Deæque manu tenent, & quæ in gemmis, numisque & aliis antiquitatis monumentis exhibentur, non veræ laurus esse, sed ἀγχίας δάφνης vel Rhododaphnes, quæ est Nerium. Maximam nominis celebritatem Nerio sive Rhododendro dedit Amycus Bebryciorum Rex, qui cum Polluce congressus, occubuit & e tumulo plantam emisisse fertur, quæ insaniæ ejus diviniorem notam prodit, quam humana mens assequitur; siquidem plantæ hujus ramus, si in convivium infertur, a ratione deturbare homines creditur. Equidem laurum plantam hanc fuisse plerique asserunt, sed probat Cl. Lochnerus, non aliam esse, quam Rhododaphnen nostram, movendæ mentis veneno jam diu infamem. De Nerii forma, variis speciebus, & usu salutari & noxio variæ veterum & recentiorum adferuntur sententiæ cap. 4, quas longum foret hic repetere. Ex Nerio planta præparatum est saccharum *Al baschar* veteribus cognitum, nostris ignotum

tum

tum & capite V heic reparatum. Alii id pruinæ in modum plantæ *Al oschar* innasci tradunt, uti manna, alii idem ex Arabia felici, forma masliches afferri tradunt, quod vero diversum ab illo vero Autor monet, & simul notat J. C. Scaligerum, qui id ex Tigala planta sudare asseruit, cum nihil sit aliud, quam succus adhærens insecti reticulo, quo se abscondit bombycino artificio, & in contorto a se plantæ folio requiescit, quia plerisque dicitur *Al oscher*, & vera est Nerei species. Hoc saccharum *Al haschar* Ebn Sina cum lacte *Al-Luffah* miscendum esse docuit, quod nonnulli esse Dudaim Hebræorum putent, quorum mentio fit Genes. XXX; quibus tamen contradicit Autor, monens potius cum Persarum *Destambaje* & Arabum *Schemamah* convenire, quamvis nonnulli mali medici speciem faciant. Etenim Ludolfus per *Musam*, sive *Mauz*, ficum nempe Indicam, longissimo latissimoque folio, fructu longissimo, *Dudaim* interpretatus est, cui ob validas rationes Autor non ausus est refragari; at quidam tamen uvam illam ex terra promissa benedicta allatam fuisse *Musam* autumant. Data opportunitate hic Autor explicat, quæ portentosa narrantur de vento *Badsamur* a Persis dicto a flore plantæ *Gul Badsamur:* hic autem ventus ab austro flans tanto ardore exhaurit corpus hominis, ut præclusis spiritibus suffocari necesse sit iis, qui madido linteo obtecti, introitum in os non impediunt. Hinc *Gul Badsamur* esse Nerium, Noster judicat, quod toxico suo venenato vento nomen indidit, præcipue cum ex ea plaga spiret ventus, ubi larga *Gul Badsamur* seges est, ex qua tamen omne venenum ventum tollere, nec Autori persuaderi potuit. Potissimam vero tractationis partem ponit in explicatione S. Scripturæ locorum aliquot, in quæ ex contemplatione diligentiore Rhododaphnes suæ ncidit. Primus est Exod. XII, 8, ubi *Merorim* Judæi comedere jubentur cum Azymis in cœna paschali. Proprio vero significatu *Merorim* notant amaritudines, & inde ad amaras herbas transferuntur propius, inter quas Plinius tanquam præcipuum cum exprobratione amaritudinis refert πικρίδα. Quæ igitur herbarum ex nostris fuerint, variæ sunt doctorum sententiæ. Sed Noster ex Gemaristarum traditione, verum se invenisse vo-

cis sensum putat; hi namque Hirdophnin esse tradunt speciem herbæ amaræ, cujus usus sit in esu Paschatis, quæ bestiis venenum sit, & homini usu innoxia. Ex quo ipse colligit, *Hirdophnin* veram, sed voce corrupta, esse Rhododaphnen. Verum ne Autori a se ipso capite quarto de Nerii usu interno homini vix non pernicioso dicta opponamus, saltem monemus, inter edulia forte locum nunquam reperisse Rhododaphnen, nec Gemaristarum opinionem ullo jure Judæis reliquis præferendam, qui vel raphanum, vel armoraciam, vel chærefolium interpretantur: nec literarum in voce aliqua convenientia tutum argumentum præbet. Exod. XV, 25, de aquis amaris dicitur, quas immissione ligni Moses dulces, & ad bibendum gratas fecerit; quod vero hoc lignum fuerit, varia nugantur Rabbini, nec certa doctores christiani conjiciunt. At omnibus verisimiliora futura fuisse, si, quæ de saccharo *Al Asçbar* adduxit, fuissent cognita, Noster autumat: quanquam nec ipse certi quippiam hic pronunciare audet. Expenditur inde locus Num. V, 11, ubi de aquis amaris, uxori adulterii suspectæ exhibitis, agitur, quibus doctores Judæi varias herbas immersas esse asserunt, quod, si cum S. Scripturæ verbis consisteret, nullam licere aptiorem rei plantam comminisci, quam Rhododaphnen, Vir doctus conjicit; attamen cum id a Spiritu S. dictis repugnet, ab assensu se continet. Exercitationi de Daphne Constantiniana occasionem præbuit numus, cum epigraphe: *CONSTANTINIANA DAFNE*, & infra: *CONS.* Hunc Oedipo indigere Patinus asseruit, verum post adductas variorum divinationes, Autor pronunciat, numum hunc fuisse cusum, cum Gothi a Constantino repressi essent, & in captivitatem, impetrata pace, redacti, Daphnes nempe ope, quæ arx est a Constantino exstructa & Transmarinæ opposita, a Procopio descripta, ubi Constantinus balistarios Dafnenses armis exercuit, quorum ope & arcis munimine barbaros repressit; eoque numus pertinere putatur. Verum Constantinopoli cusus, quod Patinus supponit, victoriam Constantini quamcunque, per Victoriæ imaginem, manu laurum tenentem, captivum pedibus subjectum & tropæum appositum indicare, & Dafnen adeo vel laurum Constantini victoriam

Impe-

Imperatoris notare, quid vetat? Ceterum de Autoris *Commentatione de Ananasa*, eodem fere tempore vulgata, diximus Suppl. T. VI Sect. IX p. 436.

HISTOIRE DE LA MUSIQVE ET DE SES EFFETS, depuis ſon origine jusqu'a preſent.

i. e.

HISTORIA MUSICES, EJUSDEMQVE EFFECTUUM a prima artificii origine, usque ad præſentem ætatem deducta.

Pariſiis, apud Jo. Cochart & rel. 1715, 12.

Plag. 22.

BOnnetus, præſentis Autor opuſculi, cum manuſcriptas ab Abbate Bourdelotio, patruo ſuo, & alias a fratre, Medico ordinario Regio, collectas, atque argumento propoſito illuſtrando deſtinatas obſervationes, accepiſſet, appulit animum ad illud literatæ hiſtoriæ caput ex inſtituto explicandum, quod hucusque inter deſiderata a doctis viris fuit relatum. Cap. I tradit hiſtoriam tetrachordi, ab *Apolline*, qui Muſices inventor perhibetur, compoſiti, quod Muſices ſyſtema, ex Autoris noſtri ſententia, circiter 1500 annis perſtitit, donec *Pythagoras* mathematicam de proportionibus doctrinam accommodaret ſonis, monochordumque conſtrueret, pro definiendis exactius ſonorum differentiis. Quæ quidem obſervatio diu apud Græcos magni fuit æſtimata & exculta, quamvis paulo poſt *Simonides* ſeptem chordis, a Pythagora aſſumtis, adderet octavam, & *Ariſtoxenus* Philoſophus Ariſtotelicus contenderet, in muſicis parum valere mathematicas ſpeculationes, ſed ipſo ſenſu adhibito omnia melius diſcerni ſonosque harmonicos definiri, quam ob cauſam idem etiam tetrachordum reducebat. Poſt hos *Olympus*, circa A.M. 3600, cum nimis cito octo tonos ſe conſequi animadvertiſſet, interpoſuit ἡμιτόνια, genusque denſum excogitavit. His ita factis, de characteribus cuivis ſono deſignando idoneis cogitabatur. *Latini* igitur, Italiæ gens, antequam Romanorum imperium in Italia cœpiſſet, circa A.M. 3714 artium ſtudioſi, quindecim alphabeti literas adhibebant: omiſſis aliis indicibus, antea apud Græcos uſitatis. Hinc ad ſequiora tempora Autor delabi-

labitur, & *Boëtium* ac *Gregorium M.* Papam laudat, quorum posterior 7 primas alphabeti literas usibus destinavit musicis: jussitque, uti in cathedralibus templis musica sonaret, atque a selecto artificum numero studiosius excoleretur. Notat etiam, *Guidonem Aretinum* musicam comtiorem, atque vocibus aptiorem reddidisse, inventis modorum brevibus nominibus, syllabis nimirum notissimis sex, ut, re, mi, fa, sol, la, accommodatis literis alphabeti prioribus, jam tum usitatis. Cum vero pro varietatibus motuum, durationibus, cessationibus & similibus accidentibus, nondum recepti essent characteres idonei, eos supplevit circa A. 1553 *Jo. Desmurs* Parif. Doct. Sorbon. & Franciscanus quidam monachus, cujus nomen non exprimit, aut alius, circa A. 1675, quem appellat *Metru*, sublata nota septima *F* aliam *si* substituens. Commendat deinde *Jos. Zarlini*, Itali, opera Musica, circa A. 1590 composita, & *Mersenni* editam Parif. 1640 Harmoniam mundi. His expositis, tandem Ebræorum, quos primo tamen loco commemorare, quibusque præcipuam cultæ Musices gloriam relinquere debebat, recordatur, & credibile tantum existimat, ante Græcos habuisse illos artificiosum systema Musices, quamvis negare videatur, Græcis ceterisque nationibus ab Ebræis quædam communicata fuisse. In fine capitis instrumentorum, enchordorum, pneumaticorum, pulsatilium discrimina enarrat. Cap. II agit de quatuor modis cantionum principalibus, qui apud veteres ad affectus excitandos & compescendos adhibebantur, & quidem 1 de Dorio, gravibus religiosisque rebus decantandis accommodato, 2 Phrygio, ad furorem impellente, 3 Lydio, elegiis apto, & 4 Æolio, amœniori, amoris & lætitiæ affectum commovente, horum & inventores & mutationes recenset, & effectuum a modis istis profectorum exempla quædam addit. Cap. III exponit Philosophorum & Poetarum quorundam de usu Musices sententias: quod nempe a providentia ad sanandos animi corporisque morbos data sit. Declarat simul Musices discrimina, & exempla quædam affert singularium, qui Musicæ debentur, affectuum. Cap. IV enumerat effectus quosdam Musices artificialis auxilio productos: agitque simul de nonnullis automatis musicis.

ficis: Cap. V sententias Ebræorum de origine Musices, & usu ejusdem tradit. Cap. VI cultum æstimationemque, qua Græci Musicam prosecuti sunt, nec non usum illius in spectaculis, conviviis, saltationibus, &c. describit. Cap. VII de Ludis Olympicis & præmiis, quæ ibi Musicæ arte ceteros superantibus proponebantur, Cap. VIII de Chinensium arte musica, & ejus in solennibus lætitiæ significationibus usu disseritur: idemque variis ex historia illa collectis exemplis illustratur. Eundem explicationis observat ordinem in Cap. IX, in quo prolixe musica Romanorum describitur. Nec non Cap. X, ubi historiam Musices apud Gallos illustrat, & exponit non solum initia publicarum, in quibus Musica ars tradebatur, scholarum a Bardo, quinto Gallorum Rege, circa A. M. 2140 institutarum, verum etiam artis illius progressum, & Reges, qui Musices incrementis prospexerunt, latius paulo enumerat. Cap. XI affert exempla solennium quorundam festorum & ludorum, variis in Principum aulis, veteri recentiorique ævo, adhibita musica celebratorum. Cap. XII inseruit dissertationem epistolicam de pretio itemque discrimine Musices Italicæ & Gallicæ, ubi hanc priori non solum æquiparari, sed & in quibusdam præferri posse, judicat. Caput XIII curiosis refertum est relationibus, de virtute musices, qua bruta animantia commovet: memorat autem elephantes saltandi artificium doctos, aves ad tibiæ cantum advolantes, mures atque araneas, artificem testudine canentem obsidentes, glires in funibus saltantes, apes cymbalis revocatas & tranquillatas, equos buccinis tympanisque alacriores redditos &c. Tandem Cap. XIV laudem Musices paucis repetit, totique historiæ finem imponit.

MISCELLANEA LIPSIENSIA, AD INCREmentum rei litterariæ edita.

Tomus III & IV.

Lipsiæ, sumtu Hæred. Lanckisianorum, 1716,8.

Alph. 2 plag. 4.

QUum superioribus de prima ac secunda parte Miscellaneorum Lipsiensium, quæ curæ ac industriæ Cl. Pezoldi commodi

modi rei literariæ ſtudioſi debemus, diſſerere inſtituimus, non ab re eſſe videtur, ſi eandem in recenſendis reliquis Tomis, qui adhuc prodierunt, navamus operam. Fruitur negotium hoc literarium feliciori ſucceſſu, ita ut jam pars tertia ac quarta in eruditorum verſentur conſpectu, quarum ſummam exhibere nobis eſt in animo. Obſervationes, quod ad numeros attinet, cum prioribus conjunguntur, quibus de cauſis Tomo tertio obſervatio LIV prima apparet, quippe quæ de *fabula ſocietatis Abbreviatorum Romanæ* diſputat, Autore doctiſſimo *Heumanno*. Qui quum in libro, quem de Anonymis & Pſeudonymis inſcripſit, ſocietatem hanc fabulam eſſe pronuntiaverat, in qua nec veræ, nec veriſimiles contineantur res, ſententiam iſtam hac obſervatione aliis argumentis corroborare annititur. Inter alia obſervat, non eſſe veriſimile, doctos illos Viros, quorum patroni hiſtoriæ hujus faciunt mentionem, ſibi ſumſiſſe barbarum *Abbreviatoris* nomen, quum ſuperſtitioſam caſtæ linguæ Latinæ dederint operam. Ad hæc monet, quod certus fuerit ordo & dignitas Abbreviatorum; ſocietatem autem hujusmodi haud vocare *ordinem* ſoleamus, quod nomen publicis collegiis tribuatur; quibus ipſorum Italorum teſtimonium adjicit. Obſerv. LV *Cl. Feuerlini*, Profeſſor. Altdorfini, de *Cebete* agit, & disquirit, num Autor tabulæ, quæ Cebetis nomen præ ſe fert, alius ſit, quam Cebes Socraticus; quam opinionem quum foveat Hieronymus Wolfius, fretus his rationibus, quod Plato, junior Cebete Socratico in Pinace occurrat, & capite XI tabulæ hujus inter amatores falſæ eruditionis Διαλεκτικοὶ, Ηδονικοὶ, Περιπατητικοὶ, Κριτικοὶ referantur; nomen autem Dialecticorum Socratici quidem Cebetis tempore nondum fuerit in contemtu, & Ηδονικοὶ, ſive Ariſtippei atque Epicurei, item Peripatetici ac Critici, multo videantur Socraticis temporibus inferiores; inquirit in hæc argumenta, & quæ illis objici poſſint, copioſe profert. Quibus expoſitis, diligenter examinat ſententias Berkelii notis ad Cebetem; Clerici Silv. Philol. c. 8; Wolfii not. ad Cebet. Maſcardi diſſ. moral. ad Cebet. quorum illi Platonicum, iſte Stoicum, hic utrumque fuiſſe autorem Pinacis putarunt; & probat, ſcriptorem tabulæ ad eos pertinere, qui Socratis doctri-

doctrinæ fuerunt addicti. Obſ. LVI, *M. Reime*, oſtendit, vocem סֶלָה eſſe notam, ſive ſcripturæ compendium, ita ut ſingulæ literæ ſingulas voces exprimant ſequentes: (ס״) סְלַח (ל״) לָנוּ (ה״) הַשֵּׁם *Juva nos Deus;* vel pro ratione contextæ orationis סְלַח לִי הַשֵּׁם *Juva me Deus!* Obſ. LVII, *Gottl. Stollii*, diſſerit de *Timone Miſanthropo*, qui Colyttenſis, Echecratidisque filius a Luciano dicitur: vixit tempore belli Peloponneſiaci & Socratis æqualis fuit. Timonem hunc moribus μισάνθρωπον tradunt plures ſcriptores, ex quibus Autor nominat Plutarchum imprimis vit. parallel. t. 2 p. 158, ejusque teſtimonium explicat: de Luciano vero, qui copioſum de Timone compoſuit dialogum, obſervat, multa admiſiſſe, quæ repugnent veritati. Obſerv. LVIII, *M. Richteri, de argumentis Mathematicorum, queis contra atomos pugnant*, diſputat. Obſerv. LIX, *Bunemanni*, Lactantii Firmiani ex LX amplius MSS. & editionibus illuſtrati exhibet ſpecimina. Primum Autor libros tam ſcriptos, quam impreſſos, quorum auxiliis in caſtigando Lactantio uſus eſt, commemorat; deinde vero multa profert exempla emendationum interpretationumque, ut pateat, omnino ipſi ab aliis Lactantii interpretibus quædam fuiſſe relicta, in quibus ſuum adhuc ingenium ſtudiumque critices poſſet exercere. Obſ. LX, *Wenzelii*, diſſerit *de periculo ex partu ſuppoſititio familiis ordinumque dignitatibus metuendo.* Obſerv. LXI, *M. Jani*, de *vini uſu feminis Romanorum interdicto*, deducit originem legis hujus, ut nulla femina, ſive ſit nobilis, ſive aliunde orta, biberet vinum, ab Hercule, ita, ut iſtam Romulus in ſuis ditionibus pœnis adnexis inſtauraverit. Quæ de uſu vini ideo ſanxerunt, ut non ſolum integritas innocentiaque mentis, ſed caſtitas quoque in primis ſarta tectaque conſervaretur, mulierque exemplar eſſet virtutis, ac verum rei domeſticæ ornamentum; quanquam refrena hæc incenſam quarundam cupiditatem vini non plane reſtinguere poterant ac comprimere. Obſ. LXII, *M. Dopperti*, agit *de ſolenni lingua Romanæ in curia quondam obſervatione*, & promiſcuo inter plebem, diſtincto a Quiritium nitore, exercitio,

tio, ad illustrandum caput 2 lib. 2 Valerii. Doctissimus Autor observat, quod linguæ Romanæ exercitium in curia & provinciis florente Quiritium statu tantum fuerit usitatum; prout Actus legitimi, qui & solennibus verbis peragebantur, nempe *emancipatio* aut *acceptilatio, hereditatis aditio, servi optio, datio tutoris, servi liberatio*, Latinis verbis præscriptisque formulis exprimebantur; etiam translata imperii sede Byzantium Constantinus M. nihilominus in nova Roma, aula ac doctorum collegiis Latinæ linguæ usum retinuit, eumque cum Græcorum temperavit deliciis. Alio genere loquendi non utebatur plebs, quod Doppertus Comicorum, legum & S. C. monumentorumque fide confirmat, & testimonii loco monumentum Duillianum & tabulam æneam apud Genuates adducit. Obs. LXIII, *M. Gellii*, de *Societate Charitatis & Scientiarum*, tradit illius originem, finem, leges, beneficia, sociorumque munera. Quæ societas, cujus fundamenta jam 1709 poni cœperunt, eo respicit, ut præter bonarum artium ac scientiarum incrementum, eruditorum vita defunctorum relictis feminis ac liberis prospiciatur; eorum scripta, libri, numismata, instrumenta mathematica, aliaque rariora conserventur, ac denique vitæ ipsorum laudabiliter peractæ memoria literis publicis ad posteros propagetur. Obs. LXIV exhibet responsionem *M. Egenolfi* ad dubia *M. Lyseri* contra ipsius historiam patriæ linguæ, quæ tom. 2 p. 541 Miscell. Lipsiensium leguntur. Hanc sequitur Obs. LXV Viri Cl. *Jo. Friderici Weidleri*, Mathes. in Academia Vitembergensi Professoris, Collegæ nostri in primis industrii, de *aurora boreali*, d. 17 Mart. anni superioris vesperi conspecta; & observat. LXVI sistit celeberrimi *Felleri flores pietatis erga Deum*, ex literis ipsius ad B. Daumium olim scriptis collectos a *Cl. Vinboldo*, Rectore Cygnensi. Obs. LXVII, *M. Weinrichii*, de *prima Tyri origine*, de nominis causa sollicita est; qua declarata, ipsius urbis fata attingit; cumque varia fuerint oppida & quatuor *Tyri* nomine celebrata indicet Bochartus, missis aliis, Tyrum insularem tantum intuetur, ejusque eruit originem. Extremo observationis Autor promittit historiam Regum Tyriorum & universæ reipublicæ. Obs. LXVIII, *Geamœni*, de *voluptate sensuum internorum*

rum e rerum varietate perceptibili agitur, qua inter alia *alamodalitatem vestiariam*, ut lingua ejus Latina utamur, explicat Autor. Obs. LXIX disputat de *Lollo, veteri Franconiæ deastro*, cujus vestigia in agro Suinfurtensi occurrunt, cujusq; figuram principium tomi hujus exhibet, Autore *Bocrisio*. Ajunt, fuisse statuam æneam adolescentis, crinibus flavis, pollice & indice dextræ manus linguam apprehendentis, reliquis digitis in altum porrectis: sinistra autem manu poculum vini, spicis triticeis immistis, præferentis & de collo appensa papaverum capita gestantis. Obs. LXX continet *Cl. Hilscheri* de veteri monumento in templo nostro Paulino ante reformationem religionis posito conjecturas; quam Obs. LXXI excipit, Autore *Cl. Lysero*, qua consilium de novis ephemeridibus literatis, iisque universalibus conscribendis exhibet, cui paralipomena de actis literariis universalioribus subjecta sunt. Obs. LXXII superiori Bunemanni de Lactantio castigando opposita est a *Cl. Jo. Georgio Walchio*, & antequam ejus repellat censuras, tradit varia de *Scepticismo critico*, ex quibus colligi potest, quam utilitatem scientia Logica, inprimis doctrina de probabilitate arti criticæ afferat.

Pergamus ad Tomum quartum, cui clariss. Editor eruditum præfamen de fatis instituti hujus literarii præmisit. Obs. LXXIV de *horis passionis Christi*, conscripta est a summe reverendo *D. Kettnero*, & ostendit, quod horarum nomen valde sit antiquum; quod Ægyptii vel Chaldæi horas sive duodecim diei partes invenerint; a quibus istas acceperint Græci, ab his vero horologiorum prima vel elegantior structura ad Judæos pervenerit: item quod Judæi citius vicinos Babylonios in arte Gnomonica sint secuti, quam Romani remotiores, bellis tantum occupati; quod horæ Romanorum tempore Christi nondum a media nocte, sed ab ortu Solis inceperint: quod Romani variis horologiis fuerint instructi: quod horologia antiqua tempore Christi & ante Christum nocte dieque fuerint hydraulica: quod videatur probabile, Judæos tempore Christi majores & minores horas numerasse, sive 24 sesquihoras, tanquam 12 plenas, peculiari tuba & signo distinxisse; quod conciliatio Marci & Johannis variis involuta sit difficultatibus; quod sit verisimile, diem

Parasceves tribus horis vulgarem diem præcessisse, signoque dato publico ab aliis diebus esse distinctum, ut adeo hæc observatio singulari eruditione sit conspicua. Observ. LXXV *Bocrisii* differit de *musica, praexercitamento Ebræorum*, quo ad sapientiam diviniorem se præparabant. Obs. LXXVI, *Hasii*, exhibet solutionem Problematis Algebraici, quod superioribus annis in diario Viennensi A. R. P. Augustinus Thomas a S. Josepho his verbis proposuerat: *Datam rectam secare in 4 partes rationales inæquales, ita ut summa quatuor cuborum, manente proportione Imæ ad IIam, & IIIæ ad IVam, sit omnium minima.* Num. LXXVII extat programma *Jo. Hubneri* accessionibus auctum & emendatum de duobus scholarum pestibus, *Pædantismo & Galantismo*; quo ad pædantismi species studium rerum inutilium; insanum antiquitatis amorem; affectatæ obscuritatis libidinem, & mores a vita communi abhorrentes refert. Obs. LXXIIX, *Pylii*, disputat *de eruditis*, *de quorum morte falsus rumor*, Josepho quippe, Jacobi patriarchæ filio, Alexandro M. Cicerone; Claudio Tiberio Druso, Aureliano Lucinio Valeriano, Arsenio, lectore quondam Athanasii, dein Episcopo civitatis Hypselitarum & societatis Meletianæ, Desiderio Erasmo, Martino Luthero, Tilemanno Stella, Luca Lossio. Obs. LXXIX, *D. Schmiederi*, de *equo fictili* locum *Hipp. l. 4 Epidem.* corruptum pristinæ valetudini restituit. Obs. LXXX ejusdem *Schmideri* est de vera herbæ Verbenæ denominatione Germanica, quæ *Eisenkraut* appellatur. Obs. LXXXI, *Thryllitii*, de *Ælianorum*, quorum monumenta supersunt, historia quippe animalium, historia varia, epistolæ, Tactica *ætatibus*; & Obs. LXXXII, *Benckeri*, de *intellectu puro* agunt. Obs. LXXXIII, Autore *Heumanno*, tollit quatuor mendas ex primo Horatianarum Odarum libro Odæ quippe XXIX; ubi pro *montibus* scribit *fontibus*, ita ut *relabi fontibus* idem sit, ac relabi ad *fontes*. Græca loquendi ratione: Od. XXXII, qua pro: *mihi cunq; salve*, ponit: *mihi nunc resolve*, o mea lyra; iterum Græca dicendi consuetudine, qua τὸ *resolve* ponatur sensu passivo vel reciproco pro *resolve te*, vel *resolvaris quæso*: Odæ XXXV, ubi pro: *ferre jugum pariter dolosi* legit: *perosi* & vocem hanc sensu activo per: *aversans* explicat: & Od. XXXVII

pro

pro vulgari scriptura: *dum Capitolio Regina dementes ruinas funus & imperio parabat*; ponit: *dum Capitolio Regina demens & ruinas funus & imperio parabat.* Obs. LXXXIV, *Wagneri*, sistit historiam de *morte magni Panis*, apud Plutarchum de oraculorum defectu sub examen revocatam. Obs. LXXXV, *M. Weinrichii*, agit de *abstinentia carnis Pythagorica.* Obs. LXXXVI, Autore Cl. *Kochio*, examinat quæstionem: *num S. Cœna possit vocari medicina corporis?* eamque variis nixus argumentis negat Kochius. Obs. LXXXVII, *M. Eckhardi*, disputat de *scholis a Juliano Apostata Christianis occlusis.* Obs. LXXXVIII, *M. Jani*, de *odio veterum Germanorum in causarum patronos*, cujus rei certum argumentum ex Floro lib. 4 cap. ultimo petitur. Alii causarum patronos viperas, canes, togatos vultures; alii vilissima capita, forensia pecora; omnis nequitiæ exempla; eorumque eloquentiam verba canina nominarunt, id quod ex Ammiano Marcellino, Apulejo, Sallustio, Horatio, Columellæ aliisque ejusdem generis Autoribus satis perspicuum est. Obs. LXXXIX, *Egenolfi*, exhibet *considerationem animæ Longolianæ.* Obs. XC, *Martini*, est in locum Jud. XV v. 4, de *Vulpibus Simsonis*, in manipulos straminis transmutatis, formæ avitæ nunc iterum restitutis, adversus Tom. IIX Obs. Halens. n. 14. Obs. XCI, *Hasii*, exhibet solutionem alterius problematis algebraici a R. P. August. Thoma a S. Josepho hisce propositi: *Datam rectam secare in quatuor partes rationales inæquales, ut summa 4 solidorum a tribus quibusvis partibus productorum* (*manente proportione Imæ ad IIam, & IIIæ ad IVam*) *sit omnium maxima.* Obs. XCII, ex literis *Schamelii* ad Cl. Pezoldum, tradit quædam observatione digna de Lutheri versione sacri codicis Latina. Extremo cum tertiæ, tum quartæ partis, doctissimi *Grundmanni* urnæ defunctorum in republica inprimis literaria per annum MDCCXIV collectæ, additæ sunt. Optamus, ut opus hoc incrementis Musarum amplificandis saluberrimum prosperrimo semper fruatur successu.

CONSTITUTIO REI SCHOLASTICÆ ILfeldensis, complectens cum lectionum, tum legum, disciplinæ atque emendationis rationem, cui inserta commen-

...tio Parergica de ratione studiorum humaniorum Autore GE. NICOLAO KRIEGK.

Northusæ, in officina Cœleriana, sumtu Cœnobii, 1716, 4. Alph. 2 plag. 2.

CL. Autor, qui variis ingenii monumentis suavissimæ castæque Latinæ linguæ non vulgarem consecutus est famam, bono quidem salutis, incolumitatis & studiorum juventutis suæ scholasticæ Ilfeldensis inprimis publicavit hanc constitutionem. Verum ejusmodi ingressus est viam, ut multa cura fideque tradiderit consilia & præcepta, quæ politioris literaturæ candidatos ad veram cognoscendi istam viam perducere possunt. Præfatione inter alia commemorat meliores cœnobialium potissimum quorundam Prytaneorum, descriptiones, quas in exaranda hac commentatione intuitus, & ex quibus, quæ bona & commoda subinde visa, liberaliter mutuatus est. Incipit ab ipsa schola *Ilfeldensi*, quam Neander ita fundavit, ut ejus conformatio ac disciplina conciliaverit aliis officinis literaris, inprimis Hirtzhainensi & Ilsenburgicæ, magnam celebritatem; & pergit ad *Walckenredensem, Gottingensem, Gandersheimensem; Goltpergensem*, quam Friedericus II Princeps Lignicensis, dum se in castra Augustanæ Confessioni addictorum conjecit, excitavit, submotis sessoribus prioribus monachis; *Portensem, Misnensem, & Grimmensem*, quæ antea monasteria Mauritius, gloriosissimus Saxoniæ Elector, in bonæ mentis palæstras, regiis prope vectigalibus dotatas, convertit; *Lauinganam*, quam instruxit iisdem doctrinis, regulis, legibus Jo. Sturmius, quibus Argentinensem munivit; *Hailsbrunnensem*, sive Gymnasium ad fontem salutis, ædificatum a Marchione Ge. Friderico, A. 1582; *Schleusingensem*, quæ suam refert originem ad Georgium Ernestum Comitem ac Principem Hennebergiæ; & *Gothanam*, fundatam ab Electore Joanne Friderico, amplificatam a Joanne Casimiro, sustentatam munificentia Ernesti Pii. Præfationem hanc sequitur prolusio de rei scholasticæ Ilfeldensis origine & autoribus. Monasterium Ilfeldense, quum verteretur annus 1190, cœptum fundari, perstitit ad annum 1550, quumque discus-

discussis longorum errorum & superstitionum tenebris, in Gymnasium, bonæ mentis palæstram, mutaretur, evocatus est Michael Neander ex ludo Northusano. Ipsum opus in duodecim capita divisum est. Primum agit de accedentibus ad lyceum Ilfeldense; secundum de exercitiis pietatis per dies dominicos & festos, de moribus & officiis in templo cum ante, tum post meridiem; tertium de quotidianis pietatis exercitiis, precibus ordinariis in auditorio majore matutinis, sub primordia finemque lectionum, ac vespertinis; quartum de classium & ordinum distributione, & lectionibus secundum catalogos. Capite vero quinto catalogus lectionum classis secundæ, ejusque ordines distincti illustrantur per modum commentationis parergicæ de ratione studiorum colendorum. Hinc varia erudita monet de editionibus, stilo Ciceronis epistolarum ad diversos, Cornelii Nepotis, Phædri; mire commendat Neandri syllogen locutionum ac formularum Latino-Germanicarum, & aliorum hoc literarum genere clarissimorum virorum opera. Eadem ratione ostendit, pro ingeniorum viribus culturam Græcæ linguæ, historiæ, matheseos & artis poeticæ, cum fructu instituendam. Capite sexto catalogus lectionum classis superioris sive primæ illustratur, & distinguuntur ordines, ita ut sectione prima superior ordo classis primæ, secunda vero inferior ejusdem classis tradatur. Hac occasione doctissimus Autor exhibet modos stili comparandi, & facunde disserit de auditione, lectione & interpretatione; exercitatione, meditatione, imitatione, emendatione; locutione; ac excerpendi ratione distincta per septem regulas. Sive Romanam, sive Græcam linguam respiciamus, deprehenduntur ibi, quæ cultoribus harum doctrinarum utilia sunt, & ad historiam Grammaticarum, Lexicorum, Autorum classicorum spectant. Nec minus de arte oratoria aliisque scientiis, quibus studiosa formatur juventus, salubria commendat præcepta, monita instrumentaque prudentiæ discendi. Capite septimo tractat de studiis quotidianis, repetitionibus, examinibus, exercitiis memoriæ, recitationibus, disputationibus, dialogis, disquisitionibus, collationibus: octavo de moribus ad mensam, cibique & potus temperantiam pertinentibus: nono de:

de exercitationibus corporis, ludis & animi relaxationibus: decimo de legibus: undecimo de disciplina & moribus: duodecimo de abituris a lyceo Ilfeldensi. Liber itaque est rerum optimarum plenissimus, qui plura continet, quam prima istius facies promittit. Unice vero scholasticæ utilitati, quæ in probis & rectis moribus, in bonæ mentis literis veræque sapientiæ doctrinis conspicua esse debet, destinata est.

PETRI ANTONII CORSIGNANI J. C. DE Viris illustribus Marsorum liber singularis, cui etiam Sanctorum, ac venerabilium vitæ, nec non Marsicanæ Inscriptiones accesserunt.

Romæ, sumtibus Antonii de Rubeis, 1712, 4.

Alph. 1 pl. 18.

Historiam Marsorum Mutius Phœbonius jam A. 1688 collegit, & in Catalogo Episcoporum Marsorum peculiarem de *Viris Marsorum illustribus* librum promisit, sed mors intervenit destinatis, & spem, quam eruditis dederat, prorsus extinxit. Hanc igitur jacturam ut aliquo modo resarciret Petr. Ant. Corsignanus, & illibatam civium suorum memoriam propagaret ad posteros, isthunc librum de Viris illustribus Marsorum concinnavit, quo, ut ipse loquitur, *Marsos excellentes homines, tanquam Phœnices e cineribus evocare* adgressus est. Omnis libri (quem hoc anno denuo Romæ typis subjiciendum accepimus) compages e duodecim capitibus contexitur, quorum primum præfationis causa confectum est, & instituti rationem exponit. C. II Marsorum nomen eruit, regionis fines adducit, & quædam antiquarum urbium nomina recenset. Nomen Marsorum alii a Marsya Phrygum Rege; alii a duce Lydorum ejusdem nominis; alii a Marsya comite Liberi Patris derivant. Servius Marsos a Circe prognatos, & Marrubios, quasi ad mare vitam degentes, dictos existimat. His vero omnibus Autor sententiam præfert, quæ Marronem primum Marsorum ducem huic populo nomen dedisse asserit. Græci Marsos communi aliquo nomine Tuscos, interdum & ὀφιέχες propter eximiam Serpentum multitudinem, qua eorum regio horruit, vocaverunt.

Hinc

Hinc &, uti Autor memorat, vipera apud Marsos vulgo Maraſſum adpellatur. Quod ſi tamen Plinio, Gellio, Solino aliisque credendum, immunis a peſtifero ſerpentum morſu Marſorum natio fuit, utpote quæ non niſi ſalivam ejuscemodi vulneribus adhibuit, quam ingenitam virtutem Autor medicis herbis, quibus Marſi veſcebantur, & ea regio inprimis abundabat, adſcribit. Omnis autem Marſorum Provincia ab oriente a Pelignis & Veſtinis, ab his Alterno fluvio, ab illis linea ad Appenninum quaſi producta diſtinguitur; a Septentrione Sabini vicini ſunt; ab occidente ab iisdem Sabinis ſeparatur; a meridie autem tractu, qui paulo infra Liris fontes procedit, a Latio dirimitur. Inter antiquas Marſiæ urbes Aquila, Corſinium, & præcipue Sulmo Ovidii Naſonis patria celebratur, de qua etiam Herculis Ciofani opusculum, quod una cum effigie & vita Ovidii Aquilæ An. 1587 prodiit, allegatur. C. III Viros illuſtres ante Chriſti adventum enumerat, inter quos Marro, qui A. U. C. 346 vixit, primum locum obtinet, quem deinde alii excipiunt, quorum in agmine Domitius Poeta, Ovidio & Horatio æqualis, qui bellum Herculis ſeu Amazoniden ſcripſiſſe perhibetur, & Valeria, fœmina illuſtris ac fortis, apparet. C. IV de Viris Illuſtribus P. N. C. agit, quo nomine Bonifacius IV Pontifex, Petr. Raynaldutius Pſeudo-Papa, & Cœleſtinus V intelliguntur. C. V de aliis ſanctis Viris, & C. VI de Viris ſanctis, qui in Marſis morati ſunt, & obierunt, inſcribitur. Ubi Autor more Viris doctis, qui Pontificiæ religioni addicti ſunt, conſueto plurima miracula inſpergit. Sic p. 55 Thomæ a Celano animam multos ex filiis a Purgatorii ergaſtulo tunc dimiſſos ſibi aſſociaſſe ſcribit; p. 66 M. Veſtrium Barbianum vitrum confractum precando iterum reſtituiſſe narrat; p. 97 in oppido Scurculæ ſcamnum, ubi S. Bernardinus Senenſis quievit, adſervari memorat, in quo doloribus cruciati ſtatim convaleſcere putantur. C. VII Cardinales Marſos recenſet, inter quos Cæſar Baronius, qui in ſpiritu matris animam ad ſuperos evolantem vidiſſe creditur, & Julius Mazzarinus eminent, de quo poſtremo notatu dignum, quod haud nudus, ut ceteri homines, ſed tunica quadam, quaſi veſte circumdatus, & cum duobus dentibus in vitam introiverit. C.

VIII de Episcopis in Marsis natis agit, qui cum Marsicanam, tum alias Ecclesias gubernarunt. C. IX sistit Episcopos urbis Celani, quæ caput est Marsorum urbium. C. X Viros Celanenses militia ac titulis illustres enarrat. C. XI Viros Celanenses doctrina insignes recenset. C. XII alios viros Marsos doctrina & militia claros adducit, e quibus Leander Galganettus JCtus, Marc. Antonius Coccius Sabellicus, Andreas Argolus Mathematicus, Joh. Argolus, Philippus Guadagnolus, qui jussu Pontificis Scripturam S. Arabice vertit, & Mutius Phœbonius, scriptor Historiæ Marsorum, celebriores sunt; reliqui scriptores non adeo multum nominis inter eruditos adepti videntur.

NUOVO METODO GEOMETRICO PER TROVARE fra due linee rette date infinite medie continue proporzionali, &c.

i. e.

NOVA METHODUS GEOMETRICA PRO inveniendis mediis continuo proportionalibus infinitis, inter duas rectas datas; Autore PAULO MATTHIA DORIA.

Antverpiæ, apud Christophorum Plantinum, 1715, 4. Plag. 13 cum fig.

QUi inde ab aliquo tempore inter Italiæ Geometras quosdam turbas excitavit liber, jam secundum editus, & sero tamen ad nos pervenit. Primum enim Augustæ apud Danielem Hopper prodiit A. 1714 alio & ordine propositionum, & stilo. Quæ enim succincte ibi tradita erunt, ea in hac editione, quam non Antverpiæ quidem, sed in ipsa Italia prodiisse persuasi sumus, uberius explicantur, mutata etiam interdum propositionum forma & numero corollariorum. Reliqua diversitas omnis sub finem præfationis satis prolixe ab Autore exponitur. Initium enim illius præfationis fontes errorum aperit, quos persuasum ipsi est, & omnes committere, qui novis se inventis opponunt, & nuper illos Mathematicos commisisse, qui varia novæ huic solutioni problematis mediarum objecerunt. Indicat autem

TAB. V ad A. 1717 M. Maj. pag. 227.

Fig. 4.

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 5.

Fig. 3.

autem præcipue sequentes, impetus phantasiæ, animum præventum, & tumultum commotarum passionum. Remedium hisce assignat studium Geometriæ. Vitio tamen methodorum evenire, ut tam pauci fructum e Geometria, qua remedio, capiant. Nihil enim primo tam usitatum esse, quam a solvendis problematibus abhorrere, quo fit, ut inveniendi & inventa aliorum examinandi facultatem paucissimi consequantur. Secundo complures Analysi sic abuti, ut Syntheticam meditationem prorsus fugientes, in calculi facilem & expeditam praxin sese præcipites dent, & malint in examinandis aliorum inventis calculo agere, quam iis, quæ singulorum præconcepta præstat meditatio. Tertio novas methodos magno numero adoptari non modo idem, quod Algebra, vitii habentes, sed & alienas a rigore demonstrationum & sola approximatione contentas. Deinde postquam methodum indivisibilium satis laudavit, Italos reprehendit, quod Cavalerio invideant sua, & in *aliarum nationum* methodos tam perdite ferantur. Quæ & hic & in sequentibus de adversariis præsentis inventi, deque conatibus Autoris dicuntur, ea & in illos duriora, & de se ipso magnifice magis dicta videri possint, quam scriptorem Mathematicum decet: sed dandum aliquid rati cothurno linguæ rei potius aggredimur caput.

Inventi summa hæc est. Descripta concipiatur Parabola ABD, Parametro AB, sitque BQ=3AB, adeoque e Parabolæ natura QH=2, si loco AB scribatur unitas; porro sit QC=5AB, adeoque AC=9, & ergo CD=3. Fiat QL=8, qui cubus est QH, & CF=27, qui cubus est rectæ CD, & hoc modo producta parabola versus D, quantum lubet, capiantur cubi ordinatarum intermediarum omnium in ipsis productis, & connectatur terminatio rectilinea BLF &c. quo facto, cubos omnium ad lineas BL, LF &c. terminari Autori persuasum est, huncque habet pro genuino cuborum loco. v. Prop. 5. 12. TAB. V. Fig. 1.

Eodem modo construendo loca quadrato - quadratorum, & reliquarum potentiarum, facile sibi iter paratum putat, ad constructionem problematis generalem, quam pro unica media sic expedit. Si inter X & Z quæratur media unica, describatur

batur Parabola parametro X=AB, axeque producto versus C, donec AC excesserit Z, construatur ACI triangulum æquicrurum, unde erit & BH=AB, & MP=MA, &c. atque adeo ad BI terminabuntur quadrata respondentium ordinatarum BB, MN, CD &c. in ipsarum productionibus sumta, uti explicatur propositione 2. Fiat C 10=Z ductisque *iof* & *df* cum AC & CD respective parallelis, erit *de* media quæsita, quæ est materia propos. 3. Atque hoc idem plane est, ac sumere Ad=Z, erigereque *de*, neque adeo quicquam novi. At nimis nova sunt, quæ nunc sequuntur. Inter X & Z desiderantur mediæ duæ, id est, habetur Z pro cubo, X pro unitate. Producatur parabola ABD cum BI, BL, EI &c. locis potentiarum, donec cubus CF, cujusdam ex assumtis ordinatæ CD, evaserit major quam Z. Fiat CV=Z, ductisque ut ante VE & EM, erunt MN & MP, ut radix & quadratum, id est, lineæ quæsitæ, quod quidem e figuræ inspectione satis manifestum est; modo BL, EF &c. fuerit genuinus cuborum locus; si Z fuerit minor quam GL, faciendum GX=Z, reliquis ut ante manentibus.

TAB. V. Fig. 2. Porro requiruntur mediæ tres, id est, sit Z quadrato-quadratum, & X unitas, quæruntur radix, quadratum & cubus. Factis iisdem, quibus ante, sit CVH locus quadrato-quadratorum, fiatque DY=Z, & ductis YV & QV ad AD & DE parallelis, erunt quæsitæ QK, QR, QS, modo CVH verus quadrato-quadratorum CQ cuborum fuerit locus. Et hoc modo progrediendo in infinitum, constructio eadem infinitas medias suppeditabit, modo loca potentiarum genuina in rectilineis Autoris habeantur.

Et hic quidem, si quorundam talis est novitas, ut tam parum valeant ad vetera evertenda, ut tuto operoso ipsorum examine supersedere quis possit: hoc ex eorum fortasse numero est dicendum. Examen susceperunt tamen Augustinus Arrianus, publicus in Regio Neapoleos studio Lector, & Nicolaus Galizia, Professor Matheseos Nepolitanus; porro Anonymus quidam, & pariter sine nomine Bartholomæus Intieri, proditus vero ab Autore p. 88, quorum omnium objectiones cum responsionibus Autoris operi subjunguntur. Hyacinthi enim de Christophoro impu-

impugnationes ideo omissas ait, quod cum reliquis coinciderent. Omnes autem in oppugnando cuborum loco versantur. Et Augustinus quidem Arianus, Nicolausque Galizia prima objectione negant praecipuum momentum indirectae demonstrationis allatae pro loco cuborum ad propos. 5. Summa demonstrationis haec est: CF, QL, BB sunt cubi per constructionem; si ergo intermediarum ordinatarum cubi respectivi non ad BL & LF terminantur, intra vel extra cadent; quod sane certissimum est. At si extra cadere dicantur, qui inter QL & CF v. c. intersunt, quum major sequens continuo sit praecedente, ob ordinatas versus CD majores; ea, quae proxime praecedit CF, ipsam CF excedet: & eodem modo, si intus cadere dicantur regrediendo a CF ad PL, sequi putat Autor, eam, quae proxima est ipsi QL, hac utique esse minorem. Opponentes utrumque negant instando, quae ad KL & TF terminantur ordinatarum productiones, & extra BL, LF, cadere, & eas quae ipsis QL, CF, proximae sunt, non facere majores ipsis QL, CF, respective, nec secundo casu ultimas earum, quae ad LS & FO terminantur, & intra angulos CFO, QLS, cadunt, minores esse ipsis CF, QL &c. Cui addi poterat, differentias productarum ordinatarum extra vel intra BL & LF cubos terminantium, posse decrescere, neque illa incommoda sequi, nisi supponatur differentiarum aequalitas, quod idem est, ac supponere id, quod probari oportebat. Secunda objectio eorundem ad incommodum ducit. Idem agit tertia Anonymi, quanquam ratione aliquantum diversa. Bartolemaeus Intieri calculo generali ostendit, locum cuborum non rectam esse, sed parabolam cubicam. Quibus omnibus idem fere obtigit responsi. Nam praeter distinctionem inter id, quod rectis convenit qua talibus & qua cubis, & novas satisque longas demonstrationes loci cuborum rectilinei ad I & III objectiones allatas, sola excusatio restat; opponentes considerare Parabolam in alia geneseos hypothesi, quam qua utitur Autor. Qui ipso affirmat, pro generationum diversitate contrarias Parabolae esse posse proprietates, seu potius, quod juxta unam generationem certissimum est, id in incommoda ducere, si juxta aliam exigatur: quod quantum conveniat cum uniformi non

TAB. V. Fig. 1.

extenſorum tantum, ſed & rei cujusvis natura, alii judicaverint.

Quibus de cetero volupe fuerit ideam formare totius inventionis, & generationem Parabolæ perſpicere, ad quam ubique provocat Autor: ii conſilium ejus omne percipient e ſequentibus, quibus innotuit nobis, per ſchedam ex Italia una cum libro transmiſſum. Deprehendit ſcilicet, parabolæ geneſin, qualem exhibuit Galilæus, Apollonianæ multum præſtare, in qua quippe unitas ſeu parameter non tantum per lineam ſed & per numerum exponitur, perinde ac ordinatæ integris 2, 3, 4 &c. deſignatæ, quæ ad determinata axis puncta ducuntur, & a vertice diſtantias habent ſequentibus 1, 4, 9, 16 &c. exprimendas. Quibus quidem commodis omnino carere Autori videtur Apolloniana conſtructio, quæ quippe ad numeros non attendit. Exiſtimavit igitur Autor, uti duæ mediæ quantitates in numeris ideo habentur, quod habeatur expreſſa numero unitas, ſic ope deſcriptæ hac methodo parabolæ, in qua & unitas & ordinatæ linea & numero explicantur, haberi poſſe medias duas & infinitas. Tandem inter commoda iſtius geneſeos haud ultimum eſſe invenit, quod linea numeri loco poſſit adhiberi, & quod ordinatæ interceptæ infinitæ haberi poſſint ope methodi indiviſibilium, inter illas, quæ numero exponuntur. Arte rem peragit ſequente. Principio in prima propoſitione geneſin iſtam parabolæ docet, & interceptas inter illas ordinatas, quæ numero exprimuntur, numero explicari eadem ſervata parametro non poſſe, in prima conſideratione ſubjuncta propoſitioni oſtendit, quanquam mutata parametro perfacile exponantur. Deinde unitate & ordinatis, quæ numero exponuntur, tanquam limitibus utitur intermediarum, eave re quadrata in numeris obtinet 1, 4, 9 &c. ad hypotenuſam trianguli æquicruri terminata, & limites conſtituentia quadratorum interceptorum & irrationalium, uti e prop. ſecunda patet, mediamq; unam his poſitis invenit, ut ſupra commemoratum eſt, propoſitione tertia. Porro ordinatis numero ſic expreſſis utitur ad parabolam planam inveniendam, quæ reſpectu ordinatæ datæ, non autem cujusvis, officium cubicæ faciat, ut adeo nova parabola opus ſit ad ha-

habendum cubum ordinatæ cujusvis, ut patet e propos. quarta, & ad construendos cubos 1, 8, 27, &c. qui limites sunt interceptorum, horumq; integrum locum determinandum, quod suo modo exequitur Autor prop. quinta. Ex iisdem tandem cubis ad hypotenusam æquicruri terminatis & limitum instar assumtis infinitos ad eandem cubos terminari ostendere suscipit, quo positive demonstret prop. 12, quod in quinta negative tentaverat. Ut adeo in universum quatuor in locis propositionis primariæ demonstrationem tentaverit Autor, prop. 5, 12 & cor. 2 hujus; item in responsionibus ad objectiones p. 72, 73, 74, 75.

Ceterum quæ propositionibus subjungitur epistola ad Antonium Monforte meditata quædam continet circa differentias potentiarum superiorum, at numerice, id est, particulariter expedita. Alia est sub finem operis addita epistola Antonii Monforte ad Autorem, quæ in probanda & extollenda inventione Doriana occupatur. Quæ vero ab Autore seorsim edita est epistola, scripta 11 Aprilis 1716 ad Paulum Franconem Marchionem de Salcito, id agit, ut consectaria quædam explicet, quæ e *Nova Methodo* deducuntur, circa parabolas generum superiorum. Cum enim Cl. Autori persuasum sit, potentias ordinatarum terminari ad rectas, aliter existimare non poterat, quam Parabolas altiores, quas omnes hactenus Geometræ pro curvis habuere, curvas non esse, sed particulas aut frusta hypotenusarum diversorum triangulorum rectangulorum. Uti igitur in consideratione ad prop. undecimam novæ methodi, parabolam vulgarem curvam ait esse, ex indefinito rectarum numero compositam, quas rectas pro hypotenusis habet indefinitorum numero truncorum triangularium: sic prima propositione & iis quibus absolvitur epistola omnibus, altiores omnes eo modo ex hypotenusis componi, satagit ostendere, quo in construendis rectilineis supra explicatis fuerat usus. Qui horum omnium accuratius examen instituent, quod nobis jam permissum non est, ii, si aliunde non innotuit ipsis, deprehendent veritatem eorum quæ A. 1686 p. 298 horum Actorum leguntur, *Sed Geometria Indivisibilium Cavallerii Scientiæ renascentis non nisi infantia fuit;* multumque ex methodis *aliarum nationum* subsidii esse petendum, nisi quis velit a via aberrare.

NO-

NOTANDA CIRCA THEORIAM COLORUM Nevvtonianam.

IN Actis A. 1713 p. 447 monuimus, multos optare, ut Vir summus, *Nevvtonus* mentem suam aperire dignetur de difficultate ab ingeniosissimo *Mariotto* ejus colorum theoriæ objecta. *Mariottus* scilicet contendit, lumen coloratum per refractionem in prismate trigono factam productum iterata refractione in alios colores ex parte mutari, quod tamen vi theoriæ *Newtonianæ* immutabile esse debebat. Cum hæc legeret *Newtonus*, difficultatem e medio sublaturus experimenta, quibus theoria ipsius confirmatur, juxta methodum suam per J. T. *Desaguliers*, Societatis Regiæ Sodalem, coram illustri hac Societate iterari curavit, qui eadem postea coram *Monmortio* aliisque Academiæ Regiæ Scientiarum Sociis felici cum successu repetiit. Inde apparet, radios luminis esse omnino heterogeneos & pro diversitate coloris diversos admittere refrangibilitatis atque reflexibilitatis gradus, & colores vere primitivos per refractionem in alios minime mutari posse. Ratio vero, cur *Mariotto* non successerit experimentum, hæc redditur, quod colores per refractionem in prismate factam productos falso habuerit pro primitivis, cum per eam radii heterogenei non prorsus a se invicem separentur, atque methodum ignoraverit eos sufficienter a se invicem separandi. Primum nimirum eandem publicavit *Newtonus* in Optica prop. 4 lib. & *Desaguliers* testatur, descriptionem ibi traditam sibi suffecisse ad experimenta cum successu capienda. Successus experimentorum claret ex Transactionibus Anglicanis Anni 1716, ubi Num. 348 p. 435 & seqq. singula distincte describuntur, quæ coram Societate Regia ad nutum *Newtoni* iteravit. Nos operæ pretium judicamus, ut methodum separandi a se invicem heterogeneos luminis compositi radios ex Optica *Newtoniana* huc transcribamus. (TAB. V. Fig. 3.) In Solis radio per parvum rotundumque foramen in cubiculum tenebricosum immisso lens M N intervallo circiter decem duodecimorum pedum a fenestra erigatur, qua foraminis imago I super chartæ albæ plagulam ultra lentem collocatam distincta depingatur. Deinde proxime post lentem M N prisma vitreum

ABC

ABC interponatur, quo lumen trajectum refringatur ab I ad aliam chartam pt, ibique rotunda imago I convertatur in oblongam pt. Movenda autem est charta ultro citroque usque eo, donec charta & prisma justo inter se spatio distent, quo rectilinea imaginis latera quam maxime distincta appareant, sine ulla penumbra. Ea imago pt constat ex circulis ag, bh, ci, dk, el, in una eademque recta ordine continuo dispositis, qui singuli æquales sunt circulo I & consequenter foramini F magnitudine respondent. Quamobrem minuendo id foramen hi circuli, iisdem adhuc manentibus centrorum intervallis, in quam libuerit parvitatem contrahi poterunt, indeque obtinebitur radiorum mixtura in imagine pt tam parva, quam ipsi cupimus. Loco rotundi foraminis F melius adhibetur oblongum, forma oblongi parallelogrammi, cujus longitudo parallela sit prismati ABC & unciæ unius aut duarum, latitudo solummodo $\frac{1}{10}$ aut $\frac{1}{20}$ unciæ. Potest etiam adhiberi foramen triangulum, biniis lateribus inter se æqualibus, cujus basis e. gr. circiter $\frac{1}{10}$ unciæ, altitudo uncia una aut plus eo. Etenim hoc pacto, si prismatis axis sit parallelus ad trianguli perpendicularem, imago pt jam composita erit ex triangulis æquicruris ag, bh, ci, dk, el, fm &c. aliisque innumeris intermediis triangulis, foramini triangulari forma & magnitudine respondentibus & inter duas lineas parallelas af & gm ordine continuo dispositis. Quare lumen a latere obscuriori gm erit plane simplicissimum, a clariori af aliquantum compositum, ut adeo in utroque varia experimenta una capere liceat. In hujusmodi experimentis cubiculum esse debet maxime tenebricosum, lens bona, qualis in tubis adhiberi solet, prisma angulo longiori, puta 70 graduum, beneque factum ex vitro bullis venulisque immuni, & faciebus accurate planis, summa item cum cura perpolitum, quo modo lentes tuborum poliuntur. Prismatis præterea acies angulatæ lentisque extremitates, quatenus irregularem aliquam refractionem efficere possint, charta nigra agglutinata obtegi debent, radiique solaris in cubiculum transmissi lumen id omne, quod ad experimentum erit inutile, charta nigra aliove aliquo nigro

TAB. V. Fig. 4.

 gro

gro objecto corpore omnino intercipiendum eſt. Denique quia priſmata apta difficillime comparantur, utendum eſt vaſis ex ſpeculorum confractorum partibus in formam priſmatum, concluſa intus aqua pluvia, compactis, & ad augendam refractionem aqua Sacharo Saturni copioſe imbui poteſt.

Bericht von Egyptiſchen Mumien ꝛc.

h. e.

MUMIOGRAPHIA MEDICA, SEU NARRAtio de Mumiis Ægyptiacis, ſpeciatim de Mumia in officina pharmaceutica Gothana aulica proſtante, variisque in illa repertis idolis & icunculis hieroglyphicis; Autore CHRISTIANO HERZOG, Pharmacopola aulico Gothano.

Gothæ, typis Reyherianis, 1717, 8.

Plag. 10 & Tab. æn. 1.

AD Sereniſſimum Ducem Saxo - Gothanum ſcriptus eſt hic libellus, quem rei medicæ conſtituendæ & a Ludoviciana accuſatione vindicandæ autorem, & vicinis exemplo fuiſſe ſignificat in limine; utpote cujus ſtatuta medica Gothana cum adjectis pharmacorum pretiis aliis talium legum publicandarum occaſio fuerint, & pene norma. Nec diſſimulatur, tanti Principis clementiam cauſam extitiſſe Autori ornandi diligentius corpus ſuum pharmaceuticum, providendique, ne quid medico uſui ſervientium rerum deſit; atque eo conſilio comparatum eſſe Ægyptiacum cadaver humanum, quod vulgo *mumia* appellatur, idque notæ melioris: quod hoc libello oſtenditur. Caput I generatim Ægyptiacarum mumiarum notitiam aperit, pollincturæ in ſacris literis veſtigia notat, ſepeliendi apud Ægyptios ritum ab Herodoto & Diodoro Siculo, aliisque Græcis, & Latinis ſcriptoribus commemoratum, recenſet; obſervatque, primos Chriſtianos pollincturæ Ægyptiacæ quosdam ritus imitatos eſſe: pollinctorum autem corporum uſum medicum introduxiſſe Arabes, & cum arte medica Europæis nati-oni-

omnibus tradidisse. Ibidem integrorum cadaverum, cum omni apparatu & ornatu sepulchrali, ex Ægypto in Europam translatorum occasio notatur; & memorantur exempla scriptis illustrata Struppii, Kircheri, Gryphii, Kettneri, qui ex instituto de Mumiis commentati sunt; nec non aliorum scriptorum, qui passim mumiarum rationem habuerunt. Caput II describit mumiam Gothanam, & curatioris illi impensæ pollincturæ signa indubitata. Hic diversitas pollincturæ ab Herodoto & Diodoro Siculo inculcata probatur comparatione materiæ mumiæ Gothanæ cum fragmentis vulgaribus, & confirmatur autoritate D. Caspari Ratzebergeri, qui in Herbario vivo, insigni opere manuscripto bibliothecæ Irenopetreæ, illam differentiam observavit: ostenditurque, nec vulgaribus fragmentis deesse virtutem, nec corrumpendi ea, vel permutandi cum alio mumiarum genere, quod fieri contendunt hujus medicamenti osores, cuiquam esse causam in tanta genuinarum mumiarum copia, & vilitate; harumque fragmenta vulgaria, quæ in officinis pharmacevticis prostant, non temere esse contemnenda, propter pissasphaltam, singulari medicandi facultate præditum bitumen, quod vilioris etiam pollincturæ materia fuit; fieri etiam posse, ut, quæ vulgo prostant, fragmenta curatius conditorum corporum particulas habeant, & integra corpora vilioris minusque sumtuosæ pollincturæ opus sint. Optimæ notæ mumiam esse Gothanam, postquam hujus magnitudo & facies externa colorque descripta sunt, probatur ex ejus odore, auro inductis unguibus, gemmis pluribus, idolorum & mysteriorum Ægyptiacorum hieroglyphicis simulacris sub brachiis manibusque in pectore percusso repertis, maxime autem ex instrumento singulari, in abdomine cum siliqua & massa adhuc tractabili gravis odoris invento. Hujus generis & notæ mumiam nondum observatam, atque in uno corpore tot, & tam pretiosæ materiæ simulacra, resque rarissimas, ac ipsum, quod Autor suspicatur, ab Herodoto descriptum lapidem Æthiopicum, aperiendis cadaveribus, forsan etiam in ipsa pollinctura vinciendis, & ligandis adhibitum, a nullo adhuc scriptore de hujus generis

TAB. V. Fig. 5.

antiquitatibus notatum, documento esse contenditur, curatissimæ pollincturæ cadaveris nobilis, ac sacræ originis: siliquam acaciæ fructum, vulgo *Sant*, vel *Caebia*, aut *Sesban*, vel *Sophira* fuisse, ex Prosperi Alpini descriptione harum plantarum in Tractatu *de plantis Ægypti* colligitur: cujus & autoritate probatur, non defuisse Ægyptiis opobalsamum ipsum, quod ad perficiendam pollincturam sumtuosiorem potuerint adhibere, & hic adhibuisse videantur. Refelluntur his documentis Nardius, & Grew: qui solo asphalto imbuendis coquendisque cadaveribus totam pollincturam peractam fuisse affirmarunt; atque huic Gothanæ insignis vetustas, ultra Cambysis tempora excurrens, asseritur. Caput III expendit significationem in Gothana mumia repertorum hieroglyphicorum simulacrorum. Negatur literarum instar significare notas istas hieroglyphicas, vel tempus, nomen, ortum, dignitatemve defunctorum prodere; atque recentioris ævi fuisse repræsentata a Della Valle literata mumiæ inscriptio arguitur, ex quo contra ritum veterum Ægyptiorum a sinistra ad dextram ducta literatura Coptica invaluit, quam illa refert inscriptio. Quid autem sibi velint sepulcris & sepulcralibus fasciis inscripti, expressique gemmis, vel ære, vel opere figulino characteres, ignoratum fuisse demonstratur per plura secula, & falso explicatum ab Hermapione apud Ammianum Marcellinum, libro XVI cap. 4 Ramessensem obeliscum describentem, ex parte investigatum conjectumque ab Horo Apolline, Clemente Alexandrino, Diodoro Siculo, Epiphanio, Symposio, Pierio Valerio, clarius explanatum tandem ab Athanasio Kirchero: e cujus sententia vota precesque pro defunctis contineant feralia illa signa hieroglyphica, atque, ut rata illa sint, efficiant, maxime si constent ex materia vel lapidibus, quibus insita credatur vis & facultas trahendi ad vota numen divinum. Delectari hoc errore mortales, monetur, ferrique sua sponte ad præstigias theurgicas. Insitum humano ingenio vitium esse, malle numen facere, quam verum colere, ut suis possit aptum fingere cupiditatibus, fictoque abuti ad libidinem; invenisse primos gentium patres docendi subsidia, rerum cœlestium

um signa illa hieroglyphica; his posteros divini Numinis nomen, atq; vim tribuisse, pro fingendi vanitate & mentiendi libidine, idq; initio sub specie non mala, & propter causam ipsis probabilem, sed paulo post donata religione licentia ad omnem superstitionis turpitudinem provectos esse. Hoc pacto deceptos Israelitas, nec præsentissimi Numinis veri documentis clarissimis ab illa insania theurgica potuisse revocari: ac ideo Mosaico interdicto sublatum omnem simulacrorum usum, atque Ezechielem VIII, 6 seqq. tantum non nomine Ægyptiorum accusare hieroglyphica. Ostenso superstitionis & corruptæ veterum sapientiæ fonte & origine, transitur ad explicationem in Gothana mumia repertorum LXXII hieroglyphicorum amuletorum, &, quid horum singula significent, eruitur ex obeliscis & inscriptionibus hieroglyphicis Kircherianis, notaturque, ubi Gothana explicata inveniantur. Quid autem universa, tanquam in contextu, significent, conjicere posse affirmatur, quotquot versati sint in noscendis placitis Ægyptiorum, Chaldæorum, Cabbalistarum, Pythagoræ & Platonicorum; atque his consentanea conjectura de horum contextu, ac sensu, ad salutem animæ defuncti cadaveris pertinente, proponitur, & eruditis excutienda commendatur. Caput IV singulorum lapidum hieroglyphice effictorum naturam explicat, indicatque speciatim eorum genera, figuram, & pondus. Nimirum ex lapide Lazuli orientalis in Gothana mumia repertas esse imagines Isidis tres, Apidis unam, Osiridis unum, vas Niloticum unum, columnas Isiacas duas, rhombum unam, vas Niloticum rotundum unum, Hori baculos minores duos, sphæras duas: ex Jaspide Harpocratis imagines duas, Apidis unam, columnam Isiacam unam, vasa Nilotica rotunda duo, baculos minores duos, sphæras duas: ex Achate subviridi imagines Apidis tres, ranæ unam, Osiridis unam, vas Niloticum unum, baculos duos: ex nigro imaginem Canopi unam, Apidis duas, Osiridis duas, amuletum pisci simile unum, ligonem cum cruce unum, altaria duo, pyramida unam, baculos minores tres, sphæras duas: ex variegato lucidiore imagines Apidis duas: ex obscuriore imaginem Apidis unam, tabulas nudas

das duas, amuletum pisci simile unum, mensam unam, vas Niloticum unum, columnam Isiacam unam, baculum majorem unum, rhombum unum: ex alabastro imaginem Hori unam, Apidis duas, ranam unam, Osiridis imaginem unam, tabulam nudam unam, amuleta piscibus similia duo, vas Niloticum unum, rhombos duos, vas Niloticum rotundum unum: ex lapide durissimo nigro, forsan Herodoti Æthiopico, singulare illud supra memoratum in Schemate n. 73 signatum instrumentum.

TAB. V. Fig. 5.

Caput V materiæ medicæ, quæ ex Ægytiorum sepulcris petitur, naturam excutit, contenditq;, veram esse D. Gabr. Clauderi sententiam, qui in Methodo balsamandi c. 4 scripserat: *Corpora hac mumisata aliter fere æstimare non valeo, quam pro thecis & capsulis mixturarum balsamicarum egregiarum in locis suis natalibus curiose compositarum transportatoriis:* adeo ut materiam hanc medicam non magis ingratam efficere debeat, quod in ea de homine superest, quam vina exotica, quibus deferantur pelles bestiarum rite præparatæ. Id confirmatur autoritate Struppii, & etymologia vocis mumiæ genuina, ex Kæmpferi Amœnitatibus exoticis p. 316 depromta: qui cum Struppio rebus ex minerali regno petitis, ille nempe persico bitumini, hic Germanorum osteocollæ, Mumiæ nomen tribuit. Junckenium etiam in Chimia experimentali p. 74 ed. 1702 non obscure statuisse, Ægyptiorum pollinctura non humanam carnem conditam; sed cutem & ossa in thecas & receptacula aromatum, resinæ & bituminis nobilioris fuisse præparata. Hinc vel propter hæc, si illa etiam, aromata videlicet defuerint (quæ quomodo in Ægypto deesse potuerint, non appareat) non contemnendas esse Mumias demonstratur, redditurque ratio, cur hæ Asphalti magis, quam aromatum referant odorem. Refelluntur, qui ideo negant, alio, quam asphalto, medicamine ulla corpora fuisse condita, vel particulas, quæ vulgo prostant, aliud quid esse, quam tale bitumen; idque vel exemplo mumiæ Gothanæ, & rationibus pluribus: quibus contrariæ descriptiones & sententiæ de mumiis Myrepsi, Martinii, Matthioli, Cordi, Fuchsii & horum autoritatem secutorum scriptorum pharmaceuticorum notantur & excu-

excutiuntur. Expenduntur & consilia Matthioli, Fuchsii & Schrœderi, nec non Paracelsi, de nova ratione mumiarum præparandarum, & quicquid Lucius & sectatores de mumialibus medicamentis & effectibus tradunt, commemoratur. Caput VI exponit verarum & Ægyptiacarum mumiarum facultates medicas, propter quas Struppius illas medicamentum *diacatbolicon* appellat, & Fuchsius, qui in Paradoxis illas valde improbaverat, ipse in praxi medica præscribit; atque harum facultatum rationes investigat, memoratque veterum Ægyptiorum panaceam a Kirchero ex Arabico Autore, Ebn Rhodam, descriptam. Caput VII usum mumiæ Ægyptiacæ repræsentat, olim Regi Galliarum Francisco maxime commendatum, deinde improbatum a Galenicis, sed retentum tamen in praxi: quod plurium formularum exemplis ostenditur, ab illis ipsis præscriptarum, qui hoc medicamentum damnant. His opponitur Schrœckii & Wedelii autoritas. Cur autem apud ipsos Ægyptios hodie non habeat usum medicum eorum mumia, ex Prosperi Alpini de medicina Ægyptiorum libris Lectori expendendum relinquitur. Ceterum integrum libellum, qui eruditis animadversionibus passim refertus est, perlegisse neminem pœnitebit.

HISTOIRE ET REGLES DE LA POESIE FRANCOISE.

i. e.

HISTORIA ET REGULÆ POESEOS Gallicæ.

Amstelodami, apud Steph. Roger, 1717, 12.

Plag. 11.

Autor opusculi, *Mervesin*, post præmissam brevem Poeseos Græcæ Romanæque historiam, p. 30 suæ gentis in carminibus componendis studia enarrat. Monet igitur, Bardos, a Bardo V Rege Gallorum appellatos, primos panxisse poemata, quos secuti Druides, universam sui juris & cultus religiosi scientiam carminibus comprehendebant. Sequioribus autem temporibus

bus Gothi, quorum Runæ celebratissimæ sunt, facta in Gallias irruptione, secum rythmos concinnandi artificium inferebant. Attamen fatetur Autor, non adeo insignes sub Merovingis progressus Poesin fecisse: soli fere *Fatistæ*, qui carmina pro concione in saltationum gratiam decantabant, studium Poeseos colebant, & a Regibus ipsis lubenter audiebantur. Ad Carolingorum itaque tempora progreditur, quibus non eadem semper fortuna Poesis usa est. Artifices inter laudat *Elinandum de Beauboisis* sub Ludovico VIII, *Thibaut* Campaniæ Gallicæ Comitem, Poetam & Poetarum patronum, & alios. Scriptorum, quæ Romana vocantur, originem porro p. 49 exponit, refertque, hoc nomine olim in Gallia poemata Romano sermone facta fuisse appellata; in quibus cum fictiones & allegoriæ dominarentur, tandem non poemata solum similia, sed & prosaica scripta, historias, multis symbolis & fictionibus involutas, complexa, ita fuerunt cognominata. Hinc ordine explicat, quinam subsequentibus temporibus Poetæ claruerint, & in quo præcipue genere præ reliquis excelluerint. Suntque *Alanus*, Carolo VII a secretis, quem aliquando secure dormientem Margaretha Regis filia, laudans oris & poematum suavitatem, osculata est, *Franciscus Villon* sub Lud. XI, *Octavianus a S. Gelasio, Margaretha Valesia*; soror Francisci Regis & Poetis, tum *Clemens Marot*, *Du Belay*, *Michael Pourré*, omnes coævi sub Francisco I, *Petrus Ronsardus*, *a S. Gelasio*, *Frenaye*, qui primus Idyllia in Gallia scripsit, *Pasquier*, *Beleau*, *Stephanus Jodellus*, *Doratus* sub Henrico II, *Desportes*, *Balsac*, *Bartas*, *Passeratius*, *Bertaud* sub Carolo XI, Denique recentiores, qui sub Ludovico XIV celebritatem nominis adepti sunt, quorum plerorumque nec nobis ignota sunt nomina, addit, & p. 219 brevem Poeseos Gallicæ regularum explicationem affert; in qua de syllabarum numero, nexu, rythmis, carminumque diversitate agitur.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Junii, Anno MDCCXVII.

Der Königl. Dänischen Missionarien aus Ost-Indien eingesandte ausführl. Berichte &c.

i. e.

MISSIONARIORUM REGIS DANIÆ RELAtiones octo, de rebus a se inter Indos Christianæ religionis stabiliendæ causa gestis.

Halæ, typis Orphanotrophii, 1715, 8.

CONTINUATIO RELATIONUM HARUM NONA & DECIMA.

Ibidem, 1716, 8.

CONTINUATIO RELATIONUM HARUM UNDECIMA.

Ibidem, 1717, 8.

Alph. 5 pl. 9.

TRanquebarem in Coromandelino littore auspiciis *CHRISTIANI* Regis A. clↄ Iↄcxx a Tanschurensi Principe commerciorum causa Dani obtinuerant. Christianæ vero rei stabiliendæ causa nihil usque ab isto tempore geri & suscipi in iis regionibus potuerat. Quæ res *FRIDERICUM* Regem, qui nunc magna consummatissimi Principis gloria Danos & Norvagos regit, etiamnum juvenem ad misericordiam commovit, ut sæpius consilium iniret, quibus modis afflictæ gravissimis tenebris gentilitati opem ferre posset. Postquam igitur salutarem multis & optabilem principatum auspicatus est, in eam cogitationem totus incubuit, & communicata re cum Francisco Julio Ludekenio beatissimo viro, Bartholomæum Zigenbalgium & Henricum Plutschovium A. clↄ Iↄ ccv Tranquebarem misit, qui Indorum animos tentarent. Hæc fuerunt initia salutaris expeditionis, post quæ, quanta solicitudine, quo zelo eam adjutam sapientissimus Princeps voluerit, ex

his relationibus manifeſtum eſſe poteſt. Nos tamen hæc non prædicare, quoniam anguſtiora ſunt multo, quam ut id fieri hoc loco poſſit, ſed tantum recenſere tam inſigne & memorabile ſanctiſſimæ cogitationis exemplum conſtituimus. Pro hoc facto dabit Deus Regi felicitatem, diuturnitatem & quæ votis ſubditorum & bonorum omnium poſci ſolent, ut quæ juvenis in cauſa Dei exorſus eſt, ea multum aucta ſenex videat, tuendaque ad omnem poſteritatem transmittat.

Hafnia profecti Miſſionarii Tranquebarem A. clↄ Iↄ ccvi tenuerunt. A quo tempore literis ad amicos ſcriptis, quæ a ſe geſta aut animadverſa notataque fuerant, expoſuerunt; quarum aliquæ Berolini, ceteræ Halæ prodierunt ſingulis fere annis. Quia autem multa ſane continent, ex quibus cum Chriſtianæ rei incrementa & Indorum ſuperſtitionem cognoſcimus, tum ipſam etiam eruditionem noſtrorum hominum augeri videmus, tria hæc capita ſpeciatim ordine pertractabimus. A Luſitanica lingua exorſi in itinere fuerant, ſed Malabaricam, nullis ante id tempus noſtrorum præceptis emollitam ac ne notam quidem Europæis, qui tum Tranquebare agebant, ab ipſis Indis, nec gnaris noſtrorum compendiorum, nec ſatis in Chriſtianos æquis, multo difficilius cognoverunt. Cum tamen ſtudio perviciſſent, ad vertendos libros Europæos animum appulerunt. Itaque primum Enchiridion B. Lutheri interpretati Malabarice, Indis, quos Chriſto obſequentes habebant, expoſuerunt. Primitias A. clↄ Iↄ ccvii fauſto & ſalutari omine baptizarunt, eodemque anno templum exſtruxerunt & nomine Hieroſolymorum XIX. Cal. Sept. magna Chriſtianorum, Mahumetanorum & Indorum frequentia inaugurarunt. Sed quod in inſtitutione puerorum cumprimis magnam ſpem collocatam eſſe viderent, idcirco hoc major erat cura ſcholarum, in quibus Indi ad noſtrorum mores & conſuetudines ipſamque religionem veluti manſueſcerent. Miſſionarii igitur non Chriſtianorum ſolum Europæorum, qui Tranquebare agunt, liberis conſuluerunt, ſed maxime etiam Neophytorum liberos in diſciplinam & curam ſuam ſuſceperunt, ut hi pie adoleſcerent eccleſiæque aliquando adjumento eſſe poſſent. De inſtitutis ſuis & omni diſcipli-

sciplina amicos per literas sedulo edocuerunt. Cum deinde intimius Malabaricam linguam Zigenbalgius pernovisset, vertendis S. Libris nostris se dedidit & A. clↄ lↄccvIII xvII Cal. Nov. exorsus est, die ob salutare consilium æterna digno memoria. Nam cum obtinentem aliquando in Indis religionem Christi id maxime evertit, quod sanctissimis Libris nostris carerent, igitur ab eo nova lux denuo oriri videtur, in quo dudum occiderat. Ita sane sexto Seculo Cosmas Ægyptius a navigatione in Indiam Indicopleustes dictus, homo non magno judicio, sed maxima religione & in notandis rebus industria, animadverterat multis locis religionem Christi periclitari, quod libri sanctissimi negligerentur. Afferemus ipsius verba ex Topographia Christiana f. 342: πολλοὺς μὲν εὑρήσεις Ἕλληνας πεπιστευκότας καὶ βαπτισθέντας, ἀπιστοῦντας δὲ καὶ ἀγνοοῦντας τὴν Παλαιὰν καὶ Καινὴν Διαθήκην, τοῦτ᾽ ἔστι τὴν Θείαν Γραφὴν, ὡς μὴ ἔχοντας ἔκπαλαι εἰς βάθος ῥίζαν θεοσεβείας καὶ θεμέλιον πίστεως. Idcirco Pamphilum suum ita adhortatur f. 308: Διὸ παρακαλῶ φιλόχριστε διὰ σοῦ καὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας ταύτῃ ἡμῶν τῇ γραφῇ, συνεχῶς ἀναγινώσκειν τὴν Θείαν Γραφὴν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης κέρδος καρποῦσθαι, ὠφελεῖν δυνάμενον πάντα ἄνθρωπον τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα πράγματα. Erat utique ea res tum Christianis tum ipsis Indis miraculo, cum tandem prodirent, legerenturque libri nostri, & multo nunc erit magis, cum typis aucti per omnem Indiam veluti sanctissimum semen dispergi possunt. Quam difficile autem id opus fuerit, tum ob vertendi constantem laborem, tum hoc etiam magis ob ipsius linguæ & gentis genium, ad nostros sensus, cogitationes & mores aliquanto contumacius, arbitrantium esto judicare. Feliciter tamen, Deo gratia, A. clↄ lↄccxI pridie Calend. Maji integrum N. T. conversum Malabarice extabat & dein typis editum est Europæis, cujus recensio mox his Actis inseretur. Interea & alii libri scripti & multum aucta fuerant instituta, quibus videbatur res Christiana adjuvari posse. Advenerant Joannes Ernestus Grundler, Joannes Georgius Bœvingus & Polycarpus Jordanus, cum quibus etiam subsidia ex Dania & Germania submittebantur & libri aliqui ad bibliothecam iis locis collocandam. Ipse Zigenbalgius in itinere, quod Madras

susceperat, non sine fructu cum Indis sæpius fuerat collocutus, cum Brachmanibus commercium literarum instituerat, multaque de Christianis S. Thomæ, de Pontificiis & Armenis, quæ Europæorum intersit cognoscere, annotaverat.

Omni illo tempore non tantum multa laboraverant viri integerrimi, sed & perpessi fuerant, ut non parum in sanctissimo ministerio impedirentur. Sed cum in Europa res eorum innotescerent, in maxima erga Missionarios studia complurium animi commovebantur. Ne quid de Germanis dicamus, A. V. Bœhmius, Georgio Daniæ Principi a sacris, de instituto Danicorum Missionariorum relationes ediderat dedicatas Societati de propaganda fide in partibus transmarinis, cui tum præerat Thomas Tennison Archiepiscopus Cantuariensis. Quæ Societas tametsi communibus consiliis Malabarensem rem curare non posset, quod solius Americæ curam commendatam ex instituto haberet, tamen privatis studiis adjuvit. Sed Societas de propaganda Christi cognitione nullis legibus ad unum aliquod institutum devincta, rem hanc veluti suam suscepit & ab eo tempore multum promovit, cui non consilio solum, sed etiam re & opibus suppetias venerunt complures, in quibus magna nomina, Archi-Episcopus Cantuariensis, Academia Cantabrigiensis, Chamberlaynius, alii. Idcirco Missionarios Danicos in Societatem suam acceperunt Angli, & inter eos Anglosque, qui in India degunt, conjunctionem amicitiamque conciliarunt. Inprimis quod describendis libris multa impenderent Missionarii, quos compendio possent per typos explicare, eo Societas & typos Tranquebarem misit & Jonam Finckium arte excudendi institutum. Sed cum in Brasiliam classis Anglica vento compulsa ibique a Gallis obsessa, deditione in manus hostium venisset, multa perpessus Finckius, & liberatus denique, cum in Indiam pergeret, diem supremum obiit. Quo infortunio animi Anglorum nihilo magis debilitati, paulo post libros, instrumenta Mathematica & argenti aliquid Tranquebarem miserunt. Quæ cum, ut alia multa, pro Christi Deique causa Societas suscepit, obsequitur sane laudabili gentis suæ genio, quod in Societate mercatorum Indorum etiam perspectum est, quorum magna fuerunt in hanc rem beneficia.

Cum

Cum hæc ita in Anglia fierent, in ipsa sede sanctissimorum consiliorum Dania Augustissimus Princeps omni opera rem cœlestem adjuvabat. Non tantum quod subsidio argentum cum tota Augusta Domo liberaliter mitteret, sed quod maxime salutaribus institutis tantam rem fundaret & stabiliret omniaque obstacula aboleret. Typographiam ex Germania submittendam & typographos in Indiam tutissime avehendos curavit, & cum navis non sine magna jactura rerum periret naufragio, non omisit quicquam, quod interciderat una, quin iterum in Indiam sedulo transmitteret. Eodem tempore libertatem concessit Missionariis sine aliorum censura libros evulgandi, quod nihil aliquo errore infectum scripturos aut edituros esse sciret. Imo ipse ad Missionarios manu sua scripsit, eosque clementissime excitavit, qua gratia in Rege nihil potest esse augustius. Atque jam antea Christianus Princeps juventutis, Daniæ spes & orbis deliciæ, ad eos scripserat literas magnam pietatem & cœlestem animum spirantes. Utræque in his relationibus extant.

Antequam Missionarii hæc & multa alia Europæ in se merita & studia cognoscerent, multis tempestatibus jactabantur, ut R. Plutschovius, Madra navibus Anglicis A. clↄ lↄccxi profectus, res sanctæ expeditionis in Dania ipse curaturus iret. Is deinde reversus in Indiam non est, quo adjumento & consilio in Europa nostris esset. Nec pervincere tamen potuit, donec ipse Zigenbalgius ejus rei causa in Europam venit. Anno igitur clↄ lↄccxiv cum Polycarpo Jordano & Neophyto juvene profectus, proximo anno Cal. Junii Bergam in Norvagia tenuit. Hic primum cognovit, ab Augustissimo Rege ante paucos menses institutum fuisse Collegium de propagando cursu Evangelii, quod jam tum de consiliis & curis suis Ecclesiam monuerat. Rebus in Dania & Germania ex sententia compositis, R. Zigenbalgius, Præpositus Tranquebarensis factus, eodem anno in Belgium & Angliam itinere ob hiemis injurias periculoso profectus, a Societatibus & amicis omnibus amanter acceptus est. Nec minus Augustissimum Regem totamq; Augustam Domum clementem expertus, mense Februario solvit. Interea Johannes Ernestus Grundler, qui rem Christianam in India curabat, literas in Europam

miserat, ex quibus multa cognovimus. Præcipue spem esse, ut aliquando in aulam Tanschurensis reguli admittantur, obtineantque libertatem rem Christianam in regno ejus stabiliendi.

Ceterum quanto animo, qua cura, qua integritate & prudentia rem cœlestem agant Reverendi Viri, ex his Relationibus constare potest. Nec minus ex iisdem consilia adjuvandæ ejus rei multa experientia probata peti possunt. Jucundum autem est maxime cognoscere, gentem omnibus institutis, moribus, opinionibus a nobis mirum in modum alienam Christo tamen obsequi. Nec mirari debemus adeo, quod principia multis laboribus & calamitatibus plena exigua ad hunc diem, si universam gentem censeas, messe consecrata sunt. Ea enim firma & diuturna esse solent maxime, quæ non tumultuarie congesta, sed consilio & multa arte composita a parvis initiis ad summam altitudinem adscendunt. Veluti ipsam religionem Christianam ad hanc dignitatem a minimis initiis profectam esse meminimus.

Impedimento rei Christianæ multa esse cognoscimus. Alieni adhuc fuerant a religione Christiana Malabares ob calumniam morum nostrorum. His obstaculis summotis partim, aut imminutis, duo invenerunt, antiqua sane & insidiosa adversus sanctissimam religionem nostram munimenta. Jactant enim, Missionarios, profectos ex gente stolida, omnem sapientiam ex libris & monumentis suis suffuratos esse: tum vero existimant, sanctissimam quidem esse doctrinam & disciplinam Christianam, sed suam tamen non aliquanto pejorem, eam sane, quæ sibi, ut ista Christianis, salutaris esse queat. Utrumque vetustum convitium. De altero satis luculenter constat inter omnes, & alterius in mentem venit Joannem Laurentium, Philadelphia Lydum a Photio Cod. C.LXXX argui. Τὴν θρησκείαν, inquit Photius, ὁ ἀνὴρ ἔοικε δεισιδαίμων εἶναι. σέβεται μὲν τὰ Ἑλλήνων καὶ θειάζει. θειάζει δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα, μηδὲν διδοὺς τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐκ τοῦ ῥᾴστου συμβαλεῖν, πότερον οὕτω νομίζων θειάζει, ἢ ὡς σκηνῆς. Id in aliis etiam scriptoribus eorum temporum nostri annotarunt.

Quæ

Quæ ad ſuperſtitionem & ſapientiam Indorum pertinent, ex ipſis Brachmanum epiſtolis & ſermonibus accepta ſunt. Ipſe etiam Zigenbalgius de idolis & ſuperſtitione Indorum librum ſcripſit, quem ſimulacris Deorum affabre exornatum Halæ MStum extare accepimus. Ubi etiam librum Malabaricum Nidi Wunpa de moribus, ante annos ſeptingentos verſibus ſcriptum, & a Zigenbalgio Germanice converſum, aſſervari cognovimus, cujus ſola præfatio in his Relationibus edita eſt. Sed ex epiſtolis apparet, gentem non adeo ſapientem eſſe, ut Luciano in Fugitivis ὄλβιον γένος ideo dici debuerit, attamen nec ſtolidam, ut vulgo aliquibus rerum humanarum parum curioſis habita eſt. De Deo & recte & perverſe ſentiunt. Quod de Brachmanum religione olim ſcholaſticus Thebæus obſervaverat & a Palladio Galata perſcriptum eſt, id videmus etiam hodie obtinere. Σεβόμενοι, inquit f. 8, τὸν Θεὸν καὶ γνῶσιν μὲν ἔχοντες οὐχ οὕτως δὲ λεπτήν, μήτε δὲ διευκρίνειν οὕτω τοὺς τῆς προνοίας λόγους δυνάμενοι. ὅμως εὔχονται ἀδιαλείπτως. εὐχόμενοι κ. τ. λ. Et ſane cum Clearchus Solenſis memoriæ prodidit, Gymnoſophiſtas ἀπογόνους εἶναι τῶν Μάγων, id ex multis quæ Perſæ veteres & Indi etiam adhuc communia habent, confirmari poteſt. Utrique etiam unius Dei aliquem ſenſum habuerunt. Nam ut iis monumentis, ex quibus id de Perſis Thomas Hyde probavit, majorem fidem habeamus quam ſcriptoribus Græcis atque Latinis, quorum auctoritatem Philippus a Turre & Bernhardus Montfaucon, quos honoris cauſa nominamus, obtendunt, ipſi illi auctores Græci nobis imperant, quorum aliqui, qui penitius diſciplinam Magorum cognoverant, Herodotum multa ex ingenio de Perſis confinxiſſe arguerunt, apud Diogenem Laertium. Quid dicamus de vaccarum religione, de principio malo & bono, & ceteris, quæ, quod cum Perſis communia habent, ab his aliquando accepiſſe, merito exiſtimantur. Præter hanc ſuperſtitionem etiam Mahumetana in India obtinet. Sed videntur dubitare Miſſionarii, utrius ſuperſtitionis difficilior ſit futura expugnatio. Altera nullis legibus Chriſtianæ infeſta religioni, ſed faſtuoſa eſt & præ ſuis omnia multum ſpernit: altera ob leges multo eſt impeditior, ſed imbecillior etiam ingenio gentis ad meliora obſequentioris

tioris. Si quis utique conferat duo utriusque gentis exempla in principe viro Malabare p. 80 & in aliis; tum in Sancto quodam Muhametano p. 622 mirum, quanto major in istis humanitas, in Mahumetanis autem fastus apparet, in hoc certe sanctitatem propudiosam & pestilentem professo Muhametano, totius Mahumetanæ gentis impotentia veluti expressa & dedicata fuisse videtur. Sed hæc malumus ex ipsis Relationibus lectores curiosos cognoscere. Igitur de iis agemus breviter, quæ ad nostram eruditionem adjuvandam pertinere diximus. De Christianis S. Thomæ p. 145, 106, 611, alibi, multa tradidit Zigenbalgius, unum tamen, quod de ipsius S. Thomæ in Indiam expeditione in libro aliquo apud Armenum legerat, & p. 198 breviter exponit, mirum in modum cupidos harum rerum excitare potest. Ipsa V. R. verba interpretabimur Latine: „Cum Armenis hujus loci (sub monte S. Thomæ) quibus innotui, familiariter ago, & de fide eorum ex ipsis libris, quos habent, edoctus sum. ----- Historiam de S. Gregorio prolixe ex libris enarrarunt, nec minus, quæ de conciliis noverant, similia nostris. In Historicis eorum veteribus multa inveni, quæ forsitan in Europa cognitu jucunda & utilia forent. Sed ea Germanice vertere & ad vos mittere, per tempus non licuit. Inter cetera in libro quodam, quem ante annos mille & amplius scriptum dicebant, historiam S. Apostoli Thomæ inveni, in qua prolixe exstabat, eum in India fuisse, degisse Maliapure & ad religionem Christi complures perduxisse. Utinam hæc descripta aliquando in Europam transmittat V. R. ne, quod metuendum est, totus hic liber & ipsa rei memoria in India intercidat. Inter Malabares tres præcipue linguæ obtinent, primam Kerendum, alteram Damul, tertiam Wardagu vocant, ut ipse Zigenbalgius p. 116 autor est. De lingua Kerendum primus Athanasius Kircherus a Rothio edoctus in China illustrata egit, in qua etiam orationem Dominicam Latinam Brachmanicis literis expressam evulgavit, quæ postea etiam ab A. Müllero Greiffenhagio & nuper a D. Wilkinsio edita est. Eam linguam multum celari accepimus, verum, cum perquam antiqua esse videatur, res foret non ingrata eruditis, si quando per Missionari-

narios rectius edocerentur. Damulicæ linguæ Grammaticam V.R. cum Halæ esset, edidit, de qua paulo infra. Lingua hæc vulgaris est, & quod p. 126 scribit, literarum officio jam a multis annis servatur. Nobis quidem non tantum Malabaricæ literæ, sed & Tanguticæ Bengalicæque, (quæ eædem sunt) & Ceylanenses ex Brachmanicis originem videntur ducere. A Samaritanis etiam has Eduardus Bernhardus in Tabula literaturæ orbis eruditi deducere voluit, sed pinguiori Minerva, quam ut solebat alias vir mirifici ingenii, in omni illa re versatus est. Ex Persia autem Brachmanicas literas & Persicas ex Ægypto denique repetendas esse, Vir in his rebus maxime perspicax, ut in ceteris magni ingenii multæque eruditionis nobis persuasit.

Libros habent complures, quos Zigenbalgius in Bibliotheca sua Malabarica, nondum edita, recensuit, quæ, vel maxime eruditorum interest, ut aliquando prodeat. Excerpta de Lexicis Malabaricis & alia quædam p. 312 in his Relationibus extant. Historicos de rebus suis Malabares in manibus habent, qui non videntur putidi adeo esse, quod Persæ aliqui Indis autoribus in historiis suis usi sunt. Medicos libros diligenter legit Zigenbalgius & ex iis de medicina Indorum Germanice commentatus est. Qui hæc & multa alia plenius cognoscere velint, ipsas Relationes Missionariorum adeant. Deum autem immortalem communibus votis veneramur, ut hanc surgentis in India ecclesiæ spem perpetuam esse velit, ipsosque Missionarios cœlitus incendat, ut Indis omni integritate & studio religionem hanc nostram unice salutarem, expulsa abolitaque superstitione, impertiantur.

NOVUM TESTAMENTUM DOMINI NOstri JEsu Christi, ex originali textu in linguam Damulicam versum, in usum gentis Malabaricæ, opera & studio BARTHOLOMÆI ZIGENBALG & JOH. ERN. GRUNDLERI, Serenissimi Daniæ Regis FRIDERICI IV ad Indos Orientales Missionariorum.

Tomi II.

Tranquebaræ in littore Coromandelino, typis Malabaricis impressit G. Adler, 1714, 1715, 4.
Alph. 3 plag. 16.

Auro quidem ac gemmis, rerumque pretiosarum abundantia felix India æstimatur: sed unum illud κειμήλιον, quod valore suo thesauros omnes longo post se intervallo relinquit, adhuc ipsi defuit, videlicet salutaris cognitio Jesu Christi. Quamvis enim negari nequeat amplissimæ regioni illuminationis gratiam jam olim oblatam, radiosque veritatis in eam sparsos fuisse; tamen, quamdiu caruit verbo Dei scripto, quod lingua & characteribus suis expressum legere posset, cognitio veritatis in solo Indico non potuit firmas agere radices: potius superstitio ac spissa ignorantiæ caligo adhuc prævaluit, neglectoque vero Deo, nefariis India adhæsit Deastris. Sed Deus omnium spirituum, qui non frustra creavit gentes, licet eas justissimo supplicio in concupiscentiis cordium suorum ad impuritatem tradiderit, singulari misericordia Indos nostro tempore prosequutus est, cum animum Serenissimi Daniæ Regis, feliciter hodie regnantis, FRIDERICI IV, divinis instinctibus inflammavit, ut intra annos abhinc fere duodecim, ut paulo ante diximus, semel iterumque miserit, qui Tranquebaræ & in universo littore Coromandelino Indis Evangelium Christi adnunciarent. Quod quibus progressibus per Dei gratiam hucusque factum fuerit, de eo quidem ipsorum *Missionariorum relationes* vernacula lingua scriptæ, ac successive ab Halensibus editæ, prostant. Certe Serenissimus Daniæ Rex successibus missionis Indicæ excitatior factus, sub finem anni 1714 non solum (quod jam pridem in animo habuerat) novam in extremos borealium regionum suarum fines instituit missionem, ad Finmarkios atque Lappos, ethnica caligine adhuc circumfusos, luce veritatis collustrandos; sed etiam singulare *Collegium*, a *Cursu Evangelii promovendo* denominatum, constituit, quod utriusque missionis negotia (ut laudabiliter jam facit) dirigeret: qua de re plura dicere nihil attinet, cum ipsius jam dicti Collegii illustris programma, supra memoratis *Relationibus* insertum, publice exstet. Potius ad Indicos Missionarios revertimur, qui cum necessarias instituto suo linguas,

guas, Lusitanicam & Malabaricam addidicissent, non contenti, viva, quod ajunt, voce docuisse Indos, scriptis quoque commissum sibi opus promovere studuerunt, variosque de religionis Christianæ capitibus libellos partim ipsi composuerunt, partim ex Europæis linguis in Damulicum, h. e. Malabaricum idioma transfuderunt. Ex quibus (ut Lusitanice scriptos jam transeamus) Malabarice prodierunt, 1 *Epistola ad Malabares, de damnabili illorum idololatria & ethnicismo*, 2 *Catechismus*, 3 *Cantionale pro Ecclesia recens plantata*, 4 *Summarium doctrinæ Christianæ, in usum Catechumenorum*, & 5 *Theologia Christiana in usum profectiorum*, omnes Tranquebaræ, sed annis diversis 1713-1716 editi. Cumprimis vero hic commemoranda est *Versio Novi Testamenti Malabarica*, opus ut plane novum, sic si usum spectaveris, prorsus eximium, idque duobus comprehensum tomis, quorum prior, IV Evangelia & Actus Apostolorum continens, Tranquebaræ anno 1714, posterior vero, Epistolas Apostolicas sanctamque complexus Apocalypsin, anno sequenti, uterque in forma quarta, ille majusculo Halensi, hic vero minore Tranquebarensi charactere, expressi sunt. Ipsum N. Testamenti vertendi laborem non prius aggressi sunt Missionarii, quam donec Damulicæ linguæ sufficientes sibi comparassent opes; quo quidem effectum est, ut stilus Versionis non adscititius sit, sed nativus, accuratus ac Malabaricæ genti ad intelligendum facilis. Desudavit autem in ea concinnanda præcipue *Zigenbalgius*, perfecitque auxilio Dei opus die 31 Mart. 1711, quod d. 17 Oct. 1708 occœperat. Fundamenti loco posuit textum Græcum, fontes ipsos potius quam rivos consectatus. Ne tamen suo tantum ingenio fideret, in subsidium simul usus est versionibus Europæis, Germanica B. Lutheri, Belgica, Danica, Latina & Lusitanica: consuluit & præstantiores, quos ad manum habuit, commentarios; inprimis, si qua in vertendo textu difficultas ipsi objecta esset. Prius autem, quam Versio ad imprimendum typographo commissa fuit, non solum *Zigenbalgius* eam diligenter revidit atque polivit, sed (quod oculos plus videre judicaret, quam oculum) etiam *Grundlero* ad percensendum commendavit, ut communicatis invicem consiliis

& observationibus, tanti res momenti conficeretur. Laudat Methaphrasta idiomatis Malabarici aptitudinem, qua reddendo textui N. Testamenti authentico tam accommodatum sit, quam vix ulla Europæarum linguarum: hoc uno tamen contumax fuisse dicitur, quod numeris versiculorum Græcorum non ubique voluerit adstringi, adeoque interpretem subinde coegerit, versiculos illos, qui Europæis linguis per comma, semicolon, aut colon tantummodo discreti sunt, vel in unum compingere, vel saltim transponere. Cujus rei causam allegat, quod genius linguæ Damulicæ ferat, ut quæ Europæis in principio periodi ponuntur, ea ad finem fere rejiciantur. Præmissa est operi dedicatoria epistola ad Serenissimum Daniæ Regem. Gratulamur merito Missionariis, quod per Dei gratiam, & sub auspiciis tanti Regis, ipsorum industria effecerit, ut Indi Novum Testamentum jam legere, indeque ad salutem suam informari possint: nec dubitamus, quin adducendæ ad fidem Christianam genti versio illa sit magno usui futura. Optamus autem, ut & Veteris Testamenti versionem Malabaricam, quam, ut & Lusitanicam, itidem ab eis ad impressionem parari cognovimus, non minus feliciter conficiant, totamque Indiam luce veritatis, Deo adsistente, impleant! Hoc unum superest, quod referamus, quia ad historiam impressæ illius Versionis pertinet. Peropportune & ex avidissimo Missionariorum voto accidit, ut sicut anno 1712 ex beneficio Anglorum, curante illustri *Societate Anglica*, quæ *a propaganda cognitione Christi* nomen habet, Lusitanicam, sic anno 1713 Malabaricis instructam typis, ac Germanorum sumtu adornatam Halaque transmissam, typographiam acceperint. Hujus enim usus in imprimendo inprimis tomo priore N. Testamenti fuit. Accedit vero singulari providentiæ divinæ documento, ut inter typographiæ Malabaricæ ministros ex Lipsia nostra nacti fuerint quendam *Adlerum* nomine, qui artem simul calleret fusoriam, seu peritiam ipsas characterum formas, quas matrices vocant, ex ære conficiendi, ac typos fundendi. Hic enim in Tranquebarensi oppido typis Malabaricis, quos Germanorum beneficentia submiserat, superaddidit duplicem typorum, mediæ ac minoris formæ, eumque nitidissimum apparatum. Quod quam commodum Missionariis acci-

cide-

...Adleri Biblio...
...Lipsiensis filium

ciderit, vel exinde cognosci potest, quod cum post impressam Halensi typo priorem N. Testamenti partem, chartæ ex Anglia missæ apparatus haud suffecturus fuisset ad exscribendam eodem typo alteram quoque ejus partem, medianus ille typus, ab Adlero in India confectus, admodum fuerit ad difficultatem illam levandam accommodatus.

GRAMMATICA DAMULICA, QUÆ PER varia paradigmata, regulas & necessarium vocabulorum apparatum viam brevissimam monstrat, qua lingua Damulica seu Malabarica, quæ inter Indos Orientales in usu est, & hucusque in Europa incognita fuit, facile disci possit: in usum eorum, qui hoc tempore gentes illas ab idololatria ad cultum veri Dei, salutemque æternam Evangelio Christi perducere cupiunt, in itinere Europæo, seu in nave Danica, concinnata a BARTHOLOMÆO ZIGENBALG, Serenissimi Regis Daniæ Missionario inter Indos orientales, & ecclesiæ ex Indis collectæ Præposito.

Halæ Saxonum, literis & impensis Orphanotrophii, 1716, 4. Plag. 18.

CL. *Zigenbalgius* & Collega ejus ad Indos delati, statim intellexerunt, id sibi negotii datum esse, ut primo quoque tempore ipsorum linguam addiscerent, sibique redderent quam familiarissimam. Sed hoc opus, hic labor fuit, eo plus difficultatis objiciens, quo minus subsidiorum in sermone, ab Europæis vix unquam recte exculto, suppeditatum fuit. Non enim Europæi Indorum linguam curare solent, tantum abest, ut discant, eademque utantur, cum ad commercia in oris maritimis Indiæ tractanda fere sufficiat sermo Lusitanicus. Hoc unicum discendi cupidis medium initio supererat, ut qualicunque interpretis opera uterentur: qua re effectum est, ut *Zigenbalgius* octo mensium spatio non solum barbaros loquentes eorumque scripta intelligeret, sed etiam fari inciperet labio Indico. Posito hoc peregrini sermonis fundamento perrexit in ejus indolem, proprietates dotesque penitius inquirere, eo quidem fine, ut eadem opera simul superstitionum Indicarum origines, late-

bras ac consuetudines sibi recluderet, aditumque ad refutationem patefaceret. Quamobrem quidquid Damulicorum codicum haberi potuit, diurna nocturnaque versavit manu, legit, excerpsit, habita & rerum & phraseologiæ ratione. Quod negotium ut eo expeditius esset, per aliquot annos domi suæ interpretes aluit, qui hæsitantem instruerent. Hac ratione & voces & phrases præstantiores notavit, & in certos commentarios digessit, ex iisque Lexicon conscripsit non exiguum. Sed fuit hæc sylva invia, & veluti labyrinthus, filum requirens Ariadnæum, h. e. artem grammaticam, in eorum gratiam, qui sine tædio & anfractibus in linguæ hujus notitiam vellent perduci. Quare tentavit linguam istam ad præcepta grammatica revocare, & hoc pacto indolem ejus denuo experiri accuratius. Conscripsit ergo primum Grammaticam Malabaricam, sed intermixto sermone Germanico interprete, eamque misit in Daniam, ut apud Germanos Malabaricis typis ex ære fundendis exprimeretur. Verum id institutum tunc temporis successum non habuit. Igitur cum anno 1715 propter Missionis Indicæ negotia iter in Daniam necessario conficiendum haberet, hanc ipsam, quam recensemus, idiomatis Damulici Grammaticam concinnavit lingua quidem Latina, ut & reliquis Europæ nationibus usui esse posset, iis tamen, quæ Malabaricis literis exprimenda erant, Malabarice expressis. Impressio ejus proximo post anno facta est Halæ Saxonum, ubi characterum Indicorum adhuc quædam est copia. Quod ad linguæ illius usum, is in propagando Evangelio Christi per Indiam (ubi Damulismus longe lateque usurpatur) maxime conspicuus est; copia vero illius tanta, ut cum locupletissimis linguis certare possit. Nec minor est ejus elegantia, venustas ac gravitas, uti & δείνωσις, utpote qua, quæ emphasin habent, singulari verborum pondere exprimi possunt. Inter alia hoc etiam ipsi est proprium, quod nullis utatur interpunctionibus, immo ne spatiis quidem, quibus voces aliæ ab aliis distinguantur, & tamen facilitati & perspicuitati nihil decedat, sed ordo verborum rerumque legenti sit planissimus. Grammatica tota octo capitibus absolvitur, quorum I est de Literis, II de lectione ac pronunciatione hujus linguæ, III de Nominibus substan-

stantivis, eorumque declinatione, IV de Adjectivis, eorumque formatione, V de Pronominibus, VI de Verbis, VII de reliquis orationis Particulis, ac denique VIII de Syntaxi. Ceterum dedicatum est opusculum Illustri *Collegio* Danico *de Cursu Evangelii promovendo*.

LA CRITIQUE ABREGEE DES OUVRAGES des Auteurs ecclesiastiques,

hoc est,

BREVIARIUM CRITICUM DE SCRIPTOribus ecclesiasticis, Autore I. G. Theologiæ Doctore in Facultate Parisiensi.

Tomi II.

Parisiis, apud Laurentium le Conte, 1716, 12 maj.
Alph. 3 plag. 8½.

POst tot libros de scriptoribus ecclesiasticis editos Theologus quoque noster suum publicare sustinuit Breviarium, in quo, ut ipsemet ait, constituit, omissis digressionibus breviter repræsentare cujusvis Autoris ecclesiastici genuinos libros, ab iisque suppositios discernere, adjectis causis, cur quisque pro libro genuino vel subditio sit habendus. Verum in progressu libri videtur scopi sui oblitus esse, dum ad recentiora delatus tempora sine ulla κρίσει merum exhibet, eumque satis indiligenter compositum, Catalogum scriptorum ecclesiasticorum ad nostra usque tempora. Ceterum Autorum ecclesiasticorum appellatione etiam eos comprehendit, quorum monumenta sacro ac θεοπνεύςῳ continentur codice. Præmissa itaque tractatione de canone Veteris Testamenti, quem in concilio Carthaginensi A. 397 aliquot libris auctum esse, eamque auctionem a pluribus Papis, etiam a concilio Tridentino, confirmatam esse docet; de Autore Pentateuchi pluribus differit, nec solum, cur Moses merito pro vero ejus Autore habeatur, ostendit, verum etiam, quæ contrariam in sententiam afferuntur, succincte diluit, fassus, Esdram Pentateucho nonnulla adjecisse. Hinc reliquos V. T. libros paucis persequitur. Josuæ librum non ab ipso,

ipſo, ſed tamen ejus juſſu ſcriptum eſſe putat. Librum Judicum, item libellum Ruth, ex antiquis commentariis ab Esdra confectum eſſe credit. Libros Samuelis, Regum, & Paralipomena, partim a Prophetis ſcriptos, partim ex ipſorum commentariis compoſitos fuiſſe, arbitratur. Pſalterium ait continere cantica non ſolius Davidis, ſed aliorum quoque, ab Esdra unum in volumen redacta. Canticum canticorum ſcribit eſſe Epithalamium, quod Patres Eccleſiæ crediderint myſtice interpretandum eſſe. Ad libros N. T. provectus ſtatuit, canonem librorum N. T. non eſſe conſtitutum a concilio quodam, vel ab uno quopiam eccleſiæ doctore, ſed niti unanimi conſenſu omnium eccleſiarum, quæ per traditionem certum habuerint, libros hoſce conſcriptos eſſe a viris θεοπνεύςοις. Evangelium a Matthæo primitus Hebraica ſcriptum lingua fuiſſe, Patribus accredit. Nazaræorum autem Hebraicum Evangelium a Matthæi Evangelio diverſum & ab hæreticis confectum fuiſſe judicat. Abſoluta librorum N. T. recenſione etiam apocryphos & pſeudepigra-
p. 85. phos N. T. libros perſequitur, *Symbolum* quoque, quod *Apoſto-*
92 ſqq. *licum* vulgo appellatur, eorum in numerum referens. Diſputat etiam de celebri illo teſtimonio de Chriſto, quod in Joſephi *Antiq. Jud.* legitur, idque ab ipſo Joſepho profectum eſſe con-
97 ſqq. tendit. Libros Sibyllinos, quos habemus, a Chriſtiano quopiam confectos vel potius confictos eſſe ſtatuit intra annum Chriſti 136 & 150. Canones Apoſtolicos, item Conſtitutiones Apoſtolorum, pro ſuppoſititiis repudiat, eandemque, quanquam obſcurius, fert ſententiam de libris Dionyſii Areopagitæ nomine præſcriptis. Hinc ſcriptores eccleſiaſticos veteres, cum deperditos, tum ſuperſtites, recenſet ſerie chronologica, eorumque genuinis recenſitis operibus, etiam ſubdititia commemorat, eorumque νοθείαν coarguit. Extantium etiam varias adducit editiones: quanquam nec perfecta nec ſatis accurata eſt hæc editionum recenſio. Concilia quoque recenſet, eorumque Acta, quæ quidem adhuc exſtant. Poſtquam ad ea pervenit tempora, ubi ſuppoſititii libri haud occurrunt, meram, uti jam diximus, exhibet recenſionem ſcriptorum eccleſiaſticorum, & quo propius accedit ad noſtra tempora, eo minus diligentiæ ad-

hibet,

hibet. Sic T. II p. 384 de *Nicephoro Callisto*, quem *Calixtum* vocat, nihil aliud profert, quam quod monachus fuerit Constantinopolitanus, & A. 1335 scripserit Historiam ecclesiasticam, editam Basileæ A. 1553, Antverpiæ A. 1560, Parisiis A. 1562, 1648 & 1630. Qua occasione præterire nolumus typographicum sphalma, quod in Tomum secundum *Bibliothecæ scriptorum ecclesiasticorum* Olearianæ irrepsit p. 8, ubi Nicephorus iste scripsisse inter alia legitur *Catalogum Meretricum* (pro *metricum*) *Imperatorum Constantinopolitanorum*. Est etiam, ubi errores committit Autor noster. Sic T. II p. 437 nominat *Henricum de Kaltestein* pro *Kalteisen*. P. 462 Rudolphum Agricolam vocat *natif de Pise*, *Pisæ in Italia natum*, quem in Frisia haud procul Groninga editum esse certum est: nisi forte scribere voluit *natif de Frise*, uti pagina subsequenti vocat Jo. Wesselum. P. 476 Joannem Geilerum Kaysersbergium nominat *Joannem Galerum de Keiservert*. Fallitur etiam, cum p. 476 scribit, *Reuchlinum* cognominatum fuisse *Capnionem*, cum utrumque sit plane idem nomen, alterum Germanice, alterum Græce expressum. Nec minus falsum, cum p. 490 tradit, *Joanni Aventino* fuisse cognomen *Turmarii*, cum nomen *Thurnmaieri* (ita enim scribendum est,) sit nomen historici illius gentilitium, *Aventinus* autem pro illius ætatis consuetudine dictus sit a patria. Tacemus, quod p. 500 scribit, Laurentium Surium accuratam edidisse historiam Lutheranismi: item, quod p. 507 & 509 Alciatum & Cujacium inter ecclesiasticos scriptores refert, nec tamen ullum eorum librum argumenti ecclesiastici nominat. Seculi XVI & XVII scriptores duntaxat Catholicos exhibet, idque tam perfunctorie, ut nec nativitatis nec mortis annum annotet, neque eorum scripta accurate percenseat. Occurrunt tamen nonnulla notatu digna, ut, cum p. 424 controversiam commemorat de Autore libri *de imitatione Christi*, sententiæque Benedictinorum, Thomæ Kempensi eum abjudicantium, ac Gersoni cuidam, Abbati Vercellensi, vindicantium favet: item, cum p. 338 docet, falli eos, qui putent, Thomam Aquinatem *Summam* suam *Theologiæ* plagio quodam desumsisse ex Vincentio Bellovacensi, cum *Speculum morale* non Vin-

centium illum habeat Autorem, sed juniorem alium. Denique lectu digna sunt, quæ sub finem operis exhibet viginti quatuor capita Concilii Tridentini, quæ adversari videntur juribus Regis Galliæ & libertati Ecclesiæ Gallicanæ.

I. THOMASII PHILIPS DISSERTATIONES varii argumenti.

Londini, apud Jo. Baker & Jos. Archer, 1715, 8.
Constl. pl. 17 dimidiatis.

PRima hujus voluminis dissertatio politici argumenti est, & quod noster Pufendorfius itidem docuit quondam singulari eodemque luculento libro, ostendit, Papatum esse ædificium tanta arte constructum, nullis ut humanis consiliis quicquam concinnius elegantiusve confici possit: unde & concludit Autor, qui in omnibus ejus technis ac deceptricibus circumveniendi rationibus bene sit versatus, eum in quavis rep. sine ulla exceptione loci vel temporis summum evasurum esse politicum. *Altera* utilitates persequitur, quas Theologiæ cultor ex peregrinatione potest percipere. Scilicet primo tales homines deponunt mores rixatorios, nec, quod vulgo Theologi soleant, turbas movent ob leves in religione dissensiones. Deinde ecclesiæ Romanæ idololatriam, piis sacerdotum fraudibus corroboratam, sibi perspectam reddunt. Hac occasione Noster refert, Romæ quotannis comicam celebrari tragœdiam (cui A. 1711 se interfuisse fatetur,) in honorem sanctarum reliquiarum: ibi multos produci dæmoniacos, fictos videlicet & mercede conductos, ex iisque dæmonia expelli. Porro peregrinanti Theologiæ cultori optimi offeruntur concionatores, ex quorum auditu multum potest in arte oratoria proficere. Tum discuntur hac ratione linguæ, Italica, Anglica, Gallica, Belgica, Germanica, Hispanica: quo facto inter se comparari possunt præstantissimæ Bibliorum versiones: quæ collatio ad interpretandam sacram Scripturam longe utilior Nostro videtur lectione centum interpretum criticorum. Denique peregrinanti Theologo bibliothecas, monumenta vetusta, viros doctissimos, ac rariora naturæ opera curioso licet perlustrare oculo. *Tertia* dissertatione

bre-

breviter delineatur ecclesiarum Santgallensis & Abbatiscellanæ in Helvetia regimen. Disserit initio de S. Gallo, ejusque cultu: hinc describit præcipuos Abbates usque ad hodiernum, *Leodigarium*, quem ait familia valde humili oriundum, contentiosum & inquietum, antecessori suo Sfondrato eruditione & moribus longe dissimillimum esse: tum attingit proximum in Helvetia cum Abbate Gallensi bellum, pacisque factæ articulos recitat: postea historiam reformationis in hujus Abbatiæ terris exponit: ac denique præsentem ecclesiæ illius reformatæ statum describit. Hinc pari modo Abbatiscellanæ ecclesiæ, quatenus Reformata est, præsentem statum & instituta lectoribus ob oculos ponit. Memoratu dignum, quod ex bibliotheca S. Gallensi profert, testimonium MStum Michaelis Hummelburgii, A. 1525 scribentis, quod Rex Angliæ fassus sit, eum libellum, qui ipsius nomine præscripto contra Lutherum circumferebatur, non suum esse, quanquam passus sit, eum suo nomine inscribi, persuadentibus Theologis Pontificiis. Agmen claudit Hieromonachi Maximi Peloponnensis, qui Seculo decimo septimo Episcopus fuit in Pathmo insula, Dissertatio vulgari sermone Græco composita *de sacramento eucharistiæ*, una cum Philipsii nostri Latina interpretatione. Constat ea tribus partibus. *Prima* contendit Maximus ille, fermentatum panem in sacra cœna adhibendum esse, quia, eundem a Christo adhibitum fuisse, & constans sit primitivæ ecclesiæ traditio, & ipsum tempus, quo Christus cœnam illam celebravit, id evincat. Invehitur igitur in Latinam ecclesiam, ejusque arrogantiam in mutando antiquissimo isto ritu castigat. Pariter *secunda* parte Latinorum novitatem reprehendit, sub una specie hoc sacramentum laicis exhibentium: simul Pontificiorum, quos hæreticos appellat, exceptiones satis argute retundit, Tridentinique concilii fulgura multo sale excipit. Eosdem erroris arguit, quod non infantes quoque ut baptismi, sic & sacræ cœnæ, participes faciant. *Tertia* parte docet, cum Latini transsubstantiationem tum fieri credant, cum sacerdos pronuntiat verba Christi: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*; Græcos statuere, priscis motos liturgiis, illam μετουσίωσιν eo tempore fieri, quo sacerdos hæc

verba recitat: *Fac, ut hic panis fiat corpus pretiosissimum Christi tui.* Conferat Lector, quæ hac de re diximus A. 1711 p. 532 seqq.

USTAW WOINSKY,

h. e.

CONSTITUTIONES BELLICÆ, DE OFFIcio belli Ducum eorumque Vicariorum, rei tormentariæ, machinariæ, annonæ, justitiæ bellicæ, vigiliis Præfectorum, aliorumque, militiam exercentium vel consilio aliave opera promoventium; Ruthenice & Germanice exaratæ.

Petropoli, 1717, 8.

Alph. 1 cum figg. æn.

Cum de *Articulis militaribus* Russico idiomate consignatis & militibus imprimis gregariis abhinc biennio cum processu ordinario judiciali propositis dictum sit nuper Suppl. T. VI Sect. X p. 453 seqv. non minus e re existimamus, ut hoc loco nonnihil de *Constitutionibus* his, quæ ad ipsos potissimum belli Duces spectant, memoremus. In edicto, quod Serenissimus Russorum Avtocrator PETRUS I præfationis loco præfixit, fuse tradit, ex quo Cæsar Alexius Michaelides, Parens gloriosæ memoriæ anno 1647 militiam emendaverit, Russosque ad leges ab ipso sancitas & ad præscriptas regulas ordinatim bellare docuerit, felici Marte eodem tempore tam contra Polonos quam Svecos dimicatum, ac Poloniam quidem tantum non omnem devictam fuisse. At cum ordinata ista belli gerendi ratio, incuria belli ducum, in desuetudinem iterum apud populares suos abiisset, non diffitetur Legislator, Ruthenos nec ipsis barbaris, multo minus cultioribus ac secundum artis regulas bellantibus gentibus fuisse pares: uti bella Russorum minus prospere gesta contra Tartaros Precopenses, primaque obsidio Asofiensis (*Tanais*) 1706 contra Turcas, & Narvensis 1700 contra Suecos suscepta satis evincant. Postquam vero Russorum militia denuo in meliorem ordinem disposita fuerit, eos de bellicoso

ac-

ac fortissimo hoste tot victorias reportasse feliciter tot urbes expugnasse, tot provincias sibi iterum subjecisse &c. Addit, se utrumque, ordinatum æque ac tumultuarium pugnandi modum spectasse atque exitum utriusque hujus militiæ expertum tam in propriis quam aliorum exercitibus fuisse. Ideoque se amore bellicæ ἀκριβείας commotum, & ut sui magis magisque cultiorum gentium institutis militaribus adsuefiant, plura collectanea ipsam praxin bellicam concernentia, in chartam conjectasse, deinde horis subcisivis in ordinem redegisse, & nunc systema hoc typis divulgari ac inter primicerios militumque magistros distribui, jussisse: ut hoc pacto cuivis pateat, quid officii ratio postulet, neve quis peccans ignorantiæ prætextu se tueri possit. Subscripsit edicto: *Gedani*, ubi ultimam labori manum admovisse se testatur *d. 30 Mart. 1716*, nimirum in ipso itinere de suorum commodis maxime sollicitus.

Lubet nunc quædam, quæ singularia videri possint, delibare & excerpere. P. 78 Campi ductori injungitur, ne suos, vel in hostium terris prædari aut domos diripere & destruere patiatur: qua quippe licentia ipse exercitus damnum sibi inferat, annonæque caritatem & aeris injurias contrahat. P. 111 morbi chirurgis & medicis promiscue omnes injunguntur sine peculiari præmio curandi, excepta lue venerea, qua scilicet infectos militiæ magistros oporteat e peculio satisfacere Æsculapio: gregarii tamen milites & hoc, flebili licet, beneficio gratis fruantur in Nosocomiis. P. 129 Fiscales dolo malitiave in accusando usi pœnam luere jubentur, accusatis reis debitam. P. 164 Judicibus conniventibus pœna non coercitorum delictorum dictatur. P. 165 injungitur, ut Præses Judicii criminalis album bacillum & gladium vagina vacuum in sententia capitis ferenda adhibeat, addita explicatione, quod hic justitiam, ille vero intemeratam justitiam denotet. P. 209 circa ortum in castris & alibi incendium singulares cautelæ suppeditantur, imitatu omnino dignæ & tali calamitati apprime utiles. P. 210 docetur, quo honore quibusve ceremoniis ipse Autocrator, & exteri Principes, ipsorumque legati in castris & fortalitiis excipiendi sint. P. 275 preces injunguntur ternæ de die, hoc addito, ut & alii

Græcorum sacra non sequentes legem hanc ex amussi observent, suæ tamen Ecclesiæ ritibus & formulis adhibitis. Subjungitur demum index singulorum capitum satis accuratus & prolixus.

WYERI GULIELMI MUYS, MED. DOCT. ET hujus atque Math. Prof. Ord. nec non Reg. Berol. Scient. Soc. Membri, Dissertatio & Observationes, de Salis Ammoniaci præclaro ad febres intermittentes usu, ad Regiam Societatem Londinensem missæ.

Franequeræ, typis Francisci Halmæ, 1716, 4.
Plag. 12.

ARti Medicæ nihil æque ac hæc duo deesse dudum visum fuit Autori Clarissimo; accuratam nimirum medicaminum usitatorum & præsertim simplicium notitiam, tam respectu virium, quibus pollent, quam dosis eorundem, tum minimæ, quæ ad usum interdum sufficere, tum maximæ, quæ sine noxa, cum res postulat, adhiberi potest: & deinde ejusmodi remediorum cognitionem, quæ morbo alicui depellendo paria spem tam Medici quam ægroti rarissime fallant; quorum alterum ad Praxin Medicam, nova accessione augendam & locupletandam, alterum ad eandem illis, quibus nunc habemus, limitibus circumscriptam multo magis perficiendam pertinet. Scire scilicet de singulorum medicamentorum viribus interest, 1 in quanam morbi specie unumquodq; remedium vel prodesse vel obesse compertum sit, sedulo cavendo, ne confundantur morbi diversi ob unius aut plurium effectuum convenientiam vel pro uno eodemque vulgo habiti, vel saltem communi nomine appellati; 2 qua saltem ejus dosi & quoties iterata opus sit, ut inde optatus aliquis prodeat in dato morbo successus, & quousque hæc innoxie augeri possit; 3 quo morbi tempore, qua methodo & quibuscum de victus ratione præceptis ejusmodi medicamentum ægroto dandum, & quibus in casibus ab illius usu abstinendum; 4 quantum & quale hinc inde observatum fuerit ejusmodi morbo afferri decrementum & quousque vel solus illius usus, satis diu continuatus, vel aliis subsidiis necessariis adjutus, morbo medendo

dendo sufficere visus; 5 utrum constans utplurimum, an vero varius & incertus sit prosper ejusmodi medicaminis eventus, & qualis fere inter eas, quibus successum habuerit, illove caruerit, vices proportio obtineat? 6 an hæc omnia per observationes justo debitoque numero factas & fide relatas sint demonstrata, atque ita Lectori constet, quo dictis fundamento fides haberi possit. Interim probe simul advertendum est, sedulo ad diversam morbi aut ægri conditionem, vel differentem victus rationem, aut anni tempestatem, aeris temperiem, ventorum constitutionem, aut regionum discrimen, quæ quandoq; in causa sunt, quo minus exploratæ cæteroquin remedii virtuti eventus interdum respondeat. Quam ob rem ab eo, quo ad Praxin Medicam accessit, tempore in id omni studio, cura & industria incumbere cœpit Autor clarissimus, ut ex observationibus accuratis, sæpe repetitis, fide notatis ac denique inter se comparatis certas ac definitas medicaminis virtutes cognosceret, atque ita sibi provecta magis ætate altiorem praxeos notitiam non infirmo sed stabili & certo fundamento subnixam compararet. Impræsentiarum ex hoc ipso apparatu offert Salis Ammoniaci vires, quas secundum methodi modo commemoratæ leges accurate determinavit, nec contemnendo observationum numero demonstravit. Quæ igitur de Sale Ammoniaco in hac dissertatione commemoret, ex sequentibus patebit.

Sal Ammoniacum Veteribus neutiquam innotuit; Andreas quidem Cæsalpinus ejus parandi modum publicavit, solum autem chymicum ejus in metallis usum tradidit, medicum ne quidem attigit; nec reliqui Medici illo ævo viventes internam ejus in arte Medica, saltem in febribus, efficaciam agnoverunt, nisi quod Platerus sal hoc in asthmatis curatione commemoraverit. Successu temporis febrifuga ejus vis innotescere cœpit, vera tamen ejus virtus & dosis legitima incognita fuit. Sub qua dosi Autor hoc medicamentum dederit, sequens tabula docet.

Salis Ammoniaci Dosis.

In Ætate	Minima	Maxima
adulta	drachm. j.	dr. j. & Scr. ij. vel dr. ij.
15 vel 16 annorum	drachm. j.	drachm. j β.

11 vel 12 annorum	dr. j.	dr. j. & Scr. j.
8 annorum	dr. j.	dr. j. & Scr. ß.
3 annorum	Scr. ij.	Scr. ijß.
1 anni aut paulo grandiori	Scr. ß.	gr. XIV.

Medicamenti hujus dosin æger in uncia circiter una aquæ sive coctæ sive destillatæ vel cerevisiæ dissolutam haurit semihora, vel etiam breviore ante accessionis initium intervallo, si scilicet febris vel stata hora vel certa saltem periodo constanter recurrat; sin secus sese res habuerit, sine mora assumit, simulatque prima vel ingruentis vel jam invadentis paroxysmi indicia persentire cœperit. Ut primum autem eam potavit, confestim aliquid potus, ut cerevisiæ, vel Theæ, vel Caffee superbibere, atque ita salsum ex ore saporem eluendo molestiam inde natam tollere, atque nauseam avertere convenit. Etsi autem unica sæpe dosi febrem depelli, neque posimodum reverti contingat, non tamen constans, aut certus semper hic effectus est; hinc majoris securitatis ergo ægrotanti idem hujus medicaminis usus sub alterius paroxysmi adventum simili plane ratione repetendus est. His peractis, etiamsi, quod raro equidem evenire solet, hac altera accessione morbi vires nondum fractæ vel admodum debilitatæ videantur, nihilominus absque ulteriore medicaminis usu tertiam accessionem expectandam esse, censet Autor, utpote quem comperit passim, vel neutiquam reverti, vel levissime tantum afficere, atque deinceps sponte sua ægrum derelinquere. Quodsi tamen inopinatus ejusmodi casus extiterit, ut febris pervicacior duplici salis dosi non cesserit, sed tertia etiam accessione vegetum adhuc morbi vigorem ostenderit, quarto paroxysmo recurrente tertiam ejusdem dosin eadem plane ratione iterandam jubet. In duplicibus tertianis, si non necessarium, saltem utile ducit, ad singulas has, quæ morbum hunc componunt, febres non tantum singulas salis doses adhibere, sed & easdem proxima quaque accessione iterare. Toto interim curationis tempore, imo menstruo post hanc intervallo, carnem suillam, aut lardum, & pisces marinos, imprimis passerem seu rhombum, apuam cobitem, asellum mino-

minorem majoremque prohibet, & ab aquarum fluentium ac præcipue fluminum transitu cavendum monet; durante vero febris accessione quocunque potu frigidiore ægris interdicit. Ut igitur de salis ammoniaci effectibus eorumque constantia & celeritate eo melius quis judicare possit, illos ex observationibus sub calce libri recensitis excerptos & in compendium redactos in unam tabulam coegit Autor, & sic simul uno schemate oculis exposuit, atque repræsentavit; ex qua tabula patet, inter viginti octo ægros febribus tertianis & quotidianis detentos vix quatuor fuisse, qui medicamento hoc usi sanitati non fuerint redditi; quem sinistrum curæ eventum gravioribus ab ægro commissis erroribus in victu, vel dosibus iterandis sed neglectis adscribit, & tantum abest; ut ullam aliquam noxam ex ejus usu ortam viderit, ut potius absque ullo alterius medicaminis subsidio ventriculo appetitum excitatum, cibos bene digestos, faciei colorem & corpori vires exin restitutas deprehenderit. Operandi rationem salis ammoniaci quod attinet, cum Autor Clarissimus nulla hic luxuriantis imaginationis commenta, sed sola observatione comperta, aut justis & legitimis inde consectariis deducta tradere sibi proposuerit, pauca sunt, quæ de illa allegat, hoc tamen observasse se asserit, quod, quamprimum sal ammoniacum in ventriculum delapsum fuerit, mox aliqua ejus portio inde celerrime in corpus diffundatur, & sanguini humoribusque permisceatur, hocque medicamentum nec vomitum ciendo, nec ventrem movendo, nec sudores excitando operetur, sed in his febribus curandis potius earundem caussam immutando & corrigendo, quam evacuando e corpore agat. Quanquam autem sal ammoniacum in eradicanda febre quartana non sat efficax fuerit repertum, in tertianis tamen & quotidianis curandis tanta ejus elucet virtus, ut cum cortice Peruviano de præstantia contendere, cetera vero febrifuga longe superare videatur. Corticis quidem hujus virtus in eo major est, quod certius has febres debellet, & tertianas citius curet. In his vero cortici sal ammoniacum præstat, quod ab hujus usu recidivæ omnino rarissimæ, a China China vero frequentissimæ fiant; dein quod tertianæ duplices & quotidianæ, quarum accessiones

ſiones diu durantes ſe invicem celeriter inſequuntur, exiguo tantum relicto intervallo, quo ægri ad quietem & corporis a febre conquaſſati refectionem indigent, paſſim multo commodius ammoniaco ſale quam cortice Ganiperide curari poſſint. Cum autem cortex non niſi in ipſa febrium intermiſſione adhiberi debeat, illiusque uſus & certis reſtrictus intervallis, & ſæpe repetendus ſit, pro hoc equidem hic illud, quod paroxyſmos ſeparat, tempus neque ſat longum, neque ſatis commodum relinquitur; quare plures paroxyſmos ægrum perpeti neceſſum eſt, antequam tantam iſtius medicaminis copiam conſumpſerit, quanta quidem febri omnino ſupprimendæ ſuffecerit. Ad hæc tertianæ & quotidianæ febres interdum unica & paſſim binis ſalis doſibus curari ſolent, cum iſtiusmodi ægri ſex ſeptemve & nonnunquam multo pluribus Chinæ Chinæ pulveribus ad earundem curationem egeant, atque ita eam, quam ex medicamentis ſumendis capiunt, moleſtiam tanto ſæpius ſubire, ac tædium inde ortum vincere neceſſarium habeant. Etſi non cunctis, ſaltem quamplurimis, multo facilius eſt pauxillum liquoris gulam celerrime transeuntis, in quo ſal ammoniacum penitus ſolutum atque liquatum offertur, ſorbere quam pulverem ex ore difficulter amoliendum, & tantæ quidem molis, quantæ illi, qui ex cortice parantur, devorare. Tandem cum multæ, quæ corticem hunc ſuſpectum reddunt, hiſtoriæ ubique terrarum fere circumferantur, de ſale ammoniaco nullum cuipiam præjudicium hæret, nec ullus inde mali futuri metus eſt. Quæ circumſtantiæ ſal ammoniacum in tertianis & quotidianis febribus curandis cortici Peruviano ſi non anteferri, ſummo ſaltem jure atque merito æquiparari poſſe evincunt.

Obſervationes quod attinet, quæ diſſertationi huic adjunguntur, non ſolum hæ illas concernunt febres intermittentes, quæ hujus medicamenti uſu feliciter fuerunt profligatæ, ſed & tales, quæ partim manifeſto doſis & methodi defectu vel victus errore, partim fortaſſe, quod vel mediocri doſi non ſuffecerit medicamentum, vel virtute impar fuerit, neutiquam curatæ ſunt; & unicam de tertiana febre, in qua dubius aliquantulum ſalis effectus extitit.

D. LAU-

D. LAURENTII HEISTERI, MOENO-FRANcofurtensis, Anat. Chirurg. ac Theor. Med. Prof. Publ. Altorfini, Acad. Cæsar. Nat. Curios. Regiæque Berolinensis Societatis Scientiarum Collegæ, Apologia & uberior illustratio systematis sui de Cataracta, Glaucomate & Amaurosi, contra Wolhusii, Ocularii Parisiensis, cavillationes & objectiones, itemque Parisiensis Eruditorum Diarii iniquam censuram.

Altorfii, typis Jod. Guil. Kohlesii, Acad. Typogr. 1717, 8. Plag. 21½.

RΕcensuimus superiori anno, M. Novembri p. 526 ss. Tractatum hujus Autoris de *Cataracta, Glaucomate & Amaurosi*, atque ex eo ostendimus, Autorem nostrum experimentis & rationibus egregiis demonstrasse, morbum oculi, quem vulgo *suffusionem* sive *Cataractam* vocarunt, & pro membrana in humore aqueo semper habuerunt, plerumque humoris crystallini, & rarissime humoris aquei esse vitium. Hanc sententiam, quamvis nemo hucusque idoneis experimentis impugnaverit, & ne unicum experimentum prostet, ubi cataracta curata membrana in oculo suppressa fuerit inventa; *Wolhusius* tamen, tam in scriptis quibusdam publicis, quam in literis ad Autorem aliosque datis, vehementer se ei opposuit, eam falsam proclamare magno impetu annisus est, illosque, qui aliud sentiunt, admodum acerbe tractavit. Huic deinde accesserunt Scriptores Diarii Eruditorum Gallici (*Journal des Savans*,) qui superiori Anno in analysi Tractatus Autoris nostri, A. 1713 editi, perquam acerbam censuram exhibuerunt.

Has vero censuras quia Autor noster cum veritate non convenire, nominique suo valde ignominiosas esse putavit, hanc Apologiam contra hos adversarios edidit, ut non solum suam sententiam ejusque veritatem luculentius illustraret, & falsa confictaque (ut ait) crimina demonstraret, quorum Adversarii ipsum insimularunt; sed etiam simul publice ostenderet, quam inique illi secum egerint: id quod summatim in Præfatione indicat, & postea elenchum rerum subjungit, ex quo totius apologiæ argumenta in compendio conspici possunt.

p. 1 ad 161 Dividit autem suam apologiam in tres partes: in prima respondet *Wolhusii* objectionibus & cavillationibus, quas tam in literis, nondum antea impressis, Autori nostro opposuit, quam quas contra hoc systema in epistola ad *Palfinum*, Chirurgum & Anatomicum Gandavensem, data habet: ubi Autor demonstrat, *Wolbusium* ne unicum quidem experimentum, necessariis requisitis instructum, contra se protulisse; sed loco talium, quamvis ab Autore antea læsus non fuerit, scommatibus, amarulentis & ignominiosis verbis uti, & simul cum Academicis Regiis Parisinis indecore agere; dum asseveraverat *Wolbusius*, *Heisterum* in suo de cataracta tractatu non nisi FVTILIA *Academicorum* (Parisiensium) *argumenta* refutasse, *scripta ipsius non*
13. *nisi* VISIONES *esse*, *neque ipsum nisi interpretis partes egisse*, aliaque dicteria & accusationes profert, quæ Autor gravibus argumentis in universum falsa esse ostendit, eumque tam discipuli
26. sui testimonio, quam ex ipsis suis literis & assertis perspicue con-
90. futat: quæ vero copiosiora sunt, quam ut hic a nobis in compendium redigi queant.

161 ad 216. In altera parte refellit *Censuram libri sui a scriptoribus Diarii Gallici exhibitam*, ibidemque duplici ex capite demonstrat, eam valde esse iniquam: primo, quia omnis generis, ut perhibet, falsa ipsi imputarint, sensum verborum suorum inverterint, eumque hoc pacto ridiculum, imo plagiarium efficere conati sint: quas tamen accusationes falsas, & ex odio & invidia ortas esse, fuse hic probat. Secundo loco analysin Diarii Gallici iniquam, & ad contemtum Autoris nostri esse compositam, ex eo patere docet, quia perhibeant tractatum ejus nihil continere, quod non jam ab *Antonio Maitre-Jan* & *Brisæo* fuerit dictum,
176 & seq. omniaque omittant, quæ Autor noster notatu digna & curiosa præ illis habet, sicut exemplis quamplurimis comprobat: quæ, si ab odio aut partium studio liberi videri voluissent, in analysi publica, utilitatis publicæ causa, commemorare debuissent. Inprimis autem ostendit, hos scriptores una cum *Wolbusio* non observasse, *ipsum ab omnibus aliis Autoribus circa causam cataractæ differre*, (id quod maxime notatu dignum erat) eoque nomine novam & propriam fovere sententiam; dum non, ut

vete-

veteres & *Wolhusius*, solam membranam, neque cum *Antonio & Brissaeo* solam humoris crystallini opacitatem, causam cataractae statuit, sed utramque causam conjungit; sic tamen, ut rarissime membrana cataractae causa & idoneis experimentis adhuc probanda sit. 2 Manifestat, eos *machina illius curiosa*, quam in Tractatu suo descripsit & delineatam exhibuit, pro demonstratione visus sine humore crystallino, *nullam prorsus mentionem fecisse*, quae tamen, ut probat, Parisiis non fuerit, & forte nusquam antea visa sit. 3 Quia *in recensendo capite de amaurosi praecipuum momentum, ob quod illam descripsit, nimirum curationem ejus salivatione feliciter peractam, omiserint;* quod tamen publico, & praesertim Medicis in solatium talium miserrimorum aegrorum scitu utilissimum fuerit. Silentio hic praetermittimus multa alia curiosa additamenta, quae Autor §. 75, 76, 77, 78, 80 ostendit a Diarii scriptoribus omissa & studio suppressa esse: ex quibus manifestum esse, ait, eos ex invidia vel odio quodam, quae ipse hic praestitit, supprimere voluisse, ut ignominia nomen ejus afficiant, ac si nihil singulare prae *Antonio & Brissaeo* egisset.

In tertia parte refutat objectiones *Wolhusii* in ita dicto Mercurio eleganti (*Mercure Galant*) contentas, quas vero, etiamsi a *Wolhusio* & Diario Parisiensi magnopere extollantur, omnino debiles ad systema suum refellendum ac plerumque falsissimas esse demonstrat, praesertim quia nulla experimenta, sed tantum ratiocinia contineant, quae in hac controversia exigui sint momenti, praesertim quia sententiam Autoris & statum controversiae non feriant, sed solum hypotheses quasdam minus essentiales *Antonii*, quas tamen Autor non assumsit: hinc mirandum, censores hos has *Wolhusii* objectiones tantum extulisse, cum, ut Autor innuit, idoneis experimentis potius, quam cavillationibus pugnare debuisset, qualia vero, ut Autor ostendit, nusquam protulit. p. 217 & 284.

Finem huic apologiae imponit *Epilogus*, in quo Autor praecipua controversiae hujus capita repetit, ut lectores de statu controversiae, quem adversarii haud rite intellexisse videantur, eo melius judicare queant: quae vero quia in brevius compen- 284.

 dium

dium mittere non possumus, veriti, ne sensum Autoris obscuremus, Lectoribus, hanc controversiam rite perspicere desiderantibus, suademus, ut ea ex ipso Autore petant: nervose enim adversarios suos refutat, Cataractæ & Glaucomatis doctrinam egregie illustrat, nihilque ab illis sibi oppositum prætermittit, quod non solide luculenterque excusserit.

EXCERPTA EX LITERIS JO. FR. WEIDLERI Mathes. Prof. Vitemb. ad D. J. B. M d. 14 Apr. datis, de Aurora Boreali Vitembergæ in Saxonibus d. X Aprilis observata.

Dies erat Aprilis decimus, quo toto nobis Borrhapeliotes (N.O.) lenissime spirans peramœnam serenitatem attulerat, atque mercurialem barometri columnam, ultra serenitatis terminum, quem hic notamus, nimirum 29 digitum pedis Romani completum, evexerat. Quanquam autem erat vesperi frigidiusculus ille ventus, serenitatem tamen cœli constantissimam noctu quoque conservavit. Hora vero IX m. 45 cum forte fortuna prope conclavis hypaquilonem (N.G.O.) spectantis, fenestram constitutus, inusitatam animadverterem septentrionalis plagæ claritatem, prospiciens curiosius brevi auroram borealem satis illustrem, illi tamen, quæ superioris anni mense Martio conspecta, alibique a me descripta est, parum fulgore inferiorem, deprehendi. Arcus nempe sexaginta, quantum definire potui, graduum, tali prope horizontem nitore emicabat, qui creperæ, post occiduum Solem, relictæ luci albidæ, coloribus non infectæ, simillimus est. Cetera pars cœli serena erat & stellis undiquaque scintillantibus ornata, diffusumque a Borea aurora lumen ita caliginem dissipabat, ut etiam phænomeni, extra ordinem lucentis, ignari vespera laudata noctis insuetam claritatem notarent. Vix eram tractum lucidum contuitus, & jam fulgurationes prælongæ & insignes, ex illo ipso assurgebant, quarum nonnullæ a vigesimo, quem albor lucis septentrionalis continuæ erat assecutus, gradu ad 48, polum versus, protendebantur. Hæ cum nuperis, quantum ad speciem, satis conveniebant, figura apparens trabis cujusdam latioris lucidæ,

vel

vel flammæ infra paulo latioris, superiori vero in parte cuspidatæ, spectabatur. Latitudo erat diversa, quarundam trium quatuorve graduum. Fulgurationes hæ ictu oculi in regione ista lucida genitæ, post celerrimum versus supera ascensum, dicto citius evanescebant. Quædam fere contiguæ simul, eodemque tempore, parallelωs prodibant, &, uti in aurora nupera, æquidistante situ servato, versus Corum (N. O.) ab hypaquilone ducebantur, sed, brevem emensæ viam, citissimæ oculis semet subducebant. Tales flammas ingentes XII progressu temporis natas, uno horæ quadrante, usque ad hor. X conspexi. Postea nullæ amplius a me visæ sunt, horæ dimidio, quo præterlapso, cum & splendor imminueretur, & descendere aurora videretur, ab observatione destiti. Paulo ante hor. X erat hoc notatu dignissimum spectaculum, quod nubes nigerrimæ & spissæ, in illo ipso lucido tractu, assurgebant, fumi copiosi coagmentati instar referentes. Hæ sensim ad 34° elatæ, & versus Corum propulsæ, cum antea essent continuæ, incipiebant in partes scindi, &, quod mihi maxime in hac observatione placuit, intra 15 m. spatium, ita dissolvebantur & dissipabantur, ut ne ullum quidem illarum in cœlo vestigium amplius superesset. Quæ nubes quin incensæ sulphureæ materiæ fuligines haberi dicique possint, minime dubito. Nam brevissimo illo tempore in regione illustri nascebantur, sed disjectæ a vento, in auras rursum repente abibant. Ceterum nullum notavi materiæ prorumpentis strepitum, omnia æquabili celerique motu agitabantur. Arcum lucidum prope horizontem, quamvis integrum, quia opposita conclavi meo curiæ aliarumque ædium altiorum tecta prospectum liberiorem impediebant, videre haud potuerim, adfuisse tamen aliquem, alii, qui idem phænomenon conspexerunt, referunt. Mihi, cum vererer, ut representationes novæ, præter expectationem factæ, cito, quemadmodum etiam evenit, desinerent, non erat integrum, alium quærere observationi magis accommodatum locum.

Ausführliche Beschreibung des Fichtelberges in Norgau liegend ꝛc.

i. e. EU-

LUCULENTISSIMA DESCRIPTIO MONtis Pinniferi apud Nariscos siti, tribus partibus absoluta.

Lipsiæ, apud Jo. Christian Martini, 1716, 4.

Alph. 2 Tabb. æn. 13.

Titulum 'Ορογραφίας toti opusculo tripartito præfixum jure optimo *prima* ejusdem *pars* sibi vindicat: siquidem illa unice versatur in delineatione montis, cui Pinus numerose ibi progerminans nomen Pinniferi peperit; nisi forte ab humiditatis abundantia, & sic a Feuchte, pro quo Dialectu Thuringico-Franconica est Fichte, ita dictum existumes, uti p. 40 Autor suspicatur. Hanc conjecturam non omnino infirmam judicabunt illi, qui noverunt lacum infinitæ altitudinis, den Fichtel-See, musco tamen ita obsitum, ut pedibus transire possis, non tantum in isto monte reperiri, sed etiam quatuor fluvios famæ haud exiguæ, Mœnum scil. Nabam, Egiam & Salam, duosque priores ex lacu laudato, posteriores duos ex aliis montis illius partibus profluere: quorum ortus & progressus, nec non augmenta ex accurrentibus rivulis assumta, donec cum aliis fluviis sese conjunxerint, & in mare devoluti fuerint, accuratissime delineantur. Quibus accedunt, quæ ex regno animali, vegetabili & minerali notatu digna ibidem deprehenduntur. Quorsum pertinent luculentæ descriptiones hominum, brutorum tam cicuratorum, quam ferorum, aquatilium & terrestrium, arborum, frumentorum, florum, herbarum, metallorum, lapidum, petrarum, aliorumque naturalium circa laudatum montem inveniri solitorum. Quarum petrarum, quum stupendæ sint altitudinis, & admiranda plane forma constructæ, imagines æri incisæ oculis subjiciuntur, quas sine horrore vix licet intueri. Lectu perjucunda sunt, quæ Autor in hac parte narrat de Metallorum generatione p. 48 sqq. de ranis, quas lacus quidam, ad ditionem Weisenstadiensem spectans non patitur, cujus terra aliis lacubus injecta, ranas enecat, p. 25, de thesauris & sermone cum spiritibus subterraneis instituto p. 59 sqq. de Pigmæis p. 92 & 95, de probatione aeris, quam Autor, ductu & auspicio nescio cujus

cujus Asan Aphjah Hasum ex orientali Engaddi oriundum p. 133 instituit. Ut taceamus, quæ p. 130 de meteoris quibusdam, p. 106 de specie quarundam avium minorum, quas paros, vernacula Meysen vocamus, flavi coloris, fucorum magnitudinem haud excedentium, & p. 57,80 sqq. de arcibus in summis montium cacuminibus exædificatis, ut olim latronum essent receptacula, ut & superstitiosa nonnulla & œconomica, quæ p. 153 & 157 prolixe recensentur. Nec silentio transmittuntur confines pagi & oppida, quale est Bonfidelium, quod imprimis p. 83 sqq. uberrime delineatur. Scriptores, quorum hic fidem secutus est Autor, p. 11 recensentur, suntque Conradus Celtes, Wilibaldus Pirckheimerus, Conradus Peutingerus, Andreas Althammerus, Betulius, Casparus Bruschius, Johannes Bertschius & M. Joh. Math. Grossius; quorum observationibus suas addit Noster, tanquam testis αὐτόπτης subinde illorum hallucinationes redarguit, sinistreque prolata emendat.

In *Parte altera* circa oppida, arces, vicos, pagos & thermas atque fontes salubres in confiniis montis pinniferi inveniendos occupatur. Sunt autem oppida fere extantiora Egra & Sclackenwaldum: thermæ tamen Carolinæ utramque propemodum hic faciunt paginam: nec diffitetur Autor, se Bruschium, Summerum, & Angli cujusdam, Plumbtre nominati, dissertationem de Thermis Carolinis Halæ Saxon. habitam tantum non descripsisse. Alios tamen ejusdem argumenti scriptores non insuper habuit; quin imo propriam experientiam sæpius ad partes vocavit. Salsa admodum est observatio quam P. I p. 39 & 40 quidem positam, huc tamen spectantem, legimus, aquas nimirum supra nativam virtutem opinione hominum nimium quantum adjuvari; & quod uteri steriles nonnunquam fœcundi & ad imprægnationem dispositi revertantur, id non aquis, sed conversationi prolificæ esse acceptum ferendum. *Tertia Pars* varia loca montis pinniferi, Palatinatus, Bavariæ, Bohemiæ, Saxoniæ superioris & inferioris, aliarumque provinciarum per indicem quasi demonstrat, in quibus ingentes divitiæ, aurum & argentum, aliaque metalla, essent recondita, quæ antehac Wallones, Veneti, Mutinenses,

Brabantini & Flandri in certis libellis, quos Wahl-Büchlein vocat, consignassent: quorum artes magicas in obserendis & reserendis thesauris recenset, addens signacula nonnulla, quorum judicio de metallis nobilioribus in terræ meatibus latitantibus capi queat conjectura. Hic tradita facile salivam ciere queant illis, quos auri sacra fames urget, quique nihil habent antiquius, quam ut terræ viscera rimentur, & pretiosiora metalla inde exsculpere satagant, de jactura opum, quam alii tulerunt & doluerunt, parum solliciti. Clauditur universum opusculum variis consiliis & experimentis ad metallorum tractationem, macerationem, separationem, extractionem, præcipitationem, & id genus alia, facientibus, tandemque indice huic ὀρογραφίᾳ sufficiente.

THE HISTORY OF THE WARS OF HIS PRESENT Majesty CHARLES XII King of Sweden &c.

i. e.

HISTORIA BELLORUM A CAROLO XII Sueciæ Rege gestorum, ab expeditione ejus in Daniam usque ad reditum ex Turcis, scripta a Nobili Scoto.

Londini, apud A. Bell. & rel. 1715, 8.

Alph. 1 pl. 3.

CUm totum hoc bellum variis & diversissimis partibus terrarum gestum, & plerique ejus eventus ab Autore hujus historiæ, qui in exercitu Regis Sueciæ ab initio ejusdem usque ad prælium ad Pultavam versatus est, descripti in recenti omnium memoria versentur, licebit nobis breviter omnia percurrendo ea solummodo hic annotare, quæ minus vulgaria sunt, pertinentq; ut plurimum ad judicia Autoris, quæ quidem sæpissime ex studio partium suarum profecta, eo tamen minus de assentatione suspecta habenda sunt, quoties de hostibus feruntur; inter quos inprimis *AUGUSTO* Poloniarum Regi frequenter laudes virtutis bellicæ & consiliorum tribuit amplissimas. Causas & antecedentia belli cum inde a morte Johannis Poloniarum Regis
A. 1700. orsus prolixius edisseruisset, primo quid Danos inter & Holsatiæ Ducem

Ducem in hoc Ducatu gestum, irruptionem deinde copiarum Saxonicarum in Livoniam, postremo belli cum Russis exordia oppugnatione Narvæ per hos facta enarrat. Deinde quibus viribus tum temporis regnum Sueciæ instructum fuerit, exponit, quas ad numerum 122500 militum, sed variis locis & provinciis dispersorum, accessisse subducto accurato calculo ostendit. Inde cum narrationem belli, quod primum cum Danis gestum & pactione Segebergensi terminatum, ad finem perduxisset, Sueciæ Regem summa celeritate, cum ab expeditione in Seelandiam reversus in regno vix mensem moratus esset, in Livoniam cum exercitu 18000 militum trajecisse narrat. Secutum est ad Narvam prælium absente & plures copias contrahente Imp. Russorum Petro. Ibi magna clade affectis Russis tantum terrorem ait esse incussum, ut passim ridiculas preces, quas exhibet, ad S. Nicolaum, quem summo cultu venerantur, fuderint, quibus auxilium ejus contra Suecos tanquam magicarum artium magistros implorarent. Erepto Russis castro Petschur inter Plescoviam & Narvam, ineunte vere Rex Sueciæ ad Saxones convertitur. A. 1701. Petrus vero Russorum Imp. habito cum Augusto Poloniæ Rege Birzenæ colloquio (in quo quid singulis diebus ageretur, Rex Sueciæ per fidum quendam itidem nobilem Scotum rescivit) summo studio in emendationem disciplinæ militaris inter suos incumbit, cujus instituti effectum Suecos maximo suo damno expertos Autor identidem testatur. Poloniam cum semel intrasset Rex Sueciæ, dispositis præsidiis in Curlandiæ & extremis Lithuaniæ oppidis, Respublica Polonorum protestari contra illata arma, & societatem belli in Suecos omnem a se removere. Quod ingratum Regi Sueciæ suisque accidisse, Autor ait, cum ad occupandam, & jure belli in potestatem redigendam aliquam partem Poloniæ animum adjecisset: sed suscepto semel literarum commercio inter Regem Sueciæ & Cardinalem Primatem, aliosque ex magnatibus Polonorum, ille hos de Rege suo regno abdicando sollicitare cœpit. Quod tantam indignationem Polonis movit, ut parum abesset, quin bellum hoc nomine Suecis denunciaret Respublica, testante Cardinale, nihil magis aures offendisse Polonorum, quam tam inauditi facinoris men-

tionem. Rex Sueciæ vero ſemel animo concepta conſilia exequi ſtatuens, quo cauſam haberet ulterius in Poloniam penetrandi, patrocinium domus Sapiehanæ contra Ogynskium ſuſcipit, Moſcos interea negligens, utpote quos plane pro hominibus nihili haberet; quantumvis Schlippenbachius, quem in Livonia reliquerat, cum 6000 Suecis contra 30000 eorum pugnans detrimentum aliquod accepiſſet. Deinde ut Rempubl. Pol. vel invitam ad ſequendum conſilium ſuum cogeret,
A. 1702. ad Warſaviam cum exercitu proficiſcitur, edita declaratione ſive Manifeſto. Interea pax Sapiehas inter & Ogynskium interventu Regis Auguſti conciliata, ſed Ogynskius ſuſceptis ſemel inimicitiis Suecos perſequi non deſtitit. Rex Sueciæ Cardinalem Primatem ad colloquium Warſaviam evocaverat, in cujus comitatu qui erant, modico habitu & cultu Regis offendebantur, qui erant circum Regem, Cardinalem ob exilitatem vocis ridebant. Conditionibus aliquot duris propoſitis, quas Poloni ægre audiebant, cum ſatis oſtendiſſet Rex ſe a propoſito flecti non poſſe, ulterius progreſſus cum copiis Saxonicis, quas Auguſtus R. iterum e ditionibus ſuis adduxerat, ad Cliſſoviam confligit, in quo prælio Dux Holſatiæ cecidit, victoria penes Suecos fuit. Cum interim Moſci in Livoniam irrumpentes Suecorum manum ſibi reſiſtentem concidiſſent, inque Lithuania Ogynskius multos eorum hinc inde diſperſos necaret, graviſſime hoc tuliſſe Suecos Autor innuit, optantes, ut miſſa Polonia Rex ſuis ditionibus ſuccurreret, nec ſuos tam diverſis locis adeo exiguo numero dimicare cogeret, iterumque Noſter, quam noxius hoſtium nimius contemtus Suecis extiterit, monet. Poſt dictam pu-
A. 1703. gnam ad Cliſſoviam Nobilitas Poloniæ majoris jam aperte Suecorum partibus & conſiliis ſe jungere, quibus poſt mille effugia & reſervata acceſſiſſe Cardinalem, Autor, non ſine cenſura levitatis ejus, arguit, quæ talis fuerit, ut ad ultimum quidem tam iis ad quos tranſierat, quam a quibus deſciverat, ſuſpectus, Regium montem Boruſſiæ ſeceſſerit; quo invidiæ ſe ſubduceret. Rege Sueciæ in obſidendo Thorunio, quod a Saxonibus tenebatur, occupato, qui ei ſtudebant Warſaviæ Comitia celebrant, non occultis indiciis in Jacobum Joannis Regis demortui filium

incli-

inclinantes. Hinc Augustus Rex cum fratre in suam potestatem A. 1704
redactum in custodiam dat. Idem convocatis aliis comitiis Sendomirium, a fida sibi nobilitate impetrat, ut fœdus ad se defendendum ineant. Rex Sueciæ contra, ut concertationum, quæ inter addictos suis partibus ardebant, finem faceret, ad quatuor propositas conditiones annuit; inter quas erant, ut nullam partem regni Polonici sibi vindicaret, & quæ junctis secum copiis ipsi caperent, Reipublicæ cederent. At ne sic quidem ad exitum tendentibus deliberationibus, cum exercitu Warsaviam venit, diemque eligendo novo Regi promulgare eos compellit. Tergiversationes Cardinalis Rex Sueciæ indigne ferens & gestibus & factis iram non dissimulavit, & eundem Stanislao, quem novi Regis loco in scenam produxerat, congratulari detrectantem, ex consilio Piperii Comitis, missis in terras ejus militibus, ad facienda imperata movet. Post hæc gesta Augustus Rex Suecos cum in Russiam pellexisset, iis circa Leopolim occupatis summa celeritate ad Warsaviam advolat, &, quoscunque ex adversariis suis ibi diutius morantes deprehendere poterat, abducit. Rex Sueciæ adeo ad amicos suos defendendos revocatus, peditatum Saxonicum duce Schulenburgio in Germaniam se recipientem assequitur, summaque vi binis vicibus oppugnat, bis tamen repulsus impedire non potuit, quo minus per silentium noctis trans Oderam in tutum locum se reciperet. Quod factum Schulenburgii non Autor solum magno encomio extollit, sed a Rege Sueciæ ipso laudem tulisse memorat. Inde Stanislaum in cogendis novis comitiis War- A. 1705
savienfibus lentos expertum successus indicatur, præcipue cum Smigelskius, novus tum plane miles, cujus celeritatem & calliditatem variis locis Autor mire deprædicat, hanc urbem & viciniam infestaret. Tandem de die coronationis inter suos convenit, jussu vero Suecorum Franciscanus frater, qui literas quibus Papa omnibus regni Episcopis hunc actum adjuvare severe interdicebat, Chelmensi suffraganeo insinuaverat, sine mora urbe excedere, nec in conventus sui domum redire compellitur, pœna mortis iis denunciata, qui similia attulissent. Omnibus tandem a Suecorum clientibus ex sententia peractis (mortuo interim Cardinali cui lepidum epicedium canit Autor) super-

venit Rex Auguſtus cum Moſcovitis. Rex Sueciæ expectato aliquantiſper majori numero copiarum, Viſtulam, trans quam interea ſe continuerat, tranſit, Auguſtumque ſequitur ad Tykozium & Grodnoum, ſed prælium jamjam commiſſurus viſa rei difficultate convertit ſe Vilnam in Lithuaniam, Auguſto Rege

A. 1706. interea Warſaviam iterum copias admovente. Sed cum prælio ad Frauenſtadium Sueci ſuperiores evaſiſſent, perque hyemem Rex Sueciæ in Volhyniam profectus eſſet, hoc animo, ut eam Stanislao adjungeret, ſequente æſtate expeditionem in Saxoniam ſuſcepiſſe memoratur. In pace autem, quæ, non obſtante prælio ad Kaliſchium Suecis admodum funeſto, tunc coaluit inter Sueciæ Regem & Auguſtum Poloniæ, miniſtros hujus Saxonicos Regis ſui rationem parum penſi habuiſſe Autor diſerte aſſerit, memoria vero lapſus longe alium ab iis nominat, qui hoc negotium geſſerunt, quales lapſus memoriæ in Autore noſtro deprehendi plures, diſſimulare non poſſumus.

A. 1707. Quid deinde medio tempore, quo Sueci in Germania morati ſunt, actum, idem fuſe narrat, quot legationibus frequentatus Rex Sueciæ fuerit, cur Gallis tum maxime afflictis ſuppetias non tulerit, nec minus quid cum Cæſare de libertate Religionis Lutheranæ in Sileſia & politicis quibusdam controverſiis actum fuerit a Rege tum temporis pro arbitro fere ſortis univerſæ Europæ culto, prolixe exhibetur, cum ipſis articulis totius hujus pactionis. Saxonia tandem relicta Poloniam iterum ingreſſus Rex Sueciæ ſupplicium de Patkulio Comite, tanquam de autore & incentore totius belli ſumit graviſſimum, quo ipſo non paucos ex ipſis Suecis maxime animo perturbatos fuiſſe Autor non diffitetur. Offendit eam non ſolum ope novi Primatis & Ruſſorum a Stanislai partibus admodum averſam, ſed & ab his pleriſque in locis vaſtatam. Hyeme adeo coactus circa Poſnaniam

A. 1708. ſubſiſtere, ineunte vere Lithuaniam petit. Stanislaus cum fruſtra tentaſſet exercitum Polonicum in ſuas partes pertrahere, propere ad Suecos ſe recipit, metu ne ab eodem exercitu & Ruſſis intercluderetur. Nec Palatinus Kiovienſis, qui circa Leopolim cum copiis erat, plus ſucceſſus habuit, exercitu Polonico & Mazeppa Coſaccorum duce, tum adhuc a partibus Suecicis alieno, for-

fortiter se opponentibus. Russi interea, Suecis ad fines suos
accedentibus, semper retrocedere, & insequentes mire fatigare,
donec primum ad Wobizam fluvium prope Mohilovium cum
12000 equitum, fere omnibus desultoriis militibus, ad manus
ventum esset. Victores fuerunt Sueci, sed iidem non sine ad-
miratione & præsagio futuri mali deprehendebant longe cum
alio genere militum sibi esse rem, quam habuissent ad Narvam.
Circa Mohilovium Rex diu substitit exercitu ad alteram ripam
Boristhenis disposito, expectans adventum Leuenhauptii, qui
erat necessarium belli apparatum ex Livonia adducturus. Cum
ille diutius abesset, Rex moræ impatiens Boristhenem cum 50
millibus virorum transit, pridem amandato Stanislao in Borussi-
am Polonicam, & a Mazeppa, qui mentem mutaverat, in Au-
straliores partes pellectus secundum flumen ad Czernihoviam
proficiscitur. Illic triste nuntium cladis exercitus Leuenhaupti-
ani ipse dux attulit, e qua cum 7500 militibus evaserat. Con-
stiterat manus ejus 14000 equitum peditumque, qui contemto
34000 Russorum ipsis circa Mohiloviam occurrentium nume-
ro ne vallo quidem se munire sustinuerant. Justo tamen præ-
lio cum superati essent, jamque omnibus impedimentis & quæ-
cunque secum advexerant, amissis, Moscos secunda vice eos
invadentes repulerant, & nocte adjuti flumine trajecto ad Re-
gem citatissimo itinere venerant. Nec minus ibidem Palatini
Kioviensis, quem Ribinskius cum parte exercitus Polonici con-
ciderat, calamitas Regi nuntiata. Coactus adeo Rex circa ea-
dem loca tamdiu hærere, donec quæ prælio Leuenhauptii amis-
sa erant aliunde supplerentur, quibusdam quidem locis secun-
da prælia facit, sed Mosci Baturinum primariam Mazeppæ
urbem, quamvis a 6000 Cosaccis defensam, inspectantibus
Suecis, qui ob rapiditatem Desnæ fluvii auxilium ferre non po-
terant, vi expugnant & diripiunt. Vere inter hæc gesta rede- A. 1709.
unte, Stanislaum cum Crassovio duce ex Pomerania Rex ad se
venire jubet, ipse vero ignobilibus aliquot oppidis in itinere ca-
ptis ad fatalem locum Pultavam, quem 5000 lectissimorum
militum defendebant, progressus est. In cujus obsidione di-
utius hærens, Russorum Imperatore cum copiis omnibus intra 5
millia-

milliaria verſante, & annonariam rem Suecorum in ſummam difficultatem adducente Rex, ancipitem exitum jamdum augurante animo varia agitabat cum ſuis conſilia. Quorum quod erat utiliſſimum, recipere nempe ſe ad Boryſthenem, & advenientes exercitus expectare, animo & factis ſuis indignum cenſens, ad viam armis ſibi parandam, ut Moſcos in caſtris ſuis munitis aggrederetur, ipſe cum 28 millibus proficiſcitur, relicto poſt ſe in obſidione Pultavæ non exiguo cohortium numero, quæ omnes poſtea in poteſtatem hoſtium pervenerunt. Cum in conſpectum Ruſſorum veniſſet, vidit hos, inſtructa acie adventum ſuum præſtolantes, cum equitatu extra munitiones proceſſiſſe. Quem a Suecis aliquoties loco cedere coactum mira induſtria præfectorum ſemper prælium redintegraſſe, Autor teſtatur. Peditatus alia ratio erat, nam 70 tormenta bellica majora inter ordines Ruſſicos producta Suecorum aciem adeo miſere lacerabant, ut duces non pugnam ſed receptum circumſpicerent. Ergo peditatu Suecorum prælio excedente, ancipiti malo equitatus eorum urgeri, moxque totus exercitus pedem retro ferre. Victi adeo ſunt, quod non vincerent, iisque ſe quamvis militari more & ordine recipientibus inſtantes Moſci reditum ad caſtra intercludunt, caſtra ipſa cum omnibus impedimentis capiunt. Reliquiæ afflicti exercitus cum Rege ad Boryſthenem cum contendiſſent, ipſe ægre ſibi perſuaderi paſſus, ut hoſtibus & periculo ſe eriperet, navigio tumultuarie facto flumen ad Perevoloznam tranſit, reliquis ad 16000 ſub Leuenhauptio duce ob inopiam lignorum ad pontem faciendum relictis, qui, cum Menzikofius Ruſſicus cum 10 ſaltem millibus equitum ſub ejusdem diei finem adeſſet, pactis quibusdam conditionibus eidem omnes ſe dediderunt.

Poſt fatalem hanc rerum converſionem cum quidem *AUGUSTUS* Rex Poloniam repetens Stanislaum cum Craſſovio duce eadem excedere coegiſſet, Dani ſe in ſocietatem belli contra Suecos junxiſſent, Moſci Livoniam univerſam in poteſtatem redegiſſent, quid quibusvis in locis actum ſit, prolixius ediſſerere nunc non attinet. De ipſo Rege quid narret Autor, in compendio videbimus. Scilicet is cum Benderium difficili

& pe-

& periculoso ob imminentes Moscos & vulnus in pede exceptum itinere venisset, initio quidem nonnisi de reditu in ditiones suas tuto sollicitus, Moscis magno in honore apud Turcas existentibus, qui pacem etiam cum ipsis post prælium ad Pultavam in 20 annos fecerant, repente in amicitiam intimam & A. 1710. partes suas Chamum Tartariæ, quem vocant, perduxit, qui autoritate, qua pollebat in aula Sultani, rem eo deduxit, ut non solum postulata Russorum de removendo ex ditionibus suis Rege rejicerentur, sed etiam bellum contra ipsos in publico concilio 20 Octob. 1710 decerneretur. Exercitus Turcarum, qui A. 1711. circa mensis Julii sequentis anni initium Danubium transierat, 130 millium armatorum erat, quos, si disciplina militaris Germanorum accederet, facile totius Europæ præstantissimos milites Autor credit futuros esse, exceptis equitibus, quos ob imbecillitatem equorum vim Germanorum sustinere non posse judicat. Russorum Imperator interea Moldaviæ Principe in suas partes pertracto, in urbe ejus primaria Jassia magnam vim annonæ comportaverat, ulterius progressurus contemtu, ut credit Autor, Turcarum in extremum propemodum discrimen incidit, cum Turcas præter expectationem ante se, & a tergo incursantem & loca, per quæ receptus daretur, infestantem haberet Chamum. Qui quidem cum commeatu omni Russos exclusisset, Vezirium Turcarum magnum perpulit, ut prælium cum eis committeret. Mosci munitionibus se tenebant, Turcæ, cum e locis superioribus, unde hostes pepulerant, tormentis eos infestassent, sequenti die quatuor repetitis vicibus castra eorum summa vi oppugnabant, repulsi cum per noctem ad novam oppugnationem se pararent, Imperator Petrus, pecuniæ magna vi, ut vult Autor, placato Vezirio, pacem impetrat, Turcis admodum proficuam, Sueciæ tamen Rege plane neglecto, qui de injuria Vezirii graviter una cum Chamo sed nequicquam in aula Turcarum questus est.

Hæc cum de Rege ipso Autor disseruisset, & binas postmodum victorias Steenbokii, & ejusdem maximo suo & exercitus A. 1712. A. 1713. damno susceptam expeditionem in Holsatiam, atque inde tot ditiones urbesque a Suecis diversis partibus amissas indicasset,

conclusionis loco, quemadmodum res Regis apud Turcas post pacem inter hos & Russos factam se habuerint, breviter exponit: consilium dicens Chami fuisse, Regem in hostium potestatem vivum tradendi. Id cum Regi suboluisset, propere ipsum nunciis Constantinopolim missis veniam ulterius Benderii, dum res suæ ferrent, commorandi sibi pactum, interea tractatibus & colloquiis Chami impetum ad tempus remoratum esse, qui cum diutius cohiberi non posset, quo minus in apertam vim erumperet, jamjam Rege in extremo periculo versante, nuntium Constantinopoli rediisse cum mandatis, ut vi Chamus abstineret, Regemq; ad Sultanum adduceret. A quo ipsum liberaliter habitum, pauloque post honorifice dimissum mense nimirum Februario anni 1714, per ditiones Caroli VI Imperatoris, qui omnibus ejus comitibus & militibus necessaria ad iter quam liberalissime subministrari curaverit, Stralsundam venisse.

A. 1714.

NOTITIA GERMANIÆ ANTIQUÆ AB ortu Reipublicæ ad Regnorum Germanorum in Romanis provinciis stabilimenta, Germaniæ & Germanicarum civitatum statum & conditionem plene declarans; Autore JACOBO CAROLO SPENERO; accessit Conspectus Germaniæ Mediæ.

Halæ Magdeburgicæ, sumptibus Bibliopolii novi, 1717, 4. Alph. 6 pl. 3 & Tabb. Geogr. 2.

EGregie de historia & antiquitatibus Germaniæ nostræ meretur Autor doctissimus, cujus *Historiæ Germaniæ universalis & pragmaticæ* Libros priores commendavimus in Actis Anni 1716 p. 531, de posterioribus Libris VI, pariter nuperrime editis, quibus historiam ad præsentem annum deduxit, proxime dicturi. Quo instituto *Notitiam hanc Germaniæ Antiquæ* elaboraverit, in sua Præfatione ipse docet. Plures nimirum Germanicæ antiquitatis partes copiosius expositurus, primum hic sistit Geographiam. Eam ut gratiorem lectuque jucundiorem redderet, ubique interspersit populorum historiam, factaque æque ac fata eorum & instituta cum publica tum privata strictim commemoravit. Per sola momenta rerum & numeros periodorum scriptionem antea interdistinctam ex desideriis aliorum

facile

facile in libros capitaque & numeros more hodie solenniori divisit & dispofuit. Sex itaque libris nunc totum argumentum absolutum est. Demonstratis in operis limine Geographiæ Germaniæ antiquæ commodis, difficultatibus, terminis; Libro primo Fines Germaniæ Veteris exponuntur. C. I diversitatem finium regionis & nationis declarat; simulque opportune contra variarum vetustissimarum migrationum assertores ostendit, non necessario ex Germania Germanos arcessendos, qui in Sarmatia antiquitus habitarunt, sed eorum forsitan majores in via in Germaniam statim substitisse extra proprios Germaniæ deinceps definitos limites. C. II Germaniæ regionis fines, C. III nomina Germaniæ Romanis solennia, & denique C. IV Germanicæ nationis fines indicat: capto scilicet ex prima finium divisione singularium historicorum capitum argumento. In Librum secundum enarrationem naturalium notarum, sylvarum, fluviorum, montium veteris Germaniæ Cl. Autor digessit. Docet hic C. 1, quam improbe Germanicæ telluris naturalem conditionem Græci Romanique criminati sint: cujus rei veris idoneisque rationibus detectis, simul culpat graviorem errationem recentiorum scriptorum, ex Romano ubique ore pendentium. C. 2 fluvios Germaniæ & C. 3 saltus montesque ordine justo percenset, historicisque singula observationibus illustrat. Liber Tertius nomina populorum Germaniæ antiquæ enarrat. C. 1, quæ nativa generalia antiquiora nomina fuerint, C. 2, quæ nativa generalia recentiora, C. 3, quæ nativa singularia & C. 4, quæ nomina Germaniæ veteris populorum Romanis Græcisque solennia reperiantur, docetur. Quod nemo vidit, contra Scaligerum Autor pag. 139, 140 Barbariæ Africanæ nominis originem inde deducit, quod Vandali omnium maxime Barbarorum nomine notati illis oris quondam insederint. Liber quartus divisa in certas classes Germania priscos populos Germaniæ occidentalis repræsentat. Consultat Autor C. 1 de commoda historiæ populorum veteris Germaniæ distributione, simulque disquirit de Plinianis populorum classibus, quas rudi tabula statim in limine operis designare visum. C. 2 Occidentalis Germaniæ Australis partis varios populos, C. 3 Occidentalis Germaniæ partis

mediæ historiam, C. 4 Occidentalis Germaniæ partis aquilonaris priscos populos, & denique C. 5 Franciæ & Saxoniæ variam considerationem exhibet. Usus Autor in designandis regionum & populorum finibus opera Cluverii, Altingii, Cellarii, aliorum: ut suis vero oculis multa rectius cernere & discernere non minus studuerit. Pari, quo priora, ordine priscos populos Orientalis & aquilonaris Germaniæ Libro V disposuit & perlustravit. C. 1 Peninsulæ Germaniæ prisci populi & C. 2 Insulæ veteris Germaniæ visuntur. C. 3 Suevia varie consideratur. C. 4 Orientalis Germaniæ partis Aquilonaris priscos populos, C. 5 Orientalis Germaniæ partis Mediæ varias nationes, C. 6 Orientalis Germaniæ partis Australis historiam & C. 7 Transmarinæ Germaniæ veterem conditionem demonstrat. Præter reliqua Autor p. 58 sqq. in Gothicas origines copiose inquisivit, & Gethas Gothonesque cognatas esse nationes docuit. Rationes fœderum Germaniæ populorum, quas præcipue Libro III & passim IV illustravit & explicavit, non parum idonee multis mederi difficultatibus alioquin passim obviis, ubique ostendit. Bojoarios Bojosque contra communem sententiam p. 144 pernegat eundem esse populum. Scandinaviæ nimias laudes ab Olao Rudbeckio adsertas p. 160 seqq. examini subjicit, sæpeque castigatum illum Autorem passim dimittit. Liber VI pergit ad Germanos extra fines veteris Germaniæ sitos visendos. Habet C. 1 Germanicorum in Sarmatia & cis Istrum populorum considerationem. C. 2 accessiones Germaniæ Cis-Danubianæ provinciæ, C. 3 Sub-Alpinæ Italiæ Germanici & Gallici populi, C. 4 Germaniæ accessiones Gallicæ quædam provinciæ considerantur. C. 5 extremam Cis-Rhenanæ Germaniæ populorum historiam persequitur; Fœderatique præsertim Belgii veteres rationes accurate exponit. Ita sex Libris argumento plene absoluto non incommode Cl. Autor Conspectum Germaniæ Mediæ adjecit Notitiæ Germaniæ antiquæ: cum ut hanc latius illustraret, tum ut paucis materiam adeo adhuc desertam & incultam attingeret & explanaret. Visum hic Autori C. 1 perpetuas Germaniæ vicissitudines contueri; C. 2 fines Germaniæ Mediæ perlustrare; C. 3 generalem populorum Germaniæ Mediæ partitionem

in-

instruere; C. 4 nationum Germaniæ Mediæ præcipuarum historiam tradere; & denique C. 5 seriores Germaniæ Mediæ vicissitudines indigitare. Quo ceterum breviorem disquisitionem Autor hisce in rebus instituit, eo æquius lectorum judicium sibi pollicetur, monetque, ultra Carolingicam ætatem hanc Mediam Germaniam se nunquam tentasse respicere. Toti operi quas novas Geographicas tabulas attemperaverit, docet in præfatione Autor. Observationes ipsi commentariorum contextui statim subjectæ probationes rerum ubiq; continent; passim etiam liberioribus conjecturis huc studio reservatis abundant. Præmissa libro Leibnitiana ad Autorem Epistola summi viri judicium de libro complectitur. Indices operi adjecti per temporis angustiam ab Autore alius curæ permissi, cui adeo toti debentur.

Die Ehre des Fürst- und Gräflichen Hauses von Mansfeld rc.

i. e.

MANSFELDICÆ DOMUS GLORIA, CUM Vita & gestis Petri Ernesti Mansfeldiæ Principis &c.

Lipsiæ, typis Imman. Titii, 1717, 8.

Plag. 21.

DUabus partibus liber hic, Autore D. Christiano Godofredo Hoffmanno, Collega nostro honoratissimo, ut Dedicationis subscriptio docet, editus absolvitur, quarum prima continuo stylo historiæ universæ domus Mansfeldiæ sistitur, posteriori vita Petri Ernesti, celeberrimi ducis, & primi ex iis, qui dignitatem principalem eidem familiæ intulerunt, exhibetur. Circa originem ejus pervetustam annotatur, jam inde ab Ottonis II tempore mentionem Mansfeldiorum in relationibus ludorum equestrium fieri. Ernestus deinde Mansfeldiæ Comes contra Henricum IV pugnans in prælio, quo Saxones profligati sunt, captus expressis verbis ab historicis memoratur. Hogerius I vel Magnus a partibus Henrici stetit, in prælio ad Guelphi sylvam cæsus. Cujus stirps cum in Bosone II mox defecisset, partim ma-

trimonio Sophiæ ultimæ ex Mansfeldiis cum Burcardo VI Querfurtensi contracto, partim emtionis titulo Comitatus idem ad Querfurtensem domum pervenit. Quæ quidem jam Henrici Aucupis & Ottonis M. temporibus floruerat, utpote ex qua inter alios ortus Dietricus, qui in obsidione Ehresburgensi & prælio ad Augustam Ottoni strenuam operam navaverat. Ejusdem familiæ fuerat non solum Bruno III, qui studio propagandæ religionis Christianæ accensus Hungaris & Borussis Evangelium prædicavit, ab his postremo martyrio affectus; sed etiam Lotharius Imperator, qui Nobilis Dominus de Querfurt & Comes Suplinburgensis historicis audit. Statim post conjunctionem duarum harum ditionum familia ipsa in duos ramos divisa est, nimirum in Querfurtensem qui in Brunone 1496 defecit, & Mansfeldicum. E quo cum ortus esset Guntherus III, ejus filii Ernestus I & Albertus V uterque novæ stirpis autores extiterunt. Ernesti I filii iterum in duas familias divisi: Mittelortensem, quæ Schrapelaviensem sub se complexa, & Hinterortensem; quæ habuit Albertum VI circa tempora reformationis Lutheri, qui rusticos sub Thoma Munzero tumultuantes oppressit.

Alberti V filius Ernestus II (cujus frater Hogerius in aula Maximiliani I acceptus) viginti duorum liberorum parens familiarum quinque distinctarum progenitor extitit: Bornstetensis, Islebiensis, sive Belgicæ, Arnsteinensis, Arterensis, & Heldrungensis.

Bornstetenses plerique omnes in aula Cæsarea & Viennensi versati, togaque & sago clari summos honores gesserunt, donec Henricus Franciscus ad dignitatem Principis Imperii evectus, a Carolo II Hispaniarum Rege titulo Grandis Hispaniæ, & principatu Fundano donaretur, cujus filio, soli ex universa Mansfeldiorum prosapia superstiti, liber hic inscriptus est. Friedeburgensis linea Autorem habuit Petrum Ernestum, de quo mox dicendum; cujus legitimus filius fuit Carolus in Hungaria, cum Turcas Strigonium obsidione a se pressum liberaturos fudisset, diarrhœa mortuus, & nothus Petrus Ernestus, qui in bello tricennali ob summam celeritatem & audaciam, Cæsareanorum perpetuus hostis, celeberrimum nomen adeptus, post varias fortu-

fortunæ vicissitudines tandem in Bosniæ ignobili vico Uracowiza vitam finiit. Defecit autem hæc stirps statim in filiis Petri Ernesti, quemadmodum etiam Islebiensis 1710 & reliquæ tres paulo maturius desierant.

In vita adeo Petri Ernesti, quæ alteram libri hujus partem constituit, refertur, ipsum tyrocinia sua in aula Imperatoris Ferdinandi I posuisse, Carolo dein V & Philippo II ejus filio militasse. Ob perspectam inde ejus fidem & virtutem a Carolo gubernationi Ducatus Lucemburgici præfectus, hanc provinciam ad mortem usque administravit, eamque in fide erga Regem constanter continuit. Semel a Gallis, cum in eorum potestatem venisset, per quinquennium captivus retentus est, quam injuriam in captivis Gallis, prælio ad St. Quintinum commisso, gravissimo ab iis exacto lytro ultus est. In tumultibus, qui deinde in Belgio orti sunt, constanter a Regis partibus stetit, nec minis Egmondani Comitis, qui ipsi supplicium ab Hispanis paratum insinuaverat, ab officio dimoveri se passus est. Unde modo Bruxellensem, modo Antverpiensem urbem nomine Regis regendam accepit, mox Carolo IX Galliarum Regi auxilio missus, exercitum Hugonotarum, in quo agnatus ejus Volrathus Hinterortensis Germanis auxiliaribus præerat, ad Monconturium fudit. Post mortem Zunigæ, qui Belgio universo a Rege præfectus fuerat, cum milites ob pecuniæ defectum rebellarent, Mansfeldius a conjuratis in custodiam datus, nonnisi ægre in libertatem restitutus est, quod hi eum maximo impedimento rebus suis esse crederent. Quos ipse paulo post prælio ad Gemblacum commisso vicit, & difficillimæ obsidioni Trajectensi ad Mosam ab Alexandro Farnesio susceptæ finem imposuit, dum ipse dux morbo implicitus curam omnem belli eidem tradidisset. Cui quidem perpetuo adfuit, plurimasque res ejus auspicio gessit, urbesque cepit. Eoque mortuo in ejus locum suffectus generalis Gubernatoris titulo toti Belgio tamdiu præfuit, donec Ernesto & deinde Alberto Austriacis eadem provincia crederetur. Quo etiam tempore ob insignia in domum Austriacam merita Principis Imperii dignitate a Rudolpho II ornatus est, anno ætatis 87 Lucemburgi mortuus, omnibus suis liberis super-

ſupervixit, præterquam Petro Erneſto filio notho, de quo ſupra diximus.

LA SCIENCE DES PERSONNES DE LA COUR, DE l'Epee & de la Robe.

i. e.

NOTITIA EORUM, QUÆ AULICO, MILITI ET TOGATO ſcire expedit; Autore DE CHEVIGNI; opus in novam plane formam redactum & multis modis auctum ab H. P. DE LIMIERS, Jur. Doct.

Tomi IV.

Amſtelodami, apud Honoré & Chatelain, 1717, 12 maj. Alph. 3 & Tabb. æn. 66.

ETſi jam pridem curioſis ſe probaverint, quæ Chavignius juveni ſive aulam, ſive militiam, ſive aliud vitæ genus ſectaturo ſcitu neceſſaria breviter & methodo quidem erotematica delineaverat, quater quippe jam antea intra annos haud ita multos excuſa, operæ tamen pretium duxit H. P. de Limiers, (cui & elegantem Ludovici XIV Galliæ Regis hiſtoriam nuperrime editam debemus) ut librum paulo curatius recenſeret, & tum ordinem quodammodo emendaret, tum nova quoque capita nonnulla adderet. Præmiſſis itaque præcipuis de religione capitibus, quæ Sectæ hodie in Europa regnantes facile omnes admiſerint, ſequuntur Aſtronomia multum quinta hac editione aucta, & Geographia, in qua novus Editor mappas imprimis Dni de L'Ile ſecutus eſt. Hinc Chronologiam idem paulo rectius inſtituit, & pro Labbeo, quem Chevignius ſecutus fuerat, Uſſerium & Boſſuetum duces elegit; cui deinde Hiſtoriam univerſalem & particularem, ſacram & profanam ſubjecit. Præter hæc Noſter Logices compendium ad mentem Autorum de Port-Royal, diſquiſitionem ſuccinctam de eo quod Principum intereſt, deque jure porro privato & publico, quantum ſcire quemque expedit, de arte equitandi, bellandi, munimenta excitandi, de arte heraldica, de fabulis ac poſtremo de regulis viris in aulis verſantibus proficuis non ineleganti methodo addidit: quæ cuncta in prioribus libri editionibus fruſtra quæras. Ceterum ſpeciminibus e compendio hoc proferendis facile ſuperſedemus.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ
Calendis Julii, Anno MDCCXVII.

ILLUSTRISSIMI VIRI EZECHIELIS SPANHEMII Diſſertationum de Præſtantia & uſu Numiſmatum antiquorum Volumen alterum, in quod relatum eſt, quicquid pertinet ad illuſtrationem rerum Romanarum; opus poſthumum ex Editoris Autographo editum, ac Numiſmatum iconibus illuſtratum ab ISAACO VERBURGIO.

Amſtelædami, apud Rodolph. & Gerhard. Wetſtenios H. F.F. 1717, fol.
Alph. 8 pl. 5.

IMmortale nominis decus, quod doctrina & eruditione prorſus admirabili Perilluſtris Spanhemius, quoad viveret, conſecutus erat, ne morte quidem ejus aliquantiſper imminutum eſt, ſed novam adhuc promeritæ laudis capit adoream, & poſt fata demum pulchrius nitidiusq; exſplendeſcit. Illud enim præſtantiſſimum de Præſtantia & uſu Numiſmatum antiquorum opus, cujus primam partem Acta noſtra menſe Februar. A. 1707 & iterum menſe Majo ejusdem Anni paulo luculentius recenſuimus, laudabili Cl. Iſaaci Verburgii induſtria jam altera ſui parte abſolvitur, & elegantiſſime adornatum Romanorum inprimis Hiſtoriæ plurimum novæ lucis affundit. Nam quæ olim priore hujus operis editione carptim quaſi ſtrictimque exhibebantur, in hoc altero recentioris editionis volumine non modo diligentius excutiuntur, ſed multis etiam iisque inſignibus variarum rerum acceſſionibus egregie amplificantur.

Decima Operis Numiſmatici Diſſertatio, quæ primum hic locum occupat, uſum Numorum, ut vocantur, Conſularium in Hiſtoria Romana demonſtrat. Poſtquam enim illuſtrium

Romanarum familiarum commentarii, quales Porciæ gentis se legisse testatur Gellius, & deinceps Varro, Atticus, Hyginus conscripsisse perhibentur, temporis injuria perierunt, complures Viri docti, inter quos Fulvius Ursinus, Patinus, Vaillantius Morellus, qui tamen improvisa morte abreptus destinata perficere non potuit, & his nostris temporibus Perillustris Autor eminent, ex numis resarcire aggressi sunt damnum, quo res literaria ex ea parte affligebatur. Hinc quilibet in primum hujus operis vestibulum, ut sic dicam, admissus amplissimum antiquorum Quiritium, Prætorum, Consulum, & Dictatorum, quorum consilio & prudentia res Romana aliquando egregie stetit, concilium uno quasi obtutu sibi intueri videtur. Neque tamen illustres solum in priscis annalibus & fastis, sed etiam obscuriores, & ignotæ fere alias Romanorum familiæ numorum ope legentium oculis exponuntur. Familiam *Cippiam* ab Ursino perperam excogitatam putaverat Nicol. Heinsius, cujus tamen veritas ex aliquot denariis hic adstruitur. *Belliæ* gentis nomen nusquam in Romanorum scriptis comparere Patinus dixerat, sed adducto ex Ciceronis Oratore argumento *Duelliam* & *Belliam* gentem, unam apud Romanos & eandem fuisse, Duelliumque eum, qui Pœnos classe devicit, Bellii nomen primum accepisse, docetur. Ex quibus apparet, quod non continuo expungenda, vel pro arbitrio refingenda in numis nomina, quæ alia forte ratione apud Autores scripta reperiuntur. In plerisque Taciti codicibus, iis etiam quos Viri docti, Lipsius, Gronovius, & Ryckius adornarunt, Syriæ quidam Rector *Numidius* legitur, cum tamen, uti ex numis constat, *gens Umidia,* nulla vero unquam *Numidia* inter Romanos extiterit, unde & Josephus duobus in locis emendandus est, apud quem Νεμίδιος Κοδράτος loco Ουμίδιος Κουδράτος occurrit. De imaginibus aliisque insignibus, quibus Romani originis suæ memoriam ad posteros propagare statuerunt, Perillustris Autor multo prolixius quam antea agit. Inprimis vero duo Aureliæ gentis numi maxime notabiles sunt, in quibus Centaurorum bigæ exhibentur, quæ quorsum spectent, nondum adhuc inter eruditos convenit. Causam hujus rei se ignorare cum Ursino Morellus ingenue profitetur.

TAB. VI. Fig. 1. 2.

tetur. Ad victoriam Pharsalicam in Thessalia, quæ Centaurorum patria habebatur, Cuperus refert. Centauros in Aureliæ gentis numis spectari Princeps Liniacus arbitratus est, propterea quod illi Soli sacri fuerint, a quo scilicet ἀπὸ τῦ ἡλίε gens Aurelia id nominis acceperit. Gentem Aureliam, secundum Festum, a nomine Auso Auseliam prius dictam Perizonius existimat, Ausonum vero antiquissimum ἱππομιγῆ seu Centaurum fuisse, Ælianus testatur, cujus Centauri imaginem Aurelia gens insignium loco assumserit. Non vero nullius plane momenti est, quod Perillustris Autor non in omnibus Aureliæ gentis numis, sed iis tantum, qui M. Aurel. Cottæ nomen præ se ferunt, Centauros inveniri observat, quo sane ad singulare aliquod & eximium hujus Viri factum, & forte ad nobilissimæ Ponticæ urbis Heracleæ, quæ Herculi, a quo Centauri subacti finguntur, sacra fuit, respici posse opinatur. Quæ paulo intricatior olim fuerat Romanorum Nominum materia, jam in pulcherrimum redacta ordinem conspicitur, ubi omnia, quæ ad Prænominum, Nominum, & Cognominum apud Romanos notitiam facere videntur, uberius exponuntur. Prænomina quidem ab ipsis Romæ incunabulis obtinuerunt, ubi non Patris solum, sed etiam interdum Avi, & Proavi nomen proprio præmiserunt, ut ex inscriptione apud Sigonium C. OCTAVIUS C. F. C. N. C. P. *Cajus Octavius, Caji Filius, Caji nepos, Caji Pronepos* oppido dispalescit. Quæ consuetudo etiamsi apud Græcos non adeo frequens fuerit, & obvia, nihilominus tamen Δημοσένης Δημοσένας, Αρισόβυλος Αρισοβύλυ κ. τ. λ. notiora sunt, quam ut multis a Perillustri Autore adductis exemplis confirmentur. Mulieres autem veterum Romanorum uno tantum nomine insignes fuerunt, & quamvis posteriore tempore gentili seu paterno earum nomini additum fuerit mariti nomen, Autorum tamen qui de ipsis scripserunt, id cura factum est, quod Reinesium virum doctum latuisse miramur, qui Romanorum uxores, ubi in maritorum familias transierant, maritorum gentilitiis nominibus censas fuisse scribit. Apud Græcos vero addita ejusmodi nomina non maritos, sed Parentes mulierum indicant, ut proinde Virgilium, qui *Hectoris Andromachen* in scenam producit, more Ro-

mano non Græco loqui deprehendamus. Quæ in excutiendis Romanorum cognominibus, & dignitatibus sacris, civilibus, & militaribus versatur διάλεξις luculenta est & jucunditate sua se mirifice commendat. Singulare est, quod TIT. LABIENUS IMPERATOR PARTHICUS appellatus fuerit, non quod vicerit Parthorum gentem, sed quod eos contra Romanos defenderit: abhorrebat enim illud institutum a Romanorum moribus, qui hujusmodi appellationes a victis gentibus desumere solebant.

Undecima Dissertatio Cæsarum & Augustorum seriem exponit, ac eorum conjugia, affinitates, titulos, dignitates, & facta egregia, quæ domi ac foris perpetrarunt, ex numis illustrat. Nobilissimam Quæstionem: utrum tres, an quatuor Gordiani fuerint? Perillustris Autor accuratius expendit, & adductis in utramque partem rationibus sententiam, quæ tres modo Gordianos adstruit, amplectitur. Illam de quatuor Gordianis opinionem Franciscus Angeloni in Historia Augusta e numis illustrata Italice primum proposuerat, quam deinde duo celebres Galliæ Viri opinionis, quam promulgaverat Angelonus, uti fatentur, prorsus ignari, Dn. a Longpré & Abbas du Bos, qui Historiam IV Gordianorum ἀνωνύμως ediderat, defendere aggressi sunt. Sed ab Angeloni sententia jam olim discesserat Bellorius, cui se postmodo Anonymus quidam Gallus & illustris Cuperus adjunxerunt, qui receptam de tribus Gordianis sententiam argumentis non contemnendis adstruxerunt; & facierum discrepantiam, quæ in Gordianis numis occurrit, tanti momenti non esse arbitrati sunt, ut quartus aliquis Gordianus propterea effingeretur. Nova propemodum est, quæ de tumultuariis Valeriani & Gallieni ætate Cæsaribus, quos *triginta tyrannorum* nomine Trebellius Pollio complexus est, instituitur narratio, qua complures eorum vix præterquam ex numis noti exhibentur. Ad Historiam Augustarum ubi progreditur Autor, non solum Augustorum uxores, matres, & avias, sed etiam filias, neptes, & sorores Augustarum nomine dictas fuisse declarat. Non omnes quidem priorum Cæsarum conjuges in numis conspicuæ sunt, imo Livia Augusti non nisi post mariti, qui eam in familiam Juliam

TAB. VI. Fig. 3. 4.

& no-

& nomen Augustæ assumserat, excessum in numis depicta cernitur. Eadem vero Livia, quæ ante adoptionem DEA, & JUNO in numis salutabatur, post adoptionem, Vellejo teste, FILIA AUGUSTI appellata est, quod nomen Viris aliquot doctis, interque eos Reinesio imposuit, qui non Liviam, sed Juliam Augusti filiam iisdem nominibus designari existimaverunt.

Dissertatione duodecima Perillustris Autor Titulos & Honores, quibus Romanorum Imperatores in numis mactantur, paulo accuratius perlustrat, & expositis iis, quæ ad CÆSARIS cognomen spectant, illos qui NOBILISSIMI CÆSARIS titulum assumserunt, enarrat. Inde de illustri PRINCIPIS JUVENTUTIS appellatione, quæ a primis liberæ Reipublicæ temporibus derivatur, & nobilissimis equestris ordinis juvenibus concessa erat, uberius agitur. Hic de more cooptandi Augustorum liberos in sacerdotum dignitates, Pontificis scilicet, Auguris &c. quam plurima occurrunt, ipsa vero cooptandi consuetudo in libera jam olim Republica obtinuisse dicitur, ubi amplissima sacerdotia per aliquot secula nobilissimis Patritiorum familiis propria quasi fuerunt. Sanctissimum AUGUSTI nomen, quod ab Octavio Augusto ad reliquos Imperatores transiit, eosque vivos quasi divinæ immortalitati consecravit, non hereditarium familiæ, sed supremæ dignitatis nomen fuisse, contra virum doctum quem Harduinum esse opinamur, luculentius ostenditur, simulque de singulari quodam Gratiani numo disputatio instituitur, in cujus altera facie inscriptio AUGG. AUG. uti vero cum Harduino Begerus legit AUG. G. AUG. secundum Gallandum vero AUGGAUG extat. Atque varia isthæc legendi ratio in diversa sententiarum divortia eruditos abduxit. Morellius AUGUSTORUM AUGUSTUS interpretatur, & Valentinianum juniorem Gratiani fratrem, & Theodosium M. intelligit. Anonymus, cujus sententiam diarium Trevoltiense producit, AUGUSTI GERMANUS AUGUSTUS, Valentiniani junioris fratrem Gratianum his verbis designari putat. Alius in eodem diario Trevoltiensium AUGUSTO GENITUS AUGUSTUS. Alius vir doctus a Morello indicatus AUGUSTI AUGUSTUS legit, & ad Valentinianum, & Valentem, & Gra-

tianum juvenem respicit. Harduinus plus justo, ut solet, conjecturis indulget, & AUGUSTI GENER AUGUSTUS legit, quod nimirum Gratianus ducta Honoria Honorii Augusti filia se Augusti generum inscribi voluerit. Perillustris tamen Autor AUGUSTI AUGUSTUS retinet, ita quidem, ut per priorem vocem duo Augusti intelligantur, Valens scilicet & Gratianus, Augustus vero nominetur Valentinianus Junior Gratiani frater, qui ut ætate minor vivo Valente nomine tantum Augustus duobus potioribus & vere Augustis in illo Gratiani numo adjungitur. Jamque relicto AUGUSTI, qui Græcis ΣΕΒΑΣΤΟΣ & ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ in numis est, titulo, de Imperatoribus ΒΑΣΙΛΕΟΣ & PONTIFICIS MAXIMI nomine ornatis differitur, qua occasione controversia: *an Imperatores Christiani Pontificis Maximi titulum assumserint?* examinatur, idque appellationis genus a Gentilibus potissimum profectum esse ostenditur, qui moribus suis nimium adsueti Imperatores Christianos tali honoris titulo affecerunt. Quod si vero præterea accidit, ut ipsi Imperatores Pontificis Maximi nomen sibi adscriberent, non ideo factum probabile est, ut sacra paganorum a quibus animo multum abhorrebant, approbarent, sed ut sartam sibi tectamque in Romanos Sacerdotes, & Pontifices, quorum plura adhuc in urbe collegia erant, potestatem sine dispendio conservarent. Quæ de PII, FELICIS, PATRIS PATRIÆ, PATRIS CASTRORUM, &c. *Consulis, Proconsulis, Censoris, Domini, Dei* titulis, & speciatim de nominibus a Gentium Diis, populisque devictis, aliisque a generis origine, & affinitate desumtis in hac dissertatione erudite disputantur, satis multa sunt, & proinde non permittunt, ut iis excutiendis diutius immoremur.

Initium Dissertationis decimæ tertiæ, quæ huic præstantissimo operi finem imponit, brevem quasi ἀνακεφαλαίωσιν eorum instituit, quæ numos ab utilitate commendant. Cui insigni numorum utilitati nihil quicquam officiunt numi vulgo *Spintrii Tiberiani* dicti, in quibus obscœna Philænidis σχήματα, & impuri Elephantidis libri ab inferis quasi in hanc lucem rediisse videantur. Neque tamen, quo jure numi Spintrii Tiberio attri-

attribuantur, jam penitus confectum est, siquidem testimonium Suetonii, quod ex c. 48 vit. Tiber. allegare solent, nihil minus quam illud tradit, nec aliud præter numeros I, II &c. monimentum, quod illud indicet, in ipsis numis reperiatur. Quibus insuper accedit, quod Tiberii ingenium a perverso hoc instituto abhorruisse videatur, dum in secessu Capreensi ejusmodi voluptatibus indulsit, neque in ære ad posterorum memoriam traducere voluit. Quocirca Perillustris Autor argumento ex Martial. Epigr. 78 L. VIII adductus, numos Spintrios theatralibus annumerat, qui in publicis & obscœnis spectaculis magna copia in vulgus spargebantur. Confirmant id ulterius, quæ in illis occurrunt numerorum notæ, & quæ in aliorum anteriore parte conspicitur effigies Augusti cum quadrigis, in aversa autem numeri varii coronæ laureæ inclusi, quos in Circensium ludorum celebritate percussos verisimile est. Hinc forte factum, ut, quia in quibusdam hujusmodi numis Tiberii imago occurrit, ii propterea etiam Tiberio adscriberentur, etiamsi fieri simul potuit, ut impura & lasciva ejusmodi σχήματα ex turpissimis Tiberii figuris desumerentur. Sed relictis, quos tantum ὡς ἐν παρόδῳ attigerat, numis spintriis, Perillustris Autor illustriora Cæsarum facta percurrit, & omnia, quæ pacis & belli tempore domi forisque in æterna urbe, provinciis, urbibus liberis, & fœderatis, in exercitu & castris laudabiliter gesta, & propterea ut perennarent, numis inscripta fuerunt, pulchre ac luculenter exponit. Atque hæc de præstantissimi Operis Numismatici altero volumine delibasse sufficiet. Quantumvis enim illud, cum in lucem emitteretur, Parentem jam amiserat, obstetricantibus tamen Cl. Verburgii manibus exceptum feliciter adolevit, ac excellentioris doctrinæ, qua Perillustris Spanhemius ab omnibus eruditis celebratur, laudem egregie sustentat, atque tuetur. Propterea etiam Commentarios, quos de propria vita Illustrissimus Autor scripsisse perhibetur, avidius expectamus, quoniam stricturæ, quas in operis fronte Cl. Verburgius ea de re edidit, sine dubio clariorem lucem exinde sperare jubent.

CHRI-

CHRISTIANI SCHLEGELII DE NUMMIS Antiquis Gothanis, Cygneis, Coburgensibus, Vinariensibus & Merseburgensibus, Dissertatio, in qua simul obiter de Numis quibusdam prisci ævi Altenburgensibus, Augustanis, Halensibus, Francofurtensibus, Noribergensibus & Ulmensibus agitur,

Francof. & Lipsiæ, apud Jo. Georg. Schleffel, 1717, 4.
Alph. 1 pl. 3 Tabb. æn. 4.

CL. Autor, qui summæ, quam in historia patria sibi comparavit, notitiæ specimina satis eximia dedit, jam de Numis diversarum Thuringiæ civitatum accuratius, quam adhuc factum
p. 1. est, agere constituit. Primo illos numos, in quibus rosa manui ab una parte est impressa, ab altera vero vel crux solum, vel Leo cruci inhærens conspicitur, (vid. T. I n. 1, 2, 3) Altenburgensi civitati vindicat, quod ex illius urbis perantiquis insignibus probat. Quod autem civitas illa eo jam tempore, quo urbis Imperialis libertate gavisa est, monetæ cudendæ jus habuerit, ex frequenti non solum veterum denariorum Altenburgensium, sed & ex officinæ monetariæ Altenburgensis, itemque Moneta-
4. riorum ibidem existentium mentione evincit. Illius monetæ integritati, & longiori durationi cum prospectum voluerit, frumenti, lupuli, lanæ, mellis, emtio & venditio sola Altenburgensi moneta, vi rescripti Henrici Illustris A. MCCLVI, facienda fuit, neque Monetario Altenburgensi, neque civi aut vicino denarium Altenburgensem confringere licuit. Cl.
12. Autor postea illa diplomatum loca magna cura collegit, quibus sec. post C. N. XIII & XIV monetæ Altenburgensis mentio injicitur, unde colligitur, antiquissimis temporibus officinam & rem monetariam Altenburgensem ad ipsum Regem Romanorum, sequioribus ad Marchiones Misniæ pertinuisse,
13. donec a Friderico Placido in Senatum Altenburgensem exemplo aliarum urbium transferretur. Halam Suevorum urbem Haleris, quos vocant, primam dedisse originem extra dubitationis aleam positum esse concedit, & librarum Halensium usum ab anno jam MCCXXVIII invaluisse probat, usu licet earum serius alibi introducto, rejicitque varias *Halerorum* nominis ori-

ori-

origines. Exemplum Halæ urbis secutæ sunt aliæ civitates, 20. 185.
Noriberga, Augusta Vindelicorum, Ulma, easdemque figuras, 25.
manum puta & crucem, numis imprimi curarunt, quod Chro- 28.
nici MSCti Noribergensis verbis probatur: eosdem numos 34.
Francofurtensis quoque civitas percussit. Pergit Autor ad nu- TAB. VI
mos Gothanos, quorum aliquot hic exhibemus. Fig. 5 duas ad- Fig. 5.
versas sibi invicem coronas circumscriptis literis M. N. exhibet, Fig. 6.
quas per Monetam Novam interpretatur; Fig. 6 circum duas Fig. 7.
coronas sibi invicem oppositas legitur GOTDA; Fig. 7 GO- Fig. 8.
THE conspicitur: ultimus sub Fig. 8 literas THV legendas offert, in ruderibus Grimensteinianis A. 1643 inventus, quem Mellenius, Sagittarius, Tenzelius & Olearius de regno Thurin-
giæ A. DXXIV post Hermenfriedi Thuringorum & Theodo- 36.
rici Francorum Regum bellum ad duos dominos, Francos sci- 38.
licet & Saxones, relato interpretantur, & literas THV per THVRING. restitui posse existimant. Certiora sunt, quæ Cl. Schlegelius in medium profert, dum probat, numum illum tantæ, ut ferunt, antiquitatis non esse, quum bracteatorum genus post Ottonum demum Cæsarum ævum invaluerit; tum
2 ex eo, quod idem cum illis plane sit, quos integerrimos æri in- 40.
cisos exhibuit, quodque non THVRING sed GOTHA vel GOTHE legendum sit, optimis rationibus confirmat. Tandem
3 hunc numum Gotham, inter primarias Thuringiæ urbes haud postremam, ad *Linam* flumen sitam, solam agnoscere matrem probat. Sequitur accuratior rei monetariæ in Thuringia hi-
storica descriptio, ex qua quædam delibare animus est. Sec. XIII 47.
vilissima fuerunt rerum pretia, ut pro decem marcis argenti sylvam centum & quinquaginta jugerum (150 Acker Holtz) mansum (eine Huffe Landes) quinque, sex, octo, aut decem marcis argenti, *molendinum*, *aream*, *salictum* & *piscinam* pro quadraginta & tribus marcis comparare licuerit; trium etiam marcarum usura novem cum dimidio aut decem solidi fuerunt; una marca (quæ octo florenos valebat) census annui pro decem marcis comparanda fuit; pecunia & argentum usuale (ausgemüntzt und geprägt Geld) opponitur argento examinato (fein Silber) & utrumque illo eo tempore vulgo in usu fuit. Seculo

 XIV

p. 60. XIV moneta in pejus ruente rerum pretia sensim & pedetentim aucta sunt ita, ut viginti, viginti tribus, imo viginti sex marcis mansus venierit. Marcæ, libræ, talenta, solidi, fertones, denarii utroq; seculo in usu fuerunt, ita tamen, ut ab anno MCCCXLVIII non ex puro amplius sed mixto constiterint argento. Anno
61. M.CCCXXXV prima denariorum *Gothacensium* vel *Gothensium* mentio injicitur, quum antea *moneta usualis*, *pecunia usualis*, *argentum usuale*, *Fertones usuales* in diplomatibus occurrant; cujus rei ratio ex Cl. Schlegelii sententia est, quod hoc anno demum numos nomine GOTHÆ totidem literis in iis expresso cudere inceperint, cum antea forte vel cum literis M. N. id est *Moneta Nova*, vel plane nullis literis, aut literis initialibus Mar-
63. chionum & Landgraviorum Thuringiæ tantum additis, signati fuerint. Sub Friderici Strenui regiminis initium monetan-
66. di ratio multum mutata, & loco argenti puri mixtum introductum fuit, hinc opus erat, ut ad denotandam admixti æris quantitatem & ad distinguendos numos ab aliarum civitatum pecunia signata, pecuniæ nominetenus v. g. *Gothensis*, *Erfurtensis*, *Gottingensis*, itemque argenti puritatis, ponderis ac valoris mentionem adderent. De Novis Grossis Misnensibus non ante A. 1386 in Diplomatibus urbis Gothæ quidquam occurrit, licet longo
86. jam antea tempore Fribergæ tales percussi fuerint, quos primo sexagenis (Schocken) computarunt, quarum unam viginti constituerunt grossi. Fridericus Gravis Misniæ Marchio, ut & Balthasar Landgravius monetariam officinam privatis hominibus pro certo monetario elocarunt, quo factum, ut ex illo tempore in pejus ruere res monetaria cœperit, quum Friderici Admorsi temporibus, ipsius etiam Friderici Gravis ævo, in sua integritate suaque puritate argentum permanserit. Seculo a Christo nato
104. XV Byzantini, Floreni & Grossi in usu fuerunt; hos Bohemi Wenceslai II temporibus invexerunt, quos Misnenses Marchiones, ut hos Moguntini Archiepiscopi, Hassiæque Landgravii & Comites Mansfeldenses imitati fuerunt, retinendo ab una parte Leonem, Misniæ Marchionatus non solum, sed & Landgraviatus Thuringiæ consuetum δεῖγμα, ab altera vero crucem, quam a Gallorum grossis, sive Turonibus mutuatos fuisse, sibi

ſibi Cl. Schlegelius perſuadet, qui diverſam groſſorum ratio- p. 106.
nem, illorumque a priſtina bonitate declinationem accuratius
exponit. Pauca deinde de Monetariis Gothanis ſubjiciens, 108.
duas coronas vel, ſi mavis, mitras Ducales in Numis, de duplici 109. 111.
Regimine, aut potius ornamentis galearum Miſnicæ Thurin- 118.
gicæque, Principibus uſitatis, explicat. Animadvertit denique,
Joh. Fridericum Electorem ad abolendam minus probam mo- 123.
netam tres civitates monetarias conſtituiſſe, Gotham, Jenam
& Peſnecum. Extructa olim fuit hæc officina monetaria in 124.
arce Grimmenſtein, vel ſtatim infra eam, qua occaſione non-
nulla de numis Jo. Friderici Medii immiſcet Autor; illius enim 137.
fatis adverſis hæc officina diu quievit, donec arce ſub Fridenſtei-
ni nomine ab Erneſto Pio reſtaurata, eadem ſimul reſtitueretur.
Numos Cygneos ſiſtit Cap. II. Jus monetandi in Civitate adhuc
libera ab Imperii Præfectis, poſtea a Marchionibus Miſnenſibus
eſt exercitum, cuſique ibidem bracteati, & quos Fribergæ falſo 152
vindicavit Sagittarius, groſſi circa annum 1390. Numi, Juden- 156.
Hüte a figura pilei, Judæis uſitati, in iisdem expreſſa nominati,
cum Wilhelminis, a Duce Wilhelmo ſic dictis, minime confun- 157.
dendi. Porro circa A. 1477 groſſi acuti, (Spitzgröſchgen) a for- 159.
ma minore, nitidiori typo, & acutis angulis nomen ſortiti, inva-
luere quales Lipſiam quoque noſtram dediſſe nonnullos, haud
negandum. Sequuntur groſſi cenſuales a cenſu, argentei a 162.
puriori argento dicti, & circa A. 1492 confecti; præterea pen-
ningi minores, rutam Saxonicam, & Leonini Leonem præferen-
tes, circa A. 1512, & unciales aliique circa A. 1530 ſignati. Offici- 161.
na Cygneæ, inde maxime celebris, quod argentum omne ex fo-
dinis Schneebergæ huc delatum, ut typos ſubiret in domo Ran-
giana fuit. Circa annum 1500 iſta quidem Schneebergam &
aliorſum eſt translata, non ceſſante tamen penitus illa Zwicca-
vienſi, donec 1534 Schneebergam, & 1558 Dresdam migrare
juberentur monetarii; a quo tempore numi ibidem raro cuſi
ſunt, niſi qui anno 1573 in memoriam ſolennis Principum, alio-
rumque illuſtrium virorum, præſente Sereniſſimo Electore Au- 165.
guſto ſagittis certantium, expreſſi; & circa A. 1612 groſſi vul-
gares. Tandem A. 1621 leve illud monetæ genus, Kippero- 167.

p. 168. rum nomine notum, Cygneæ etiam novæ officinæ instruendæ occasionem dedit, unde adeo depravata moneta, ut jam A. 1623 uncialis 10, aureus 17 florenis commutaretur. C. 3 Numos Coburgi, urbis Hennebergicæ, Noster exhibet. Moneta ibi ob æris copiam jam Sec. XIII signata reperitur, ad nostra fere tempora continuata a celeberrimis monetariis, quos inter no-
182. biles de Rosenau connumerantur. Numi antiqui capite Æthiopis, seu potius S. Mauritii, Patroni olim hujus urbis, sunt conspicui, quo insigni in sigillis quoque civitas utebatur. C. 4 agit de numis Vinariæ, sedis Electorum & Ducum Saxoniæ, cujus Commentarios Lorberum, JCtum, nunc moliri, Noster refert. Numos, quos invenire licuit, antiquissimos a Wilhelmo III Landgravio confectos producit Noster, urbis tamen nomine destitutos, in quibus corona conspicitur; plures a Jo. Friderici I tempore prodiere numi, quod in vulgus notum. Operi finem imponit C. 5 de numis Merseburgensibus, de quibus parum vulgo constare, cum Pl. Rev. Oleario Noster asserit; unicum, quem exhibet, Episcopo cuidam tribuit; grossos autem ab A. 1600 usque 1620 ibidem signatos, Grossologiæ suæ reservat; quam ut propediem feliciter absolvat, enixe optamus.

FASTI ECCLESIÆ ANGLICANÆ; OR, AN Essay towards deducing a regular Succession of all the principal Dignitaries in each Church or Chapel &c.

i. e.

FASTI ECCLESIÆ ANGLICANÆ, SIVE, Tentamen, quo regularem successionem omnium dignitatum præcipuarum in quavis Cathedrali ac Collegiata Ecclesia aut Capella, in Anglia & Wallia hodie exstante, a prima ejus institutione ad Annum 1715 deducere annisus est JOHANNES LE NEVE, nuper Soc. Collegii Trinit. Cantabr.

Savoyæ, (*quæ Londini est*) apud Henr. Clements & rel. 1716, f. Alph. 6.

Utilis-

UTilissimum civibus suis, nec levem imo difficillimum laborem subiit operis hujus Editor perindustrius, qui cum vix alium in hoc argumento ducem præter Franciscum Godwin Episc Landavensem & Herefordiensem reperisset, qui breviter nonnulla annotaverat ultra A. 1616 haud progressus, tot Episcoporum Angliæ Archiva scriptaq; alia tum edita tum inedita evolvit, in quibus communicandis illorum facilitatem ac benevolam mentem mire commendat. Certe quantum illi in hoc opere desudandum fuerit, vel ex prolixo illo monumentorum ad sedem Cantuariensem spectantium catalogo, quem Præfationi inseruit, facile conjectare licebit. Nec Episcoporum tantum syllabum tradit, verum & Decanorum, Archi-Diaconorum ac Præbendariorum seriem accurate exponit, nec usquam deficit, nisi quod Præbendariorum Roffensium, Vigorniensium, Chestriensium ac Dunholmensium, de quibus frustra sollicitus fuit, mentionem nullam facere potuit. Sub finem reditus quoque cujusvis Episcopatus commemorat, & insigne ejus accurate describit; nec Collegii Ætonensis Præpositos, Decanos & Præbendarios Westmonasterienses, Decanos & Canonicos Vindesorienses, Academiarum item Cantabrigiensis & Oxoniensis Cancellarios, Vice-Cancellarios, Professores, Collegiorumque, quæ in iis sunt, Rectores omittit. Archi-Episcoporum Cantuariensium Catalogum ab Augustino, qui sedem illam firmasse dicitur A. 598, ad Thomam Tenison, Eboracensium vero a Paulino A. 625 consecrato ad modernum Wilhelmum Dawes deducit; & illius Episcopatus primitias 2682 librar. Sterl. 12 schill. & 2 num. hujus 1610 libr. computat. E reliquis saltim eos hic memorabimus, qui hodie Episcopatibus præsunt, additis annis, quibus ad hanc dignitatem pervenerunt. Sunt ergo Asaphensis Joannes Wynne 1714, Bathoniensis & Wellensis Georgius Hooper 1703, Bristoliensis Georgius Smalridge 1714, Cicestriensis Thomas Manningham 1709, Eliensis Wilhelmus Fleetwood 1714, Exoniensis Offspring Blackhall 1707, Glavorniensis Richardus Willis 1714, Herefordiensis Philippus Bisse 1712, Licetfeldensis & Conventriensis Johannes Hugo 1699, Lincolniensis Wilh. Wake 1705, Londinensis Joh.

Robinson 1713, Nordovicensis Carolus Trimnell 1707, Oxoniensis Joh. Potter 1715, Roffensis Franc. Atterbury 1713, Sarisberiensis Wilh. Talbot 1715, Winceftriensis (cujus primitiæ 3193 libras Sterl. excedunt) Jonathan Trelawny, Vigorniensis Wilh. Lloyd 1699, Carleolensis Wilh. Nicolson 1702, Cheftriensis Franc. Gaftrell 1714, Dunholmensis Nathanael Crew 1674, Menavensis Thom. Wilson 1697.

THE HISTORY OF OUR LORD AND SAVIOUR Jesus Chrift &c.

h. e.

HISTORIA DOMINI ET SERVATORIS NOftri Jesu Chrifti in tres partes divisa, cum subjectis meditationibus & precibus. Accedunt vitæ Apoftolorum & Evangeliftarum. Autore WILHELMO READING, M. A.

Londini, apud W. Mears & J. Browns, 1716, 8.
Alph. 1 plag. 4.

Liber hic usibus sacris deftinatus, & sexui elegantiori dedicatus, hiftoriam Chrifti, Apoftolorum & Evangeliftarum, ita in compendio repræsentat, ut ex singulis capitibus piæ meditationes ac preces deducantur. Fontes hiftoriæ Chrifti merito agnoscit esse quatuor Evangeliftas, quibus Josephi teftimonium de Chrifto, & hujus epiftolam ad Abgarum adjungenda putat, ea tamen quæ de sacerdotio Servatoris noftri Judaico apud Suidam in voce *Jesus* leguntur, ad recentiora figmenta refert. In vitis Apoftolorum, ubi idonea monumenta desunt, antiquas traditiones interdum cum Caveo admittit. In methodo tractandi hoc argumentum Taylorem Ep. in ordine Echardum, Hiftoriæ Ecclesiafticæ autorem, in Chronologia Usserium secutus eft: licet in annis Chrifti notandis æram vulgarem retineat, & parum interesse judicet, quo loco vel ordine aliquid memoretur, cum Evangeliftas majorem rerum, quam temporis, quo singula acciderint, rationem habuisse, exiftimet. Fundamentum divisionis suæ ponit in Epocha Minifterii Chrifti, quod poft captivi-

ptivitatem Joannis Baptistæ cœptum esse, statuit, A. C. XXXI Imp. Tiberii XVII, secundum Matthæi IV, 17, Marc. I, 14 & Act. X, 37. Itaque pars I continet historiam Servatoris, a conceptione, usque ad captivitatem Joannis B. P. II sermones & miracula ejus a captivitate Joannis, usque ad magnam hebdomada passionis, P. III historiam hujus ipsius hebdomadis, pariter ac resurrectionis & ascensionis Christi. Ceterum id operam dedit Autor, ut historiam Christi & Apostolorum ex Geographia illustraret, & hinc inde observationes quasdam admiscuit. Ita cap. III nomen Joannis explicat, idque non apud Judæos, sed tantum in familia Zachariæ novum fuisse, ostendit. Cap. IV Christum ex virgine desponsata nasci voluisse, monet, propterea ut honor nativitati ejus conservaretur apud eos, qui non statim mysterium & miraculum illius intelligebant. Genealogiam Christi a Matthæo & Luca diversimode recensitam conciliaturus, ab altero Josephi, ab altero Mariæ majores, utrosque ex stirpe Davidis, sed ex diversis ejusdem ramis oriundos, commemorari, affirmat: Matthæum, utpote Judæum, Judæis scribentem, *politicam* Christi originem ex Abrahamo & regia Davidis familia deduxisse, ut illum, jure nativitatis & hæreditatis, legitimum Judæorum Regem fuisse, demonstraret: Lucam, utpote Gentilem, Gentilibus scribentem, *naturalem* successionem eorum, a quibus Servator carnem & sanguinem adsumsit, ob oculos posuisse, & altius usque ad Adamum ascendisse, ut illum, velut semen mulieris, gentibus æque ac Judæis promissum, repræsentaret.

HENRICI MASCAMPII PROFESS. DUISburg. Tabulæ Chronologicæ, quibus exhibetur universæ Historiæ Compendium, tali ordinatione, ut æquabilis ubique sit distinctio rei Civilis, Ecclesiasticæ & Literariæ.

Amstelodami & Lipsiæ, apud Mich. Andr. Fuhrmann, Bibliopol. Osnabrug. 1717, f.

Plag. 9.

Octo

OCto Tabulas hic exhibemus, forma mediocri, sed nitide & exacte expressas, tantoque studio ab Autore indefesso elaborates, ut illis quæ Petavianæ vulgo audiunt nuperque Lugduni Bat. majori quidem longe ornatu prodierunt, multum præferri mereantur. Tria enim in illis reprehendit Noster, primum quod posito anno Mundi in anno ante C. N. 3983, omnia ante Christum Secula finiantur septendecim annis ante quam debeant, magna inde incertitudine, an prius vel posterius ad Sæculum aliquid pertineat; quod quidem vitium tolli posse putat, si primum mundi Sæculum constituatur annorum 83; sic enim reliqua decurrerent æquabili Sæculorum termino: at magis ipsi probatur Marshami ratio, secundum quam exacte ante Christum Sæcula sunt 40. Alterum est, quod res Civiles, Ecclesiasticæ & Literariæ mire inter se permisceantur, & tertium, quod in singulis non sint convenientes Sectiones. His itaque medelam allaturus Autor, sæculorum ab Orbe condito 30 res civiles *Tabula I*, Ecclesiasticas vero & Literarias *Tab. II*, tum Sæculorum ante Christum 10 res Civiles *Tab. III*, res Eccl. & Liter. *Tab. IV*, Sæculorum post C. N. 9 res Civ. *Tab. V*, Eccl. & Liter. *Tab. VI*, Sæculorum novissimorum 8 res Civ. *Tab. VII* & res Eccl. ac Liter. *Tab. VIII* repræsentat. In rebus civilibus secundum Regna ac populos diversos procedit; in Ecclesiasticis vero Ecclesiæ propagationem, statum & fata, regimen item, doctrinam, ritus, Concilia; in Literariis varia doctrinarum genera considerat; quibus expositis ultimo loco rerum summam repetit, & æras atque epochas diligenter annotat. Ceterum ex his quæ Tabulæ II præmittuntur, intelligimus, Autorem plura quoque, quæ bono publico molitur, & in his *Institutiones* imprimis *Historicas*, quarum primam Partem, hactenus editam, Suppl. Tomo VI Sect. VIII p. 359 ss. recensuimus, tum *Introductionem in Geographiam universalem*, & *Delineationem Juris publici universalis*, his Tabulis accurate accommodaturum. Spem quoque facit in ipsa Præfatione Operis chronologici paulo luculentioris, quale Theatrum Historicum Christophori Helvici, cujus nimiam ἀταξίαν multiplicem emendationem efflagitare censet.

DE

DE JURE CLIENTELARI GERMANORUM *in Feudis & Coloniis, sigillatim atque ex instituto I dem Erbpacht, II Lassgütern, III Curmeden, IV Landsideleihe, V Meiergutern, VI Schillingshaverrecht, cum ex moribus medii ævi, tum ex usu hodierno patriæ forensi erutum & declaratum a JOH. PETR. LUDEWIG, ICto, Reg. Cur. & Regim. Consil. in Frideric. Profess.*

Halæ, literis orphanotrophii, 1717, 4.
Alph. 2 pl. 3.

TRactatus præsens erudite admodum conscriptus absolvitur, more consueto, Præfatione, ipsius operis tractatione & Indice. Præfatio extantiora Juris feudalis recenset fata, redarguitque perversum hoc jus hactenus docendi morem, dum non derivetur ex sede genuina, quam Cel. Autor esse statuit historiam medii ævi moresque patrios, non autem solas Leges Longobardicas, multo minus Jus Civile, nec etiam duo Specula, Saxonicum puta & Suevicum, quorum compilatores *nugatores speculariós* compellare solet. Quum itaque a Dd. nimia feudorum facta fuerit confusio, hinc consultum putavit eadem dividere in Francica, Germanica, Principalia, Oblata (quæ tamen *simulata* dici mavult) Provincialia & Longobardica, fundamento divisionis a legum morumque vicissitudine desumto; postea Dd. ob commissam confusionem excusat, atq; præsentis sui instituti rationem paulo distinctius proponit. Ipsum opus in tres sectiones dispescitur: harum *Prima* indolem feudorum universim tradit, & quidem in quatuor capitibus, quorum primum operis difficultatem & adjumenta, quo referas etiam Glossaria, quibus usus est Cl. Autor, alterum vocum *feudi & beneficii* singularia, tertium vocabulum Lehen, quartum feudi definitionem, cum confutatione aliarum ab Autoris nostri definitione discrepantium continet & exponit. *Secunda* Sectio in capite uno commixtionem feudorum cum juribus & contractibus aliis ostendit, in altero vero jura feudo affinia & cum isto communia, ut sunt ususfructus, dominium utile, jus in re, servitus, possessio, dos, emphytevsis, census & alia, recenset. *Tertia* tandem Sectio, quæ no-

vem capitibus constat, circa jura dimidiata & eorum originem occupatur, eorundem divisionem ostendit, & sigillatim jura conductionis Perpetuariæ (des Erbpachts) Lassiticorum (derer Laßgüter) Curmedialium (derer Curmedigen Güter) Landsideliæ, Villicorum & Solidariorum (Schillings-Haver-Güter) delineat. Ubique ea proceditur methodo, ut rei tractandæ definitio tam nominalis, quam realis, constitutio & origo, jura, proprietates, convenientia & discrepantia ab aliis, nec non finis & contraria, ut & processualia quædam, succinctis Aphorismis adumbrentur, & singula in notis subjectis variis Legibus, rationibus, testimoniis ex monumentis historicis ac diplomaticis medii ævi prolixius dilucidentur: unde insignis & diffusa monumentorum ex barbaris seculis oriundorum Cel. Autoris notitia elucet, quam luculentius adhuc eruditis approbaturus est in Critica medii ævi, Jure Feudali Diplomatico, Jure Publico Diplomatico & Historia Diplomatica, qualia opera typis vulganda p. 6 & 10 promittit. Multa singularia & lectu jucunda ex hoc opusculo afferre possemus, nisi brevitatis ratio habenda esset. Sic p. 74 prolixe confutatur communis Dd. sententia, qua Dominum ad fidelitatem reciprocam vasallo exhibendam obligant. P. 188 quæstionem movet, utrum conducat Principi regale patrimonium jure perpetuario locare, nec ne? & argumenta ab utraque parte proferri solita proponit, neutri tamen sententiæ subscribere dignatur. P. 193 refutatur opinio existimantum, per conductionem perpetuariam dominium transferri, ejusque erroris origo exponitur. Quanquam autem p. 200 sqq. conductori perpetuario abjudicetur jus sublocandi citra Domini & locatoris consensum, nihilominus tamen Principi Imperii adjudicatur p. 205 facultas locandi in perpetuum bona sua, etiamsi fiat citra Domini & agnatorum consensum. Vocem *Lassiticorum* ex jure servitutis p. 218 exponit Autor, asseritque & idoneo testimonio probat, apud antiquos Germanos quandam servorum fuisse speciem, quæ *Lassorum* fuerit appellata. Curmedialia p. 278 definit conductionem dominicam, quasi Hoffmiethige Güter. *Meieriam* & nomen villicorum (derer Meiern) ex appellatione Majorum do-

domus p. 372 deducit. De bonis *ſolidorum* p. 471 obſervatur, quod locator reddito ſolido eadem recuperare, & conductorem pro lubitu ejicere olim potuerit; illud tamen hodie non amplius procedere, circa calcem hujus tractatus docetur. De plurimis bonorum ſigillatim recenſitorum ſpeciebus ingenue fatetur, impoſſibile eſſe eaſdem ſingulas ad certas & univerſales revocare leges, quum pro ratione provinciarum varient inſtituta & conſuetudines; quare ſingulos ex cujusvis regionis moribus dijudicandos putat, ejusque rei varia exempla, quæ brevitatis ergo omittimus, adducit.

ACADEMIÆ CÆSAREO-LEOPOLDINÆ Carolinæ Naturæ Curioſorum Ephemeridum Centuria V & VI, cum Appendice.

Norimbergæ, litteris Melchioris Godofredi Heinii, 1717, 4.
Alph. 3 plag. 17 cum figur. ænear. Tab. 13.

STrenue pergunt Naturæ Curioſi in colligendis Obſervationibus ſuis, e quarum Centuria V & VI, quæ nunc prodiit, potiora excerpemus.

In Cent. V Obſ. 5 D. Chriſtianus Gottlieb Reuſnerus virum generoſum per tres annos a podagra, cum qua ei hactenus ſingulis annis bis circa æquinoctia confligendum fuerat, ſe præſervaſſe pediluvio ex aqua ſimplici ſubtepida, in quam quotidie cubitum iturus pedes ad horam unam immerſerat, refert, & Obſ. 6 ad tinnitum aurium ac otalgiam inſtrumentum acuſticum, ſeu tubulum argenteum deauratum, ſpithamæ longitudine, bis vel ter de die auri dolenti applicandum, ut aer vel flatus ſugendo extrahatur, commendat. In Obſ. 20 D. David Laurentius Ebersbach in fœminæ veſica urinaria fœtum humanum trium menſium, cujus funiculus umbilicalis fundo illius mediante maſſa carnoſa, ſecundinis non abſimili, adhæſit, nullo ſuperſtite ulceris uterini veſtigio conſpexit. In Obſ. 24 D. Samuel Graſſius ex uteri cavitate ſanguine tincta, ejus vero vagina nullum cruentationis ſignum præbente menſes etiam ex ipſo utero profluere infert. In Obſ. 30 D. Johannes Baptiſta de Wenckh

mulieris mentionem facit, quæ hausto vino, quodam per quatuor annos cum dimidio, siti licet vexata, ne guttam tamen aquæ, vini, mulsi, cerevisiæ, bibere amplius potuit, sed & nec fructus succulentos, aut cibos aqua coctos vel quippiam simile potulentum assumsit, imo si extreme sitibunda vel tantillum similæ, aqua, vino, aut jusculo intinctæ degustare vellet, ne guttulam quidem hujusmodi liquorum deglutire valuit; quin vomitu, tussi, capitisque doloribus usque adeo fuerit divexata, ut complurium septimanarum spatio decumbere necesse habuerit; interim tamen quotidie viginti vel triginta uncias urinæ emisit, nec mensium suppressione laboravit; creditque D. Wenckh, mulierem hanc tali magnetico sale fuisse dotatam, ut ex aere tantum humiditatis attraxerit, quantum ad corporis sustentationem diminutique laticis justam proportionem egebat. In Obs. 66 D. Godofredus Klaunius aristolochiæ rotundæ tam infusum in spiritu vini Rhenano, quam essentiam, imo & extractum contra arthritidem laudat; cujus radicis historiam tam Botanicam quam Medicam D. Godofredus Heldius in Centur. VI Obs. 86 fusius exposuit. In Obs. 76 & 77 D. Andreas Fackius hydropem acidularum Wickensium usu feliciter profligatum testatur; ad calculum vero decoctum silicum prius ignitorum & calcinatorum in vino, cui quandoque Herniaria addenda, commendat. Quoniam cerebelli humani fabrica ab Anatomicis adeo leviter pertractata hactenus fuit, operæ pretium duxit D. Laurentius Heister eandem in Obs. 82 exactius describere & prout recens & præparatum oculis se sistit, delineare. Præparatio autem in eo consistit, ut recenti cerebello per medium prudenter diviso, in vase quodam spiritus vini bonus vel rectificatus per noctem affundatur. Eandemque ejus structuram in bestiis reperiri, cerebelli vitulini figura, quam apponi jussit, edocet. Idem in Obs. 83 valvulam & sphincterem pylori non horizontalem habere figuram, quemadmodum ordinario delineatur, sed obliquam & ita quidem constitutam, ut a latere dextro oblique deorsum versus latus sinistrum descendat, edocet, & in Obs. 85 duplicem epiplocelen veram sine intestinorum prolapsu observasse se scribit.

TAB. VI. Fig. 9 & 10. Fig. 11.

Sed ad Centuriam VI pergimus, in cujus Obs. 14 D. Johannes Melchior Verdries pro uracho in fœtu humano pervio militat. In Obs. 24 & sequentibus supra laudatus D. Laurentius Heister tunicam allantoideam in vacca, cujus existentiam ob propriæ experientiæ defectum hactenus in dubium vocaverat, nunc meliora eductus, graphice depingi atque ejusdem vasorum sanguineorum reptatum oculis lectoris curiosi sisti curavit; vasa lactea non solum ex intestinis tenuibus & crassis, tenuibus proximis, prodeuntia conspexit, sed & fibras annulares in ductu thoracico detexit, quibus mediantibus hic chylum superiora versus promovere aptus redditur; venam umbilicalem non in venam cavam, sed in sinum venæ portæ hiare demonstrat; ac in duobus subjectis melancholicis, quæ aquæ submersione sibimet ipsis mortem intulerant, præternaturalem pancreatis & folliculi fellis constitutionem advertit; unde concludit, in his duobus subjectis bilem & potissimum succum pancreaticum non rite, nec debita copia secerni & excerni; ideoque nec chylum rite solvi attenuarique potuisse, sicque non semper lienem, sed forte sæpius pancreas & bilis impeditum fluxum melancholiam excitare. In Obs. 43 D. Michael Alberti genealogiam salium mediorum per viam siccam explicat. In Obs. 49 & 50 D. Johannes Christophorus Gerlach mulierem ulcus oris & narium cancrosum vitriolo cœruleo, vel per se vel cum oleo olivarum applicato sibi curasse; & luem veneream, consuetis per ligna & mercurium curationibus nihil proficientibus, viridis æris usu interno cum vino rubro penitus profligatam refert. Et tandem D. Godofredus David Mayer in Obs. 57 & 58 hæmoptysis periculum fortuita emesi declinatum & epilepsiam contumacem radicis Ipecacuanhæ usu vindicatam perhibet.

In Appendice continentur D. Lucæ Schroeckii & D. Marci Gerbezii Constitutio Epidemica Augustana & Labacensis annorum 1715 & 1716; Johannis Jacobi Scheuchzeri lexici diluviani specimen; Johannis Georgii Liebknecht nova approximatio quadrati ad circulum inscriptum per series in infinitum instituta, Lic. Joh. Jacobi Dillenii Dissertationes II de plantarum propagatione; D. Philippi Breynii Epistola de plantis & in-

fectis quibusdam rarioribus in Hispania observatis; D. Wolff-gangi Christiani Manes Bagliviani; Dn. de Vuolhouse operationes Chirurgicæ, quas oculis laborantibus administrat; D. Michaelis Friederici Lochneri Succedanea exotica Thée & Caffée, Botry, Ambrosiode Americana, Ambrosia artemisiæ foliis odorata Malabarensi, Thée de Lima, de Paraguay, Caffée a la Sultane, & oleo Siree; ejusdem Belilli Indicum, una cum Tethyos & Tethyorum Historia; ejusdem Festum Tethinidiorum Dianæ Corythalliæ, a nutricibus Spartanis celebratum; D. Godofredi Benjamin Preussii Epistolica Dissertatio ad rem numismaticam Medicorum pertinentia exhibens.

Explicatio Figurarum.

Figura 9 sistit cerebellum humanum recens exemtum.

aaaa. Cerebrum.

bbbb. Cerebellum in medio perpendiculariter divisum.

cc. Medulla oblongata, cujus interventu utraque hemisphæria cohærent.

dd. Nates.

ee. Testes.

f. Glandula pinealis.

g. Anus.

h. Valvula magna Vieussenii paulo distracta.

i. Calamus scriptorius.

k. Crena.

ll. Pedunculi cerebelli.

m.m. m. m. Corticalis substantia longe copiosior, quam vulgo pingitur.

n.n. Medulla spinalis.

pppp. Interstitia inter lobulos, quæ admodum obscure apparent.

Figura 2. exhibet idem cerebellum præparatum.

oooo. lobi & lobuli minimi a se invicem distincti.

Figura 3. repræsentat cerebellum vitulinum.

DE

DE PHYSICES IN REBUS MATHEMATICIS *utilitate Prælectio habita a JOANNE POLENO, in Gymnasio Patavino cum ab Astronomiæ & Meteororum sede ad Philosophiam docendam transiret.*

Patavii, apud Joh. Baptist. Conzatti, 1716, 4.
Plag. 3.

Sicut inter eos, qui solida rerum physicarum cognitione capiuntur, nemo facile reperietur, qui Matheseos in Philosophia naturali utilitatem, imo & necessitatem non agnoscat, non ignarus, absq; Geometriæ & quidem altioris usu præclara Neotericorum inventa omnia in physicis intelligi non posse; ita nemini mirum videbitur, si amplum dicendi campum sibi aperuerunt illi, qui Mathematum in Physicis necessitatem sibi probandam sumserunt. Eorum tamen vestigiis insistere nolens Vir Celeberrimus, Johannes Polenus, Prælectioni suæ, quam tunc publice dixit, cum sedem Astronomiæ & Meteororum cum Philosophiæ ordinaria permutaret, aliud argumentum, quod novæ suæ Professioni quidem conveniret, nec tamen ab aliis præoccupatum esset, deligendum sibi arbitratus est. Quam ob rem *de Pysices in rebus Mathematicis utilitate* disserere suscepit. Cum Mathesis in *Puram* & *Mixtam* dividi soleat, ideo etiam sermonem suum in duas partes dispescuit. Mathesi puræ illam Physicæ partem, quæ animi humani naturam variasque constitutiones perscrutatur, utilem esse docet, quod intellectus indolem, vires, proprietates, leges item animæ cum corpore organico, quoad fieri possit, nosse oporteat ad id, ut, quoniam plurium rerum notiones uno eodemque tempore percipere distincte non valet, multoque minus id quod infinitum, regulas dispiciat secundum quas in indagandis absconditis veritatibus tuto procederet; quibus regulis genuinæ methodi ubi recte uti didicerit intellectus, futurum probat, ut de ipso infinito quantitatis multa cognitione & admiratione digna intelligat: propterea, quemadmodum summus Leibnitius (cujus gravem jacturam etiam nunc lugent, quotquot solidioribus literis ac scientiis favent & dediti sunt) in-

infiniti considerationem tunc maxime necessariam esse judicat, quando de naturæ operationibus agitur, ita vicissim naturæ opera atque adeo Physicam ad infiniti contemplationem erigere humanum intellectum, eleganter Autor noster observat. Reliquæ utilitates, quas Physice in Mathesin puram transfert, respiciunt tum principia, tum etiam demonstrationum methodum, easque omnes acute & docte evolvit.

Altera orationis pars, ut jam dictum, versatur circa Mathesin, quam vocant mixtam, cujus objectum non est extensio in abstracto sumta, sed qualis in hoc rerum universo existit, qualitatibus physicis vestita sensibusque nostris exposita, quo pertinent Optica, Astronomia, Musica, Mechanicæ & quæ hisce subsunt aliæ scientiæ Physico-Mathematicæ; harum omnium principia accurata phænomenorum observatione fidisque experimentis ex Physica in Mathesin translata esse ostendit Noster, quæ dum solerter deducit, objectionesque nonnullas, quas in contrarium adduci posse arbitratur, diluit, utiles quoque regulas, quas in accurata principiorum indagine observandas esse intelligit, oportune indicat, non omissis laudibus Autorum, qui in promovendis scientiis illis Physico-Mathematicis operam suam utiliter collocarunt: commendat proinde *Cartesii* explicationem Iridum, Ill. *Leibnitii* Systema Dynamicum, Ill. *Newtoni* Princ. Phil. Nat. & Opticen, *Jacobi Bornoulli* Theoriam Resistentiæ solidorum, *Varignonii* & *Hermanni* Observationes circa motus fluidorum, *Wolfii* Aerometriam, aliorumque nonnullorum studia passim laudat.

JOSEPHI VERZALIÆ CÆSENATIS Epistola ad Geometras.

CUm superioribus diebus, ut Amico per literas imagines Divorum Divarumque quarundam postulanti operam navarem, *Bibliopolam* hunc *Gallum* convenissem; atque ut institutæ jam rei exitum expediret, expectarem, *Academiæ Parisiensis Commentariorum*, quorum nullum intra novem fere annos videre contigerat, corpora quædam in manus forte inci-

inciderunt, in quibus *Problemata* illa duo, ad vires *Centrales*, cum in *inani* tum in *pleno* ſpectantia, quæ primus ego publice *Geometris* poſui, ac generaliſſime perſolvi, a *Tranſalpinis* quibusdam *Viris Eximiis* & luculenter explicantur & extricantur enodanturque copioſiſſime. Et quanquam ſuſcepti muneris ratio, tempus meridianum importunum, & locus, non modo, ut egregias, quas *Præſtantiſſimi Viri* uſurpant, rationes & vias guſtarem, non tulerunt, ſed vix, ac ne vix quidem, *Diſputationum* illarum inſcriptiones percurrendi, atque *æquationum* formulas ſtrictim aſpiciendi, facultatem dederunt; ex ea tamen *Meditationum* earum vel breviſſimi temporis percurſione tantam cepi voluptatem, quanta ex re jucundiſſima maxime capi poteſt, eoque majorem, quo paucis ante diebus ab Amico acceperam, idem argumentum non uno in loco in aliis quibusdam exteris *Diariis* diligenter quoque pertractari. Quid enim homini, omne otium tempusque in literarum ſtudiis conterenti, carius atque antiquius eſſe debeat, quam ut lucubrationes ſuæ ab ingenio excellenti *Viris* probentur, atque ita probentur, ut in illis explicandis aliquam laudis ſuæ partem ponere videantur, ego quidem non video. Quare ex hac illuſtri ſignificatione tunc demum perſpecto rerum illarum pretio, atque cognito præclaro tantorum *Geometrarum* erga illas ſtudio, ipſe mihi gratulatus ſum bene locatam in illis perquirendis induſtriam, venique facile in eam ſpem, fore, ſi quid non minoris momenti emitterem, ut id eodem animo *Viri Cl.* acciperent, atque non minori ſedulitate excolerent. Quamobrem, cum tunc Opuſculum quoddam, in quo, quantum digreſſionum ratio fert, *Problemata* quædam, ex iis, quæ *Phyſico-Mathematica* vocantur, expediuntur, ſexennio ante eoque amplius abſolutum, in manibus haberem, neque ſatis adhuc mihi conſtaret, quam mox illud evulgaturus eſſem; aliquod ab illis eligere, atque illud *Geometris* dare, mecum ipſe conſtitui. Eſt autem id quod ſequitur:

Funiculum, ſive Catenam, extremis ſuis ita fulcro alligatam, ut prolabi minime poſſit, infinitæ Potentiæ, datam ſervantes le-

gem, paribus intervallis, ad pares angulos pellunt, aut trahunt: quæritur earum formula, habita ratione ponderis Funiculi, sive Catenæ.

Utere hoc in præsens, *Lector Geometra*, atque ubi ad formulæ explicationem perveneris, si penitus ejus naturam inspicias, tunc demum cognosces, illud latius patere, quam primo videatur aspectu. Non modo enim *Problemata* illa egregia a *Principibus Geometris* maxima sui cum laude jam pridem dissoluta, quæ *Velariarum, Linteorum, & Musculorum* dicuntur, nec non (instituta levi mutatione) ea quæ *Catenariarum* vocantur, & præterea sua omnium horum *Inversa* (sic loquuntur,) ut rationes singulares complectitur; sed quod majus atque sublimius quoddam est, *Algebram* nostram, vel in hujusmodi quæstionibus *Physicis* extricandis, notiones quasdam, ab omni materia secretas, consectari sæpe necessitate coactam, ab hac durissima servitute liberat, atque in dignitatem amplissimam vindicat. Quod si huic superius *Problema* meum, de *Viribus Centralibus Corporum, ambitus quomodocunque incurvos, in medio ut libet crasso, ac illorum motui resistente percurrentium*, adjunxeris; næ *Meditationibus* qualibuscunque nostris aditum, qui antea *Mathematicis* clausus erat, ad innumerabilia ac præclara quæsita patefactum esse reperies; præcipue vero, quantum a *Parabolicis* distent missilium semitæ, quæcunque fuerit aeris qui nos circumfundit crassitudo, & illius resistendi ratio; quaque ponderum lege sint onerandæ *Catenæ*, ut eosdem aut alios nectantur in arcus; atque quo vere tumeant sinu navium *Vela* flante Noto, *Lintea* liquore plena ac *Musculi* a spiritu inflati, quibus in rebus, non modo *Veterum*, sed & *Recentiorum*, quibus ceteroquin tot alia mirabilia debemus, cessavit industria, tunc tandem intelliges.

Ceterum ego *E. E. Æ. S. S. A. I.* ad formulas quæ sequuntur 4. 5. = 2. 4. 4. 6. 4. 4. 4. *d.* 4. 6. 4. 4. 4. *d.* 2. 8. 2. 4. 2. *e.* 8. 3. 6. 8. 4. 2. vel 4. 8 = 2. 8. 4. 8. 4. *d.* 2. 4. 2. 6. 4. 4. 2. *d.* 4. 6. 4. 4. 2. *e.* 8. 3. 6. 8. 4. 4. pervenio.

Ana-

Analysis Problematis Virium Centralium in pleno.

Vis *Centralis*, $=f$; $r=$ Resistentiæ, $u=$ Velocitati, $du=$ ejus differentiæ, ac $dt=$ tempori. $fdt=du$ in *inani* (signa pro re nata ipse mutabis,) & per ambitus curvarum, quarum y sunt *Ordinatæ*, & dx partes minimæ, sive *recta*, sive *circuli*, ab ipsis interceptæ; $fdy:u=du$; Cum ergo in *pleno*, $f=f-r$, habebimus, $fdy-urdt=udu$; quæ est formula generalissima, unde emanant omnes aliæ. Alteram addere, supervacaneum duco.

Dum hæc ab Adversariis describerem, incidi in *Theoremata* quædam non inelegantia, quibus dies *Nonarum Decembris* 1705 erat adscripta: *De Corporibus, quæ in cava Conoidum superficie, circum axem torquentur.* Hæc quoque habe, & vale.

1. *Vis Centrifuga Corporis est in ratione composita, ex directa Subtangentis & reciproca Ordinatæ, spectantium ad Conoides.* 2 *ejus Velocitas est in ratione subduplicata Subtangentis.* 3 *Tempus est in ratione composita, ex directa Ordinatæ, & reciproca subduplicata Subtangentis.* Bononiæ *Kal. Junii* M.DCCXVII.

ANGELI FONTEJI VERONENSIS EPISTOla ad V. Cl. JO. BURCHARDUM MENCKENIUM Lipsiensem de Conspectu insignis Codicis Diplomatico-Historico-Epistolaris ex ἀυλογράφω, ut quidem videtur, dato ad Actorum Erud. Lips. Collectores a R. P. BERNARDO PEZ, Benedictino & Bibliothecario Mellicensi in Austria.

Veronæ, in ædibus Petri Tuditani, 1717, 4.
Plag. $5\frac{1}{2}$.

CUm multorum curiositatem provocaverit vulgato in Actis hujus Anni M. Jan. p. 30 ss. Conspectu Codicis Zwetalensis, mira diplomatum ubertate conspicui, R. P. Bernardus Pez, rem non ingratam & illi & aliis historiarum cupidis se facturum putavit pseudonymus Epistolæ hujus, nuperis Calendis Maji datæ,

v. p. 432. Autor (quem Justum Fontaninum esse, celeberrimum Virum, nonnullis indiciis inducti auguramur, quanquam nec id certo asserere ob causas alias audeamus) si de Codice illo, quem integrum prelo parari acceperat, mentem suam publice exponeret, & ubi jam publicata CIX Codicis illius diplomata prostent, indicaret. Nam & ipse Conspectum nostrum legens reminiscebatur, præter ea quæ ipse Pezius antehac edita agnoverat diplomata, complura alia typis excusa jam pridem prostare, & mox a doctissimo Viro, Scipione Mapheo, in ea sententia maxime confirmatus est, qui Jacobum Gretserum pleraque in libro, quo *Divorum Bambergensium* vitas Ingolstadii 1611, 4 exposuit, & in *Defensione* illa, quam statim anno sequenti ibidem in 4 contra Goldastum vulgavit, ex eodem Codice Cæsareo, cujus edendi spem Lambecius, & ipse hujus rei ignarus, fecerat, & præterea Cl. Lunigium nostrum in *Spicilegio* suo *Ecclesiastico* publici juris fecisse deprehendit. Nos, cum nec omnia describi patiatur institutum nostrum, & ipsam Epistolam apud nos recudendam speremus, paucissima, quæ vel obiter monuit Epistolographus, saltem attingemus. Dum suspicatur, unam ex
p. 19. Epistolis tribus Hierosolymitanæ Ecclesiæ ad Latinos de rebus a Francis in Oriente gestis Balduino Rege, esse encyclicam illam ad Paschalem II, quam Baronius Tomo XII ad A. 1100 mendose admodum, ut ipse conqueritur, exhibet, quamque adeo e Codice Zwetalensi emendari optat, se plures testatur in schedis suis habere hujus generis literas, quæ Baronii exemplo mirifice
24. medeantur, cuivis edere cupienti promtas ac paratas. Cum incidit porro in subscriptionem bullæ Leonis IX, qua omnia bona & privilegia Ecclesiæ Babenbergensi confirmat, & Pezium videt in ea esse sententia, quasi Papebrochius ex illa corrigendus sit, hunc luculenter defendit, remque ita conficit, ut in Codice Zwetalensi pro *Tiburi* legendum *Triburi* seu *Triburiæ* existimet. Ceterum optat Noster, Epistolas illas, quæ Schismaticorum calumniis repletæ sunt, aliaque id generis scripta, in quibus epitomen illam operis cujusdam, *de controversia inter Hildebrandum & Imp. Henricum, a T. Osniburgensis Ecclesiæ puerorum introductore* confectam, reputat, qualia plura utique, quam

Eccle-

Ecclesiæ expediat, Illyricus, Schardius & Goldastus collegerint, alta nocte premi, cetera vero quæ vel nondum vel haud satis emendate prodiere, accurate edi e Codice laudato, & se quoq; flosculos quosdam sparsurum, si tanti videbuntur Rev. Editori, pollicetur, eoq; hic vel obiter notat, se ejusdem Udalrici Babenbergensis, qui Zwetalensem Codicem compilavit, *artem dictandi* seu epitomen Rhetoricæ quingentis circiter abhinc annis in membrana descriptam, annotasse. Nec tacemus denique duo a Cl. Autore corrigi sphalmata, quæ in Conspectum Codicis Actis nostris insertum irrepserunt, alterum p. 31 lin. 10, ubi pro *XI* legendum *XII*, alterum p. 41 lin. 31, ubi pro *Innocentii I* substituendum *Innocentii II.*

ILLUSTRIS VIRI, GODOFREDI GUILIELMI LEIBNITII, Collectanea Etymologica illustrationi linguarum veteris Celticæ, Germanicæ, Gallicæ, aliarumque inservientia; cum præfatione JO. GEORGII ECCARDI.

Hanoveræ, sumtibus N. Fœrsteri, 1717, 8.
Alph. 2 plag. 15.

MErito adhuc incommodo detrimentoque nostro dolemus Germani, quod illustrem Leibnitium amisimus, (cujus mox vitam & elogium paulo luculentius exponemus,) civem, quo majorem nec ingenio & eruditione, nec celebritate nominis, nec amore deniq; in patriam, ulla unquam memoria habuit, nec habebit fortassis posteritas, si qua futura est. Ejus in omnes literas & universam eruditionem merita, tametsi invidorum hominum criminationibus appetuntur, tamen perduratura credimus, donec aliqua in terris erit magnorum ingeniorum memoria & donec nondum omnem virtutis sensum hi mores abolebunt. Non autem solum ista tanti nominis celebritas huic genti laudi cedit, sed & instituta ejus eo spectarunt, ut res nostræ undiquaque consummatæ ceteris gentibus exemplo & æmulationi esse possint. Linguæ consultum hoc inprimis opere voluit, in quo de originibus ejus & cognatarum linguarum ita disseritur, ut ex eo ad ipsam linguæ nostræ lucem magna ac-

cessio derivari possit, ne dicamus, ultimis etiam generis nostri stirpibus & inde usque omni antiquitati insignem lucem afferri.

Primum Jo. Georgius Eccardus V. C. cum in Annalibus consignandis immortali viro adjutor esset, antiquitatibus gentis & linguæ nostræ se dederat, deque eo studio eruditos in *Historia studii Etymologici linguæ Germanicæ impensi* monuerat. Leibnitius igitur institutum ejus his eruditis symbolis adjuvit, quæ evulgatæ demum ab Eccardo sunt. In præfatione Editor tum de his collectis Leibnitianis disserit, tum alia de suo adjungit, quæ magnam ejus in his rebus eruditionem arguunt. Præcipue quæ de Celtico monumento Parisiis invento, de veteribus Druidibus ad illustrandum Plinium Majorem, & de Vulpe Reginardi, antiquo apologo, disputat, eruditis & studiosis harum rerum probabuntur.

In duas partes distributus est liber, utriusque capita speciatim recensebimus. 1 *Annotationes Leibnitii in Jo. Henrici Ottii Franco-Galliam*, Basileæ 1670 editam, quæ cum ipso libro conferri merentur. Luculenter sane ostendit Ottius, ingentem coloniam Francicarum vocum in Galliam deductam esse. Sed non dissimulandum est, Eccardum in quibusdam a Leibnitio dissentire, in quibus verisimiliora sequi videtur. Quod sane *Ambre* negat ab Arabico recte derivari & totum vocabulum ex Germania venisse ostendit, in eo plures assentientur. Glessum Taciti Germanicum est. Et tametsi Prussi, ex quibus succinum advehitur, lingua Germanica olim non sunt usi, (in quibus vero a multo tempore, ut jam Laonycus Chalcocondylas annotavit, & mores & linguæ Germanorum obtinent) tamen cum a Germanis succinum ultra veniret, ab his etiam verisimile est nomen accepisse eos, qui *Ambarum* vocarunt. Id serico accidit & multis rebus aliis, quæ a Persis ad Græcos Romanosque una cum nominibus aliquando venerunt. Nec tamen hæc conjectura undiquaque firma omnibus videbitur. Præsertim qui Arabicam & Persicam vocem tam peregrinum & longinquum sonare non sentient. Merebitur T. Hyde legi, qui ex Orientalibus libris multa de Ambaro collegit in R. Abrahamum Peritsol de Itineribus mundi commentario. *II No-*

II *Notæ ad Glossarii Chaucici specimen*, quod a Kelpio Canonico Ramesloviensi scriptum est. Chauci seu incolæ Bremensis & Verdensis terræ aliquas voces habent, quas ceterorum Germanorum maxima pars ignorat. Ex iis tamen aliquæ antiquam stirpem referunt, ut omnino ex plebejis inferioris Saxoniæ vocibus & ex montanis rusticisque vocabulis multo major seges linguæ Germanicæ, quam ex cultioribus colligi potest.

III *Celtica* sequuntur. In quibus Leibnitii ad Ludolfum epistola institutum Pezronii Abbatis de illustrandis originibus gentium exponit. Quod luculentius evadit ex Pezronii ad Nicasium Abbatem epistola, quæ hic exstat, & ex ejusdem *Antiquitatibus gentis & lingua Celtica* Lutetiæ Parisiorum editis. Argutum sequitur de hoc labore Leibnitii judicium, in quo Pezronii causam hactenus agit, ut, tametsi majori ingenio, quam veritatis religione antiquitates tractavit, novaque adeo caligine involvit, tamen hoc ei condonandum esse evincat, quod nihilominus inter multas tenebras aliquam lucem, ut fieri solet, afferat. In originibus sane & cognitione vocum nostro judicio curatius & fastidiosius versari oportet, quam a Rudbeccio, Pezronio, Acolutho, Meyero aliisque factum esse meminimus. Multæ quidem voces ab ultima stirpe inter complures gentes perdurant, alias recentius uspiam editas communicarunt inter se gentes, nonnullas tamen arbitramur cognatas sibi sono esse, tametsi nulla consensione gentium usurpatæ, sed sive fortuito, ut fit in tanta sonorum multitudine, conveniunt, sive a naturæ impetu & a notatione sensuum profectæ apud multas gentes eædem sunt. Singulare quiddam in iis vocibus accidit, quibus liberi vocare parentes solent. In his tantum non omnes gentes conveniunt, quod eo videtur factum, quia in liberis primæ loquendi tentamina jucundissima parentibus esse solent, atque idcirco, ut primo loquelæ rudimento dicerentur patres, vocabula oribus infantium veluti quadam conspiratione accommodarunt. Sive enim divulso leniter & semihiante labello sive offensantis linguæ facili fragmine dici voluerunt. Inde Ἄππα est apud Græcos etiam, ne ceteras gentes dicamus, ut apud Callimachum Diana ad Jovem:

Δός

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον, ἄππα, φυλάσσειν

Et πάππα Odyss Z. v. 57 Nausicaa ad Alcinoum patrem:

Πάππα φίλ', ἐκ ἂν δή μοι ἐφοπλίσσειας ἀπήνην.

Unde & Jovem παπαῖον a Scythis apud Herodotum & πάπαν a montanis Bithynis apud Arrianum in Bithynicis vocari, Ezechieli Spanhemio ex Eustathio annotatum est. Ex eo vocabulo παππάζειν est, quod in mollissimo suavissimoque Homeri versu Iliad. E. v. 408 occurrit:

Οὐδέ τι μιν παῖδες ποτὶ γένασι παππάζεσιν.

Sed & τάτα, Latinis, ut ex Martiale constat, & Scythis veteribus hodieque Borussis non ignota vox, apud Homerum exstat Iliad. I. v. 603: Θετλαλῶν ἡ φωνή. καὶ ἔστι προσφώνησις νεωτέρε πρὸς πρεσβύτερον, ut ad eum locum Scholiastes dicit. Eum naturæ ad loquelam impetum etiam in aliis infantium vocibus annotavit Jo. Chrysostomus Homilia III ad cap. I Ep. ad Titum: Ἐι γὰρ πατὴρ ἐχ ὁρᾷ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτẽ, ἀλλὰ συμψελλίζει τοῖς παιδίοις καὶ τροφὴν καὶ ἐδέσματα καὶ πόματα ἐχ ἑλληνικοῖς ὀνόμασι καλῶν, ἀλλὰ παιδικῇ τινι διαλέξει καὶ βαρβάρῳ πολλῷ μᾶλλον κ. τ. λ. In ejusmodi igitur vocabulis, quæ fortassis complura sint, nihil opus est aut ad ultimam stirpem aut ad aliquam gentium consensionem respicere; multo vero minus in his, quæ sonis aliquantisper conveniunt; ceterum, ut sub aliquam convenientiam notionum coeant, multa arte & conquisitis longe vanisque fidiculis coguntur.

IV Epistolæ aliquæ Acoluthi, quæ consilia ejus de illustrandis orientalibus linguis aperiunt. Quæ monere de iis necesse esset, industria illustris Leibnitii occupavit. Et mirum est Virum doctum adversus Copticam linguam tam multa dixisse, cujus linguæ ne rudimenta quidem novit. Quæ ex ea lingua veterum loca illustrari non posse dixit, ea ostendent alii multo luculentius illustrari posse. Ceterum Bibliotheca ejus orientalis nuper a Senatu urbis nostræ ad reliqua ornamenta Bibliothecæ suæ adjuncta est. *Excerptum ex Annalibus suis*, quod huic capiti adjecit Leibnitius, ad veterem linguam Theotiscam & Gallicam illustrandam facit. Juramentis enim his Ludovici Germanici, Calvi,

& Caroli Calvi, nullum in lingua sua antiquius monumentum Gallia, Germania autem non adeo multa habet.

V. *Joannis Claubergii* libellus, quem *Artem Teutonum Etymologicam* vocat, & in quo tres præcipue voces Germanicas illustrat, de laudibus linguæ nostræ disserit & præcepta constituit, ad quæ stirpes vocum exigi debeant.

VI. Ultimum caput est Leibnitii *dissertatio de augenda ornandaque lingua nostra.*

In altera parte libri succedunt I *Archæologus Teuto*, seu Glossarium veterum Teutonicorum vocabulorum, ex variis lexicis & Otfrido, Willeramo, ex Glossariis, Rabani, Keronis, Gassari, Lipsii, Lazii congestum ab Abrahamo Mylio. II *Excerpta* ex Wigulei Hundii Glossario manuscripto. III *Nomina Frisica*, quæ omnia sunt contracta eum in modum: Agobardus, Aggo; Sigefridus, Sicco. IV *Excerpta Meyeriana* ex literis Gerardi Meyeri & illustris Leibnitii, quæ etymologiam vocum quarundam exponunt. V *Fragmentum Breviarii rerum fiscalium Caroli M.* ex codice Helmstadiensi. VI de lingua Winidorum Luneburgensium. VII *Orationis Dominicæ versiones* in linguas Ceremissorum, Samoiedarum, Mogallorum, Tongoinorum & Hottentottarum, a Witsenio communicatæ. Mogalica differunt ab iis, quæ Wilkinsius edidit. Sed dicere hoc loco de utraque lingua Mogalica minime constituimus, præterquam ut eruditos moneamus, Cl. Wilkinsium bis edidisse versionem Mongalicam Tartarorum Sinensium literis ejus gentis expressam, & quamvis in primo typo se erravisse agnovit, eumque abolevit, tamen in altera editione eundem fere errorem commisisse. Genere enim scribendi χαμαιφορῶ Mogali utuntur & a dextris ad sinistram scribunt. Eamque versionem Mogalicam eodem modo a Buveto scriptam fuisse compertum habemus. In Hottentotticis ii aliquid Habessinici oris cognoscent, qui difficilem Habyssinorum pronunciationem tenent. VIII *Signa secundum ordinem Cisterciensem, per quæ unusquisque monachus valet signare alii sine loquela*, usurpata aliquando in Cœnobio Luccensi. Accedit lex Ludovici & Lotharii Augg. cum antiquissima versione Theotisca ex MS. Cathedralis Treviren-

 sis

fis templi. IX *Registrum antiquum bonorum ecclesiæ Prumiensis cum explicatione rerum & verborum*, Autore Cæsaro Heisterbacensi; de quo Cl. Eccardus in præfatione legi debet. Cognoscimus denique ex eodem Clarissimo Viro magna cum voluptate, insigne veteris historiæ opus per obscura & dubia tempora a Leibnitio deductum extare ita consummatum, ut edi jam possit, magnamque accessionem nactum iri ab industria Editoris, qui ad proximarum ætatum memoriam pertexendam sedulo incumbit.

ELOGIUM GODOFREDI GUILIELMI LEIBNITII.

ANno superiori Orbis eruditus amisit non sine ingenti scientiarum atque bonarum artium detrimento ornamentum suum ac decus facile præcipuum, Virum illustrem, Godofredum Guilielmum Leibnitium, in omni scientiarum bonarumque artium genere summum. Natus est Lipsiæ anno superioris Seculi quadragesimo & sexto die vigesima tertia Junii juxta stylum Julianum, seu quarta Julii juxta correctiorem, quo nunc utimur. Patrem habuit *Fridericum Leibnitium*, Moralium Professorem, & Universitatis Actuarium; matrem vero *Catharinam, Guilielmi Schmuckii*, J. U. D. & in Universitate nostra Professoris publici, filiam. E majoribus ejus in celebritate versatus est *Paulus de Leibniz*, frater germanus *Christophori Leibnitii*, qui Nostri atavus fuit: eum etenim *Rudolphus II* Imperator (id quod diploma testatur) ob res in bello præclare gestas ad dignitatem generosi Equitis evexit, concesso peculiari insigni, quo etiam Noster constanter usus est. Soror uterina, *Anna Catharina*, nupsit *Simeoni Læstero*, S.S. Theologiæ Licentiato & ad D. Thomæ in urbe nostra Archidiacono, ex quo conjugio natus est *Fridericus Simeon Læsterus*, in vicinia Pastor, unicus Viri illustris hæres. Ex priori parentis conjugio geniti erant *Johannes Fridericus*, Scholæ Lipsiensis *Thomanæ* Collega tertius, & *Rosina*, *Henrici Freiskbii*, Doctoris Theologiæ & Antistitis Sacrorum Orlamundanorum, conjux, jam multis abhinc annis una cum Sorore uterina ex hac vita egressi. Patre, cum esset sex annorum puer, A. 1652 d. 5 Sept. mortuo, mater fœmina valde prudens

ac pia in ejus educationem omni studio incubuit, eumque in patriæ ludum Nicolaitanum misit, ubi literis & Latinis & Græcis a *Johanne* inprimis *Hornschuchio* & *Tilemanno Bachusio* institutus est. Vix comprehenderat animo linguæ utriusque elementa, cum privatim ad lectionem *Livii* aliorumque Autorum classicorum, renitentibus Magistris, accederet. E poetis *Virgilium* manu sedula, mente attenta evolvit, ita ut senex tantum non omnes Poetæ versus non interrupta serie recitare potuerit, atque ex ejus lectione adeo profecit, ut aliquando Carmen heroicum trecentorum versuum sine ulla elisione intra unius diei spatium composuerit. Anno ætatis decimo quinto Academica ingressus est studia: ubi primum Philosophiam atque Mathesin, pro viribus illis, excoluit, quod videret, se Scholasticorum veterumque Mathematicorum ac *Cartesii* scripta, quæ in Parentis bibliotheca selecta offendebat, intelligere non posse, etsi Latinitatis melioris optime gnarus. Præcipuo itaque duce usus est *Jacobo Thomasio*, qui literas elegantiores cum Philosophiæ Scholasticæ tunc temporis receptæ studio conjunxerat & quem sine pari futurum fuisse postea judicavit, ubi ad virilem, immo senilem ætatem pervenit, si ea ipsi contigisset felicitas, ut recentiorum in Philosophia atque Mathesi inventa, quæ nostro ævo reservaverat providentia divina, vidisset. In Mathematicis audivit *Johannem Kühnium*, publicum in Universitate patria Mathematum Professorem, cujus obscurius tradita cum ipse accurate perciperet, commilitones vero assequi non possent, ut & ipsi intelligerent, disputando cum Magistro ac in ejus doctrinæ veritatem inquirendo effecit. Mox in Academiam Jenensem se contulit, *Erhardi Weigelii*, Mathematum Professoris celebris, lectiones Mathematicas frequentaturus: ubi etiam *Johanne Andrea Bosio*, Polyhistore celeberrimo, duce ad studium historicum animum appulit; nec *Falckneri* scholas Juridicas neglexit, cum A. 1662 primam Philosophiæ lauream impetrasset. Anno 1663 in patriam rediit & sub *Thomasii* præsidio de *principio individuationis* publice disputavit. Eodem anno Brunsuigam abiit salutatum *Johannem Strauchium*, JCtum celeberrimum urbisque Syndicum, matris sororem in matrimonio habentem, & ut

ut expediret quædam hæreditatis negotia, de quibus dissentiebant. Patriæ redditus 1664 Magister bonarum artium renunciatus est & Philosophiam ad Juris interpretationem applicans, non multo post *Specimen quæstionum Philosophicarum e Jure collectarum* Præses in cathedram produxit. Magna animi attentione Philosophorum Græcorum scripta evolvit & conciliationem Philosophiæ Platonicæ atque Aristotelicæ meditatus, integros sæpe dies in nemore prope Lipsiam consumsit. Pro loco in ordine Philosophorum obtinendo disputationem de *Complexionibus* habuit, quæ initium fuit Tractatus de arte combinatoria, cujus posteriorem editionem anno nonagesimo superioris seculi se inscio factam ægerrime tulit, cum ad maturiorem ætatem perveniens multas quidem meditationes egregias, multos tamen etiam defectus in eo notaverit. Palmarium vero ipsius studium fuit Jurisprudentia, cui *Bartholomæo Leonhardo Schwendendorffero* & *Quirino Schachero* ducibus vacavit. Sub illius præsidio in cathedra JCtorum A. 1665 de *Conditionibus* bis disputavit & Juris utriusque Baccalaureus creatus est. Horas subcisivas in legendis scriptis literatorum celebratissimorum consumens materiam Tractatus de scriptoribus Lipsianizantibus seu Laconicum Lipsii scribendi genus imitantibus collegit, quem tamen aliis negotiis distractus non perfecit. A. 1666 titulum Doctoris Juris ambiens, eum quidem ob causas arcanas & quod nondum maturus annis crederetur, impetrare non potuit. Quare patriæ valedicens in Academiam Altorfinam se contulit & eodem anno cum incredibili omnium plausu Doctor Juris creatus est, postquam de *Casibus perplexis in Jure* publice disputasset: oblata simul Professio Juris extraordinaria, quam recusavit. Dissertationes ejus Juridicæ postea conjunctim recusæ sub hoc titulo: *Specimina Juris. I Specimen difficultatis in Jure, seu Dissertatio de Casibus perplexis. II Specimen Encyclopædiæ in Jure, seu quæstiones Philosophicæ amæniores ex Jure collectæ. III Specimen certitudinis seu Demonstrationum in Jure exhibitum in Doctrina conditionum; Autore Godofredo Guilielmo Leibnitio.* Noribergæ eruditos illius temporis convenit, ut cum iis de rebus ad eruditionem spectantibus colloqueretur. Floruit

tum

tum Societas quædam operationibus chymicis secretis sub directione Clerici cujusdam lapidis Philosophici ergo vacans: ad cujus arcana ut admitteretur, ex celebrium Chymicorum scriptis phrases maxime obscuras collegit, & literas, quas ipse non intellexit, ad Directorem composuit. Hic ergo *Leibnitium*, quem e grege adeptorum ex literis agnoscere sibi videbatur, in Laboratorium introduxit, ut Secretarius Societatis pro certa pecuniæ vi omnes in eo tentatos processus describeret & in operantium usum celeberrimorum chymicorum scripta excerperet. Accidit vero, ut supremus Electoris Moguntini status Minister *Johannes Christianus* L. B. a *Boineburg* Noribergam iter faciens una cum *Leibnitio* prandium caperet: ubi ex discursibus eruditis perspectis ejus ingenii dotibus & in Jure profectibus judiciique acumine autor ipsi fuit, ut studium Juris atque Historiarum porro excoleret, se effecturum spondens, ut in aulam Sereniss. Electoris *Jo. Philippi a Schœnborn* vocaretur. Eo fine Noriberga Francofurtum ad Mœnum abiit & propriis primum sumtibus ibi vixit. Cum A. 1668 *Johannes Casimirus*, Rex Polonorum, relicto solio Regio, sceptra atque coronam Reip. reddidisset, & illustris *Boineburgius* in causa *Philippi Wilhelmi* Comitis Palatini, qui ad Regnum adspirabat, in Poloniam proficisceretur; sub ficto *Georgii Ulicovii Lithuani* nomine, tanquam Vilnæ 1669 impressum, Francofurti ad Mœnum typis describi curavit, *Specimen Demonstrationum politicarum pro eligendo Rege Polonorum, novo scribendi genere ad claram certitudinem exactum*, in quo ostendere satagebat, *Philippo Wilhelmo* meliorem Regem a Rep. eligi non posse. Opusculum hoc pereruditum non modo *Bœclerus*, vir in his studiis excellens ac merito suo celebris, cum legeret, in suo genere sine pari agnovit: verum idem etiam adeo placuit Principi Serenissimo, cujus caussam egerat, ut, splendidis conditionibus oblatis, Autorem in aulam suam vocaret, quas tamen, *Boineburgio* suadente, accipere renuit, Consiliarii munus in aula Moguntina iisdem [illegible]ferens. Agnovit statim Elector præclaras viri dotes. Unde *Leibnitius* cum se gratia ejus gaudere videret, quam A. 1668 Francofurti imprimi curabat, *Novam methodum discendæ docendæq; Jurisprudentiæ*, quamq; in iti-

itineris diverſoriorumq; ſtrepitu deſtitutus libris conſcripſerat, eidem ſubmiſſe dedicavit. Adjecerat ſub finem libelli catalogum deſideratorum in Jurisprudentia, *novumque corpus Juris* promiſerat: quod cum Sereniſſimo Electori probaretur, ſuppreſſo ſui & loci impreſſionis nomine Moguntiæ eodem plane anno opuſculum edidit ſub titulo, *Corporis Juris reconcinnandi ratio*, & de eodem argumento cum *Johanne Alberto Portnero*, JCto celebri, qui idem animo volvebat, per literas egit. Eodem tempore cum *Heſenthalero* mutuas operas conjungere decreverat, ad *Alſtedii* Encyclopædiam revidendam, corrigendam & augendam: quamvis vero alia deinceps negotia impediverint, quo minus inſtitutum executus fuerit, idem tamen etiam ſenex probavit,& tribus circiter ante obitum menſibus *Cl. Wolfio*, quem Halæ inviſebat, dixit, ſe optare, ut poſt tot recentiorum inventa & lucubrationes aliquis exemplo *Alſtedii* Encyclopædiam quandam conſcriberet, cujus in Matheſi vices tueri poſſent Elementa Matheſeos univerſæ *Wolfiana*. A. 1670 *Marii Nizolii* Antibarbarum philoſophicum, qui primum Parmæ A. 1553 ſub titulo, *de veris principiis & vera ratione philoſophandi* comparuerat, cum notulis nonnullis, præfatione erudita & epiſtola ad *Jacobum Thomaſium* de *Ariſtotele* Philoſophis recentioribus reconciliabili denuo recudi curavit,& illuſtris *Boineburgii*, Mæcenatis ſui,nomini inſcripſit,cujus etiam commendatione *Johanni Friderico*, Duci Brunſuicenſi & Luneburgenſi,Principi erudito, innotuit, ad quem deinceps, quicquid curioſi ipſi obvium fuit, perſcripſit. Cum *Boineburgius*,ad caſtra Pontificiorum tranſiens, *Wiſſowatium*, Socinianum pereruditum, quo familiariter utebatur, ad eadem perducere vellet,ſcripta epiſtola prolixa de antiquitate religionis Pontificiæ; hic vero reſcriberet,ſe mirari,quod Philoſophiæ ac Logicæ probe gnarus fundamento hiſtorico parum firmo fidem ſuam ſuperſtruat,& ab eodem requireret, ut in forma ad argumenta Socinianorum reſponderet: *Leibnitius* A. 1671 ſub ejus nomine epiſtolam exaravit, cui titulus: *Sacroſancta Trinitas per nova inventa Logica defenſa*, in qua errores circa copulam Syllogiſmorum, hactenus non obſervatos, monſtravit.Eodem anno Moguntiæ *Novam hypotheſin phyſicam,qua phæ-*

nome-

nomenorum naturæ plerorumq; causæ ab unico quodam universali motu in globo nostro supposito repetuntur, seu Theoriam motus publici juris faciebat, quæ Societati Regiæ Anglicanæ inscripta Londini recusa, & a *Knorrio de* Rosenroth A. 1680 in Germanicum idioma translata, sub ficto *Christophori Peganii* nomine, addita *Thomæ Brownii* Pseudodoxia epidemica. Etsi autem libellus cum applausu exceptus fuerit, nec pauca contineat egregia; ipse tamen Autor, cum ad maturiores meditationes pervenisset, eundem ex asse non probavit. Edidit tum etiam schedam sub titulo *Notitia Opticæ promotæ*, in qua inventa quædam nova de vitris poliendis continebantur, & quam ad *Benedictum Spinosam*, rei Opticæ peritum, misit, addita epistola, quæ in posthumis *Spinosæ* una cum ejus ad illam responsione p. 559 & seqq. legitur. Miserat *Boineburgius* filium suum Lutetiam Parisiorum studiorum & exercitiorum corporis gratia. Quare cum negotia quædam in aula Regia ipsi expedienda acciderent, quæ filio committere non poterat, facile persuasit *Leibnitio*, ut iter in Galliam susciperet, simulq; filii sui mores observaret, præsertim cum virorum eruditissimorum in urbe tunc temporis degentium celebritatem perpendens perspiceret, quantum ex eorum commercio utilitatis in se sit redundaturum. Nec spem fefellit eventus: erat enim fere hospes in altiori Geometria, cum illuc veniret, sed cum *Hugenii* inprimis consuetudine frueretur, ipsiusq; Tractatum ingeniosum de Horologio oscillatorio, *Pascalii* literas atq; *Gregorii a S. Vincentio* opus insigne de quadratura circuli & sectionibus conicis attenta mente & sueta solertia perlegeret, subito ipsi non sine omnium admiratione affulsit lux, ut vix esset, qui in hoc studiorum genere perspicacior *Leibnitio* haberetur. Quamvis autem in Matheseos studio præcipuam temporis partem ibidem consumeret; alia tamen studia insuper non habuit. Unde celeberrimo *Huetio* instigante, de *Martiano Capella* cum notis in usum *Delphini* edendo cogitavit, nec a proposito destitisset, nisi malevolorum malitia, quæ in chartam conjecerat, clam surrepta fuissent. Præterea *Arnaldi* familiaritate usus est, cum quo ipsi crebrum literarum commercium intercessit circa controversias Theologicas, de quibus cum *Malebranchio* aliisq; eruditis Galliæ publice disputabat *Arnaldus*. Imperfectionem ma-

machinæ Arithmeticæ, quam *Pascalius* invenerat, sed non perfecerat, agnoscens, aliam non invita Minerva excogitavit, cujus ideam cum *Colberto*, summo ſtatus Miniſtro, & Academiæ Regiæ Scientiarum exhiberet, adeo utriq; probata fuit, ut in numerum Sociorum reciperetur. A. 1673 miſſis negotiis Boineburgii, qui e vivis exceſſerat, in Angliam navigavit, ubi præter alios eruditos *Collinſium*, & *Oldenburgium*, Societatis Regiæ Secretarium, convenit, eorumque amicitiam ſibi conciliavit. Poſtquam vero cum morte Electoris Moguntini ſpes omnis in aula Moguntina emergendi decollaſſe videbatur, annuiq; reditus jam ceſſabant; ex Anglia in Galliam redux, ſtatus præſentis rationem, cum ad Sereniſſimum Ducem Brunſuicenſem, *Johannem Fridericum*, ſcriberet, una expoſuit, qui eidem reſpondens Conſiliarii munus in aula ſua obtulit, conceſſa libertate porro Pariſiis commorandi, donec machinam Arithmeticam perfeciſſet. Ex itinere Anglico enatum ipſi eſt commercium epiſtolicum cum *Oldenburgio* & ipſo mediante cum *Iſaaco Newtono*, jam tum Geometra ſummo. Literæ tantum Analyticæ ac Geometriæ reconditæ continentes, quantum integra tunc temporis volumina non continebant, leguntur Tomo tertio Operum *Walliſii* f. 617 & ſeqq. A. 1675 Diario Eruditorum Pariſino inſerta eſt Methodus ipſius horologia automata portatilia perficiendi. Menſe Septembri anni ſequentis per Angliam & Bataviam in Germaniam reverſus, Hanoveræ ſedem ſibi fixam eſſe voluit. In Batavia cum *Huddenio* locutus, qui in numerum Conſulum Amſtelodanenſium relatus, cum ob negotia civilia res Mathematicas curare amplius non poſſet, librum MSC. monſtravit egregiis inventis plenum; unde apparebat, non modo quadraturam *Mercatoris* ipſi jam A. 1662 & methodum Tangentium *Sluſii* multo ante, quam publicata fuerat, innotuiſſe; verum etiam eundem methodum *Sluſiana* ampliorem aliaq; luce publica digniſſima reperiſſe. Sæpe itaque doluit, quod MSC. illud forte interciderit. Vix Hanoveram advenerat, cum de adornanda Bibliotheca ſumtibus Domini ſui cogitaret, eumq; in finem coemeret libros Phyſicos, Medicos atq; Hiſtoricos tam typis deſcriptos, quam MSC. multa ſolertia multoq; judicio a viro docto *Martino Fogelio* ex omni Europa undiquaq; collectos. Curribus quoque perficiendis, quibus vehimur, utilem

ope-

operam navavit: unde *Bechero*, qui indignabatur *Leibnitio*, quod a Duce Serenissimo stipendia annua pro ipso impetrare non potuisset, enata est occasio in libello Germanico de Sapientia stulta perstringendi Virum ingeniosum, quasi de curru cogitasset, quo quis viginti quatuor horarum spatio Hanovera Amstelodamum vehi posset. Experimentis physicis & chymicis, studio rerum naturalium & rei metallicæ, jubente Domino, multum temporis impendit: unde A. 1677 Diario Eruditorum Parisino inseri curavit relationem de capite capreoli monstroso, mox etiam descriptionem Phosphori a *Krastio* inventi & in aula ducali præparati, quam postea pleniorem edidit in Miscellaneis Berolinensibus. Hæc tamen studia ipsum a rebus politicis atque historicis non revocabant. Quare cum tempore pacis Neomagensis quæstio agitaretur, num Principes Imperii ad tractanda pacis negotia Ablegatos mittere possint, sub ficto *Cæsarini Furstenerii* nomine edidit libellum *de Jure Suprematus Principum Imperii*, cujus summam idiomate quoque Gallico publicavit sub titulo: *Entretien de Philarete & d'Eugene sur la question du temps agitée a Nimwegue touchant le droit d'Ambassade des Electeurs & Princes de l'Empire.* Ejusdem argumenti est scriptum Germanicum: **einige Schrifften den *Characterem* der Chur- und Fürstl. Gesandten betreffend.** Meruit hac ratione, ut in numerum Consiliariorum aulicorum A. 1677 reciperetur. Quod eodem tempore nec Mathematum culturam neglexerit, testantur quæ de discernendis numeris primitivis & quadratura Cycloidis A. 1678 in Diario Eruditorum Parisino disseruit. Multum quoque per literas de controversiis Theologicis cum Pontificiis, *Nicolao* præsertim *Stenone*, Domino de *Reck* & *Ernesto* Hassiæ *Landgrafio*: cum ~~*Henrico*~~ autem *Eckharto*, Antistite erudito, qui ante Mathematum Professor in Academia Rintelensi fuerat, de *Cartesii* dogmatibus nonnullis disputavit. A. 1679 *Johanni Friderico*, Duci ac Domino suo, e numero mortalium sublato, Carmine Heroico Latino parentavit. Ejus Successor *Ernestus Augustus*, Episcopus Osnabrugensis, non minori gratia ipsum complexus, qui etiam jussit, ut historiam domus suæ conscriberet. Cum A. 1682, sub directione *Ottonis Menckenii*, Acta Eruditorum Lipsiæ edi cœpissent, institutum hoc valde promovit & præter recensiones varii generis librorum, quas ipse composuit, multis egregiis in Mathesi, Geometria inprimis subliminori ac Arte analytica inventis eadem ornavit, utque Geometræ primi ordinis alii paria facerent, effecit. Non opus est, ut prolixe recenseamus, quæ in singulis Actorum annis publicavit: omnia enim Viri illustris schediasmata, quæ ibi leguntur, Indices generales uno obtutu conspicienda exhibent

Arnaldo v. p. 553.

hibent. A. 1684 in iisdem publicaverat egregium illud calculi differentialis inventum, cujus ideam jam A. 1677 per literas communicaverat cum *Nevvtono*, quæ apud *Wallisium* Operum Vol. III f. 648 extant: sed cum ejus utilitatem insignem non statim perviderent Geometræ, ipseque *Hugenius* re non satis intellecta primum sentiret, ope hujus calculi aliter jam inventa nova tantum ratione exprimi, per aliquot annos inglorium jacuit. Accidit vero, ut, cum A. 1686 brevem demonstrationem erroris memorabilis *Cartesii* circa legem naturæ, secundum quam volunt a Deo eandem semper quantitatem motus conservari, in his Actis ederet, Abbas de *Catelan* in Novellis Reip. literariæ ejusdem anni *Cartesium* contra *Leibnitium* defenderet, qui A. 1687 in iisdem eidem respondebat. Enimvero cum Abbas denuo replicaret, nec rei examinandæ par videretur, *Leibnitius* eundem convicturus, *Cartesium* etsi præclara, non tamen omnia dedisse, problema lineæ isochronæ proposuit: quod solvere nescius controversiam missam fecit. Dedit autem solutionem *Hugenius*, suppressa cum demonstratione, tum analysi. Demonstrationem A. 1689 in his Actis postea publicavit *Leibnitius*: analysin ope calculi differentialis tentavit, inventamque in Actis A. 1690 communicavit *Jacobus Bernoullius*, & ad vires calculi examinandas problema catenariæ *Leibnitio* proposuit, quod cum per eum solvisset, publice id in iisdem Actis significans aliis quoque methodos suas exercendi spatium reliquit, & ad novum problema de linea, quam percurrens grave uniformiter recedat a dato puncto, vel accedat ad datum punctum, Geometras insuper invitavit. Solutiones problematis catenarii in Actis A. 1691 impertiti sunt *Hugenius*, *Johannes Bernoullius* & *Leibnitius*, quamvis suppressa analysi: *Jacobus* vero *Bernoullius* varia calculi differentialis specimina exhibuit, publiceque p. 290 fassus est, se in problematibus physico-mechanicis, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & singularem plane usum comperisse, ut ipsum propterea inter primaria seculi nostri inventa censendum esse æstimet. Ab eo tempore majorem celebritatem consecutus est calculus differentialis, ad quam quid inprimis contulerit *Johannes Bernoullius*, in Actis A. 1716 Anonymus docuit. Ceterum *Leibnitius* ab A. 1687 de Historia domus Brunsuicensis ac Luneburgensis serio cogitare cœpit, eoque fine sumtibus Ducis Serenissimi per Bavariam, Franconiam, Sueviam aliasque Germaniæ provincias iter faciens in cœnobiis MSC. sedulo evolvit, ac ubique locorum Viros doctos & artifices ingeniosos invisit. Ad libros rariores ac MSC. excerpendum Francofurti ad Mœnum adsciverat virum juvenem, *Fridericum Heynium*, cum quo Viennam abiit, Bibliothecam Imperialem perlustraturus, & inde in Ita-

Italiam excurrit Archiva Principum, Bibliothecas illustres, templa, epitaphia & quicquid curiosi obviam fieret, visurus. A. 1690 domum redux factus ad sua quoque studia redibat, & præter Mathematica, quæ in his Actis dedit, Diario Eruditorum Parisino disquisitionem inseruit: num essentia corporis in extensione consistat? A. 1691 objectiones movit per literas contra scriptum *Pelissonii*, quod sub titulo: *Reflexions sur les differents de la Religion*, editum Reformatis religionem Pontificiam persuadere debebat, quæ una cum responsionibus *Pelissonii*, Sorbona approbante, A. 1692 Parisiis sub titulo: *De la tolerance des Religions Lettres de Mr. de Leibniz & Responses de M. Pelisson, ou quatrieme partie des Reflexions sur les differents de la Religion*, prodiere, & mox in Batavia recusæ fuere. Eodem anno in Diario Eruditorum Gallico edita est epistola ad *Foucherium* de axiomatibus quibusdam Philosophicis, & alia de novis literariis in Colloquiis menstruis *Tenzelii*, ut taceamus, quæ in illo de catenaria & analysi transcendenti, ac in his Actis de aliis argumentis Geometricis proposuit. Status Administris suppeditavit, quæ ex Historia & Jure publico scitu necessaria erant, cum Serenissimus Dux *Ernestus Augustus* ad dignitatem Electoralem eveheretur. Cumque etiam hoc anno ideam historiæ Brunsuicensis privatim adornaret ac Electori conspiciendam exhiberet; ex contemplatione status naturalis regionis enatus ipsi est elegans *Protogaorum* Tractatus, in quo de diversis terræ stratis, de reliquiis marinis in iisdem repertis, de metalli fodinis, cryptis, montibus, lacubus aliisq; istiusmodi rebus rationes affert. Ejus aliquod specimen exhibuit in Actis A. 1693, quo etiam suas de *Huetii* Censura Philosophiæ Cartesianæ & *Suvelingii* ad eam responsione cogitationes ad *Nicaisium* Abbatem perscripsit, & *Christiano Thomasio* prolixius exposuit, quid in *Cartesii* dogmatibus reprehendat, qui Notata *Leibnitii* circa vitam & doctrinam *Cartesii* Historiæ Sapientiæ & stultitiæ inseruit. In Diario Gallico de axiomatibus quibusdam Philosophicis cum *Foucherio* disputavit, & regulam generalem de compositione motuum dedit: in Colloquiis menstruis *Tenzelii* de *Nodotii* Fragmento *Petronii* disseruit. Et quia cura suprema Bibliothecæ Guelpherbytanæ ipsi etiam demandata fuerat; Acta publica sedulo perlustravit, quæ ibidem inter MSC. præsertim *Mazariniana* asservantur, & selectiora una cum aliis, quæ a Principibus & Viris doctis undiquaque acceperat, sub titulo *Codicis diplomatici* in folio edidit, præmissa præfatione de principio Juris & amore Dei. A. 1694 controversia juris publici agitata est inter ipsum atque Jctum celebrem *Kulpisium*, quorum ille vexillum Imperii majus Electori suo, hic vero Duci Wurtembergico asserebat, & contra

Pfannerum fœdus inter *Carolum* Regem Galliæ & Duces Saxoniæ *Fridericum* atque *Williermum* A. 1444 initum, ac in Codice Diplomatico assertum, in literis ad *Tenzelium* datis defendit, quæ una cum *Pfannerianis* in Actis Eruditorum Germanicis Sect. XXIII postea publicatæ sunt. Quæ de historia Medica quotannis edenda meditatus, in Diario Gallico reperiuntur: ipsius vero de vana *Aimari* arte rhabdomantica, & vita R. P. *la Chaise* fabulosa, in Batavia edita, epistolæ ad *Tenzelium* in hujus Colloquiis menstruis leguntur. Matrimonium inter Ducem Mutinensem & *Johannis Friderici* Ducis Brunsuicensis ac Luneburgensis filiam natu majorem initum materiam dedit A. 1698 scripto Gallico, cui titulus: *Lettre sur la Connexion des Maisons de Brunsvic & d'Este*, a *Guidio* Abbate in Italicum idioma translato. Emisit quoque in Actis hisce specimen dynamicum pro admirandis naturæ legibus circa corporum vires & mutuas actiones detegendis & ad suas causas revocandis; in Diario autem Gallico Systema harmoniæ præstabilitæ publice primum proposuit, quo solo communicatio substantiarum & commercium inter mentem atque corpus rationali modo explicatur: id quod nec *Bælius* in Dictionario critico diffitetur, etsi difficultates quasdam facessere nitatur, quas per literas ad ipsum datas, sed nondum editas, sustulit. Dolendum vero, quod alteram partem speciminis dynamici, quam promiserat, non addiderit: immo magis dolendum, quod scientiam novam dynamicam, de qua primus cogitavit & quam ipse omnium optime condere poterat, aliis negotiis multiplicibus districtus non perfecerit. A. 1696 in publicum emisit specimen historiæ arcanæ de vita Alexandri VI Papæ ex Diario MSC. *Johannis Burchardi* Ceremoniarum Magistri, præmissa præfatione de hoc librorum genere erudita: quam pleniorem ex opere integro *Burchardi*, quod postea ad manus ipsius pervenit, editurus erat, nisi mors propositum evertisset. Eodem anno in novo Diario Eruditorum Berolini edito suas de origine Germanorum cogitationes prodidit, quos eosdem cum *Hermionibus* statuit, a Duce *Irmino, Hermino* seu *Hermanno* nomen adeptis: ad *Cl. Benzelium* vero, hodie Professorem & Bibliothecarium Upsaliensem, suam de origine Suecorum sententiam perscripsit, quod scriptum nuper in Miscellaneis suis imprimi curavit *Cl. Fellerus*. Ceterum cum non minora essent Viri summi in domum Electoralem, quam Remp. literariam merita; eodem anno ab Electore in numerum Consiliariorum justitiæ intimorum cooptatus est. Ex literis Missionariorum edidit Novissima Sinica de statu religionis Christianæ in China, & A. 1698 Accessiones Historicas duobus Tomis, quibus historici medii ævi tum nondum in publicum prostantes continentur.

Tum

Tum opera Cl. *Eckhardti* (qui nobiscum liberali manu communicavit ad Elogium *Leibnitii* profutura) ad labores historicos sublevandos uti cœpit. A. 1700, quo & diploma, quo in Academiam Regiam Scientiarum Parisiensem receptus est, accepit, ab Electore Brandenburgico, *Leibnitio* suadente, fundata est Societas Scientiarum, cujus ipse Præsidem egit, etsi maximam partem temporis absens esse cogeretur, usus gratia plane singulari conjugis Electoralis, mox Reginæ Borussiæ, quæ ipsum in materiis philosophicis profundis ac arduis consulere sueverat. Prodiit eodem tempore Mantissa Codicis diplomatici; prodiere observationes de principiis Juris in Diario Eruditorum Germanico a Dn. *Eckhardto* Hanoveræ sub titulo Auszug neuer Bücher tum edi cœpto, quibus Anno sequente 1701 accedebant Epistola responsoria de methodo Botanica ad dissertationem *A. C. Gackenholzii*; Annotationes de iis, quæ secundum Jus Gentium modernum ad majestatem Regiam requiruntur, occasione coronationis Regis Prussiæ; dissertatio de Numis Gratiani Aug. cum Gloria novi Seculi; Notæ in *Schilteri* Specimen Glossarii Alemannici. In Diario Trevoltiensi de generatione glaciei, de demonstratione existentiæ divinæ *Cartesiana*, de instituto Academiæ Scientiarum Berolinensis & de quadam moneta Romana, & A. 1702. de calculo suo differentiali egit: in his vero Actis specimen novum Analyseos pro Scientia infiniti circa summas & quadraturas exhibuit: quod, quia singulare & inter inventa recentiora in recondita Geometria vix paria habet, omnino commemorari debet, utut reliqua silentio prætereamus, quæ ab eo in iisdem leguntur. Status Regis Borussiæ Administris consiliis adfuit, cum de Successione in Principatu Novi Castri deliberaretur. Quoniam Berolini educatio bombycum non male succedebat; eandem in aliis quoque Germaniæ locis promoturus, privilegium a potentissimo Poloniarum Rege obtinuit plantandi moros in omnibus Saxoniæ locis, ubicunque commodum visum fuerit: quamvis, cum ipse experimenta Hanoveræ caperet, eademq; ad finem usq; vitæ non sine exiguo damno continuaret, eodem usus non fuerit. A. 1703 eidem Regiæ Majestati persuadere conabatur Academiam Scientiarum Dresdæ fundandam; quod quo minus factum fuerit, turbæ in Polonia exortæ impediverunt. Ab eo autem tempore multum laboris impendit Historiæ Brunsuicensi, & de nova lingua philosophica cogitans, Juveni cuidam docto commisit, ut se duce omnium rerum definitiones colligeret: ejus tamen nihil perfecit. Interim annotationes conscripsit in ea, quæ de prædestinatione & sacra Cœna ex majori opere *Burneti* Anglico descripta & in Latinum idioma translata ad promovendam unionem Reformatorum cum Lu-

theranis imprimi curaverat *Jablonskius*, Regi Borussiæ a sacris, ostenditque, *Burnetum* fundamentum controversiæ non perspexisse, nec sententiam Lutheranorum satis intellexisse, cujus rationes solide exposuit. Misit eas MSC. ad ipsum *Burnetum*, cui multum probatæ fuerunt. Ad ea, quæ *David Gregorius* tentamini ejus de motuum cœlestium causis in elementis Astronomiæ objecerat, prolixe respondit in peculiari dissertatione, quam A. 1704 ad *Wolfium* Lipsiam miserat, ut eam, prout commodum videretur, Actis inseri curaret. Sed cum *B. Menckenius* ob prolixitatem nimiam *Leibnito* gratificari non posset; ejus loco A. 1706 inserta tantum est Epistola, quam de eodem argumento ad Amicum perscripserat. Idem etiam Viri illustris annotationes in *Hickesii* Thesaurum linguarum Septentrionalium seposuerat: quas tamen postea Filius, qui nunc collectionem Actorum moderatur, in Supplementis eorundem prodire voluit. A. 1707 primum edidit Scriptorum Brunsuicensium Tomum, quem postea A. 1710 secundus & 1711 tertius secuti sunt. Quæ Miscellaneis Berolinensibus a *Leibnitio* inserta sint, in his Actis recensuimus. De insigni quoq; Theodiceæ opere, quod A. 1710 primum lucem publicam adspexit, abunde dictum est in his Actis alibi. A. 1711, commendante *Antonio Ulrico*, Duce Brunsuicensi, ab Imperatore in numerum Consiliariorum aulicorum Imperii receptus est *Leibnitius*, & Torgaviæ, cum Serenissima Princeps *Charlotta Christiana Sophia* Principi imperii Russici hæredi desponsaretur, cum Russorum Monarcha de declinatione acus magneticæ variisque scientiarum generibus collocutus, ab eo munus insigne accepit, moxque in numerum Consiliariorum justitiæ intimorum relatus est, addito stipendio annuo mille thalerorum Albertinorum. Occasione Historiæ studii Etymologici linguæ Germanicæ impensi, a Cl. *Eckhardto* editæ, Collectanea etymologica scripsit, post ejus obitum ab *Eckhardto* publici juris facta, & paulo ante a nobis recensita. Epistola de principiis operis *Puffendorfiani* de officio hominis & civis, quæ hoc anno in Diario Germanico (der Bücher-Saal vulgo dicto) comparuit, dudum ad R. Abbatem *Molanum* scripta fuit. Mortuo Rege Borussiæ, Societatis Regiæ Fundatore, de Societate Scientiarum alibi constituenda cogitavit, & commendatione Serenissimi Principis *Eugenii* Imperatorem instituto faventem habuit: quem etiam in finem Viennam profectus stipendium annuum bis mille florenorum obtinuit una cum convictu in aula, duplo auctius obtenturus, ubi sedem fixam (quod facturus erat, si diutius supervixisset) Viennæ constitueret. Quod autem consilia de Academia Scientiarum ibidem condenda successu caruerint, tum pestis Viennæ grassata, tum reditus Hanoveram A. 1714 factus ad perficiendam historiam Brunsuicensem

im-

impedivit. Invenit Hanoveræ laboris socium *Cl. Eckhardtum*, quem Rex Angliæ ideo ex Academia Julia in aulam evocatum titulo Historiographi ornaverat: cumque in Anglia scripta nonnulla contra religionem Lutheranam in odium Regis prodiissent, in tractatu Gallico, cui *Anti-Jacobite* est titulus, ad objectiones respondit & discrimen Ecclesiæ Anglicanæ atq; Lutheranæ in articulo de Cœna distincte exposuit. Viennæ vero cum Dn. *Sully* libellum Gallicum sub titulo: *Regle artificielle du Tems*, in publicum proferret; notas quasdam rogatus adjecit de modo tractandi horologia pendulis & elateribus instructa. Tractatum de originibus Francorum, A. 1715 editum, impugnarunt in Gallia Viri quidam eruditi, & in Germania *Gundlingius*, Eloquentiæ in Academia Halensi Professor. Sed utrisque mox publice satisfecit. A. 1716 per literas de argumentis metaphysicis cum *Clarkio* disputavit, quæ cum in Anglia prælum subire debeant, suo tempore a nobis recensebuntur. Ad Dn. *Remontium* nonnulla de Theologia Sinensium Lutetiam Parisiorum misit, & mortuo *Barone de la Hontan* Tractatum edidit Gallicum, cui titulus: *Reponse du Baron de la Hontan à la lettre d'un particulier opposée au Manifeste de la Majesté de la Grande Bretagne comme Electeur de Bronsvvic contre la Suede.* Ad preces *Jablonskii* varias epistolas de unione Protestantium conscripsit. In Anglia nonnemo calculi differentialis inventi gloriam, qua per tot annos fruebatur, dubiam ipsi reddere cœperat ab A. 1708; cui, cum Viennæ esset, chartam quandam volantem interea opposuit & nonnulla, quæ in Diario Hagiensi ea de re publicatis opponerentur, ad Amicum perscripsit, donec redux factus perlustraret commercium, quod eo fine in Anglia prodierat, epistolicum, & distinctius ad singula responderet. Enimvero cum intelligeret, inficetum scribendi genus adamari ab Antagonista, quod & a suo genio & a Seculi moderni moribus alienum noverat, nec ipse a se impetrare potuit, ut Antagonistæ crambem, quam sæpius recoctam apposuit, vel primis labiis degustaret, nec amicis permittere voluit, ut causam suam tuerentur: quare etiam factum est, ut de hac controversia nihil a nobis dictum fuerit in his Actis. Quo tamen perspicerent intelligentes, quid de tota illa controversia sentiendum sit, Commercio epistolico Anglorum aliud quoddam suum idemq; amplius opponere decreverat, & paucis ante obitum diebus Cl. Wolfio significavit, se Anglos famam ipsius lacessentes reipsa refutaturum: quamprimum enim a laboribus historicis vacaturus sit, daturum se aliquid in Analysi prorsus inexpectatum & cum inventis, quæ hactenus in publicum prostant, sive *Nevvtoni*, sive aliorum nil quicquam affine habens. Enimvero hisce & aliis, quæ a profundo Viri ingenio expectanda erant, carere cogitur Respublica literaria,

post-

postquam præter sui & amicorum expectationem d. 14 Novemb. A. 1716 e vivis discessit. Causa mortis fuit arthritis humeros investans: contra quam decoctum hauserat a Jesuita Ingolstadiensi Viennensi commendatum, quod cum per vias naturales ejicere non posset, accedentibus doloribus calculi, convulsiones excitavit mortemq; intra horulæ unius ambitum acceleravit. Ut honeste sepeliretur, nihil omisit hæres unicus *Læflerus*. Historiam Brunsuicensem reliquit, quam cum ab initio regni Caroli M. usque ad A. 1024 perducere constituisset, non nisi ad annum 1005 produxit. Perficiet eam, qui vivo mutuas operas præstitit, *Eckhardtus*, aliquoties jam nobis laudatus, atq; interim, quæ prelo parata sunt, uno alterove tomo edet. Operis ideam ipsius *Leibnitii* verbis expressam proxime dabimus. Erat vero *Leibnitius* staturæ mediocris, myops quidem, sed tamen visus acie pollens usque ad finem vitæ, macilento potius, quam pingui corporis habitu præditus. Potu utebatur modico, victu largiori: vinum aqua temperabat ad præcavendum ardorem stomachi. Nullum ipsi erat prandii, nullum cœnæ tempus: sed quando a studiis vacabat, fame invitante, cibum capiebat. Cum in senectute doloribus arthriticis vexaretur; loco prandii pauculo lactis fruebatur, sed largius cœnabatur, statimq; a cœna cubitum ibat: quod antehac ante horam primam vel secundam matutinam vix contingebat. Sæpius cum Electore aliisque Principibus epulabatur. Et singulari admodum in gratia fuit apud *Sophiam*, Electricem, *Sophiam Charlottam*, Borussiæ Reginam, & *Wilhelminam Charlottam*, *Georgii Augusti* Principis Walliæ illustrissimam conjugem. De nemine unquam male locutus, quin potius omnia in meliorem partem interpretatus est. Multa legit & excerpsit, atque ad singulos fere libros curiosos notulas quasdam in schedulis consignavit: eas tamen statim seposuit, nec memoria pollens unquam relegit. Prolixum nimis foret, si nomina Virorum illustrium ac eruditorum, immo etiam Principum, recensere vellemus, cum quibus ipsi commercium epistolicum intercessit, quod maximam temporis partem absumsit. Erga domesticos paulo indulgentior erat: ad iram pronus, sed quam mox sedare noverat. Virtutem, siquis alius, sectabatur, nec facile quicquam animi tranquillitatem turbare poterat. Sæpius iter faciebat in aulas Principum, quibus charus habebatur, & in via schediasmata Mathematica, quæ cum in his Actis, tum in aliis Eruditorum Diariis leguntur, composuit. Multa adhuc præclara in MSC. ac schedis ejus latent, quæ in Bibliotheca Regia Hanoveræ nunc servantur. Scripta ejus minora, quæ hactenus sigillatim impressa, uno volumine recudi curabit *Eckhardtus*. Idem molitur editionem tam integrorum Tractatuum, quos MSC. reliquit, quam Leibnitianorum ex schedis ejus compilandorum

---

Pag. 310 lin. 31 pro Fig. 2 lege 10 & ib. lin. ult. pro Fig. 3 lege 11.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Augusti, Anno MDCCXVII.

סמיכת משיחנו שקולה כנגד משה

***INAUGURATIO CHRISTI AD DOCENDUM** haud obscurior Mosaica e spectaculis circa baptismum Christi universæ multitudini visis ac distincte intellectis ad Dei cum Mose Exod. XIX colloquium collatis; pro enervanda inveterata Judæorum cavillatione & pro confirmanda doctrinæ Evangelicæ Θεοπνευσίᾳ asserta a JOH. ANDREA DANZIO, SS. Th. D. ejusque & Sacrar. ac Orient. ling. P.P. Ord.*

Jenæ, sumtibus Jo. Fel. Bielckii, 1717, 4.
Alph. 1 pl. 13.

IMpedita multis & variis difficultatibus omnis cum Judæis disputatio est. Id vero tum ob complures causas alias, tum quod omnia occupant, in quibus tuto consistere possimus, ac veluti, si nostris quicquam concessum sit, causæ suæ perniciem undiquaque ominentur, nihil firmum relinquunt, quin multa caligine omnia & erroribus involvant. Itaque fieri non potest, si de aliquo doctrinæ Christianæ capite cum illis disputatur, quin tota illa errorum consensio multis tenebris implicata una movenda & expugnanda sit. Id fecerunt nostrum aliqui atque idem Jo. Andream Danzium, in his literis facile inter omnes eruditos principem, sibi proposuisse in hoc commentario videmus. Vere enim dici potest, Virum incomparabilem, qua est doctrina & rerum harum usu, totam gravissimorum errorum conspirationem complexum, omni, quam obtendunt, nocte dispulsa fractaque errorum vi, validissimis momentis veritati pondus addidisse.

Criminantur Judæi antiquo convitio, Christi inaugurationem quam Mosis multo obscuriorem fuisse, legem etiam suam multo illustriorem promulgatam esse quam ἐυαγγέλιον nostrum. Hanc eorum calumniam alia commentatione aggressus, illam hoc tam luculento commentario profligavit Clarissimus Danzius. Primum enim quæ antiqui Nizachonis Autor, Maimonides & Spinosa convitiantur, exponit, quo loco Maimonidis maxime subobscuram & insidiosam cavillationem detegit. Deinde iis objicit, quod illa magnifici ad Sinai montem spectaculi terriculamenta ex pacto nunquam post id tempus reditura idcirco nec in baptismo Christi, nec in promulgatione ἐυαγγελίȣ desideranda erant. De baptismo Christi autem ita ex instituto differit, ut in asserenda ejus causa, Grotii sententiam a Calovio confirmatam probet, aliam tamen ante omnes collocet. Quod enim & sacerdotes & doctores V. T. aquis initiarentur, utrumque officium simili inauguratione Christum adiisse censet. Hoc magis etiam, quod idem jus cum Prophetis habiturus, aliena a moribus populi Judaici docturus erat. Id enim Prophetis concedunt veteres Judæi, quos citat, magno causæ suæ præjudicio. Quæ igitur obscura aut dubia cuiquam videri possunt in tam illustribus de baptismo Christi Evangelistarum narrationibus, ea deinde illustrat. Vocem enim Evangelistæ diversam aliquantum cœlo dilapsam referunt, quam eorum dissensionem facile conciliat. Et sane quæ ex Ebionitarum evangelio in eam rem adfert, non dissimulanda erant. Exploso autem Naziræorum commento, non solum Christum cœlo vidisse in se dilapsum Spiritum S. probat. Difficilius fuit explicatu, quis cœlestem vocem audiverit? De Joanne ex confessione ejus confirmat. Vidisse enim se fatetur, quod ita ad sensus transfert V. C. ut eo etiam aurium officia in libris sanctis designari ostendat. Id certe ne Latinis quidem insolitum & a Criticis ad Tibullum annotatum est. Sed quia Christus alioubi dicit: *Patris vocem nunquam audivistis*, id eo interpretantur aliqui, ut vocem cœlestem ab omni turba auditam non fuisse arguant. Quam sententiam multis momentis confirmatiorem nihilo nostræ causæ nocere ostendit V. C. quoniam etiam ad exempla V. T. ipsiusque Mosis aliqua suspicio pervadit,

vadit, si hinc nos Judæi urgeant. Nam de Elisæo notum est eum principio *equos & currus igneos* solum vidisse, & de Mosis colloquio, nulli præter Mosen intellecto, Rabbinorum sententias Cl. Autor apponit. Ex quibus illæ ante alias validæ sunt adversus Judæos in hac causa, quæ ne eo quidem tempore cum lex promulgaretur, articulatam vocem a populo auditam fuisse concedunt. Idcirco si pergunt suspicionibus grassari, suam ipsi causam oppugnant. Sed ista quæ de Mose Judæi temerarie tradunt, fabulosa esse commenta recte arguit, vocemque legislatoris æque ac tonitrua ad sensus omnis populi pervasisse evincit. Quoniam autem ex pacto horrenda illa & terrifica spectacula deprecantibus Judæis nunquam erant videnda denuo, idcirco ab inauguratione Christi abesse debebant, hoc magis quod etiam cum ingenio Evangelii non convenirent. Reliqua autem omnia quæ Mosen commendarunt populo, multo magnificentius Christo baptizato adfuisse & hic & tota commentatione ostendit. Deum in libero æthere, Christum in medio fluminis Spiritu S. in se descendente conspicuum & cognitum fuisse. Vocem cœlo delapsam fulmine aliquo comitante arbitratur. Et de שכינה & בתקול vocibusque divinis cœlitus auditis ex opinionibus Judæorum primum disserit, deinde cum multa in hac sublimiori disputatione evoluta illustrasset, ad Evangelistas redit ostenditque, eorum qui non solum ad coronam Judæorum sed ad Christum quoque vocem divinam fuisse directam scribunt, testimonia tum alios tum R. Mosen Kozzensem & Lipmannum configere, qui miracula Christi invadunt & in eo colloquium cum Deo desiderant. Kozzensis verba, quæ Veneti omiserant, ex R. Beer צדה לדרך adducit. Hac criminatione profligata, maxime ostendit, quantum in discrimen ipsa religio Judæorum conjiciatur, si his suspicionibus quibus initia nostræ religionis Christique res invadunt, nos suas Mosisque res tentaremus. Eo deinde devenit quod caput commentationis est, omnemque Judæorum coronam cœlum apertum ac Spiritum S. *ἐν σωματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν* descendentem vidisse vocemque Patris audivisse probat. In eaque sententia confirmanda primum de Evangelistarum consensu solicitus, quæ in Marco obscuriora vi-

 deban-

debantur, superat. Tum eam multis argumentis stabilit, eoque maxime, quod ipse Christus hanc vocem auditam a populo esse coram viris ex Synedrio fatetur Joh. V, 37 iis verbis: *καὶ πέμψας με πατὴρ αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ*, in quo se Chrysostomum veteresque alios sequi non dissimulat. Accommodat eodem vaticinium Jes. XL, 3, quem locum ad Messiam pertinere, ex Judæorum confessione evincit, deinde præclare illustrat & ab omni oppugnatione vindicat. Nathanaelem arbitratur ex hac cœlesti revelatione Christum Dei filium cognovisse, nec ipsum diabolum aliunde; Judæosque adeo ad imitationem ejus vocis suum בת קול postea effinxisse, uti ad eludenda miracula Christi omne præstigiarum genus tentarunt. Cum eam sententiam antiquæ ecclesiæ consensu munivisset, ea quæ opponi possint prolixe exponit & discutit.

Hæc Summe Reverendus & Clarissimus Danzius tanta eruditione condita exposuit, ut non sine magno fructu hic commentarius legi possit. Et quid ejus in his literis aut ignorat laudem aut dissimulat? Idcirco nemo facile, qui his literis suum constare decus patitur, aliter sentiet a nobis, qui magnopere optamus, ut quæ Virum Clarissimum elaborata in scriniis habere scimus, quæque in hoc commentario & alias promisit, magno eruditi & Christiani orbis emolumento edat.

ANTONII DRIESSEN, ECCLESIASTÆ RHENO-Trajectini, Meditationes in Sacram Apocalypsin.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. van de Water, 1717, 4.

Alph. 2 pl. 13.

Etsi Rev. Autor in Præfatione non veretur profiteri, *prophetiam apocalypticam sibi videri omnium prophetiarum facillimam*, nos tamen valde veremur, ut ipsius exegesin omni exceptione majorem judicaturi sint, quotquot eam legerint, ejusque fundamenta ea, qua par est, diligentia expenderint. Nostrum tamen est, brevi eademque simplici hujus libri recensione defungi: id quod eo libentius facimus, quod Cl. Autor præfatur, se abjectis alienæ autoritatis præjudiciis lectionem Apocalypseos

Joan-

Joanneæ aggressum fuisse, ac soli locum reliquisse meditationi. Placuit ei longa satis adornare Prolegomena, in iisque sua exponere placita, quibus subsequens totius Apocalypseos paraphrasis innititur. Ac priore quidem istorum Prolegomenorum capite inquirit in tempora, quibus Ecclesiæ fata illigata esse existimat. Hic supponit, septem Ecclesias Asiaticas, ad quas in divino hoc libro exstant epistolæ, emblemata esse Ecclesiæ in septem distincta tempora, neque adeo in iis obtinere sensum historicum, sed mysticum: hujusque opinionis aliquot adducit rationes. Hinc demonstrare conatur, septem illas Ecclesiæ periodos æqualis esse extensionis, & singulas annis 360 absolvi. Quod ad *duos* illos *testes*, quorum *Apoc. XI* fit mentio, attinet; non putat Noster, eos ad certam epocham respectum habere, sed ad omnes Ecclesiæ ætates eos refert, adeoque eorum prophetiæ exordium cum Christianismi statim ortu connectit. Hanc suam sententiam inde probat, quod testes isti vocentur *duæ oleæ*. Oleas enim, oleum candelabro septem lampadibus instructo subministrantes, esse dicit veritates in V. & N. T. consignatas, quæ Ecclesiæ septem periodis circumscriptæ flammam alant, atque adeo non ad certum temporis spatium, sed ad omnia tempora referendæ sint. Pari modo mulieris *capite XII* memoratæ, quæ masculum enixa in deserta loca fugisse legitur, fugam in initiis Christianismi collocandam censet: & hinc per *raptum filii ad thronum DEI* significatam putat adscensionem Christi in cœlos: quodque mulier illa fugisse dicitur in loca deserta, innui putat Ecclesiæ ad ethnicos propagationem. Per *draconem Cap. XVII* intelligit Diabolum, se in Romano Imperio ostentantem, cujus capita quinque deciderant; nempe quinq; regiminis formæ, *Reges, Consules, Decemviri, Tribuni consulari potestate præditi*, & *Dictatores perpetui*: sextum caput, scilicet *Imperatores*, tum gestabat: septimum habiturus in *Imperatoribus pseudo Christianis*, vel in Ostrogothorum & Herulorum Regibus: in *Papis Romanis* caput octavum :: cornua decem habiturum, id est, decem regna, Galliæ, Hispaniæ, Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, Daniæ, Sueciæ, Hungariæ, Bohemiæ, & Poloniæ. Porro ex Autoris nostri hypothesi prima Ecclesiæ periodus procedit ab A. C. 34 ad 394; secunda

ab A. 394 ad 754: tertia ab A. 754 ad 1114: quarta ab A. 1114 ad 1474, & sic porro. Quam partitionem ab objectionibus aliquot vindicatum it, contendens simul, nos jam quintam vivere periodum, & meliorem Protestantis ecclesiæ statum, quem repræsentet Philadelphia, adhuc exspectandum esse. Singularis est opinio, quam tuetur de millennio *Cap.* XX memorato. Scilicet illud a septem istis periodis prorsus distinctum esse, docet, pluresque affert rationes, quibus evinci posse sibi persuadet, resurrectionem illud millennium præcessuram omnino literali sensu capiendam esse. Credit igitur, fore, ut millenario illo in regno martyres omnium temporum resurgant a morte, animabus in corpora redeuntibus, cumque Christo regnent. Eodem tempore statuit etiam primarios veræ Ecclesiæ hostes omnis ævi resuscitatum, &, inspectante toto martyrum redivivorum choro, cruciatum iri. Porro docet, mundum ineunte illo millennio conflagraturum, factaque expurgatione nova facie reproductum iri, in novoque hoc orbe habitaturos esse sanctos illos primæ resurrectionis participes factos. Ad hæc per mille annos illos capi jubet annos propheticos, hoc est, ex Autoris nostri supputatione, 360000 annos. Ac, ne nesciamus, initium regni hujus millenarii cadit in annum a Christo nato MMDLIV. Altero *Prolegomenorum* Capite in rerum apocalypticarum divisionem, nexum atque seriem inquiritur. Totius hujus capitis summa eo redit, ut Cl. Autor contendat, septem sigilla, tubas, tonitrua, phialas, describere duntaxat ultimæ periodi fata, adeoque nihil earum rerum jam completum, sed omnia ad ventura tempora esse referenda.

Sequitur *Paraphrasis Apocalypseos* secundum singula Capita. Hæc secundum hypotheses, in Prolegomenis expositas, contexta est. Quare hic non est, cur moremur. Indicandum illud unum ducimus, quod Autore nostro judice, *Cap. XIII, 18* per *numerum hominis 666* intelligatur *Vna Vera CathoLICa InfaLLIbILIs eCCLesIa.*

ANTONII DRIESSEN, ECCLESIASTÆ RHENO-Trajectini, Diatribe de principiis & legibus Theologiæ emblematicæ, allegoricæ, typicæ & propheticæ.

Tra-

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. van de Water, 1717, 4.
Alph. 1 pl. 14.

EJusdem, cujus Meditationes in Apocalypsin modo recensuimus, Rev. Autoris ab ingenio profecta est generalis hæc in Exegesin mysticam Introductio. Ac *primo* quidem *Capite* de sensu S. Scripturæ improprio agit, supponens, sacros Scriptores orientalium genio stylum suum accommodasse, variisque sub symbolis, imaginibus, metaphoris animi sui sensa repræsentasse. Cum vero quidam omnem Scripturam sacram convertant in allegoriam, alii ab allegorica & emblematica S. Scripturæ interpretatione nimium abhorreant, Noster certos ponit canones, ad quos allegorica divinorum librorum interpretatio sit exigenda. Scilicet sensum proprium deserendum, & emblematicum quærendum censet, (1) ubi proprius sensus sanæ repugnat rationi, e. g. cum Deo tribuuntur oculi, aures, manus; (2) ubi sensus proprius humilior foret, quam pro dignitate & scopo dicentis. Hinc in Parœmiis Salomonis per feminam Sapientiæ adversariam non capiendam esse putat meretricem proprie sic dictam, sed talem, qualis in Joannea Apocalypsi describitur. (3) ubi sensus proprius manifesto foret falsus, e. g. multis locis, ubi Babel & Ægyptus memorantur. (4) ubi pars aliqua orationis sensum emblematicum admittit, adeoque reliquæ etiam illius orationis partes, quæ eo respiciunt, improprio capiendæ sunt sensu, e. g. quia, interprete Paulo Apostolo, Psalmo *XIX*, 5 intelligitur *sonus Evangelii*, hinc ibidem *cælum, Solem, tugurium Solis* & *egressum ejus*, mystice Noster interpretanda existimat. (5) ubi sensus proprius ἀσύστατον infert, e. g. cum *Apoc. IV, 6* quatuor animalia *oculis repleta* leguntur. Adjicit duas observationes, quarum priore docet, interdum utrumque significatum, literalem pariter ac mysticum, orationi subesse, e. g. cum *Jes. LIII*, 4 Christus dicitur morbos nostros (cum corporis, tum animi,) tulisse; posteriori, interdum accidere, ut ante eventum constitui nequeat, propriore an mystico sensu verba sint capienda, e. g. de Elia ante Messiæ adventum in orbem venturo. Denique veram sensus mystici intelligentiam hauriendam esse docet ex analogia,

quæ

quæ intercedat inter rem literalem & mysticam, eruta per rectam sanæ mentis ratiocinationem & rerum naturalium scientiam. Quare & eorum sententiam, qui hic ad Ægyptiorum sacra aliarumque gentium symbola confugiunt, rejicit. *Capite II* sollicitum se præbet Cl. Autor de verbo prophetico intelligendo atque interpretando. Contendit hic, Christum & Apostolos in prophetiarum V. T. interpretatione & applicatione semper ferire scopum Spiritus Sancti, ac proinde eorum sententiam, qui prophetias V. T. in N. T. subinde per accommodationem tantum adduci credunt, tanquam Christianæ religionis fun-
p. 19. damenta subruentem repudiat. Objectionem, ex *Jesaiæ VII, 14* proferri solitam, ita solvit, ut statuat, omnino per virginem illam capi oportere Mariam Christiparam, sed per puerum *v. 16* memoratum intelligendum esse puerum a Propheta adductum, quem digito demonstrans Propheta dixerit: *Priusquam hic, quem videtis, puer noverit reprobare malum & eligere bonum, terra hac derelinquetur ab hostibus.* Hinc tradere aggreditur regulas in eruendis V. T. sensibus adhibendas. Scilicet ut verum prophetiæ subjectum detegamus, observari jubet illius *denominationem, prædicata*, & *contextum*. Sic e. g. ex phrasi: *sedere ad dextram DEI*, Psalmo CX, 1 patere dicit, ibi sermonem esse de Messia. Ceteras observationes eo pertinentes prætermittimus, properantes ad specimen explica-
53. tionis propheticæ, quod Autor exhibet in *Psalmum XCI.* Hic eorum subscribit sententiæ, qui hoc in Psalmo Christum ab inhabitante Deitate Deoque Patre confirmatum, erectum, tandemque omnibus *παθήμασι* ereptum, de malis & hostibus universis triumphantem agnoscunt. Quod autem subjectum hujus Psalmi sit Christus, probat, (1) ex eo, quod *v. 14* certa aliqua persona, non integer fidelium cœtus, sistatur: (2) quod illi personæ *v. 15 & 16* ejusmodi fiant promissiones, quæ sæpius aliis in locis Messiæ factæ leguntur: (3) quod illi personæ iisdem versibus tribuatur victoria, qualem nullus mortalium unquam reportaverit: (4) quod persona, de qua hic sermo est, describatur *v. 7* tanquam haud impar myriadi hominum: (5) quod *v. 3, 4, 5, 6* describatur tentatio omni humana tentatione major: (6) quod ipse

ipse Diabolus *Matth. IV* hunc Psalmum ad Messiam spectare, suppofuerit. Quod postremum argumentum, non obstante mendaci Satanæ natura, quanti ponderis sit, ostendit. An hæc argumenta lectoribus cordatis fidem sint factura, quod hic Psalmus de Messia agat, ipsi viderint. Quæ subsequitur totius illius Psalmi paraphrasis, eam mysticorum sensuum esse refertissimam, facilis est conjectura. Ne justo longiores simus, unam duntaxat inde repetemus ἐξήγησιν. Scilicet *v. 6* per *pestilentiam in caligine grassantem*, & *venenum in meridie vastans*, respici censet ad trihorium tenebrarum, *Matth. XXVII, 45* relatum, quo Satanas animam Jesu violentissime oppugnarit, & ab arcu infernali spicula omnia in eum emiserit, venenum omne exspuerit, extremo hoc tempore vel victurus vel vincendus. Sequitur ejusdem generis Commentarius ad *Psalmum XLI*, in quo rursus Cl. Autori nostro omnia de Christo dici videntur. Et quia quintus versus obstare videtur huic opinioni, quo quippe aliquis inducitur sua confitens peccata; hinc Cl. Autor statuit, eum, qui *v. 5* loquatur, esse Petrum, qui Christum quidem ter abnegarit, sed delicti hujus veniam oraverit suppliciter. Verba *v. 11: resuscita me*, tribuit animæ Christi a corpore separatæ, suamque cum corpore reunionem ex pacto poscenti. Id quod si somnium est, pium certe & argutum veniaque dignum somnium esse, vix quisquam diffitebitur. *Caput III de typico* inscriptum est *studio*. Ejus initio multis rationibus e Cocceji armario petitis probare studet, totum cultum divinum Mosaicum fuisse typicum: imo omnem historiam sacram Veteris Testamenti simul esse emblematicam rebusque spiritualibus prælusisse: ac dissentientes aliquot argumentis adortus oppugnat. Sed hic quoque exhibet exemplum interpretationis suæ typicæ, qua persequitur Exodi caput XXXIII. Verum non licet nobis hic morari, maxime cum nostratibus Theologis ejusmodi lusus ingeniorum non tanti æstimentur, quanti fortasse aliis. *Capite IV* de allegoria historiæ N. T. agit, ostendens primo, quid parabolas Christi interpretaturo sit observandum: deinde sistens explicationem parabolæ de œconomo injusto *Luc. XVI* exstantis, quæ huc redit. Putat nimirum Cl. Autor, Christum in ista parabola eos discipulorum

p. 45. (margin, beside "extremo hoc tempore…")
76. (margin, beside "gumentis adortus…")
93. (margin, beside "sit observandum…")

suorum respicere, qui antea fuerint publicani. Hinc per *divitem virum* intelligit Imperatorem Romanum, qui vectigalibus colligendis præfecerat publicanos. Hi cum haud fideliter redderent Cæsari, quæ collegerant, ad Cæsaris procuratorem delati merito metuebant, ne sibi munere suo ob id ipsum abdicatis misere vivendum foret, adeoque tabulis, in quibus cujusque facultates consignatæ & æstimatæ erant, immutandis amicos sibi conciliabant in posterum. Ille procurator (ita pergit Interpres noster,) artes hasce laudabat, (Christum enim talium fraudum laudatorem facere, iniquum ducit,) videns, Cæsarem defraudari, uti a se in majoribus, ita a publicano in minoribus. Denique Christus parabolam hanc concludens, ex Cl. Autoris interpretatione, vult, ut publicani bona injuste quæsita reddant, vel, si facultatibus affluant, fratri pauperi succurrant. Pergit Cl. Autor ad mysticum miraculorum Christi significatum, ac pro exemplo interpretatur historiam *Matth. VIII, 28.-34* descriptam. Scilicet per terram Gadarenorum, quæ partem constituebat Decapoleos, adumbratur, si Nostro credimus, regnum Antichristianum, ex decem regnis constans, & in ipso Ecclesiæ externæ territorio erectum, licet ad illius hæreditatem proprie non pertineat. Dæmoniacus ille est imago Papalis sive Antichristianæ turbæ, ab impuro spiritu actæ. Is Jesum appellans filium DEI altissimi pictura est Papalis Ecclesiæ, quæ licet corde abneget, ore tamen Christum confitetur & adorat. Idem dæmoniacus obviam Christo procedens repræsentat Papam Reformatoribus Ecclesiæ sese opponentem. Sed tamen uti a Dæmoniaco Christus expulit dæmonem, sic Reformatores a Papismo liberarunt permultos. Porcos, in quos permissu Christi se receperunt dæmones, Cl. Autor putat significare eos, qui post exortam Reformationis lucem, tamen erroribus Papæis tenaciter adhæserunt, a Satana præcipitandi in mare judiciorum divinorum, hoc est, in stagnum illud sulphureum. Absoluta hujus miraculi interpretatione mystica, Cl. Autor ostendere annititur, ipsi historiæ evangelicæ de Christi passione, sepultura, resurrectione & in cœlum reditu typicos subesse atque emblematicos sensus, & juxta mystice exponit Historiam de transformatione Christi in monte facta. *Capite*

pite V inquirit in sensum epistolarum Apostolicarum maximam partem propheticum, paradigmatis loco adjungens Commentarium mysticum in primam Joannis Apostoli epistolam, ex quo unum producemus atque alterum specimen. Igitur *Cap. 1 v. 8* verbis: *Si quis dixerit, se peccatum non habere*, innui putat cœtum Pontificiorum, qui neget, se habere peccatum, id est, se errare in rebus fidei posse atque a vera fide desciscere. Porro cum *Cap. II v. 15* dicitur: *Ne diligite mundum*, per *mundum* intelligi putat Ecclesiam Papæam. Ut paucis dicamus, in tota hac Epistola status Ecclesiæ Pontificiæ & Reformatæ, nisi forte fallitur Noster, graphice depingitur. Subnexa est Appendix, qua Mosis tabernaculum in typo & antitypo delineatur, hoc est, primo forma illius tabernaculi ex antiquitatibus Hebraicis diligenter exponitur, ac deinde mystici totius tabernaculi sensus investigantur. Nos hic subsistemus, recordati, nos *A. 1692 p. 319 sqq.* Witsii librum de ejusdem tabernaculi mysteriis recensuisse.

LA VERITE SANS REPLIQUE, hoc est, *VERITAS OMNI EXCEPTIONE MAJOR.*

Amstelodami, sumtibus Autoris, 1716, 8.

Pl. 8.

Constat hic libellus tribus Dissertationibus, quarum *prima* ostenditur, Messiæ adventum inde ab exordio mundi prædictum fuisse, ac, Jesum nostrum esse illum Messiam, ex vaticiniorum de eo exstantium complemento demonstratur. *Altera* de Antichristo agitur, ac vaticinia Danielis, Pauli, & Joannis de Antichristo ad Romanum Papam applicantur. Inter hæc negatur, Petrum unquam Romam venisse, adeoque Vicariatus Petri, quem sibi Papæ tribuunt, exploditur, addito judicio, Papas sagacius facturos fuisse, si Pauli se vicarios jactassent, quem certum sit divinitus constitutum fuisse doctorem gentilium, cum Petro duntaxat Judæorum conversio fuerit commissa. Præterea putat Autor, Antichristum Romanum penitus destructum ejusque regnum abolitum iri. Obiter etiam statuit, facultatem remit-

tendi peccata ita a Christo tributam esse Apostolis, ut ad sequentes Ecclesiæ doctores illud privilegium non spectet. *Tertia* eademque postrema Dissertatione absolutum DEI decretum homines alios salvandi, alios damnandi, defenditur.

J. H. SCHEDIASMA DE TRAJECTORIIS datæ Seriei Curvis ad angulos rectos occurrentibus: continens solutionem generalem Problematis in Actis Erud. 1698 p. 471 primum propositi & in Actis Anni superioris p. 226 iterati.

ETsi Autor quidam Anonymus, cujus tentamen solutionis in Transactionibus Londinensibus circa hoc problema editum ab Amico accepi, satis abjecte de hoc Problemate sentire videtur, sub prætextu, quod nullius sit utilitatis, non tamen id impedit quominus solutionem ejus generalem hoc loco sim addicturus, tum quia elegans mihi videtur problema, tum etiam quia Amicus optimus id a me exegit. Sed priusquam eam exponam, juvabit Autoris Anonymi textum, quo problema solvere tentavit, attulisse. „Natura curvarum secandarum, inquit ille, dat tangentes earum ad intersectionum puncta quæcunque: & anguli intersectionum dant perpendicula curvarum secantium; & „perpendicula duo coeuntia per concursum suum ultimum „dant centrum curvaminis curvæ secantis ad punctum intersectionis cujuscunque. Ducatur abscissa in situ quocunque commodo, & sit ejus fluxio unitas, & positio perpendiculi dabit fluxionem primam ordinatæ ad curvam quæsitam pertinentis, & „curvamen hujus curvæ dabit fluxionem secundam ejusdem ordinatæ. Et sic problema semper deducetur ad æquationes, „Quod erat faciendum.

Autor ob inutilitatem, quam causatur, hujus problematis, hæc præcepta nullo exemplo illustrare dignatus est, quare ea tentamen potius solutionis vocavi quam solutionem ipsam; imo tentamen istud, ut ut semper ad æquationem ducat, in curvis secandis transcendentibus, quarum indoles aliter quam per æquationes differentiales exprimi nequit, successu semper destituetur, quia

quia centrum curvaminis curvæ secantis necessario semper datur per quantitatem tres indeterminatas earumq; elementa involventem, ex qua etsi ope æquationis differentialis curvæ secandæ, cujus modulus tertiam præbet indeterminatam juxta coordinatas curvæ, hæc tertia indeterminata ejici potest, ejici tamen non poterit moduli elementum, nisi in æquationes identicas incidere velis. Per *modulum* hic intelligo lineam, quæ respectu unius ejusdemque curvæ secandæ est constans, sed in diversis curvis ejusdem speciei diversæ magnitudinis. Itaque Autoris methodus non est generalis, sed ad solas curvas algebraicas aut simplicissimam ex transcendentibus restringenda, id insuper incommodi habens, quod laboriosissimo semper calculo centrum curvaminis invenire atque adeo ad secundas fluxiones descendere jubeat præter necessitatem; quod secundum *Conterranei* cujusdam sui statutum non minus est erroneum quam Problema quoddam construere velle per curvam magis compositam quam necessitas requirit. Videatur Tom. 8 Diarii Hagiensis p. 421 in fine. Dico Autorem nostrum citra necessitatem ad secunda differentialia delabi, cum certum sit, ope canonis mox afferendi & ad transcendentes curvas æque ac algebraicas sese extendentis, semper æquationem differentialem primi gradus inveniri posse pro trajectoria curvas secandas ad angulos rectos trajiciente. Canon vero ita habet:

In æquatione differentiali curvarum secandarum permutatis coordinatarum elementis, alterutro tamen cum signo mutato, eliciatur valor moduli *ex æquatione post hanc permutationem orta, inventusque moduli valor in æquatione curvæ secandæ finitis quantitatibus expressa substitutus, suppeditabit æquationem differentialem Trajectoriæ quæsitæ.*

EXEMPLUM I. *Invenire Trajectoriam Hyperbolarum ex eodem centro latereque transverso describendarum.*

Sint a semilatus transversum, c semiaxis conjugatus qui, cum in diversis hyperbolis diversæ sit magnitudinis, pro *modulo* sumi debet, x abscissæ & y ordinatæ. Æquatio hyperbolarum erit $ayy = cxx - aac$, in cujus differentiali $aydy = cxdx$ permuto ele-

menta coordinatarum scribendo pro dx, dy & pro dy, $-$dx, scilicet dx cum signo mutato, & provenit $cxdy = -aydx$, adeoque valor moduli $c = -aydx : xdy$ in æquatione $ayy = cxx - aac$, præbet æquationem differentialem primi gradus $ayy = -axxydx + a^3 ydx : xdy$ trajectoriæ quæsitæ, quæ debitis reductionibus contrahitur in $ydy = -xdx, + aadx : x$, cujus integralis est $yy = bb - xx + 2aalx - 2aalb$, ponendo lx & lb pro logarithmis linearum x & constantis b, quæad amussim convenit cum ea quam Doctiss. Nic. Bernoulli Johannis Celeberrimi Viri dignissimus Filius dedit in Actis 1716 p. 228.

EXEMP. II. *Invenire Trajectoriam curvarum hac æquatione* $x^3 + y^3 = axy$ *expressarum.*

Curvæ æquatio differentialis ex $3xxdx + 3yydy = aydx + axdy$, in qua scribendo pro dx & dy respective dy & $-$dx, invenitur $3xxdy - 3yydx = aydy - axdx$, atque adeo $a = 3xxdy - 3yydx : ydy - xdx$, qui valor in æquatione $x^3 + y^3 = axy$ substitutus, destructus destruendis & omnibus ad unam æquationis partem dispositis, præbebit $x^4dx - y^4dy + 2x^3ydy - 2xy^3dx = 0$ æquationem differentialem primi gradus pro trajectoria quæsita, in qua æquatione etsi indeterminatæ separari possunt cum suis elementis, huic tamen reductioni, brevitatis studio non immorabor.

EXEMP. III. *Invenire Trajectoriam Logarithmicarum per datum positione punctum transeuntium & communem asymptotam habentium.*

Æquatio earum differentialis $ydx = ady$, reducitur ad $dx = ady : y$ & integrando $x = aly$, in prima vero permutatis dx & dy cum dy & $-$dx, fiet $ydy = -adx$ & $a = ydy : -dx$, qui valor in æquatione $x = aly$ substitutus dat æquationem $-xdx = ylydy$ differentialem primi gradus Trajectoriæ quæsitæ.

Similis est processus in omnibus aliis curvis algebraicis a trajectoria orthogonaliter secandis, & in illis ex transcendentibus quarum æquationes differentiales in alias finitis quantitatibus expressas mutari possunt, ita tamen ut quantitates transcendentes quibus constabunt modulum non involvant, ut in exemplo præ-

præcedenti. Etsi vero canon noster hærere videtur in aliis curvis transcendentibus, quarum æquationes differentiales ita comparatæ esse videntur ut nequeant quantitatibus finitis ut ut transcendentibus exprimi quibus modulus non involvatur, nihilominus tamen ex exemplo sequenti constabit, ad eas omnino sese extendere levi scilicet facta substitutione novæ cujusdam indeterminatæ loco alterutrius illarum quibus curvæ secandæ æquatio differentialis constat.

EXEMP. IV. *Invenire Trajectoriam curvarum circa eundem axem descriptarum & per datum in axe punctum transeuntium, hancque communem proprietatem habentium, ut in singulis, normalis curvæ ad axem terminata sit ad respectivum radium osculi in data ratione* m *ad* 1.

Æquatio differentialis hujus curvæ est quæ habetur numero I.

$$dx = y^m dy : \sqrt{(a^{2m} - y^{2m})} \quad \text{Æqu. I.}$$

loco ipsius y scribo valorem N. II & adu : b pro dy in æqu. I fietque - - - $y = au : b$ - - Æqu. II.

$dx = adM : b$, ponendo ad abbreviandum valorem dM qui in æqu. III. - - $dM = u^m du : \sqrt{(b^{2m} - u^{2m})}$ - - III.

adeoque integrando $dx = adM : b$, elicitur æquat. IV. - - - - - - - $M = bx : a$ - - - - IV.

In æqu. I permutatis coordinatarum elementis more solito, fiet $dy = -y^m dx : \sqrt{(a^{2m} - y^{2m})}$, ex qua elicitur $a^m dy = y^m ds$ posita $ds^2 = dx^2 + dy^2$, vel facta $ds : dy = p : b$, - - - - - - - - - $a = b^{-1:m} p^{1:m} y$ - - V.

Hinc ex æquationibus II & V elicitur - - - $u = b^{m+1:m} p^{-1:m}$ - - - VI.

& differentiando - - - - $du = -\frac{1}{m} b^{m+1:m} p^{-m-1:m} dp$ - - VII.

Substitutis in æqu. III valoribus u & du ex VI & VII, invenietur:

$$dM = -\frac{1}{m} b^{2m+1:m} p^{-m-1:m} q^{-1} dp \text{ - - VIII.}$$

ponendo in præcedenti VIII; $q = \sqrt{(pp - bb)}$.

Substituendo in æqu. IV valorem a ex Vta, fiet - - - - - - $M = b^{m+1:m} p^{-1:m} x y^{-1}$ - - - - IX.

& dif-

& differentiando - - - $dM = (-\frac{1}{m} p^{-m-1:m} xy^{-1} dp + p^{-1:m} y^{-1} dx - p^{-1:m} xy^{-2} dy). \, b^{m+1:m}$. X

Jam ex æquationibus VIII & X elicitur alia, quæ multiplicata per $b^{-m-1:m} p^{1:m} qy^2$, & omnibus membris ad unam æquationis partem rejectis, præbet - - - $byydp - qxydp + mpqydx - mpqxdy$. XI.

Æquationis XI integralis est $bx + qy = y^m p : c^{m-1}$, in qua si loco magnitudinum b, q & p substituam elementa dy, $-dx$ & ds quæ ipsis in eodem ordine proportionalia sunt, mutabitur in $xdy - ydx = y^m ds : c^{m-1}$. XII.

Et hæc XII. est æquatio differentialis primi gradus Trajectoriæ quæsitæ, Q.E.I.

Coroll. Si $m = \frac{1}{2}$, æquatio prima abit in $dx = dy\sqrt{y} : \sqrt{(a-y)}$ æquationem Cycloidis, cujus integralis est $x = A - \sqrt{(ay-yy)}$, posita $A = \int \frac{1}{2} ady : \sqrt{(ay-yy)}$, adeoque A est arcus circularis cujus diameter a, & sagitta y. Æquatio quinta præbet hoc casu $abb = ppy$ seu $ady^2 = yds^2$, ex qua eliciuntur $ds = dy\sqrt{ay} : y$, & $dx = -dy\sqrt{(ay-yy)} : y$; quare hi valores in æquatione XII ad hunc casum applicata $xdy - ydx = ds\sqrt{cy}$, substituti dant $x + \sqrt{(ay-yy)} = \sqrt{ac}$ vel $x = \sqrt{ac} - \sqrt{(ay-yy)} = A - \sqrt{(ay-yy)}$ adeoque $A = \sqrt{ac}$. Hoc est, si in circulo generatore cujuslibet Cycloidis abscindatur arcus ad basin cycloidis terminatus qui sit medium geometricum inter diametrum circuli *a* & datam rectam *c*, linea per alterum arcus terminum ad basin cycloidis parallela, cycloidi occurret in quæsitæ trajectoriæ puncto, & hæc ipsissima est constructio, quam Celeberrimus Bernoulli dedit pro sua *Synchrona* in Actis 1697. Est itaque Synchrona Bernoulliana & Trajectoria una eademque curva & utriusque æquatio differentialis $xdy - ydx = ds\sqrt{cy}$.

Indicandum esset, qua ratione methodus nostra applicanda sit, cum trajectoriæ quæruntur, quæ curvas secandas in quolibet dato angulo secant, id vero ut ut facile ex præcedentibus colligi possit, alii tamen schediasmati una cum aliis huc pertinentibus reservabimus.

PRO-

PROBLEMA POSTHUMUM AB INCOMPARABILI Viro Perillustri Dn. GODEFRIDO GUILIELMO Lib. Bar. de LEIBNIZ mense Dec. A. 1716 paulo ante mortem suam missum & commissum Solutioni R. P. AUGUSTINI THOMAE a S. JOSEPHO Ordinis Scholarum Piarum Decani.

$$bx + 1 = yy.$$

IN quo b est numerus datus quicunque integer possibilis, x & y quaesiti hac lege, ut y semper maneat minor quam b. Petitur ejus solutio in integris toties, quoties fieri potest.

In hoc Problemate, ut ut leve, breve, ac facile appareat, latent non contemnenda arcana hactenus Arithmeticis incognita, ut in sequentibus solutionibus patebit. Itaque sit

Solutio Ima pro omnibus numeris possibilibus constans & unica, omnium facillima. Ponatur $b - z = y$. erit $b^2 - 2bz + z^2 = yy = bx + 1$. Si itaque z supponatur $= 1$. erit $b^2 - 2b = bx$, & $b - 2 = x$, & $b - z = b - 1 = y$. Unde colligitur numerum datum b non posse minorem esse ternario, licet possit esse major atque major in infinitum, ad quos omnes sese extendit haec unica solutio; ita ut in quovis numero a 3 incipiendo verum sit $b - 1$ esse $= y$. & $b - 2 = x$. Verum quia Problema innuit pro quibusdam numeris plures Solutiones seu Variationes, quam hanc unicam, nempe toties, quoties fieri potest; idcirco, ne quaerantur Variationes frustraneae, operae pretium erit praescire, quot Variationes patiatur num. b. Quare fit

Praeliminare Universale.

Omnis numerus b integer a 3 inclusive usque in infinitum ex diligenti scrutatione naturae numerorum observatus est habere solutiones seu variationes vel unicam tantum, vel 3. vel 7 vel 15. vel 31. vel 63. &c. & hac in infinitum progressione, quae sic propagatur: Unitas dupla $+ 1 = 3$. hujus duplum $+ 1 = 7$. duplum $+ 1 = 15$. duplum $+ 1 = 31$. duplum $+ 1 = 63$. &c. in infinitum.

Regula 1. Omnes numeri primi, & eorum potestates qua-

 lescun-

lescunque unicam habent solutionem. Ut 3. 9. 27 (5. 25. 125) 7. 49. 343. 2401 &c. &c.

Regula 2. Omnia producta duorum diversorum primorum numerorum, aut duarum potestatum qualiumcunque a diversis primis ortarum, aut permistim numeri primi cum potestate alterius primi tres habent solutiones, seu variationes. Ut 15 ex 3 per 5. 21 ex 3 per 7. 35 ex 5 per 7. 225 ex 9 per 25. 675 ex 27 per 25. 45 ex 5 per 9. 189 ex 7 per 27 &c.

Reg. 3. Omnia producta trium diversorum primorum, aut trium potestatum quarumcunque a diversis primis ortarum, aut permistim, 7 habent solutiones seu variationes. Ut 105 productum a 3, 5, 7. 33075 a 49, 25, 27. 735 a 3, 5, 49 &c. Atque ita porro producta ex quatuor diversis primis solutiones habent 15 ex quinque 31. ex 6, 63 &c. semper uno gradu in præcedenti Præliminari plures &c.

Reg. 4. Dupla numerorum seu productorum in prioribus tribus Regulis non immutant, neque augent numerum solutionum. Quadrupla vero attollunt uno, & octupla duobus gradibus. Sic quadrupla Iæ Reg. 3. 9. 5 nempe 12. 36. 20 &c. habent tres, & octupla 24. 72. 40 &c. 7 solutiones. In Reg. 2da 15. 21 quadrupla 60, 84 habent 7. & octupla 120, 168 &c. 15 solutiones. In Reg. 3a 105. 735 quadrupla 420, 2940 &c. habent 15 & octupla 840, 5880 &c. 31 solutiones. Sic quadrupla productorum ex quatuor primis habent 31 & octupla 63 solutiones &c. neque ultra octuplum altius ascenditur. Nam licet 24 octuplum ipsius 3 admittat 7 solutiones, tamen sedecuplum 48 non admittit plures. Quod & proportionaliter de aliis intelligendum est.

Reg. 5. Numerus 4 habet unicam solutionem, ejus duplum 8 tres, neque porro ascenditur. Hinc 16. 32. 64. 128 &c. in infinitum tres tantum habent solutiones. Præsuppositis admirandis hisce numerum proprietatibus sequitur

Solutio 2da.

Exhibens in specie solutiones possibiles omnium numerorum b. per quadrata.

bx+1

$bx+1=yy$. Ergo $x=\frac{yy-1}{b}$. Hæc æquatio nos docet ex Tabula quadratorum Neperi vel alterius Autoris excerpenda esse inter b & bb tot quadrata quot solutiones seu variationes recipit num. datus b, & quidem talia, quæ abjecta unitate exacte dividi possint per b ad habendos valores x & y.

Proponatur $b=7$. qui cum sit num. primus, unicam habet solutionem ex Reg. 1. ideoque unicum tantum quadratum intermedium inter b & bb, hoc est, inter 7 & 49 quod -1 dividi possit exacte per $b=7$. nempe $36=yy$. unde $yy-1=36-1=35$. ideoque $\frac{yy-1}{b}=\frac{35}{7}=5=x$, & $y=b$ rad. □ ex 36. Quod idem per I. solutionem invenitur. Ubi notandum pro iis numeris, qui unicam tantum habent solutionem, semper assumendum esse tantum quadratum proximum ante bb, ut hic 36 ante 49.

Sit $b=15$ habens tres solutiones ex Reg. 5. $bb=225$. ideoque tria apta quadrata intermedia inter 15 & 225 quæ -1 dividi possint per 15 seu per 3 & 5. nempe 16. 121. $196=y^2$. quæ -1 sunt 15. 120. 195 & divisa per 15 exhibent 1. 8. 13 pro x. pro y vero sunt 4. 11. 14. radices excerptorum quadratorum.

Sit $b=24$ habens 7. solutiones ex Reg. 4. ideoq; 7 apta quadrata intermedia inter b & bb, seu inter 24 & 576. quæ -1 dividuntur per 24 seu per 3 & 8. nempe 25. 49. 121. 169. 289. 361. 529. quæ -1 sunt 24. 48. 120. 168. 288. 360. 528. divisa per 24 dant 1. 2. 5. 7. 12. 15. 22. pro x. pro y vero 5. 7. 11. 13. 17. 19. 23. radices dictorum quadratorum. Ubi notandum ultimum quadratum ex intermediis inter b & bb semper esse aptum solutioni. Et hæc methodus operandi per quadrata est brevissima & facillima pro numeris, qui patiuntur plures solutiones seu variationes, quam unam; si tamen Tabula quadratorum tam procul extensa sit usque ad bb. Quodsi non, utendum erit Factoribus dati numeri b. Ideoque sit

Solutio 3tia per Factores.

Definitio. Factores vocantur duo quicunque numeri, qui simul

mul multiplicati producunt datum numerum b. Habentque quipiam numeri tantum unum par factorum, quales sunt omnes primi, quipiam plura, ut omnes compositi. Sic 3. factores habet 1. 3. & c. 12 habet factores 1 per 12. & 2 per 6. & 3 per 4.

Operatio. $bx+1=yy$. Ergo $bx=yy-1$ quod producitur ab $y+1$ per $y-1$. & sic exprimitur: $y^2+1 * y^2-1$. quare $x=\frac{y^2-1}{b}=\frac{y+1 * y-1}{b}$. quia igitur y^2-1 duos habet factores $y+1$ & $y-1$. quorum differentia semper $=2$. idcirco & b dirimendum est in duos factores, quorum unus exacte dividat $y+1$. alter $y-1$. Porro hi factores vocentur m & n. stabitque operatio sic:

$$\frac{y+1}{m} \text{ fit} = \text{quotienti } z$$

$$\& \frac{y-1}{n} \text{ fit} = \text{quotienti } v$$

$$\text{ideoque } y+1 = mz$$

$$\& y-1 = nv$$

$$\text{mutuo ductu } y^2-1 = mnzv = bx. \text{ est autem } mn=b$$

$$\text{ideoq; } zv=x. \text{ \& y jam supra notum est.}$$

Ex his formatur in numeris hic processus: Esto $b=7$. factores $1=n$. $7=m$. & cum b semper petatur major quam y, non poterit hic $y+1$ majus esse, quam $b+1=7$. & $y-1=b-1=5$. hinc

$$\frac{y+1}{m}=\frac{7}{7}=1=z$$

$$\& \frac{y-1}{n}=\frac{5}{1}=5=v$$

$$\text{atque ita } zv=5=x. \ \& \ y=6.$$

Sit

Sit $b = 12$. habet ex Reg. 4. tres solutiones, Factores m. n

	m.	n
vel	n	m
	1.	12
	2	6
	3	4

Hic $y+1$ & $y-1$ sumendi sunt tales numeri, ut unus per m, alter per n exacte dividatur, nempe $\frac{y+1}{m} = \frac{12}{12} = 1 = z$. & $\frac{y-1}{n} = \frac{10}{1} = 10 = v$

hinc $zv = 10 = x$. & $y = 11$. Sequitur

Sit $\frac{y+1}{m} = \frac{6}{6} = 1 = z$. & $\frac{y-1}{n} = \frac{4}{2} = 2 = v$

hinc $zv = 2 = x$. & $y = 5$.

Sit $\frac{y+1}{m} = \frac{8}{4} = 2 = z$. & $\frac{y-1}{n} = \frac{6}{3} = 2 = v$

hinc $zv = 4 = x$. & $y = 7$.

Sunt itaque pro num. $b = 12$. tres solutiones seu variationes pro x. pro y.

pro x.	pro y.
2	5
4	7
10	11

Notandum hic occurrere quæpiam compendia. Primo si unus factorum sit 2 & alter ejus confactor numerus par, simpliciter sic locantur:

8 divisum per 2 fit 4
6   6   1
4   2   2

$\left.\begin{matrix} 4 \\ 1 \\ 2 \end{matrix}\right\}$ $4 = x.\ 7 = y.$ $2 = x.\ 5 = y.$ Quod & cum factore 4 practicatur.

2do. Cum præter Im. valorem $y = 11$. reliqui duo sint 5 & 7 simul $= 12 = b$. tunc habito minori 5 habetur illico alter major 7 per subtractionem 5 a 12.

3tio per Crucem sic: $y+1 = 6$ div. per 6 est 1. $2-1=1$. 2 per 4 ductum dat $8 = y+1$

$\times$ $\times$

$y-1 = 4$ 2 $2.\ 6-2=4$. 1 per 6 $6 = y-1$

 Esto

Esto nunc datus num. b = 24. habens ex Reg. 4 septem solutiones

Factores m. n		y+1 = 24	divisum per 24 fit			
vel n. m		y−1 = 22		1	1	} 22 = x. y = 23
				1	22	
1.	24	&c. 14		2	7	} 7 = x. y = 13
2.	12	12		12	1	
3.	8	10		2	5	} 5 = x. y = 11
4.	6	8		4	2	} 2 = x. y = 7
		6		6	1	
		4		4	1	} 1 = x. y = 5

NB. nunc per Crucem resumantur factores 4.6

sic : 4 × 2. 2 a 6 rest. 4 ductum per 4 fit 16 div. per 4 fit 4 } 12 = x. y = 17
6 × 1. 1 a 4 × 3 — 6 — 18 — 6 — 3
4 × 1. 1 a 6 × 5 — 4 — 20 — 4 — 5 } 15 = x. y = 19

Hic per superiora compendia 1m. & 3tium processum est, & factores 2.12 dederunt duos, 4. 6 vero quatuor valores, & 1, 24 unum.

Superest, ut per 2dum compendium operemur. Eximantur tres minores valores y.

Sic: Valor	b = 24	24	24	
Min. valores	y = 5	7	11	Subtr.
Maj. val.	y = 19	17	13	ut supra

y+1 = 20	div. per	4 fit	5	} 15 = x
y−1 = 18		6	3	} 12 = x
&c. 16		4	4	
14		2	7	} 7 = x
12		12	1	

Per hoc compendium tollitur dimidius labor Operationum.

Proponatur jam exercitii causa b = 1716 numero Anni, quo mihi D. Proponens jam lecto detentus hoc Problema solvendum commisit. Hic num. ex Reg. 4 recipit 15 solutiones seu variationes, quia quadruplus est producti trium primorum 3.11.13.

Facto-

Factores: m. n vel n. m					
1. 1716	y+1 = 1716 div. per n =	1716 fit	1	} 1714 = x.	y = 1715.
2. 858	y−1 = 1714	m = 1	1714		
3. 572	y+1 = 858	858	1	} 428 = x.	y = 857.
4. 429	y−1 = 856	2	428		
6. 286	&c. 288	6	48	} 48 = x.	y = 287.
11. 156	286	286	1		
12. 143	156	156	1	} 14 = x.	y = 155.
13. 132	154	11	14		
22. 78	132	132	1	} 10 = x.	y = 131.
26. 66	130	13	10		
33. 52	572	572	1	} 190 = x.	y = 571.
39. 44	570	3	190		
NB. Aptissimi fa-	728	52	14	} 308 = x.	y = 727.
ctores sunt, qui in	726	33	22		
divisione profe-	704	44	16	} 288 = x.	y = 703.
runt unitatem,	702	39	18		
cum fieri potest.					

b = 1716 1716. 1716. 1716. 1716. 1716. 1716.

Min. valores y = 857 727. 703. 571. 287. 155. 131. subtr.

Maj. valores y = 859 989. 1013. 1145. 1429. 1561. 1585. Rest.

	y+1 = 860 divisum per	2 fit	430	} 430 = x.	y = 859.
	y−1 = 858	858	1		
Hic adhibentur ii-	&c. 990	33	30	} 570 = x.	y = 989.
dem factores, qui	988	52	19		
supra pro minori-	1014	39	26	} 598 = x.	y = 1013.
bus valoribus adhi-	1012	44	23		
biti fuerunt.	1146	3	382	} 764 = x.	y = 1145.
	1144	572	2		
	1430	286	5	} 1190 = x.	y = 1429.
	1428	6	238		
	1562	11	142	} 1420 = x.	y = 1561.
	1560	156	10		
	1586	13	122	} 1464 = x.	y = 1585.
	1584	132	12		

Hoc compendio qui volet uti, poterit illud quoque adhibere in pragmatia solutionis datae per quadrata.

Demum

Demum b=840 habens ex Reg. 4ta 31 solutiones exercitio Lectoris relinquimus. Ubi quærendi prius erunt 15 minores valores pro x & y. majores 15 habentur per subtractionem. Maximus denique valor est $b-1=829=y$. & $b-2=838=x$.

Conclusio.

Atque ita videmur intentum Perill. Dn. de Leibniz assecuti, quod erat, ut per hoc ultimum suum, nunc posthumum Problema Arithmeticam altius attolleret, & rariora sub eo contenta arcana & artificia, hactenus omnibus Arithmeticis incognita, eruditiori Seculo patefaceret. Hoc vero suum laudabile propositum ægritudine & morte præventus exequi nequiit. Idcirco ab eodem per epistolam specialem Hanovera requisiti illud pro virili nostrum effectum ad conservandam immortalis Viri gloriam deduximus. Nam

Dignum laude Virum Musa vetat mori.
Hor. Lib. 4. carm. Ode 8.

Hornæ Austriæ 22. Apr. 1717.

NOTITIA DE HISTORIA BRUNSUICENSI, quam edere paraverat G. G. LEIBNITIUS.

DE Historia sua Brunsuicensi sequentia in scheda annotata reliquit Illustris *Leibnitius*:

Annales originum Brunsuicensium complectentur res Imperii occidentis ab initio regni Caroli Magni usq; ad finem Henrici II Imperatoris, & ita ab anno Domini 769 usque ad A. D. 1025. In iis habebuntur antiquitates Saxonicæ ad stirpem Witikindeam, res superioris Germaniæ ad stirpem Welficam, res Longobardicæ ad stirpem veterum Ducum & Marchionum Tusciæ & Liguriæ spectantes. Ab his enim omnibus Duces Brunsvicenses sunt orti, & regiones habuerunt, itaque totius Imperii Historiam per illa tempora explicari necesse fuit. Et post res Imperatorum ex stirpe Carolina describentur res quinque Imperatorum vel Regum veteris lineæ Brunsuicensis, nempe Henrici Aucupis, trium Ottonum & Henrici secundi, in quæ tempora incidunt etiam ceteræ origines.

Præ-

Præmittetur his Annalibus quædam differtatio de antiquissimo harum regionum statu, qui ante Historicos ex naturæ vestigiis haberi potest; & alia de migrationibus gentium, præsertim quæ in has regiones venere. Et subjicietur Annalibus deductio Genealogica Guelfica seu Brunsuicensis ad nostra usque tempora ex Tabulariis eruta, brevem sed accuratam familiæ totius Historiam complexa, eminentium familiarum, velut Gibellinæ, Austriacæ veteris & novæ, Andegavensis, Anglicæ, Schirensis seu Bavaro Palatinæ &c. Genealogiis longe melius quam hactenus constitutis. Per documenta etiam constituetur exacte Chronologia Seculi noni & decimi cum parte octavi & undecimi, quæ hactenus miris tenebris involuta fuere, adjecta etiam Differtatiuncula, quæ inscribetur: Flores sparsi in tumulum Papissæ, ubi novis illatis in Historiam luminibus fabula illa explodetur, quæ solis hactenus tenebris Chronologicis se tuebatur. Denique ausim dicere, nihil tale ad Historiam mediam hactenus prodiisse, in quo tam multi sunt sublati errores in Imperii rebus per Germaniam Italiamque, & res in clariore luce positæ. Bina erunt volumina in folii forma, ut vocant, Tabulis æneis veterum monumentorum, documentorum, sigillorum, numismatum ornata.

Ex literis Cl. *Eckhardti*, qui in munere Historiographi Domus Brunsuicensis *Leibnitio* successit, habemus, quod Vir illustris Tractatus de Naturalibus regionis tantum ideam quandam, quam animo conceperat, in schedis suis delineaverit; de migrationibus gentium vero nihil adhuc in chartam conjecerit. In ipsa Historia ab initio regni *Caroli* M. usque ad A. 1005 pervenit. Deductiones chronologicæ omnes, præter majores *Azonis* Marchionis, debentur studio *Eckhardti*, etiam reliqua supplebuntur, quæ adhuc desiderantur. Idem spem facit, fore ut duo Tomi priores, in quibus nodi difficillimi genealogici solvuntur & origines omnium familiarum illustrium in Europa explicantur, anno sequente in publicum prodeant. Cetera vero ab Anno Domini 1025 usque ad *Ottonem* primum Ducem Brunsuicensem & Luneburgensem ante quinquennium vix comparebunt.

MEMOIRES DU MARECHAL DE GRAMMONT, Duc & Pair de France &c.

i. e.

COMMENTARII HISTORICI DUCIS DE GRAMONT, Mareschalli, Paris Franciæ, in lucem editi a GRAMONTO, Filio ejus.

Amstel. sumptibus Societatis, 1717, 12 maj. Alph. 1 pl. 16.

ANtonius Gramontus, cujus elogium legitur in Perralti Viris Illustribus, vita autem & res gestæ hoc libro copiosius describuntur, A. 1677 æt. 73 defunctus, sub duobus Galliæ Regibus præcipuis regni negotiis aut interfuit, aut præfuit. Unde commentarii ejus historiam illorum temporum in multis juvant atque illustrant. A. 1625 adhuc juvenis duelli causa e Gallia profugus ad Tillium, Cæsarei exercitus ducem, se contulit. Hujus vestitum speciemque externam valde simplicem, & famæ tanti imperatoris minime respondentem invenit, quæ p. 12 lepide describitur: at paulo post eum non ex habitu, sed ex virtute æstimare didicit. Tuto deinde in patriam reditu impetrato, subito eminere cœpit, & anno 1636, cum Galli, post prælium Nordlingense, Bernhardo Vinariensi opem ferrent, bellumque Hispanis indicerent, exercitui una cum Turennio, campi mareschalli titulo, præfectus est, favore potissimum Richelii, quem erga se constantem usque ad mortem expertus est. Quæ ab hoc tempore Galli usque ad finem belli Germanici, in Belgio, Palatinatu, Alsatia aliisque locis opera ductuque ejus gesserunt, etiam aliunde nota sunt. A. 1649 turbis a Condeo principe excitatis domum revocatus perpetuo Regis & Mazarini, etiam in exilium ejecti, partes secutus est, & consilia cum Hispanis inita conturbavit. Cujus fidelitatis non exiguum fructum cepit, & a Mazarinio, in pristinam fortunam restituto, amplissimam gratiam retulit. Majoris momenti sunt, quæ Tomo II de duplici legatione Gramonti, in Germaniam & Hispaniam suscepta, memorantur. Nam primum A. 1657 Francofurtum ad Comitia Electoralia, post mortem Imp. Ferdinandi III indicta, una cum

Lion-

Lionneo missus est, ut Austriacis, quantum posset, negotium facesseret, &, ne Hispanis auxilia in Belgium submitterentur, impediret. In hac legatione primo omnium Electorem Palatinum, magna pecuniæ summa adeo ad voluntatem perduxit, ut chirographo, post finita comitia reddendo, ad omnia, quæ Galli vellent, juberentve, in illis facienda se obstringeret. Nec minus Electorem Moguntinum & Coloniensem, inter se reconciliatos, ad partes Gallicas adjunxit. Trevirensem vero & Saxonem, domui Austriacæ deditos, frustra tentavit: Brandenburgici legatos, quod non diffitetur, muneribus corrupit &, additis minis de Clivia ad Neoburgicum transferenda, permovit, ut suffragium suum Gallis commodarent. Electorem Bavariæ ipsius Imperii spe lactavit, ad quod ambiendum ille præcipue a conjuge sua, fœmina magni animi & gloriæ cupidissima, incitabatur, cujus ambitionem Gramontus, ope Musici cujusdam Itali, magnum gratiæ locum apud illum tenentis, quibus potuit modis aluit, atque adauxit, præterea etiam Egonis Comitis Furstenbergii opera ad Elect. persuadendum usus est. A mense Septembris usque ad finem Decembris omnia consilia Regis Galliæ eo spectabant, ut Elector Bav. Imperator eligeretur. Sed cum ipsi non tantum animi, quantum conjugi ejus, esse deprehenderet, ad Imperium capessendum, mutata sententia id unice egit, ut Leopoldo in capitulatione conditiones quam durissimæ & Gallicis rationibus utilissimæ præscriberentur. Et obtinuit certe, ut per Art. IV Duci Sabaudiæ Gallorum fœderato & amico satisfieret, per Art. XIII & XIV Imperatori potestas adimeretur ullam Hispanis contra Gallos opem ferendi, & per Art. XXXIX Duci Mutinensi societas cum Gallis inita fraudi non esset. Denique fœdus cum Electoribus Moguntino, Trevirensi, Coloniensi, Episcopo Monasteriensi, Philippo Wilhelmo Comite Palatino Rheni, Rege Sueciæ, ut Duce Bremensi, Ducibus Brunsuicensibus & Luneburgensibus, ac Landgrafio Hassiæ pepigit, ut pacem Westphalicam conjunctis viribus defenderent, & nullum militem contra Gallos missum per fines suos transire paterentur: quæ res non minimum momentum attulit ad pacem Pirenæam sequenti anno confectam. De singulis Electoribus adduntur

 judi-

judicia, Trevirenſi, Saxoni & Bavaro, qui fiſtulæ Gallicæ aures præbere noluerunt, minus æqua. Poſterior legatio Gramonto inprimis honorifica fuit, qua in Hiſpaniam miſſus eſt ad Mariam Thereſiam, ſponſam, Regi Galliæ, ut pace Pyrenæa convenerat, adducendam. Præter magnificum apparatum, quo ipſe Madriti, & ſponſa regia in finibus Galliæ excepta atque Lutetiam Pariſiorum a Ludovico XIV deducta eſt, totum regni Hiſpanici ſtatum, Senatus Regii & ſingulorum Collegiorum Aulicorum rationem, procerum, quos *Grandes* vocant, vitam, mores, ignaviam, ignorantiam, & libidinem breviter ac jucunde deſcribit. Præcipue tribunal Inquiſitionis, quo tota religio Hiſpanica & Regis *Catholici* titulus, velut Atlante cœlum, ſuſtinetur, p. 226 conſtituere, ait, ſex Conſiliarios Eccleſiaſticos, quorum eruditio ſit valde mediocris, ac præſidem, qui Inquiſitor Generalis dicitur, nihilo doctiorem (*pour le moins auſſi ignorant, que ſes adjutans*) quod vero ſcientiæ deeſt, id ſupplere confidentiam, & opinionem autoritatis ac ſufficientiæ prorſus incredibilem. Huic judicio convenit cognitio de omnibus rebus fidei, licet valde circumſcripta, & ad bullas Apoſtolicas, legesq; tribunalis adſtricta. Eidem ſubordinata ſunt tribunalia inquiſitionis inferiora, per provincias Hiſpanicas diſperſa, & p. 227 nominatim recenſita. Mazarini exitus, & mutata poſt illum aulæ Gallicæ ratio p. 271 ſqq. ob oculos ponitur, dum Rex ipſe gubernaculum Reipubl. ſuſcepit, nec quenquam amplius interiorum conſiliorum participem fecit, præter tres adminiſtros, Tellerium, quem in rebus bellicis, Lionneum, quem in negotiis externis, & Colbertum, quem in redituum cura adhibuit.

JO. GUILELMI BERGERI DISSERTATIONES Academicæ, varii argumenti, ex auctoritate publica ante hoc tempus ſcriptæ, jamque in unum conferri cœptæ, cum Antelogio ad Lectorem de proprio dicendi genere, atque Indicibus neceſſariis, cum Privilegio.

Vitembergæ, apud Sam. Hannauerum, & Lipſiæ, apud Heredes Groſſianos, 1717, 4.

Alph. 3 pl. 11.

Varii

VArii hæ Dissertationes argumenti sunt, ut vel ex inscriptione discimus, sed ab ipso tamen Cl. Autore divisæ potissimum in classes duas, quarum altera gratulandi complectitur argumentum, altera in celebritate funerum versatur. Ex priori classe, omissis ceteris, exempli gratia proferre placet Dissertationem numero quintam, ad religiosam Acroaterii Academici majoris, recens instaurati, dedicationem pertinentem, in qua Vitemberga a Jacobi Tollii[1], Belgæ, obtrectatione diligenter vindicatur. Istum in Auditorium Vitembergense ingressum quondam, tantum a memoria divini, quod emendatio religionis attulit, beneficii absuisse, Noster pronunciat, ut urbem illam negaret quicquam præter famam nominis habere, quo peregrini alliciantur: neque eo secius ipsum locum & amplitudine sua & imaginum elegantia ei perplacuisse, ut adeo non obscure prodiderit studium, locos externa potius specie quam vera sui dignitate æstimandi. *Cum autem non, ut Paullus Athenas obiens*, (ita loquitur Cl. Autor) *Aram Deo ignoto inscriptam hic reperiret, sed cerneret monimentum verbi cœlestis, ab oblivione vitioque hominum vindicati, neque id inani quadam rei sublatæ pictura, sicut Æneas ille, ruinas Trojæ contemplans cum sociis & lacrymans, verum manifesto religionis, quæ sacro fonte repurgata ad ultimas gentes dimanaverit, primum hic castigatæ, indicio signatum, cogitare profecto religiosius & poterat & debebat, quid quantumque divinitus huic demum sit Academiæ tributum, ut, si cetera desint cuncta, hæc certe, quæ illi relicta est soli, gloria, præsertim nullæ contaminata labe, atque avitæ sanctitatis propugnatione exemploque incorrupta, optimum quemque ad ejus amorem facile invitet.* Et paullo post, *Neque vero ipsi, quicum agimus, Batavo,* inquit, *vel voluptatem quam ex nostrarum picturis tabularum cepit, vel ipsius Pœciles, si quam, Atticæ illi similem, peregre aut domi viderit, statuis simulacrisque ornatæ, conspectum jucundissimum invidemus, neque ullis Belgii viretis ac nemoribus, aut ulla fontium salientium arte magnificentiaque sic oblectamur, quin alia ac potiori quadam tracti voluptate, in Sionis hujus versari jugis, Deique fontibus, viva neq; turbida redundantibus aqua, refici malimus.* Hactenus disertissimus Autor noster. Ad cujus

nunc illas quoque Dissertationes progredimur, quæ sunt in celebritate funerum ex autoritate publica conscriptæ. His variorum Clarissimorumq; hominum, qui Vitembergæ his temporibus obierunt, vitæ continentur & fata, ut Mich. Strauchii, Gothofr. Sperlingii, Jo. Georgii Neumanni, Jo. Bapt. Rœschelii, aliorum; imprimis vero celeb. Viri Conr. Sam. Schurtzfleischii. Hujus memoriæ destinata est Dissertatio nona, quæ liber potius quam Dissertatio videtur appellanda. Namque non modo de natali ejus, de patria, moribus, provinciis, peregrinationibus, de scriptis item, deque genere dicendi, de libris non editis, bibliotheca, re numaria, literarum commercio, in ista Dissertatione diligentissime exponit Noster, sed etiam ea doctrinæ liberalis ac latius fusæ præcepta, quibus ipse in politissimis Viri doctissimi scholis annos complures fuit innutritus, quam uberrime persequitur: componit eum cum Dionysio Longino Cassio, quem illa ætas, quæ Origine, Plotino, Porphyrio, horumque similibus floruit, tantæ affecit auctoritatis honore, ut in veterum scriptis, si quid a quoquam reprehensum foret, id quidem tum demum ratum firmumque haberetur, cum Longini esset sententia comprobatum, quiq; tanta ceteros æquales antecedebat gloria, ut spirans ævi sui bibliotheca & vivum quoddam Museum diceretur: atque, ut breviter dicamus, nihil omittit, quod ad veras, non ambitiose conquisitas, tanti Viri laudes pertinere videatur. Id autem non solum in hac, sed in ceteris etiam omnibus Dissertationibus magnopere contendit ac laborat, ut genere dicendi utatur recto, æquabili, aurium judicio dimenso, castigato, maximeque proprio, quod & amavit semper & imitandum, quoad potuit, exprimendumque duxit, ut adeo magni Schurtzfleischii, in cujus locum suffectus est, dignus plane atque idoneus successor habeatur. Ceterum eorum, quæ, demandata publice scribendi provincia, confecit, nunc quidem tantummodo partem edit: quæ reliqua sunt, si hæc intellexerit non displicuisse, propediem sese adjuncturum pollicetur. Restat ut de Antelogio ad Lectorem paucis videamus. Disputat in eo Cl. Autor de proprio dicendi genere. Ac primum quidem loquendi proprietatem magnopere collaudat, quam voces, rei cujusque ingenio ac designatio-

ni conjunctas, depromere, eoque verborum delectu, quid aut quemadmodum quodque sit intelligendum, declarare, ostendit. Tum minus facile nativam propriamque orationem confici, quam infucatam, & coloribus ambitiose quæsitis exornatam, fastuque turgentem inani, demonstrat. Post in tria eam genera distribuit, quippe cum, ex ejus sententia, potissimum cernatur, vel ab ultimis verborum incunabulis profecta, vel priuata singularique artificum appellatione inducta, vel sancita denique ipsa consuetudine: unam cum Græcis ἐτυμολογικὴν dicit, aliam τεχνικὴν, tertiam πολιτικὴν. Tandem singula genera aggreditur, copioseque, pro more, atque erudite eadem pertractat, quod ex ipso libro discere Lectorem satius putamus.

D. LAURENTII HEISTERI, ANAT. CHIrurg. ac Theor. Med. P. P. Altorfini, Academ. Cæsareæ & Reg. Berolin. Collegæ, Compendium Anatomicum, veterum recentiorumque Observationes & inventa brevissime complectens.

Altorfi Noric. literis Jod. Guil. Kohlesii, 1717, 4.
Plag. 17.

HUjus opusculi Autori Clarissimo, (cujus *scripta de Cataracta* in Actis Anni 1716 p. 526 & A. 1717 p. 267 recensuimus) propositum fuit totam rem anatomicam in novum, concinnumque, & quantum fieri potuit, accuratum compendium redigere, quia hujus artis scita nullo in libro ita conjuncta reperiuntur, ne tyrones magna cum molestia temporisque dispendio tot scriptores, qui anatomen auxerunt, evolvere necesse habeant, sed unico in libro brevissime omnia & cum selectu tradita reperire queant, quæ sparsim in tam multis libris fuissent quærenda.

Ut autem eo melius ostenderet, quid in hoc compendio præstiterit, in scenam produxit *Clariss. Verheyeni* Anatomiam, tanquam enchiridium Anatomicum recentissimum, & in Academiis usitatissimum: ex eoque demonstravit, hunc Autorem non solum quam plurimas pulchras scituque dignas observatio-

nes

nes omisisse, sed etiam adhuc erroribus multis scatere. In præfatione igitur multos recenset Autores Anatomicos, quorum observationes & inventa, imo integri libri, *Verheyenum* fugisse videntur: uti *Guil. Cowperi* scripta, *Keilii* Anatome corp. hum. *Drakii* Anthropologia, *Haveri* Osteologia, *Ridlejus* de cerebro, *Transactiones Anglicanæ*, aliaque scripta sermone Anglicano exarata, quia nusquam eorum mentionem facit. Ita eandem ob rationem nec relationes novisse videtur, quæ de his libris in *Ephemeridibus Gallorum*, *Actis* his *Eruditorum*, aliisque similibus scriptis jam diu Reipublicæ literariæ innotuerunt. Nec usquam meminit laborum Clariss. *Pauli*, quos impendit *Hornii microcosmo* illustrando, universæque arti Anatomicæ locupletandæ. Sic quoque omisisse dicitur *Swammerdamium* de utero, *Gagliardi* observationes de ossibus, *Bonclari* & *Lealis* de testibus, ejusdemque vesicularum seminalium curiosam resolutionem. Prætermisit quoque *Duvernejum* & *Valsalvam* de Aure, *Terraneum* de glandulis urellore, *Meibomium* de vasis novis palpebrarum, *Rivinum* & *Bartholinum* de ductu salivali glandulæ sublingualis, *Pacchioni* observationes de dura matre, *Peyerum* de glandulis intestinorum, *Nabothum* de Ovario novo, *Thebesium* de venis novis cordis, multaque, quæ *Vieussenius* & *Ruyschius* variis in scriptis ediderunt. Tacemus Autores, qui vel circa idem tempus, vel postea prodierunt, ut *Littrium*, *Alghisium*, *Fantonum*, *Blancum*, *Saltzmannum*, *Henningerum*, *Vercellonium*, *Brunium*, *Ettmullerum*, de ovario novo, aliosque, quorum observationes *Verheyenus* ne quidem tum cognoscere & in librum suum referre potuit.

Sed adhuc alios hujus compendii Autor errores a *Verheyeno* admissos observandos putat: & speciatim quidem contra hunc contendit, dextrum ventriculi orificium sinistro altitudine non æquale esse; sed dextrum sinistro esse inferius. 2 Valvulam pylori a Verheyeno male esse descriptam atque delineatam, ejusque situm non esse horizontalem, sed inclinatum ostendit, a dextro versus sinistrum. 3 Valvulam quoq; coli non esse circularem, prout a *Verheyeno* delineatur, sed longitudinalem, ex duabus membranis, quasi semilunaribus, e regione positis, compositam.

4 Lieni

4 Lieni tunicam duplicem adſcribit *Verheyenus*, quas quidem in vitulis adeſſe concedit Autor, ſed in homine tantum unicam reperiri affirmat, eamque ſatis tenuem. Et in hoc viſcere in univerſum pleroſque recentiores erraſſe ſcriptores, quod deſcriptionem lienis vitulini pro humano dederint, cum humanus nec cellulas nec venam perforatam aut cribriformem habeat, ut vitulinus. 5 Bilem in homine per unum eundemque ductum cyſticum in veſiculam felleam influere, & inde quoq; rurſus effluere poſſe, *Verheyenus* negat; quod vero Autor ex analogia veſicularum ſeminalium manifeſtum eſſe putat. 6 Capſulas atrabilarias in homine non ſitas eſſe inter renes & aortam, ut a *Verheyeno* delineantur, ſed ipſi renum parti ſuperiori ex parte incumbere, docet. 7 Proſtatas contra *Verheyenum* non ex duobus corporibus, ſed ex unico conſtare docet. 8 Glandem penis a *Verheyeno* peſſime eſſe deſcriptam indicat, 9 Globulos in mammis mox ſub cute pro glandulis a *Verheyeno* aliisque deſcriptos, Noſter ex pinguedine conſtare affirmat, eosque minime pro glandulis haberi poſſe: at in medio mammæ ſub pinguedine latere ſubſtantiam glanduloſam, brutorum uberibus haud abſimilem. 10 Arterias cordis coronarias ſub valvulis ſemilunaribus aortæ oriri tradit *Verheyen*; cum tamen ſupra eas oriantur. 11 Per foraminula, in ventriculos cordis hiantia, fermentum cordis excerni affirmat ille; Autor vero nil niſi ſanguinem venoſum ex cordis ſubſtantia per hæc foraminula influere affirmat. 12 Glandulam thyroideam non duplicem eſſe, ſed unicam Autor ſuſtinet contra *Verheyenum*. 13 Corpora globoſa aut ovata in corticali cerebri ſubſtantia, qualia a *Verheyeno* aliisque delineantur, ſe, cum *Ruyſchio*, nulla arte cognoſcere poſſe: ideoque talia ibidem dari negat. 14 Sic & cerebelli mirabilem fabricam, quæ ab Autore in Ephem. N. Cur. Cent. V Obſ. 82 & ex his in Actis noſtris Menſe Julio A. 1717 p 308, 310 exhibita eſt, male a *Verheyeno* aliisque repræſentari ait. 15 *Vias* a glandula pituitaria ad os vel nares, quas *Verheyenus* affirmat, Autor negat. 16 Muſculos palpebrarum, labrorum & oculorum a *Verheyeno* male eſſe deſcriptos docet, aliaque curioſa circa oculum ab illo aut omiſſa eſſe, aut male deſcripta, oſtendit. 17 In deſcriptione linguæ tunicam

eam reticularem, aliaque apud *Malpighium &c.* descripta, *Verheyenum* omisisse, & vasorum nervorumque linguæ nullam hic mentionem fecisse innuit. 18 Etiam circa ductuum salivalium, uvulæ & musculorum ossis hyoidis descriptionem Autor varios errores indicat. 19 Capiti infantis recens nati magnum processum mastoideum appingit *Verheyenus*, quem tamen in talibus prorsus deficere Autor affirmat. Ita & musculos quosdam capitis omisit, qui tamen a multis aliis jam descripti sint, & facile possint demonstrari: aliosque adhuc multos dicitur commisisse errores, quos vero ob prolixitatem hic enarrare non possumus.

His igitur causis adductus, se hoc compendium in usum studiosæ juventutis conscripsisse, ait, ut ex eo hactenus nota cognosci & addisci queant. In ipsa vero tractatione anatomiæ partium mollium præmisit succinctam osteologiam. Postea, subjuncta generaliori rerum anatomicarum notitia, ad partes molles progressum facit, ubi primum tegumenta corporis describit: deinde partes abdominis explicat; post has pergit ad thoracem, collum & caput: ac tandem ad systema arteriarum, venarum, nervorumque describendum progreditur; denique myologiam exhibet. In toto vero hoc compendio rem ita digerere studuit, ut plerumque singulas partes organicas, ut & systema arteriosum, venosum, & nervosum una in pagina, vel in duabus e regione positis, explicaverit, quo unico aspectu intueri queat Lector, quid in qualibet parte, aut demonstratione, notandum occurrat, id quod tam ad attentionem excitandam, quam memoriam juvenum adjuvandam multum conferre posse existimat. Cum itaque Autor in hoc compendio conscribendo omnes fere recentiores scriptores adhibuerit, eorumque inventa & observationes suos in loculos digesserit, concinnoque ordine disposuerit, & sic veteribus nova superaddiderit, libellus hic non tantum tyronibus, sed etiam doctioribus pro enchiridio commode inservire poterit; præsertim cum haud pauci linguarum exoticarum sint expertes, aut libros tales obtinere nequeant, aut alios ob labores tempus tot Autoribus evolvendis impendere haud possint. Ceterum, quæ hac in editione adhuc deficiunt, aliquando in altera hujus compendii editione, aut in paulo majori opere anatomico,

quod

quod Autor molitur, ſe ſuppleturum, erroresque hic forte commiſſos, obſervatione accuratiore emendaturum, & ſic adhuc perfectius compendium confecturum pollicetur. Denique etiam adhuc adverti vult Cl. Autor, *Cl. Mangetum*, quamvis theatrum ejus anatomicum ſit opus magnum & ſplendidum, nonnullos egregios ſcriptores anatomicos recentes non habuiſſe, eorumque propterea figuras & obſervationes in ſuo opere omiſiſſe, quorum Autor noſter aliquot indicavit: ſic, ut varia in compendio hoc reperiri credat, quæ in magno illius opere haud exſtent. Poſtremo etiam percepimus, Autorem clariſſimum jam in elaboranda Chirurgia eſſe occupatum: in qua quoque optimas encheiriſes, & quicquid in hac arte novi & boni apud recentiſſimos ſcriptores Latinos, Gallos, Anglos, Italos, Belgas atque Germanos reperitur, una cum ſuis obſervationibus patefaciet.

ERASMI SCHMIDII CONCORDANTIÆ Novi Teſtamenti Græci, ſingulari ſtudio denuo reviſæ atque innumeris mendis repurgatæ. Accedit nova Præfatio ERNESTI SALOM. CYPRIANI.

Gothæ, ſumt. Jo. Andreæ Reyheri, 1717, fol.

Alph. 7 plag. 10.

ERaſmus Schmidius, prout literis Græcis, quarum florem ſummo inſtauravit ſtudio, excelluit maxime, ſic opere Concordantiarum Græcarum Novi Fœderis ejusmodi præſtitit operam, quæ Philologiæ ſacræ cultoribus non ſolum neceſſaria, ſed & utilis eſt atque multum commoda. Non eſt, quod de fatis & præſtantia libri hujus diſſeramus copioſe, præcipue quum monumentum ſit, tanto terrarum ſpatio celebratum, quanto Muſarum ſacrarum fama percrebuit, ulliusque libri laus dilatatur. Quum copia illius rarior adhuc fuerit, viſum eſt, exemplorum penuriæ ſubvenire, & ipſum opus repetita editione ita in lucem revocare, ut & pulcritudine typograhica, & fide emendatorum errorum, qui poſt Autoris obitum in tanta accentuum & numerorum copia irrepſerant innumeri, eſſet illuſtre. Summe reverendus *D. Cyprianus* Præfationem præmiſit, qua primum de ſigni-

ficatione vocis *Evangelii* doctiſſime diſputat, obſervans, primæ notæ ſcriptoribus εὐαγγελίζεσθαι eſſe lætum nuncium afferre, quam in rem Ariſtophanis profert teſtimonium; evangelium autem ſignificare lætum nuncium, quem qui attuliſſent, coronam a veteribus, aut magnam certe accepiſſent gratiam. Quanquam Græci, qui a ſacris Chriſti erant alieni, vocem hanc ad alias quoque res tranſtulerunt; iſta tamen a ſignificatione lætitiæ nunquam receſſit. Namque feſtos dies ob res lætas indictos evangelia dixerunt: δῶρον ὑπὲρ ἀγαθῆς ἀγγελίας, præmium, quo læta nunciantes afficiebant, vocarunt evangelium, qua loquendi ratione & Cicero uſus eſt; & ſacrificia, quæ ſecundo rerum eventu grati animi ſignificandi cauſa offerebant Diis, evangelia appellare conſueverunt. Quibus expoſitis, miratur venerandus Cyprianus, quum omnes libri, quibus doctrina Chriſtiana tractatur, a DEO ſint profecti, tantam opinionum diſcrepantiam interpretibus purioris religionis obrepere potuiſſe, quantam vix alius cujusdam libri unquam protruſerit interpretatio. Quam diverſitatem non aliunde derivari poſſe exiſtimat, quam quod ſacer codex non ex ſacro codice ſit explicatus; & quamvis ad divini hujus codicis, inprimis res ad ſalutem non pertinentes narrantis, expoſitionem linguarum artiumque & antiquitatis cognitio ſit afferenda, nec rationis uſus, cujus æque ac revelationis autor ſit Deus, poſſit removeri; ſufficiat tamen ad explicandam ipſam doctrinæ Chriſtianæ ſummam, cujus notitia nemo ſine ſalutis jactura carere queat, linguarum orientalium peritum, abjecta animi impietate, attuliſſe deſiderium veritatis, a ſpiritu DEI ex ſacris literis diſcendæ, cum fideli propoſito vitæ in paſtoris munere ita conformandæ, ut ovibus proponi poſſit ad imitandum. Ad hæc tam diverſæ interpretationes ſubinde oriuntur, quod occupati præjudicatis opinionibus opus oracula divina explicandi aggrediantur, nec veritatem eruere, ſed famæ nominis ſui conſtituendæ augendæque conſulere, in animo habeant. Præter hanc elegantiſſimam præfationem editioni huic Concordantiarum nihil acceſſit, quam ob rem nihil habemus, quod dictis addamus.

M. JO.

M. JO. LEONH. FROEREISENII COMMENTATIO de præjudiciis in studiis historicis evitandis.

Jenæ, apud C. David Wertherum, 1717, 4.

Plag. 10.

OPus hoc quinque capitibus absolvitur. Primum illorum de *præjudiciis* generatim disserit, ita, ut Autores, qui argumentum hoc jam pertractarunt, copiose proferantur, atque hujusmodi falsarum opinionum, quæ aliorum fontes sunt errorum, natura, origo, causæ, occasiones, sedes, divisio, objecta, multitudo, damna & media explicentur erudite. Secundo agit Cl. Autor *de præjudiciis in studiis historicis in genere*, ejusmodi sibi præscripta lege, hoc & reliquis capitibus, ut ipsos vulgares errores, quibus multi in literas historicas grassari solent, subnotet, istos nullo niti fundamento ostendat, ac varia, quæ rem possunt illustrare, subjiciat. Ad præjudicia generalia hæc referuntur: historica studia non insignem præ se habere utilitatem, quamvis ista maxime sit amplissima; non plurimis obnoxia esse difficultatibus; sine applicatione ac judicio pragmatico, uti dicunt, multum prodesse; sine cognitione linguæ Latinæ ac Græcæ historiarum, imprimis veterum, solidam acquiri posse notitiam; sine cognitione orbis geographici, magnatum genealogico-heraldica, temporumque chronologica felici successu legi posse historicos; historiam veterem æque utilem & certam esse, ac recentiorem; historicorum, etiam qui res sui ævi consignarunt, fidem semper esse sanctam; veteres historicos eodem, quo hodie a nonnullis id fieri soleat, scribendi pruritu suos literis tradidisse annales; vel multos nostra ætate fuisse, aut adhuc esse scriptores historiarum, qui more veterum politica ratione sua tractent negotia; possibilitatem, uti philosophi ajunt, aut probabilitatem solam sufficere ad historiæ certitudinem; traditionem & pictores non multa falsa inseruisse historicis; juvenem non esse idoneum historiarum lectorem auditoremve; historiam non esse partem eruditionis humanæ, & denique unum atque idem esse, quænam ratio tractandi observetur. Hæ sunt præoccupatæ opiniones generales. Pergit doctissimus Autor ad specialiores in-

tuitu certorum historiarum generum. Quo nomine caput tertium disputat *de præjudiciis in studio historiæ civilis evitandis*. Ad horum classem ab Autore referuntur: historiæ civilis studium non præ reliquis studiorum historicorum speciebus, difficillimum pariter atque incertissimum esse; studium hoc non æque Theologo ac Jurisperito, quam politico, esse necessarium; historiam civilem cum ecclesiastica & litteraria non arctissimo cohærere nexu; sine cogonitione specialium regnorum, regum ac rerumpublicarum aliquid solidi posse præstari; religionis non magnam habendam esse rationem, nec rituum, morum, consuetudinum, legum saltem potiorum; felicem exitum prudentiæ, aut infelicem stultitiæ seu præcipitantiæ saltem esse signum; methodum chronologicam præferendam esse illi, quæ juxta ordinem principum, aut principes reipublicæ mutationes tractet historias; eos historicorum, qui vel summorum principum, vel aliorum in administrandis rebus publicis summorum virorum vitas descripserunt, non optima, si fructus politicos in lectore spectes, usos fuisse methodo. Caput quartum *de præjudiciis in studio historiæ literariæ evitandis*, hæc observat: historiæ literariæ studium non cuivis erudito necessarium æque ac utile esse; præsenti id non diligentius, quam præterito tempore tractari; non multos eodem hodie abuti; ephemerides ad conservandam augendamque eruditionem aut plane esse necessarias, aut omnes rejiciendas; novellas res eruditas narrantes non egregium commodis literatorum promovendis usum præbere; historiam literariam hodie ita excultam esse, ut nihil amplius in ejus tractandi ratione queat desiderari. Capite quinto *de præjudiciis in studio historiæ philosophiæ evitandis* sequentes errores vulgares castigantur: veteres Philosophos eadem, qua nonnullos recentiorum, rerum Philosophicarum cognitione fuisse imbutos; Philosophos veteres tam probos fuisse & laudabiles, ac nobis videantur plerumque; controversias veteres non æque, ac recentiores pravis animi affectibus esse agitatas; omnes illius fuisse sententiæ, quæ ab adversariis fuerit attributa; ad recte intelligenda veterum Philosophorum scripta, & rite dijudicandas eorundem controversias historiam Philosophicam non admodum

esse

esse necessariam; non insignem in recentiori quoque Philosophia hujusque controversiis veteris Philosophiæ historiam præbere usum; Theologum historia Philosophica in intelligendis ecclesiæ patribus, imo ipsa quandoque Scriptura sacra non insigniter adjuvari; Jureconsultum Philosophiæ historia in intelligendis veterum Romanorum legibus non habere opus; methodum juxta materias hanc tractandi historiam non præstare illi, quæ secundum seriem Philosophorum tradat eandem; non plurima in hoc quoque studio adhuc esse desideranda; non Judæorum æque, ac Barbarorum, quam Græcorum atque Romanorum rationem esse habendam; status politici considerationem in describendis Philosophi cujusdam moribus ac placitis non maxime utilem esse; ad veram sapientiam sapientiæ historiam non plane esse necessariam; veteres Philosophos eos omnes libros conscripsisse, quorum in historia Philosophica injiciatur mentio, magnam Philosophi celebritatem; magnam ipsis sapientiam declarare. Hæc est summa hujus operis, cujus extremo Cl. Autor promittit, argumentum hoc verbosius tractare, idque variis observationibus illustrare, aliorumque confirmare testimoniis.

MEMOIRS OF THE LIFE OF JOHN LORD Somers.

i. e.

COMMENTARII HISTORICI IN VITAM JOH. SOMERI.

Londini, apud Joh. Robertum, 1716, 8.

Plag. 8.

AUtor hujus libelli utilitatem magnorum in Republ. Virorum vitas consignandi ab objectionibus Anonymi vindicat, & quo magis illa pateat, ipsi opusculo orationes Someri, in Parliamento Anglicano de rebus maximi momenti habitas, immiscet. Natus fuit Jo. Somerus A. 1652 patre Johanne Pro- p. 9. 10.
curatore Vigorniæ, matre Catharina Ceavernia. Literis a juventute probe innutritus, mox eruditionis haud vulgaris fama inclaruit. Operam vero dedit imprimis Jurisprudentiæ, simulque

queHiſtoriarum & Poeſeos delicias deguſtavit, cujus ſtudii inſi-
p. 12. gnia monumenta quædam adhuc exſtant. In foro primum dedit
16. eloquentiæ ſpecimen, cum Epiſcoporum cauſam contra poteſta-
tem diſpenſandi a Jacobo II uſurpatam diceret, unde celebre
poſtea nomen inter JCtos obtinuit. Arauſionenſem, cum in An-
gliam cum claſſe appuliſſet, quantum in ipſo fuit, juvit maxime.
17. Conſeſſu Statuum Britannicorum convocato graviſſimis argu-
mentis probavit, non deſeruiſſe tantum ſceptra, ſed plane Regno
25. ſe abdicaſſe Jacobum. Wilhelmo inaugurato, in Equitum ordi-
nem cooptatus, & Procurator Generalis factus, fidem ſuam, de-
39. tecta Preſtoni conjuratione, probavit. A. 1691 ſupremus An-
gliæ Judex, 1692 Sigilli Magni cuſtos creatus, atque inde omni-
41. um fere Regis ſecretorum conſcius, ab A. 1695 usque ad annum
1699, abſente Rege, Rempublicam una cum aliis ſumma dexte-
ritate adminiſtravit; eamque ob cauſam 1697 a Rege honores
Baronis Eveshami, & munus Magni Angliæ Cancellarii ſimul-
que donum 600 libr. Sterling. ex reditibus publicis impetravit.
48. Eruditos amavit, eorumque neceſſitati ſubvenit. In Tractatum
iſto tempore maxime agitatum, de dividenda hæreditate Hiſpa-
49. nica, invitus conſenſit. Tandem invidia licet adverſariorum, qui
turbare omnia cupiebant, ab officio Cancellarii motus, nihilo ſe-
cius patriæ inſervire perrexit. Equidem inimici criminabantur,
quod diviſionem terrarum Hiſpanicarum ſubſignaſſet, haud
conſulto Regni ſenatu, & quæ fuere alia, ſed ipſe ſe Regis, cujus
poteſtati id reſervatum fuerit, juſſu ſubſcripſiſſe cauſatus, articu-
lis minime probatis, & lite inter utramque Parliamenti Curiam
mota, a ſuperiori abſolutus eſt, fruſtra contranitente inferiori.
52. 109. Hinc vero literis ſe magis dedit, rei præſertim numariæ intentus,
& ectypos numorum ære conflatos, ac ſupellectilem librariam
112. exquiſitisſimam ſedulo collegit. Annæ temporibus ab eorum par-
tibus ſtetit, qui vanis conſiliis haud abrepti a Gallorum inſidiis
113. patriam tutabantur; ad unionem cum Scotis pangendam dele-
gatus eam maxime adjuvit; A. 1708 Præſes Conſilii Sanctioris
creatus prudentiæ fideique ſingularis laudes meruit; A. 1709
114. cura exulum Palatinorum ipſi commiſſa eſt; turbis a Sacheve-
rellio motis magno conatu reſtitit. Sed ex eo tempore Regina
Gal-

Gallis haud adversa, ipse ab officio motus, eruditis præsertim prodesse studuit. Mortua Anna & inaugurato *GEORGIO*, Somerus adversa jam laborans valetudine in Senatum sanctiorem allectus, raro eidem interesse potuit, demumque A. 1716 die 26 April. apoplexia exstinctus est.

AN ACCOUNT OF THE LIFE AND DEATH of the late Reverend Mr. Matthew Henry.

i. e.

HISTORIA VITÆ ET MORTIS VIRI QUONdam Reverendi, MATTHÆI HENRY, Evangelii Ministri Hacknejensis, mortui d. 22 Jun. 1714, ætat. 52; collecta præcipue e schedis ejus, & fideliter publicata a W. TONG.

Londini, apud M. Lawrence, E. Matthews & S. Cliff, 1716, 8.
Alph. 1 pl. 3.

Autor Ecclesiæ ab Anglicana dissentientis, ut ipse aliquoties non obscure prodit, Minister in Dedicatione ad viduam Matthæi Henry præmissa inter alia laudat librum Wilhelmi Bagshaw *de spiritualibus Pecci*, sive de insignibus Ecclesiæ Ministris & Christianis aliis, suo tempore Pecci & in vicinia ejusdem habitantibus; seque optasse ait, ut quemadmodum multi naturalem variarum Angliæ partium historiam scripserint, ita aliqui etiam spiritualem locorum, in quibus degant, historiam componant, cum hæc in praxi Christiana magnum usum habere possit. Ipse quidem hanc historiam de Viro variis virtutibus & pietate eminente, non sine sensu quodam pietatis eandem ob caussam a se literis consignatam, in sex capita divisit. *Primo* nativitatem ejus, juventutem & characterem delineat; *secundo* præparationes & ordinationem ad ministerium Ecclesiasticum; *tertio* initia Cestriensis officii, matrimonium & alia quæ ad familiam ejus pertinent; *quarto* muneris functionem; *quinto* media, quibus ad varios labores subeundos & vitæ sanctimoniam usus est; *sexto* denique discessum ad vicum *Hackney* prope Londinum, muneris ibi factam administrationem, vitæ ultima & scri-

Cap. I p. 1. pta. Nos potiora inde momenta enarrabimus. Natus est Mat-
thæus Henry A. 1662 d. 18 Octob. in pago *Broad-Oak* ad oppi-
dum *Iscoid*, in Comitatu Flintensi situm, pertinente, Patre Phi-
2. lippo Henry, Ministro Ecclesiæ Presbyterianæ, matre Catha-
5. rina Matthews, sine susceptoribus baptizatus. Anno ætatis de-
6. cimo tertio catalogum confecit & spiritualium & temporalium
8 sqq. DEI beneficiorum in se collatorum, hic etiam, additis animad-
19. versionibus quibusdam, insertum. Memoria valuit tenaci &
20. expedita & diligentia singulari, jamque in pueritia propensionis
suæ ad officium Ecclesiasticum haut vulgaria dedit indicia. In
Grammaticis Præceptorem habuit Wilhelmum Turnerum, qui
22. A. 1695 Historiam omnium Religionum edidit; cetera vero &
divinis & humanis literis usque ad annum ætatis decimum
23. octavum a Parente institutus est. Etsi infans tener admodum
esset & imbecillis, crescentibus tamen annis robore & prospera
valetudine usus est. Temperamento erat amabili, & facultate
res propositas facile capiendi ac dijudicandi præditus. Finitis
laboribus consuetudine amicorum unice delectabatur. Animo
erat nunquam non præsentissimo, a superbia interim & arrogan-
26. tia plane alienus. In Academiam parens ipsum mittere noluit,
ut evitaret illecebras & tentationes ibi obvias; cujus interea du-
ctu & in linguis, Hebræa maxime, & disciplinis bene profecit.
Parente autem ob sermones in agro hic illic habendos sæpius ab-
sente, Noster A. 1680 Londinum missus curæ Thomæ Doolitt-
le tum temporis Islingtoni V. D. Ministri traditus est. Inde A.
30. 1682 domum reversus studia diligenter est prosecutus, eodem-
39 sqq. que rursus anno nova DEI beneficia literis mandavit. A. 1685
cum propter domesticas causas, tum quod Jurisprudentiæ quo-
que usus esset in Theologia, iterum Londinum abiens, in Colle-
gio, vulgo *Grays-Inn* appellato, studio Juris incubuit, Theolo-
giæ interim & pietatis exercitiorum minime oblitus. Cui rei
42 sqq. inter alia fidem facit Epistola ejus ad amicum, de locis Scripturæ,
51. quæ Christiano ad recte instituendam conversationem manu-
52. ducunt, scripta. A. 1686 Londino iterum in patriam reversus
54. sæpius e suggestu verba felici successu fecit, totumque se mi-
nisterio Ecclesiastico consecravit. Cestriam, ut Dissentientium

quos

quos vocant, Ecclesiæ ministraret, invitatus, in consilium adhibitis amicis, officii, quod suscipere tandem decrevit, gravitatem 57.
diligenter perpendit, suasque simul vires exploravit, quemadmodum patet ex scheda, quam reliquit sub titulo, *Serious Self-Examination before Ordination*, quæ a futuris Ecclesiæ ministris non sine fructu legi potest. Cumque dubium ipsi videretur, an potius ordinationem ab Episcopis an a Presbyteris acciperet, re in utramque partem ponderata, ordinationem Presbyterorum prætulit, & A. 1687 d. 9 Maji, proposita & asserta 76 sqq.
Thesi, quod homo justificetur fide absque operibus legis, & fidei 82 sqq.
confessione edita, a ministris Londinensibus clam inauguratus est. 85 sqq.
Cestriam d. 1 Jun. perveniens, & officium sermone Cap. III p.
ad 1 Cor. II, 2 habito auspicatus, maximo cum gaudio receptus est. 97.
Matrimonium inde iniit cum Catharina Hardwaria, in puerperio 103.
postea extincta, filia quidem, quam pepererat, Catharina superstite. 105.
A. 1690 secundas nuptias celebravit cum Maria, Ro- 107.
berti Warburtoni, Armigeri Grangensis, filia. Ex hoc tempore 110.
inchoavit Diarium, quo singulis diebus consignavit, quid egerit, 111.
quos inviserit, & a quibus ipse fuerit salutatus, quoties & quibus locis sermones sacros habuerit; divinæ item providentiæ vias in familia sua & amicis, eventus insolitos, statum rerumpublicarum, additis animadversionibus prudenter & sobrie concinnatis; quos denique libros legerit, quæ itinera susceperit, quo fuerit animo &c. quibus singulis pias cogitationes & suspiria interspersit. Ex altera conjuge suscepit octo filias, & filium unicum, 112 sqq.
Philippum. In familia quidem regenda pietatem, & erga parentes 124 sqq.
æque ac amicos amorem singularem declaravit. A. 1696 patre 131.
orbatus, proxima Cœnæ Dominicæ fruitione eo solemnius cum 135.
Deo tanquam Patre unico fœdus iniit. In officio & variis labo- Cap. IV.
ribus suis, sive domi in cœtu suo, sive foris in aliis Presbyteriano- 155 sqq.
rum Ecclesiis susceptis, sive publicis sive privatis, sive ordinariis, sive extraordinariis, singularem diligentiam, fidem, dexteritatem, omnibus probavit, quemadmodum Autor prolixe ostendit, qui simul omnium sermonum ejus Cestriæ habitorum catalo- 163 sqq.
gum exhibet, & de societate reformandi mores ibidem in- 242 sqq.
stituta agit. Ut laboribus accurate defungi & vitæ quoque sancti- C. V. p. 292

 moni-

moniam servare posset, hac ratione res suas instituebat. Sæpe stu-
294. dia ab hora quinta, aliquando etiam a quarta matutina ad septi-
mam vel octavam usque continuavit, & tum post cultum divi-
num cum familia institutum, & brevem recreationem in iisdem
perrexit usque ad meridiem, eademque post prandium etiam
sæpius ad horam quartam produxit. Tum exiit ad visitandos
ægrotos & amicos, & post cœnam, dimissa familia, plures subin-
de horas literis insumsit. Quin & quo provectior factus est
295. ætate, eo majorem temporis parcendi curam habuit. Absque
precibus, quibus plurimum valuit, nihil plane aggressus est.
Divinæ providentiæ rationem in rebus publicis atq; privatis, &
296. Sancti Spiritus in anima sua operationes observavit diligenter.
298. Dies anniversarios sibi & familiæ suæ luctuosos mente demis-
sa, lætos vero & misericordia divina plenos laude & gratia-
rum actione celebravit. Raro in Diario suo omisit natalem
suum sine cogitationibus humilem & pium animum spirantibus.
304 sqq. In eodem sub finem semper anni præteriti, ut eo melius novo se
313 sqq. pararet, in rerum suarum statum animadvertit. Fœdus cum Deo
non solum singulis mensibus Cœna Dominica, sed etiam sub
Cap. VI. novi anni auspicium renovavit. Aliquoties ad Hacknejensem
340 sqq. Ecclesiam, quæ prope Londinum est, imo & ad Londinenses
354. quosdam cœtus vocatus, constanter renuit. Tandem tamen A.
356 sqq. 1712 Hacknejam concessit, neq; ibi solum laboribus ordinariis
diligenter vacavit, sed præter ordinem etiam Londini, & in sub-
urbiis ejus sæpius sermones ad populum & catechetica examina
instituit. A. 1714 Cestriam profectus, sermones ibi duos ad Hebr.
369 sqq. IV, 9 & 1 de æterno Sabbatho, prolixe hic recensitos, habuerat,
385. at in reditu ad Hacknejenses in pago *Nantwich* imbecillitate qua-
dam pedem sistere coactus, & apoplexia postmodum correptus
386. d. 22 Jun. decessit. Cestriam inde delatus in templo Trinitatis se-
389. pultus est. Quantum ad scripta ejus, in lingua vernacula præter
390. Dissertationem de natura schismatis, Vitam Parentis, aliaque
391. Opuscula practica, & sacros sermones varios edidit. Expositio-
395. num Scripturæ quatuor priora Volumina in fol. Veteri
Testamento explicando inservientia, quæ in Actis nostris A.
p. 1713 337 sqq. & 1715 p. 354 sqq. recensita sunt. Quintum
Evan-

Evangeliſtas & Acta Apoſtolorum interpretatur. Reliquam partem, ſi manſiſſet ſuperſtes, ſexto abſolviſſet.

PHILIPPI A TURRE EPISCOPI ADRIÆ ELOgium, a JACOBO FACCIOLATO ſcriptum.

PHilippus a Turre ea morum probitate fuit, eaque literarum gloria, ut merito de fortuna queri potuerit, niſi ad ceteras animi dotes inſignem moderationem addidiſſet. Non caruit ille quidem bonis, quæ fortunæ dicuntur; abundavit etiam, ſi fortunæ duntaxat ratio ducatur; ſed ſingularis illius, atque inaudita virtus majus aliquid poſtulare viſa eſt, unde hominem poſteri metirentur. Natus eſt in urbe Foro-Julii vulgo *Cividale*, Kal. Maj. A.MDCLVII, parentibus apprime nobilibus, Mario a Turre, & Camilla de Frumentinis. Quod in prima ætate rariſſimum eſt, libros ſemper maluit, quam crepundia; cumque Rhetoricum & Philoſophicum curſum in Patria celerrime abſolviſſet, Patavium migravit. Ibi rurſus humaniores litteras tractare cœpit, ad quas potiſſimum factus videbatur, tum ſe Jurisprudentiæ dedit, nec interim Mathematicum, aut Anatomicum ſtudium, qua erat ingenii abundantia, prætermiſit. Annos natus fere viginti, publicum utriusq; Juris examen ſubiit, probatusque ſuffragiis omnibus, in Patriam revertit: ubi paucis poſt annis Patruo Civitatis Canonico ſuffectus, antiquæ eruditionis ſtudium ſuſcepit, ſeu potius renovavit. Hunc enim amorem jam tum imbiberat cum Patavii eſſet, & Octavium Ferrarium eruditiſſimum ſuperioris ſeculi virum frequentiſſime audiret. Tametſi Ferrarius politiorem antiquitatem tractabat; Philippus vero in ſui Capituli Archivo rudiora monumenta, ſed magis recondita invenit, quibus & ornandæ antiquiſſimæ Patriæ, & obſcuriſſimæ ætatis illuſtrandæ incredibili ardore ſuccenſus eſt. Sed cum intelligeret, hujusmodi literarum genus magnam librorum copiam, & eruditorum commercium poſtulare, Romam demigravit anno MDCLXXXVII ibique ita ſe totum antiquæ hiſtoriæ tradidit, præſertim vero Eccleſiaſticæ, ut non multo poſt inter delectos Academicos Collegii *de propaganda Fide* relatus fuerit. Tum vero primum in magna illa non dicam multorum hominum, ſed omnium fere nationum luce fulgere cœpit, & quantus futurus

effet, oftendere. Ingenium multi admirabantur, fed acerrimus hominum æftimator Carolus Auguftinus Fabronus, nunc S.R.E. Cardinalis, in primis coluit, ejusque commendatione factum eft, ut cum eminentiffimus Jofephus Renatus Imperialis Ferrariam Legatus miffus effet, Philippum fibi adjungeret, & juri dicundo præficeret, quod officium *Auditoris* appellant. Sexennium in ea Legatione commoratus, ita fe omnibus fingulari prudentia, fide, integritate commendavit, ut cum Cardinalis provincia decederet, eum fibi retinendum putaverit, ut Romæ quoq; in multarum *Congregationum* negotiis ejus opera uteretur. Quo in munere fane graviffimo, quidquid fupererat otii, id totum in antiquitatis ftudium conferebat; eaque induftria celeberrimo Cardinali Norifio plurimum probatus, ad intima ejus literarum confilia admiffus eft, multisque benevolentiæ teftimoniis fupra ceteros ornatus. Accidit per ea tempora, ut Antii rudera ad portus conftructionem effoderentur, ex quo intellectum eft, literas quoq; fortuna indigere, nihilque admodum valere five ad opes, five etiam ad famam, nifi illam fibi fociam adfcifcant. Cum enim magnis illis effoffionibus monumenta quædam antiquiffimæ formæ detecta effent, hinc fibi Philippus occafionem arripuit ingenii prodendi fui eo Syntagmate, quod eft de *monumentis Antii*; in quod tam multa, tam varia, tam recondita ex omni eruditione conjecit, ut minima pars titulo fignificetur. Egregiam lucubrationem Innocentius XII Pont. Max. valde probavit, nec laudibus folum, quarum multi folent effe liberaliffimi, fed etiam beneficiis ornavit, plura daturus, nifi fato interceptus fuiffet. Veruntamen quod ille præftare non potuit, abunde præftitit Clemens XI, qui pro fua quadam non religionis modo, fed etiam literarum cura Philippum complexus, Adrienfem Epifcopum renunciavit XVIII Kal. Feb. A. MDCCII. Qui hominis virtutes & ingenium noverant, non eum libenter difcedere Roma patiebantur, ut in Italiæ angulo nec prorfus illuftri, neque faluberrimo delitefceret; fed ille tamen nihil tale recufandum ratus, in quo divina quædam vis apparebat & providentia, Rhodigium ftatim profectus eft, totumq; fe ejus Ecclefiæ rebus addixit. Magna in eo fuit & intelligendi, & agendi celeritas; itaque cum

omnia

omnia suæ provinciæ negotia ipse per se diligentissime expediret, optimique Præsulis partes impleret, sua tamen tempora Musis quoque tribuebat. Hujus industriæ quærenti socium, non defuit comes Camillus *de Silvestris*, notum in Rep. literaria nomen, ætate pene pari, morum vero elegantia, & antiquitatis studio nihil dissimili. Hunc sibi Philippus tanquam divinitus datum in urbe multis quidem rebus ornata, sed literis colendis non admodum opportuna, cupidissime adjunxit, eoq; uno familiarissime, quam diu vixit, usus est. Curavit etiam sibi a Dominicana Familia virum inprimis clarum Thomam *Minorellum*, ex cujus politissimo ingenio, quo tempore Rhodigii fuit, & ipse magnum cepit consuetudinis fructum, & Rhodigina juventus institutionis. Sed & absentium amicitias studiosissime coluit, quicunque aliquo insigni literaturæ genere præstarent; & Patavium identidem excurrebat, iis præsertim diebus, quibus Seminarii census ab Em. Georgio Card. *CORNELIO* haberi solet, cum ut se omnium fere disciplinarum, linguarumque disputationibus continenter habitis recrearet, tum vero maxime ut Antistiti optimo, & ad literas promovendas incitatissimo gratificaretur. Cetera lætus, & quod in humanis rarissimum est, sua contentus sorte, id unum primis annis dolebat, quod librorum copia careret, nec satis haberet fortunarum, quibus & Episcopalem dignitatem sustinere posset, & honestissimum hoc desiderium explere. Post aliquanto respiravit, instructaq; decenter domo, de libris comparandis cogitare cœpit, quod ipsum ita præstitit, ut vel ex hoc uno de summa ejus sapientia conjici possit. Per hæc adjumenta non paucas pro re nata dissertationes composuit, de *Taurobolio*, de *vermibus corporis humani*, de *Solis Eclipsi*, de *Anniæ Faustinæ numo*, de *annis Imperii Elegabali*, ab iis editas, ad quos per epistolam missæ sunt, præter ultimam, quam edidit ipse typis Seminarii Patavini A. MDCCXIII. Scripsit præterea ad amicos Latine, & Italice multa, non soluta modo, sed etiam ligata oratione, quæ singula quidem minuta sunt, sed in unum tamen collecta corpus, justum volumen efficerent. Nolim equidem quæcunque scripsit sive serio, sive joco, statim vulgari, quam ego Amicorum curam magnorum virorum existimationi sæpe fatalem animadverti: sed quædam tamen de militaribus itineribus, ac de tota illa controversia, quæ ipsi

ipsi cum præstantissimo Adversario Joanne Vignolio de *Imperio Severi Alexandri* fuit, omnino jacere non debent, quod jam ad umbilicos pervenerint, & famam ejus sustinere possint. Multa etiam mihi de Patriarchis Aquilejensibus legit, multa ostendit ex abditissima antiquitate deprompta; sed pleraque informia sunt, nec lucem sperare possunt, nisi forte a Clarissimo Viro Justo *Fontanino*, qui & ea eruditione est, ut nihil hujusmodi formidare debeat, & iis moribus, ut nihil omittere possit, quod ad Præsulis de se meritissimi gloriam conducere videatur. Reliquum est, ut de ejus morte dicamus, quod paucis absolvetur; nam ne dissecto quidem, exploratoq; cadavere, Medici ipsi ceteroquin peritissimi statuere potuerunt, quo genere morbi consumptus sit, quique hydropem accusant, ita rem involvunt, ut nec satis appareat quomodo gigni potuerit, nec quomodo cognosci, nec quomodo sanari. Quod certum est, duos ferme, antequam moreretur, menses perpetua siti laboravit, eodemq; tempore δυσεϱία, morbo illo quidem non novo, sed pene jam familiari. Sitis in febriculam desiit, quæ & ab ipso contempta est, nec a Medicis valde oppugnata, quod ex δυσεϱία proficisci crederetur, nihilque hujusmodi portenderet, quale postea consecutum est. Quid plura? Sic erat in fatis: repente in extremis fuit. Itaq; cum se ad illam supremam luctam rebus divinis comparasset, incredibili virtute, & constantia decessit V Kal. Mart. M DCCXVII. Rhodigii sepultus est ingenti totius civitatis luctu, quæ calamitatem hanc acerbissime tulit, & pro summa temporum difficultate etiam in omen vertit. Talis fuit Episcopus, ut non solum cum probatissimis hujus ætatis, sed cum majoribus etiam comparari potuerit. Severus & gravis, sed idem, cum tempus posceret, blandus & affabilis, supra quam ejus vultus plane censorius polliceri videretur. Sermo compositus, & in re qualibet ita eruditus, ut semper meditatum crederes. Id fuit in illo singulare, quod cum plurimum temporis literarum studiis concederet, non tamen se rebus agendis subducebat; quo factum est, ut doctissimus esset, idemq; prudentissimus. Id ipsi apud suos magnam autoritatem conciliavit, liberalitas vero gratiam, & benevolentiam. Amicitiis usus est omnium ferme sui temporis literatorum, multorum etiam hospitiis. Nam id inprimis curabat, ut hospites frequenter haberet; cumque ipse tenuissimo victu uteretur, alios splendidissime excipiebat.

)(o)(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Septembris Anno MDCCXVII.

RERUM GERMANICARUM SCRIPTORES aliquot insignes, qui gesta sub Regibus & Imperatoribus Teutonicis literis mandata posteritati reliquerunt. Ex Bibliotheca MARQU. FREHERI Consil. Palatini olim editi, nunc denuo recogniti, additis scriptoribus ineditis, cum Glossario, locis aliorum Autorum parallelis, notis ac indice rerum & verborum copiosissimo; editio tertia reliquis locupletior & emendatior, curante BURCARD GOTTHELF STRUVIO, Consil. & Historic. Saxonico.

Tomi III.

Argentorati, sumtibus Jo. Reinhold. Dulsseckeri, 1717, fol. Alph. 24½.

INter eos, qui hac nostra ætate de historia communis patriæ præclare merentur, omnium facile judicio Celeberrimus Struvius locum haut postremum tenet, qui post varia, quæ olim edidit, elegantioris doctrinæ & ingenii monimenta, antiquis rerum Germanicarum Scriptoribus permultum decoris & ornamenti affert. Ista enim, quam recensere instituimus, operis Freheriani editio, novo jam ab eo ornata habitu in publicum procedit, & aliquot accessionibus adaucta, de magna ejus industria, quæ cum eximia rerum peritia conjuncta est, satis & abunde testatur. Collegerat Marquardus Freherus Consiliarius Palatinus rerum Germanicarum aliquot Scriptores maxima ex parte nondum editos, quos in tabulario Palatino invenerat, & uno volumine comprehensos A. 1600 in lucem jusserat prodire. Haud multo post, anno scilicet 1602, alterum volumen seque-

 batur,

batur, cui A. 1611 tertium ſubjecit, quartum etiam, quod animo meditabatur, emiſſurus, niſi improviſa mors deſtinatis intervenïſſet. Poſtmodo prior tomus A. 1624 & alter A. 1637 a Wechelianis heredibus Francofurti rurſus editi ſunt, num vero tertius etiam ex eorum officina prodierit, neque Cl. Struvio, neque nobis accurate conſtat, quibus tertium prioris modo editionis volumen Hannoviæ impreſſum oculis cernere licuit. Inveniuntur autem in primo operis Tomo ſcriptores, qui ab ætate, ut vocatur, Carolingica ad tempora usque Friderici III hiſtoriæ nonnihil pertexuerunt. Qui ſane tomus nobiliſſimam totius operis partem conſtituit, quandoquidem ſcriptores ante parum cognitos, & qui ad Imperatorum Carolingicorum, Saxonicorum, Francicorum, Suevicorum, & priorum Auſtriacorum hiſtoriam potiſſimum faciunt, in eo deprehendimus. Alter Tomus ſcriptores, qui ad hiſtoriam Friderici III & Maximiliani I Imperatorum ſpectant, complectitur. Hunc excipit Tomus tertius, qui præter ea, quæ ad ſuperiora Imperatorum tempora pertinent, Caroli V præſertim hiſtoriam illuſtrat. Plerique hujuscemodi ſcriptores, ut recte Cl. Editor monet, ſunt ſelectiores, niſi quod quædam orationes ceteris admiſcentur, quæ ad luculentiorem hiſtoriæ cognitionem non ita multam conducere videntur. Quam vero operi Freheriano Cl. Editor navaverit operam, breviter nunc indicabimus. Initio ſcilicet ſingulorum ſcriptorum textum ad codicum manu exaratorum, aliarumque editionum, ſi quas forte earum nanciſci potuit, fidem revocavit, ac ſumma emendavit induſtria; tum vero Scriptores non ſolum, qui eadem cum vetuſtioribus illis ætate vixerunt, conſuluit, ſed etiam recentiores, qui res ab Imperatoribus geſtas accuratius examinarunt, evolvit, & parallela, quæ dicuntur, loca in paginarum margine appoſuit. Cumque multa, ut ferebat iſtorum temporum ratio, ab Autoribus obſcure dicta fuerint, adjectis pleraque notis illuſtravit, & ea ſimul, quæ a ſe invicem diſſentire videbantur, conciliavit. Præterea ſingulis ſcriptis docta præmittitur præfatio, quæ cujuslibet hiſtoriam & materiam, quæ in eo fuerit pertractata, exponit, & ſcriptores, qui ad ejus illuſtrationem adhibiti fuerunt, copioſius recenſet. Neque ullo modo prætermit-

tendæ

tendæ ſunt variæ acceſſiones, quibus propter materiæ affinitatem Freheriani Scriptores egregie locupletantur, quarum in numero occurrunt, quas ipſe Freherus quarto Tomo inſerere ſtatuerat. Namque primus Tomus ex rerum Francicarum monumentis, quæ Andreas du Cheſne edidit, antiquiſſimam formulam fœderis, quod anno DCCCXLII inter Ludovicum Germaniæ, & Carolum Galliæ Regem apud Argentoratum percuſſum fuit, exhibet, cui elegans quæſtio: *Qua proprie lingua Francorum Reges uſi fuerint?* annectitur. Sequuntur complura diplomata ex Tolnero & Helwichio depromta, quæ Laurishamenſis monaſterii hiſtoriam valde illuſtrant. Quem etiam in finem ex MSto Georgii Vogelii *brevis & compendioſa Relatio de fundatione & fatis monaſterii Laurishamenſis*, quæ jam primum lucem videt, adjicitur; ea vero quæ olim a Frehero in appendice collocata fuere, nunc ſuis quælibet locis ſunt inſerta. Secundus Tomus Nicolai Lanckmanni de Falckenſtein, Capellani Cæſarei, *Hiſtoriam deſponſationis Friderici III cum Eleonora Luſitanica* ex MSto jam prima vice producit, quam Freherus ſine dubio ſubſcriptione, quæ in fine libri conſpicitur, deceptus Nicolao Epiſcopo Hipponenſi olim attribuerat, qui tamen, uti ex epiſtola, qua Maximiliano eum librum dedicavit, apparet, Editoris modo nomen ſibi vendicat. Poſt hæc hiſtoria & Acta appellationis Sigismundi Ducis Auſtriæ a Pontifice Pio II ad Concilium generale & liberum ex Goldaſti Monarchia S.R. Imperii plurimum augentur; & Jo. Trithemii hiſtoria belli Bavarici ex annalibus Hirſaugienſibus cum notis ſeorſim quondam edita adjicitur. Tertius Tomus nihil quicquam novi argumenti accepit, quoniam ſcriptores, qui ad Caroli V hiſtoriam faciunt, in Schardii opere reperiuntur. Et ne forte voces horridiores & barbaræ, quæ priore potiſſimum tomo continentur, Lectores turbare, iisque inter legendum remoram injicere poſſint, Gloſſarium, quod illas explicat, eidem adjunctum eſt. Omnibus autem totius operis voluminibus index rerum luculentus finem imponit.

ALVREDI BEVERLACENSIS ANNALES, ſive Hiſtoria de geſtis Regum Britanniæ, Libris IX. E Codice

 per-

pervetusto, calamo exarato; in Bibliotheca Viri Clarissimi THOMÆ RAWLINSONI, Armigeri, descripsit ediditque THO. HEARNIUS, A. M. Oxoniensis, qui & Præfatione, Notis atque Indice illustravit.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, sumptibus Editoris, 1716, 8. Alph. 1 plag. 6.

QUo diutius in eruditorum scriniis delituere hi Annales, eo majores debentur grates Clar. Rawlinsono, qui eos Doctiss. Hearnio, typis publicis vulgandas, tradidit. Pertinent autem ea, quæ Alvredus sibi pertexenda sumsit, ad antiquam imprimis Angliæ historiam, siquidem ab adventu Bruti, quem pronepotem Æneæ faciunt, usque ad annum æræ Christianæ MCXXIX res gestas eorum, qui Magnæ Britanniæ sceptra gesserunt, delineat. Adeoque insigniora, quæ isto temporis intervallo acciderunt, sunt (1) adventus Bruti ex Italia in Græciam relegati, una cum Trojanis quibusdam exulibus, (2) Julii Cæsaris expeditio contra Britones, qua eos Romanis subjecit, (3) Christianæ religionis introductio, quam Regem Lucium circa annum Christi 156 suscepisse, postmodum vero veneno Arii & Pelagii infectam, imo crebris irruptionibus Scotorum, Pictorum aliorumque paganorum tantum non deletam fuisse commemoratur (4) Saxonum invitatio, adventus & imperium, (5) Danorum Norvagiorumque invasio, & tandem (6) gesta Arturi, Wilhelmi Conquestoris, & Henrici I, quæ paulo prolixius describit. Sequutus est Autor, ut ex allegationibus apparet, Bedam imprimis, Gildam, Eutropium, Suetonium & Trogum, per quem tamen intelligi ejus epitomatorem Justinum Clariss. Editor in notis ad p. 24 lin. 12 p. 157 existimat. Universo autem operi præmittitur Geographica quædam Britanniæ descriptio. Quod ad *Præfationem* a Doctiss. Hearnio præmissam attinet, agit illa cum de ipso opere & MSti conditione, tum de Autore, quem a multiplici eruditione, fide & notitia tam Historica, quam Geographica laudat, ita tamen, ut errorem ab Alvredo in Geographia commissum ingenue §. 10 reprehendat. Singularem scribendi modum, nisi vitia orthographica dici malueris, tantum abest, ut

AL-

Alvredo, ut potius ignorantiæ scribæ imputet. Sunt autem ejus generis in parvo hoc opusculo quam plurima, ut *temptavit* pro tentavit, *perhennis* pro perennis, *inquid* pro inquit, *ydoneus* pro idoneus, *solempne* pro solenne, & alia. Utut vero eloquentiam & facundiam Alvredi extollat noster Hearnius, vix tamen est ut eidem puritatem sermonis tribuamus. Quis enim quæso hunc flosculum, qui extat p. 139, *Anno VII percussus infirmitate valida Rex Willielmus Glavorniæ, per totam Quadragesimam jacuit languosus:* cum Latinitate puriore conciliabit? Ut taceamus, multa, quæ Vulgatæ dicendi genus redoleant, ibidem inveniri. Sed dandum hoc est seculi istius genio, sufficitque, Alvredum in reliquis officium boni historici adimplevisse. Quod enim prodigia & fabulosas quasdam, quamvis non adeo multas, inseruerit narratiunculas, id vitii ex aliorum historicorum lectione facile traxit. De cetero, quod Baleus, Pitseus atque Vossius Alvredo quatuor distincta adscribant opera, quæ tamen pro uno eodemque sunt habenda; in eo recte refutari videntur a Clar. Editore, qui & ex ipso textu ostendit, eos in termino vitæ Alvredi hallucinatos esse, quandoquidem Baleus & Pitseus A. 1136, Vossius vero A. 1126 eundem vitam cum morte commutasse opinatur, quum tamen ad A. 1129, quo fasces tenuit Henricus I, pertingat historia, unde probabile fit ante istum annum e vivis non excessisse Alvredum. Circa *Notas* opusculo huic subjectas non opus est ut diutius commoremur: sunt enim non adeo multæ, &, si duas aut tres excipias, vix quicquam, præter MSCti lectiones vitiosas, per Clar. Editoris hariolationem tamen eo reductas, ut sensum fundant, quem vindicat, in iisdem invenies. *Index* est realis, & facile huic opellæ potest sufficere. *Chronicon Anonymi* cujusdam, a mundo condito ad Henricum VI Angliæ Regem, mancum tamen ab initio & a fine, adjecturus Alvredo erat Doctiss. Hearnius, nisi Clar. Rawlinsonus interdixisset. Ad calcem præfationis excitat Nobil. Hearnius eruditos, ut in indigando opere a Gesnero citato: *Titi Livii Forojuliensis, de Orthographia:* socias manus afferre ne dedignentur.

P. VIRGILII MARONIS OPERA, CUM INtegris commentariis Servii, Philargyrii, Pierii. Accedunt Scaligeri & Lindenborgii notæ ad Culicem, Cirin, Catalecta ad Cod. MS. regium Parisiensem recensuit PANCRATIUS MASVICIUS.

Tomi II.

Leovardiæ, apud Francisc. Halmam, 1717, 4.
Alph. 9 plag. 12.

DIgnus omnino Virgilius est, qui tam polita splendidaque indutus veste iterum prodeat in lucem, cum e Latinis carminum Autoribus nullus sit, qui præferatur ei, sive decus & vim poeseos, sive ipsius sermonis castitatem spectemus. Summa studii operisque, quod Cl. *Masvicius* in renovando hocce principe Romanæ orationis ligatæ locavit, in eo posita est, ut partim ipsa Virgilii carmina, partim *Servii* interpretamenta, quibus ista illustrare laboravit, dederit castigatiora. Namque *Cl. Theodorus Ryckius* olim ceperat consilium, Servium cum *Donato* orbi erudito emendatiorem aliquando exhibere, & inter alia subsidia, quæ sibi ad negotium hoc paraverat, optimæ notæ membranaceum Virgilii codicem cum Servii commentariis a *Nicolao Heinsio* ex regia Parisiensi bibliotheca, ut Editor noster opinatur, depromtum, conferendum acceperat. Verum quum Ryckius magno damno meliorum litterarum, quarum tutor erat fidelissimus, exspiraret, opus hoc Masvicius in se suscepit, & præter alia, quæ necessaria esse videbantur, regium quoque codicem præstantissimum nactus est, ad cujus fidem hanc Virgilii editionem imprimendam curavit. Fatetur quidem, cum contulerit librum hunc scriptum cum Virgilio Nicolai Heinsii, se deprehendisse, optimas quasque emendationes accurate cum hoc codice convenire, quamvis lectiones aliquot, quas Heinsius suis ductus rationibus haud receperat in contextam Virgilii orationem, quibusdam in locis, non hujus codicis solum, sed & aliorum nobilissimorum autoritate motus admiserit. Præter hunc alio adhuc manu exarato libro usus est, qui autem in comparationem prioris, vel vetustate, vel lectionum & rationis scribendi puritate haud

haud possit evehi, de cetero propter multiplicem scripturarum discrepantiam, in quibus etiam quædam minus contemnendæ conspiciantur, colendus. Servii commentarii, in quorum gratiam hæc editio inprimis adornata fuit, majorem requirebant medicinam, cum sensim ac sensim gravioribus correpti sint morbis, & pauci criticorum medica ope istos pristinæ firmitati restituere allaboraverint. Id emendationis opus Masvicius adgressus est, primum dicti regii codicis fiducia, ad cujus oram Servii commentarii vetustissima quoque manu, quamvis non integri, erant impressi, quoniam desiderabantur, quæ a *Petro Daniele* ex Fuldensi codice post fuerunt addita: deinde usus est codice scripto ex bibliotheca Daventriensi, virorum doctorum aliquot emendationibus, nec non antiquissima nitidissimaque Servii editione, in folio, ut loquuntur, sine Virgilii contextu, addito neque loco, neque anno, quamque edidit *Udalricus Gallus*, & adhuc alia Genevensi, ac secunda Fabricii editione. De ipso Servio Masvicius in præfatione varia observatione digna collegit, de nomine quippe illius, quod in variis codicibus varia scribatur ratione, *Servius* quippe *Maurus Honoratus*, *Servius Marius Honoratus*, *Marius Servius Grammaticus*, *Maurus Servius Honoratus*, item *Servius Honoratus*; de ipsius ætate, qua Macrobio fuerit æqualis; de præstantia commentariorum, & de aliis, quæ conscripserit, operibus. Servio conjunxit *Philargyrii* in Bucolica & Georgica notas, & his *Jo. Pierii Valeriani castigationes, & varietates Virgilianæ lectionis* summa industria ex optimis manuscriptis ab ipso collectas, & Romæ primum 1521 & mox a *Roberto Stephano* Parisiis 1532 publicatas addidit, ex quibus aliquid resecare fuit religio. Præter hæc accesserunt *Scaligeri* & *Lindenbrogii* notæ ad Culicem, Cirin, Catalecta; Virgilii historia a doctissimo *Ruao* per Consules descripta, & duplex index, alter *Erythræi* Virgilii operi cujuslibet editionis ab *Antonio Maria Basso*, Cremonensi accommodatus; alter in Servii commentarios. Ex penu sui ingenii nihil adjecit Editor, ita ut neque discrepantes observaverit lectiones, neque emendationum in Servio dederit rationes, neque quasdam addiderit interpretationes, quibus de causis non habemus, quæ veluti specimina quædam advotare possemus,

JO. ALBERTI FABRICII S.S. THEOLOG. D. & Prof. Publ. Bibliothecæ Græcæ Volumen octavum, sive Libri V Pars IV penultima.

Hamburgi, sumtu Christiani Liebezeit, 1717, 4.
Alph. 4 pl. 20.

HOc octavum Volumen Bibliothecæ Græcæ celeberrimi Fabricii, qui eruditos, in primis Græcæ litteraturæ æstimatores opere hoc sibi reddidit obligatos quam maxime, libri quinti partem quartam complectitur, & capite XVIII facit initium, quod de *Themistio Euphrada* tractat. Qui Themistius Paphlago ex loco ignobili, Eugenii Philosophi nobilis filius, laude eloquentiæ fuit clarissimus, ac Philosophiæ fama multum celebris, in cujus præceptis Aristotelem quidem maxime est sectatus, ita tamen, ut a doctrinis Platonis Pythagoræque non plane abhorreret. Alius adhuc fuit Themistius longe junior, atq; ab isto omnino diversus, qui a Christi sacris haud alienus, sed Diaconus Alexandrinus erat, & autor sectæ, quam a doctrina, qua Christum λόγον multa ignorare contendebant, *Agnoetas* alii appellant, Damascenus *Themistianos*. De orationibus Themistii Euphradæ omnium maxime meritus est Jo. Harduinus, qui illarum XXXIII collegit, earumque luculentam locupletissimamque dedit editionem; Fabricius vero in præsenti opere indicem scriptorum & aliorum virorum celebrium in hisce Themistii sermonibus laudatorum adjiciendum curavit. Præter has orationes Themistius reliquit posteritati varias paraphrases in Aristotelem, paraphrasin quippe *libri I & II posteriorum Analyticorum; octo librorum Physicorum; librorum III de anima; libri de memoria & reminiscentia, de somno & vigilia, de insomniis, & de divinatione per somnum*, quæ omnia Græce edidit *Victor Trincavellus* cum octo Themistii orationibus; item paraphrasin *in libros quatuor Aristotelis de cælo, in librum duodecimum Metaphysicorum Aristotelis*, quæ duo postrema opera Latina tantum exstant. Scriptorum, quorum Themistius in hac ad Aristotelem paraphrasi fecit mentionem, indicem Autor noster addidit, qui & paucis insuper commemoratis scriptis Themistii deperditis, prout

sunt paraphrasis in *Aristotelis Categorias*, in *priora Analytica*, in *Topica*, in *libros de cœlo* & alia; Libanii ad Themistium epistolas Græce & Latine inseruit, & deniq; interpretatus est locum Themistii de Empedocle oratione duodecima, qua Jovinianum Imper: Christian. ob sancitam lege religionis libertatem celebrat, & videtur innuere Empedoclem quendam juniorem, eumque cum illo veteri conferre, qui Pythagoricæ sectæ magna nominis fama fuit addictus: Cap. XIX agit de *Basilio Magno & Seleuciensi.* Basilius M. natus Neocæsareæ circa A. C. 316 eloquentiæ & artium magistris Antiochiæ & CPoli usus est Libanio, Himerio Proæresioque, functusque variis muneribus, tandem Cæsareensis Episcopus per annos octo fuit. Multi cum vetustioris, tum recentioris ævi sunt, qui in vita & laudibus Basilii Magni literis tradendis tempus consumserunt, quos Fabricius studiose collegit, iisque indicem aliorum Basiliorum ultra XXX subjunxit. Inter editiones Basilii præstantissima est Græco-Latina Parif. 1618 fol. 2 volum. cura *Frontonis Ducai* & *Fed. Morelli*; novam vero moliti fuerunt *Franciscus Combefis*, *Wilh. Ernestus Tenzelius*, *Godfr. Olearius*, quam adhuc Monachi Benedictini jubent exspectare a *Juliano Garniero.* Autor noster magno studio recenset non solum scripta Basilii M. quæ in editionibus Græco-Latinis Parif. & ista, quam laudavimus, & alia 1638 fol. 3 vol. exstant, sed ea quoque, quæ Basilii hujus nomen præ se habent, in editionibus autem dictis Græco-Latinis haud deprehenduntur, & ubiq; multas observationes more suo, id est, doctissimas addit. Hæc omnia sequitur index eorum, ad quos epistolas scripsit, & quorum in epistolis meminit S. Basilius, item index Homiliarum & epistolarum S. Basilii adscriptis ordine Alphabeti singularum initiis. Quod ad *Basilium Seleuciensem* attinet, qui Seleuciæ in Isauria fuit Episcopus, differitur de ejus homiliis, contra Judæos demonstratione, Actis Theclæ & de illis, quæ in editione Basilii hujus Parisiensi desiderantur, quibus appendicis loco Fabricius subjecit alterius Basilii longe junioris *Patricii*, & *Cubiculi* apud Imperatorem Constantinum Porphyrogenetum *Præfecti*, Naumachica, Gabrieli Naudæo primum laudata, & adhuc inedita, Græce. Capite XX de *Gregorio Nysseno* differit, qui frater erat Basilii M.

& in Cappadocia Episcopus, cujus scripta eo ordine, quo in Græco-Latinis editionibus exhibentur, quæve in appendice ad editionem Græco-Latinam anno 1615 edita Paris. 1618 exstant, item quæ in neutra editione Græco-Latina Paris. 1615 Volum. 2 cura Frontonis Ducæi, & 1638 fol. Volum. 3 habentur, persequitur Autor noster, variis subjunctis observationibus. Cap. XXI tradit ea, quæ notatu digna sunt de *Eustathio* Antiocheno, *Serapione* Thmuitano, & *Sophronio*. *Eustathius* Episcopus Berrhoensis in Syria, Synodo Nicænæ interfuit, & postea Episcopus Antiochenus constitutus in locum Paulini. Sub ejus nomine exstat allocutio ad Imperatorem Constantinum in Concilio Nicæno, quam heic Fabricius subjecit; Commentarius in *Hexaemeron*, quem Græce & Latine cum eruditis & copiosis notis primus edidit Leo Allatius; item de *engastrimytho* 1 Sam. XXVIII *disputatio*. Quibus traditis, Fabricius fragmenta ex libris Eustathii hujus deperditis, & catalogum aliorum Eustathiorum subjunxit. *Serapio* fuit Thmuitanus in Ægypto Episcopus, cujus liber contra Manichæos solus tulit ætatem. In veterum monimentis alii adhuc occurrunt Serapiones, quos Autor noster diligenter collegit, quod & occasione *Sophronii* cum aliis nominis hujus egit, scripta inprimis *Sophronii* Damasceni, patriarchæ Hierosolymitani, quæ sub nomine ipsius feruntur, recensens studiose. Caput XXII agit primum de *Pappo* Alexandrino, qui Theodosii magni temporibus vixisse a Suida traditur, quemque rei mathematicæ mire fuisse studiosum ac peritum, monimenta ipsius ingenii, quæ posteritati servata sunt, testantur, libri quippe *μαθηματικῶν συναγωγῶν*, sive *mathematicarum collectionum*, qui a medio libri secundi usque ad octavi finem Græce fuere in bibliotheca Isaaci Vossii, atque in Bodlejana inter libros Savilianos, aliisque bibliothecis reperiuntur, ex quibus perpauca Græce aspexerunt lucem. Addidit Fabricius indicem cum scriptorum in Pappi hujus mathematica collectione laudatorum, qui ad paginas editionis Bononiensis compositus est; tum aliorum quorundam Papporum. Pappum sequitur *Theo* Alexandrinus, ejus æqualis, etiam Mathematicus, ab alio vero Theone Mathematico, qui Hadriani tempore observationes suscepit astronomicas, distinguendus. Exstant hodie Theonis hujus *ἔκδοσις* ac *recensio ele-*

men-

mentorum Euclidis; fragmenta *Commentarii in Ptolemai πρόχειρον κανόνα*, scholia in Aratum, quæ ipsi Ricciolus in Almagesto, Kusterus ad Suidam & alii tribuerunt; *commentarius in magnam Ptolemai Syntaxin.* Patrem Theonem excipit filia *Hypatia*, literis cultissima, quamvis ex scriptis ipsius nihil tulit ætatem; & hanc *Synesius Cyrenaus*, cujus monimentis diligenter commemoratis, apparet in hac Bibliotheca index eorum, ad quos scripsit Synesius, & epistola ad Dioscorum Serapidis Sacerdotem, jam primum Græce edita, cum Latina versione Dominici Pizimentii. Capite XXIII de *Eunomio* & aliis quarti seculi hæreticis disserit Fabricius. Autor est hic Eunomius sectæ *Anomœorum*, qui a doctrina ita dicebantur, quod filium non modo æqualem, ut cæteri Ariani, sed etiam similem & ὅμοιον Deo patri negarent. Scripserat *commentarium in epistolam ad Romanos, epistolas & fidei libellum*, quem heic Autor noster integrum cum *apologetico*, quem primus jam edit, Græce & Latine exhibet. Hæretici, de quibus capite hoc agit Fabricius, sunt *Arius*, *Photinus*, *Aetius*, *Aerius*, *Apollinaris*, *Colluthus*, *Hieracas*, *Lucius*, *Macedonius*, *Marcellus.* Capite XXIV sequuntur alii seculi quarti scriptores, quorum primus est *Acacius*, cujus occasione indicem Episcoporum Cæsareensium addidit, qualem ex Actis Conciliorum Relandus in Palæstina sua Lib. 3 p. 676 sqq. exhibuit. Accacium sequuntur *Alexander*, Alexandrinus Episcopus, quique in Concilio Alexandrino A. 324 & Nicæno A. 325 damnavit Arium; *Ambrosius*, Alexandrinus, Didymi auditor; *Ammon* sive *Ammonas* vel *Ammonius*; *S. Antonius*; *Aquilius Severus*; *Basilius*, Episcopus Ancyranus; *Crescentius*; *Diadochus*, Photices in veteri Epiro, sive Illyrico Episcopus; *Didymus* Alexandrinus, Didymo Alexandrino grammatico Chalcentero annis prope quadringentis junior, cujus liber de *Spiritu S.* item *breves enarrationes in Epistolas canonicas*, Latine, & major pars libri *adversus Manichæos* adhuc exstant, reliqua vero magno numero scripta perierunt; *Diodorus* sive *Theodorus*, e monacho Antiochenus presbyter, Tarsi Episcopus, & metropolitanus Ciliciæ, qui contra fatum illudque asserentes astronomos atque astrologos, & hæreticos Bardesanem aliosque; adversus ethnicos, eo-

rumque idola; Photinum Malchionem, Sabellium & Marcellum Ancyranum; chronicon, quo errata ab Eusebio in libro de temporibus admissa emendantur; de eo, quod sit unus DEus in Trinitate; contra Melchesedecitas; Judæos; de anima adversus varias de illa hæreticorum opiniones; de providentia; adversus Synusiastas; commentarios in libros Scripturæ Sacræ plerosque & alia scripsit; *Esaias* monachus, cujus capitula ascetica Græce & Latine, Sermones etiam Latine viderunt lucem; *Evagrius* ab Iboris Ponticus Hyperborita, quem sacras literas docuit, diaconumque CPoli A. 381 Gregorius Nazianzenus ordinavit, quique plura composuit ascetica; *Eusebius*, Emesenus Episcopus; *Eustachius*, *Eudoxius*, *Stagirus*, *Pronous*, *Photius* Sophistæ; *Euthalius*, Episcopus Sulcensis, *Flavianus*, Episcopus Antiochenus, a quo distinguendus alius Flavianus, episcopus Constantinopolitanus; *Gelasius*, Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, qua occasione Autor noster de aliis quibusdam Gelasiis agit; *Georgius*, Alexandrinus primum, deinde in Syria Arethusanus presbyter, denique Episcopus Laodicenus; *Helladius*, qui in Episcopatu Cæsareensi Cappadociæ Basilio M. successit, atque Concilio CPolitano non modo A. 381 sed & 394 interfuit; *S. Hieronymus* Stridonensis, cujus Fabricius ideo meminit, quod non modo ipse plurima de Græco convertit, sed nonnulla ejus quoque jam olim e Latino Græce versa sunt a Sophronio, atque catalogus Scriptorum ecclesiasticorum Hieronymianus Græce, sive ab illo Sophronio, sive ab alio translatus, etiamnum exstat: cumque alius adhuc fuerit Hieronymus Theologus Græcus, qui dialogi more commentationem scripsit de sensu gratiæ divinæ in baptismo & Christianismi, & alium dialogum Christiani cum Judæo, hoc utrumque opusculum post operam Morelli & Daumii Autor noster emendatius ope codicis scripti bibliothecæ Johanneæ Hamburgensis Græce & Latine heic addidit. Hieronymum excipit *Hosius* Cordubensis ultra sexaginta annos Episcopus, quem sequuntur *Jacobus* Nisibenus; *Joannes* ab anno 386 episcopus Hierosolymitanus, famæ Originis adversus Epiphanium & Hieronymum strenuus defensor; *Julius* primus, *Liberius*, Romani Episcopi; *Lucifer* Calaritanus in Sardinia Episcopus, qui quamvis scripserit Latine, eo tamen nomine Autori

nostro

nostro haud erat tacendus, quoniam scripta ejus Græce transferenda curavit S. Athanasius, sive, ut in Marcellini & Faustini libello precum traditur, ipse transtulit; *Marcus* Arethusius; *Meletius*, Antiochiæ Episcopus, quo loco Fabricius alios Meletios decem commemoravit; *Nectarius*, ortu Tarsensis Cilix, e Senatore ac præfecto CPol. atque adeo laico, nec dum baptizato Episcopus CPolitanus; *Nicobulus*, Gregorii Nazianzeni amicus & propinquus; *Oresiesis*; *Pachomius*; *Paulinus* Episcopus Antiochenus, cujus vitæ accessit index aliorum Paulinorum; *Petrus*, Episcopus Alexandrinus uterque; *Petrus*, S. Basilii & Gregorii Nysseni frater, Episcopus Sebastenus; *Theodorus* presbyter, Pachomii in Abbatia Tabennensis monasterii successor; *Theodorus* Heracleæ Episcopus in Thracia; *Theotimus* Scythiæ Tomorum Episcopus; *Titus* Bostrorum Episcopus, & *Triphyllius* Constantii Imper. temporibus clarus, Ledrorum in Cypro Episcopus. Caput XXV continet *Maximi* Philosophi carmen περὶ καταρχῶν de electionibus, sive auspiciis actionum, quas aliquis suscipit, ex positu lunæ, prosperene an secius successuræ sint, dijudicandis, nunc primum editum e codice Mediceo, Græce & Latine. Caput XXVI exponit de Philosophis *Syriano*, *Proclo Lycio* & *Marino*, & præter horum vitas & scripta exhibet catalogum Scriptorum a Syriano in commentariis ad Metaphysic. allegatorum, compositum ad paginas editionis Latinæ Venetæ; indicem variorum Proclorum, qui partim antiquiores sunt, partim juniores, variorum Marinorum: item Procli Lycii librum de *Providentia & fato & eo, quod in nobis*, ad Theodorum Mechanicum, nunc primum editum ex versione veteri Guilelmi de Marbeka, Archiepiscopi Corinthii; excerpta ex libris ineditis Procli de *decem dubitationibus circa providentiam, & de malorum subsistentia*; hymnos Procli, primum in Solem, secundum in Musas, Godfr. Oleario interprete, tertium & quartum in Venerem, interprete Hugone Grotio; indicem Scriptorum in Procli commentariis ad Timæum & rempublicam Platonis, nec non in Theologia ejus Platonica memoratorum. Capite XXVII de *S. Cyrillo Alexandrino* primum tradit Autor noster præter vitam illius, indicem aliorum Cyrillorum; deinde commemorat non solum Cyrilli

Alexandrini operum editiones partim editas, Latinas quippe, & Græco-Latinam unicam Joannis Auberti, quæ Parisiis anno 1638 fol. ſeptem Volum. prodiit, partim promiſſas, Bonaventuræ Vulcanii, Frontonis Ducæi, Conradi Rittershuſii, ſed & ſingula Cyrilli hujus ſcripta eo ordine, quo in editione Pariſienſi Græco-Latina extant, more ſuo recenſet, ita ut multa obſervatione digna ex literatiſſima ingenii ſui penu adjiciat. Quibus expoſitis apparent varii indices, homiliarum quippe, epiſtolarum & ſcriptorum minorum Cyrilli Alexandrini, Scriptorum cum Cyrillianis in editione Græco-Latina vulgatorum; Scriptorum Cyrilli editorum, quæ in editione Pariſienſi deſiderantur; item quæ ſub Cyrilli nomine feruntur, ſed in Græco-Latina editione Pariſienſi ſunt omiſſa; quæ ſunt inedita & deperdita, nec non index eorum, ad quos, vel contra quos ſcripſit Cyrillus, ac denique catalogus chronologicus Epiſcoporum, Archi-Epiſcoporum, & Patriarcharum Alexandrinorum. Caput XXIIX agit de *Proclo* CPolitano, qui Chryſoſtomi amanuenſis, poſtea notarius fuit Attici, & demum Archi-Epiſcopus CPolitanus, cujus Scripta collegit Elmenhorſtius, & longe plura Vincentius Riccardus, a quo tempore ipſius homilias ad MSS. codices recenſuit, nova verſione donavit, brevibusque notis illuſtravit Franciſcus Combefiſius in Auctario novo Bibl. Patrum; de *Aſterio*, Amaſeæ metropolis Ponti Epiſcopo, cujus variæ exſtant homiliæ, quarum nonnullas Joannes Brantius, quasdam vero Franciſcus Combefiſius edidit, & de *Johanne*, qui cognomento *ſcholaſticus* dicitur, quamvis notior ſit nomine *Climaci*, quod accepit ab opere edito, cui titulus κλῖμαξ ſive *Scala Paradiſi*. Caput XXIX inſcriptum eſt de *Simplicio, interprete Ariſtotelis & Epicteti*, qui quum inter alia conſcripſit commentarium in Ariſtotelis phyſica & Categorias, & in Epicteti enchiridion, addidit Fabricius triplicem indicem ſcriptorum, qui in hiſce commentariis laudantur, & extremo acceſſit catalogus aliorum Simpliciorum. Cap. XXX agit de *Jo. Stobæo* & aliis Græcis locorum communium Scriptoribus, de *S. Maximo*, de *Joanne Damaſceno*, de *Antonio Meliſſa*, & aliis; & caput ultimum voluminis hujus complectitur duas orationes *Choricii* Sophiſtæ, alteram in funere Procopii Gazæi Sophiſtæ, alteram

in

in Summum Ducem, nunc primum editas e codice Holsteniano, Græce & Latine.

JO. MARCKII SYLLOGE DISSERTATIONUM Philologico-Theologicarum ad selectos quosdam Textus Vet. Test.

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1717, 4.
Alph. 4 plag. 10.

IN hoc sacratum Exercitationum fasciculo præcipua quædam V. T. loca Celeb. Autor, persæpe in his Actis laudatus, more suo pereruditе illustrat, & exponit, facto initio a Cap. I Genes. 7.
versu 1, ubi in sensum inquirens divinæ creationis cœlorum &
terræ in principio, communissimam veterum ac recentiorum 11.
sententiam sequitur, de intelligenda hic totius mundi mole principio primi diei ex nihilo producta a Deo. Ex Mosaicæ narra- 20.
tionis nexu vix dubium relinqui opinatur, quod cœlum illud supremum minime fuerit ab initio terræ permixtum, aut perinde vastum, uti terra, sed mox a terra opposita ita distinctum, ut simul ornatum & splendorem suum omnem cum ipsa productione sua receperit a Deo. Ad Genes. XIV, 18 Melchizedeci Regis 35.
& Sacerdotis *Salem* diligentius investigat, eandemque loci Cananæi nomen, ac ipsam Jerusalem esse, collato Psalm. LXXVI, 36.
2, 3 aliisque argumentis, monstrat, & a *Jo. Clerici* exceptione vin- 37.
dicat. Historia gestorum, Deum inter & Abramum Genes. XV, 8-17 illustrata, ex ceremoniis ab Abramo peractis, & insecuta 81.
visione, colligit aptitudinem sacrificialem, usu typico, qui varie 82.
admodum a veteribus sit traditus, & fœderali non excluso;
Abramum obstrictum fuisse, se cum omnibus suis DEO in per- 83.
petuum servitium tradere, Deumque vicissim se obstrinxisse ad promissa sua antea Abramo facta, & nunc latius repetita, infallibiliter præstanda. Deum sui fœderis promissa a sui parte confirmaturum, in facis igneæ emblemate victimarum partes a se accendendas ita transiisse, ut idem non plane neglexerit Abramus, sed & egerit ab ipso initio, dum partes animalium dissectas sibi invicem opponeret, eas sic habens ab utroque latere suo. Ver-

p. 108. Verba Zipporæ Exod. IV, 24 *Sponsus sanguinum tu mihi es*, ad Mosen pertinere putat, quasi sponsus esset a morte redimendus & quasi de novo acquirendus per fusum filii sanguinem, tanquam pretium carissimum; quemadmodum nuptiæ olim apud Hebræos factæ fuerint coemptione Hos. III, 2. Per *librum Dei* Ex.
125. XXXII, 32 intelligit catalogum amicorum DEI. *Deletio* ex illo libro a Mose rogata Autori est totalis exclusio ab omni divino
127. favore, abjectio, ac perditio temporalis atque æterna. Hoc Mosis exemplum a Deo nequaquam reprehensum, Paulum Apostolum Rom. IX, 3 imitatum esse, quin etiam insignem Messiæ typum fuisse, qui se Patri in victimam piacularem obtulerit, ut nos ab ira divina redimeret, Gal. III, 13; Hebr. X, 10. Ignem Levit. VI,
137. 13 extra ordinem a Deo in altare ad victimas absumendas immissum, cura sacerdotum jugiter alendum fuisse, ne exstingueretur, contra *Jo. Buxtorffium* observat. Ad Levit. XVI, 4 disqui-
149. rit, fueritne Pontifex, cum die expiationis intra velum interius cum sanguine piaculari ingrederetur, amictus vestibus aureis, an
168. lineis tantum? Enarratis utriusque sententiæ patronis & argumentis, mavult pronunciare pro linearum vestium usu. Per *Hazazelem* diabolum intelligit, cui alter hircorum mittendus fuerit, non ut munus divino prorsus æquale, & consecratione reli-
186. giosa, sed alio, idoneoque sensu. Hircum nempe vivum in de-
194. sertum dimittendum fuisse ad Azazelem, ut ei tanquam κατάρα, & commune κάθαρμα cederet divina traditione, vel a populo ablatum, & sibi impositum peccatorum onus in ipsum devolveret omne, ex DEI justissimo imperio, quatenus hic eorum erat
203. causa prima, & sic merito gravissime puniendus. In hoc hirco
206. agnoscit illustrem typum Christi, pro peccatis populi sui satisfacientis, imprimis autem ex morte redivivi, & peracturi per in-
208. tercessionem suam sacerdotalem æque ac per regiam potentiam, ut expiatio populi sui per sui ipsius oblationem promerita,
209. plenum habeat effectum, per veram illius liberationem ab omnibus peccatis, Satanæque perditionem, & expulsionem conne-
215. xam, ex orbe etiam gentili. Sub finem *Jo. Spenceri* conjecturas de hoc hirco sub examen vocat, atque refellit. Divinum incestorum congressuum interdictum Levit. XVIII, 6-17 declaraturus

rus

rus, observat, legem hanc in Genere Masculino latam, æque ad mulieres spectare, perinde atq; ad omnem sanguinis propinqui- 222.
tatem nimiam, quæ, sive a viro, aut muliere oriatur, eodem loco 225.
sit habenda. Legem hanc totam esse putat juris divini perpe-
tui, & universalis. Præceptum de uxore ad sororem vivam non 231.
assumenda v. 18 ad Polygamiam simultaneam unice spectare 222.
opinatur, & non ad interdictam in conjugio cognationem, quæ 800.
per mortem unius sororis neutiquam tollatur, secundum phrasin Hebræorum, qui res & personas quascunque inter se similes nominibus fratrum & sororum exprimere soleant. Ad Levit. 242.
XXIV, 15, 16 interdictum nominis divini illustrat, & argumenta 282.
pro recepta nominis יהוה lectione urget, & a præcipuis exceptionibus vindicat. In nomen, & computum annorum Jubilæo- 302.
rum Levit. XXV, 10 inquirens, annum quinquagesimum poti- 341.
us, quam quadragesimum nonum pro Jubilæo habendum esse 343.
opinatur. In Synedrii Judaici origines inquirens, an recentiores, ut multi putant, an antiquiores sint, primo distinguit Syne- 369.
drium ipsum ab isto ejus nomine, & personarum numero, consti- 371.
tutione, jure, aliisque circumstantiis. Deinde observat, multa de Synedrio hoc a Judæis tradi, quæ probari nequeant, nec unquam forte in usu fuerint. Fuisse tamen vere Synedrium ali- 374.
quod posterioribus Judæorum temporibus in ea gente ex Viris LXX rotunde vel præcise constans, cujus prima origo ab anti- 378.
quissima illius gentis ætate repetenda videatur, ita ut Synedrium hoc successive, non tamen absque omni interruptione, aut imminutione autoritatis, continuatum sit ad seriora gentis tempora, quam sententiam apte propugnat, & contra secus sentien- 383.
tes tuetur. Korachi crimen suppliciumque ex Num. XVI de- 387.
scribens, negat, rebelles descendisse ad infernum, & locum damnatorum, sed de profundiore terræ voragine, igne forte subterraneo æstuante, cogitandum esse. Agi quippe h. l. de supplicio de perduellibus sumto, & ab universo populo spectando; infernalia vero tormenta videri non potuisse. Silere etiam de 413.
illis S. Scripturam. Oraculum Mosis Deut. XVIII, 15, 16 de 446.
Propheta simili Mosi multis argumentis Messiæ vindicat, & adversariorum rationes diluit. De doctrina Servatoris circa di-

p. 489. vortium Matth. V, 31, XIX, 8.9, Marc. X, 2 concilianda cum lege
Mosis Devt. XXIV, 1 solicitus, divinam legem decenter exponit,
ostenditque, tantum abesse, ut divortia extra casum adulterii,
522. DEUS probaverit, aut tanquam licita indulserit, ut illa potius
per talem Constitutionem Civilem damnarit. Lege enim nihil
aliud quam casum proponi, minime laudatum aut laudabilem,
530. uti constitutio pœnalis liquido arguat. Diligentius inquirens
in Jephtæ votum Jud. XI, 30‥40 illorum defendit sententiam,
qui opinantur, Jephtam filiam, secundum votum ex imprudentia
590. tia factum, Jehovæ in holocaustum obtulisse & mactasse. Py-
594. thonissæ historiam recensens ex 1 Sam. XXVIII, 7, illos refellit,
qui non nisi humanam fraudem admittunt, idoneisque argumentis
mentis ostendit, diabolicam fraudem hic omnino agnoscendam
620. esse. Notabilem difficultatem, qua Regi Achaziæ eodem tem-
pore ætas XLII & XXII annorum 2 Reg. VIII, 26, 2 Chron. XXII,
2, tribuitur, examinat, excussisque variis conciliandi rationibus,
quas interpretes excogitarunt, suspicatur, numerum XLII in
Chronicis negligentia descriptorum mendose expressum, ve-
rumque XXII annorum numerum ex 2 Reg. VIII, 26 restituen-
654. dum esse. Verba Jobi XIV, 4 de mundo non dando explicat de
nativa corruptione omnium, & de immunditie spirituali, secun-
dum Psal. LI, 7. Sub finem adjecta est nonnullorum Psalmorum
brevis Analysis Exegetica.

J. THOMASII PHILIPPS DISSERTATIO Historico-Philosophica de Atheismo, sive Historia Atheismi.

Londini, sumptibus Autoris, 1716, 8.

Plag. 11½.

CAp. I Autor Cl. sententiam, quod existere Athei speculativi possint, autoritate Tronchini, Buddei, Hulsemanni tuetur, adjicitque rationem aliam ex Ps. XIV ubi בלבו ita interpretatur, *dari stultum hominem, qui toto corde & serio credat, nullum esse Deum.* Cap. 2 de causis disserit: quo refert dogma de fato, neglectumque demonstrationis existentiæ divinæ, quam primæ etiam ætati instillandam censet: ita quidem, ut simul explicetur discrimen corporis & spiritus, quo cognito, putat fieri non posse, ut in atheismum homo prolabatur. In causis numerat porro su-

superstitionem, & servilem de Deo truculento conceptum, item humani ingenii fastum, quo eo tandem progrediuntur mortales, ut nil, nisi demonstratione mathematica firmatum, admittere cupiant: culpat quoque eos, qui nova pro Numinis existentia ostendenda argumenta curiose subtiliterque anquirunt, & vetera, subtilibus istis meliora, enervare omni studio laborant. Memorat hinc novas causas, controversias Theologicas, de rebus aut nostrum captum superantibus, aut ad fidem non pertinentibus: mores dissolutissimos Christianorum, perversam naturalis scientiæ tractationem, & tandem speciatim juventutis Academicæ mores corruptos, qui vel exemplo suo plebi maximæ esse offensioni queant. Cap. III de characteribus Atheismi, & divisione ejusdem agit, & p. 29 putat, Atheorum tempore Mosis existentiam ex initio Geneseos probari posse, si, ut sentiunt Judæi, præfixa vocis בראשית assumatur pro עם, ut sensus sit: *Cum principio rerum creavit Deus* &c. Cap. IV accusat nugas Poetarum Græcorum, indigna Deo tribuentium facinora, itemque quorundam Philosophorum, omnia a materia æterna derivantium, opiniones. Cap. V accedit ad atomorum defensores, ostenditque, illos, dum bruto cuncta atomorum motui vindicant, non honorificentius de Numine existimasse. Cap. VI de Diagoræ, Protagoræ, Theodori, Epicuri, Lucretii, in Atheismum propensione, & sententiis eorum ad Atheismum ducentibus disquirit. Cap. VII ad recentiora tempora conversus, memorat ex Atheis Hermolaum Barbarum, Marsil. Ficinum, Angelum Politianum, Pomponatium, Simonem Portium, Claudium Berigardium, Hier. Cardanum, Pet. Aretinum. Cap. VIII Vanini atheismum describit. Cap. IX Bodinum & Cherburium *ἀθεότητος* immerito suspectos haberi censet; Thomam vero *Hobbesium* tales sententias, quæ Numinis, spirituum, mentisque humanæ ipsius naturam destruant, fovisse, fatetur. Cap. X de Spinosa, Cuuzio, Lizynskio Polono quædam refert, ex quibus pleraque in vulgus nota sunt, neque nos eorum repetitione fatigabimur. Cap. XI nomina sola quorundam, qui contra Atheos integra commentaria pararunt, laudat. Sed unus interea temporis accessit iisdem Vener. *Buddei* de Atheismo & superstitio-

ne tractatus, qui multis aliorum de simili argumento scriptionibus non uno nomine meretur anteferri.

JACOBI HOVII P. F. PHIL. ET MED. DOCTORIS, Tractatus de Circulari Humorum motu in Oculis.

Lugduni Batavorum, apud Jo. Arn. Langerack, 1716, 8 maj. Plag. 16 Fig. Tab. 7.

QUem circularem humorum in oculis motum nobiliss. *Autor* ante A. 1700 Mercurii injecti subsidio primum detexit ac in *Disputatione* sua *inaugurali*, A. 1702 Trajecti ad Rhenum habita & a nobis in *Actis Eruditorum Mense Majo* A. 1703 p. 221 cum potioribus Figuris excerpta, descripsit, eundem multo accuratiorem & locupletiorem novisque Figuris illustratum in præsenti sistit Tractatu. Ingentem namque oculorum, ex variis animantium generibus desumptorum, copiam denuo scrutatus, materiam pro injectione simul tam subtilem præparavit, ut hæc non minutissima solum humoris vitrei ac crystallini vascula cum reliquis nevro-lymphaticis repleret, sed & in iis frigefacta consisteret, plurimaque longe exactius cum novis nonnullis exhiberet. Vascula nempe quemadmodum in genere tam ea, quæ materiam ad oculorum humores nutriendos immediate adducunt, quam quæ eandem abducunt, inter ea nunc refert, quæ *Vieussens* in *novo Vasorum systemate* nevro-lymphatica salutavit, quorum priora oblique ex arteriolis emergerent, posteriora vero in venulas desinerent, ita in specie pro vasculis aquosis, materiam in humoris aquei conservationem advehentibus, haud amplius arteriolas per uveam vermiculariter contortas, sed numerosissima potius vascula nevro-lymphatica oblique a circuli arteriosi parte exteriori æque ac arteriolis istis vermicularibus prodeuntia & prope limbum uveæ terminantia venditat. Quo genuinam vero ac naturalem vasorum per choroideam distinctionem accuratius sisteret, tunicam hancce quinque e laminis constructam annotat: primam quippe earum & exteriorem, quæ tenuissima existeret e vasis subtilissimis subjacentis laminæ undiquaque oriundis contexta, tenuique pigmento nigro, aqua abstergendo involuta, nigram & villosam appellat. Inter secundam vero ac tertiam lamellam, itidem tenuis-

nuissimas & a pia meninge secundum Veteres productas, vasa ferri perhibet, tum arteriosa, per scleroticam accepta & ad uveæ circulum arteriosum dimissa, tum venosa cum arteriis continuata & ad venosum uveæ circulum propagata. Quarta hinc lamella ob contextum reticulosum & copiosa vascula nevro-lymphatica cum suis non minus arteriis vermicularibus, a quibus emergunt, quam similibus venis, materiam ab humoris vitrei & crystallini nutritione refluam excipientibus, nevro-lymphatica vel reticularis audit. Quinta denique e striis oblongioribus, quasi nerveis, conflata, dum præcedentis tunicæ sive lamellæ nevro-lymphatica dispersa in paulo majora, veluti papillas, conjungit, papillosa denominatur. In humore vitreo, e nervis pellucidissimis ac nevro-lymphaticis, clarissimum & limpidissimum humorem continentibus, contexto, sextuplicem vasculorum ejusmodi describit ordinem, prout alia eorum a fundo oculi crystallinum versus ascenderent, alia a crystallino fundum versus descenderent, alia juxta latitudinem a dextro ad sinistrum, alia a sinistro ad dextrum vergerent latus, & alia oblique incederent & cruciatim se invicem secarent. In processibus ciliaribus, omnium vasculorum ordine mirabiliter instructis, vascula iisdem vel e circulo arterioso descendentia, vel e parte inferiori ascendentia, expendit, ligamentum ciliare nil, nisi meram nevro-lymphaticorum nervorumque pellucidorum congeriem innuens, nigra villosaque pellicula obductorum ac striatim & funiculorum ad instar ad crystallinum & vitreum humorem pergentium ac utrumque intrantium. Quamvis autem humor crystallinus contextus pariter mere vasculosus haberetur, e nervis pellucidis nevroque lymphaticis, cum ad, tum abducentibus conflatus ac tenuissima & pellucida tunica obvelatus, ipsa tamen in crystallino vascula arctiora & firmius composita cum subdivisionibus imperscrutabilibus designantur absque eo, ut in opposito latere illum desererent, cum e diverso in humore vitreo multo longiora illa occurrerent sine ullis aut saltem perpaucis subdivisionibus, ab una parte intrantia, & ex opposita humorem deserentia. Et ne in ipso oculo humano humorum hujus circulatio in dubium vocetur, nunc vasa arteriola, fontium nomine indigi-

digitata & per ſcleroticam aſcendentia cum circulo arterioſo, nunc vaſcula per duplicaturam ſcleroticæ denſa ſerie cum obviis venoſis diſſeminata & cum reunitis vermicularibus circulum arterioſum petentia, nunc nevro-lymphatica, tum adducentia, tum abducentia, aquoſa, vitrea & cryſtallina, prolixius in præſenti una recenſet, etiamſi figuris omnia dilucidare inopia ſubjectorum prohibuerit. Glandulam in poſtica oculi piſcium parte interius occurrentem pro peculiari habet ab animalium conglomeratis & conglobatis diſcrepante: glandulam enim conglomeratam contextum eſſe plane vaſculoſum, omnium vaſorum ordine mediantibus membranis firmiter ac fortiter colligatorum inſtructum, cujus arteria pro humoris ablegatione, antequam in venam terminetur, in omnibus ſuis circumvolutionibus copioſa lateralia emitteret vaſcula, varie in majora, & demum in communem ductum excretorium, notabili humoris ablegationi dicatum, unienda. Conglobatam denſam exiſtere congeriem vaſorum ſanguineorum & nervorum fibris carneis æqualiter circumductorum, e quibus folliculi ſive loculi membranoſi oblongi pro acidi humoris in hiſce ſecreti receptione efformarentur, quo hic lymphæ lymphaticorum pertranſeuntium admixtus eam pro nova nutritione reſtauraret. Aſt internam oculi piſcium glandulam, corporis reticuloſo-glanduloſi titulo merito inſigniendam, talem contextum videri vaſculoſum, cujus vaſa membranarum interventu nec tam arcte tamque fortiter conglomerarentur, neque lateraliter emiſſa pro communi ductu excretorio corpus ſuum intra proprium recolligerentur. Qua occaſione ſcriptum de glandulis conglobatis, præter aliud de vaſis lymphaticis, pollicetur. beneficio autem novæ ſuæ injectionis chymicæ ſicuti pericardii humorem a vaſculis nevro-lymphaticis arteriarum cordis muſculoſi exteriorem ſubſtantiam perreptantium deducit, ita humiditatem pariter per tunicæ corneæ porulos tranſſudantem, neutiquam ipſum humorem aqueum eſſe, ſed partim a ſimilibus vaſculis arteriarum circa corneæ limbum vagantium, partim a duobus novis ductibus, quos in oculo vitulino a glandula innominata detexit ac in Fig. 5 Tab. 7 depinxit, provenire oſtendit. Cataractam demum acu de-

deponendi rationem ob multa mala insequentia, ut fontium, ductuum per ligamentum ciliare excurrentium, circuli arteriosi, nec non vasculorum nevro-lymphaticorum ex eodem ad aqueum tendentium, læsiones ac obstructiones, prorsus respuit, methodum potius a se excogitatam cataractam omnem omni tempore tuto removendi commendans. Cum *Noster* autem a Clariss. *Ruyschio* in *Thesauri sexti Prodromo* de plagio fuerit postulatus, in *Epistola apologetica* subjuncta crimen tale strenue a se amoliri contendit, ex iis ipsis, quæ *Ruyschius* de oculis conscripsit antea non visa, ante omnium oculos clare ponendo, neque vasa humorum oculorum circulationi destinata, vel in totum, vel quoad usum, neque circulationem ipsam in totum *Ruyschio* suam ante dissertationem innotuisse. Erroris tamen insimul eundem arguit, quod omnem humorum secretionem in ipsis arteriarum extremitatibus perfici existimaret, postquam diversorum humorum a sanguine separationem vasculis potius deberi nevro-lymphaticis, e parietibus arteriarum oblique prodeuntibus ac insensibilium ostiolorum magnitudine, figura & situ varie differentibus, dum reliquus sanguis rubicundus, nullam in extremitatibus arteriarum mutationem subiens, immediate in venas, ceu vasa ubivis cum arteriis continua propellitur, experientissimus *Vieussens* evidentius & accuratius demonstrasset. Ceterum sub calcem *Dissertatio* pariter medica, quam in auguralem *Adam Christianus Thebesius de circulo Sanguinis in corde* Lugduni Batavorum A. 1709 habuit ac in qua multa venularum oscula in apricum protulit, quæ non modo in dextro cordis ventriculo, uti *Vieussens in novis de corde inventis* ad Boudinum gallice perscriptis, sed & in sinistro ac in utraque auricula vidisset, una cum *Figurarum Tabula* occurrit annexa.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII LIBER de Morbis Infantum.

Jenæ, sumptibus Joh. Felicis Bielckii, 1717, 4.

Plag. 20.

QUanquam ardua res sit in Medicina puerulis mederi, maxime cum, quod ipsis male est, referre nequeant, nec applicari æque patiantur medicamina; tantum tamen abesse putat Clarissimus Wedelius, ut tenella ætas obstet, vel contraindicet medicæ artis

artis præsidia, ut potius aliis contra majori ope indigeat, quanto delicatior est machina corporea, & facilius patitur, graviusque afficitur. Cum igitur ferre debita & tuto possint, & expectent infantes, naturæ nullo modo relinquendi, sibi mederi non valenti, vel imperitis obstetricibus, aliisque vetulis & empiricis, nec minor laus sit infantibus mederi quam adultis; hanc in se suscepit operam Autor Clarissimus, ut morborum tam communium quam propriorum, seu huic ætati congruorum, causas non minus eruat, quam curationem suppeditet. Nos impræsentiarum ea, quæ clarissimus Autor ex propria experientia observavit, sive theoriam, sive remedia evporista spectent, speciminis loco allegabimus.

p. 8. Vidit pedibus natum fœtum manualibus, magis scilicet manus quam pedes referentibus, & alium, in sinistra nate lituram offerentem, cum mater gravida sinistro hypogastrio dolorificum
9. sensum aliquandiu sensisset, indicio sanguinis ibidem minus æqualiter circulati. Tumorem genæ connatum emplastro miraculoso imposito plurimum imminuit; & alium nævum mater-
10. num prope oculum in puella, & in capite alterius infantis per lapidem corrosivum destructum, in cancrum vero degenerantem in virgine vidit, ab aqua forti improvide applicata, quoniam nævus non tam extirpatus quam irritatus saltem fuit, ubi simul in to-
12. to abdomine & mammis tumores glandosi lividi sub cute exorti sunt. In infante nondum fere annum nato intra octo dies labii leporini limbum perfecte consutum & coalitum, sutura non nisi sicca, observavit, postquam ante sectionem uncinuli undique agglutinati fuerunt, ut citra ullam futuram cruentam circumvolutio commodior & minus dolorifica contactum vulnerum promoveret. Uvulæ defectum in infante advertit, quod mater pisciculis vivis deglutiendis addicta ore aliquando piscis aperto inspectoque dedisset ad talem ideam repræsentandam occasionem. Postquam igitur eapropter infans lac per nares reddere visus fuit, papillam longius in os ejus ingerere jussit, ut breviori via lac melius deglutiri posset, in progressu tamen ætatis
14. certas literas idem exprimere non potuit. In ano imperforato abdomen a restitantibus fæcibus alvi intumuisse, vomitumque iliacum insecutum fuisse, in puella intestinum rectum ad puden-

dum

dum muliebre protensum & locum excretionis vicarium invenisse recordatur. Pueri mentionem facit, qui dormiens optime p. 16.
respiravit, simulac vero e somno expergefactus, sonora voce spiritum traxit, & quasi dormiens ronchos duxit, sensim magis magisque adauctos & sonorius expressos, adeo ut per totum conclave exaudiretur, cetera sanus; idque per novem integros menses duravit, quibus exactis penitus sed successive restitutus fuit.
Infanti triduano, qui inquietudinem passus & minus placabilis 29.
deprehensus fuerat, aliis non juvantibus, pro deplorato jam habito clysterem cum successu adhibuit. Puellum sex mensium 43.
commemorat, qui graviter epilepsia laboravit, tandem e naribus materia crassa, a constrictione cerebri progressa, ejusque æmula substantia excreta, mox mortuus. Hydrocephalum refert a na- 47.
tivitate ab impressione matris ob visum crebrius tempore gestationis caput ligneum in puella, quæ ultra duodecim annos vivebat. Contusiones & vulnera capitis in adultis, & in infantibus 51.
longe magis facile, aliquid ichorescentiæ fermentificæ post se relinquere, in futurum saltem erupturæ, exemplis paralyseos & epilepsiæ probat. In ophthalmia infantum aliquot mensium ve- 54.
sicatorium in nucha vel pone aures, in adultioribus duorum, quatuor, vel novem annorum setaceum adhibere, imo & fonticulum excitare non dubitavit; ad externam autem pinguedinem viperinam recentem palpebris illitam, vel pro re nata etiam instillatam, reliquis omnibus antefert. Pice liquida loto capite 61.
curatam tineam & pediculorum proventum præmissis tamen internis testatur. Ranulam sub lingua sublatam perhibet frictio- 71.
ne cultelli vel gladioli myrtini ex ligno, quo bufo confossus erat, semel iterumque adhibita, quo facto cuticula secessit, involucrum membraneum malumque penitus evanuit. Puellam alle- 77.
gat quinque annorum, quæ sana ceteroquin visa ex scorbuto universum corpus maculis punctatis ex rubro fuscis pictum unaque glandulas subcutaneas in conglobatas mutatas, pressa cute sublucentes, lividas habebat, perfecte tamen sanata fuit. Infan- 82.
tis mentionem facit unius anni, qui ex utroque oculi cantho sanguinem excrevit. Serpentem ex infante trium annorum vi- 118.
vum excretum adhuc asservat. Ex incurvatione quasi serpen- 124.

tina costæ majori & neglecta procidentiam uteri ob viscerum
139. compressionem in virgine inde coortam notavit. Infantem vidit ex utero materno vix egressum luis venereæ connatæ notas manifestas, præcipue in pudendis exhibentem, & brevi tempore hinc mortuum, quamvis in parentibus, ipsius quidem conscientia, nullum hujus vestigium præsens adfuisset.
152. Fissuras in angulis labiorum & ulcuscula Anno 1711 prope Sondershusam in aliquot generosis infantibus observavit.

EQUITIS ET ANIMI ET INGENII VIRIbus præstantissimi ULRICHI DE HUTTEN ad B. Pirckheymer Patr. Norimb. Epistola, qua & vitæ suæ rationem & temporum, in quæ ætas ipsius incidit, conditionem luculenter descripsit; in lucem denuo protulit & Commentarium, quo illustris hujus Equitis fata & merita exponuntur, subjecit JACOBUS BURCKHARD, Illustr. Gymnas. Hildburgh. P. P.

Wolffenbütteli, apud God. Freytag, 1717, 8.
Plag. 18.

IN iis, quibus in publicam lucem producendis occasionem dedit annus, qui nunc agitur, repurgatæ opera *D. Lutheri* fidei secularis, censendus etiam est præsens hic de *Hutteni* vita meritisque Commentarius. Egregiam hæc exponendi occasionem nactus est Cl. Editor, dum ex bibliotheca *Perizoniana* inter varia *Hutteni* scripta præsentem quoque accepit Epistolam, cui accessit fratrum suorum benignitas, qua ex Wolffenbüttelensi Bibliotheca eximia ad hoc negotium subsidia ipsi fuerunt subministrata. Cum vero eadem hæc epistola Francofurti 1610 in 4to libro cuidam fuerit inserta, qui inscribitur: *Discursus Epistolares Politico-Theologici de statu Reip. Christianæ degenerantis, tum de reformandis moribus & abusibus Ecclesiæ &c.* ne eodem illa heic appareret habitu, prolixum de *Hutteni* vita fatisque addere consultum duxit Commentarium, cujus prima pars epistolæ huic est annexa. Epistola vero hæc Hutteniana, d. VIII Cal. Nov. MDXVIII Augustæ data, est responsio ad judicium B. Pirckheymeri,

meri, quod ipſe ad Huttenum de *Dialogo* ipſius *de Aula* perſcri-
pſerat, & in quo ei de vita aulica deſerenda ſeque ſtudiis conſe-
crando conſilium dederat. Diſplicet *Hutteno* hoc conſilium, p. 3.
qui otio indulgere erudito non conſueverat; ſe itaque, ſcribit, 4.
ſuo per XII annos itinere exacto denuo quaſi vitam ſpiritumque
recipére velle, nec ſibi animum eſſe ſolitudini ſe dandi librosque
conſcribendi. Nec tamen ideo inter aulæ curas litterarum ſe
negligere ſtudia, pergit, quamvis id amici Itali putantes ea ex
cauſa literarum commercia cum eo continuare recuſaſſent. Ut 6.
vero ſuum hunc in literas amórem porro confirmet, provocat ad
zelum, quo Reuchlini ſcripta contra iniquos defenderat, id quod
variis comprobat documentis, ex quibus illius tempeſtatis barba-
ries & quanto odio contemtuique cultiorum literarum initia
fuerint expoſita; luculenter poteſt cognoſci. Tum præſentis 18.
vitæ rationem ei exponit, ſe temporis vacationem a negotiis ad-
metiri ſtudiis, portatilem maxime bibliothecam & optimum
quemque Autorem ſecum circumferre ſolere, ſibique jam quæ-
rere anagnoſtam, qui ipſi in ſtudiis miniſtret ac laborem minuat.
Dein turbulentum nobilium, qui agros incolebant, ſtatum de-
ſcribit, qui ſibi ipſis quotidiana bella inteſtina movebant, adeo ut 20.
nonniſi armatis multoque milite ſtipatis licuerit exſpatiari. De 33.
ſermone ſuo ad Principes *exhortatorio* ſe impediri enarrat, quin
eo, quo illum habuerit, modo imprimi curare poſſet, additque
ſimul turbas ſuper ipſius ſcripto, quod *Nemo* inſcribitur, exortas, 45.
tandemque literas haſce concludit, facta antea Lutheri, Oeco- 57.
lampadii, Eraſmi, Guil. Buddei aliorumque hominum doctiſſi-
morum mentione, qua ſatis oſtendit, ipſi gratiſſimam fuiſſe re-
naſcentium literarum fideique purioris ſalutem. Huic itaque
epiſtolæ, cujus potiora heic enerravimus momenta, duos addidit
Cl. Editor Commentarios, quorum alter notas in epiſtolam
hanc *Hutteni* continet, alter ejusdem vitam recenſet, cujus
priorem tamen partem modo heic nobis exhibuit, quam poſte-
rior proxime haud dubie conſequetur. Hic vero generis antiqui- 63.
tate, virtute & doctrina nobiliſſimus eques *Ulrichus de Hutten*
d. XX aut XXI Apr. 1488 in gentilitia arce ſua Steckelberg fuit
natus. Anno ætatis XImo in Monaſterium Fuldenſe ad profe- 66.

quenda literarum ſtudia miſſus quin ab Abbate in ordinem ſuum ſolenni reverendis hominibus formula reciperetur, impedivit nobilis Suevus, Eitelwolff a Stein, Abbati id ſtrenue agenti
p. 67. dicens: *Tune hoc ingenium perderes?* Fulda Coloniam Agrippi-
69. nam & exin Francofurtum ad Viadrum abiit, ubi omnium primo, qui in iſta Academia celebratus eſt, anno 1506 promotionis actu anno ætatis XVIII Magiſtri titulis & honoribus fuit inſi-
71. gnitus. Anno ejusdem Sæculi nono Imperatoris in Italia caſtra fuit ſecutus, vel ea adductus ratione, quod in itinere viatico deſtitutus proſequi illud non poſſet. Germanorum muſis redditus ſcriptis inclareſcere cœpit, inter quæ *Ars Verſificatoria*, carmine
76. heroico Wittenbergæ A. 1511 edita, qua eruditorum amorem, parentis vero ſui ab humanitatis ſtudiis multum alieni odium in
81. ſe convertit, qui eum denuo in Italiam ad Juris ſcientiam melius
83. excolendam ablegavit, ubi a Gallorum militibus, qui Papiam Inſubrorum adverſus Helvetos corona cinxerant, tres dies integros, febre præterea laborans, in anguſtiſſimo domus receſſu obſeſſus, certusque mori, hoc ſibi compoſuit epitaphium:

Qui miſere natus miſerabile tranſiit ævum,
Sæpe malum terra, ſæpeque paſſus aqua,
Hic jacet Huttenus, Galli nil tale merenti
Inſontem gladiis eripuere animam.
Si fuit ex fato, ut totos male viveret annos,
Optatum eſt, quod tam corruit illa cito.

Urbe vero ab Helvetis capta ipſe quoque captus, ſpoliatus crudeliterque fuit habitus, donec tandem poſt bonorum & pecuniarum aliquam jacturam fuit liberatus. Secutis vero annis huma-
85. niori doctrinæ ſe totum conſecravit, Poeſi inprimis, & quid in ea præſtiterit, docent inter multa alia ejus *Epigrammata*, ab aliis ipſo inſcio & invito collecta publicæque luci expoſita. Anno
90. 1515 patruelis ipſius, *Jo. Huttenus*, ab *Ulrico* Duce *Wurtenbergenſi* in ſilva *Beblingenſi*, propterea quod Princeps illius conjugem deperierat, ipſius manu fuit occiſus, quo truculento facinore Noſter adeo eſt commotus, ut multis iisque acerrimis
93. ſcriptis, præcipue quatuor *orationibus* in occiſorem inveheretur.

Eodem

Eodem funestissimo & fatali anno summum fere patronum suum, *Eitelwolfum de Lapide*, Magistrum Curiæ & civitatis Moguntinæ præfectum lugubri fato amisit. Tertium tandem A. p. 101.
1516 juris civilis ediscendi causa in Italiam abiit, ubi iterum ingenti vitæ discrimini fuit expositus, quandoquidem quinque
Galli prædones nefando ausu ipsum aggressi vitæ ejus insidia- 108.
bantur, sed præsentissima DEI ope latronibus profligatis, unoque eorum interfecto, feliciter huic periculo, nisi accepto in sinistra
bucca vulnere, tum quidem ereptus est. Enimvero mox in ali- 109.
ud incidit, orta scilicet Bononiæ inter Germanos ac Longobardos seditione pene interemtus est, jussusque causam apud civita-
tis præsidem communi civium nomine peroravit. Redux in 111.
patria Augustæ a Maximiliano Imperatore laurea poetica fuit
donatus, lætumque accepit nuntium, Erasmum publicam ipsius 117.
in sua Novi Instrumenti editione fecisse mentionem, qua de causa ei in epistola quadam gratias deinceps persolvit. Tandem in arcem suam Steckelberg reversus, *Laurentii Vallæ librum de*
Donatione Constantini M. ementita recudi curavit, Leoni X Pon- 119.
tifici dedicatum, ubi durissimis & maxime aculeatis verbis Pontifices, qui Leonem antecesserunt, perstringit, furumque, tyran-
norum & depeculatorum nomine producit. Elapso exin ali- 124.
quo tempore, & itinere ad Gallos feliciter exacto, in *Alberti Moguntini* Archi-Episcopi aula commoratus, diversa edidit scripta, in quibus *Dialogi* de *Aula* præfationem, Epistolamque *Pirckheymeri*, cui Epistola supra exposita responderat *Huttenus*, Cl. Editor heic inserens præsenti operi finem imponit, reliqua Hutteni fata alii reservaturus occasioni.

GEORGII NICOLAI KRIEGK COMMENTArius de Vita Celeberrimi Viri JUSTI ADRANSFELD, Pædagogiarchæ ultra semisæculum promeriti. Subnexæ notæ, Athenæi Gœttingensis historiam contextumque totum illustrantes.

Jenæ, apud Jo. Fel. Bielkium, 1717, 8.

Alph. 2.

AGricolæ, ſoceri ſui, vitam & merita deſcripturus Tacitus li-
brum hunc ſuum pietatis profeſſione aut laudatum iri ſperat
aut excuſatum. Non indigere hac præfatione videtur præſens
hæc Commentatio, quam Cl. Autor honori ſoceri ſui deſtinavit,
quippe quo pietatis ſuæ officio ita eſt defunctus, ut ſui non mo-
do *Dransfeldii* merita prolixe exponeret, ſed & Gœttingenſis
ſcholæ hiſtoriam, quæ ejus erat tempeſtatis, ſollicite nobis recen-
p. 12 ſeret. *Gœttinga* autem, perantiqua in *Gothorum* ſede ad *Lainam*,
d. 27 Jun. A. 1633 primum lucem adſpexit Juſtus a Dransfeld,
ea omnino tempeſtate, qua belli funeſtiſſimi flamma *Germanos*
& inter illos *Saxoniam* præſertim *inferiorem* longe ferali admo-
dumque diuturno incendio exhauſit penituſque conquaſſavit.
15. Gente præclara, patricia &, obſervante Jo. Leznero, jam ab anno
poſt reparatam gratiam 1200 nobiliſſima prognatus patrem ha-
buit *Bernhardum*, virum ſapientem, gravem & ſingulari prædi-
18. tum pietate; matre vero uſus eſt *Anna Hardegia*, cui potiſſimum
debuit, dum quinque annorum puer genitorem amiſit, quod
ingenue & liberaliter fuerit educatus. Ab hac enim primum fi-
dei & curæ doctorum in ſchola urbis patriæ inferiore publico-
26. rum, *Juſti Nictmanni, Jo. Wolffii* & *Thom. Spangenbergii* tradi-
tus fuit & commiſſus, dein alios adhuc habuit magiſtros, in qui-
28. bus eximie collaudavit *Henr. Cælerum*, *Anton. Blumium* ac *Jo.
Speckbættelium.* Præcipuam vero doctrinæ ſuæ partem in acce-
ptis tulit *Jo. Chriſtoph. Kohlhanſio*, ipſum in Mathematicis & hu-
maniore Græcorum doctrina ſollicite inſtituenti, cui *Coburgum*
vocato cum in publico docendi munere ſuccederet *Jo. Georg.
Brombergius*, eandem & parem in erudiendo *Dransfeldio* adhi-
buit dexteritatem. Cum itaque præter ingenii docilitatem,
quod ſupra ætatis modum præcox ac velocius imo plane divi-
num fuit, pietas & virtus in tenero ejus pectore præmature eluce-
rent, factum eſt, ut in publicum prodire & in convocato audi-
entium conſeſſu orare, diſputare juvenis adhuc non erubuerit,
& quo ex omnium conſenſu altioribus Academiarum ſubſelliis
dignus habeatur, diſputationem de Phyſicæ natura marte ſuo
52. confectam inter ingentes præceptorum & commilitonum plau-
ſus & admirationes habuit, quacum conjunxit ſermonem epico
carmi-

carmine compositum, quo de *Gœttingæ* laudibus differens patriæ suæ ultimum solenni in scholis formula vale acclamavit. Telam igitur hanc studiorum in patrio ludo semel feliciter p. 52.
egregieque cœptam in Academia *Julia* pertexere & conficere 59.
strenue est aggressus, dum publicos in ea doctores, *Jo. Hilpertum*, *Jo. Hornejum*, *Andream Frœlingium*, *Hermannum Conringium* 86.
aliosque complures frequentissime audivit; præcipue vero a *Sollenio*, scholastico quondam præceptore suo, fidei & doctrinæ *Christophori Schraderi* fuit commendatus, ad cujus pedes sedere 61.
sibi semper duxit felicitati, ita ut ab illo inter secretiores etiam parietes eloquentiam, historiam, de temporum locorumque intervallis aliasque doctrinas solertissime fuerit edoctus, qui ipsum etiam tanti habuit, ut unum ex filiis in Græcis literis instituendum ei crederet, quod in parentis museo & eodem præsente feliciter diuque fuit exsecutus. Postquam autem illas doctrinas, quas in Theologiæ cultura nobis prodesse novimus, satis perceperat & excoluerat, ad sanctissima hæc literarum studia animum appulit, quæ ut apprehenderet, doctoribus usus est *Gerhardo Ti-* 97.
tio, *Frid. Ulrico Calixto*, filio, *Balthasare Cellario* & in primis 103.
Joach. Hildebrando, in cujus domum & convictus societatem receptus libero in museum ejus egregia & copiosa librorum supellectile instructum fruitus est accessu. Nec illibata etiam Jurisconsultorum relinquere voluit præcepta, quare Jus, quod vocant, Canonicum *Georgium Wernerum*, leges vero & instituta explicantem audivit *Enochum Glaserum*. Hasce itaque doctri- 112.
narum divitias largissime hactenus collectas ut aliis exponeret, facultatem ipsi concessit inclyta Academia Julia, qua selectiora 17.
ingenia optimas docere litteras, quæ ab humanitate appellantur, integrum ipsi fuit, licet nondum ex adulto Academiarum more publicis doctrinæ titulis insignito. Qua sua virtute & eruditione effecit, ut illustribus aulæ proceribus commendatus beneficiis a *Georgio Wilhelmo, Duce Brunsuicensi* & *Lunæburgensi*, mactare- 119.
tur, quibus egregie sublevatus stadium suum, quod occœperat, decurrere valuit, donec *Hannovera*, quo ad filios quorundam 121.
procerum instituendos per aliquod tempus profectus fuerat, re- 124.
verso primum Prorectoris, dein novem exactis annis Pædagogiar- 128.
chæ

chæ & ante aliquot etiam annos Theologiæ in Gymnasio do-
p. 196. ctoris dignitas ipsi fuerit collata. Quanta pietate, docendi prudentia, quam facili ad molestias scholarum deglutiendas, erga laborum socios pacis studioso, inque contemnendis adversitatibus heroico plane & constanti animo, quanta tandem autoritate, fide & amore in discentes, liberalitate in egentiores atque temperantia officiis hisce fuerit defunctus, prolixe enarrat Cl.
272. Autor, præsertim vero in *B. Dransfeldio* laudatur animi moderatio, qua nihil iræ, nihil fervori dedit, quo factum etiam est, ut tot laboribus totque annorum molestiis corpus & ipsius valetu-
274. do neutiquam frangeretur, cujus cum quidam belli dux ex eo sciscitaretur causam & quibus subsidiis ad tantam pervenerit senectutem, respondit: se addidicisse posse ferre stultos. Egregiam ipsius doctrinam satis abundeque nos edocent monimenta
216. ejus publicæ luci exposita, *Programmata* soluti & ligati styli,
219. varia dramatica, *prodromus monumentorum quorundam Gættingensium, Ciceronis Epistolarum libri ad diversos*, variaque alia, quorum plura adhuc in scriniis delitescunt. Huic itaque suæ virtuti, doctrinæ & diligentiæ non hæc tantum constiterunt præ-
296. mia, sed sine ullo majorum exemplo etiam ad dignitatem *Cano-*
303. *nici Eimbeccensis* fuit evectus. Bis conjugium iniit, primum suasore & consultore *Justo Gesenio*, A. 1671 cum *Clara Sophia*, *Christiani Wilhelmi*, Medicinæ Doctoris & Physici Hallensis Saxonum filia, quæ filium unum quatuorque filias enixa post XXIV annorum conjugium ex ejus amplexibus fuit erepta; dein de-
311. cem annorum viduus cum *Margaretha Elisabetha*, *Jo. Meelbaum*,
312. Antecessoris & Consiliarii Brunsuicensis, filia, quæ cum adversa corporis valetudine diu conflictata post paucorum annorum de-
316. cursus est demortua. Hisce vero calamitatibus admodum debilitatus morti, quam sibi nunc instare judicabat, egregie se præparavit & cum adesse horam decretoriam persentisceret, in exi-
324. mium sui solatium Joannis C. XIV--XVII & 2 Cor. V a v. 1 ad 18 moribundo sibi Græco sermone prælegi curavit, multas precandi formulas ipse consignavit & tandem somno quasi placide capienti simillimus d. XVI Aug. elapsi anni animam gravi senio curisque gravioribus fractam & confectam exspiravit.

GODE-

GODEFRIDI HECHTII GERMANIA SACRA & literata; sive de origine & progressu rei sacræ atque politioris in Germania doctrinæ ex ævo medio Commentarii.

Vitembergæ, apud Godofr. Zimmermanum, 1717, 8.
Alph. 2 plag. 4.

Optime Cl. Hechtius de Republica literaria meretur, qui posthabita quidem rerum politicarum tractatione, rei sacræ & doctrinæ elegantioris vicissitudines hoc opere recensere instituit, destinatis cuivis seculo libris duobus, quorum alter res sacras, alter humanioris doctrinæ rationes complectitur. In vicissitudinibus ecclesiæ exponendis, ea plerumque via incedit, ut incrementa & decrementa religionis, ritus sacros, schismata & hæreses, mores cleri, & Judæorum in ecclesia fata quovis seculo depingat. Literarum statum dum tradit, monasteriorum & Academiarum faciem, dein oratores, poetas & musicos, tum vernaculæ linguæ culturam, & tandem bibliothecarum curam enarrat. Atque ista methodo ad Seculi XVI primordia progreditur, quo tempore salutaris reformationis beneficio & ecclesiastica & literaria res publica efflorescere denuo cœpit. De toto vero hoc opere id fatendum, haud persunctorie in ejus compositione fuisse versatum Autorem, & fontes identidem atque coævos rerum testes diligenter consuluisse. Recentiores si quandoque in subsidium adhibuit, minime dissimulat, & in Leibnitii, Reimanni, Hachenbergii & aliorum laudes hoc nomine sæpius excurrit. Singularia ubivis selegit, fabulas rejecit, errores aliorum emendavit, conjecturas addidit. Nos quædam specimina, cum Autorem per omnia sequi instituti ratio minime patiatur, afferemus. Profanæ religionis cultum ante Caroli M. tempora describit; atque Deos, sacrificia, lucos & sacerdotes vel breviter attingit. Lucos eos delegisse, quibus flumen proximum fuit, vel- p. 23.
ut singulare observat simulq; aliquot Autorum loca explicat. Μετεμψύχωσις, quam credebant Druides, ex schola Pythagoræorum profecta videtur. Multum autem inter utrosque interesse 30.
vel eo argumento evincit, quod Pythagoras statuat, animam ho-

 minum

minum migrare in corpora pecudum, ex iisque ad homines remigrare; Druides contra putant, eam continuó ab hominibus ad alios homines transire. P. 2 L. I de auspiciis religionis
p. 74. Christianæ agit, quæ nimis obscura esse conqueritur: Germanos tamen Britannis ejus incrementa debere & viros doctrina & moribus graves ad eos transnavigasse ostendit. Saxones Wit-
90. tekindo Duce, post gravissima bella cum Carolo gesta, superstitioni tandem nuntium remiserunt. Neutiquam tamen ut victi, quod vult Eginhardus, religionem Christianam amplexi sunt, sed liberi eam susceperunt, finesque simul tuiti sunt. Ludovicus Pius, ut incolumis consisteret doctrina cœlestis, multa
121. cœnobia exstruxit, in quibus Corbejense eminet, ex quo tanquam equo Trojano complures literati & egregii viri prodierunt, quos nominat Noster. Degenerare tamen hoc jam seculo doctrina & mores clericorum ceperunt, turbasque jam non exiguas excitavit Godeschalckus, docens, homines quosdam vitæ
145. æternæ, quosdam morti divinitus destinatos, quos in scholis prædestinatos vocant. Seculo X gravior a paganis clades eccle-
195. siæ illata, hinc Danis & Slavis, inde Boemis & Hungaris eam turbantibus. Halcyonia tamen eidem ab Henrico Aucupe & Ottonibus restituta. Magna Slavorum pars ab Ottone M. debellata, beneficio Geronis, primi Lusatiæ Marchionis, cujus memoriam ex cœnobii Gerenrodensis monumentis J. C. Becmannus restauravit, qui idem diplomata a Papenrodio male expressa cor-
206. rexit. Optat hac occasione Cl. Autor, ut Becmannus, quod jam pridem in animo habuit, perficiat, & Papenrodium emendatum literato orbi restituat, id quod edito nuper paulo ante ejus mortem tertio Historiæ Anhaltinæ Tomo factum esse constat. Præterea hujus potissimum ætatis clericos falcem in alienam messem immisisse, seculi artes cum sacerdotio conjunxisse, atque reipublicæ causas egisse, communis fuit politicorum querela. Calamitas summa Germaniam Seculo XI misere pressit. Detestanda enim barbaries, intestini Saxonum, Slavorum & Clericorum motus, Romanique Pontificis tyrannis in ruinam ejus conspirasse videbantur. Seculo XII eadem fere erat rerum sacrarum facies. Inter arma silebant de cultu divino leges; quinimo

imo tanta erat confuſio,ut, Alberto Stadenſi teſte, in diebus illis p. 362.
non fuerit ſacerdos in univerſa gente Lutitiorum, Obotritorum,
ſive Vagirorum, niſi tantum in urbe Lubeca. Pontificis placita
tanquam e tripode dicta excipiebantur; actumque ſine dubio
de Germanorum libertate fuiſſet, niſi Fridericus I eandem de-
fendendam ſuſcepiſſet, nimiamque Pontificis proterviam coer-
cuiſſet. Seculo XIII pejor erat politicarum non minus quam
ſacrarum rerum ſtatus. Durante pernicioſo interregno elatius
ſe gerebant Pontifices, & ſervile Germaniæ proceribus obſequi-
um imperabant. Tanto nimirum odio eos habebat Martinus 436.
II, ut ſæpius optaret, commutari in ciconiam vel in lucium, quo
vel ſic eos tanquam ranas ex paludibus capere & devorare poſ-
ſet. Plures hoc ſeculo ordines cœpere, quos inter ordo enſife-
rorum, fratres calendarii & flagellatores apprime notandi, quo-
rum origo hoc libro explicatur. Eadem fata ſeculo ſequenti
ſacra Germanorum experiebantur. Nam etſi Taulerus & Rus-
brockius magno ordinis ſui ornamento florerent, & templario-
rum etiam ordo deleretur, maxima tamen cleri pars antiquum
obtinebat, delitiis ſtudia poſtponebat, & in craſſa omnium re-
rum ignorantia verſabatur. Exemplum rudis ejusmodi Sa-
cerdotis affert Autor. Candidatus quidam ab Antiſtite interro- 518.
gatus, cur lapſi eſſent angeli? reſpondit: quia non ſervarunt
jejunium. Item an Pontifex mentiri poſſet, cum omnes homi-
nes mentiri queant? hæc quæſtio, dixit, eſt metaphyſica; tum,
cur Pontifex vocaret ſe ſervum ſervorum Dei? quia ab omnibus,
repoſuit, in mundo profitum ſuum habet. Seculo XV Pontificis
in Germania vires paulatim fractæ,Germanorum vero dignitas
aſſerta fuit.Tres uno tempore Pontifices,Johannes,Gregorius &
Benedictus maximo diſſidio autoritatem Pontificiæ dignitatis
labefactabant, contentio de conciliorum autoritate,cui ſe Ponti-
fices ſubmittere detrectabant,aucta, controverſia, an Maria pec-
cato originis fuerit ſubjecta? maxima animorum concitatione
agitata,& ignorantia clericorum omnium riſui expoſita fuit.Tu-
lit & hoc ſeculum multos in ipſis Papiſmi tenebris veritatis teſtes,
qui vaticiniis egregiis futuræ reformationi præluſerunt. Sunt iſti 581.
Joh. Huſſus, Hier. Pragenſis, Joh. Weſſelus, Joh. Geilerus, Kai-

ſersbergius, Seb. Brandius, Joh. Hiltenus, Andr. Proles, Nicol. Ruſly, & alii, quorum vitæ & præſagia enarrantur. Habita & hac ætate celebratiſſima concilia, Conſtantienſe alterum, alterum Baſileenſe. Interim Monachorum iſtius temporis ſtatus erat corruptiſſimus. Literæ fere exulabant, Antiſtites rudes erant & eruditionis omnis expertes, vulgus vero clericorum, ſi corpo-
p. 570. rum habitus excipias, nihil fere humani habebat. Nullum erat vitiorum genus, cui non immerſum legimus iſtius ævi clerum, quod multis & riſu dignis exemplis ab Autore probatur. Lepidi ſunt rhythmi, quibus plebs de Gebhardo Antiſtite Halberſtadienſi ceciniſſe dicitur,

569. *Biskop Gebhard van der Bode,*
Sin Ros beſchritt er node,
Sin Stab iſt kurt und ſchlicht,
Zum Biskops Amt toegt er nit.

Ipſi proin Pontificiorum cordatiores neceſſariam eſſe monachis reformationem judicabant. Inſtituebatur hanc ob cauſam memo-
594. rabilis inter Pontificios Bursfeldenſis unio, cujus membra literati quidam & probi viri monaſteriorum emendationem urge-
599. bant. Ipſe Papa Nicolaus V Nicolaum de Cuſa Purpuratum eo in Germaniam mittebat, ut monaſteriorum regulas, quæ obliteratæ erant, renovaret, ad normam reformationis Bursfeldenſis emendari juberet, formam etiam modumque iis, quos in emendationis ſocietatem cooptaverat, præſcriberet. Laudabili vero hinc inſtituto maxima pertinacia reſiſtebant monachi, monaſteriorumque præfecti. Sexus etiam fœmineus ſuam licentiam ſervare quam melioris vitæ rationem probare malebat.
603. Legi certe meretur reſponſio, quam virgines apud Mindenſes veſtales Buſchio eas emendaturo, manibus ante pectus complicatis ſtantes, uno ore his verbis dederunt: *Nos omnes pariter concluſimus, & ſimul juravimus, quod nolumus nos reformare, nec regulam noſtram obſervare, rogamus, ut non faciatis nos perjuras.* Ipſa vero hæc emendatio, ſi dicendum quod res eſt, erat fere ſuperficiaria; quandoquidem non doctrina corrupta, ſed ritus tantum

tum

rum immutandi erant. Suppetunt Autori litteræ, in concilio Basileensi editæ, atque a Fr. Dyonisio descriptæ, quibus, quæ fuerit hujus emendationis ratio, clarissime patet; quæ adeo hic integræ, etsi prolixiores, typis exscriptæ Lectori communicantur. p. 607. Pari industria & dexteritate in explanandis literarum apud Germanos satis versatus est Cl. Autor; de quibus multa singularia collegit. Sed quoniam excerpti limites transgredi non licet, malumus illa Lectorem ex ipso fonte haurire.

JO. MABILLONII ITER GERMANICUM ET JO. LAUNOJI de scholis celebrioribus a Carolo M. & post Carolum M. in Occidente instauratis Liber. Accedunt: Facultas Parisiensis de Doctrina pronuntians & veteres Formulæ Protestationum Romæ a Pontificibus in Parisiensi & quibusdam aliis Academiis a Doctoribus fieri solitarum. Præmissa est Præfatio JO. ALBERTI FABRICII, D. & Prof. Publ.

Hamburgi, sumtu Christiani Liebezeit, 1717, 8.

Alph. 1½.

CL. *Fabricio*, qui in literarum orbe scriptorum & multitudine & elegantia nominis immortalitatem jamdudum merito suo est adeptus, debemus iterum duo hæc rariora scripta, quorum prius est *Jo. Mabillonii*, doctissimi quondam ex ordine fratrum *D. Benedicti*, posterius vero *Jo. Lounoji*; ille, *Jo.* videlicet *Mabillonius*, qui auspiciis, liberalitate suasuque illustrissimi *Jo. Baptistæ Colberti*, primi tunc & præcipui inter Regis Galliarum amicos, iter quoddam A. 1683 cum socio, Michaele Germano, in Germanorum terras suscepit, profectionis hujus suæ historiam quarto veterum Analectorum Parisiis 1685 publicæ luci expositorum volumini inseruit, unde, cum Analecta ista eruditorum oculis nunc sese subduxerint & rariora sint facta, deprompsit Cl. Editor. In hoc vero scripto morem illorum non sequitur Jo. Mabillonius, qui, dum itinera sua recensent, in describendo terrarum urbiumque situ, in soli natura, fructibus, animalibus plantisque enarrandis prolixi sunt imo prodigi, sed quas Biblio-

thecas inviserit, quibus cum viris doctis consueverit, quos rariores codices manu conscriptos oculis usurpaverit & in usus suos converterit, luculenter exponit. Launoji librum quod attinet, qui in ultimas scholarum in Germania origines & incunabula inquirit eademque excutit, & egregie omnino literarum patriæ nostræ historiam illustrat, facile & a raritate & ab argumento, & potissimum quoque ab Autore & parente suo ejusque nominis celebritate sese ubique commendat, cui egregia doctrina, candor & in recensendis alienorum etiam a fide sua historiis dexteritas fidesque, & diligentia inprimis scribendique sedulitas magnum in orbe peperere nomen, quæ omnia luculenter admodum ex scriptorum recensione patent, quam prolixe heic Cl. Editor anteloquii sui fini adjecit.

LIBER LXX HEBDOMADUM RESIGNATUS, seu in Cap. IX Danielis Dissertatio, in qua per genuinam editionis Vulgatæ interpretationem Hebraico textu illustratam Prophetiæ celeberrimæ nodus dissolvitur; Autore JACOBO MARIA AYROLO, Societ. Jesu.

Romæ, typis Georgii Plachi apud S. Marcum, 1713, 8 maj.
Plag. 15.

Perarduus est locus, qui Cap. IX Danielis extat, ob ambiguitatem chronologiæ, quam secum fert in 70 hebdomadibus computandis, adeo, ut in ea solvenda viri magni ingenii hucusq; desudarint. Hac de materia Celeb. Autor opus parare quadripartitum fidem nobis facit, cujus prima pars *Prophetiam de 70 hebdomadis*, altera *eorum*, *qui hebdomadas a Christo distrahunt, Rabbinorum* inprimis *confutationem*, tertia *quæstionem de anno Dominicæ Passionis, circa quam hebdomades finem accipiunt*, quarta *Chronicum atque annos expansos triplici huic operi necessarios*, complectatur. Primæ ergo partis epitomen, Dissertationem videlicet de 70 hebdomadis hic edidit, tanquam operis subsecuturi prodromum, occasionem nactus ex singulari S. Pontificis clementia, qua auditores suos specimina studii sui Ebraici ipsi offerentes excepit, & pro ulteriori harum literarum incitamento

mento pretiosa numismata, quæ suam ex altera parte effigiem, addito emblemate: אהפך אל עמים שפה ברורה *Reddam populis labium electum*, (Hebraicum idioma nimirum, ut Kimchi & Abben Esra in Sophon. interpretantur,) ex altera vero heroas quatuor præferrent, sanctorum nuper fastis adscriptos, tribuenda iisdem jussit. Perspicue atque distincte Autor Noster mentem suam proposuit, totamque materiam in 34 capita dispescuit, quorum I *quæstionis dignitatem & difficultatem* proponit, tam quod nullus præter Danielem adeo aperte dixerit de Christo, quam quod plurimi Interpretum, teste Deckerio, cum quadratura circuli Mathematicorum cerebrum vexante comparare hanc quæstionem non erubuerint. Interim Judæos ait inde nihil lucrari, cum contra illos sufficiat ostendere, hebdomadas, undecunq; inchoentur, ante annos mille & sexcentos esse completas, sicque Messiam, cujus cædes prædicitur, occisum tunc esse. Hæc duo ostendere Autori nostro arduum non videtur, *major*: inquit, *est arduitas, ut hebdomadum initium determinetur*. Quod posterius nunc aggreditur, supponens primo, hebdomadas, 70 esse annorum hebdomadas, atque annos efficere 490, secundo illas circa Christi mortem finem suum accepisse. Quibus suppositis C. II *duas* proponit *sententias* de initio hebdomadum 70, quarum altera ab anno 7 Artaxerxis Longimani Persarum Regis, altera a 20 initium hujusmodi desumendum statuit. Ultima plures sibi habet faventes, ea ductos ratione, quod anno 20 per Nehemiam ab Artaxerxe missum muri Jerusalem sint ædificati. Quapropter C. III *difficultatem* exhibet *contra annum Artaxerxis vigesimum*, quæ in eo consistit, quia annus Artaxerxis vigesimus est ante Christum 444, cui si adjiciantur anni vitæ Christi 33, summa fiet 477, hinc deerunt ad annos 490 seu hebdomadas 70 explendas anni 13. In qua difficultate solvenda multa præclara desudarunt ingenia, duplicemque solutionem adhibere consueverunt. Prima est Julii Africani apud Hieronymum, quem secuti sunt Zonaras, Pererius, Torniellus & Huetius, dicendo, hebdomadas 70 per annos lunares ab angelo fuisse computatas, sicque ex annis solaribus 477 effici annos lunares 490. Altera est illorum, qui annum Artaxerxis 20. ab Esra memoratum, non a morte

Xer-

Xerxis derivant, sed ab anno ipsius 12, quo anno Artaxerxem a patre in regni societatem assumtum ex *Diodori* & *Thucydidis* testimonio colligunt, sicque decem annis repertis annorum numerum ad hebdomadas necessarium ita complent, ut nulla hebdomas plena desideretur. Sed Autor noster C. IV *improbat primam solutionem,* quia Judæi, licet annos lunares ad festa mobilia celebranda observarent, illos tamen per mensem intercalarem subinde adjectum solaribus annis pares fecerunt, & per annos solares tempora computaverunt, teste Lyrano, Spondano, Torniello & Maimonide, qui expresse fatetur חדשי השנה הם חדשי הלבנה והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה *Menses anni sunt menses lunæ, anni vero, quibus computamus, solis sunt.* Neque chronologiam per annos lunares texere Judæis possibile fuit, cum ipsorum mensis Nisan, quo Pascha erat celebrandum, decursu temporis cum omnibus anni solaris mensibus conjungeretur, hoc enim anno in d. 20 Martii, altero in d. 9 Mart. (quia diebus 11 diem 20 Martii necessario antevertit) incideret, atque adeo Pascha in æstatem, autumnum & hyemem incurreret, quod ex instituto Mosis circa vernum æquinoctium celebrandum erat. C. V *duplicem Artaxerxis epocham firmam non esse* demonstrat: nam qui eam affirmant, probant ex *Diodoro*, qui fugam Themistoclis conjicit in annum 2 Olympiadis 77, Xerxis 14, & *Thucydide*, qui libro primo tradit, Themistoclem fugientem ad Artaxerxem Xerxis filium, qui nuper regnare cœperat, dedisse literas, unde colligunt anno Xerxis 14 Artaxerxem in regni societatem esse admotum: sed hanc rationem nullam esse Autor ostendit, Diodorum ex Diodoro refutans; constat enim ex Thucydide, Themistoclem fugientem Naxum delatum esse, quam Athenienses Cimone duce obsidebant, sed Cimon, teste Diodoro, anno demum *tertio* Olympiadis 77 in belli ducem fuit delectus, ergo qua ratione fieri potuit, ut Themistocles anno 2 Olympiad. 77 ad Xerxem fugerit? denique C. VI eandem duplicem epocham a Pererio & Daniele Huetio olim improbatam exhibet, inconstantiamque Autorum v. g. Tirini, Riccioli, Petavii in prima Artaxerxis epocha statuenda demonstrat, tandemque C. VII *admissa duplici Artaxerxis epocha annum ipsius vige-*

simum

ssimum non a prima, sed a secunda esse computandum ostendit, quia, si annus 7, cujus fit mentio Esr. VII, a *morte Xerxis* est computatus, a morte Xerxis similiter annus 20 computetur necesse est, quis enim dixerit, annum 7 & 20 non ab eadem, sed ab alia atque alia epocha in libris Esræ esse derivatos? quod vero annus 7 inde sit numerandus, patet ex decreto, in quo *Patris nulla fit mentio*, filius *Rex Regum* nominatur, quod patri certe, si vixisset, magis quam filio debuisset. C. VIII refellit *objectionem contra hoc argumentum*, probandam sc. esse prædictam propositionem, cum qui duplicem Artaxerxis epocham tuetur, illam statim explodat: nam, respondet Autor, probare alterum debere, quo jure annum 7 & 20, quorum in libris Esræ fit mentio, a duplici epocha derivandos esse statuat? Denique C. IX hebdomadas 70 ab anno 7 Artaxerxis derivandas probat ex *Chronologia*, sequenti modo, annus 7 Artaxerxis concurrit cum anno 3 Olympiadis 80 i. e. cum anno ante æram communem 457, additis ergo annis 29, (quo æræ anno Christi contigit passio, cum hujus æræ initium 4 vel 5 annis anno Dominicæ Nativitatis posterius sit,) fient anni 486, atque adeo incidet Christi mors in dimidium hebdomadæ, additisque annis 4 i. e. dimidio hebdomadæ reliquo fient anni exacte & ad amussim 490 seu hebdomadæ 70. Postea quomodo ratione Prophetici textus verum sit, ut in annum 7 quadret *exitus sermonis, ut ædificetur Jerusalem*, ostendit ex reædificatione civitatis, quæ civium ac legum restitutionem tanquam magis principale significare ipsi videtur, quam thesin C. XI - XVI ex opposita notione verbi *Destruo*, ex *contextu, circumstantia* temporis & Hebraico verbo להשיב confirmat. C. XV & XVI *tria* circa rem Judaicam *decreta* Persarum Regum ex sacris literis referri, sc. Esr. I, Esr. VI, Esr. VII, *quartum* autem, quod 2 Esr. c. 2 habetur, non recte ut decretum adduci probat. Quod si autem quis concedat, illud pro decreto stricte sic dicto haberi non posse, nihilo tamen minus facultatem ædificandi Jerusalem significare, refellit id C. XVII. Tandem demonstrat C. XVIII quod neq; ad Cyri, neque ad Darii decretum referri possit initium hebdomadum, partim ratione chronologiæ, quæ numerum 70 hebdomadum superat, partim ratione duplicis characteris, quo hebdomadum ini-

tium ab Angelo defignatur, i. e. להשיב ולבנות ירושלם, quod nec in Cyrum, nec in Darium, fed in Artaxerxem quadrare videtur, qui *αὐτονομίαν* Judæis conceffit. C. XX expendit beneficia, quæ decreto fuo Artaxerxes Judæis contulit, facultatem meri imperii, ut patet ex Efr. VII, 14, 15, 16, illis concedendo. A Cap. XXI usq; ad XXVI characterem alterum ולבנות ירושלם decreto Artaxerxis ineffe, ftanteque hoc decreto *jure naturæ, gentium, civili* & *divino*, Hierofolymam reædificare licuiffe, neque hanc facultatem explicite in decreto exprimi opus fuiffe, oftendit. C. XXIX & XXX occurrit objectioni, qua quis Hebraicam rempublicam vere per Efram reftitutam negaret, folvitque dubium de diftantia 13 annorum, quæ inter *exitum fermonis* & ædificium intercedit. C. XXXI interpretatur totum verfum 25 Dan. IX, conjungendo voces שבעים שבעה ושבעים ששים ושנים & per Ablativum exprimendo, vocemque תשוב per *quiefcere* feu habitare reddendo, fequentem in modum: *Ab exitu fermonis ad redire faciendum & ædificandum Jerufalem, usque ad Chriftum ducem, hebdomadis 7 & hebdomadis fexaginta duabus redibit, five habitabit, & ædificabitur platea & muri in anguftia temporum;* quæ verba juxta Autorem noftrum duplicem exhibent fenfum, nec folum fignificant, ab exitu fermonis de Hierofolyma ædificanda usque ad Chriftum ducem fore hebdomadas 69, fed fignificant præterea, Hierofolymæ incolas hebdomadis iisdem 69 in urbe futuros, & urbem fic reftitutam in fua reftitutione 69 hebdomades duraturam. C. XXXII, XXXIII, XXXIV hanc interpretationem Syriaci, Arabici, feptuaginta aliorumque Interpretum teftimonio confirmat, & ex annis Sabbaticis ac Jubileis probat. C. XXXV--XXXVIII rationem dat, cur Angelus diviferit hebdomadas in 7, 62 & unam, fc. ut numero 7 *hebdomadum* in Jubileum feu *remiffionis annum*, qui femper in quinquagefimum annum incidebat, collimaret, myfticumque numerum, Jubileorum decadem, 70 hebdomadis comprehenfam, Jubileo uno, tanquam indice illico indigitaret, & remiffionem, quam fecum ferrent hebdomadum tempora, argumento manifeftiffimo fignificaret: dein numero 62 promulgationem hujus Jubilei indicaret, a Chrifto poft baptifmum hebdomada 69 factam;

nu-

numero autem *unius hebdomadæ* consummationem innueret jubilei, dicendo; *Confirmabit pactum multis hebdomada una*, quando & Christus anno tertio hebdomadæ 70 mortem obiit. C. XXXIX illos refellere promittit, qui hebdomadas a Christo distrahunt, & *Christum ducem* Cyrum interpretantur, cui sententiæ Marshamus & Rabbinorum plerique favent, quemadmodum in peculiari libello מעיני ישועה *Fontes salutis* dicto sagacissimus Abarbanel id evincere, Christianorumque argumenta destruere omnibus viribus est annisus. Accentum quoque *Athnach*, qui minori distinctioni interdum serviat, ansam non præbere demonstrat sejungendi 7 & 62 hebdomadas. Cap. XL ostendit, quod ex prædicta hebdomadum divisione annus dominicæ passionis, ex anno autem dominicæ passionis initium hebdomadum confirmetur. Caput XLI solvit difficultatem verborum *post hebdomadas 62 occidetur Christus*, cum is tamen post 69 sit interfectus, hoc modo: quia dicitur השבעים He præfixum determinat hebdomadas illas 62, quæ post 7 sunt enumeratæ, ita, ut perinde sit, sive dicas, occidetur Christus post hebdomadas *illas* 62, sive dicas, occidetur Christus post hebdomadas 69, quandoquidem illæ 62 non nisi post septem alias præcedentes sunt transituræ. Cap. XLII, XLIII visione lintei, per quam Apostolorum princeps Petrus ad Evangelium gentes admittere jussus est, hebdomadas terminari, dimidium autem hebdomadis, in quo defectura dicitur hostia & sacrificium ad tempora Hierosolymitani excidii pertinere ostendit.

Ad hoc magna eruditione conditum volumen accedit Appendix, quæ refert sententiam *Nicolai Abrahami* Soc. Jes. in Universitate Mussiponti Sacrarum literarum olim Interpretis, de his septuaginta hebdomadibus, ex libro olim ab ipso edito sub tit. *Pharus Vet. Testam.* depromtam. Hic Nicolaus cum Autore nostro consentit, derivando initium hebdomadarum ab anno Artaxerxis 7, immiscuit autem quædam tractatui suo, in quibus Autor noster ab illo discrepat, v. g. quod a Regibus Persarum quatuor lata in Judæorum favorem decreta statuit, Autor noster

tria tantum; dein quod iis verbis *ab exitu ſermonis*, *ut iterum ædificetur Jeruſalem* iteratam populi reductionem ſignificari aſſerit, quarum prior ſub Cyro, poſterior ſub Artaxerxe ſit facta; quæ iterata reductio juxta Autorem noſtrum in textu Dan. omni caret fundamento: poſt diſcrepat ab eo, quod triplex initium & triplicem ſimiliter hebdomadum finem admittit, ac Nehemiam prius, quam Eſram in Judæam veniſſe affirmat. Ex his omnibus præclara atque ſingularis Autoris noſtri non tantum in Philologicis, ſed & Chronologicis ac Hiſtoricis doctrina apparet, quæ cujusvis cupiditatem accendit, eandem materiam uberius diductam & ab adverſariorum technis liberatam in opere ipſius quadripartito, cui hæc reſervavit, conſpiciendi, quod ut propediem feliciter abſolvat, magnoque eruditi & Chriſtiani orbis emolumento edat, enixe optamus.

VOYAGE DE L' ARABIE HEUREUSE &c.

i. e.

ITINERARIUM DESCRIBENS ARABIAM Felicem, cum delineatione Arboris fructum, quem Caffe dicimus, edentis, & hiſtorica narratione de origine & progreſſu potus calidi ejusdem nominis in terris Aſiæ, Africæ & Europæ.

Amſtel. apud Steenhouwer & Uytwerf, 1716, 12.
Plag. 16 Tabb. æn. 5.

PRæſens Itinerarium, cujus Autorem, docente Dedicatione, *de la Roque* putamus, quatuor abſolvitur Tractatibus. *Primus* iter maritimum A. 1708 e Gallia in Arabiam ſuſceptum & duobus annis ſubſequentibus perfectum deſcribit. *Secundus* ejusdem eſt argumenti: ſiquidem A. 1711. 1712. 1713 eandem viam repetierunt Galli. *Tertius* naturam modumque creſcendi fabarum Arabicarum, quibus utimur ad præparationem potus calidioris, quem *Caffé* ſalutamus, explicat, nec non effigiem arboris, unde proveniunt, æri inciſam exhibet. Videas in illa ſimul flores cum fructibus maturis & immaturis exiſtere.

Quar-

Quartus & ultimus historiam de ortu & progressu laudati potus explanat. Consistit autem fere in nuda recensione quorundam scriptorum hujus argumenti, ut sunt Naironii, Dufourii (cujus Acta nostra A. 1686 Mens. Mart. meminere) Falconneti, Nicol. de Blegny & Gallandii Tractatus. Oriundus est ille potus ex oppido Arabiæ *Aden* dicto, unde in Africam & reliquas Asiæ partes sese diffudit. Per Venetos primum circa initium seculi 17 in Europam advectus, circa annum 1660 autem Galliam intrasse, primamque tabernam Marsiliæ constitutam, postmodum Lugdunum & tandem Parisios A. 1669 (ubi nunc 300 existant tabernæ) occasione legationis Turcicæ translatus fuisse existimatur. Adjiciuntur elogia poetica in hunc potum decantata, ut & medicorum disputationes de eo, utrum potus iste sanitati conveniat, nec ne. De cetero p. 247 communis persuasio falsitatis accusatur, qua putant, Arabes vim fructiferam fabarum exstinguere; quemadmodum & p. 220 vulgaris error, qui universam Arabiam tyrannidi Turcarum subjicit, notatur, observaturque, Regem Yemensem ab isto jugo omnino liberum esse pronuntiandum. De Banjaniis, India oriundis & mercatum venientibus in Arabiam p. 133, 134 refertur, quod Metempsychosin statuant, ideoque ab omni animante abstineant, præ ceteris tamen vaccam religiose colant. Meretur & legi p. 166 sqq. descriptio Insulæ Maris Indici, quam *Bourbon* vocant. Fœminas vulgo Arabicas in naribus gestare annulos aureos majores, eoque nares infra perforatas habere, p. 228 traditur. Ea, quæ de variis animalium, piscium, avium plantarumque speciebus passim referuntur, nos morari nequeunt. Ne autem causam nescias L. B. cur huic imprimis itinerario tum multa de fabis Arabicis fuerint addita, scias velim, duo illa Gallorum itinera istud genus mercium comparandi, eoque Galliæ lucrum conciliandi causa, fuisse suscepta. Quæ res etiam non infeliciter cessit, legique possunt Contractus conclusi cum Gubernatoribus Adenensi & Mokensi, Regis Yemensis sceptro parentibus. Ceterum cui volupe est modum præparandi potum Caffe, quo honoratiores in Arabia delectantur quique *à la*

Saltane dicitur, addiscere, is p. 243 evolvet, quo loco Autor accurate rem exposuit.

ELOGIUM FELICIS SPITZII.

Rebus humanis, & sacro inprimis D. Themidos templo non ita pridem valedixit JCtus Excellentissimus, D. FELIX SPITZIUS, illustris & S. R. I. liberæ Reipublicæ Norimbergensis Consiliarius, Academiæ Altorfinæ Senior, & Antecessor Primarius, Codicis Jurisque Feudalis Professor Publicus optime meritus, nec non Collegii Juridici h. t. Decanus spectatissimus, vir meritorum gloria, senii gravitate, vitæque sanctioris exemplo venerabilis. Vitales primum auras hausit Ronneburgi, oppido non ignobili ad Principatum Altenburgensem pertinente, A. 1641 d. 1 Decembr. post horam quintam matutinam. Patrem ibi habuit Jacobum Spitzium, scholæ oppidanæ per plures annos Rectorem; Matrem vero Margaretham Winckleriam, fœminam singulari pietate priscisque moribus ornatissimam. Primis literarum rudimentis domi positis, paternaque cura probe præparatus, A. 1655 ad illustre, quod Geræ Variscorum floret, Rutheneum abiit, ubi pleniorem studii literarii cursum inire cœpit, Præceptoribus præsertim Johanne Sebast. Mitternachtio, & Valentino Bergero, Viris celeberrimis, formandæque Juventuti quasi natis. Ex hoc Lyceo A. 1661 in Salanam progressus Academiam, magno animi conatu id potissimum egit, ut egregias doctrinæ opes undique colligeret, eaque imprimis ingenio complecteretur, quæ publice aliquando prodessent, & cum veræ felicitatis rationibus conjungerentur. In gravissimo legum studio, cui se totum dicaverat, magno cum fructu præ ceteris coluit summos ævi sui Papinianos, D. Joh. Strauchium, & D. Georgium Adamum Struvium, quos vetusta pariter atque recentiora recitantes Jura assidue diligenterque auscultavit. A. 1667 cum illustri Juvene Harstallio fidei suæ concredito Tubingam concessit, ibidemque per integrum fere triennium scholas gravissimorum JCtorum, Gravij, Frommanni, Lauterbachii, & Bardili sedulo frequentavit, habita etiam de

de Arbitratu boni Viri solenni dissertatione. Postea cum eodem Harstallio præcipuas Germaniæ provincias, Helvetiam, Galliasque peragravit, harumque Gentium mores ac cultum prudenti oculo lustravit. A. 1671 in patriam reversus Celsissimi Comitis Rutheni, Henrici VIII, vitæ studiorumque director fuit constitutus. Publicis tandem muneribus admoveri Noster debuit: dum a Serenissimo Bernardo, Saxoniæ Duce, Principali Judicio in Civitate Jenensi non tantum præfectus est; sed Consiliarii etiam Ducalis honoribus deinde auctus, rei sacræ & scholasticæ lustrandæ curandæque provinciam. Generalis visitatoris titulo, suscepit. Laudatissimo Principe Bernardo 1678 fatis functo, non minorem Serenissimi Johannis Ernesti gratiam sibi conciliavit Spitzius; qui etiam, perspecta ejus in administrandis rebus fide ac solertia, præfecturam oppidi atque agri Alstætensis in Palatinatu Saxonico clementissime commisit. A. 1685 in Academiam Altorfinam rite excitus, ibidemque Institutionum Imperial. Professor publica ac solenni autoritate factus est, ubi paulatim postea ad Primarii JCti dignitatem merito suo adspiravit. In matrimonio Spitzius noster habuit Annam Catharinam, Erhardi Weigelii, celebratissimi quondam in Academia Salana Mathematici, filiam, fœminam pientissimam, & fœcundam XI liberorum matrem. Filii tres, Christophorus, Erhardus, Henricus Felix, Viri Jurisprudentiæ usu studioque Nobilissimi, paternas virtutes, famam, ac merita felici æmulatione sectantur. Quatuor Filiæ celeberrimis Viris feliciter fuerunt elocatæ, (1) Sophia Catharina 1695 Georgio Albrechto Hambergero, quondam in inclúta Jenensium Academia Rerum Mathematicarum ac Naturalium Professori Publico, A. 1716 d. 13 Febr. præmatura morte extincto; (2) Dorothea 1704 D. Johann Michaeli Langio, t. t. S. S. Theol. Prof. & Symmystæ in Ecclesia & Academia Altorfina, nunc vero Ecclesiæ Prentzlaviensis in Marchia Uckerana Pastori Primario & reliquarum Inspectori &c. (3) Margaretha Catharina 1713 D. Joh. Christophoro Goetzio, Medico Reipubl. Norimbergensis clarissimo; (4) Sybilla 1711 Antonio Schuslero, Pastori Ecclesiæ, Boizenburgensis & Neugartensis in Marchia Ucke-

Uckerana vigilantissimo. Magistratum Academicum ὁ μακαρίτης semel tantum, Collegii autem Juridici Decanatum decies cum laude gessit. Muneribus suis impigre semper, magnaque fide est persunctus, sive de Jure quæreretur, sive antiquas novasque leges publice aut privatim explicaret, non inanem doctrinæ ostentationem, sed justitiæ & æquitatis amorem in consilium adhibuit, usumque maxime spectavit. Imprimis in eo totus erat, ut, quicunque ipsius scholis utebantur, non recte tantum sentire, sed etiam bene beateque vivere, addiscerent. Inter scripta Viri Celeberrimi eminent Tractatus *de oppignoratione Jurium*, Jenæ 167 - - in 4 & *Paraphrasis Paratitlaris cum Commentario ad Institutiones Justinianeas*, Altorfi A. 1715. Dotes animi pariter ac corporis quod concernit, ingenium B. Spitzio erat excellens solideque Jurium doctrina excultum: animus pius, candidus, ab omni luxu, vanisque seculi deliciis alienus, laborum patiens, justitiæ & æquitatis studiosissimus. Structura corporis concinna erat, justa, & satis firma; vultus placidus, & ad omnem modestiam compositus. Ingravescente autem senio, varia quoque sensit ejusdem incommoda, quæ tamen more suo, h. e. moderate fortiterque tulit. Tandem apoplexia correptus subito, hilaris ipso d. S. Hilario in fastis sacro, nempe d. 13 Jan. hujus anni ad æterna in cœlis Hilaria evolavit, æt. anno 75, Profess. Juridicæ 31.

LECTORI.

QUam superiori Mense Julio p. 316 Cel. *Fontaninio* quodam modo adscripsimus Epistolam, eam non diffitemur, certioribus nunc indiciis adducti, Viro non minus doctrinæ quam morum commendatione celeberrimo *Joanni Benedicto Gentilott ab Engelsbrun*, Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto supremo, deberi, qui nomen *Engelsbrun* sub *Angeli Fonteji* fictis nominibus velare videtur.

Postquam intra paucas septimanas Supplementorum Tomi VI Sectiones IX, X & XI prodiere, jam etiam Sectionem ultimam seu XII illius Tomi una cum Indicibus Autorum & rerum prelo subjecimus, quam adeo pariter proxime in lucem prodituram speramus.

Pag. 69 lin 26 lege *victoris clementia*; p. 307 lin. 8 lege *singulas* & ib. lin. 9 lege *dijudicandas*.

ACTA
ERUDITORUM
publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXVII.

NOVUM TESTAMENTUM ÆGYPTIUM vulgo Copticum, ex MSS. Bodljeanis descripsit, cum Vaticanis & Parisiensibus contulit & in Latinum sermonem convertit DAVID WILKINS, Ecclesiæ Anglicanæ Presbyter.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, typis & sumtibus Academiæ, 1716, 4.
Alphab. 3 plag. 16.

BEne habet, quod, cum in Ægypto nunc maxime antiquissimæ linguæ literisque exequias itur, in nostro orbe vindices sunt nactæ per quos aliqua sui parte vivent. Ab eo enim tempore, quo Arabes & cetera colluvies regionem istam tenuerunt, non infecta solum lingua contagione dominorum fuit, ut, cum sub imperio Græcorum esset, sed tanquam concisis radicibus exaruit. Inter Constitutiones Synodales Gabrielis Patriarchæ Jacobitarum Alexandrini, ante annos propemodum sexcentos, hæc una fuit: *Uti Episcopi Symbolum fidei Orationemque Dominicam lingua vulgari populo explicarent.* Quam constitutionem, ut alia, digna sane memoria, Eusebio Renaudoto debemus, cujus opera Jacobitarum Alexandrinorum res ita sunt illustratæ, ut nunquam fuerunt antea a quoquam alio. Et post id tempus ipsi sanctissimi Libri nostri & liturgiæ fere non aliter scriptæ sunt, quam ut e regione Arabica interpretatio ad verbum religiose conversa esset; & glossarum Coptico Arabicarum collectiones sunt complures factæ, quarum aliquæ satis antiquæ in bibliothecis orbis nostri exstant, aliquæ etiam editæ sunt a Kirchero. Paulo autem ante nostrum tempus Ro-

bertum Huntingtonum, cum in Ægyptum venisset, pæne sub ipsum exequiarum linguæ istius apparatum adfuisse meminimus. Interim in hoc communi veluti totius orbis theatro, quicquid vetustas abolevit, aut longinquitas aliqua tenet, aut injuria quædam occupavit, nostrorum hominum sedulitas ab aliquot annis vindicat. Nec Coptica lingua neglecta fuit, sed nunquam majorem lucem, quam hac veluti opportunitate temporis adepta est; cum & aliqui in abdita seclusaque sacraria vetustissimorum temporum, per has cadentium circum se literarum ruinas contendunt, & in eo posteritatem ipsam Clarissimi Wilkinsii industria adjuvare atque incendere videtur. Itaque & ei & temporum simul felicitati gratulamur. Nec possumus dissimulare, doctum illum Virum, qui post Grabii mortem in Anglia Borussicæ gentis nomen vindicat, eam gratulationem ab omnibus mereri, quam ejusdem gentis illustre & mirificum ingenium iis versibus fecit, quos, quia non possumus pati, ut aut Clarissimus Wilkinsius tanto præcone aut eruditi suavitate & elegantia istius ingenii non perfruantur, ita Autoris Clarissimi pace inseremus, ut ad manus nostras pervenerunt:

In D. Wilkinsium.

Ingeniis fixisse cruces Gens ausa nepotum
Monstrifero rupes scivit arare stilo.
Sunt illic vermes, ululæ, pygmæus, aristæ,
Intortus coluber, fascia, musca volans,
Nec numeranda mihi formarum ludicra, sed quæ
Dissimulant imis sensa reposta fibris.
His sibi plaudebat Copti vetus incola monstris,
Hæc fuit Oedipodi vincere cura novo.
Jam Coptus, jam Roma suos pertæsa obeliscos,
Quid toties tenebris ludificamur? ait;
Hic nobis meliora tulit, decus auget utrique
Coptum Romano qui facit ore loqui:
Tristia Niliacis simulacra facessite saxis,
Hæc pia Wilkinsi nomina fronte gerant.

In

In Librum.

Iſta ſalutiferum tibi pagina reddit Jeſum,
Qualis in Ægypto pagina nota fuit.
Sed fuit, & multis velut intermortua ſeclis
Conticuit patrio lingua repulſa ſolo.
Suſcitat in primis Wilkinſi cura ſepultam,
Diſpoſitisque docet vincere fata typis.
Inſolitum reduci, Lector, gratare nitorem,
Nec tua te pigeat jungere verba meis:
Mortua quæ jacuit, tam docto lingua revixit
Vindice ſplendidior; ſic periiſſe juvat.

Eam gratulationem hoc magis jure ſuo meretur Wilkinſius, quod neminem in lingua omnium, quæ ſunt, quæque fuerunt, difficillima habuit, quem tuto ſequeretur. Neque diſſimulavit V. C. eorum, qui ante ſe linguam eam cognoviſſent, aliquos plura quam potuerunt, eſſe molitos, aliorum autem induſtriam ad publicos uſus nihil elaboraſſe. De iis dicemus etiam nos aliqua: nam, qui hodie ejus linguæ ſtudio celebrantur, eos exemplo Wilkinſii & eorum modeſtiæ cauſa, ab hoc ſermone ſejungemus. Athanaſium etiam Kircherum, quem & hic & alibi notavit, ob eam cauſam prætermittimus, quia nos ejus fortunæ miſeret, tametſi ideo juſta videtur eſſe, quod, qui aliquando veritatem ſalutarem cum iſtis erroribus, idem magnam famam denique cum magno ludibrio commutavit. Non oportet quemquam credere, eum, quod promiſerat, Libros noſtros editurum unquam fuiſſe Coptice, niſi tam inquinate, quam gloſſas iſtas, ex quibus errores in aliorum etiam ſcripta pervenerunt, perveni-entque donec iſtæ aliquo loco habebuntur. Maxima autem ſpes de Th. Mareſchallo fuit, eum editurum eſſe hos Libros ea ætate, qua & majus harum literarum, quam nunc eſt vulgo, pretium erat, & nihil deficiebat, quod ad juvandam rem faceret. Sed de fortuna ejus conſilii præter Wilkinſium Thomas Smithus in vitis R. Huntingtoni & E. Bernhardi dixit. Eo tamen juvit conſilium iſtud, ut cum Joannis Felli beneficio typi in eam rem confecti Oxonii exſtarent, iisdem poſteritas denique hunc librum

haberet. Nollemus hic Wilkinſium Huntingtoni, Bernhardi & inprimis Ludovici Pickeſii in has literas merita tacuiſſe. Nec auſimus Sibrando Lubberto aut Danieli Heinſio fidem derogare, qui J. J. Scaligerum hac lingua doctum fuiſſe tradiderunt, atque etiam Pſalmos, librum ſane difficilem, editioni deſtinaſſe. Præterquam enim quod iſtud omnium temporum exemplum nihil de ſe prædicare eſt ſolitum, quin re ipſa longe ſuperaret omnem de ſe exſpectationem; idem etiam ex eo ſuſpicamur, quod Salmaſium has literas ita conſtat cognoviſſe, ut qui maxime, eumque in iis Scaligero magiſtro uſum fuiſſe non dubitamus. Quam ſagaciter autem Salmaſius ſacraria hujus linguæ detexerit, ex iis facile cognoſcimus, quæ neglectim & ſparſim in libris ſuis tradidit, cetera, quæ commentario de lingua Ægyptiaca deſtinaverat, perierunt nobis. De Guilielmo Bonjurio non poſſumus, quin, cum Wilkinſius curtam ſupellectilem ejus & hic & alibi a ſe viſam Romæ fuiſſe commemorat, famæ eruditiſſimi viri cauſa (quam ipſi Wilkinſio, qua eſt humanitate, cordi eſſe credimus) aliqua moneamus. Poſſumus utique Virum gravem & eruditum inter noſtrates nominare, qui eodem tempore Romæ fuit, viditque quotidie in Vaticana bibliotheca nitidiſſima Bonjurii manu deſcribi Copticos libros. Deinde nihil dubitamus, ejus ingenium huic rei ſuffecturum fuiſſe, nam de ſingulari eruditione ejus in his literis ex iis, quæ edidit, exiſtimare poſſumus. Is labor, utcunque interceptus, eo in Sinis mortuo, una interiit. Theodorum denique Petræum non negligit VVilkinſius, qui in ipſa Ægypto linguam didicit, multaque non contemnenda ſecum attulit, quæ in Bibliotheca Regia Berolinenſi exſtare ſcimus. Ejus tamen induſtria quia latuit, paucis profuit.

Per quatuor deinde capita operam in præfatione diſtribuit Wilkinſius. Primo de verſionis Copticæ antiquitate diſquirit. Et cum eam præjudiciis quibusdam ad ultimam ſtirpem Chriſtiani nominis revocaſſet, Athanaſii, Palladii & Theodoreti auctoritatibus iſta eo confirmat, ut eorum tempore & aliquanto ante verſionem Ægyptiacam Librorum noſtrorum exſtitiſſe doceat, ſed quantum id ad hanc verſionem pertineat, nondum ex iis putamus aliquanto magis conſtare, quam ex Martyrologii

Coptici

Coptici aut Nicephori testimoniis. Antiquam tamen esse interpretationem, ex eo facile apparet, quod tam diligenter ex Græcis conversa est, ut nihil interpretis diligentiam fugerit, quin majora, minima, medioxuma religiose ex Græcis in Ægyptiaca transferret. Antiquitatis autem tam ultimæ existimationem tum aliqua alia tum istud etiam turbat, quod, quia codices quidam ita variant, ut pæne diversæ interpretationes locis quibusdam videantur esse, nondum sane apparet, cui earum ante ceteras major vetustas tribuenda sit. Secundo capite codices MSS. recenset, quibus usus fuit. Bodlejanos, quos Huntingtonus & Mareschallus in eam bibliothecam reposuerant, primum descripsit, deinde Vaticanos & Parisienses denique contulit, quorum ætatem sedulo annotavit. Tertio capite vocum Ægyptiacarum compendia quædam exponit, ex quibus primum & ultimum, pace Viri Clarissimi, non possumus concedere. Nam quis se explicabit tam multis locis, quibus κύριον significare primum compendium apparet; si ex Græco Θεὸς compositum sit? Tria loca appellabimus ex Lucæ cap. XVI, 3, 5, 8, quibus sine omni controversia, vox illa dominum significat, non Deum. Copti inferioris Ægypti *Ibschens* pronunciant, ut Petræus ex eorum ore accepit & in primo Psalmo annotavit. Igitur qui *Pischios* legunt, totius superioris Ægypti consensu probabuntur. Vocem quam *Phtha* legit, etiam Huntingtonus se in Ægypto pronunciari audivisse retulit. Sed Petræus ab inferioris Ægypti Christianis *Ibnudi* legi idoneus autor est. Itaque qui *Pinuti* legunt, istos aut potius superioris Ægypti Christianos, quorum pronunciatio integrior est, obtendent, nec minus ipsos codices, qui, ubi sine compendio vox ista scripta fuit, eo plane modo habent. Ipse Wilkinsius eos sequitur Matth. XXVII, 46: *Panuti Panuti Deus mi! Deus mi!* Joan. XX, 28 & alibi. Vocem autem NHIΘ unde originem quam isthinc habere, edocti sumus. Quarto capite rationem reddit eorum, quæ in editione sua præstitit, & loca adfert quæ a Græco textu dissentire deprehendit. Ex quibus facile apparet, optandum esse, ut hæc editio cum omnibus codicibus qui exstant aliquando conferatur. Ne dicamus de iis in quibus ipse diversam invenit interpretationem; ab hac quæ nunc

exstat

exſtat, Petræi codices ita accepimus differre locis quibusdam, ut qui maxime. Itaque cum aliqui ad oppugnandam cœleſtem veritatem etiam hanc verſionem expediunt, ii ejusdem verſionis autoritate ante propulſandi erunt, quam adverſus Græca pugnare poſſint. Et ex hac denique verſione nihil variantis lectionis notari oportet, qua Græcus, quo uſi ſunt interpretes Copti, a noſtro diſſidere dici debeat, antequam de ipſius verſionis integritate ſatis cautum ſit.

Ipſa editio, quam Amſtelodami curare primum conſtituerat Cl. VVilkinſius, ubi quoque ſpecimen A. CIↃ IↃCCXV prodiit, tam eſt nitida, tam digna ingenio & induſtria Autoris, tam ipſius gentis in has literas meritis, ut ſolus ſplendor etiam ignaros ad voluptatem aliquam commovere poſſit. Aliquibus locis, iisque etiam quæ ſupra citavimus, voces non diremptæ ſunt ſatis religioſe, quod his earum literarum initiis res ſane magna & faſtidioſa fuit. Verſionem addidit commendandam ob V. C. diligentiam maxime, quæ juvare magnopere lectores poterit, ſi quæ tamen ad Græcum textum ex hac verſione notandæ ſint variantes lectiones, ut Millius ex Mareſchalli ſchedis fecit aliquibus locis, non iſta ſolum, quæ ſupra monuimus, firma eſſe & certa oportebit, ſed ipſam etiam verſionem, quam poteſt, accuratiſſime cum Græco conferri, ne Latinæ verſionis auctoritatem pro ipſa Coptica ſubſtituamus. Dicemus exempli cauſa Marci I, 30 *Nurum* verti, quod nemo exiſtimet ita Coptum habere, nam *Socrum* ſcribere voluit Clariſſimus Interpres: id vox Ægyptia ſignificat & ita alibi etiam ab eo expoſita eſt.

Si quid noſtra vota valent, iis quantum poſſumus tum Cl. VVilkinſium tum Oxonienſes Mæcenates incendimus, ut & Veteris Teſtamenti libros & liturgias omnes eorum beneficio habeamus. Quod quidem beneficium ita interpretabitur eruditus orbis, ut majus ſe accipere hoc tempore poſſe non ſit exiſtimaturus. Quanquam enim Renaudotus de antiquitatibus Copticæ eccleſiæ ſatis bene ſit meritus, tamen non poſſumus diſſimulare eum minori integritatis & fidei, quam partium ſuarum ſtudio in his commentariis verſatum fuiſſe. Quæ non eo dicimus, ut hac veluti denunciatione acerbitatem ejus in noſtros homines vin-

vindicemus, sed quo aliorum studia ad convincendos ejus errores excitemus. Ita vero denique magnam Jacobitarum res accipient lucem, cum ejus ecclesiæ plurima exstabunt monumenta. Nam & hanc Copticam versionem & Syriacam illam, quam aliqui pæne ad Apostolos retulerunt, Jacobitarum esse, non possumus dissimulare. Non autem ad Christianorum solum res explicandas illa lingua juvat, sed etiam antiquas & reclusas opes multo plures, quam ulla alia aperit. Magnam ejus partem Græcam esse dixerunt aliqui. Satis pro imperio. Exceptis enim paucis vocibus Græcis, quæ sæpe non ex necessitate, quia Ægyptiæ eadem significatione exstant, sed quodam prolubio adhibentur, tota pæne, ut eam Græci cognoverunt, in libris conservata est. Præterquam quod aliquid Syriacæ consuetudinis in ea lingua animadvertitur, nulla alia lingua est, quacum conveniat, aut quæ id habeat, quod in ea μυστηριωδέστερον est. Ob eam causam in tanto honore olim fuit, ut mystæ solam etiam linguam aliquid sanctitatis & virium habere existimarent. Jamblichus id tradit, qui etiam ita describit linguam in Mysteriis p. 154: Ἔχει τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφιβολίας τε ἐλάττονος μετέσχηκε καὶ ποικιλίας, καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων. διὰ πάντα δὴ οὖν ταῦτα συναρμόζει τοῖς κρείττοσι. Hæc tametsi ad Phœniceas etiam voces pertinere apparet, tamen ad Ægyptias maxime pertinent, quas ita fere alicubi etiam Hieronymus commendat. Mirum igitur non est, etiam Deorum nomina cum cetera superstitione ex ea gente ad Græcos pervenisse, quorum rationem nulla alia quam Coptica lingua explicare potest.

A COLLECTION OF PAPERS, WHICH PASSED between the late learned Mr. Leibniz and Dr. Clarke &c.

h. e.

COLLECTIO SCHEDARUM, PER QUAS VIR Illustris Leibnitius & D. Clarkius A. 1715 & 1716 de principiis quibusdam Philosophiæ & Religionis naturalis disputarunt, una cum Appendice; editore SAMUELE CLARKIO, D. D. Rectore,

Lon-

Londini, apud Jacobum Knapton, 1717, 8.
Alph. 2 plag. 4.

QUa occasione controversia inter illustrem *Leibnitium* & Cl. *Clarkium* orta fuerit, optime discere licet ex iis, quæ ipse *Leibnitius* d. 23 Decembr. A. 1715 ad *Wolfium* scripsit. Ecce tibi „epistolæ verba huc spectantia: Serenissima *Princeps Walliæ*, „quæ *Theodicæam* meam legit cum attentione animi eaque dele„ctata est, nuper pro ea cum quodam Anglo ecclesiastici ordinis „accessum in aula habente disputavit, ut ipsa mihi significat. „Improbat illa, quod *Newtonus* cum suis vult, Deum subinde „opus habere correctione suæ machinæ & reanimatione. Meam „sententiam, qua omnia ex præstabilito bene procedunt, nec „opus est correctione, sed tantum sustentatione divina, magis „perfectionibus Dei congruere putat. Ille dedit Serenitati suæ „Regiæ schedam Anglico sermone a se conscriptam, qua *Newtoni* „sententiam tueri conatur meamque impugnare. Libenter mi„hi imputaret divinam gubernationem tolli, si omnia per se be„ne procedant: sed non considerat, divinam gubernationem „circa naturalia in ipsa sustentatione consistere, nec debere eam „sumi ἀνθρωποπαθῶς. Respondi nuperrime & responsionem meam ad Principem misi „ Capita controversa, quæ non satis perpenderat *Clarkius*, in scheda quarta p. 68 Collectionis præsentis distincte enumerat *Leibnitius*. Quæstio scilicet erat, num Deus agat maxime regulariter & omnium perfectissime? Num machina ejus incidere possit in irregularitates, per remedia extraordinaria corrigendas? Num voluntas divina agere possit sine ratione? Num spatium sit ens absolutum? Quænam sit natura miraculorum? In hac igitur Collectione primo loco exhibetur excerptum ex epistola mense Novembri A. 1715 a *Leibnitio* dubio procul (ceu ex modo allatis apparet) ad Serenissimam *Walliæ* Principem scripta. Conqueritur *Leibnitius* de languescente in Anglia religionis naturalis statu, cum multi animas corporeas esse fingant, imo alii Deum ipsum corporeum esse affirment: quare & *Lockium* & ejus sectatores de animæ immaterialitate minimum dubitantes, & *Newtonum* in Opticæ appendice asserentem,

tem, quod ſpatium ſit organum ſenſorium Dei, unde ſequi arbitratur, quod mundus ab eo non dependeat, nec ſit productio ejus. Reprehendit præterea, quod jam ante indicavimus, *Newtonum* (quæ vulgi opinio eſt divina ab humanis non diſcernentis) ſtatuentem, quædam interdum per concurſum extraordinarium in machina univerſi a Deo emendari debere. Hoc excerptum excipit ſcheda *Clarkiana*, cujus ante mentio facta in literis *Leibnitianis*. Sententiam *Newtoni* defenſurus *Clarkius* monet, *Newtonum* non ſtatuere, quod Deus utatur ſpatio tanquam medio ſentiendi, ſed quod omnia ſentiat per præſentiam immediatam in omnibus ſpatiis. *Newtonum* ſcilicet conſiderare cerebrum & organa ſenſoria ut medium, per quod formantur imagines, quibus mens præſens eſt; non ut medium, per quod anima imagines iſtas ſentit. Sententiam *Leibnitianam* impugnaturus objicit, fatalitatem introduci, ſi mundus machina ſtatuatur, Deo non interveniente, motum continuans, & providentiam divinam a *Leibnitio* tolli, mundique æternitatem introduci, quando Deum *intelligentiam ſupramundanam* pronunciet. Reſpondet *Leibnitius* in altera ſua ſcheda, cui tertius in Collectione locus eſt, ad percipiendum non ſolam præſentiam ſufficere. Deum non per ſimplicem præſentiam, ſed per operationem res mundanas percipere. Senſorium ſemper ſignificaſſe organum ſentiendi. Eo ipſo, quod in machina mundana citra correctionem ex præſtabilito omnia bene ſuccedant, providentiam divinam non tolli, ſed fundari, cum inde ſequatur, Deum omnia prævidiſſe & prædeterminaſſe. Quodſi autem correctione opus ſit, aut Deum eſſe debere animam mundi, aut illam fieri debere ſupernaturaliter adeoque per miraculum. Ceterum *Leibnitius* initio ejusdem ſchedæ notat, fundamentum Matheſeos eſſe *principium contradictionis* ſeu *identitatis*, quod nempe eadem enunciatio non poſſit eodem tempore eſſe vera & falſa, quod omni Arithmeticæ ac Geometriæ demonſtrandæ ſufficiat: in Phyſicis vero & Metaphyſicis opus adhuc eſſe *principio rationis ſufficientis*, quod toti fere Metaphyſicæ, immo & principiis dynamicis demonſtrandis inſerviat. *Clarkius* in altera ſua ſcheda, quæ quarto loco comparet, verum eſſe agnoſcit, quod nihil ſit ſine ratione ſufficiente, cur potius ſit,

quam non fit: hanc vero rationem interdum esse posse simplicem Numinis voluntatem, veluti si ratio quæratur, cur hæc pars materiæ in hoc potius loco quam in alio a Deo fuerit collocata. Quod si voluntas Dei agere non possit, nisi ab aliqua causa prædeterminetur, eam minime liberam esse censet, atque sic fatalitatem rerum introduci arbitratur. Negat, a se supponi, quod præsentia sola sufficiat ad percipiendum: quin potius præter præsentiam a se adhuc requiri, ut substantia præsens sit viva. Atque hinc Deum res percipere nec per simplicem præsentiam, nec per operationem; sed quia rebus omnibus præsens & præterea vivus ac intelligens est. Vocem correctionis non intelligendam esse respectu Dei, sed respectu nostri. Negat etiam, sensorium denotare organum sensationis; putat enim hac voce significari sensationis locum. Carpit præterea, miraculosum a *Leibnitio* vocari, quicquid a Deo fit, cum hac ratione regimen universi divinum excludatur. Sequitur *Leibnitii* scheda tertia, in qua statim ab initio ostendit, principium rationis sufficientis a *Clarkio* non comprehendi. Beneplacitum enim sine ratione aliqua inclinante utique cum eodem pugnat. Instantiam, quam dederat *Clarkius*, a chimerica spatii notione ortum trahere monstrat *Leibnitius*, quando scilicet cum vulgo ipsum pro ente absoluto habent Angli quidam moderni, cum tamen non sit nisi ens pure relativum, nempe ordo coexistentiarum, sicuti tempus ordo successionum. Nimirum ipsum principium rationis sufficientis abunde arguit, spatium ac tempus non posse esse entia absoluta: cum enim ubique sint uniformia, nulla reddi potest ratio, cur corpora in hoc potius, quam in alio loco sint collocata, cur non plagæ sint inversæ &c. & cur non omnia a Deo sint uno anno anticipata vel postposita. Juxta *Leibnitianam* vero spatii ac temporis notionem nulla opus est ratione, cur plagæ non sint inversæ, quia duo isti status discerni nequeunt, adeoque nulla ratio, cur unus alteri præferatur. Fatalitatem, quam metuit *Clarkius*, esse optimum providentiæ ordinem, brutam enim necessitatem evitari, ubi sapiens datur electio. De significatione vocis *Sensorii* in rem suam citat *Rudolphum Goclenium*, qui in Dictionario Philosophico sensorium explicat per organum sensationis. Simplicem præsentiam substan-

ſtantiæ intelligentis ſufficere ad percipiendum, inſtantia aliqua refellit, ſcilicet quia cæcus aut aliis cogitationibus diſtractus non videt. Deum rebus præſentem eſſe non per ſituationem, ſed per eſſentiam & præſentiam, manifeſtari per operationem immediatam: animæ vero præſentiam alterius prorſus eſſe naturæ. Ipſum irregularitates præcaviſſe per media ſufficientia. Quod naturale & ſupernaturale reſpectu Dei non differant, quemadmodum *Clarkius* a *Lockio*, *Lockius* a *Spinoſa* ſumit, Theologis non probatum iri arbitratur *Leibnitius*, qui cum ipſis miraculoſum vocat, quod vires naturales corporum excedit. In ſcheda ſua tertia regerit *Clarkius*, etiamſi ſpatium non ſit niſi ordo coexiſtentium, nullam tamen aliam dari rationem præter ſimplicem Numinis nutum, cur unum corpus potius hoc, quam alio in loco poſuerit: unde nullum hinc argumentum contra ſpatii abſolutam realitatem peti poſſe ſibi perſuadet. Videtur quoque ſibi falſitatem notionis *Leibnitianæ* oſtendiſſe, ubi ait, inde ſequi, Solem & Lunam fore in eodem adhuc loco, etiamſi ibi conſtituantur, ubi nunc ſunt fixæ: immo mundum loco ſuo motum in eodem adhuc eſſe loco. Eandem ſe de notione temporis monſtraſſe confidit, ubi ait, inde ſequi, Deum non citius creaſſe mundum, quam creavit, etiamſi eum aliquot millenariis ante creaſſe ſupponatur. Arguit præterea, ſi ſemper aliqua adeſſe debeat ratio externa, cur voluntas divina determinetur ad agendum, Deum per modum machinæ ad agendum determinari. Deum dici poſſe ſenſu *Leibnitiano* intelligentiam ſupramundanam, re attentius conſiderata, admittit. Notionem tamen miraculorum, a Theologis conſtanter uſurpatam, ipſe Theologus (quod mirum videri poterat, niſi de præjudicio autoritatis *Lockianæ* conſtaret) admittere non vult, quam falſam eſſe putat, quod inde ſequi videatur, motus animalium eſſe miracula. *Leibnitius* in ſcheda ſua quarta monet, voluntatem ſimplicem ſine motivo ullo eſſe fictionem & contradictionem, quemadmodum id prolixe oſtendit in Theodicæa: in rebus indifferentibus nullum eſſe locum electioni, cum deſit ratio, cur unum alteri præferatur. Monet porro, non dari duo individua indiſcernibilia & *principium identitatis indiſcernibilium* jungendum eſſe *principio rationis ſufficientis*,

entis, siquidem in metaphysicis ad notiones reales & demonstrationes pervenire volueris: qua occasione notat, vi principii identitatis indiscernibilium ruere atomos. Et eodem principio utitur, ut demonstret, universum hoc concipere alio in loco & alio tempore esse fictionem impossibilem. Ostendit præterea, Deum non determinari a causa externa, cum per cognitionem suam determinetur, antequam res existant. Monstrat discrimen, quod inter cognitionem divinam & cognitionem animarum intercedit. Deus scilicet res agnoscit, quia eas producit; animæ vero easdem agnoscunt, quia Deus ipsis indidit principium repræsentativum ejus, quod extra est. Notionem miraculi, quæ in inusualitate fundatur, locum habere non posse evincit, cum vi ejus monstra in numerum miraculorum sint referenda. Cur motus animalium per vires naturales sint inexplicabiles, non videt. Addit postscriptum, in quo vacui & atomorum absurditatem ex notione perfectionis Dei & principio rationis sufficientis demonstrat. Sumit scilicet, omnem perfectionem, quam Deus rebus indere potuit absque præjudicio reliquarum, quæ insunt, ab ipso quoque naturæ inditam esse. Unde tam plenitudinem universi, quam infinitam cujusvis corpusculi subdivisionem infert, qua obtinetur, ut in quovis corpusculo integrum quoddam novarum creaturarum universum contineatur. Sumit secundo loco, non dari principium determinandi rationem pleni ad vacuum. Cum enim materia sit perfectior vacuo, proportio Geometrica observanda erat, ita ut quantitas materiæ superet quantitatem vacui in ratione perfectionis suæ ad perfectionem hujus. Sed materia est ad vacuum ut ens ad nihil. Ergo vacuum datur nullum. Similiter nullam dari rationem existimat, quæ vim naturæ in subdivisionis progressu terminare possit. Quoniam *Clarkius* in scheda sua quarta responderat, quæ parum ad rem faciebant, &, unde constabat, ipsum vim principiorum *Leibnitianorum* non percepisse; *Leibnitius* tandem visurus, num Antagonista veritatis amore, an contradicendi libidine ducatur, omnia prolixius & distinctius explicat. Tradit itaque differentias necessitatis metaphysicæ, physicæ atque moralis, in præclaro Theodicææ opere jam clare admodum expositas. Eleganter ostendit, quo-

quomodo nec præſcientia & præordinatio divina, nec neceſſitas moralis deroget libertati. Cur motivum non neceſſitet, rationem reddit, quia ſcilicet oppoſitum æque poſſibile. Neceſſitatem moralem a principio rationis ſufficientis, metaphyſicam vero a principio identitatis ſeu contradictionis petit. Fatum Chriſtianum eſſe decretum providentiæ ſtatuit, ejusque a Muhamedano & Stoico differentiam aſſignat. Sub motivis comprehendit omnes diſpoſitiones, quas ſpiritus habere poteſt, ut libere agat, nempe non ſolum rationes, ſed etiam inclinationes, quæ ortum habent a paſſionibus aut aliis impreſſionibus præcedentibus. Non admittit corpora ſimplicia & ſimilaria, quæ ex falſa poſitione vacui & atomorum, ſeu *philoſophia pigrorum*, quæ in analyſi rerum non ſatis procul procedit & ad prima elementa ſe perveniſſe arbitratur, conſequi ait. Corpora ſimilia non abſolute impoſſibilia pronunciat, ea tamen vi ſapientiæ divinæ exiſtere non poſſe, per principium rationis ſufficientis probat. Simplices Mathematicos, qui non occupantur niſi luſibus imaginationis, ſpatium extra mundum materialem reale admittere poſſe affirmat. Cauſam reſiſtentiæ non in materia, ſed in difficultate, qua cedit, ponit. E. gr. lignum aquæ innatans minus maſſæ continet quam aqua ſub æquali volumine, magis tamen navi reſiſtit. Oſtendit etiam, quod ad notionem ſpatii formandam tantum conſiderari debeant rerum erga ſe invicem ſituationes & earum mutationes, nulla autem opus ſit realitate extra res, quarum ſituatio ſpectatur, & hinc cum loci, tum ſpatii definitiones nominales exſtruit. Cum *Clarkius* comprehendere non poſſet, quomodo ſpatium poſſit eſſe quantum, ſi non ſit niſi ordo coexiſtentiarum; *Leibnitius* ipſum docet, quomodo etiam relationes quantitatem habere poſſint. Quomodo anima & Deus res diverſa ratione percipiant, ſupra jam indicavimus; hic vero a Viro perſpicaciſſimo enucleatius proponitur: qua data occaſione ſimul poſſibilitatem harmoniæ præſtabilitæ & quod libertati non obſtet, evincit. Attractiones *Newtoni* & aſſeclarum validis argumentis oppugnat & optime monet, vires naturales corporum ſubeſſe legibus mechanicis; vires vero ſpirituum moralibus; illas ſequi ordinem cauſarum efficientium; hæc finalium. Quia

Clarkius asseruerat, principium rationis sufficientis gratis assumi, non probari, etsi ipsum (quemadmodum supra monuimus) verum esse concesserat, antequam ejus contra opiniones *Newtonianas*, seu vulgares, vim sentiret; veritatem ejus a posteriori satis constare observat, quod innumera exempla pro ipso afferri possint, nulla vero adversus ipsum instantia reperiatur. En semina quædam veritatum fœcunda, quæ ex scripto *Leibnitiano* huc afferri operæ pretium duximus. Equidem *Clarkius* non minus prolixe ad ultimum *Leibnitii* scriptum respondet, (quam responsionem *Leibnitius* rebus humanis exemtus non vidit;) sed cum in defendendis hypothesibus vulgaribus dudum satis notis persistat, non opus est, ut quædam huc transcribamus. Quamvis enim *Newtoni* defensorem agat; nihil tamen in hoc argumento juvat ejus autoritas. In re Mathematica laude summa fruitur Vir magno suo merito celeberrimus *Newtonus*: sed in explicanda natura non sufficere Mathesin solam, quin potius eam citra Metaphysicæ verioris subsidium monstra imaginationis parere, cognitioni Naturæ obicem ponentia, & paulo ante notatum & alibi iteratum est in his Actis. Enimvero cum Methaphysica spissis adhuc tenebris sepulta sit, in ea vero in lucem protrahenda multum studii atque laboris posuisse *Leibnitium* non ignoremus, ita ut ejus dogmata servato rigore veterum Geometrarum a se demonstrari posse (qualium demonstrationum extra Mathesin specimen hactenus dedit nullus) non una vice asseruerit, cum Amico de falso jactatis a nonnullis extra Mathesin demonstrationibus (quales sunt e.gr. *Raphsoni* de Deo) collocutus; dolendum profecto, quod mors impediverit, quo minus in lucem edere potuerit, quæ in Methaphysicis fœcunda ingenii vi detexit. In appendice *Clarkius* congessit excerpta ex Theodicæa & schediasmatis *Leibnitii*, quæ in his Actis leguntur, quibus dogmata nonnulla methaphysico-physica ab ipso oppugnata continentur. Ceterum cum *Leibnitius* Gallice, *Clarkius* Anglice scripserit; in hac collectione una exhibetur *Leibnitianorum* Anglica, *Clarkianorum* vero Gallica versio. Ad calcem libri adjiciuntur epistolæ ab Anglo Anonymo ad *Clarkium* Anglice scriptæ, una cum hujus ad eas responsionibus, in quibus de libertate ac necessitate con-

controvertitur. Subjiciuntur Animadversiones in librum Anonymi Angli de inquisitione philosophica in libertatem humanam, de quibus mox dicemus.

A PHILOSOPHICAL INQUIRY CONCERNING human Liberty &c.

hoc est

DISQUISITIO PHILOSOPHICA DE LIBERTATE humana. Editio secunda correctior.

Londini, apud R. Robinson, 1717, 8.

Plag. 8.

AUtor sex argumentis probare nititur, hominem esse agens necessarium. Assumit autem, hoc a se probatum esse, ubi ostenderit, actiones omnes determinari per causas, quæ ipsas præcedunt. Etenim tum demum liberum fore hominem, ubi positis circumstantiis & causis determinantibus indifferens fuerit ad agendum & non agendum. Primum argumentum ab experientia desumit indifferentiæ adversa. Secundum huc redit: omnes actiones habent initium: quod habet initium, habet causam: omnis causa est necessaria: ergo omnes actiones sunt necessariæ. Tertio libertatem in imperfectionum numerum refert, majoremque mentis perfectionem esse statuit, si necessario determinatur, quod inter alia Dei atque angelorum exemplo probat. Quarto præscientiam divinam libertati adversam judicat, quæ supponat, futura necessario extitura tali tempore & sub talibus circumstantiis. Urget quinto, nisi homo determinaretur per motiva, nullum esse pœnis ac præmiis locum, nec sexto moralitatis notionem, nec praxin haberi. Respondet deinde ad objectiones, quæ contra necessitatem afferri solent, nempe 1 quod homo puniri non debeat, 2 quod pœnæ sint frustraneæ, libertate sublata, 3 quod admonitionibus & reprehensionibus nullus relinquatur locus, 4 quod homo agere nequeat contra conscientiam. Scilicet pœnas infligi observat ad emendationem etiam necessariis agentibus & in exemplum aliorum, cumque voluntatem homi-

nis

nis ad conformitatem legum determinent, utiles omnino ſunt, ſi agens neceſſarium fuerit: id quod etiam de admonitionibus & reprehenſionibus notandum. Conſcientia vero eſt hominis de actione opinio: unde fieri poteſt, ut de perpetrata aliter judicet, quam de perpetranda. Facile apparet, Autorem neceſſitatem moralem cum abſoluta confundere, conſequenter re ipſa libertatem veram ſtabilire, etſi eam ſibi impugnandam ſumſerit. Re vera autem impugnat chimericam vulgi libertatem in indifferentia ad agendum & non agendum conſiſtentem, quæ nullibi reperitur.

A VINDICATION OF MANKIND, OR FREE-will aſſerted.

hoc eſt,

VINDICATIO GENERIS HUMANI, SEU LIberum arbitrium aſſertum.

Londini, apud S. Popping, 1717, 8.

Plag. $2\frac{1}{2}$.

AUtor anonymus ſub forma dialogi argumenta contra libertatem humanam ab Anonymo libri præcedentis Autore allata refellere conatur. Miſſo argumento ab experientia petito, quia alii ſibi contrarium experiri videntur, ad ſecundum reſpondet, mentem determinare ſe ipſam, non autem per naturam rerum determinari. Ad quartum urget, præſcientiam divinam non cauſari certitudinem rerum, ſed ipſam fundari in realitate exiſtentiæ earundem, nec certitudinem eventuum involvere neceſſitatem. Ad argumentum quintum monet, quod idem ſubſiſtat, etiamſi homo ſit agens liberum, quia homo non prorſus liber ab affectibus. Ad ſextum denique negat, virtutes & vitia in iſtiusmodi actionibus conſiſtere, quæ ſua natura voluptatem aut tædium pariunt.

REMARKS UPON A BOOK ENTITUL'D: A Philoſophical Enquiry &c.

hoc eſt,

ANI-

ANIMADVERSIONES IN LIBRUM, CUI TItulus: *Philosophica disquisitio de libertate humana. Autore SAMUELE CLARKIO, D.D. Rectore ad S. Jacobum Westmonasterii.*

Londini, apud Jacobum Knapton, 1717, 8.
Plag. 3.

CL. *Clarkio* agens necessarium contradictio in adjecto esse videtur: quod enim necessario agit, non agere, sed pati existimat. Agens definit per ens, quod potentiam habet incipiendi motum. Motum vero a necessario initium habere posse negat, quia supponit causam efficientem superiorem, cui resistere nequit, quod movetur. Similiter negat, causam efficientem actionis esse motivum, sed eam principium se ipsum movendi assignat. Unde juxta ipsius hypotheses rationes & perceptiones actionem determinare nequeunt. Libertatis essentiam consistere ait in virtute agendi. Absurdum ipsi videtur, quod motiva mentem, sicuti corpus in motu constitutum quiescens, impellant, & necessitatem moralem, quam pro vocabulo metaphorico habet, a physica intrinsece non differre statuit. Respondet deinde distincte ad singula argumenta Autoris Tractatus modo recensiti. Scilicet 1 negat, per experientiam probari posse libertatem. Perinde hic sese rem habere, ac si quis per eandem corporum existentiam sibi probandam sumat. Utrobique remanere dubium, an non Deus mentem ita formaverit, ut constanter decipiatur. 2 In secundo argumento Anonymum perperam supponere judicat, quod potentia se ipsum movendi sit impossibilis, quæ tamen utique possibilis, quoniam alias non citra absurditatem admitti deberet infinita progressio effectuum dependentium sine ulla causa. 3 Argumentum tertium in ridicula libertatis definitione fundatum esse pronunciat, quasi vis agendi implicet vim intelligendi prout placuerit. 4 In argumento quarto fallaciam committi in non recto usu vocis præscientiæ, quod prolixius ostenderit in discursu de existentia & attributis Dei. 5 In quinto supponi censet tanquam absurdum, quod vis activa seu se ipsum movendi non habere possit respectum ad motiva actio-

 nis

nis, & indifferentiam virtutis ac inclinationis male pro iisdem haberi. Ad ultimum nihil reponit, quia numerum tantum, non pondus augere judicat.

THE CONSTRUCTION OF MAPS, AND Globes:

h. e.

DE CONSTRUCTIONE MAPPARUM ET Globorum Tractatus, constans duabus Partibus, cum appendice.

Londini, sumtibus T. Horne & sociorum, 1717, 8.
Plag 18½. & Tabb. æneis 18.

IN *præfatione* hujus tractatus Autor anonymus admirationem suam exponit, conceptam ex eo, quod hactenus nulla lingua tractatio omnibus numeris perfecta, quæ naturam & constitutionem mapparum, Geographicarum scilicet & Hydrographicarum, explicat, conscripta extet, nec quisquam *Varenii* & epitomatoris ejus *Newtoni* (cujus liber *idea navigantium* audit) defectus suppleverit, vel errores emendaverit. Inde motum se esse, ait, ut peculiari hoc scripto gentis suæ commodis consuleret, quo ipso non minorem, imo majorem gratiam se apud eam initurum confidit, quam *Alinghamius*, cujus, licet etiam imperfectum in hoc genere, tractatum avide arripuerit.

Animadversionem tractatui præmittit, quæ in delineanda regione circa veterem Babylonem exhibet exemplum regularum infra tradendarum, quomodo scilicet ex *itinerariis* & *relationibus peregrinantium* mappæ combinari possint, & si quæ pugnantia a diversis peregrinatoribus tradita, eclexis institui debeat. Ex qua liquido apparet dissensus autorum circa verum situm urbis ipsius *Babylonis*, inter quos Nostro maxime probantur ii, qui ad Euphratem in vicinia urbis, quæ nunc vocatur *Felugia*, eam collocant, argumento petito a pontis vicinia, cujus rudera adhuc ibi visuntur, licet alii fidem incolarum modernorum secuti eam medio loco inter Euphratem & Tigrim quærant. Tangit etiam variantes sententias de *turre Babelica*: Nec minus quædam

dam ex veteri Geographia, *ſepulcrum* nempe *Ezechielis*, *campos Sinearis* olim fertiliſſimos nunc plane deſertos, *Canalem* inter Tigrim & Euphratem duo flumina connectentem, opus *Nitocris* reginæ primum, deinde a *Seleuco Nicanore* repurgatum: itemque celebriora in nova Geographia loca, *Kufam*, *Hellam*, *Bagdadum* ad Tigrim &c. Quorum accuratiorem diſcuſſionem in *Mac Gregorii* deſcriptione imperii Turcarum in Europa & Aſia exiſtentis exhibitum iri ſpem facit, aque *Hallejo* propediem novam Ptolemæi editionem, etiam his rebus lucem allaturam, expectari innuit.

Ipſum tractatum dividit in 3 partes, quarum ultima appendicis titulum præ ſe fert. *Prima* agit de conſtructione & uſu *Mapparum*, quam materiam 18 capitibus perſequitur. Quorum tertio præliminariter *projectionum*, quæ ſecundum *optica & perſpectiva* leges conficiuntur, naturam explicat, ad eum modum quo Varenius uſus eſt. Deinde *conditiones* eſſentiales mapparum trinas eodem modo, quo modo dictus Varenius enumerat. Notat vero, ad ſummum duas ex his conditionibus ſimul in aliqua delineatione mapparum obſervari poſſe. Cap. IV agit de *Stereographica* projectione in planum *Æquatoris* facta. V de projectione *Orthographica* in planum *Æquatoris*, VI de *Stereographica* projectione in planum *Meridiani*, VII de *Orthographica* projectione in *idem* planum. Caput VIII tractat de *Stereographica* projectione *Horizontali*, ſive cujus extrema Horizonte loci in centro conſtituti cinguntur. Suntque modi hi recenſiti omnium confeſſione legitimi & probi, quibus Autor jungit plures alios, mixtos ex probatis & minus probatis. Sic qui Cap. IX exhibetur, quem vocat pariter *Horizontalem*, projectionem abſolvit ſolum ope anguli poſitionis & diſtantiæ locorum ab aliquo loco in medio mappæ utcunque cognitæ. Cap. X docet modum *paradoxum Hubbardi*, quem inventor ejus ad uſus nauticos utilem prædicat. C. XI exponit eum, qui *parallelos* ut *arcus circulares*, *meridianos* ut *curvas* irregulares exhibet: C. XII, qui utitur *meridianis rectilineis* & in eodem puncto concurrentibus, *parallelis* vero *circularibus*: Cap. XIII modum *Sanſonio* & ejus ſequacibus præcipue familiarem, in quo paralleli ſunt *recta* æquali diſtantia

sejunctæ, inque ratione *cosinuum latitudinis* decrescentes, unde *meridiani* exurgunt lineæ curvæ, cosinuum dictæ, nonnisi per infinita puncta exhibendæ. Cap. XIV proponitur modus probus *specialium* mapparum, in quo per *angulos positionum* & *distantias* præcipue itinerarias chartæ componuntur. C. XV Chartarum *rectilinearium*, quæ distantias omnium parallelorum & meridianorum *æquales*, & interfectiones *rectangulares* exhibent: C. XVI *rectilineares*, quarum *meridiani* in polo coëunt, *paralleli* etiam rectilinei æquali distantia separantur, recenset, & omni jure utrumque hunc modum inter parum probatos numerat. Cap. vero XVII quinq; modos exponit describendi chartas *Hydrographicas*, *Mercatoris* vulgo dictas; quarum inventionem *Wrightio* Autor vendicat. Ultimo tandem seu XVIII capite peculiarem quandam sibique propriam rationem *particularium* chartarum conficiendarum commendat, in quo meridianos *rectas* facit superius convergentes, sed latitudinis circulos plane nova via nec satis accurata venatur. Quemadmodum & pleræque regulæ, quas tradit in hac parte pro descriptione modorum recensitorum, nec sufficientes ubique, nec accuratæ; nec judicia ipsius de usu vel præstantia singulorum modorum satis exasciata fortasse alicui videbuntur.

Parte II ostendit modos conficiendi *globos* 1 ex *magnete*, qui adeo attractionem telluris, quæ gravitatis juxta eum causa est, directionemque polorum ejusdem referant: 2 ex *ebore* vel *cupro*: 3 ex *charta*. Quæ postrema scilicet ratio inservit pro globis vulgo vendi solitis, compositis ex duodecim vel quatuordecim portionibus, quarum illæ priores circa æquatorem, hæ circa polos applicantur. Circulos *latitudinis* in qualibet harum portionum peculiari, sed non adeo proba ratione describere docet, *meridianos* quamlibet earum comprehendentes non per arcus circulares, quod utique minus curatum esset, sed per infinita puncta determinat. Eos, qui de *usu globorum* edoceri volunt, ad Harrisii tractatum de globo cœlesti amandat.

Tertiæ partis, ut diximus, vicem supplet appendix, in qua in præsentem *habitum Geographiæ* inquiritur. Cujus Cap. I commendat eam ab *antiquitate*, & *dignitate*, qua apud Principes sem-

semper fuit; utpote quæ ab incunabulis jam suis amata sit *Pharaoni Neconi*, *Dario*, *Alexandro* (cujus duo Geographi *Diagetus* & *Beto* cum Philosopho *Callisthene* comites & descriptores itinerum ejus memorantur) *Romanis* ipsis, qui omnes diversis temporibus ad inquirendum statum regionum incognitarum homines & classes miserint; quæque item *Abulfedæ* Hamæ & *Ulug Beigbi* Mawaralnaharæ Principum, *Haithonique* Armeniæ Regis fratris scriptis illustrata sit. Præter hos celebriores Geographos recenset *Ptolemaeum*, *Strabonem*, *Plinium*, *Melam*, ex veteribus; *Mercatorem*, *Ortelium*, *Blavium*, & *Samsonium* e recentioribus; inter quos etiam non postremum locum meretur *de l'Islius*, solus fere nostro tempore ultra vulgus Geographorum practicorum & Chalcographorum sapiens.

Quorum posteriorum *naevos*, quibus divinam hanc scientiam deformarunt, capite 2 exagitat. Monstrans scilicet plerumque non sollicitos eos esse de perficiendis amplius, quæ celeberrimi Viri, antecessores eorum, observassent, sed potius turpissima lucelli cupidine ductos eorum saltem exscriptores existere, nec quæ suis temporibus a peregrinatoribus reperta & tradita, in usum suum vertere solere, erroresque non solum veteres usque recoquere, sed, quod pejus, novos quam plurimos invehere, imprimis cum ex diversis quoad principia, vel circa initium longitudinum numerandarum non convenientibus mappis novam nullo judicio compilent. Illustrat dicta exemplo *Constantinopolis*, cujus vera latitudo 41° 6' abhinc 60 annis a *Greavesio* inventa, & a *Smithö* ac *Wheelerio* confirmata in plerisque mappis non exhibeatur: itemque urbis *Caramid*, quæ tria hæc nomina ferat *Caramid*, *Amid* & *Diarbekir*, ex quibus tres diversas urbes vulgus Geographorum fecerit, & e contrario urbem illam *Diarbekir* & *Asanchif* eandem credat, quæ sint testimonio peregrinantium plane distinctæ: *Nili* item, cujus septem ostia usque hodie describantur. Imprimis multorum errorum mappam, quæ *Isbrandi Idesii* narrationi legationis in Sinam Moscoviticæ præfixa cernitur, ream agit. Capite vero III eosdem, qui circa hanc praxin versantur, quomodo *cautius se gerere* debeant, instruit. Requirens adeo in iis *scientiam Geographiæ*, deinde commendans *selectum* in mappis, quas imitantur vel exscribunt, instituendum, & uno

& uno eodemque meridiano sive *initio numerandi longitudines* eos uti vult. Et sane optandum foret, ut, cum vix sperandum sit omnes Geographos unquam in uno aliquo ejusmodi initio consensuros, tamen quilibet in margine & titulo cujusvis vel majoris vel minoris chartæ expressis verbis notaret, quo meridiano, ut vocant, primo ipse usus sit in ea concinnanda. Ulterius multis argumentis probat, summe necessariam esse *itinerum & viarum* in regionibus præcipue minus notis descriptionem, *autoritates* etiam, quas quisque secutus sit, in opere ipso notari debere, nec contemnendas *delineationes* urbium *graphicas* ad latus mappæ adjunctas judicat. E contrario loca quorum *situs incertus* sit, rectius omitti censet; (nisi forte melius factum quis existimet, eorum locorum nuda nomina, sine nota circelli, quo perfecte cognitorum situs vulgo determinatur, in charta describi, ubi eadem locata esse aliquibus rationibus suadentibus creduntur) spemque facit ultimo loco *Tractatus*, qui exhibeat itinerarias vias locorum in Africa, Asia & America sitorum, a se edendi.

Capite IV eorum, qui *scriptis* Geographiam explicarunt, *nævos* examinat, quos sane Historica magis quam Geographica spectare arguit, nullumque selectum in tradendis longitudinibus locorum observare, imo ex mappis potius quam aliis observationibus & fundamentis eas depromere. Quidque in quovis ex Geographis illis Anglis, *Eachardo, Mordenio, Gordenio, Atlantis Geographici autore, Heylino & Mollio* desiderari possit, exponit.

Cap. V quomodo hi defectus *corrigi* debeant ostendit. Conficiendas pro quavis regione *novas tabulas*, exque iis judicium de viarum & distantiarum ratione ferendum, *exemplumque veterum* imitandum, qui non Historica sed Geographica nobis dederint, eoque effecerint, ne in hac parte in tenebris plane versemur, inter quos commendat *Ptolemæum, Geographos Græcos, itinerarium Antonini, Tabulam Peutingerianam, Persas, Arabes* & imprimis *Geographum Nubiensem*. *Ordinem* deinde peculiarem tractandi & disponendi omnes materias præscribit.

Cap. VI de *peregrinatoribus*, qui regiones & orbem terrarum circumierunt, agit Autor, dolens quorundam *ignorantiam*

vel

vel *negligentiam*] vel utramque simul in causa esse, cur Geographicam longe imperfectiorem quam Historicam de regionibus longinquis notitiam habeamus, imprimis ægre fert, quod *vias itinerarias* plerique tam incuriose vel plane non describant, quidam *compilationes* solum aliorum pro suismet peregrinationibus & observationibus venditent, ut Hennepinius aliique fecerint. *Catalogum* deinde nectit prolixum omnium *peregrinatorum*, quorum notitiam habuerat, præcipue laudans *veteres*, qui præ recentioribus magis accurati usque deprehendantur. Qua occasione observat, ex relatione *Joannis de Castro*, qui circa annum 1540 rubri maris litora perlustravit, jam dudum constare potuisse, latitudinem extremi sinus ejusdem, quem trajecisse Israelitas credibile sit, 3 leucas non excedere, longitudine 28 leucarum existente, adeoque dubiis, quæ sibi aliqui finxerint, occurri.

Cap. VII tandem iisdem peregrinatoribus *regulas* dictat, quas observare teneantur, si *Geographia* aliquod ex ipsorum laboribus augmentum capere debeat, omissis iis, quas alii ad cognoscendum *statum regionum politicum, naturalem &c.* proprias dederunt. Illæ sunt, quod notitia *Geographiæ* & *Astronomiæ, artisq; pictoriæ* imbuti iter ingredi, regiones *nonnimis festinanter* percurrere, *viarum & distantiæ* locorum descriptionem non negligere, & ad hoc commodius efficiendum *horologio portatili* & *pyxide magnetica* instructi esse debeant. *Latitudines* locorum quantum pote observandas, & si ferat opportunitas, *longitudines* etiam ope eclipsium circumjovialium, *Geographos* autem, si qui sint ejus loci vel metropoleos alicujus regionis, sollicite quærendos & consulendos monet. *Ministrique* adeo mercatorum, commerciorum causa frequentissime in exteras regiones dimissi, his subsidiis instructi ut itinera ingrediantur, optat.

Ultimo capite *Collectiones* ejusmodi itinerariorum recensens, earum quæ in ipsius cognitionem devenerunt exhibet sequentes: *Joannis* & *Theodori de Brie* editam 1591 Francof. *Ramusii* 1588 Venetiis excusam, *Hakluitii, Purchasii, Thevenotii, Oglebyi*, Duo volumina itinerariorum 1704 Anglice edita, Navigantium atque itinerantium *Bibliothecam Edenii*, & *Willii* Collectionem

1577

1577 publicatam, Biddulphi itinera edita a *Lavendero* 1609, Collectionem ejusmodi itinerum Anglicam mensibus singulis publicatam &c. Deinde, quid in iis desiderari possit, ostendit, methodumque commendat, qua in concinnandis novis ejusmodi Collectionibus uti deceat.

EXPERIENTIA DE PULVERE PYRIO IN Antro Canis, quod Puteolis est, accenso: ex litteris JO. BAPT. LAMBERTI Neapoli datis ad Amicum Regiomontanum C. G.

AD ea quæ de pulvere pyrio scripseram, nostrorum refutans sententiam circa locum incendii (*Vesuviani*,) reposuisti, a Germano quodam non potuisse in Canum Antro explodi sclopetum. Quod ego non ipsi pulveri tribuo, qui in eo loco non accendatur, ut fere omnibus exteris qui eo accesserunt, scriptisque sua itinera consignarunt, sine ratione persuasum est. Etenim tentantibus illis sclopetum explodere, pulvis non accenditur, quia ignis scintillæ a silice per chalybem expressæ, antequam ad pulverem pertingant, a mephite oppressæ extinguuntur, quod pluries notavi, immo admovens pulveri ingentem & fervidam facem perspexi, aliisq; demonstravi, illam prius fuisse extinctam, quam ad pulverem perveniret. Hæc mihi observatio declaravit, pulverem non accendi ob ignis debilitatem, qui mephitis viribus resistere non poterat, quique si longe vividior & fortior fuisset, pulverem potuisset in ipsa mephite inflammare. Hinc excitato igne in ipso pulvere, hunc non solum conflagrare, sed etiam accendi in ipsa mephite deprehendi. Nam acceptam pulveris portionem cum aqua miscui & conflatam massam deinde Solis calore exsiccandam curavi, sic compositus pulvis non statim totus igne conflagrat, sed paulatim consumitur, quare massam illam extra mephitim accensam igne, in mephitim ipsam injeci, eamque vidi non sine magna animi voluptate in illis ipsis mephitis locis, in quibus prius faces extinctæ fuerant, conflagrare & consumi. Quo experimento doctior pulverem ipsum pyrium sine aliqua mistione in ipsa mephite deposui, ad quem alium

aliam massam superiori similem extra mephitim accensam admovi, quæ & ipsa, ut solebat, in mephite arsit, & pulverem illum quoque in mephite jacentem accendit. Hoc ego experimentum pluries feci, ne quis suspicioni locus relinqueretur, semperque idem fieri deprehendi & mecum alii observatores notarunt, nec video, quæ exactior diligentia in ea re adhiberi potuerit.

DISSERTATION SUR LA CAUSE DE LA LUmiere des Phosphores & de Noctiluques, qui a remporté le prix à l'Academie Royale des belles lettres, sciences & Arts, de Bordeaux, pour l'annee 1717.

h. e.

DISSERTATIO DE CAUSA LUCIS PHOSPHORORUM & Noctilucarum, quæ in Academia Regia humaniorum literarum, scientiarum & artium Burdegalensi præmium tulit; Autore DORTOUS DE MAYRAN.

Burdegalæ, apud R. Brun, Academiæ typogr. 1717, 8. Plag. 3½.

PEr lucem, quatenus refertur ad corpus luminosum, Autor intelligit agitationem vel motum rapidissimum partium ejus insensibilium; quatenus refertur ad oculum, tremulationem, qua fibræ tunicarum in fundo oculi extensarum aliquam vestientes, ipsique cerebro per nervum opticum annexæ, quatiuntur; quatenus denique respectus habetur ad perceptionem ipsius, sensationem, quæ moti organi occasione excitatur. Porro solutionem casus specialis circa effectus lucis aggressuro, cum necessarium visum sit, generalem ejus naturam prius investigare; quicquid de hac hypothetici hucusque perhibuere, ad capita duo reducit. Primum est Systema pressionis, alterum successivæ emanationis corpusculorum. Postquam illius ideam ex mente recentissimorum ejus emendatorum formavit, e legibus pressionis fluidi in spatio pleno inclusi sic totum convellit, ut per ejus œconomiam nec noctes, nec umbras, nec corpora opaca, nec ullas visorum locorum differentias consistere posse ostendat, quod & ab

aliis factum est. At hujus necessitatem non tantum comprobare ipsi videntur impossibilitas tertii alicujus systematis, & ostensa falsitas primi: verum etiam perfecta cum phænomenis congruentia. Quam antequam ex conceptu Autoris attingamus, notari expedit, ex utroque systemate quædam ab Autore assumi, quædam rejici, aliaque, quæ ipsi deesse videbantur, suppleri. Nam & vortices, instar globorum subtilissimo fluido, quod subinde æthereum vocat, penitus repletorum, & Solem in centro cujusvis ex eadem materia infinite agitata compactum, supponit. Præterea conatum non tantum materiæ tribuit Solari recedendi a centro, e gyratione circa axem motus circularis oriundum, sed etiam speciem quandam ebullitionis: quorum tamen motuum effectum consumi & aboleri putat actione undarum fluidi ambientis, a vicinis vorticibus undique compressi, majorique velocitate revolventis, quam est velocitas materiæ Solaris. Rejicit autem pressionem fluidi ætherei, in qua istius systematis defensores illuminationis principium & causam ponere consueverunt. Quod deerat systemati pressionum, id e systemate fluxus successivi corpusculorum sic supplet. Ebullientem massam Solis corpuscula undique in circuitu jaculari per verticem ejus, vi *fere infinita*, quæ pervadant ætherem circumfusum inque lineis rectis ad occursum corporum ipsi innatantium ferantur, quæque in terra, Planetis, oculisque animantium illos effectus producant, qui luci tribuuntur. Quam ejaculationem imprimis juvare ætheris pressiones, reciprocasque Solis dilatationes, Autori persuasum est; adeo, ut non dubitet comparare globum Solis vel cum globo aquam per foramina hinc inde facta digitis comprimentibus ejaculante, vel cum corde alternis Systoles & Diastoles motibus oscillante, materiamque quam dilatando admiserat, contrahendo projiciente. Ceterum nec vacuum, nec atomos, graves & in se mutuo agentes, admitti posse censet, si systematis probabilitati consulendum. Atque ex his sequi putat & motum lucis rectilineum, quem plane supposuit, & ex hoc umbrarum variationes; porro velocitatem quidem insignem; non tamen instantaneum motum, opacitatem corporum, quorum meatus angustiores ingredi nequeat, nisi efficaciam suam tot repetitis refle-

xioni-

sionibus minuendo vel penitus perdendo. Quibus tamen durius dictum videri possit, corpuscula inde a Sole per tantum ætheris tractum spatio 7 vel 8 minutorum delata non retardari, vel non minui massam Solis tanta partium amissione per tot annorum myriadas: iis & possibilem ætheris subtilitatem, & vim jaculatricem Solis *fere infinitam* in respectu ad velocitatem globi e tormento projecti, & possibilem restaurationem massæ Solaris, vel etiam summam tenuitatem corpusculorum lucis, mature reponendam existimavit. Quam tenuitatem possibilem adstruit e Theorematibus Keillii adductis in Diario Literario mense Nov. & Dec. anni 1714 p. 415, 416, eodemque modo ex ipsis infert, quo Keillius, decrementum Solaris massæ insensibile esse posse: dum interea restaurationem vel a luce aliorum luminosorum, vel a præparatione ætheris in Diastole Solem ingredientis facile peti posse existimat. Hæc ubi in genere de luce, respectu ad luminosum habito, edisseruit, suam de corpusculis illis in se spectatis sententiam profert, quæ huc redit. Quum corporis essentia in extensione sit posita, omnem corporum differentiam in differentia extensionis, id est, in differentia figurarum, motuum, magnitudinum, situum quærendam esse: quam quando assequi humana industria nequit, satis esse, ut ad ea quæ ex illa prodeunt magis mixta & sensibus obvia, attendamus: ejusmodi esse chymica principia, atque in his Sulphur: cujus partes, si pro principio activo, sensu Chymicorum, tam subtili habeantur, ut & Analysin omnem respuant & in sensus non cadant, nisi heterogeneis diverso gradu commixtæ, (quæ heterogenea sulphuris nomine communiter veniunt) optime pro iisdem cum corpusculis fluidi istius lucentis poni posse videri. Has partes Sulphurei fluidi sphæras esse, majores materia subtili, & circa centra rotari. Quarum omnium rationem ut e phænomenis reddere possit, tradit historiam Phosphororum & Noctilucarum. Ubi quidem lumina Martio & Aprile superioris anni in variis Europæ partibus visa eadem esse conjicit cum lumine a Dn. Cassini A. 1683 circa æquinoctium observato. Deinde notat ad historiam phosphororum, pleraque ejusmodi corpora pinguia & sulphurea esse; quæ lucent & urunt, salibus præter Sulphura scatere, qualia ipsi

combuſtio videtur requirere; Phoſphoros corporum animalium & vegetabilium fermentatione opus habere, ut luceant; alia corpora lucentia fricanda, ut luceant; porro Phoſphoros artificiales, excepto Mercurio, omnes ignem patiendo, corpora exhibere, varia ratione mutata. Tandem ex his omnibus infert, cauſam immediatam lucis Phoſphororum & Noctilucarum, id omne eſſe, quod Sulphura ipſorum corporum ab heterogeneis particulis liberata in motum ciet & agitat: & id quidem evenire variis caſibus poſſe, imprimis autem fermentatione, agitatione externa, frictione & igne. Quæ vero in Mercurio vacuo incluſo atque concuſſo comparet lux, ſulphuri jam commoto, ſed tam obſcure radianti tribuitur, ut debilis ejus lux facile ab aere ambiente frangi, atque extingui poſſit. Id quod non tantum de aere vulgari verum eſſe Autori videtur, quippe qui e tubis & campanis facile excluditur; ſed etiam de aere quodam diverſo plane, & ab aere vulgari, & a materia ſubtili, cujus imprimis notat ſequentem effectum. Quum Mercurii ſuperficies ſit, quæ concuſſo Barometro lucet, nec luceat hæc niſi Mercurio deſcendente, facile colligi, ineſſe quandam materiam vacuæ tubi parti, alienam & ab aere, a quo quippe vacua illa pars dicitur, & ab æthere, qui ipſum mercurium permeat: mercurium enim aſcendentem per illam tubi partem in illam materiam impingere, eoque impactu Sulphura mercurii lucentia impediri, quo minus egrediendo e carceribus conſuetum effectum edere poſſint: cum contra mercurio deſcendente fieri poſſit, ut aliquo temporis intervallo, licet parvo, ſuperficies ejus a tenuis illius aeris contactu libera ſit, partibus ejus per poros vitri ad implendum ſpatium a mercurio derelictum non tam celeriter intrantibus, ac Mercurius deſcendit. Præterea Sulphuris motum ſuis limitibus includit, quos transgrediendo vel diſſipatio ſequatur partium ejus, vel nimis exigua agitatio. Atque hunc caſum obtinere in illo lapidis Bononienſis phænomeno, in quo poſtquam radiis Solaribus expoſitus fuit, minus fulgere obſervatur, quam ubi mediæ luci. Quæ dum latius explicat, particulas lucis ſphærulis ætheris majores eſſe debere ſimul innuit, ne tunicas videlicet tranſeant, quæ pro primario viſionis organo habentur, quale in Choroide quæri mavult,

quam

quam in Retina, transparente quippe nec ad recipiendos lucis ictus tam apta. Ultimo loco inquisitio conspicitur in colores Phosphori Bononiensis. Observatur enim, Lapidem dictum illius ignis colore fulgere, quo fuit calcinatus. Atque hic Autor proprietates lucis heterogeneæ detectas a Newtono late recenset, ipsarumque causam a diversa velocitate partium lucis, hanc vero a diversa ipsarum massa, repetendam existimat. Quod ut probet, sic arguit: corpus omne, quod transeundo in medium diversæ densitatis deflectit, a medii resistentia detorquetur, atque adeo refractio major est, quando resistentia est major. Est autem duorum mediorum differentia resistentiæ, ut corporis velocitas inverse, quæ proinde variat velocitate variante; atque adeo variarum velocitatum radiis varia refractio erit, si varia velocitas, major quidem si velocitas minor, & minor, si major. Massæ vero diversitatem probat e diversa velocitate corporum eadem vi impulsorum, quales ipsi sunt partes lucis. Quibus præmissis Lapidem Bononiensem ignis illius globulis impleri ait inter calcinandum, cui exponitur, ut rubeis, violaceis, si ignis rubens vel violaceus fuerit, eoque fieri ut pori ejus illam figuram & magnitudinem induant, qualis est dictarum partium lucis. Unde porro mirum non esse ait, lapidem luci expositum alias heterogeneæ lucis partes non admittere, quam quarum figura & magnitudo congruit poris id est radios ejusdem coloris, qualis fuerat igni. Quod etiam evenire posse putat, si ponatur lux diurna Sulphura in lapide abscondita, & motus in igne accepti determinationem adhuc servantia, denuo excitare.

METHODUS SINGULARIS, QUA SOLIS Parallaxis sive distantia a Terra, ope Veneris intra Solem conspiciendæ, tuto determinari poterit: proposita coram Regia Societate ab EDM. HALLEJO *J. U. D. ejusdem Societatis Secretario. E Transact. Angl. A. 1716 N. 348.*

PLurima sunt maxime quidem paradoxa, omnemque fidem apud vulgus superantia, quæ tamen adhibitis Mathematicarum Scientiarum principiis levi negotio enodantur. Ac sane nullum problema magis arduum ac difficile videbitur, quam est

Solis a *Terra* distantiam vero proximam determinare; quod tamen obtentis accuratis quibusdam observationibus, ad electa & prævisa tempora peractis, non multo opere efficietur. Id quod inclytæ huic Societati, quam immortalem fore auguror, in hac dissertatione ob oculos ponere libet, ut junioribus nostris Astronomis, quibus forsan hæc observare ob minorem ætatem obtingere potest, viam præmonstrem, qua immensam Solis distantiam intra quingentesimam sui partem rite dimetiri poterint.

Notum autem vobis est hanc distantiam a diversis Astronomiæ autoribus diversam fingi, prout cuique ex conjectura probabile visum est: a *Ptolemæo* quidem ejusque asseclis, uti & *Copernico* & *Tychone Brahæo*, *Terræ* semidiametris mille & ducentis, *Keplero* ter mille quingentis fere. *Ricciolus* distantiam *Keplerianam* duplicat, quam tamen *Hevelius* dimidio tantum auget. At vero visis in *Solis* disco ope telescopii Planetis *Venere* & *Mercurio* mutuato fulgore nudatis, tandem compertum est Planetarum diametros visibiles multo minores esse quam eatenus haberentur; *Veneris*que Semidiametrum a *Sole* visam, non nisi quartam minuti primi partem vel quindecim secunda subtendere; *Mercurii*que semidiametrum, ad mediam ipsius a *Sole* distantiam, sub angulo decem tantum secundorum conspici; atque sub eodem etiam *Saturni* semidiametrum e *Sole* videri. *Jovis* autem Planetarum maximi semidiametrum non nisi tertiam minuti primi partem apud *Solem* subtendere. Unde, servata analogia, nonnullis e modernis Astronomis visum est, *Terræ* quoque semidiametrum e *Sole* conspectam, medio loco inter *Jovis* majorem & *Saturni* & *Mercurii* minorem angulum subtendere, *Veneris*que æqualem, nempe quindecim secundorum: adeoque *Solem* a *Terra* quatuordecim fere millibus semidiametrorum *Terræ* distare. Iisdem autem Autoribus aliud argumentum paulo ampliavit hanc distantiam: quoniam enim *Luna*, diameter paulo major est quarta parte diametri *Terræ*, si Parallaxis *Solis* ponatur quindecim minutorum secundorum, fieret *Lunæ* corpus corpore *Mercurii* majus, Planeta scil. secundarius primario major; quod concinnitati Systematis mundani contrariari videretur. E contra vero *Venerem* inferiorem & Satellitio destitutam,

ratam, majorem esse *Terra* nostra superiori & tam insignem comitem nacta, vix concedere videtur eadem concinnitas. Ut itaque medio loco incedamus, ponatur *Terra* semidiameter e *Sole* visa, seu quod idem est, *Solis* Parallaxis horizontalis, duodecim secundorum cum semisse: unde *Luna* minor erit *Mercurio* & *Terra Venere* major; ac proveniet *Solis* a *Terra* distantia sedecies mille cum quingentis *Terra* semidiametris proxime. Huic autem distantiæ in præsentiarum assensum præbeo, usque dum experimento, quod proponimus, quanta sit, certius constet. Nec moror autoritatem quantumvis gravem eorum, qui *Solem* ultra hos terminos in immensum evehunt, freti observationibus vibrantis Penduli, determinandis his angulorum minutiis, uti videtur, haud satis fidis: saltem hac methodo tentanti Parallaxis aliquando nulla, aliquando etiam negativa occurret; hoc est distantia vel infinita fiet, vel infinito major: quod absurdum. Et, ut verum fatear, minuta secunda vel etiam dena secunda instrumentis quantumvis affabre factis certo distinguere vix homini datum est; atque adeo minime mirandum, si tantorum Artificum multos & ingeniosos conatus hactenus eluserit rei ipsius maxima subtilitas.

Dum autem, ante 40 fere annos, in Insula *Sanctæ Helenæ*, syderum polum Australem ambientium observationibus operam darem; contigit mihi *Mercurium* sub *Solis* disco transeuntem omni adhibita diligentia observare: quodque mihi præter spem feliciter successit, momentum quo *Mercurius* ingrediens *Solis* limbum interius contingere visus est, pariterque momentum quo egrediens limbum Solis strinxit, facto angulo contactus interioris, tubo optimo viginti quatuor pedum accuratissime obtinui. Unde pro comperto habui intervallum, quo *Mercurius* totus intra *Solis* discum tum temporis apparuit, etiam absque errore unius minuti secundi temporis: nam filum luminis Solaris, inter limbum planetæ obscurum & *Solis* lucidum interceptum, quantumvis tenue in oculos incurrere visum est; & in ictu oculi, denticulus in limbo *Solis* a *Mercurio* ingrediente factus evanescere, uti ab egrediente factus quasi momento incipere. Hoc autem perspecto statim intellexi, *Solis* Parallaxin ex hu-

jus-

jusmodi observationibus rite concludi posse, si modo *Mercurius Terris* vicinior majorem haberet parallaxin a *Sole*; etenim hæc parallaxium differentia tantilla est, ut semper minor sit ipsa Solari quam quærimus; proinde *Mercurius*, licet frequenter intra *Solem* videndus, huic nostro negotio vix satis aptus habebitur.

Restat itaque *Veneris* transitus per *Solis* discum, cujus parallaxis quadruplo fere major Solari, maxime sensibiles efficiet differentias, inter spatia temporis quibus *Venus Solem* perambulare videbitur, in diversis *Terræ* nostræ regionibuss. Ex his autem differentiis debito modo observatis, dico determinari posse *Solis* parallaxin etiam intra scrupuli secundi exiguam partem. Neque alia instrumenta postulamus præter *Telescopia* & *Horologia* vulgaria sed bona: & in Observatoribus non nisi fides & diligentia, cum modica rerum Astronomicarum peritia desiderantur. Non enim opus est, ut latitudo loci scrupulose inquiratur, nec ut horæ ipsæ respectu meridiani accurate determinentur: sufficit, Horologiis ad cœli revolutiones probe correctis, si numerentur tempora a totali ingressu *Veneris* infra discum *Solis*, ad principium egressus ex eodem; cum scilicet primum incipiat Globus *Veneris* opacus limbum *Solis* lucidum attingere; quæ quidem momenta, propria experientia novi, ad ipsum secundum temporis minutum observari posse.

Ob leges autem motuum admodum arctas, rarissime intra *Solis* orbem conspicitur *Venus*, ac per plus quam centum & viginti annorum decursum, ne semel quidem ibidem videbitur; nempe ab anno 1639 (cum præclaro Juveni *Horroxio* nostro, eique primo & soli a rerum conditu, jucundissimum hoc spectaculum obtigit,) usque in annum 1761, quo juxta Theorias quas hactenus cœlo conformes experimur, Stella *Veneris* iterum subtercurret *Solem Maji* 26 mane; ita ut *Londini* hora fere sexta matutina in medio disci Solaris expectanda sit, nec nisi quatuor minutis centro *Solis* Australior. Duratio autem hujus transitus erit octo fere Horarum, nempe a secunda usque in decimam fere matutinam. Atque adeo ingressus minime *Anglis* conspicuus erit: cum autem Sol tum temporis occupaturus sit 16 *Geminorum* gradum, viginti tres ferme gradus in Boream declinans;

nans; per totam quasi Zonam frigidam Septentrionalem inocciduus conspicietur: ac proinde qui littus *Norwegiæ* incolunt ultra Urbem *Nidrosiam*, quam *Drontem* vocant, usque ad Promontorium ejus *Boreale*, *Venerem Solis* discum subingredientem observare poterunt; ac fortasse *Scotis* Borealioribus & Insulæ *Hetlandiæ*, olim *Thylen* dictæ, incolis in oriente Sole ingressus ille conspici poterit. Quo tempore vero *Venus Solis* centro proxima erit, *Sol* verticalis erit supra littora Borealia sinus *Gangetici*, vel potius regni *Peguani*; ac proinde in Regionibus circumvicinis, cum *Sol* in ingressu *Veneris* quatuor fere horis distabit ad ortum, & in egressu totidem fere ad occasum, accelerabitur motus apparens *Veneris* intra *Solem* duplo fere parallaxeos horizontalis *Veneris* a *Sole*; quia *Venus* tunc ab ortu in occasum fertur retrograde, interea dum oculus ad *Terræ* superficiem positus in contrarias partes ab occasu in ortum gyratur.

Posita autem parallaxi *Solis*, uti diximus, duodecim secundorum cum semisse, erit parallaxis *Veneris* 43um secundorum; & sublata parallaxi *Solis*, restabit saltem semiminutum pro parallaxi Horizontali *Veneris* a *Sole*, ac proinde dodrante saltem minuti promovebitur *Veneris* motus a parallaxi illa, interea dum *Solis* discum percurrit, in iis scilicet Poli altitudinibus quæ Tropico vicinæ sunt; atque adhuc amplius in vicinia Æquatoris. *Venus* autem tum temporis satis accurate quatuor minuta prima singulis horis intra *Solem* conficiet; ac propterea dodranti minuti undecim saltem temporis minuta prima competunt, quibus duratio *Eclipseos* hujus *Venereæ* ob parallaxin contrahetur. Atque ex hac contractione sola liceret de parallaxi quam quærimus tuto pronunciare, si modo darentur *Solis* diameter *Venerisque* Latitudo in minimis accuratæ; quas tamen ad computum postulare, in re tam subtili, haud integrum est.

Procuranda est igitur alia observatio, si fieri possit, in locis illis ubi medium *Solis* occupat *Venus* in ipso Medinoctio; nempe sub Meridiano priori opposito, *i. e.* sex quasi horis vel 90 gradibus *Londino* occidentaliore, & ubi *Venus* paulo ante occasum *Solem* subintrat, paulo post ortum, exit; id quod fiet in dicto Meridiano, sub altitudine Poli Borei quinquaginta sex circiter

graduum: hoc eſt, in eo ſinu qui *Hudſoni* dicitur, ad Portum ejus cui nomen *Nelſoni* inditum. In locis enim huic circumviciniis parallaxis *Veneris* durationem tranſitus protrahet, & ſex ſaltem temporis minutis longiorem efficiet; quia dum *Sol* ab occaſu in ortum ſub Polo tendere videtur, ea loca in diſco *Terræ*, motu contrario in occaſum ferri videbuntur, hoc eſt motu cum motu proprio *Veneris* conſpirante; proinde tardius moveri videbitur *Venus* intra *Solem*, ac cum diuturniore mora diſcum ejus pertranſire.

Si itaque in utroque loco hic tranſitus ab Artificibus idoneis contigerit debite obſervari, manifeſtum eſt totis ſeptendecim minutis longiorem futuram eſſe moram in portu *Nelſoni* obſervabilem, quam quæ apud *Indos* orientales expectanda eſt: nec multum refert an ad Fortalitium *Sancti Georgii* vulgo *Maderas* dictum, vel ad *Bencoulam* in litore occiduo Inſulæ *Sumatræ* prope æquatorem capiatur obſervatio, ſi *Anglis* tum temporis hæc ſtudia curæ fuerint. Si vero *Gallis* his rebus invigilare placuerit, non incommode apud *Poudecbery* ſe ſiſtet Obſervator in litore *Sinus Gangetici* occidentali, ſub altitudine Poli duodecim fere graduum. *Batavis* autem celeberrimum *Bataviæ* ſuæ Emporium Obſervatorium huic negotio ſatis aptum miniſtrat, ſi modo illis etiam animus fuerit hac in parte cœlorum ſcientiam promovere. Ac ſane vellem diverſis in locis ejusdem Phænomeni obſervationes a pluribus inſtitui, tum ad majorem adſtruendam ex conſenſu fidem, tum ne nubium interventu fruſtraretur ſingularis Spectator, eo ſpectaculo quod neſcio an denuo viſuri ſunt hujus & ſubſequentis ſeculi mortales; & a quo pendet Problematis nobiliſſimi & aliunde inacceſſi ſolutio certa & adæquata. Curioſis igitur ſyderum ſcrutatoribus, quibus, nobis vita functis, hæc obſervanda reſervantur, iterum iterumque commendamus, ut, moniti hujus noſtri memores, obſervationi peragendæ ſtrenue totisque viribus incumbant; iisque fauſta omnia exoptamus & vovemus, præprimis ne nubili cœli importuna obſcuritate exoptatiſſimo ſpectaculo priventur; utque tandem Orbium cœleſtium magnitudines intra arctiores limites coercitæ in eorum gloriam famamque ſempiternam cedant.

Dixi-

Diximus autem, hac ratione Solis Parallaxin intra quingentesimam sui partem investigari posse, id quod nonnullis mirum sine dubio videbitur. Veruntamen si in utroque e locis nuper designatis accurata habeatur observatio; jam monstravimus, totis septendecim minutis differre inter se durationes *Eclipseon* harum *Venerearum*, ex Hypothesi scilicet, quod Solis parallaxis fuerit duodecim cum dimidio minutorum secundorum. Quod si major vel minor reperiatur ex observatione hæc differentia, in eadem fere ratione major vel minor erit Solis parallaxis. Cumque 17 minuta prima temporis competant duodecim secundis cum dimidio parallaxeos Solaris; pro unoquoque parallaxeos minuto secundo, orietur differentia plusquam 80 secundorum minutorum temporis; adeoque si habeatur differentia hæc intra bina secunda vere & comprobata, intra quadragesimam partem unius secundi minuti constabit, quanta sit Solis Parallaxis; ac proinde distantia ejus determinabitur intra quingentegesimam sui partem, saltem si parallaxis non minor reperiatur ea quam supposuimus: quadragies enim duodecim cum dimidio fiunt quingenti.

Hactenus Astronomice doctis satis superque rem indicasse mihi videor, quos etiam monitos velim, me in hoc argumento Latitudinis Planetæ rationem non habuisse, tum ad vitandas calculi intricatioris molestias, conclusionem etiam minus evidentem redditaras; tum ob motum Nodorum *Veneris* nondum compertum, nec nisi ex hujusmodi corporalibus Planetæ cum *Sole* Conjunctionibus rite determinandum. Non enim conclusum est *Venerem* quatuor minuta infra *Solis* centrum transituram, nisi ex Hypothesi quod Planum Orbitæ *Veneris*, in Sphæra stellarum fixarum immobile, Nodos suos iisdem in locis habiturum sit, ubi anno 1639 inventi sunt. Quod si tramite Australiori transeat anno 1761, liquido patebit Nodos regredi; si vero Borealiori, progredi inter Fixas; idque in ratione $5\frac{1}{2}$ *min.* in centum annis *Julianis*, pro unoquoque minuto, quo via *Veneris* tum temporis plus vel minus distabit a *Solis* centro quam dictis quatuor minutis. Differentia autem inter durationes harum Eclipsium paulo minor fiet septendecim minutis, ob Lati-

 tudi-

tudinem *Veneris* Auſtralem; major vero futura, ſi, procedenti bus Nodis, ad Boream centri *Solem* tranſierit.

In eorum autem gratiam, qui cum obſervandis ſyderibus oblectentur, nondum tamen integram Pallaxium doctrinam hauſerint, libet Schemate ſimulque Calculo paulo accuratiore rem plenius exponere.

Ponamus igitur, anno 1761, *Maii* 25 $17^h. 55'$. *Londini*, *Solem* occupaturum *Gemin.* $15°. 37'$. ac proinde ad centrum ejus Eclipticam tendere in Boream angulo $6°. 10'$. *Veneris* autem viſibilem intra *Solis* diſcum viam tum temporis deſcendere in Auſtrum, facto angulo cum Ecliptica $8°. 28'$: proinde via *Veneris* tendet parum in Auſtrum reſpectu æquatoris, interſecans declinationis parallelos angulo $2°. 18'$. Ponamus etiam *Venerem* ad dictum tempus *Solis* centro proximam fore, ac ab eodem quatuor minutis diſtare ad Auſtrum; ſingulisque horis etiam quatuor minuta prima intra *Solem* motu retrogrado deſcribere. Erit autem *Solis* Semidiameter $15'. 51''$. proxime, *Veneris* vero ♂ $37''\frac{1}{2}$. Ac ſupponamus, experimenti gratia, differentiam parallaxium Horizontalium *Veneris* & *Solis*, quam quærimus, $0'. 31''$ eſſe, qualis ex ſuppoſita *Solis* Parallaxi $0'. 12''\frac{1}{2}$ elicitur. Deſcribatur itaque (*Fig.* 1.) centro *C* circellus *AEBD*, cujus ſemidiameter ſit $0'. 31''$. diſcum Terræ repræſentans, & in eo Ellipſes parallelorum 22 & 56 *grad.* Latitudinis Borealis, modo jam ad conſtruendas Eclipſes Solares ab Aſtronomis uſitato, ut *D a b E*, *c d e*: ſit autem *B C A* Meridianus in quo *Sol*; ad quem inclinetur recta *FHG* viam *Veneris* deſignans angelo $2°. 18'$, quæque diſtet a centro *C* 240 partibus qualium *B C* eſt 31; & de *C* cadat recta *CH* ipſi *FG* perpendicularis. Ac poſito planeta in *H* ad $17^h. 55'$, vel $5^h. 55'$ mane, dividatur recta *FHG* in ſpatia Horaria III. IV, IV. V, V. VI, *&c.* ipſi *CH*, hoc eſt quatuor minutis æqualia. Fiat etiam recta *KL*, æqualis differentiæ apparentium Semidiametrorum *Solis* & *Veneris* ſive $15'. 13''\frac{1}{2}$. Et circulus radio *KL*, centro vero quolibet puncto intra circellum diſci *Terræ* deſcriptus, occurret rectæ *FG* in puncto denotante quota hora *Londini* numerabitur, cum in eo *Terræ* ſuperficiei loco, qui ſumto in diſco puncto ſubjacet, *Venus*

TAB. VII. Fig. 1.

Fig. 4.

IANVS AVG.
RESTITVTO ORIENTIS

Limbus Solis Occ.
Figura Veneris exeuntis
1761
VIII Mane
IX
N G P
L

nus angulo contactus interioris *Solis* limbum continget. Ac si centro *C* radio *K L* descriptus circulus occurrat ipsi *FG* in punctis *F* & *G* erunt recte *FH*, *HG* = 14′. 41″, id quod percurrere videbitur Venus tribus horis cum 40 min. Cadet igitur *F* in IIh. 15′, *Londini*; *G* vero in IXh. 35′ mane. Unde manifestum est, quod, si Terræ magnitudo, ob immensam distantiam, quasi in punctum evanesceret; vel si motu diurno destituta *Solem* haberet eidem puncto *C* semper verticalem, Eclipseos hujus mora integra per septem horas cum triente duraret. Verum Terra interea motu motui *Veneris* contrario gyrata per 110 *grad.* Longitudinis suæ, ac proinde contracta dictæ moræ duratione, puta 12 min. proveniet ea 7h. 8′. proxime, sive 107 *grad.*

Jam in ipso Meridiano *Venus Solis* centro proxima erit ad Ostium orientale fluminis *Gangis*, ubi poli altitudo est 22 *grad.* circiter. Locus igitur ille utrinque æqualiter distabit a Sole, in momentis introitus & exitus planetæ, nempe 53° ½ *grad.* ut sunt puncta *a*, *b*, in parallelo majore *D a b E.* Erit autem Diameter *AB* ad distantiam *a b* ut quadratum Radii ad contentum sub Sinubus 53 ½ & 68° *grad.* hoc est, ut 1′. 02″ ad 0′. 46″. 13‴; ac calculo rite instituto (quem ne Lectori tædio sit, omittere præstat) invenio, quod circulus centro *a* & radio *K L* descriptus occurrat rectæ *F H*, in puncto *M*, ad IIh. 20′. 40″; centro vero *b* descriptus occurret ipsi *HG* in *N*, ad IXh. 29′. 22″; horis scilicet *Londini* numeratis; proinde tota *Venus* intra *Solem* conspicietur ad *Gangis* ripas, per 7h. 8′. 42″. Recte igitur posuimus durationem fore 7h. 8′; cum pars minuti hic nullius sit momenti.

Aptato autem calculo ad *Portum Nelsoni*, invenio, quod Sole jamjam occasuro, discum ejus subitura sit Venus, statim vero ab ortu ejus exitura ab eodem; Loco illo interea per Hemisphærium a Sole aversum de *c* ad *d* translato, motu motui *Veneris* conspirante. Mox igitur *Veneris* intra *Solem* diuturnior fiet ob Parallaxin, puta quatuor minutis; ut sit omnino 7h. 24′. sive 111 *grad.* æquatoris. Cumque Latitudo Loci sit 56 *grad.* erit ut Quadratum Radii ad contentum sub Sinubus 55 ½ & 34 *grad.* ita *AB* = 1′, 02″ ad *cd* = 28″. 33‴. Ac calculo rite peracto constabit, circulum centro *c* radio

KL descriptum rectæ *FH* occursurum in *O*, ad IIh. 12′. 45″; centro vero *d* descriptum ipsi *HG* in *P*, ad IXh. 36′. 37″. Quocirca duratio moræ ad *Nelsoni* portum erit 7h. 23′. 52″; major scilicet quam ad ostia *Gangis* totis 15′. 10″ temporis. Quod si *Venus* absque Latitudine transierit, fiet dicta differentia 18′. 40″, augebitur eadem differentia, multo major futura aucta planetæ Latitudine Borea.

Londini autem, ex prædictis Hypothesibus, consequitur *Venerem* jam tum infra *Solem* ingressam orituram; & ad 9h. 37′ mane, & in egressu *Solis* limbum interius contacturam; ac denique non nisi hora 9. 56′. orbem ejus integrum relicturam esse.

Iisdem etiam Hypothesibus constat, *Venerem* extremum *Solis* limbum Boreum quasi centro suo stringere debere, Anno 1769, *Maii*, 23 11h. 00′ ita ut, ob Parallaxin, in Borealibus *Norwegiæ* partibus, tota intra *Solem* in occiduum apparere poterit: dum in litoribus *Peruviæ* & *Chili*, vix exiguo sui segmento cadentis *Solis* disco quasi inequitare videbitur; uti in Insulis *Moluccis* earumque vicinia, oriente *Sole*. Quod si Nodi *Veneris* retrocedere reperiantur (ut ob nuperas quasdam observationes suspicio est) tum toto corpore intra orbem *Solis* ubique conspicua, maxima harum Eclipseωn differentia, argumentum Parallaxeos *Solaris* præbebit adhuc multo luculentius.

Quomodo autem ex observatis alicubi apud *Indos* Orientales, anno 1671, ingressu & egressu *Veneris*, & cum exitu ejus apud nos observabili collatis, eadem Parallaxis derivari poterit; aptando scilicet angulos Trianguli specie dati in trium Circulorum æqualium circumferentias, alia occasione docebitur.

Die Haupt-Tugenden eines löbl. Landes-Herren auf eine verborgene Weise ordentlich und sinnreich vorgestellet, etc.

i. e.

PRIMARIÆ VIRTUTES BONI PRINCIPIS ſymbolice repræſentatæ in gemma antiqua numophylacii Regii Berolinenſis, obſervatæ nunc primum & Sereniſſimo Boruſſorum Regi FRIDERICO WILHELMO ſubmiſſa devotione expoſitæ a JO. CAROLO SCHOTTO.

Berolini, ſumtibus Jo. Mich. Rüdigeri, 1717, 4.

Plag. 5½.

VAletudinem Clariſſimi Autoris magno damno erudito orbi fuiſſe ſenſimus. In quo enim animus collapſo pæne corpore ſic vivit, ut ad hæc edenda multaque alia elaboranda ſufficeret, in eo facile exiſtimare poſſumus, quam ſe illa virtus integra & incolumi valetudine exſeruiſſet. Gratulamur tamen ei pariter & nobis ob aliquam ſpem valetudinis obtinendæ multo quam dudum majorem atque iſtud quod edidit nuper opuſculum, veluti pignus ceterorum quæ adfecta & parata habet, accipimus. In numophylacio Auguſtiſſimi Boruſſorum Regis inſigni artificio ſymbolum in Carniola ſcite cælatum exſtabat, quod nec notum ante id tempus Antiquariis, nec viſum multis & ipſi Begero neglectum in lucem protulit Cl. Schottus. Viderat eam gemmam, quam etiam hic exſtare voluimus, ambitioſa obſcuritate crucem figere ſibi, quod de ea cogitaret quidquam eorum, quæ communi Antiquariorum opinione de ea dici poſſent. Socratis nomen aliquando, ut iſti fere ſolent, ad hoc Symbolum applicuit, quod denique non eſt viſum huc multo magis pertinere quam Jovis Ammonis aut Panis vultum, ſi quis Myſta eum ſe hic conſpexiſſe dicat. Id ſentit igitur nunc, Symboli hujus Autorem, ut fuerunt Romani Græcique veteres mira in componendis iſtiusmodi myſteriis aſtutia, uno artificio pacis bellique artes conjunxiſſe. Caput ſenile, quicquid etiam a Socrate habere videatur, ad ſenilem maturamque prudentiam transfert. Divinitatem autem ſapientium animarum radiis, qui ſe ex iſto veluti exſerunt, ſignificari putat. Nam radios Divis conceſſos fuiſſe, & aliquid divinitatis ſanctitatisque habere, ex duobus numis Regii numophylacii, a nobis hic repræſentatis, oſtendit, in quorum altero Veſpaſianus radiatam coro-

TAB. VII. Fig. 2.

Fig. 3.

coronam gerit, cujus CONSECRATIO eodem numo commemoratur, in altero autem, qui Aureliani est, Solis effigies, radiis id genus insignitur, ad quem Solem etiam inscriptionem RESTITUTOR ORBIS primus transfert ex superstitione Aureliani, a Vopisco notata, ei veluti Deo suo tributam. Equinum caput ad belli tumultus, laureamque ad victoriam spectare facile erat cognoscere. De caduceo, qui ad pacem refertur ex Macrobio & Hygino constat, sed quod angues cristati non sunt, id ad pacem maxime pertinere monet, deque ea re & de cristis quæ galeas tegunt, se ex antiquitate alio tempore & loco dicturum esse spem facit. Arietem ad affluentiam pecudis aut ad mercaturam significandam adhiberi probat. Nam de arista, quæ ex Cereris mysteriis maxime nota', agri fertilitatem signat, nihil opus est dubitare. Mercaturam autem ita transfert ad arietem, ut cum Mercurio mercatorum ob lanæ beneficia ab eo accepta Deo sacrum fuisse ex Pausania & gemma antiqua ostendit, eorum errores redarguat, qui se in ejusmodi monumentis caprum videre autumarunt. Galli pedes in quos commentum definit, ita ut equinum caput, victoriam tum vigilantiam ex veterum sententia significare, postremo ostendit. Cetera quæ passim non notata aliis animadvertit, malumus apud ipsum Autorem legi. Est quidem conjecturale hoc regnum non liberum solum, ut cuique liceat sentire aliter, si quid verisimilius in mentem venit, sed etiam turbidum pæne & seditiosum, ut multi sibi non placeant, si cum cujusquam inventis sua cogitatio conformari debeat. Arbitramur tamen, interpretationem eam tam erudite & ingeniose tam etiam verisimiliter excogitatam confirmatamq; suis autoritatibus esse, ut ne huic quidem generi eruditorum displicere debeat; alterum quidem qua est summa modestia & humanitate Cl. Autor, non tantum a se dissentire patietur, sed & meliora certioraque allaturum, facile, quod singulare ejus Viri ingenium est, suo suffragio & sententia adjuturus est. Cum denique nobis constet & de ea re etiam bibliopola moneat, Virum eruditissimum tum alia editioni paratum habere, tum dissertationes hujus generis plures evulgaturum, in primis ob eam spem gaudemus, optamusque, ut diu fructu tam sublimis & eruditi ingenii perfruamur.

M. T.

TAB. VII. Fig. 4.

M. T. CICERONIS DE OFFICIIS LIBRI TRES, Cato major Lælius, Paradoxa, Somnium Scipionis. Recensuit & notas adjecit TH. TOOLY.

Oxoniæ, ex theatro Sheldoniano, 1717. 8.

Alphab. 1.

QUamvis Ciceronis libros, quos de officiis conscripsit, ex Anglis *Thomas Cockmann* singulari fide ad codices scriptos recensuerit, uti patet ex Actis A. 1696 M. Sept. p. 413, attamen & hæc editio, quam doctissimo *Thomæ Tooly* debemus, suos habebit fautores. Namque Editor noster primum adjecit libros de senectute, amicitia, paradoxa, & somnium Scipionis, quorum apud *Cockmannum* nulla datur copia: deinde plane aliam quoque ingressus est viam, quum ex Manutio, Mureto, Lambino, Wolfio, Guilielmo, Rachelio, Grævio, Gronovio, & aliis ejusmodi collegit animadversiones, quæ obscurioribus locis adferunt lucem. Verum *Cockmann* id tantum egit, ut copiam variantium scripturarum ex libris manuscriptis exhiberet, quarum Editor noster nullam habuit rationem. Quibus de causis *Cockmanni* labor imprimis Criticis inservire potest, ea autem, quæ *Tooly* præstitit, pertinent ad Grammaticos, & ejusmodi ingenia, quæ intelligendis antiquis scriptoribus adhuc addicta sunt. Extremo accessit index rerum & verborum satis copiosus. Præfationem nullam præmisit Editor.

HENR. BENED. STARKII באורי המקרא SIVE NOTæ Selectæ, Criticæ, Philologicæ, Exegeticæ, in loca dubia ac difficiliora Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastæ & Cantici, ex consilio fontium imprimis interpunctionis Authenticæ

Lipsiæ, sumtibus Jo. Frid. Braunii, 1717, 4.

Alph. 2 plag. 4.

EDidit Cl. Autor A. 1714 באורי המקרא sive Notas selectas, Criticas, Philologicas, Exegeticas, in loca dubia ac difficiliora Pentateuchi, Josuæ, Judicum, Samuelis, Regum, Chronicorum, Esræ & Nehemiæ: de quo libro eo ipso Anno M. Martio p. 119 mentionem fecimus, speciminibus nonnullis in medium adductis. Nunc opus suum continuavit, notasque pari diligentia atque eruditione elaboratas, in loca difficiliora Jobi, Psalmorum,

Proverbiorum, Ecclesiastæ & Cantici, emisit, ac cum sacræ cultoribus Philologiæ communicavit. In quibus perinde atque in superioribus non illud ejus fuit consilium, ut totos, ad quos Notæ pertinent, Veteris Testamenti libros explicaret, connexionemque & genuinam illorum sententiam ex Historia tam sacra quam profana, Chronologia, scopo item Autorum, atque aliis fundamentis Philologicis ejus generis, ostenderet; sed ut loca passim selecta ex vi & consuetudine verborum, phrasium, accentuumque hebraicorum, non posthabitis antecedentibus & consequentibus locisque parallelis, id est, *ex consilio fontium* (ut in titulo posuit) *imprimisque Interpunctionis authenticæ* illustraret, variorumque sententias Interpretum adduceret, & quibus eorum, quamque ob causam, non posset assentiri, demonstraret. Nobis pauca quædam hoc loco exempli causa protulisse satis erit. Pag. 11 de hisce agit verbis: למס מרעהו חסד Job. VI, 14; atque ea, postquam expositiones Lutheri, qui Chaldæam & vulgatam versionem sequutus est, Schmidii & Kortumii, nec non Jo. Ulmanni (cui vitia exprobrat numerum vocum longe superantia) parum commodas esse docuit, ad hunc denique modum ipse transfert: *DISSOLVENTI SE AB AMICO SUO* (heic est *vicarius Munach* distinguens, pro *Tiphcha anteriori* ob *Athnachum laborantem*,) *EST PROBRUM*, (Lev. XX, 17) Germ. *der sich loss machet von seinem Freunde* (ohne ihm mit kräfftigen Trost, Hülffe und Mitleiden beyzustehen) *dem ists Schande: und verlässt die Furcht des Allmächtigen*, ut sequitur. Pag. 41 classicum illud dictum Jobi XIX, 25, 26, 27 hoc pacto interpretatur: Jobus cum neminem amicorum haberet, qui in gravissimis afflictionibus misericordiæ affectu tangeretur, cumq; potius pro impio, perverso, atque hypocrita sugillaretur, & innocua verba ipsius male detorquerentur, vovet, ut illa *verba sua libro consignarentur*, *imo stilo ferreo & plumbeo petræ in perpetuum insculperentur*, ut posteritas de eorum innocentia ac veritate judicare posset. *VERUM* (& hujus voti se vix damnatum iri cernens, nec ullum חי *vivum*, sui miserentem, fides ejus πεπληϕορουμένη ad judicium justi Judicis novissimum adsurgit,) *EGO SCIO* (quod acri epiphonemati Bildadi opponit C. XVIII, 21 crassæ ignorantiæ Dei ipsum insimulantis) גאלי *REDEMTOREM*

MEUM

MEUM ET VINDICEM (*qui perditum me sibi vindicavit ut filium, ut cohaeredem, ut consanguineum &c.*) חי *VIVUM, VIVERE* (& vitam in se habere & vitam mihi mortuo restituere,) *ET ULTIMO* (*TEMPORE*, coll. Jes. VIII, 23) *SUPER TERRAM* (coll. Gen. II, 7 cum c. III, 19 & Kohel. XII, 7) *SURRECTURUM SEU VENTURUM*: (coll. Devt. XXV, 6. 2 Chr. XXI, 4. Job. XXV, 3. Nah. I, 9) *ET QUAMVIS POST CUTEM MEAM DESTRINXERINT* (sc. destringentes vermes) *HOC* (*CARNIS*, e membr. seqv.) *TAMEN EX CARNE MEA* (ceu subjecto) *VIDEBO DEUM* (Redemtorem meum) *ETC.* Pag. 192 seq. ubi de versibus 18, 19, 20 capitis XXX Prov. agit, in celeb. Danzii sententiam pedibus ire haud dubitat. Itaque postquam cum ipso supposuit, verbum notitiae ידע sumi affective & effective, (*non novi*, id est, *non approbo, rejicio, detestor*, coll. Matth. VII, 23 &c.) nec non דרך *viam* pro *ratione agendi, studio ac moribus*, itemque גבר *virum* pro *marito*; his verbis rem explicat: Admiratur sapiens cum detestatione, & se ignorare ait, qui fiat, quod tam operoso, & saepe peccaminoso, periculoso, & nihilominus haut raro inani molimine, talia quaerantur, quae faciliori negotio absque periculo & licite obtineri poterant. Atque hoc quatuor hisce illustrat exemplis, vel quinque potius. Miratur, cur *aquila* velox inter volatilia, tam magno tamque inani molimine, nulla cogente necessitate, *nubium tenus se efferat, nubes ipsas transscendat*, ubi tamen nullam inventura erat praedam, quam tranquillius invenisset, vel in terra ipsa vel in locis non alte nimis ab ea remotis: miratur, cur *serpens super rupem degat*, ubi tamen raro inveniat quo se saturet &c. Porro admiratur protervam hominum audaciam, qui tanto periculo se exponunt, ut *viam navis* בלב ים *in cor seu medium maris* dirigant, ubi tamen, ut Caesar conqueritur, *neque anchorae funesque subsistunt, neque nautae gubernatoresque vim tempestatis pati possunt &c.* Inprimis autem miratur ac detestatur Sapiens vim malitiae & regni diaboli in homine, in sanctitate, justitia & sapientia ad imaginem creatoris sui condito, qui se adeo excoecari patitur, ut inhonesta rationalique creatura minus digna, & saepe periculosa, immo expressa lege prohibita, praesumat & efflagitet, ut nempe & maritus, non contentus propria uxore, virginis amoribus insidietur, cum tamen absque periculo domi

cupiditates honeste restinguere possit, & mulieris adulteræ, quæ pari modo furtivos juvenum ut consequatur amores, multas ærumnas subit, quamvis amorem apud maritum honestius posset explere.

Richtige Lebens-Vorurtheile der Welt-Kinder.

h. e.

SECULI MODERNI PRÆJUDICIA VITAM CONcernentia; Autore M. CAROLO GODOFREDO ENGELSCHALL, Concionatore Aulico & Regio Elect. Saxonico.

Lipsiæ, apud Augustum Martini, 1717, 8.

Alph. 2 pl. 18.

AUtor Pl. Rev. anno superiori illas confutans præjudicatas opiniones, quas corruptum seculum circa credenda fovere solet, quemadmodum dictum est in Actis A. 1719 M. Jun. p. 259, in se receperat illas quoque discutere, quæ agenda spectant; id quod altera hacce parte perficere annisus est. Probe enim intelligens, quamplurimas nostri ævi hominibus insidere iisque animis infixas hære e persuasiones, quibus ab sinceræ pietatis studio abducantur, id dedit operam, ut eorum mentibus illas eximeret, latiusque indies se diffundenti morum pesti medelam afferret. Hoc animo Cap. I eorum aggressus est præconceptam opinionem, qui pœnitentiam ad extremum usque vitæ diem sine periculo salutis differri posse, falso sibi persuadent, ostendens sublata omni procrastinatione pœnitentiam esse agendam. Cap. II illos confutat, qui magnitudine divinæ misericordiæ ad turpissima flagitia committenda abutuntur. Cap. III ad illos se convertit, qui pietatis studium accusant, quod meram tristitiam molestissimamque melancholiam procreet, demonstrans ejusmodi tristitiam vel maxime esse necessariam & utilem, vel falso illi attribui. Cap IV illos probe consellit, qui frequentibus sanctorum Virorum lapsibus & peccatis suam palliare malitiam consueverunt. C. V hostes publicorum cœtuum & frequentationis templorum prosternit, docens veræ pietatis indolem talia a quovis Christiano exercitia exigere. Cap. VI convertit se ad illos, qui sanctimoniæ nunquam dum vivimus superanda imperfectione suam tuentur impietatem, exponens, quo altiori in loco perfectionem positam intelligimus, eo ardentiori studio ad illam esse contendendum. C. VII im-

immortalitatem animi idoneis argumentorum momentis firmat adversus eos, qui eam in dubium revocant, atque ita pro lubidine sua scelestissimam vitam agunt. Cap. VIII nullum impiæ vitæ præsidium in eo positum esse monstrat, quod fortassis ipse Verbi divini Minister quam longissime a vitæ sanctimonia absit; quum & corrupti moris Sacerdos, uti evidenter probat, salutariter munus suum gerere queat. Cap. IX docet, æternæ salutis consecutionem haud ita esse facilem, prout plerique existimant. Cap. X evincit, falsissimam esse conclusionem: quia sancta vita cœlestis beatitudinis participes haud reddimur ideo illi plane non esse studendum. Cap. XI cum illis disputat, qui in omnibus rebus conscientiam haud esse respiciendam contendunt. Cap. XII divinam Scripturæ inspirationem vindicat ab illorum insultibus, qui eam destructum eunt, ut eo liberiorem peccandi licentiam nanciscantur. Cap. XIII de correptionis fraternæ necessitate differit contra eos, qui illam sublatam cupiunt. Cap. XIV & XV, Christianorum Sacramentorum, i.e. sacri Baptismi & Sacræ Cœnæ usum flocci haud esse faciendum, probat. Cap. XVI contemtores funebrium Concionum castigat. Cap. XVII rejicit pestilentissimum illud principium: homines hominum moribus & seculi genio sese accommodare par esse. Cap. XVIII resurrectionem Jesu capitis & futuram hominum resurrectionem atque extremum judicium variis rationibus fulcit, ne impunitatis spe male feriati homines peccare pergant. Cap. XIX ostendit, sine ablatorum restitutione pœnitentiam non agi sed fingi. Cap. XX inquirit in eorum præjudicium, qui in religionis negotio majorem cœtum sequendum esse dictitant. Capite tandem XXI illorum cavillationes perstringit, qui emendationem Religionis D. Lutheri studio factam pro insigni Numinis beneficio minus reputandam esse censent. In singulis hisce capitibus eam Autor ingressus est viam, ut initio corrupti seculi sententiam, indicatis, ubi e re fuit visum, ejusdem fontibus, in medium proposuerit; argumentorum pondera, quibus eadem destruatur, admetitus sit; ea tandem robora, quibus inniti præcipue videatur, dejecerit atq; everterit. Ipse Autor in præfamine fatetur, accuratioris ordinis rationem in collocandis hisce præjudiciis a se servatum non fuisse, quan-

quoquidem singula, ut in manus venerint, typis imprimenda dederit. Ceterum ubique fontes, ex quibus vel argumenta, vel illustriores sententias repetierit, ingenue indicat, permultaque passim venerandorum Ecclesiæ Patrum dicta adducit. Qui perversitatem hodierni seculi intimius paululum perspexerit, negare nullo modo poterit, ejusmodi conatum valde esse laudabilem maximeque necessarium, ac fructum aliquem haud obscure polliceri.

BIBLIOTHECA CURIOSA DEDUCTIONUM, worinn eine zuverläßige Nachricht vieler merckwürdiger Schrifften vorhanden, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA CURIOSA DEDUCTIONUM, IN QUA accurata notitia scriptorum notatu dignorum communicatur, quæ tam ab Imperatoria Majestate, quam Electoribus & Statibus Imperii, Nobilibus immediatis, Regibus, Principibus & Rebus publicis extraneis ob diversa jura, prætensiones, præcedentiarumque lites &c. publicata fuerunt: collecta a JOHANNE CHRISTIANO LUNIGIO.

Lipsiæ, apud hæredes Lanckisiorum 1717, 8.

Alph. 2 plag. 14.

PErgit Vir celeberrimus rei literariæ indefessa diligentia prodesse, & prolixioris literarii commercii, quo pene in omnia Germaniæ loca penetravit, fructus in sinum orbis literati effundere. Novum hoc opus diuque desideratum in publicum produxit, cujus utilitatem omnes periti rerum harum æstimatores agnoscent. In illo enim aliquot millia scriptorum nominantur, quæ paucis forte visa, plurimis ne quidem cognita fuerunt. Habent enim scripta hujus generis ea fata, ut rarissime in multorum manus veniant eoque cito hominum memoria excidant, Multum tamen eorum prodesse solet notitia iis, qui jura principum, horumque jurium argumenta accuratius introspicere volunt: repræsentant communiter litigantium rationes, facti speciem, fundamenta juris, quæ omnia vix aliunde cognosci possunt. Hi certe quorum interest, ubi solos titulos cognoverint, viam forte invenient ipsa scripta consequendi. Multum quoque evolventium commoditati inservire visus est Autor diligentissimus, quod

quod alphabeticum ordinem observat, ita ut sub quovis nomine familiæ, regionis ac status inveniri queant tituli scriptorum in causis publicis litigiosis confectorum. Ceterum Viri de re literaria meritissimi scrinia nondum ita penitus exhausta aut expilata sunt, ut Germania nostra nihil ab ejus diligentia porro sperare debeat. Notissima sunt opera ejus diplomatica, quæ jam in majora volumina excreverunt; sed servat adhuc spicilegium ita quidem largum ut parum ab ipsa messe differat, quod etiam in publicam utilitatem quam primum profundet, cum parata omnia sint prelum subire & in publicum sub sequenti titulo prodire: Spicilegium seculare des teutschen Reichs-Arhivs &c. h. e. *Spicilegium seculare Archivi Imperii Germanici, in quo multa notatu digna fœdera, pacificationes, pacta hæreditaria, confraternitates, recessus, conventiones, tractatus, testamenta, fideicommissa, pacta familiæ, literæ investiturarum reversales, privilegia Principum, Comitum, Dominorum, aliaque diplomata continentur, quæ tam ad partem generalem dicti Archivi ejusque continuationem, quam ad partem specialem ejusq; continuationem spectant, & Imperatoriam Majestatem, Electores & Status S.R.Imperii concernunt: accedit amplissimus Index in integrum opus, ejus contitinuationem & spicilegia.* Sed ne hæc quidem sufficiunt: nam & proxime prelo subjiciet elegantissimam collectionem ceremoniarum quæ in aulis Principum observari consueverunt, vernaculo pariter sermone compositam, cujus titulus Latinus hic fere est: Theatrum *historico-politicum Ceremoniale omnium ceremoniarum, quæ in electionibus Pontificum, Imperatorum ac Regum, eorumque coronationibus, aliisque actibus homagiorum, investiturarum, deputationum, pacificationum, in publicis nuptiarum festivitatibus, & baptismatum, sepulturarum, introductionum, ingressuum publicorum, salutationum & resalutationum, collationum tam secularium quam ecclesiasticorum ordinum, Torneamentorum aliisque actibus solennioribus observatæ fuerunt. Exhibetur quoque Ceremoniale Cancellariarum, quo Imperatores, Reges, Electores, Principes, Comites ac Domini, liberæ Respublicæ, imperii, status bellici aliaq; secularia & ecclesiastica collegia utuntur, & tandem adduntur modi, quibus nobiles ac ignobiles utriusque sexus se invicem litteris compellare sueverunt, adjectis elenchis ac indicibus.*

CHRI-

CHRISTIANI FALSTERI SUPPLEMENTUM LINguæ Latinæ seu observationes ad Lexicon Fabro-Cellarianum (edit. noviss. Lips. A. MDCCX) cujus mille aliquot lacunæ ex Autoribus aureæ, argenteæ, & æneæ ætatis supplentur, adjectis passim Notis Criticis, & Philologicis, nec non Indice quadruplici, cum præfatione SEVERINI LINTRUPII P. P. Hafniensis.

Flensburgi, sumtib. Balthas. Otton. Bosseckii, 1717, 8. Alph. 1 pl. 1.

NOn inutilem elegantiori literaturæ operam navant, qui de incorruptæ Latinitatis nitore soliciti, scriptores, quos vetus Latium tulit, diligenter evolvunt, voces, quibus usi sunt, excutiunt, & qua quælibet earum ætate in civitatem, ut sic loquamur, recepta sit, accurate commonstrant. Qui labor etiamsi in Lexicis, quæ vocum naturam exponunt, conficiendis potissimum versatur, difficilis tamen est, nec inglorius propterea dici meretur, siquidem cum maximo Juventutis scholasticæ usu conjunctus est, & laudabili clarorum virorum exemplo se defendit. Iste quem Cl. Falsterus Ripensium in Cimbris Con-Rector edidit, libellus in eorum numero, qui Latinam linguam sartam tectamque cupiunt, merito censetur, dum in Lexico Fabro-Cellariano, quod A. 1710 heic apud nos prodiit, mille aliquot lacunas, ut vocat, ex autoribus aureæ, argenteæ, & æneæ ætatis supplet, & complures voces Latio restituit, quæ recentioribus quibusdam Criticis peregrinitatis suspectæ, & propterea communi eorum suffragio proscriptæ fuerunt. Nonnunquam etiam variæ Philologorum observationes adjiciuntur, quæ Cl. Stubelio, qui de hoc Fabri Lexico præclare meritus est, & novam multisque accessionibus auctam editionem hoc ipso anno in lucem emisit, usui forte esse potuissent, nisi aliquanto serius, & cum ultra umbilicum, & fere ad calcem perductum esset Fabri Lexicon, hic Falsteri liber in has oras fuisset perlatus. Ex quo ut quædam speciminis loco adferamus, instituti ratio non patitur, hincque etiam eruditam præfationem, qua Celeber. Lintrupius hunc librum ornavit, sicco pede transimus, quamvis non pauca, quæ ad Lexicorum Historiam faciunt, & Gentium Borealium in literas merita exponunt, in eadem deprehendantur.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXVII.

ACCESSIONES HISTORIÆ ANHALTINÆ, sive de variis Principatum Anhaltinum concernentibus materiis ac documentis, una cum Continuatione Historiæ Anhaltinæ ab A. 1709 ad A. 1716; Autore JO. CHRISTOPHORO BECMANNO D.

Servestæ, apud Gottfr. Zimmermann, 1716, fol.

Alph. 9 pl. 15 Tabb. æn. maj. 5.

Anhaltinæ Gentis Historiam, quam Cl. Becmannus paucos abhinc annos magno studio adornavit, Acta nostra A. 1711 p. 335 & iterum Tom. VI Supplement. Sect. 12 p. 538 rite exposuerunt. Illæ vero, quas jam recensere instituimus, Accessiones similiter ad eandem Historiam Anhaltinam pertinent, ejusque Tomum tertium constituunt, in quo superius commemorata vel ex antiquioribus monimentis, ad quæ Cl. Autor ante provocaverat, luculentius illustrantur, vel novis rerum narrationibus ad hæc nostra usque tempora deducuntur. Ad primam autem accessionum classem referri debet *Henrici Basse monachi Ballenstedensis Panegyricus Genealogiarum Principum Anhaltinorum*, qui anno 1519 ab Autore suo primum in lucem editus est, & Gentis Anhaltinæ natales per octingentos annos evolvit. Eum Cl. Becmannus variis subinde notis locupletavit, & ubi a veritate interdum longius abire solet, ingenue castigavit. Multa enim, quæ in eo traduntur, neque cum aliis Historicis, neque inter se satis conspirant, immo in re genealogica suorum temporum, quam accuratius tamen nosse debebat, a recto tramite nonnunquam insigniter deflectit. Neque tamen omnia, quæ hic reperiuntur, ejusdem sunt generis,

 siqui-

ſiquidem haut pauca quoque occurrunt, quæ neque indigna ſunt ingenio boni Hiſtorici, neque forte ab aliis ſcriptoribus niſi parce admodum, & leviter expoſita fuerunt. Sic generoſioris prorſus animi indicium eſt, quod Henricus noſter affinitatem Illuſtriſſimæ Urſinorum in Italia familiæ cum Sereniſſima domo Anhaltina non pertinacius adſerit, ſed in medio quaſi relinquit, *quoniam*, ut ait, *nulla ea de re conſcriptio apud nos invenitur.* Simili ratione opinioni de ſeptem urbibus Germaniæ noſtræ Borealis a totidem planetis nominatis, quam multi adhuc retinent, & acrius defendunt, non multum tribuere videtur. Transactionem vero domus Anhaltinæ cum familia Brandenburgica, ſolemnia funebria Henrici I, vitam Adolphi, Principum Anhaltinorum, Wilhelmi Principis Anhaltini & ordinis S. Franciſci, imprimis autem Scholaſticæ Principis Anhaltinæ & Abbatiſſæ Gernrodenſis ſtudioſe, & diligenter deſcribit, quam poſtremam Scholaſticæ ſcilicet vitam tanti æſtimavit Henricus Meibomius, ut integram notis ſuis ad Popperodii annales intexeret. His ſuccedunt ipſi *Andreæ Popperodii annales Gernrodenſes*, quos jam nominatus Meibomius a Jo. Henrico Eggelingio acceptos Tomo ſecundo ſcriptorum Germanicorum inſeruerat, ſuisque notis illuſtratos ante viginti, & quod excurrit, annos in publicum primum juſſerat prodire. In ea tamen re propter nominis ſtudiorumque ſimilitudinem Vir celebris deceptus eſt, quod Hopperodii nomen his annalibus præponeret, in quam ſententiam ſine dubio Andreas Hopperodius eum induxerat, qui Popperodii σύγχρονος Heckſtedii in Comitatu Mansfeldenſi ſacerdotis munere functus eſt, & varias Genealogias Perſonarum illuſtrium titulo: Eines Stammbuchs conſcripſit. Illud autem prærogativæ Popperodii annales a Becmanno editi acceperunt, quod hic ſecus ac in Meibomiana editione factum eſt, diplomata integra exhibeantur, & a compluribus vitiis, quibus ſubinde adſperſa fuere, denuo liberentur. Præterea quoque Cl. Becmannus alius adhuc codicis manu exarati, qui in tabulario Deſſavienſi adſervatur, meminit, cujus titulus: *Hiſtoria Eccleſiæ Gernrodenſis: Illuſtriſſimi Principis & Domini Geronis primi Marchionis in Germania, Ducis Saxoniæ, & Luſatiæ Principis &c. res geſtæ,*

ac

ac Abbatia Gernrodensis fundatio descripta per Andream Popperod. A. N. C. 1560. Qua sane ratione hoc MStum integro decennio antiquius est ipsis Annalibus, quod etiam, ut ex luculento specimine, quod Becmannus suppeditat, oppido manifestum est, in rerum quidem summa cum annalibus convenit, verbis tamen, & proponendi modo ab ipsis multum differt. Hincque eum codicem operis Historici σκιαγραφίαν, ex qua tandem annales compositi fuerunt, complecti, probabile admodum est, quoniam similia fata etiam Brotuffii Chronico accidisse novimus, cujus exemplum MStum in archivo, quod vocant, Dessaviensi, & Bibliotheca Reimmanni mirifice a Chronico discrepat, quod literis excusum est, & in omnium manibus adhuc versatur. Istis *varia quæ ad Principes Anhaltinos superiorum temporum spectant*, subjiciuntur. Comprehenditur autem eo nomine *monimentum aliquod Maximiliani I Imperatoris, in quo res gestæ Rudolphi Principis Anhaltini Oeniponte in templo Franciscanorum depictæ conspiciuntur*; *Jo. Tuberini* Panegyricus Adolpho Principi Anhaltino & Episcopo Martisburgensi dictus; *Martini Lutheri* ad Wolfgangum, Georgium, Joachimum, Principes Anhaltinos, epistolæ; *variæ Melanchthonis epistolæ* ad Johannem, Georgium, Joachimum, Principes Anhaltinos, accessione XLII nunc primum editarum auctæ. *Jac. Segurii* Oratoris seu legati Henrici IV Regis Navarræ ac post Galliæ literæ ad Joachimum Ernestum Principem Anhaltinum, in quarum una criminationem Henrico Regi objectam diluit, quod is efflagitandi auxilii causa legatos ad Turcas miserit, falsissimum hoc esse, dicit, quod & ipse facillime testari posset, eo tantum id consilio a Pontificiis fuisse excogitatum, ut Serenissimum Navarræ Regem suspectum omnibus Principibus Evangelicis redderent. Succedit ejusdem *Segurii Instructio Doctori Grays, qui ad Anhaltinos missus erat, data*, ad Joachimum Principem, una cum Casparis Peuceri Epistolis ad Joh. Georgium, & præcipue Christianum Principes Anhaltinos exaratis. Elegantissima vero est *itineris*, quod Princeps Ludovicus cum fratre Ernesto A. 1596 per Germaniam, Belgium, Galliam, Italiam, & Angliam suscepit, *descriptio*, quam ipse Princeps Ludovicus mille aliquot versibus Germani-

cis nitide & eleganter concinnavit, & instar monimenti pio ac erudito Principe digni posteris reliquit. Quemadmodum & simili eruditionis laude se tuetur *Oratio Latina*, quam Wilhelmus Ludovicus Princeps Anhaltinus in Gymnasio Servestano, cum novus in eo Rector introduceretur, *de Cura & Custodia scholarum* habuit. Eam *duæ aliæ Orationes* excipiunt, quarum alteram Abrahamus Vaterus, Medicus Wittebergensis, in obitum Emanuelis Lebrechti, alteram Jo. Dan. Cramerus, Doctor & Professor in illustri Gymnasio Servestano, in mortem Wilhelmi Principis Anhaltini publice dixit. Ad alteram accessionum classem præter *tabulas genealogicas*, quibus illustrissima Principum Anhaltinorum prosapia a prima sua origine ad hanc nostram usque ætatem pertexitur, & *Diarium Anhaltinorum*, quo quid singulis diebus in gente Anhaltina memoria dignum accidit, breviter exponitur, inprimis quoque *Continuatio Historiæ* pertinet, quæ ab A. 1709 cœpta ad annum usque 1716 producitur. Præcipue vero in ea illustrissimi Principis Leopoldi, qui hodie adhuc fortitudinis laude & rerum bellicarum peritia egregie floret, res gestæ accuratius describuntur. Agmen vero in hoc opere claudunt varia, quæ de Gentis Anhaltinæ cum sacris, tum civilibus rebus adferuntur, Miscellanea, quibus etiam familiarum aliquot nobilium, quæ inter Anhaltinos domi forisque celebriores fuerunt, genealogiæ & insignia adjiciuntur.

E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, JC. de Hieronymi Epistola LXXXV ad Evagrium.

INscripta est L. XI C. *Theod. de Pagan.* Evagrio, præfecto Augustali & Romano Comiti Ægypti, A. 391. Et nostra epistola Hieronymi scripta perhibetur circa A. 388. Ad Præfectum illum scripsit præterea Gregorius Nazianzenus epistolam 153, tribuens ei titulum Excellentiæ. Sed nihil tale apud Nostrum. In Catalogo scriptorum ecclesiasticorum mentio fit Evagrii, qui Hieronymo homilias diversarum hypotheseum legerit. Non liquet tamen, an ad istum scripta sit hæc epistola, an vero ille sit, cujus meminit in Epist. 5, 41, 49, & ad quem missa est Epist. tota

141. Nostram hanc fere totam recitat etiam Gratianus *c. 24 Dist. 93*, deditque adeo Canonici Juris peritis libertatem cogitandi de genuino illius sensu. Recitabimus igitur similiter. *Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut diaconos presbyteris, i. e. episcopis, anteferret.* Scripserat de tumido quodam diacono Evagrius ad Hieronymum rem hanc velut novam: sicut ei misit volumen anonymi de Melchisedech, ut, quid sentiret Noster, disceret. Vidit Franc. Duarenus *de sacrif. eccles. minist. Lib. I c. 12 f. 1159* hanc quæstionem de insolentia diaconorum apud Augustinum esse Qv. 101 *V. & N. T.* Autorem illarum quæstionum ajunt esse Hilarium, Ecclesiæ Romanæ diaconum, non episcopum Pictaviensem. Nec dubitat amplius de Autore Jo. Garnerius *Diss. 1 ad Marium Mercatorem, c. 8 §. 5. f. 161.* Ibi vero nomen istius tumidi etiam exprimitur. *Quidam, qui nomen habet* Falcidii, *duce stultitia & civitatis Romanæ jactantia, Levitas sacerdotibus & diaconos presbyteris coæquare contendit, non dicam præferre.* Res tota videbatur forte parvi momenti, neque digna ut hæc epistola a nobis exceuteretur. Sed quia Hieronymus a levi occasione ad majora ascendit, atque elaborate rescripsit, ab omnibus partibus epistola hæc in difficili negotio totius hierarchiæ, diversissimis studiis fuit exposita. Non quærebatur de Episcopis. Noster tamen cum iis statim conjunxit Presbyteros, ut ostenderet, ante omnia respiciendum ad primam ætatem Apostolorum, qua communi nomine vocabantur aliquandiu. *Nam quum Apostolus perspicue doceat, eosdem esse presbyteros, quos episcopos, quid patitur mensarum & viduarum minister, ut supra eos se tumidus efferat?* De mensis & viduarum ministerio constat. Fatetur tamen Chrysostomus, primos etiam diaconos ad τὰ πνευματικὰ simul vocatos, inprimis πρὸς ἀποδημίας. τὰ γὰρ πλέιω ᾔνυον. ὅτως ἐνεχειρίσθησαν ὅτοι τὸν λόγον. *Homil. XIV ad Act. Supra eos,* inquam, *ad quorum preces Christi corpus sanguisque conficitur.* Ita tunc loquebantur: & Noster iterum in epist. ad Heliodorum: *absit, ut de his quicquam sinistrum loquar, qui apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore* (ad eorum preces,) *conficiunt: per quos & nos Christiani sumus.* Disputans autem cum Falcidio, *quæris*, inquit, *autoritatem? audi testimonium,*

Philipp. I, 1. Arguit enim, ibi sub episcopis contineri presbyteros. *Vis & aliud exemplum?* Act. XX, 17 & 28. Ibi enim commutari presbyteros & episcopos. *Ac ne quis contentiose contendat, in una ecclesia plures episcopos fuisse* (adeoque plane excludi presbyteros, quod tamen non tulisset prima illa ætas,) *audi & aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur,* (in edit. Lugd. 1510 *& declaratur*) *eundem esse episcopum atque presbyterum.* Tit. I, 5, 6, 7. 1 Tim. IV, 14. 1 Petr. V, 1, 2. *Ait Petrus ad presbyteros,* & inspicite, juxta Deum: *quod quidem Græce significantius dicitur, ἐπισκοποῦντες, unde & nomen episcopi tractum est. Parva tibi videntur tantorum virorum testimonia?* additque 2 Joh. I, 1 & III, 1. Hactenus de ignobili, ceu putabatur, præcedentia. Nunc crescit paulatim elaboratio. *Quod autem postea unus electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne unusquisque ad se trahens Christi ecclesiam, rumperet.* Per modum digressionis recedit a presbyteris tantisper, & originem totius hierarchiæ episcopalis, quæ post primam illam ætatem lenta incrementa accepit, ostendit. Mens Nostri: aucto cœtu fidelium providisse DEUM etiam de œconomia ecclesiæ paulo ampliore, neque tamen reperta fuisse nova vocabula, sed jam recepta *episcopi, presbyteri, diaconi,* ita distincta tantum, ut prospiceretur cœtui. Timens enim ecclesia, ne propter indistinctam *episcopi* significationem, res ipsæ fierent turbidæ, accepit jus propriis nominibus circumscribendi munerum diversitatem. Ubi vero D Hulsemanni verba faciamus nostra: *Ubi primo cœpit a presbytero distingui episcopus: sive id ex ecclesiæ ordinatione processerit, ad evitandum schisma inter sacerdotes, ut Hieronymus existimavit* in Epist. ad Evagrium; *sive, quod verius est, ex Spiritus S. & Apostolorum ordinatione;* (*etsi in ipso statim principio talis distinctio observata non fuerit, ut multa alia: quod observavit Ambrosius in* Comm. ad C. IV Ephes.) *certe episcopi gradus perpetuus & fixus erat, a presbytero distinctus.* Apol. Minist. Evang. §. LXIV. Conformiter loquitur etiam Hieronymus, *dialogo adversus Lucifer. Arca Noæ ecclesiæ typus fuit, habuit nidos suos: habet ecclesia plurimas mansiones. A triginta cubitis incipiens, usq; ad unum cubitum paulatim decrescens: construitur similiter & eccle-*

ecclesia multis gradibus consistens, ad extremum diaconis, presbyteris, episcopisque finitur. Uti ergo diaconi & presbyteri, sic & episcopi certus & fixus gradus est, non mobilis & temporaneus. Nemo autem hinc concludat, juris divini fuisse illum episcopatum, qui totus in fastu & dominatu consistit. Loquimur enim perpetuo de analogia primæ ecclesiæ, incorruptæ adhuc & ab inquinamentis istis œconomiæ suæ plane intactæ. *Nam & Alexandriæ a Marco Evangelista usque ad Heraclam & Dionysium, episcopos, presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, episcopum nominabant.* Gaudemus, ad hæc verba Hieronymi provocasse ipsum etiam Divum Lutherum ante hæc duo secula, in articulis Smalcaldicis. Sic enim ait: *Hieronymus scribit de ecclesia Alexandrina, eam primum ab episcopis, presbyteris, & ministris, communi opera gubernatam fuisse. Quapropter, sicut vetera exempla Ecclesiæ & Patrum nos docent, idoneos ad hoc officium IPSI ORDINARE DEBEMUS ET VOLUMUS. Quis Patriarchas Alexandrinos incusavit irritæ ordinationis, qui per priores ducentos a Christo annos a solis presbyteris suis ordinati sunt Episcopi & patriarchæ Alexandrini?* Apud Gratianum olim scriptum erat, *usque ad Esdram*, pro, *Heraclam*. Emendarunt hoc Canonistæ, sed retinent errorem alium adhuc majorem: dicunt enim, *quia Marcus Evangelista contemporaneus fuit Petro, Heracla & Dionysius contemporanei etiam fuerunt ipsi Hieronymo*. Extant hæc in ipsa edit. Parisiensi MDCI, quæ tamen typis alias nitet. Dudum objecit hunc ipsis lapsum Jo. Seldenus, *Comment. ad Eutychii Orig. Eccl. Alex. p. 135* A. MDCXLII. Cumque Seldeno librum vicissim satis magnum vindiciarum pro episcopalibus, Romæ adeo opponeret Abrahamus Ecchellensis MDCLXI, poterant utique JCti Romani spongiam mature adhibere. Primus annus Heraclæ, (qui Origenis erat discipulus) incidit in annum Christi CCXXXI, Dionysii autem in annum CCXLVII. Ita sane neuter Hieronymo fuit contemporaneus, sed centum annorum spatio eum antecedunt. Addenda his tabula Eusebiana apud Henr. Dodwellum, *Diss. singul. de Pontif. Rom. prim. success. integro c. 6 de success. sedis Alexandrinæ, p. 84.* Quis est usus Indicum expurgatoriorum, si nævi Juris Canoni-

nonici nondum expurgantur? Is autem Dionysius Alexandrinus reliquit multa nobis fragmenta, apud Athanasium, & Basilium, tum apud Eusebium maxime. Sed & IV Canones in epistola Canonica ad Basilidem Episcopum, apud *Beveregium Tom. II fol. 1-7.* In vindiciis illis, quas dixi, per plura capita urget Abrah. Ecchellensis, presbyteros istos Alexandrinos elegisse tantum Episcopos, non autem vere ordinasse per manuum impositionem vel ordinem contulisse, sed de suffragiis suis tantum fuisse contestatos, & personam a se electam designasse, approbasse, admisisse. Benedictionem etiam tunc denotasse tantum consensum vel congratulationem, vel salutationem: non autem contulisse ordinationem essentialem & consecrationem episcopalem: quæ a solo Episcopo genuino sit expectanda. Si vera hæc sunt, Ecclesia Alexandrina ab excessu D. Marci Evangelistæ ultra duo secula non habuit verum Episcopum, sed abusivum tantum & titularem, & omnes effectus juris aut cessarunt, aut dormierunt. Quod a capite visibili universali utique non fuerat tolerandum. Instat: in ipsa nostra Epistola sermonem esse non nisi de mera electione. Nugæ. Communi opera & consilio gubernare ecclesiam Alexandrinam & regere, plus est opinor, quam in solo Actu electionis acquiescere neque ad efficaciam juris aspirare. Pergit: D. Marcum ante obitum potestate Episcopali instituisse ordinem presbyterorum & Episcoporum velut perpetuum, & qui nunquam deficeret. Atqui nova semper succedebat electio, & recens electus collocabatur in cathedram excelsiorem, per eosdem actus, quos prima ecclesia ab Apostolis acceperat. Itaque *c. 6 p. 101* largitur denique, Hieronymum in hac epistola ad Evagrium non de aliis loqui ecclesiis, quam de Alexandrina, deque pervetusto illo more, quo Alexandrini presbyteri ab aliis aliarum ecclesiarum discrepant: *sive id ex indulto aliquo peculiari, sive ex abusu, sive alio jure profectum.* Sed neutrum horum habet fidem veri, vel liquidas probationes. Ipse enim *c. XIII p. 220* mittit ista ac contendit, locum hunc Hieronymi, *qui triumphare sibi videantur adversarii*, dubio omni procul de presbyteris, qui ordinatione ipsi sunt Episcopi, intelligendum esse. At nulla iterum ratio genuina & specialis allegatur,

quæ

quæ ex meris presbyteris eligentibus faceret proprie dictos episcopos, per solum actum ordinationis. Presbyteros appellatos vult quidem, sed ex illius ævi usu, more & lingua, tum ob ætatem & honoris ergo, ac respectu principalis Episcopi, qui eo nomine præcipue dignosceretur. Si hic nobis sufficit, quod fatetur, *neutiquam improbabile id fuisse*, magis enim probabile est totum contrarium. Quis erat etiam tunc Episcopus ille principalis Alexandrinus? Recte ergo triumphant vestri adversarii: diu enim torsistis vos, ut hunc nobis virum eriperetis, Hieronymum. Modum habendi etiam regendique ecclesiam Alexandrinam, diserte is nobis aperit: *quomodo si exercitus imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Non disjungendæ sunt duæ hæ comparationes: altera enim alteram vindicat ac purgat. Glossatores certe iterum labuntur, & textum hunc de Juribus Imperatoris Romani exaudiunt. Loquitur autem Noster de exercitu sui juris, faciente sibi eum ducem, quem ipsi fortissimum arbitrantur, & sub cujus ductu tantisper pugnant, nullo quoad cetera ipsius jure proprio in exercitum. Tales omnes erant illi excellentes Græcorum imperatores: qui vel a republica, vel civitate libera, vel ab exercitu, eligebantur ad expeditionem præsentem. Similiter eligi potest a diaconis, si cetera sint paria, is, qui est industrius, eumque vocare possunt Archidiaconum: nullo alio jure, quam cathedræ melioris. Marsilius Patavinus, qui claruit 1324, ingenue scripsit: „Diaconi ex ipsis Archidiaconum eligunt, cui meritum" essentiale seu sacrum ordinem diaconatu ampliorem talis ele-" ctio minime tribuit, sed solum qualem quandam humanam" potestatem ordinandi seu regulandi diaconos reliquos. Hoc" modo militantes in bellis sibi eligunt capitaneum, quem præce-" ptorem seu imperatorem antiquitus solebant dicere; non autem" usu moderno, secundum quem Imperator dicit modum Monar-" chiæ, & ad regalis Monarchiæ speciem, aliarum quasi supremam," translatum fuit hoc nomen. *Def. Pac. part. 2 c. 15 p. 258 seq.* Multum ergo abiit Noster hactenus a prima quæstione Falcidii, & nunc deflectit iterum ad fata ecclesiæ sui temporis. *Quid enim facit Episcopus excepta ordinatione, quod presbyter non faciat?* Sui inquam tem-

temporis: quod ferre nunquam potuere adversarii. Verum est, anteriora verba loqui de statu primæ ætatis, & ex abrupto, veluti deletis quibusdam, transiri ad tempora Hieronymi. Sed hic reviviscit vetus illa censura Erasmi, nimium quantum passum fuisse hunc Patrem a suis pridem Indicibus purgatoriis, neque ad nos pervenisse integrum. Nec tamen repugnat, hanc mentem fuisse Nostri, adhuc hodie non amissa esse omnia axiomata presbyterorum, qualia erant olim excepta ordinatione. Quo tempore hæc amissa sit, non definiam. Video allegari canonem XIX Concilii Arelatensis I sub Constantino M. anno CCCXIV adeoque ante natum adhuc Hieronymum; cujus natalem referunt ad annum CCCXXIX rectius ad CCCXXXI. Eoque legendus est Ant. Pagi, *Tom. 2 f. 176 ad Baronium.* Dicunt tamen, canone illo id tantum presbyteris ademptum, ut nihil faciant sine conscientia episcoporum, vel iis contemptis, qui sunt ordinarii. Henricus Spelmannus autem, *de Concil. Britann. f. 41* facit Canonem XVIII & eum plane aliter recitat, *diaconi urbici non præsumant sibi tantum, sed presbyteris bonorem reservent, ut sine conscientia eorum nihil tale faciant.* Iterum hic Abr. Ecchellensis *c. 5 & 6 p. 70, 95* pertendit, exceptionem istam de ipsissimis illis ac solis presbyteris Alexandrinis, & non de aliis aliarum ecclesiarum intelligendam. Nam multa licuisse illis, præter ordinationem, quæ aliis minime fas sit obire. Esto etiam: succurrunt loca Hieronymi non pauca, quæ hic eum de sui seculi moribus loqui omnino comprobant. Sic in Epist. LXXXIII ad Oceanum: *Apud veteres iidem Episcopi & presbyteri fuerunt.* (Debebat opinor denuo dicere, *excepta ordinatione.*) *Ideo in utraque epistola ad Timotheum & Titum jubentur monogami in clerum eligi, sive Episcopi sive presbyteri, quanquam iidem fuerint.* Ad Titum c. 1. *Hæc propterea, ut ostenderemus,* apud Veteres, *eosdem fuisse presbyteros, quos & Episcopos: paulatim vero, ut dissensionum semina evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam.* Bis ecce, *APUD VETERES.* Ergo tempora sua opponit priscis: ceu valde distantibus, & post longam æram, qua steterant, nunc elapsis. Perpetua est ista oppositio apud omne genus scriptorum. Alias falsum esset. presbyteros ex ecclesiæ consuetudine & contra pri-

mam

mam rerum dispositionem subjectos esse iis, qui ipsis præpositi. Æque esset falsum, Episcopos magis consuetudine quam dispositionis Dominicæ veritate presbyteris majores. Utrumque tamen affirmavit cordate Hieronymus, eodem loco. Partem illius loci etiam Gratianus recitat *c. 5 dist. 95*, sed ob id censuram passus Antonii Augustini, *lib. I Dial. XV. Quadam quamvis ita sint in veteribus libris, ut Gratianus refert, tamen aut male is interpretatur, aut non debuerunt ab eo edi: utpote quæ magis noceant, quam prosint. --- Hoc nolo differre, quod Gratianus refert ex Hieronymo in Epist. ad Titum, c. 1.* Olim idem erat presbyter, qui & Episcopus, *& quæ sequuntur.* (Apud veteres, scilicet:) *Totus ille Hieronymi locus, nisi plenius scribatur,* & *cum aliis Hieronymi scriptis conferatur, nocere magis quam prodesse potest.* Nunquam nocet sibi ipsi candor & veritas: nocent autem interpolationes, & adimunt suis autoribus omnem viri boni characterem. Dabo plura ejusdem: *Presbyteri ab initio* (ecce iterum, apud veteres,) *ut legimus, negotiorum judices esse mandati sunt, presbyteri interesse sacerdotum concilio, quoniam & ipsi presbyteri, ut legimus* (apud veteres nimirum) *Episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad episcopum, & alibi ad majores natu. Sed oderunt hoc sacerdotes superbi* (nostri scil. secuti temporibus recentioribus) *in presbyteris nomen. Propterea hæc scribo, ut si præteriti temporis error non potest jam* (nostro inquit, i. e. suo seculo) *revocari, vel ad præsens in ecclesiis servetur humilitas. Ut presbyteri hoc in ecclesiis suis faciant, non quod Romæ* (ita lego) *sed quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis fit, ubi humilitas perseverat, & (quod majus est) in cœlis.* Qui poterat tempora Veterum cum suis comparare elegantius? Cur *ex parte* tantum laudet Gallias, non adeo liquet. Britannia seculo quarto Hieronymi nondum tota erat Christiana, sed maxima ex parte. Nam Edvinus, Nord Humbrorum Rex, conversus est demum circa annum DCXXIII. Beda *Hist. Eccl. Angl. l. 2 c. 14.* Forte dicere voluit, *quod etiam ex parte per Britanniam.* Romam autem opponit toti Ecclesiæ. Sic enim statim etiam in nostra ad Evagrium: *nec altera Romanæ urbis ecclesia, altera to-*

tius Orbis existimanda est. Non sunt ideo duæ Ecclesiæ, etsi discrepet unius Urbis consuetudo a regula communis veritatis. Si hunc sensum in mente non habuit Hieronymus, dic quæso meliorem. Loquebatur abruptius subinde, & caute. Stant autem pro ipso, quæ sequuntur verba prorsus clara: *Et Gallia & Britannia & Africa* & *Persis*, & *Oriens* & *India* & *omnes barbaræ nationes, unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis*. Editio Lugdun. 1510. *Nam & Africa. Nam* illud mutavit sedem. Scribe igitur: *Nam & Gallia, & Britannia, & Africa*. Magna felicitas temporum. Rursus in Dialogo adversus Lucif. *Gratulor interim tibi, & Christo; DEO meo, gratias ago, quia animo bono a falsitatis ardore ad totius orbis te saporem contulisti. Allocutio Patris impleta est*: postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: --- *Quomodo destructa sunt diaboli civitates, & in fine, h. e. in seculorum consummatione, idola corruerunt. Si ecclesiam non habet Christus, aut si in Sardinia tantum habet, nimium pauper factus est.* Nonne hic iterum tectius loquitur? & patet tamen, quos stringat. *En si Britannias, Gallias, Orientem, Indorum populos, Barbaras nationes, & totum semel mundum possidet Satanas, quomodo ad angulum universæ terræ crucis trophæa collata sunt?* Dicebant ad Hieronymum objicientes, plures synagogas tunc esse quam Ecclesias. Respondet; nondum extinctam Ecclesiam per totum mundum. *Nimirum adversarius potens concessit Christo Hiberiam & Celtiberos, luridos homines, Æthiopumque provinciam dedignatus est possidere.* Hoc est, meliores etiam ac cultiores gentes Christo adhærent, quæ olim tenebris obsessæ. Alibi magis perspicue: *Neque enim olim Britannia, fertilis provincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, omnesque ad Oceanum usque per circuitum barbaræ nationes, Moysen Prophetasque cognoverant*; sed nunc Christum cognoscunt. *Adversus Pelagium ad Ctesiphontem*: Jam concludit; ad Evagrium: *Si autoritas quæritur, orbis major est urbe. Ubicunque igitur fuerit Episcopus, sive Romæ sive Eugubii* (angulo Umbriæ) *sive Rhegii* (Neapoli) *sive Alexandriæ, sive Tanis*, (in Ægypto) *ejusdem meriti, ejusdem est & sacerdotii.* Nemo non videt, pungi superbiam quorundam. Pro *Tanis* scriptum erat

in

in Edit. 1510 *ſive Thebis*, & tunc ſequitur, *ſive Gvarmatiæ.* Recte deleverunt ultima, alterum emendarunt. Quis enim credat, Sarmatiam, ſive Europæam ſive Aſianam, a noſtro intelligi. Agit de urbibus hic, non de regnis nec populis. *Tanis* eſt oppidum Ægypti, *Tanais* autem & urbs & fluvius Sarmatiæ. Fieri potuit itaque, ut in ipſo textu ſcriberetur, *ſive Sarmatiæ.* Sauromatas ſuſcepiſſe τȣ̃ ςαυρωθέντος τȣ̀ς νόμȣς, *leges crucifixi*, teſtis eſt ſui temporis Theodoretus, *Serm. 9 de curand. Græc. affect.* ſed ſeculo quinto, diu poſt Hieronymum. Origenes autem ſeculo adhuc tertio, *Homil. XXVIII in Math. 24, 14. f. 55 b Pariſ. 1519. Multi enim non ſolum barbararum ſed etiam noſtrarum gentium usque nunc non audierunt Chriſtianitatis verbum.* — Non *enim fertur prædicatum eſſe Evangelium apud omnes Æthiopas, maxime apud eos, qui ſunt ultra flumen; ſed nec apud Sores, nec apud Orientem. Quid autem dicamus de Britannis, aut Germanis, qui SUNT CIRCA OCEANUM: vel apud Barbaros, Dacos & SARMATAS, & Scythas, quorum plurimi nondum audierunt Evangelii verbum, audituri ſunt autem in ipſa Seculi conſummatione.* Sarmatiæ certe & regnum, & fidei profeſſionem ipſimet Gentis Hiſtorici a ſeculo demum quinto derivant. Noſter: *potentia divitiarum & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem vel inferiorem Epiſcopum non facit: ceterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt.* Editio Nurnbergenſis 1495 omittit negativam, quod placuit etiam Salmaſio, *de Primatu, p. 95.* Tota ſtructura orationis comparat moderna cum priſcis; etiam inquit, qui nunc vivunt presbyteri & Epiſcopi, pauperes pariter & divites, ſucceſſores ſunt Apoſtolorum, etiamſi iis adempta ſit ordinatio. Eo pertinet, quod Gratianus iterum affert ex Noſtro: *Nunc, ex quo in eccleſiis, ſicut in Romano Imperio, crevit avaritia, periit lex de Sacerdote, & viſio de Propheta. c. 23 diſt. 93.* Acerbius adhuc Hilarius Diaconus, *Qu. 101: quia eccleſiæ Romanæ miniſtri ſunt, idcirco honorabiliores putantur, quam apud ceteras eccleſias; propter magnificentiam urbis Romanæ, quæ caput eſſe videtur omnium civitatum.* Retinuit hæc Salmaſius etiam, ſed non annotavit, cohærere quæſtionem illam cum Epiſtola noſtra ad Evagrium, & utrobique reſponderi Falcidio. Redit autem Hieronymus nunc ad hunc

Falcidium: *Sed dicis, quomodo Romæ ad teſtimonium Diaconi presbyter ordinatur?* Ergo in iis, quæ antecedunt, utroque oculo intuebatur Noſter Romam. Reſpondet: *quid mihi profers unius Urbis conſuetudinem?* Largitur, aliter Romæ, aliter alibi conſiderari presbyteros: conſuetudinem & mores non eſſe ſupra præceptum. Firmilianus, de quo infra, in epiſt. ad Cyprianum: *II, qui Romæ ſunt, non ea in omnibus obſervant, quæ ſunt ab origine tradita, & fruſtra Apoſtolorum autoritatem prætendunt, nec obſervant omnia æqualiter, quæ Hieroſolymis obſervantur.* Et Gregorius M. notabiliter: *mihi placet, ut ſive in Romana ſive in Galliarum, ſeu in qualibet eccleſia, aliquid inveniſti, quod DEO plus placeat, ſollicite eligas. --- Ex ſingulis ergo quibusque eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige, & hæc quaſi in faſciculum collecta apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.* Apud Bedam *Lib. I c. 27.* & Spelmann. *Concil. Angl. f. 96.* Quid ſit autem, ad teſtimonium diaconi presbyterum ordinari, tradit Hilarius ibidem. *Legimus ad plebem dixiſſe Petrum, eligite ex vobis*, Act. VI, 3, 5. *Ecce Laicorum teſtimonio creati ſunt Diaconi.* Nec tamen ideo Laici iis anteferendi. *Et Apoſtolus eum, qui ordinandus dicitur Epiſcopus, etiam teſtimonium vult habere Gentilium.* 1 Tim III. *Omnium ergo eſt, teſtimonium dare. Judicare enim omnes poſſunt, & non tamen omnes poſſunt eſſe, quod judicant. --- Diaconi creandis presbyteris in obſequium mittuntur, ut dignos eos fieri ſacerdotes, omnes intelligant.* Hieronymus parcius reſpondit: paucitas diaconorum occaſionem dedit ſupercilio: nec tamen ideo in vim legis & contra leges Eccleſiæ debere allegari. Septem diaconi erant in quavis civitate, etiam magna: Presbyteri plurimi. Dallæus *de cult. lat. relig. L. 4 c. 7 p. 490.* Dodwell *Diſſ. Cypr. X §. XII. f. 53. Quid paucitatem,* pergit Noſter, *in leges eccleſiæ vindicas? Turba horum,* (presbyterorum) *contemptibiles eos facit. Etiam in Eccleſia Romæ presbyteri ſedent, et ſtant diaconi.* Idem dixit Hilarius, *quanquam Romanæ eccleſiæ diaconi modico inverecundiores videantur, ſedendi tamen dignitatem in eccleſia non præſumunt.* add. c. 14, 15 Diſt. 93. Nec tamen diſſimulat Hieronymus, *increbreſcentibus paulatim vitiis vidiſſe ſe, ſedere diaconum inter presbyteros abſente epiſcopo.* Vidiſſe etiam, *in domeſticis conviviis benedictiones presbyteris dare.* Alibi, *coram presbyteris.* Clarius Hilarius: *nunc enim videmus diaconos temere, quod ſacerdotum eſt, agere per convivia, & in oratione* (hæc eſt

est forte benedictio,) *id velle, ut respondeatur illis; cum istud solis liceat sacerdotibus. Diaconi ergo ordo est, accipere a sacerdote, & sic dare plebi. Vides, quid pariat vana præsumptio.* Gvilelmus Beyerus *de Hierarch. Eccles. Qu. 14 c. 5 p. 660. Antvv. 1666.* tres affert expositiones horum verborum Hilarii. „Ambigua, inquit, hæc sunt, variaque significant: Forte, quod sibi corpus Christi" erogandi potestatem concedi vellent, & sibi responderi, *Amen,*" a communicantibus, ex antiqua formula. Forte, quod benedi-" ctiones publicas vellent super populum fundere, eisque bene" precari, ita ut responderet populus, *& cum spiritu tuo,* quod so-" lis presbyteris tunc esset proprium. Forte, quod orationes pu-" blicas vellent dicere, & sibi populum respondere. "Atqui de domesticis conviviis potius loquitur & Hieronymus & Hilarius. Et cogitent de his alii ulterius. Jam circa finem epistolæ nostræ repetit, quod dixerat, *in Episcopo contineri & presbyterum*: quia *aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen. De ordinatione episcopi dicitur, de presbyteris omnino reticetur;* ad Tit. & Tim. Alibi Noster, *putet aliquis, non scripturarum sed nostram esse sententiam, episcopum & presbyterum unum esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officii:* relegat Apostoli ad Philippenses verba: „omnibus Sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis. Philippi una est urbs" Macedoniæ: & certe in una civitate plures, ut nuncupantur," (lege, ut *nunc nuncupantur,* duplicantur enim literæ) Episcopi" esse non poterant. Sed quia illo tempore eosdem Episcopos," quos & presbyteros appellarunt, propterea indifferenter de" Episcopis, quasi de presbyteris, est locutus. Eadem mens Pe-" tavii, *de eccles. Hierarch. L. 5 c. 5 §. 4: Episcopi tunc esse plures non poterant in una civitate, cujusmodi eo, quo scribebat Hieronymus, tempore nuncupabantur.* Tunc enim per consuetudinem jam alia rerum erat facies. Ipse Hieronymus alibi: *audiant Episcopi, ut nunc sunt.* i. e. ut nuncupantur. Sed reliqua cum prolixiora sint, proximo Mensi servamus.

ABRAHAMI ARNOLDI VAN TOLL, T. F. Dissertatio de Dominio.

Amst. apud R. & G. Wetstenios, 1716, 8.

Plag. $8\frac{1}{2}$.

Intri-

INtricatam omnino de Dominio ejusque origine esse materi-
am, inter cordatiores Theologos pariter ac Moralistas constat.
Elegantem hac de re conscripsit Dissertationem pl. Rev. & do-
ctissimus Tollius, Ecclesiastes Lopicensis, cujus in Parte priore
potissimum agit de *Dominio ante Lapsum;* in Parte vero poste-
riore de *Dominio post Lapsum*, ac in specie de Dominio Mariti in
Cap. 1 §. 2 uxorem, & Parentum in liberos differit. Ubi sub initium statim
curiosam proposuit quæstionem: num scilicet Adamus, si nullo
se unquam scelere maculasset, verum in statu integritatis per-
mansisset, cum posteris suis gemmis & margaritis ornatus incef-
7. sisset, an ædes & urbes extruxisset? Ad quam negando respondet;
quoniam hisce rebus omnibus carere facile poterat Adamus,
partim ob liquidum & tenuem aerem, qui sanctos mulcebat ho-
8. mines in Paradiso, horto amœnissimo; partim quia innocentiam
tegere opus non erat, siquidem hominum integrorum nullus
9. erat pudor, nullaque turpitudo; ipsi insuper imagine Dei satis
ornati atque vestiti incedebant. Neque tamen eo minus homo
11. dici poterat *dominari in terram*, licet vestibus & ædibus non in-
digens nudus viveret; dominium enim terræ non tam consiste-
bat in pecudibus mactandis, ædificiis extruendis arboribusque
cædendis, quam potius in summa omnium rerum expletione,
qua omnia elementa homini, si integer mansisset, certatim
21. quasi lubenter & sponte morem gessissent. Quia vero homo sin-
gulis diebus alimentis indigeat ad vitam tuendam, hinc in statu
quoque integritatis terram fodere, arare & plurimam in agris
22. colendis operam ponere debebant homines; & quamvis Ada-
mus recens conditus inveniret, quo corpus aleret, Deus tamen
deinceps non nisi laboranti quotidianum panem dare decreverat.
25. Frigus denique, famem & sitim homines in integritate constitutos
sentire certum erat, licet remedia corpora sua contra istas incom-
29. moditates muniendi ipsis neutiquam deessent. Hactenus de do-
Cap. 3 §. 2 minio ante lapsum. De dominio post lapsum ita sentit: illud scil. a
6. pristino suo splendore non parum defecisse & in duram penitus
servitutem commutatum fuisse; neque enim tantummodo *pec-
catorem* in sudore vultus agellos nunc colere, verum etiam spem,
quam flavescentes segetes faciebant, variis injuriis cœli interce-

ptam

ptam sæpe dolere, agros quoque nunc frequentius exigere quie-
tem & cessationem. Animantia porro mite ingenium exuisse;
pleraque hominum consortium fugere, alia nocere & vexare,
multa quoque homines dilaniare ac devorare; imo totam hujus
universi machinam cruciare nunc peccatorem & sollicitum ha-
bere. De Dominio Mariti in uxorem ita statuit Autor, ante C. 4 §. 2
Lapsum uxorem non tam mariti imperio subfuisse, quam potius
obsequium ultro præstitisse; ast vero lapsu insecuto, durissimo
mariti dominio eam fuisse subditam, adeo ut mariti molestam &
supercilii plenam morositatem, denique importunitatem qua- 5.
lemcunque perferre patienter teneatur. Indignum proinde es-
se homine liberaliter educato, usque eo descendere atque se to- 10.
tum ita conformare ad voluntatem puellæ, ut ipsi servire tur-
piter non gravetur. Indignum quoque videri, ut fœmina re- 20.
gni alicujus habenas administret & leges det aliis, quæ parere de-
bebat. Denique de Dominio Parentum ita philosophatur Autor C. 5. §. 6.
pl. Rev. scilicet illud jam ante lapsum competiisse Parentibus,
quatenus modicam castigationem & justam morum correctio- 1.
nem contineat, ut crescant liberi in disciplina & admonitione do- 2.
mini, eoque a parte liberorum requiri obsequium & obedienti-
am in omnibus; quam primum vero liberi ad tempus perfecti 10
judicii pervenerint, cessare istud imperium; ubi simul respon- 13 ff.
detur ad exempla contraria Isaaci Gen. XXII, 6, Josephi Gen. 19.
XXXVII, 13, 14, Filiæ Jephthæ Jud. XI, Samuelis 1 Sam. I, 11,
imo ipsius Servatoris nostri Luc. II, 51, aliorumque. Matrimo-
nii igitur ineundi facultatem habere liberos, ignorantibus imo
invitis etiam parentibus; licet prudenter utique faciant, si in tali
negotio periculi & timoris pleno in consilium advocent ipsos
Parentes. Ceterum quæ in præsenti Autor pl. Rev. disseruit, alio
tempore ad limam se revocaturum, eaque quæ de Dominio pri-
mogenitorum & statu rerum ante diluvium jam dudum adno-
tavit, simul subjuncturum pollicetur.

ARISTARCHUS ANTI-BENTLEJANUS, XLVI Bentleji errores super Horatii odarum libro primo, item XC ejus in Latinitate lapsus fœdissimos ostendens; Autore

RICHARDO JOHNSON, *Ludimagistro Nottinghamiensi.*

Nottinghamiæ, typis Guil. Ayscough, 1717, 8.
Plag. 16.

POstquam novus hic Aristarchus utilitatem necessitatemque artis criticæ contra imperitum vulgus vindicavit in Præfatione, ad Bentlejum, virum clarissimum, se convertit, eumque Grammaticæ, quæ tamen Critices prora & puppis sit, imperitum esse arguit, ejus imperitiæ plurima documenta in Horatio Bentlejano reperiri affirmans. Ceterum cum prævideat, a multis vitio sibi datum iri, quod tantum virum tam inclementer tractet, hoc in acerbitatis suæ excusationem affert, quod ipse Bentlejus nimis de se magnifice sentiens ceteros viros doctrina & ingenio illustres habeat vilissimos, eosque excipiat modis indignissimis. Exhibet etiam Catalogum locorum, in quibus aut de se gloriosius prædicasse, aut alios injuriosius tractasse ipsi videtur Bentleius. Nos asperiorum verborum repetitione merito supersedentes, rem ipsam contemplabimur, ac nonnulla afferemus, in quibus a Bentleji sententia discedendum sibi fuisse Johnsonus statuit. Statim primam Horatii odam a critica Bentleji Johnsonus defendit, eumque in sensum eam exponit, nulla ut emendatione sit opus. Ac sane facilius videtur hic Aristarchus suam interpretationem lectori persuasurus esse, quam emendationem suam Bentlejus: quanquam fortasse non ineptum fuerit, si Palæmon quispiam interveniat, &, quod multis aliorum scriptorum exemplis constat, Horatium quoque hoc loco grammaticæ structuræ oblitum fuisse statuat. *Lib. I od. 1 v. 10* per *columbas* significari *palumbes*, evincit Johnsonus e Virgilio ac Suetonio. *Od. 6 v. 3* contra Muretum ac Bentlejum defendit, servandum esse *quam rem cunque*, & ita explicat Poetæ verba, ut manifestissimum sit, vulgatam lectionem recte se habere. Et hoc modo totum primum odarum librum persequitur Johnsonus, compluriumque locorum vulgatam lectionem tuetur docta sane ac probabili ratione, majorem haud dubie ab humanitatis studiosis initurus gratiam, si contumeliis abstinuisset. Accedimus ad Partem Aristarchi secun-

ſecundam, viſuri, quæ peccata in Latinitatem admiſſa Bentleio & quo jure objiciat. Abhorrere igitur a conſuetudine Latine loquentium p. 2 exiſtimat illud Bentleji: *Metuendum erat, ne quis Pompejo perſuaſerit. Perſuaderet* dicendum fuiſſe, adductis plurimis veterum locis contendit. P. 12 obſervat, Bentlejum *malo* navis adjunxiſſe epitheton feminini generis. P. 29 ſqq. oſtendit Bentlejo, *credere ſe alicui*, id eſt, *committere*, Latiniſſime dici. P. 40 notat illam dicendi formulam, qua Bentlejus uſus fuerat: *illud continuo præceſſerat*, proque *continuo* dici oportuiſſe cenſet *proxime.* P. 63 reprehendit hanc Bentleji phraſin: *in alicujus ſententiam accedere.* P. 70 rejicit Bentlejanum *nuperius*, & p. 71 vocabulum *alliterationis*, & p. 89 vocem *abiturire.* Cetera mittimus, agnoſcentes, Johnſonum eſſe doctum grammaticum & in veterum Latinorum Autorum lectione non perfunctorie verſatum. An tanta fuerit acerbitate opus in notandis Bentleji, Critici nihilominus ſummi, peccatis, aliorum eſto judicium.

HISTOIRE DES SEPT SAGES, &c.

hoc eſt,

HISTORIA SEPTEM SAPIENTUM GRÆCIÆ, Autore LARRÆO, Regis Boruſſiæ Conſiliario.

Pars II.

Roterodami, apud Mich. Bohmium, 1716, 8.

Alph. 1 pl. 15.

PRiorem hujus Operis elegantiſſimi Partem A. 1713 p. 455 recenſuimus. In præſenti eadem, qua ante, uſus methodo Cl. Autor, ſeptem ſapientes fama notiſſimos inducit peregrinationem ſuam continuantes, & in celeberrimas urbes, laudatiſſima templa, magnificentiſſimas aulas delatos, dataque occaſione de hiſtoricis, phyſicis, moralibus, ac politicis materiis præclare diſſerentes. Non eſt igitur, quod Lector veram hic hiſtoriam ſeptem Sophorum quærat. Omnes enim ſermones, qui hic occurrunt, philoſophici, non Solonis aut Thaletis, ceterorumque

prisci ævi Philosophorum sunt, sed elegantissimi Larræi, eorum personam induti; & hac veluti Romanensi fabula cum veteres historias, tum præcepta sapientiæ potissima, perquam amœnum in modum complexi. In primis, ut sub finem Præfationis fatetur, id ipsi fuit propositum, ut princeps puer, cui hanc Historiam inscripsit, fictas hasce peregrinationes & confabulationes legens, sub dulcibus his crustulis percipiat præcepta virtutis ac prudentiæ, regiæque eruditionis fundamenta jaciat.

Ceterum occasione itinerum, quæ Sophis suis tribuit Cl. Autor, describuntur ex priscis monumentis complures historiæ. Deferetur itaque Lector una cum sapientibus illis Græcis in montem Musis sacrum, eumque curioso contemplabitur oculo. Viset celebratissimum illud templum Delphicum, ejusque inscriptiones non intuebitur solum, sed & audiet peritissimos earum interpretes. Profectus in insulam Cretam non solum ejus historiam docebitur, verum etiam antiquas de ea sive veras sive fictas fabulas. Romæ etiam priscæ historia inde ab origine usque ad Regum ejectionem hic exponitur. Videre hic etiam licet Danielem prophetam in aula Babylonica versantem, ac sapientissimos cum Græciæ sapientibus cædentem sermones. Porro quicquid de Theseo, de Pythagora, de Cyro Græca tradit historia, Gallica hic lingua politissime edisseritur. Tyri quoque historia plures hic facit paginas. Quid? potissima capita historiæ Sinensis ex recentissimis ejus scriptoribus enarrantur; addita vita fatisque & doctrinis Confucii, summi Sinensium Sophi. Eamque historiam Larræus edisserentem inducit Anacharsin Scytham, quem non dubitat ob vicinitatem patriæ ad Sinenses se contulisse, eorumque imbibisse doctrinas. Lectu jucundissima est oratio Solonis ad Crœsum de felicitate hominis habita, itemque ceteræ dissertationes, quarum multas Autor fatetur se mutuas sumsisse ex Plutarchi libris, cum quo etiam (*p.* 44) docet, superstitionem plus damni afferre rebus humanis, quam atheismum. Unum ex tam copioso horreo liceat repetere, quod scilicet Larræus antiquissimam illam de sagitta Abaridis fabulam morali sensu interpretetur, cum eaque conferat plebis nostræ fabellas de sagis, facta corporis unctione baculo sese imponentibus,

bus, feliciqne volatu eum in montem, ubi suum celebrant Sabbathum, devehi solitis.

JO. FABRICII HISTORIA BIBLIOTHECÆ suæ, qua singuli sui libri, eorumque contenta, & si quæ dantur variæ editiones, augmenta, epitomæ, versiones, scripta adversa, & hisce oppositæ apologiæ, sive defensiones autorum, errores, & vitæ, doctorumque virorum de autoribus illis, eorumque libris judicia: & alia ad rem librariam facientia recensentur, scriptoresque anonymi & pseudonymi, nec non scripta spuria indicantur.

Wolffenbuttelii, apud Godofr. Freytagium, 1717, 4.
Alph. 2 plag. 16.

VIr suo merito celeberrimus, Jo. Fabricius, Serenissimi Ducis Brunsuic. & Luneb. Consiliarius consistorii & ecclesiasticus, Abbas Regiæ Lateræ, Doctor & Professor in academia Julia honorarius, alibi jam sæpius a nobis commendatus, eleganti hoc opere complectitur ἐξωνυχισμένα bibliothecæ suæ, a majoribus, qui de religione ecclesiaq; egregie fuere meriti, & a parente, qui non minus nominis sui famam vulgatis libris longe lateque sparsit, ad se translatæ, impendiisque propriis, per tot annos partim in peregrinationibus, ac diversis academiis, partim per literas cum clarissimis hominibus in Belgio, Anglia, Gallia, Italia cumprimis comparatæ.

Etenim hic primam tantum partem producit, libros in forma folii, ut loquuntur, expressos & Biblicum quidem argumentum aut Historiam Ecclesiasticam concernentes complexam, in qua ita versatur, ut operum librorumque argumenta, & quæ in iis potiora continentur exponat. Capiuntur recensendi primordia ab Hebraicis & Chaldaicis *Bibliis*, cum Masora, ac selectissimis Hebræorum interpretum commentariis, R. Salomonis Jarchi, R. Abrahami, Aben Esræ, R. Davidis Kimchi, R. Levi ben Gerson, R. Saadiæ Gaon, R. Jeschaiæ, & notis ex autore libri, quem Baal Turim vocant, collectis, studio & labore Jo. *Buxtorfii*. Ab his pergitur ad Biblia cum interpretatione Xantis *Pagnini*, & Benedicti Ariæ *Montani*; vetus & novum Testamentum Græcum;

Biblia cum glossa ordinaria *Strabi*, *Onkelosi* Targum, Cypriani *de Valera* hispanico idiomate; Roberti *Stephani* Latina, *Castellionis*, Jos. *Athiæ*, Lucæ & Andreæ *Osiandri;* Italica Nicolai *Malermii;* Germanica nitidissimo charactere apud Anton. Koburgerum, Noribergæ, 1483, Volum. II; Martini *Lutheri*, diversis annis; Jo. *Dietenbergeri*, *Vinariensia*; *Statuum generalium* Belgica, Erasmi *Schmidii:* laudatam hanc codicum sanctorum seriem claudunt *Jo. Buxtorfii* patris Concordantiæ Ebraicæ, cum Concordantiis Chaldaicis, & præfatione filii; neque non Erasmi *Schmidii*, & Frid. *Lankischii.* Excipiunt *Patres*, qui temporibus Apostolicis floruerunt: quorum opera edita & inedita, cum versione, & notis *Cotelerii*, aliorumque, & *Clerici* prodiere: hæc traduntur commemoratione uberiore; & quæ Autoris judicii acrimonia est, expenduntur singula curatius. Qui ab horum temporibus vixerunt ad annum CHRISTI ıↄ ccc, dicti scriptores ecclesiastici, tam Græci, quam Latini, interpretatique sunt Scripturam sacram, subjiciuntur: nimirum *Justinus* Martyr, *Athenagoras*, *Theophilus*, *Tatianus*, *Hermias*; *Irenæus*, *Optatus* Milevianus, *Clemens* Alexandrinus, *Origenes*, *Eusebius*, *Athanasius*, *Basilius*, *Gregorius* Nazianzenus, *Theophylactus*, *Gregorius* Nyssenus, *Dionysius* Areopagita, *Epiphanius*, *Chrysostomus*, *Isidorus* Pelusiota, *Cyrillus* Alexandrinus, *Theodoretus;* operumque hujus, aliorumque patrum auctarium Joannis Garnerii: Jo. *Damascenus*, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Arnobius*, *Lactantius*; *Hilarius*, *Ambrosius*, *Hieronymus*, *Augustinus*; *Leo M. Maximus* Turinensis, *Petrus* Chrysologus, *Fulgentius*, *Amadeus* abbas Altacumbensis, & denique factus Episcopus Lausannensis; *Asterius* Amasenus Episcopus, *Prosper* Aquitanicus, *Bernhardus*. Commodissime huic, qui agmen claudit, subnectuntur Ottomari *Epplini*, Prussorum Ducis concionatoris aulici, qui floruit medio seculo XVI, selectiora patrum judicia de pericopis evangelicis, quæ quotannis in ecclesiis explicantur. His similis generis scripta, bibliotheca homiliarum, & sermonum priscorum patrum, adduntur. Perutilis posthæc opera insumta in dilucidanda *Mischna*, quam cum *Maimonidis*, & *Bartenoræ* commentariis, & variorum Autorum, *Guisii*, *Scheringamii*, *Houtingii*, *Leusdenii*, *Fagii*,

& Mich.

& Mich. *Arnoldi*, verſionibus ac notis, item verſione & notis Guil. *Surenbuſii* habemus. Paucis oppido conſtat, quid illa complectatur, quive ejus ordines vel partes: heic vero omnia quaſi in tabella repræſentantur, & quid de ſtudio Talmudico ſit judicandum, quamque adferat utilitatem, docetur pluribus per teſtimonia luculenta. Progreditur Maxime Rev. Autor ad explicatores literarum divinarum veteris & novi Inſtrumenti: quorum in numero collocatur Jac. *Fabri* Stapulenſis quintuplex pſalterium, & annotationes in epiſtolas Paulinas, Emanuelis *Saa* notationes, *Janſenii* paraphraſis in pſalmos, proverbia Salomonis, & eccleſiaſticum, Jo. *Viccars* decapla in Pſalmos, Caſp. *Sanctii* commentarius in Jobum; Cornelii *a Lapide* commentarii: eminent deinceps *Tirinus*, Benedictus *Pererius*, Jo. *Maldonatus*, Guil. *Eſtius*, Matth. *Flacius*, Nic. *Selneccerus*, David *Chytræus*, & Jo. *Olearius*, in explicatione Biblica per VI volumina. Meliore autem loco habenda opera Criticorum ſacrorum, ſive annotationum in ſacram Scripturam, aliorumque tractatuum eo inſervientium, cum ſupplementorum Tomis. Magno ſane ſe beneficio abs Autore affectos arbitrari oportet ſanctiori doctrinæ mancipatos, quando grandia hæc volumina, excerpta, examinata, collocata hunc in modum contuentur, eoque intelligunt, quæ comprehendant, quidque exiſtimandum de iis, qui confecerunt eadem. Reliqui vero ne requirantur explanatores oraculorum cœleſtium, tum memoratur, quid præſtiterint Jo. *Calvinus*, Martinus *Borrhaus*, Ludovicus *le Blanc*, Petrus Martyr *Vermilius*, Jo. *Wolphius*, Henr. *Bullingerus*, Wolfg. *Muſculus*, Rudolph. *Hoſpinianus*, Hieronymus *Zanchius*, Jo. *Crocius*, Jo. *Spencerus*, Jo. *Clericus*, *Eraſmus* potiſſimum, Ge. *Caſſander*, ac Simon *de Muis* operibus collectis & editis a Claudio d' Auvergne. In ſcriptorum denique omnium enarratione nullum laborioſius ſtudium adhibitum, quam in *Lutheri* operibus, præcipue tomis Jenenbus Germanicis. Niſi fallimur, videtur Autor diligentiſſimus tantopere laboraſſe hoc Jubilæo reformationis altero, ut ſubveniret exteris, qui Germanicam linguam non adeo callent, ſimulque illius meritorum magnitudinem eveheret.

ret. Finiunt totum opus cuncta *Melanchthonis*, fidi doctrinæ ac rerum omnium Lutheri socii, scripta. Hactenus de argumentis & libris, qui memorati, nunc respiciendum ad *editiones*, quæ promittuntur in titulo: hæ tam fideliter indicantur, ut intelligentissimus Autor suis etiam meliores ac præstantiores præferat, commendetque: quod patet in Irenæo p. 69, quem Oxonii Jo. Ernestus *Grabe* 1702, Optato Millevitano p. 73, quem Lud. El. *Du Pin*, Parisiis 1700, Athanasio item p. 93, quem *Monachi S. Benedicti e congregatione S. Mauri* ibidem edidere. Neque reticet eas editiones, quæ promissæ sunt, atque hodie expectantur; id quod ex aliis elucet p. 94. Dicendum quoque nunc breviter est de ceteris, quorum mentio injicitur in titulo: hi sunt *Autorum errores*, in quos inciderunt, quos pro insigni candore modeste & absque insultandi pruritu indicat ac emendat. Ut quando Paulus *Fagius* & Petrus *Galatinus* perhibuerunt, Onkelosum eundem esse, qui Aquila Ponticus, proselitum, sororium Titi Vespasiani, universique paraphrasten veteris Testamenti p. 11. Similiter dum alii non dubitarunt statuere, Nicolaum Lyranum, sive de Lyra, dici ab oppido Brabantiæ, vel Angliæ p. 19: Benedicti, qui Pagnini versionem Veteris Testamenti Latinam correxit, verum cognomen fuisse Montani p. 6: Leonem Magnum fuisse natione Tuscum, p. 230: Gregorium fuisse appellatum Nazianzenum, quod Nazianzi esset generatus, de quo p. 108: & Lactantium a lacteo, quo gaudebat, eloquentiæ flumine, vocatum p. 179. Tam æquus præterea est Noster, ut dignitati aliorum lubenter suffragetur, quemadmodum patet exemplo *Maldonati*, magno viri animo, quem contra Thomam Malvendam tuetur, p. 267, sic & de *Erasmi* suscepto patrocinio agitur p. 375. Superest, ut indicemus, quæ in *Autorum vitis* exponendis habita ratio. Huc illud spectat, quod nomina Autorum non Latina tantum, quibus vulgo uti consueverunt, sed & vernacula accurate indicat: qualia sunt Junii, patria lingua *Young* p. 55, Fronto Ducæus, *Du Duc* p. 131, Desiderius Erasmus, *Gerardus Gerardi* p. 320, David Chytræus, *Kochhafen* p. 275, Ger. Vossius, *Voskens* p. 121, Nicolaus Faber, *du Faur* p. 336. Notat porro subinde vitia eruditorum. Ut ingeni-

genium inquietum, quod fuit in *Flacio* p. 272: calami intemperantiam, & maledicta, quorum insimulatus *Maldonatus*, p. 269: fabularum amorem, cui, si Dallæo credendum, Franc. *Turrianus*, Legionensis, deditus, p. 120. E diversa parte commendatur moderatio & candor in Jo. *Buxtorfio* patre, p. 4: prisca fides in Erasmo *Schmidio*, p. 41: beneficentia erga pauperes in Gabr. *Albaspinao*, p. 76: pietatis informatio & cultus in Davide *Hæschelio*, p. 319: prudentia in Davide *Chytræo*, p. 276: æquabilis in utraque fortuna constantia in Jacobo *Usserio*, p. 337: moderatio & æquitas in Georgio *Cassandro*, p. 281. Intersperguntur ubique utiles, & egregiæ *animadversiones & notæ*, quo pertinet quod adducit de versionibus Scripturæ, magno Dei beneficio, p. 5: de versione hodierna Græca, ejusque ab antiqua genuina differentia, p. 7: de Luca Osiandro, ejusque Bibliis, p. 22, 23: de Martino Luthero, p. 27: de autoribus Bibliorum glossatorum Noribergensium, sive Vinariensium, p. 31: de lectione Patrum, p. 57, de Origene, p. 81, Dionysio Petavio, p. 83, Aldo Manutio, p. 153, Cypriano, p. 171, 172, Benedicto Pererio, p. 265, de crisi & Judæorum interpretatione, p. 315. Sed plura excerpta dare instituti ratio non patitur; unum precamur, ut Deus vires concedat summe Rev. Autori, quo & reliquas Bibliothecæ suæ partes quas sub manibus habet, feliciter absolvat.

M. GEORGII ANDREÆ Helwings, *PASTORIS Angerburg. & Reg. Societ. Berolin. Membri Lithographia Angerburgica.*

Regiomonti, literis Joh. Stelteri, 1717, 4.

Plag. 14½ cum figur. ænear. Tab. 11.

Insigni Botanices amore a prima jam ætate flagrasse Autorem doctissimum, in Actis A. 1713 Mense Majo, p. 223 monuimus, ubi ejus Floram quasimodogenitam commendavimus; non minorem autem ejus ad regni mineralis thesauros recludendos esse propensionem, præsens tractatus abunde docet. In quo conscribendo non quidem generationem & originem lapidum vel præcipuarum caussarum, qualitatum, virtutumque ex principiis

Philosophiæ Naturalis eruere rationes, multo minus explicare
differentias internas, animus ei fuit, cum id quam solertissime
curiosissimi naturæ mystæ jam pridem præstiterint; sed ea
tantum, quæ sub obtutum cadunt, & ad qualemcunque Historiæ
Naturalis Prussiæ cognitionem spectare videbantur, recensere su-
Cap. 1. stinuit. Agit itaque in genere de Terra Angerburgensi, simul-
que de lacubus & fluminibus, eorumque situ; qua occasione,
quod alii Autores de toto globo terraqueo asseruerunt, illud pa-
riter de terra Prussica, & in specie de Angerburgica affirman-
dum esse judicat; prostare scilicet & hic universalis cataclysmi
testimonia. Adest enim mirifice variantis terræ mixtura; con-
spiciuntur in eodem fere loco sabulosæ, argillosæ, tophaceæ,
margacea materia interspersæ, & mox lapillis, mox testaceis
varii generis perstratæ terrarum compages. Clarius hoc ad lit-
tora & ripas sese offerentia strata, quorum alia ita locantur super
alia, ut diversitatem soli, gravioris quidem profundius, levioris
2. vero superius locati, animadvertere possis, ostendunt. Hinc ter-
ras in specie, earumque differentias lustrat, quas inter argillam
vulgarem flavescentem, rubicundam, cœruleam tenuem, quæ
visciditate, pinguedine & lentore suo ad quævis paranda figulina
vasa apta est, cineream, candidam, & nigram; margam duplicis
generis; terram croceam, quam Alanam ab Alanis populis di-
ctam esse credit; ochram, rubricam, & terram medicinalem vi-
3. triolatam, jure meritoque sigillandam, commemorat. Inter la-
pides certa figura carentes præter arenas varii generis, statuarii,
seu sculptiles, calcarii, gypsei, alabastrum, tophi, pumex nigri-
cans, ammochrysi, marmora, silices nominantur. De lapidibus
4. diaphanis dum sermonem facit, Achatis, Chalcedonii, Sardi,
Adamantis degeneris, Borussici, alias Bohemici seu Pseudoada-
mantis vocati, Crystalli, quam vicinia alit, Fluorum, Granato-
rum, & Rubini, prope Elbingam ab amne ejecti, mentio fit, quo
& Jaspis propter pretium refertur. Ex classe lapidum certa
5. figura præditorum in scenam producit sphæricos, plumbeam
sphæram æmulantes, ovales, hemisphæricos, depressos, e. g.
in casei Belgici figuram formatos, item panibus similagineis
æmulos, ætitas, geodes; sub conica figura Belemnites; sub aliis
mathe-

mathematicis figuris aſtroites, trochos & entrochos, lapides certas literas referentes. Inde illos allegat, qui res naturales repræſentant. Sunt enim, qui ex Regno Vegetabili vel fructus & ſemina mentiuntur, e. g. nucem moſchatam, glandem, amygdalas, fabas, frumenti, milii, papaveris ſemina; vel plantas, fungos, folia, ligna exhibent, e. g. herbam herniariæ, lignum abiegnum & quernum; vel a radicibus dependent, quibus un's & foliis tota ſtructura oſteocollæ adſcribenda venit. Huc corallia foſſilia ſpectant. Dantur etiam, qui ex Regno Animali effigies humani corporis vel membrorum referunt, aut reliquorum animalium partes exprimunt, ut cornua, linguas, dentes, nidum veſparum, ſcarabæum in nido quaſi deliteſcentem, favos, nidulos vermium aquatilium, ovula, ſpinam dorſi piſcis, caudam cancri, aut teſtacea petrificata. Imo conſpiciuntur, qui ex Regno Minerali metalla continent, ut lapis fere totus metallicus, quem fluorem cum pyrite vocat Noſter, item mineræ ferri; aut ſale ſcatent, e. g. nitro & aphronitro; aut bituminoſi ſunt, ut ceſpites bituminoſi, ſuccinum. Coronidem operi imponunt reliqui lapides & foſſilia, & quidem artefacta, ubi inter lapides ſuperſtitioſos fulminaris & ulceroſus, denique variæ reliquiæ ſepultorum atque numi diverſi effoſſi commemorantur.

PIENA ESPOSIZIONE DEI DIRITTI IMPERIALI ed Eſtenſi ſopra la Città di Comacchio &c.

i. e.

PLENA EXPOSITIO JURIUM IMPERIALium ac Eſtenſium in urbem Comacli pro reſponſione duabus defenſionibus Dominii temporalis ſedis Apoſtolicæ in Comaclum, & diſſertationi Hiſtoricæ: acceſſit Tabula Chronologica cum Appendice Inveſtiturarum Cæſarearum, aliorumque documentorum pertinentium ad eandem controverſiam.

Anno 1712, fol.

Alph. 2 plag. 6.

Fidem

FIdem, quam dederat Eſtenſis Autor, quem Cl. Muratorium eſſe nulli dubitamus, in Libello Supplici Raynaldi Eſtenſis Ducis Mutinæ ad Sac. Cæſ. Maj. Joſephi I Imp. Rom. de quo in Actis Eruditorum A. 1711 Menſe Majo, jam pridem liberavit hoc ſcripto, quod & in Gallicum idioma translatum ſub titulo: *Les droits de l'Empire ſur l'Etat Eccleſiaſtique recherchés & plainement eclaircis à l'occaſion de la diſpute de Comacchio &c.* Ultrajecti 1713,4, prodiit. Hic latius ea exponit doctiſſimus Autor, quæ in libello ſupplici breviter tantum perſtricta fuerant, ſimulque reſpondet alteri Romanorum ſcripturæ editæ A. 1711, in qua Dominium temporale ſedis Apoſtolicæ in Civitatem Comaclenſem Pontificii defendere iterum anniſi ſunt. Quia vero ſecundæ huic defenſioni Romanus ſcriptor tabulam chronologicam attexuerat, in qua ea quæ ad præſentem quæſtionem pertinent, a temporibus Pipini ad hæc usque noſtra pro ſede Apoſtolica ex una parte, quam plurima illa quidem ac uberrime, ex alia pro Eſtenſibus perpauca ac jejune admodum diſponuntur; eandem Autor Eſtenſis tabulam initio ſui operis ſtatim repetit, illa addendo, quæ & fallacem Pontificiorum apparatum ad ludibrium imperitorum detegant, & latos hiatus pro parte Eſtenſium a Romano ſcriptore doloſe relictos impleant, longeq; ampliorem pro his meſſem vel ob oculos tantum ſpectantium ponant. Fuſe quoque in Procœmio, quod & ubique ſparſim fit in toto opere, accuſationes Romanorum refellit, quibus in illorum ſcripturis mordaci calamo vel tanquam malæ fidei ſcriptor vel cum Heterodoxorum dogmatibus conveniens, paſſim injuria ſe carpi dolet, videlicet eo decertandi genere, ſane nil tale cogitantem, impeti, quod quam a ſincera veritatis indagatione maxime alienum ſit, ac imprimis ſedis Apoſtolicæ ſanctitati indecorum, nemo non videat.

Ceterum liber in tres partes dividitur. Prima pars ſupremum Romanorum Imperatorum dominium in Romanam urbem ac exarchatum expendit. Secunda ſimile dominium eorundem Imperatorum in Comaclum firmat, deque valore Inveſtiturarum, quæ a Carolo IV A. 1354 primum, mox a ſequentibus Imperatoribus usque ad Auguſtiſſ. Joſephum I Eſtenſibus con-

continenter concessæ sunt, omnem dubitandi locum præcludit. Tertia denique oppugnat præcipuum ac recens extructum Pontificiorum asylum, quo Comaclum in Comitatu Ferrariæ contendunt comprehendi, ac propterea Pontificem eodem in illud, quo in Ferrariam, jure gaudere, imo Estenses ipsos tacite a Pontificibus ipsius Investituras, nempe in Investituris Ferrariæ comprehensas, accepisse.

Quoad primum, Imperatorum Græcorum tempora usque ad Pipinum indicat, quem non restituisse (ut Romani vellent) sed donasse sanctæ sedi Exarchatum, invalide tamen, eo quod Imperatore Græco legitimo illius Domino renuente, comprobat. Carolus quoque Magnus non Advocatus Ecclesiæ solus sed & verus Romanorum Imperator ac Dominus constitutus ostenditur: ipsius vero donationem, ac Ludovici Pii, siquidem hæc vera sit, de quo dubitandi fundamenta afferuntur, uti & Ottonis Primi ac Henrici II vel non esse cum ea amplitudine intelligendas, cum qua fortasse ad pompam concessæ sunt, vel certe quoad translationem supremi in Pontifices dominii, nullum revera effectum nactas fuisse, luce meridiana clarius apparet, tum ex propriis dominii actis, quæ Pontificibus haud invitis in ipsa Romana urbe Imperatores iidem & sequentes exercuerunt, tum ex autoritate scriptorum illius ævi, qui concorditer id testantur, aliorumque documentorum, quæ omnia Estensis Autor primis duodecim libri Capitibus late prosequitur.

Verum rem propius attingit in secunda parte, in qua idem Imperatorum dominium in Comaclum ipsum, ac Estensium Investituras expendit. A. 809 Pipinus Caroli M. Filius ac Italiæ Rex Comaclo dominatus est, exinde Carolus Calvus, Lambertus, & Berengarius I, Imperatores, Rodulphus, Vgo, Lotharius, Berengarius II, & Adalbertus Italiæ Reges toto Sæculo nono ac decimo idem cum Exarchatu tenuerunt, quod tum ex pactis Imperatorum ac Regum Italiæ cum Venetis, tum ex Testamento Marchionis Almerici, ac Diplomate Lotharii Regis compertum est. Præter alia supremi in Comaclum Dominii documenta, eadem pacta cum Venetis ab Ottone I confirmata sunt A. 964, ab Ottone II A. 983, adversus quem nullius momenti est fictitia Gregorii V

Acta visitationis Cardinalis Anglici in adversarios retorquentur; quibus nihil prosunt aut formulæ receptorum censuum in Libris Rev. Cameræ pro amanuensium libito consignatæ, aut oratorie prolata Cælii Calcagnini dicta.

Exponitur controversia de condendo sale Comacli sub Julio II excitata, circa quam dignum notatu est, Alphonsum I Ferrariæ Ducem publice ac coram Pontificiis Ministris professum esse, se Comaclum ab Imperatoribus, non vero a sancta sede, Feudi nomine acceptam habere, nullamque ejus dicti (quod tamen tanquam maximum in Vasallo crimen læsæ Majestatis habendum fuisset) retractationem Pontifices poposcisse. Alia de hac controversia, ac de concordatis tempore sequentium Pontificum referuntur, utpote nullo modo juribus Imperialibus in Comaclum, ac Estensibus adversantia, imo ipsis aperte faventia. Posthæc exemplum Alphonsi I secuti sunt Hercules II & Alphonsus II, se Comacli Dominos ac Ferrariæ Duces distinctis titulis, Pontificiis non improbantibus, passim scribentes. Testamentum Nicolai Marchionis Estensis A. 1442, Bulla Nicolai V An. 1450, ac pleraque Estensium Acta pro Camaclensibus uti vera distinctionis utriusque districtus documenta rursus defenduntur. Quid plura? Clemens ipse VIII, qui A. 1598 Comaclum Estensibus vi eripuit, neque ut inclusum in districtu Ferrariæ censuit, neque hoc titulo usus est, imo primus edita Bulla adnexuit, uti & Bullæ celebri in Cœna Domini inseruit.

Tandem liber clauditur epilogo omnium rationum tuendis juribus Imperialibus atque Estensibus in Comaclum inservientium: ac inculcatur id quod tam sæpe hic & alibi in omnibus scripturis est repetitum: haud ab antiquorum seculorum obscura ac tenebricosa inspectione rem dependere, e quorum ruderibus vix quidquam argumentorum erui queat, quod non emarcidum, aut cariosum sit, prorsusque rei conficiendæ prudenti certoque judicio inutile: insistendum vero esse legitimæ Præscriptioni ultimorum temporum, quæ nec incerta, nec obscura, vel sola est, vel profecto expeditior via, qua ad stabilienda dominia citra fallaciarum ambages statim perveniatur. Hac præcipue permotus Leopoldus I A. 1694 in ipsa urbe simul cum ceteris juris Cæ-

sarei

sarei statibus Comaclum repetiit, ac A. 1708 de facto armis feliciter cepit Josephus I, cui reliquum est ut ex parte Reverendæ Cameræ accedat ingenua evidentis juris confessio; idque maxime nunc temporis est sperandum, quo a sanctiss. Clemente XI ac Augustissimo Carolo VI votis communibus nihil aliud utrinque sincere petitur, quam ut satis justitiæ fiat.

GEORGII NITSCHII MYSTA IN PULPITO simplex, sive dissertatio Theologica de simplicitate, quam Ecclesiasticus Præsul in suggestu servare debet.

Wolffenbuttelæ, sumtibus Gottofredi Freytagii, 1716, 4.
Alph. 1 plag. 13.

PRo ea, qua abundat Maxime Reverendus Autor lectione ac doctrina, caput in Theologia insigne, de simplicitate Doctori Ecclesiæ commendanda, ita excussit, ut Lectorem tractatio isthæc, ubi nuda scilicet exulant verba, merito attentum defixumque teneat. Nexus in Ecclesiaste inter Urim & Thummim, p. 3. 4.
γνῶσιν καὶ πρᾶξιν, scientiam & conscientiam, Catechesin & ἄσκησιν, veritatem & sinceritatem, notionem & devotionem, cum manus, juxta Gregorium, sub pennis, virtus operis sub volatu contemplationis esse debeat, merito urgetur; femina a do- 4. 5.
cendi munere in pœnam quasi linguæ, male in Paradiso usurpatæ, arcetur; duriora quorundam de impiorum Ministerio loca 5.
afferuntur; contra dulcissime vanos (qui character alias Home- 11. 13.
ri fit) divitiarum item corrasores, audaculos, vel alia ratione ma- 11.
le sobrios ministros scite disseritur; pii contra beneque morati ulterius excitantur, ut fratri defuncto, Christo, spiritualiter suscitent prolem, suspiria laboribus immisceant, zelo denique mo- 14.
derato pergant, ne, quod de Balduino Urbanus Pontifex dixit, iis eveniat, qui scilicet fervens Monachus fuerit, postea vero cali- 15.
dus Abbas, tepidus porro Episcopus, & frigidus tandem Archi-Episcopus evaserit. Quibus ita præmissis, de simplicitate differere 16.
ex instituto sic incipit Autor, ut vocem enucleet, fundamentum indaget, quæstiones insigniores moveat, de mediis denique simplicitatis Ecclesiasticæ dispiciat. Ignorantiam, malam in se, pes- 19.

p. 23. simam vero in sacerdote mire detestatur, dum coecum Deo animal minime offerendum, quin Abrahamus potius Buchholzerus audiendus sit, qui Prædicamentis Ministri virtutes hoc modo attemperet: sit substantia simplex, non mixta, & ipse subjecta Enti transcendenti: quantitas discreta, qualitas literata, & morata, passio voluntaria, sit ubique, semel & semper τετράγωνος, & habitu, voce totaque vita doceat. Historia de Laico Confessore, subtilem inter Arianos disputatorem confundente, a Caveo jam
28 seq. tum in dubium vocata, perinde & hic redditur dubia; *stylus ho-
32. minis* Jesaianus non tam de perspicuitate, quam charactere intelligitur, quo voces sequentes, *velox spoliator, festinus prædator*, fuerint exprimendæ. Nec spem suam frustrabitur Lector, si quæ hic de Viris eruditis quærere judicia velit. In Jesuitas ingeniose
32 seqq. dicta hic inveniet; Vaninus Martyr Diaboli, Knuzius vero egre-
60. gius illius fraterculus, Atheismi impurissimus ac nequissimus proseminator audit; Scriverus insomnis providentiæ divinæ observator, Spenerus Theologus nemini secundus ac ve-
94. 96. re ἀκριβής, in cujus juxta, ac Breithauptii, Franckiique homi-
240. liis non solum candida veritas, sed & ubique elegans & gravis dicendi ratio fulgeat, appellitantur; Barclajus vero Quackerorum Apologeta, primus inter suos nugari desiisse, perhibetur.
99. Mystæ obscuriores, nimium pungentes, & affectationi asveti, jocantes in loco sacro, peregrinis terminis utentes, (hymnus *In
169. 81. 84 dulci jubilo*, præeunte Anonymo, quoque non adeo probatur)
119. passim hic perstringuntur; honoris vero tituli & amoris, quibus
142 seq. auditores compellet Minister, pro licitis habentur, nisi, ubi ma-
115. 117. jor auditorum pars obstinate in peccatis perseveret, ubi hos titulos exesse jubet. Moderatus locorum profanorum usus non rejicitur, imo, licet illa non sint fidei probæque vitæ medium di-
178. recte & per modum efficientiæ, pro *medio* indirecte & per mo-
183. dum præparationis ad hunc finem obtinendum habentur. Locus Prov. XXIV, 16 de lapsu maxime Rever. Autori loquitur non in
239. peccata, sed miseriam, Petrinus vero 2 Pet. II, 12 seqq. secus,
240. quam Lutherus vertit, non de eo, quod angeli (passive) judicium *portent*, sed quod (active) *ferant*, explicatur.

CARMEN HOMERI DE* Βατραχομυομαχία, *RANArum, Murium & Cancrorum pugna, Trachiniorum, Myonensium & Acarnanum bello, illustratum ab HERMANNO von der Hardt, Acad. Jul. Prof. & Præpos. Mariæb.

Helmstadii, typis Hammii, 1717, 8. Plag. 14.

QUæ Celeb. Autor superiori anno ex Mythologia Græcorum de *Pygmæorum cum gruibus pugna* vulgavit, indicavimus in Actis Supplem. T. VI Sect. IX p. 410. Eodem anno & *de Circe Homeri* nonnihil commentatus est, per quam nimirum indicari existimat urbem Phocidis *Cirrham* ex soni vicinitate, ut per *Ulyssem* Thesprotum seu *Thesprotiam* gentem; quæ, cum Cirrhensibus arma inferre intenderet, blandimentis horum ita capta, ut desisteret a proposito subjugarique se pateretur, quod sub μεταμορφώσες *in sues* significetur. Thesprotus postea injuriam hanc ulturus cum reliquis copiis Cirrham tendit, a Mercurio, seu *Orchomeniis*, apud quos Mercurius colebatur, monitus, ut stricto gladio illos petat, ni socios dolo subactos reddere velint, tradito hanc ob caussam μῶλυ, i. e. historia bellorum a μῶλος bellum, pro symbolo & monumento, ad hanc quoque pugnam subeundam, quod consilium cum Ulysses seu Thesprotus sequeretur, Cirrhenses pacem petentes fœdus ineunt honestum, quod concubitu *Circes* cum *Ulysse* indicatur. Nunc progressus est Celeb. Autor ad vetustum Homeri carmen de *murium*, *ranarum* & *cancrorum* pugna, pro mero ingenii lusu antea habitum, sed a summis Romanis Principibus dignum judicatum, quod in publicis monumentis marmoreis Romæ in Homeri honorem positis una cum Odysseæ & Iliadis voluminibus distincte sit designatum, testibus Kirchero, Cupero & Schotto. Postquam itaque Noster universam Græcorum mythologiam historias populorum, regionum, urbium, præclarasque heroum res gestas variis imaginibus describere affirmavit, idque Homerum in suis poematibus maxime intendisse ex Strabone probavit p. 11, 12, 13, 14, atque illos qui Physicas moralesque fabulas ex veterum Mythologia eruere conantur, ex Eusebio refutavit p. 15, 16; *Myonensium, Trachiniorum* & *Acarnanum* res in murium, ranarum & cancrorum militia detegit, ut *Myonenses* a Poeta μύες *mures*, *Trachinii* nominati fuerint βάτραχοι ranæ, pro familiari veteris orbis allu-

 sione

ſione, quæ ad aptam rerum ſimilitudinem ex nominum ſono vicinas elegantes gignit appellationes. *Myoniam* urbem in Locride in vicinia Phocidis delineat Pauſanias Phocic. f. 897. *Trachin* vero urbem Phtiotidis in Theſſalia Herodotus f. 450 & Strabo l. 9 f. 428. Cum ergo Locrenſes, Phocenſes & Theſſali arma ſibi frequenter inferrent, multo ſanguine fuſo, ejusmodi belli certamen in lepida *murium* & *ranarum* ſcena Homerus cecinisse Autori noſtro videtur. Quod ut confirmet, interpretatur totum carmen. Priores, inquit, tres verſus, pro more Poetarum captant benevolentiam Muſarum, quippe carmina elegantia cantari ſolita a Muſis, *aut doctis collegiis in monte Helicone*, in Bœotia juxta lacum Copaidem. Verſ. 4, 5 argumentum carminis ſc. bellum ferale, & 6, 7 ſpecialem deſcriptionem belligerantium partium proponit, *mures*, inquit Homerus, *in ranas inſurrexerunt, illis ut fierent ſuperiores*, i. e. Myonenſes arma intulerunt Trachiniis, quod illi ab his offenſi. Comparat Myonenſium conatum cum γηγενέων ἀνδρῶν *terrigenarum gigantum* factis i.e. priſcorum Titanum, ex γαία *terra* poetis *Achaja* dicta, populorum rebus geſtis, quas Ovidius aliique fuſe deſcripſerunt. Origo belli ſub iisdem imaginibus delineatur, *murem ſc. ſitientem felis periculum evitaturum molliuſculam barbam in vicinum lacum tinxiſſe, & aqua dulci delectatum cognitum eſſe a rana & ad colloquium invitatum*, i. e. Myonenſes coloniam ducturos ſedem quæſiviſſe, metuentes αἰγέλην i. e. λεχαῖον *Lechæum* portum Corinthiorum, quorum inſidias jam olim erant experti, ad vicinum lacum ad boream migrandum eſſe judicaviſſe. Aqua μελιηδὴς vocatur alluſione facta ad locum, *Malienſem* ſc. regionem, ubi lacus Malienſis, de quo Herod. f. 450, ubi inſula, quæ Myonenſibus ceſſit pro colonia, Myonneſi nomen inde adepta. Hos ergo Myonenſes a Trachiniis vicinis cognitos eſſe ait, ſequentibusque verbis ab iis exceptos, *qui ſint, & unde venerint?* celebrato inſuper genere Trachiniorum ſub colore *ranarum ducis Φυσιγνάθου buccam inflantis, quem Peleus genuerit Hydromeduſæ amore captus apud ripam Eridani*, i. e. Trachinios, (quorum nuntium ſub *Phyſignato* intelligit,) *Phylacenſes* eſſe origine, mixtis *Roduntiis*, Melienſibus ad fluvium *Pyram* habitantibus, & conjunctim coloniam in vicinam Trachin

olim ducentibus, hinc expectare se Myonensium hospitum laudes, si quas habeant de genere suo prædicandas. Horum responsio sequitur sub idea *familiæ murinæ*, cujus Rex *Psicharpax* (ψιχία ἁρπάζων micas surripiens) filius *Troxartæ*, matre *Lichomile* (molam lingente) filia *Pernotroctæ* Regis (perna vescentis) in tugurio natus dicitur, natura sua *ranæ* plane dissimilis tam quoad cibum, quam quoad opera; pro symbolo, Myonenses gentem esse *Scarphiæ*, quæ coloniam ex Throniis & Calliaro urbe ab Opuntiis exstructa, testante Grentemesnil p. 572, sit nacta, in καλύβῃ i. e. civitate Αλόπῃ Alope, vires suas adepta, sed adeo vivendi genere differre a Trachiniis, ut non facile coire amicitia queant. Præferunt dein suam nationem Phtiotis, majorumque suorum heroica facinora bellica decantant sub idea *muris intrepidi fortiter pugnantis:* addunt denique pro sua apologia, sibi nihil rei esse cum Trachiniis, nec eorum emolumentis se inhiare, ut *mures non quærant cibum ranarum, sed salvum illis linquant.* Hanc *muris* Locrensis orationem excipit altera Trachiniorum, qui insignem jactantiam Locrensibus objiciunt, seque etiam posse ajunt, si velint, ostentare oppidorum in Phtiotide multitudinem, regionis amplitudinem, quæ maritima esset mediterraneaque, invitare se autem Myonenses in Phtiotidem, ut ipsi cognoscant. Quæ callida & dolosa invitatio vehiculum tradit *tergum ranæ* pro scenæ spectaculo ridendo, pro historia *navem*, qua legatus Trachiniorum in insulam Myonnesum trajecerat, qua Myonnesios exciperet in Trachiniam ducendos. Quod stratagema non animadvertentes Locrenses temere Trachinio fidem habuerunt, sed dolo ejus circumventi e nave præcipitati ingenti cum dolore & clamore perierunt. Trachiniorum hoc facinus mus *Lichopinax* i. e, Locrus Alponensis vidit, vicinisque muribus, i. e. Locris, Epicnenidiis & Opuntiis nuntiavit, qui ad arma concurrerunt, *thoraces* i. e. Tarphenses ex *fele excoriato* i. e. captivis Lechæensibus sibi junxerunt, & per fecialem Trachiniis bellum denunciarunt, qui excusare quidem crimen conabantur transferendo culpam exitii in Myonenses temerarios, postea tamen callidum consilium de Locris extinguendis captabant, excipiendos nimirum esse Locros Thermopylas penetrantes & interficiendos,

dos, haud aliter ac si omnes in lacum Maliacum præcipitarentur. Postea Jupiter, i. e. urbs Pisa in Elide, cujus dominium tunc super ceteras civitates eminebat, subrisisse magna molimina parvarum gentium & per nuntios cum Minerva i. e. Atheniensibus, quorum symbolum erat Minerva, egisse dicitur, num vellet Locris in bello esse adjumento, quæ tamen tam Locris, quam Trachiniis opem ferre negat ab utrisque sæpius provocata. Tunc theatrum belli pingitur, in quo Locri Trachiniis non tam superiores fuere, quam prorsus exitum minati illis videntur, quo commotus Jupiter, (i. e. urbs Pisa) consultum duxit accedere & ignem restinguere, missis nuntiis vicinorum populorum, qui serio hortarentur, ut desisterent ab armis, quæ tamen monita cum Locri temnerent, delegandi fuerunt καρκίνοι i. e. *Acarnanes*, qui *mures* Locros coercuerunt, ab armis avocarunt, bellique finem fecerunt.

LEONARDI ADAMI τῦ ἐν Ἀρκάσιν *PHILOCLIS ÆPEI* *Arcadicorum Volumen primum.*

Romæ, apud Franc. Andreolum, 1716, 4.

Alph. 1 pl. 8.

Vix annum vigesimum quartum egressus diligentissimus Arcas, Leonardus Adamus, hoc primum Arcadicorum suorum volumen, tanta lectione, & tot ingenii critici testimoniis locupletatum, jam absolverat, ut inter præcoces ingenio eruditos referendus videatur; & quanquam annis ante aliquot prælo paratum fuit, edi tamen citius in fatis non fuit. Ab origine vero prima Arcadiæ suæ historiam repetiit, & dicta veterum testimoniis, summa industria collatis, ac genuinæ scripturæ & sensui restitutis, critica industria confirmavit, quod quidem eo sæpius Autorem duxit, ut seriem narrationis interruperit, plusculum verborum integritate occupatus, quo Critici magis partes, quam Historici videtur explevisse. Interim si non ipsam exhibebit justæ formæ Arcadiæ historiam, illi certe, qui manum inde adhibebit operi, luculentam præbuit materiam. Primum hoc volumen quatuor absolvitur libris, quorum primus a Pelasgo, qui primus post Argivos Arcadiæ Rex fuit, narrationis filum ducit, ab hoc Pelasgia dicta est, & gens rudis, feræ magis, quam homini similem vi-

vitam agens, in ordinem redacta est, & Deos colere docta, quod hinc ad alios in universum populos transiit. Post hunc Lycaon filius imperium tenuit, a quo Arcadia Lycaonia dicta est, Cecropi σύγχρονος: de hoc narratur fabula, quod hospites mactaverit, quam excutit doctissimus Autor noster, & inde agit de numerosa prole ejus, quæ ad LXXIX numerum extenditur, unde variæ urbes, & populi suam trahunt originem, quos aliquot capitibus Autor recensuit. Ex filiis in regno successit Nyctimus natu maximus, quo regnante Deucalioneum diluvium contigisse narrant fabulæ. Filia vero Lycaonis Callisto ex Jove Arcadem peperit, qui ad se traxit, Pelasgiis ejectis, imperium, & suo nomine appellari regionem fecit, atque a Triptolemo agrum colere frumentumque serere, atque ab Adrista lanam ducere doctus, artem inter cives propagavit, & tandem inter tres filios regnum partitus est. Inter hos Azan potentia reliquis major extitit, a quo Arcadia universa Azania dici cœpit, & Clitor hujus filius & successor Clitora civitatem condidit, & suæ ætatis potentissimus, improlis e vita decessit, atq; imperium Æpyto, Elati Arcadenati filio, reliquit, qui sine liberis pariter mortuus, Aleo ex Arcadis prosapia Aphidantis filio, regnum concessit, qui cum Argonautis in Colchidem ivit, & ejus tempore Hercules clarus esse cœpit. Aleum in imperio Lycurgus sequutus est, qui Molejam festum, post Arethum interfectum instituit, Meursio ignoratum. Hunc filiis orbatum excepit imperio Echemus, Aeropi filius, Herculis comes, cujus inde Hyllum filium singulari certamine prostravit; hoc mortuo Agapenor, Ancæi & Jotis filius, Lycurgi nepos, regnum adeptus est, qui inter Helenes procos fuit, & cum Arcadibus ad Trojanum bellum profectus est. In tertium librum congesta illa sunt, quæ in Regum serie ducenda locum invenire non poterant, potissima sunt bella cum Thebanis ab Arcadibus gesta, Herculis facinora & Evandri fuga, & alia, quæ ad Ilii excidium protensa sunt. Priora quatuor prioribus III libris absoluta sunt. Hinc gesta Herculis recensentur. Evandri fugam sequentia describunt, & ultimo hujus libri capite de diversis Helenæ raptibus agitur. Quarto libro historia Regum Arcadiæ ab Agapenore, ubi desierat, repetitur, & Hippothoi gesta enarrantur, quo imperium tenente Æneas cum

An-

Bulla. Rursus Otto III jure eodem supremo usus regalia quædam in Exarchatu cum Abbatia Pomposiana permutavit, cujus Diploma ab adversariorum censura iterum defenditur. Nec dissimilia summi Dominii documenta dedere Henricus II cognomento ac re Sanctus post celebrem quoque donationem Ecclesiæ Romanæ factam, Conradus Salicus, Henricus III & IV, quo tempore obortas Sacerdotium inter & Imperium dissensiones quod & quatenus Estensis Autor indicaverit, a Romanorum querimoniis vindicat: Henricus V, a quo pacta supra dicta cum Venetis confirmata sunt A. 1111, quinque Bullis Pontificum nequidquam in contrarium oppositis, quæ dubiæ sunt, ac interpolatæ: Lotharius II, Fridericus I, Henricus VI, Otto IV, Fridericus II, ac demum Rodulphus I, cujus Diplomate Imperii jura neutiquam læsa sunt, licet sub Ludovico Bavaro turbata, vi potius quam ratione, infelici bello hinc atque inde deprælianté. A. 1297 Comaclenses Principibus Estensibus sponte dediti, ac rursus A. 1325 sub ditionem recepti, tandem a Carolo IV Anno 1354 & 1361 Investitura Imperiali subjecti sunt, quam omnes sequentes Cæsares usque ad Josephum I perpetuo confirmaverunt. Contra quas Investituras censura adversariorum eliditur, vel quod annuus census ab Estensibus non solvatur, qui nec pro aliis Feudis Imperialibus consuevit solvi, vel quod Cæsaream tantummodo protectionem erga Estenses significent, vel quod (mirum sane assertum) nullum fuerint sortitæ effectum, vel denique quod sedi Apostolicæ fuerint ignotæ. Hæc a Capite 13 usque ad 29 inclusive.

Ultimo tandem loco effugium omne adversariorum præcludit, dum Comaclum in districtu Ferrariæ probat non comprehendi. Huc se recepere hodie tanquam in arcem munitissimam ac inexpugnabilem adversarii, ac propterea aliquanto fusius id examinat, nempe a Capite 30 usque ad 43. Itaque rejecta breviter quadam supposititia Cati scriptura, exhibetur legitimus sensus Diplomatis Henrici VI, cujus verba si bene perpendantur, non modo in Ferrariæ Comitatu Comaclum non includunt, verum de Comaclo tanquam de finitima, ac limitanea quidem, sed alia ditione loquuntur; atque ita sensisse dictum Impera-

peratorem clarius elucescit ex ipsius posteriori Diplomate A. 1195 Abbatiæ Pomposianæ concesso; cui simile est aliud Friderici II A. 1220, ac ex pactis cum Venetis ab eodem Henrico confirmatis A. 1197. Capitula quoque pacis initæ inter Ferrarienses ac Ravennates A. 1200, rursusque alterius A. 1234, sejunctum a districtu Ferrariensi Comaclum evincunt. Neque audiendi sunt scriptores quidam Ferrarienses, qui Patriæ amore perperam ducti contrarium senserunt; uti & Acta Annorum 1309, 11 & 13, silentium Cortusiorum, pacta A. 1240, Bulla Johannis 22, quædam Estensium fœdera, Acta Friderici III, antiqui Estensium tituli, liber Privilegiorum Comaclensium, statutum Gabellarum Ferrariæ, Pax A. 1484, munera Ferrariensibus a Comaclo dari quotannis solita, Ferrariæ statutum in urbe Comacli usurpatum, frustra pro se a Pontificiis præcipue in secunda defensione afferuntur.

Contra Comaclum ad Ferrariensem districtum nunquam pertinuisse, præter Anastasium Bibliothecarium dicentem, Astulphum Pipino cogente dedisse Stephano II *Ravennatium urbem vel ceteras Exarchatus Civitates, addens & castrum quod cognominatur Comiacium*; constat ex autoritate plurium Pontificum ac Imperatorum, Ferrariam a Comaclo semper in suis Diplomatibus distinguentium. Præterea Comaclenses antequam Polentanis ac Estensibus se dederent, Ravennatibus subjecti fuere; nihilq; in Comaclo juris tanquam a Ferraria sejuncto se tunc temporis habuisse tacite fatetur ipse Johannes XXII in sua Bulla contra Atestinos A. 1324. Idem Pontifex dum A. 1332 Estensibus jam Comacli Dominis Ferrariæ Investituram primum concessit, neque tacite Comaclum in ea inclusit. Chronica, quam Parvam dicunt, a districtu Ferrariæ illud excludit: excludunt Estenses in fœdere cum Scaligeris & Gonzagis inito A. 1331. Imo Comaclum ipsum ut tale ac a sede Apostolica minime dependens, in scenam veluti prodiit, palamque est habitum, dum pro Estensibus, Vicariatus Ferrariæ Investitura recens donatis a Johanne XXII A. 1332, & iterum a Clemente VI A. 1344, simul cum Florentia, Mutina, ac Adria fide jussit. Quid clarius? Ita quoque distinctum est in alio fœdere A. 1357, alioque documento A. 1361.

Acta

Acta visitationis Cardinalis Anglici in adversarios retorquentur; quibus nihil prosunt aut formulæ receptorum censuum in Libris Rev. Cameræ pro amanuensium libito consignatæ, aut oratorie prolata Cælii Calcagnini dicta.

Exponitur controversia de condendo sale Comacli sub Julio II excitata, circa quam dignum notatu est, Alphonsum I Ferrariæ Ducem publice ac coram Pontificiis Ministris professum esse, se Comaclum ab Imperatoribus, non vero a sancta sede, Feudi nomine acceptam habere, nullamque ejus dicti (quod tamen tanquam maximum in Vasallo crimen læsæ Majestatis habendum fuisset) retractationem Pontifices poposcisse. Alia de hac controversia, ac de concordatis tempore sequentium Pontificum referuntur, utpote nullo modo juribus Imperialibus in Comaclum, ac Estensibus adversantia, imo ipsis aperte faventia. Posthæc exemplum Alphonsi I secuti sunt Hercules II & Alphonsus II, se Comacli Dominos ac Ferrariæ Duces distinctis titulis, Pontificiis non improbantibus, passim scribentes. Testamentum Nicolai Marchionis Estensis A. 1442, Bulla Nicolai V An. 1450, ac pleraque Estensium Acta pro Camaclensibus uti vera distinctionis utriusque districtus documenta rursus defenduntur. Quid plura? Clemens ipse VIII, qui A. 1598 Comaclum Estensibus vi eripuit, neque ut inclusum in districtu Ferrariæ censuit, neque hoc titulo usus est, imo primus edita Bulla adnexuit, uti & Bullæ celebri in Cœna Domini inseruit.

Tandem liber clauditur epilogo omnium rationum tuendis juribus Imperialibus atque Estensibus in Comaclum inservientium: ac inculcatur id quod tam sæpe hic & alibi in omnibus scripturis est repetitum: haud ab antiquorum seculorum obscura ac tenebricosa inspectione rem dependere, e quorum ruderibus vix quidquam argumentorum erui queat, quod non emarcidum, aut cariosum sit, prorsusque rei conficiendæ prudenti certoque judicio inutile: insistendum vero esse legitimæ Præscriptioni ultimorum temporum, quæ nec incerta, nec obscura, vel sola est, vel profecto expeditior via, qua ad stabilienda dominia citra fallaciarum ambages statim perveniatur. Hac præcipue permotus Leopoldus I A. 1694 in ipsa urbe simul cum ceteris juris Cæ-

sarei

farei statibus Comaclum repetiit, ac A. 1708 de facto armis feliciter cepit Josephus I, cui reliquum est ut ex parte Reverendæ Cameræ accedat ingenua evidentis juris confessio; idque maxime nunc temporis est sperandum, quo a sanctiss. Clemente XI ac Augustissimo Carolo VI votis communibus nihil aliud utrinque sincere petitur, quam ut satis justitiæ fiat.

GEORGII NITSCHII MYSTA IN PULPITO simplex, sive dissertatio Theologica de simplicitate, quam Ecclesiasticus Præsul in suggestu servare debet.

Wolffenbuttelæ, sumtibus Gottofredi Freytagii, 1716, 4.
Alph. 1 plag. 13.

PRo ea, qua abundat Maxime Reverendus Autor lectione ac doctrina, caput in Theologia insigne, de simplicitate Doctori Ecclesiæ commendanda, ita excussit, ut Lectorem tractatio isthæc, ubi nuda scilicet exulant verba, merito attentum defixumque teneat. Nexus in Ecclesiaste inter Urim & Thummim, p. 3. 4.
γνῶσιν καὶ πρᾶξιν, scientiam & conscientiam, Catechesin & ἄσκησιν, veritatem & sinceritatem, notionem & devotionem, cum manus, juxta Gregorium, sub pennis, virtus operis sub volatu contemplationis esse debeat, merito urgetur; femina a do- 4. 5.
cendi munere in pœnam quasi linguæ, male in Paradiso usurpatæ, arcetur; duriora quorundam de impiorum Ministerio loca 5.
afferuntur; contra dulcissime vanos (qui character alias Home- 11. 13.
ri sit) divitiarum item corrasores, audaculos, vel alia ratione ma- 11.
le sobrios ministros scite disseritur; pii contra beneque morati ulterius excitantur, ut fratri defuncto, Christo, spiritualiter suscitent prolem, suspiria laboribus immisceant, zelo denique mo- 14.
derato pergant, ne, quod de Balduino Urbanus Pontifex dixit, iis eveniat, qui scilicet fervens Monachus fuerit, postea vero cali- 15.
dus Abbas, tepidus porro Episcopus, & frigidus tandem Archi-Episcopus evaserit. Qvibus ita præmissis, de simplicitate disserere 16.
ex instituto sic incipit Autor, ut vocem enucleet, fundamentum indaget, quæstiones insigniores moveat, de mediis denique simplicitatis Ecclesiasticæ dispiciat. Ignorantiam, malam in se, pes- 19.

 simam

p. 23. ſimam vero in ſacerdote mire deteſtatur, dum cœcum Deo animal minime offerendum, quin Abrahamus potius Buchholzerus audiendus ſit, qui Prædicamentis Miniſtri virtutes hoc modo attemperet: ſit ſubſtantia ſimplex, non mixta, & pſe ſubjecta Enti tranſcendenti: quantitas diſcreta, qualitas literata, & morata, paſſio voluntaria, ſit ubique, ſemel & ſemper τετράγωνος, & habitu, voce totaque vita doceat. Hiſtoria de Laico Confeſſore, ſubtilem inter Arianos diſputatorem confundente, a Caveo jam
28 ſeq. tum in dubium vocata, perinde & hic redditur dubia; *ſtylus ho-*
32. *minis* Jeſaianus non tam de perſpicuitate, quam charactere intelligitur, quo voces ſequentes, *velox ſpoliator*, *feſtinus prædator*, fuerint exprimendæ. Nec ſpem ſuam fruſtrabitur Lector, ſi quæ hic de Viris eruditis quærere judicia velit. In Jeſuitas ingenioſe
32 ſeqq. dicta hic inveniet; Vaninus Martyr Diaboli, Knuzius vero egre-
60. gius illius fraterculus, Atheiſmi impuriſſimus ac nequiſſimus proſeminator audit; Scriverus inſomnis providentiæ divinæ obſervator, Spenerus Theologus nemini ſecundus ac ve-
94. 96. re ἀκριβὴς, in cujus juxta, ac Breithauptii, Franckiique homi-
240. liis non ſolum candida veritas, ſed & ubique elegans & gravis dicendi ratio fulgeat, appellitantur; Barclajus vero Quackerorum Apologeta, primus inter ſuos nugari deſiiſſe, perhibetur.
99. Myſtæ obſcuriores, nimium pungentes, & affectationi aſveti, jocantes in loco ſacro, peregrinis terminis utentes, (hymnus *In*
169. 81. 84 *dulci jubilo*, præeunte Anonymo, quoque non adeo probatur)
119. paſſim hic perſtringuntur; honoris vero tituli & amoris, quibus
142 ſeq. auditores compellet Miniſter, pro licitis habentur, niſi, ubi ma-
115. 117. jor auditorum pars obſtinate in peccatis perſeveret, ubi hos titulos exeſſe jubet. Moderatus locorum profanorum uſus non rejicitur, imo, licet illa non ſint fidei probæque vitæ medium di-
178. recte & per modum efficientiæ, pro *medio* indirecte & per mo-
183. dum præparationis ad hunc finem obtinendum habentur. Locus Prov. XXIV, 16 de lapſu maxime Rever. Autori loquitur non in
239. peccata, ſed miſeriam, Petrinus vero 2 Pet. II, 12 ſeqq. ſecus,
240. quam Lutherus vertit, non de eo, quod angeli (paſſive) judicium *portent*, ſed quod (active) *ferant*, explicatur.

CAR-

CARMEN HOMERI DE Βατραχομυομαχία, *RANArum, Murium & Cancrorum pugna, Trachiniorum, Myonensium & Acarnanum bello, illustratum ab HERMANNO* von der Hardt, *Acad. Jul. Prof. & Præpos. Mariæb.*

Helmstadii, typis Hammii, 1717, 8. Plag. 14.

QUæ Celeb. Autor superiori anno ex Mythologia Græcorum de *Pygmæorum cum gruibus pugna* vulgavit, indicavimus in Actis Supplem. T. VI Sect. IX p. 410. Eodem anno & *de Circe Homeri* nonnihil commentatus est, per quam nimirum indicari existimat urbem Phocidis *Cirrham* ex soni vicinitate, ut per *Ulyssem* Thesprotum seu *Thesprotiam* gentem; quæ, cum Cirrhensibus arma inferre intenderet, blandimentis horum ita capta, ut desisteret a proposito subjugarique se pateretur, quod sub μεταμορφώσει in *sues* significetur. Thesprotus postea injuriam hanc ulturus cum reliquis copiis Cirrham tendit, a Mercurio, seu *Orchomeniis*, apud quos Mercurius colebatur, monitus, ut stricto gladio illos petat, ni socios dolo subactos reddere velint, tradito hanc ob caussam μῶλυ, i. e. historia bellorum a μῶλος bellum, pro symbolo & monumento, ad hanc quoque pugnam subeundam, quod consilium cum Ulysses seu Thesprotus sequeretur, Cirrhenses pacem petentes fœdus ineunt honestum, quod concubitu *Circes* cum *Ulysse* indicatur. Nunc progressus est Celeb. Autor ad vetustum Homeri carmen de *murium*, *ranarum* & *cancrorum* pugna, pro mero ingenii lusu antea habitum, sed a summis Romanis Principibus dignum judicatum, quod in publicis monumentis marmoreis Romæ in Homeri honorem positis una cum Odysseæ & Iliadis voluminibus distincte sit designatum, testibus Kirchero, Cupero & Schotto. Postquam itaque Noster universam Græcorum mythologiam historias populorum, regionum, urbium, præclarasque heroum res gestas variis imaginibus describere affirmavit, idque Homerum in suis poematibus maxime intendisse ex Strabone probavit p. 11, 12, 13, 14, atque illos qui Physicas moralesque fabulas ex veterum Mythologia eruere conantur, ex Eusebio refutavit p. 15, 16; *Myonensium, Trachiniorum* & *Acarnanum* res in murium, ranarum & cancrorum militia detegit, ut *Myonenses* a Poeta μύες *mures*, *Trachinii* nominati fuerint βάτραχοι ranæ, pro familiari veteris orbis allu-

 sione

ſione, quæ ad aptam rerum ſimilitudinem ex nominum ſono vicinas elegantes gignit appellationes. *Myoniam* urbem in Locride in vicinia Phocidis delineat Pauſanias Phocic. f. 897. *Trachin* vero urbem Phtiotidis in Theſſalia Herodotus f. 450 & Strabo l. 9 f. 428. Cum ergo Locrenſes, Phocenſes & Theſſali arma ſibi frequenter inferrent, multo ſanguine fuſo, ejusmodi belli certamen in lepida *murium* & *ranarum* ſcena Homerus cecinifſe Autori noſtro videtur. Quod ut confirmet, interpretatur totum carmen. Priores, inquit, tres verſus, pro more Poetarum captant benevolentiam Muſarum, quippe carmina elegantia cantari ſolita a Muſis, *aut doctis collegiis in monte Helicone*, in Bœotia juxta lacum Copaidem. Verſ. 4, 5 argumentum carminis ſc. bellum ferale, & 6, 7 ſpecialem deſcriptionem belligerantium partium proponit, *mures*, inquit Homerus, *in ranas inſurrexerunt, illis ut fierent ſuperiores*, i. e. Myonenſes arma intulerunt Trachiniis, quod illi ab his offenſi. Comparat Myonenſium conatum cum γηγενέων ἀνδρῶν *terrigenarum gigantum* factis i.e. priſcorum Titanum, ex γαία *terra* poetis *Achaja* dicta, populorum rebus geſtis, quas Ovidius aliique fuſe deſcripſerunt. Origo belli ſub iisdem imaginibus delineatur, *murem ſc. ſitientem felis periculum evitaturum molliuſculam barbam in vicinum lacum tinxiſſe, & aqua dulci delectatum cognitum eſſe a rana & ad colloquium invitatum*, i. e. Myonenſes coloniam ducturos ſedem quæſiviſſe, metuentes ἀγέλην i. e. λεχαῖον *Lechæum* portum Corinthiorum, quorum inſidias jam olim erant experti, ad vicinum lacum ad boream migrandum eſſe judicaviſſe. Aqua μελιηδὴς vocatur alluſione facta ad locum, *Malienſem* ſc. regionem, ubi lacus Malienſis, de quo Herod. f. 450, ubi inſula, quæ Myonenſibus ceſſit pro colonia, Myonneſi nomen inde adepta. Hos ergo Myonenſes a Trachiniis vicinis cognitos eſſe ait, ſequentibusque verbis ab iis exceptos, *qui ſint, & unde venerint?* celebrato inſuper genere Trachiniorum ſub colore *ranarum ducis Φυσιγνάθε buccam inflantis, quem Peleus genuerit Hydromeduſa amore captus apud ripam Eridani*, i. e. Trachinios, (quorum nuntium ſub *Phyſignato* intelligit,) *Phylacenſes* eſſe origine, mixtis *Roduntiis*, Melienſibus ad fluvium *Pyram* habitantibus, & conjunctim coloniam in vicinam Trachin

ohin ducentibus, hinc expectare se Myonensium hospitum laudes, si quas habeant de genere suo prædicandas. Horum responsio sequitur sub idea *familiæ murinæ*, cujus Rex *Psicharpax* (ψιχία ἁρπάζων micas surripiens) filius *Troxartæ*, matre *Lichomile* (molam lingente) filia *Pernotroctæ* Regis (perna vescentis) in tugurio natus dicitur, natura sua *ranæ* plane dissimilis tam quoad cibum, quam quoad opera; pro symbolo, Myonenses gentem esse *Scarphiæ*, quæ coloniam ex Throniis & Calliaro urbe ab Opuntiis exstructa, testante Grentemesnil p. 572, sit nacta, in καλύβῃ i. e. civitate Ἀλόπῃ Alope, vires suas adepta, sed adeo vivendi genere differre a Trachiniis, ut non facile coire amicitia queant. Præferunt dein suam nationem Phtiotis, majorumque suorum heroica facinora bellica decantant sub idea *muris intrepidi fortiter pugnantis*: addunt denique pro sua apologia, sibi nihil rei esse cum Trachiniis, nec eorum emolumentis se inhiare, ut *mures non quærant cibum ranarum, sed salvum illis linquant*. Hanc *muris* Locrensis orationem excipit altera Trachiniorum, qui insignem jactantiam Locrensibus objiciunt, seque etiam posse ajunt, si velint, ostentare oppidorum in Phtiotide multitudinem, regionis amplitudinem, quæ maritima esset mediterraneaque, invitare se autem Myonenses in Phtiotidem, ut ipsi cognoscant. Quæ callida & dolosa invitatio vehiculum tradit *tergum ranæ* pro scenæ spectaculo ridendo, pro historia *navem*, qua legatus Trachiniorum in insulam Myonnesum trajecerat, qua Myonnesios exciperet in Trachiniam ducendos. Quod stratagema non animadvertentes Locrenses temere Trachinio fidem habuerunt, sed dolo ejus circumventi e nave præcipitati ingenti cum dolore & clamore perierunt. Trachiniorum hoc facinus mus *Lichopinax* i. e. Locrus Alponensis vidit, vicinisque muribus, i. e. Locris, Epicnemidiis & Opuntiis nuntiavit, qui ad arma concurrerunt, *thoraces* i. e. Tarphenses ex *fele excoriato* i. e. captivis Lechæensibus sibi junxerunt, & per fecialem Trachiniis bellum denunciarunt, qui excusare quidem crimen conabantur transferendo culpam exitii in Myonenses temerarios, postea tamen callidum consilium de Locris extinguendis captabant, excipiendos nimirum esse Locros Thermopylas penetrantes & interficiendos,

dos, haud aliter ac si omnes in lacum Maliacum præcipitarentur. Postea Jupiter, i. e. urbs Pisa in Elide, cujus dominium tunc super ceteras civitates eminebat, subrisisse magna molimina parvarum gentium & per nuntios cum Minerva i. e. Atheniensibus, quorum symbolum erat Minerva, egisse dicitur, num vellet Locris in bello esse adjumento, quæ tamen tam Locris, quam Trachiniis opem ferre negat ab utrisque sæpius provocata. Tunc theatrum belli pingitur, in quo Locri Trachiniis non tam superiores fuere, quam prorsus exitum minati illis videntur, quo commotus Jupiter, (i. e. urbs Pisa) consultum duxit accedere & ignem restinguere, missis nuntiis vicinorum populorum, qui serio hortarentur, ut desisterent ab armis, quæ tamen monita cum Locri temnerent, delegandi fuerunt *καρκῖνοι* i. e. *Acarnanes*, qui *mures* Locros coercuerunt, ab armis avocarunt, bellique finem fecerunt.

LEONARDI ADAMI τῦ ἐν Ἀρκάσιν PHILOCLIS ÆPEI Arcadicorum Volumen primum.

Romæ, apud Franc. Andreolum, 1716, 4.

Alph. 1 pl. 8.

VIx annum vigesimum quartum egressus diligentissimus Arcas, Leonardus Adamus, hoc primum Arcadicorum suorum volumen, tanta lectione, & tot ingenii critici testimoniis locupletatum, jam absolverat, ut inter præcoces ingenio eruditos referendus videatur; & quanquam annis ante aliquot prælo paratum fuit, edi tamen citius in fatis non fuit. Ab origine vero prima Arcadiæ suæ historiam repetiit, & dicta veterum testimoniis, summa industria collatis, ac genuinæ scripturæ & sensui restitutis, critica industria confirmavit, quod quidem eo sæpius Autorem duxit, ut seriem narrationis interruperit, plusculum verborum integritate occupatus, quo Critici magis partes, quam Historici videtur explevisse. Interim si non ipsam exhibebit justæ formæ Arcadiæ historiam, illi certe, qui manum inde adhibebit operi, luculentam præbuit materiam. Primum hoc volumen quatuor absolvitur libris, quorum primus a Pelasgo, qui primus post Argivos Arcadiæ Rex fuit, narrationis filum ducit, ab hoc Pelasgia dicta est, & gens rudis, feræ magis, quam homini similem vi-

vitam agens, in ordinem redacta est, & Deos colere docta, quod hinc ad alios in universum populos transiit. Post hunc Lycaon filius imperium tenuit, a quo Arcadia Lycaonia dicta est, Cecropi σύγχρονος: de hoc narratur fabula, quod hospites mactaverit, quam excutit doctissimus Autor noster, & inde agit de numerosa prole ejus, quæ ad LXXIX numerum extenditur, unde variæ urbes, & populi suam trahunt originem, quos aliquot capitibus Autor recensuit. Ex filiis in regno successit Nyctimus natu maximus, quo regnante Deucalioneum diluvium contigisse narrant fabulæ. Filia vero Lycaonis Callisto ex Jove Arcadem peperit, qui ad se traxit, Pelasgiis ejectis, imperium, & suo nomine appellari regionem fecit, atque a Triptolemo agrum colere frumentumque serere, atque ab Adrista lanam ducere doctus, artem inter cives propagavit, & tandem inter tres filios regnum partitus est. Inter hos Azan potentia reliquis major extitit, a quo Arcadia universa Azania dici cœpit, & Clitor hujus filius & successor Clitora civitatem condidit, & suæ ætatis potentissimus, improlis e vita decessit, atq; imperium Æpyto, Elati Arcadenati filio, reliquit, qui sine liberis pariter mortuus, Aleo ex Arcadis prosapia Aphidantis filio, regnum concessit, qui cum Argonautis in Colchidem ivit, & ejus tempore Hercules clarus esse cœpit. Aleum in imperio Lycurgus sequutus est, qui Molejam festum, post Arethum interfectum instituit, Meursio ignoratum. Hunc filiis orbatum excepit imperio Echemus, Aeropi filius, Herculis comes, cujus inde Hyllum filium singulari certamine prostravit; hoc mortuo Agapenor, Ancæi & Jotis filius, Lycurgi nepos, regnum adeptus est, qui inter Helenes procos fuit, & cum Arcadibus ad Trojanum bellum profectus est. In tertium librum congesta illa sunt, quæ in Regum serie ducenda locum invenire non poterant, potissima sunt bella cum Thebanis ab Arcadibus gesta, Herculis facinora & Evandri fuga, & alia, quæ ad Ilii excidium protensa sunt. Priora quatuor prioribus III libris absoluta sunt. Hinc gesta Herculis recensentur. Evandri fugam sequentia describunt, & ultimo hujus libri capite de diversis Helenæ raptibus agitur. Quarto libro historia Regum Arcadiæ ab Agapenore, ubi desierat, repetitur, & Hippothoi gesta enarrantur, quo imperium tenente Æneas cum

An-

Anchiſe venit in Arcadiam, & Anchiſes mortuus hic ſepultus eſt. Poſt Hippothoum filius Æpytus Arcadibus imperavit, & ejus ætate in Arcadiam Oreſtes ab Apolline ire juſſus eſt. Poſt Æpytum Cypſelus regnavit: quando Heraclidæ in Peloponeſum redeunt Cypſelus Eleuſiniæ Cereri feſtum inſtituit, in quo de forma mulieres χρυσοφόροι inter ſe certarent. Cypſeli filius & ſucceſſor Olæus fuit, qui Arcadiæ reliquit filium Bucolion, qui Phialum genuit, poſt ſe Regem factum, qui inde Simum filium ſucceſſorem habuit, quem Pompus filius excepit, & hunc Æginetes ex eo genitus. Hinc Polymeſtore Æginetæ filio regnum adminiſtrante, bella cum Laconibus geſſerunt Arcades & Charillum ducem captivum retulerunt. Polymeſtor filium non habuit atque ad Nepotem ex fratre Briæa Æchmin devolutum eſt imperium, qui cum Meſſeniis ſocietate inita Lacedæmoniorum potentiam atteruit. Ariſtocrates Aechmidis filius in tyrannidem convertit imperium, & propter facinora nefanda & vim illatam Dianæ Hymniæ ſacerdoti, lapidibus a ſubditis obrutus, & filio Hicetæ concedere regnum coactus eſt. Hicetam vero pariter Ariſtocrates filius ſecutus, qui a Lacedæmoniis pecunia corruptus, Meſſenios ſocios hoſtibus bis prodidit, & in pœnam ab Arcadibus lapidibus necatus eſt: atque inde Arcades Regum imperium amplius ferre noluerunt. Stetit vero per annos CMXL ex doctiſſimi Adami rationibus, a Pelasgo una ætate Cecrope majore, ad Ariſtocratem, qui Ira anno I. olymp. XXVIII capta neci datus eſt. Inter Reges Arcadiæ, præter heic in ſerie exhibitos, nominari alios ab antiquis ſcriptoribus Autor non abnegat, Verum pro ſingularium Arcadiæ civitatum ducibus magis, quam pro univerſi imperii Regibus eſſe habendos, autumat. Interim minime dubitandum eſt, in tanta obſcuritate temporum, & hiſtoricorum vel deficiente fide, vel manifeſta confuſione, multa relinqui incerta & ſuſpecta. Sicut vero hæc ſatis teſtantur de Autoris ingenio & induſtria, ita non levem in nobis excitavit ſpem, fore, ut eadem diligentia perficiat reliqua, quæ jam exorſum ſe eſſe in his profeſſus eſt, Libanii Sophiſtæ opera auctiora & emendatiora, quæ quam primum editum iri pollicetur in horum præfatione; Miſcellanea Arcadica; Argolica; & Meſſenica, quorum paſſim in his Arcadicis mentionem injicit.

✠)(o)(✠

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ
Calendis Decembris Anno MDCCXVII.

CASP. THEOD. SUMMERMANNI, JC. ET antecessoris Duisburgensis Primarii ΠΡΩΤΑ, *seu prima Pandectarum Pars, in qua non solum vera & genuina Juris Romani praxis in summo Cameræ Imperialis Judicio, ceterisque Germanicis præcipue autem Cliviensibus & Marcanis Foris ostenditur, verum etiam differentiæ Juris Romani & Cameralis, itemque patrii perspicue demonstrantur. Cum Indice rerum & verborum locupletissimo.*

Amstelod. impensis Mich. Frid. Fuhrmann. Bibliop. Osnabrug. 1717, 4.
Alph. 4 plag. 1.

BOno sidere Commentarium celeberrimi JCti, Gerardi Noodt, ad priores quatuor libros Pandectarum, proxime a nobis recensitum, statim nunc excipit V. Cl. Casp. Theod. Summermanni Commentarius ad eosdem illos similiter. Certant enim quodammodo inter se; non eadem quidem via incedentes per omnia, sed eandem tamen industriam sectantes. Uterque enim eo annisus est laudabiliter ut Jurisprudentia non sit amplius parum amœna ac tristis vel austera subtilitas, sed pulchra & elegans historia rerum civilium, cum omni cultura sapientiæ conjuncta. Statim descriptio Justitiæ Ulpiani *L. 10 pr. de Just. & jur.* ex observatione Nostri, atque si originem ejus spectes, Deam Gentilium Græcorum proponit. Hos enim Themidi tres tribuere filias, Eunomiam, Dicen, Irenen. Dicen cuncta ex justa ratione distribuere; seu, quod idem, jus suum cuique. Et quamvis Justinianus non fuerit Gentilis, retinuisse eum tamen hanc Ulpiani, JCti Gentilis, descriptionem, L. 1 T. 1. p. 8 & 65. seq.

Uuu igna-

ignarum sine dubio veræ hac in re antiquitatis. Reliqua etiam verba Ulpiani de separatis tribus præceptis, ex iisdem Græcorum tribus Horis seu filiabus Themidis provenire. Eunomiam enim per omnia se diffundere, cunctaque boni virtute conservare: quod sit honestatis. Dicen rectum constituere rebus ordinem: & hinc alterum præceptum. Irenes attributum esse pacem, concordiam atque dilectionem; inde tertium de nemine lædendo. Horas illas apud Homerum ipsum, ex eoque apud Lucianum & Pausaniam occurrere. In idem commentum concessisse Ovidium: *præsideo* (Janus) *cœli portis cum mitibus Horis*. Horatium etiam: *qui res hominum ac Deorum, qui mare & terras variisque mundum temperat Horis*. Ubi Joannes Bondius quatuor an-
p. 38. 39. ni tempora perperam intelligat. Docuerat Noster, ex conversatione cum aliis pervenisse quædam ad gentiles, quæ vulgo ex ratione intelligi postea credantur, initio tamen solis Judæis revelata sint; & hic incidit Noster in eclogam quartam Virgilii, *ultima Cumæi &c.* putatque, Poetam ea, quæ de Servatore generis humani duntaxat loquuntur, ignarum hujus rei, ad filium Pollioni natum applicare. Perhibere enim quosdam, Virgilium permittente Augusto libros Sibyllinos inspexisse, & quæ ibi Sibylla de Christo
T. 2. prædixerat, legisse. Vera ratio, quare Codici Justinianeo eorum Impp. constitutiones, qui ante edictum perpetuum, vel ante Hadrianum regnarunt, insertæ non sint, hæc Nostro esse videtur,
74. quod a Salvio Juliano jam tum insertæ fuerint Edicto eidem, atq; hinc capita quædam illarum adhuc in Pandectis deprehendi. Vulgo *Ochridam* urbem, patriam Justiniani appellari, & collo-
75. cari in ea Pannoniæ parte, quæ hodie Bulgaria. Cl. Mascampium vero in diss. *de patria Imp.* ostendere, urbem illam caput fuisse Daciæ mediterraneæ. Favere huic opinioni vel solam Novellam XI. Cujus hæc summa: sub Justinianæ istius primæ antistite non modo Daciam mediterraneam, sed & Ripensem fore &
76. provincias alias. Porro ad historiam Justiniani pertinere rebatur Noster etiam duo illa acerbissima testimonia, Evagrii, *Hist. Eccl. L. 5 c. 1* & Procopii, *in fine anecdot.* Confutasse quidem alios, & potissimum Eichelium historiam illam arcanam; sed contemnenda non esse, quæ hic Ill. Thomasius in *nævis Jurispr.*

præf.

præf. §. 3 monuerit. In doctrina de statu hominum dividuntur fœminæ in virgines & non virgines. Apud Hebræos colligere T. 5. p. 137 seq.
gentis illius scriptores ex *Deut.* XXII, 13 *seqq.* in usu fuisse, ut paranymphi linteum ex primo concubitu cruore aspersum, asservarent. Et hos amicos sponsi, postquam neo-conjuges in thalamum introducti, foris interim stetisse ceu observatores ac testes, deinde intrasse, vestemque sublatam nominasse pannum sudarium. Quod si ita est, facile, inquit, crediderim, sponsum voce quadam hilari repertum a se virginitatis signum significasse paranymphis: & ad hunc morem respexisse verisimiliter Joannem Baptistam Joh. III, 29, *qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat & audit, cum gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Apud Alexandrinos ejusmodi lintea (φυλακεῖα) custodita fuisse a Pontificibus, si Isidoro Philosopho apud Photium credamus. Grotium ea dicta velle τὰ ἐκμαγεῖα τῶν γυναικείων μολυσμῶν. Sed illud nequeo capere, pergit, quomodo ex oculis fœmina- 138.
rum certum incorrupti status criterium desumi valeat, de quo Æschyli versus a Salmasio in notis ad Solinum restituti ita incipiunt:

Ritu puellis nuptiali expertibus,
Immotus oculus in terram defigitur.

A statu libertatis excluditur, etiam ipso Jure Romano, major, 145.
qui ad pretium participandum, gnarus conditionis suæ, ignoranti emtori libertatem dolose vendidit, & partem pretii, ipsius decipiendi gratia, vere accepit. Non licebat enim in ea Republica civi per privatam conventionem libertatem vendere: & hinc, si passus quis esset venum se dari, vel in servitutem quaqua ratione deduci, nihil ei oberat, quo minus posset iterum libertatem proclamare; nisi participasset pretium, & illius gratia consensum servituti dedisse probaretur. *L. 7 pr. D. L. 5 C. de lib. causa.* Similiter excluditur libertus a statu suo, qui ob ingratitudinem patrono in servitutem iterum per sententiam judicis traditur. Si autem mulier libera se servo alieno junxerit, beneficio Justiniani nec libertatem amittit, nec substantiam; sicut ante ipsum: putabat enim hoc temporibus suis indignum. *L. un. C. de SC. Claud. toll.* Sed & servitutem pœnæ is plane abrogavit non obstante atroci-

trocitate sententiæ *Nov. 22 c. 8.* Auth. *sed hodie. C. de donat. int. vir. & ux.* Ibi: *neque enim mutamus formam liberam in servilem statum,* aut *in servilem conditionem ex pœna qualitate deducimus. L. 24 C. d. t.*
p. 148. seqq. Hodie servitutem inter Germanos non esse abrogatam, sed revera obtinere: & fieri servos per privatam conventionem, vulgoque dici homines proprios. Differre eos tamen a servis Romanorum multis modis, v. g. competere illis jura connubiorum, contractuum & testamentorum, quæ in Rep. Romana denegabantur: sed & hac in re statuta & consuetudines loco-
153. rum iterum discrepare inter se, ex quibus cognoscendum sit, utrum habeant tantummodo facultatem disponendi inter vivos, an etiam per ultimas voluntates? certe & hominem proprium &
156. servum, manumissione demum libertatem accipere. In Flandria obtinere singularem servitutis speciem, quæ appelletur jus *optimi Catalli.* A civibus Romanorum distinguuntur peregrini, Imperio Romano subjecti quidem, sed jus civitatis non habentes;
163. nisi id impetretur a Principe. Omnes autem, qui in orbe Romano sunt, per Antonium Caracallam effectos cives Romanos, testante Dione in excerptis Valesianis, libro 77; cui magis fidendum sit quam Nov. *78. c. fin.* Effectos autem etiam libertinos; specie quidem honoris, revera ut fiscum augerent, alias enim illi immunes fuissent ab his vectigalibus, quorum causa tamen civitas dabatur. Verba *§ fin. J. de libertin.* ex Caji institutionibus sumpta esse, longe autem aliam faciem accepisse per Antoninum Caracallam. Quando itaque in legibus Romanis talia Justiniano adscribuntur, quæ diu ante obtinuerunt, & constituta sunt, ea cum grano salis debere intelligi. Satis ad hederam.

CONTINUATIO EXCERPTORUM E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI JC. de Hieronymi Epistola LXXXV ad Evagrium.

Aliud argumentum contra Falcidium: *qui provehitur, de minori ad majus provehitur. Aut igitur ex presbytero ordinetur Diaconus, ut presbyter minor Diacono comprobetur, in quem crescit ex parvo: aut si ex Diacono ordinatur presbyter, noverit, se laicis majorem, sacerdotibus esse minorem.* Ita editur hactenus. Sed

Sed cum Stephano Baluzio retinebimus, quod est in originali: *noverit, se lucris minorem, sacerdotio esse majorem.* Notis *ad Ant. August. p. 763.* Etiam hæc Hilarius noster tetigit: *Sic autem diaconos defendit Falcidius, quasi ex presbyteris diaconi, & non ex diaconis presbyteri ordinentur.* Explicit Gratianus. Nobis autem addenda etiam sunt postrema verba epistolæ: *Et ut sciamus, traditiones Apostolicas sumptas esse de V.T.* concludo, quod *Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerunt, hoc sibi Episcopi & Presbyteri & Diaconi vendicent in ecclesia.* Hæserunt hic Blondellus & Salmasius. Utique enim Hierarchia Mosaica nullum amplius exemplum habet. Et a typica ratione illius recte quidem concludo ad Messiam, non autem antitypum quæras cum Dodvvello in œconomia ecclesiæ N. T. Merus est flos comparationis, in uno vel altero capite, non per omnia. Cessat in presbyteris jus familiæ, neque in filiis Aaronis omnia nostrorum presbyterorum axiomata deprehenduntur. Alibi Noster, *noverint Episcopi, se in commune debere Ecclesiam regere, imitantes Moysen, qui cum haberet solus præesse populo, LXX elegit, cum quibus populum judicaret.* Ad Titum. Hic neuter obhæsit: nec Hierarchiam N. T. quæsivit in locutione quodam modo populari. Lucas tamen Holstenius, in Apologia pro Arcudio *Diss. 1 de ministro confirmationis apud Græcos, ad c. 1 p. 10 & c. 3 p. 23. Romæ 1666*, in adversario suo ne hoc quidem ferre potuit, eum a Philippo diacono absolute argumentari ad LXX discipulos N. T. vel etiam presbyteris eos æquiparare. Nam LXX illos ipsius Christi electione XII Apostolis ad prædicandum Evangelium fuisse succenturiatos, neque adeo ab Apostolis iterum degradandos. Fuisse illos LXX revera Apostolorum collegas, licet gradu inferiores; non ergo meros presbyteros; neque tamen æquales ceteris discipulis Apostolorum, ita ut in presbyterorum ordinem redigi deinceps possent. Neque Philippum, qui Samaritanos baptizaverat, ex LXX istorum numero fuisse. Simpliciter Noster *in epistola ad Nepotianum*: „illud etiam dico, quod Episcopi sacerdotes" se esse noverint, non dominos: honorent clericos, quasi clericos, ut & ipsis a clericis, quasi Episcopis, honor deferatur. Quod" Aaron & filii ejus, hoc episcopum & presbyterum esse nove-"

 rimus

rimus. Unus dominus, unum templum, unum sit etiam mi-" nisterium. Ecce plane aliud tertium comparandi. Pessimæ" consuetudinis est in quibusdam ecclesiis, tacere presbyteros, &" præsentibus Episcopis non loqui e suggestu: quasi aut invideant," aut non dignentur audire. Et ad c. 3 Esa. *inter senes & principes hoc fuisse reor in veteri populo, quod nunc est inter presbyteros & Episcopos*, si cetera sint paria. Ad priorem locum vid. Math. Larroquan. *Adversar. Sacr. L. 2 c. 21 p. 313 seq.* Nec apparet hic ἀσύςατον aliquid, quod solvi nequeat, ceu putabat Hammondus, *contra Blondellum p. 124.* Major paulo dubitandi ansa nasci poterat ex verbis Hieronymi, *in Comment. ad Titum*: antequam di-„ceretur in populis, *ego sum Pauli*, communi presbyterorum „consilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquis-„que eos, quos baptizarat, suos putabat esse, non Christi, in toto „orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superpone-„retur ceteris, ad quem omnis ecclesiæ cura pertineret & schi-„smatum semina tollerentur. Nihil hæc ad Ecclesiam Alexandrinam. Dicunt ergo hic adversarii: atqui nullum jam Concilium œcumenicum ad id congregatum fuerat. Ergo ab ipsis Apostolis, cum fidem toto orbe promulgarent, hæc forma regendi ecclesiam, statim constituta est. Sed credo nihil hic sequi. Cum dicebatur in civitate aliqua, *ego sum Pauli*, nondum id dicebatur *in populis*. Semina illa extirpabantur subito, neque vivente & vidente Apostolo fortasse repullularunt. Si cum ipsa illico promulgatione fidei introducta subito esset ista reginimis forma, ne potuisset quidem quisquam dicere, *ego sum Pauli, ego Apollo*. Pugnasset enim cum introducta ista forma, abire ab eo, cui eras jam adstrictus. Sed cum, adulta jam quodammodo ecclesia, nec tamen ad regulas recentiores adhuc alligata, libertas illa cœpisset de novo semina spargere schismatum, vigilavit iterum divina pronœa, monstravitque modum gubernationis optimæ, & quid jam lateat in vocabulis pridem adhibitis. Quid est ergo, *in populis?* idem quod sequitur, *in toto orbe*. Incrementa Ecclesiæ tractum temporum postulabant idoneum, ut eo modo liceret loqui. Nec poterat Hieronymus provocare *ad Veteres*, si nunquam fuere Veteres, qui recentiorem gubernandi modum adhuc

huc non viderant. Sic igitur divino consilio in toto deinceps orbe potuit esse decretum, quod nullo congressu vel conventu ecclesiarum conclusum, sed communi consensu successive receptum. Divinæ viæ moram non semper patiuntur. Exemplum solius Ecclesiæ Alexandrinæ per Ægyptum coruscabat & per plurimas orbis partes usq; ad tertium seculum, poteratq; multorum mature oculos in se convertere. Sed de illa hic non loquimur. Etiam de Scotis suis circa an. DCCCXL. refert Spelmannus, *Concil. Angl. f. 342, nondum in Diœceses divisam tunc fuisse Ecclesiam, sed quemvis Episcoporum, quocunq; fuisset loco, sine discrimine, munera pontificia obiisse.* Ceterum Abrah. Ecchellensem afflixere alia adhuc Hieronymi verba, *contra Lucifer.* "Si quæris, quare in Ecclesia baptizatus non accipiat Spiritum S. nisi per manus Episcopi? Disce, hanc observationem ex ea autoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus S. ad Apostolos descendit. Loquitur de prima occasione ritus. Sic autem ille ait: si solam Hieronymus ordinationem excipit, qua veritate affirmavit, Alexandrinos presbyteros potuisse etiam chrismationem conferre. Atqui nihil de hac apud Nostrum ceu Sacramento putativo. Inverto etiam argumentum. Ademtio solius ordinationis firmat regulam in non ademptis. Deinde totum illud caput Hieronymi legendum est. Incipit, *non quidem abnuo, hanc esse ecclesiarum consuetudinem.* Et repugnat, observationi illi mere rituali prætendi effusionem Spiritus Sancti, in Apostolos semel factam. *Nam factitatum est illud*, ut Episcopus baptizatis a presbytero, postea manum imponeret, *multis in locis, ad honorem potius sacerdotii quam ad legis necessitatem. Alioquin lugendi sunt, qui ante dormierunt, quam ab Episcopis inviserentur.* Si sine chrismate & Episcopi jussione, neque presbyter neque diaconus habuisset jus baptizandi, certe hæc potestas Episcopi nimium fuisset *exors*, ac nimium *eminens*. Neque tamen omnino legit hic Grotius in verbis Hieronymi, *eminens*, sed, *exors quædam & ab omnibus detur potestas*. In margine adscripsit præterea, *Danilsonus ipse legit, HOMINIBUS. de Imper. Summ. potest. circa Sacra c. XI p. 353.* Volebat Grotius opinor discerni jus eminens supremæ potestatis a potestate clericali nondum ita eminente. Jam & Hieronymus ibidem, *si*

bapti-

baptizati sunt vero & legitimo ecclesia baptismate, & Spiritum S. ita consecuti sunt, & tu Apostolorum sequere autoritatem, & baptiza eos, & poteris invocare Sp. Sanctum. Replicabat Luciferianus: *baptizatis manus postea imponuntur, & ita invocatur Sp. Sanctus.* Respondet Noster: *Sed nos asserimus, Sp. Sanctum in ipso baptismate vero tribui; non ergo ad Episcopi tantum imprecationem defluit.* Pridem Ignatius, *epist. ad Smyrnens. jussit, plebem sequi presbyterum, sicut Apostolos:* non ergo adimere illi voluit jus dandi Baptisismum, *sed plebi, quam alloquitur.* Mereturque hic legi tota illa Dissertatio I & II Lucæ Holstenii, certe κατ' ἄνθρωπον. De Græca Ecclesia ait, omisisse eam impositionem manuum, dum virtutum & linguarum donum desiit, usum autem & administrationem confirmationis per chrisma permisisse Episcopis promiscue & sacerdotibus: quod obsignatio illa, quam baptismo semper adjungunt, episcopalem dignitatem haud quaquam requirere absolute videatur: ante schisma, & post schisma obtinuisse constantem hunc usum orientalis ecclesiæ, quem nulla lege ecclesiastica vetitum affirment. *Scio*, inquit *ad C. IV p. 31 in libro quæstionum Hilarii* V. & N. T. *inter Augustini opera delitescente, pro* consignat, *legi* consecrat. Ibi: *nam in Alexandria & per totam Ægyptum, si desit Episcopus,* consecrat *presbyter. Sed si utrumque locum* (qu. 101 & in Epist. ad Ephes.) *inspexisset adversarius, contulissetque cum judicio, facile perspexisset, hunc locum ex altero emendandum; quod Arcudius, Sirmondus aliique fecere, non illum ex hoc itidem corrumpendum.* „Tota enim illa disputatio Hilarii vana erit & inanis, nisi presbyteris functio aliqua episcopalis tribuatur. Expositio autem „ista consecrationis, ex recentiori usu loquendi petita, plane aliena est ab eo loco imo manifeste absurda. Quod enim alibi „non nisi jubente Episcopo licebat presbyteris, id Alexandrini „quasi ordinario jure sibi licitum exercebant. Tum vero subjicit Holstenius p. 33 verba ipsius Hieronymi ex epistola nostra, additque, *non omnes ecclesias istorum temporum ex usu & consuetudine Romana metiri decet; ubi multo minus honoris & auctoritatis relictum fuit presbyteris, quam in aliis provinciis.* Gemina reor sunt hæc iis, quæ supra adduximus. *Verba Dionysii Areo-*

Areopagita, inquit p. 34, *de functionibus reservatis Episcopo ἐνιαίως h. e. uni & soli, exclusis ceteris omnibus, valde sunt clara Hier. Eccl. c. V f. 123.* Obiter hoc pluribus tangendum nobis est. Nam reliqua loca Dionysii fortassis non inspexit Holstenius: aut tota ista Dissertatio affecta magis quam perfecta a moribundo commendata est Editori. Sermo ibi est de ἁγιαστεία sacerdotis vel presbyteri, de confectione τοῦ Θείου μύρου, & de consecratione altaris. Dicit: functiones has tres ἐνιαίως *singulari munere* spectare ad Episcopum. Primus interpres Latinus scriptoris istius, Joannes Erigena, Scotus, omissus videtur in Editione Parisiensi MDCXV. Græcus autem Scholiastes, Maximus, floruit seculo septimo, Joannes nono. Maximus ἐνιαίως, exponit, μονομερῶς. Sed non perpetuo & ubique hoc vocabulo usus eo sensu est scriptor iste. Nam *C. 3 Eccles. Hierarch. f. 86* de nomine communionis & synaxeos ait, ἐγκρίτως καὶ ἐνιαίως attribui sacramento Cœnæ, non ergo uni & soli, sed peculiariter & specialiter. Similiter conjungit duo ista *c. 5. f. 123.* Sic *f. 90* de primo illo Sacramento, τὰς νοερὰς ἡμῶν ὄψεις ἑνιαίου Φοςὸς ἀποπλήρωσον, *obscuros mentis nostræ oculos singulari luce imple. C. 6 f. 134* ἐνιαίαν ζωὴν tribuit monachis, & *f. 137* ipsos monachos appellat ἐνιαίους, *singulares.* Denique *c. 5 f. 131* ἔκκριτον usurpat pro ἐνιαίῳ plane. Judicandum est de mente scriptoris secundum eam ætatem, de qua loquitur. Certum est autem hactenus, ante putativum hunc Dionysium neminem æque diserte scripsisse de Theologia mystica. Stante igitur hoc, promptum etiam est, eum non scripsisse ista seculo quarto, sed quinto, aut initio sexti. Accessit enim sexto seculo Collatio Hypatiana cum Severianis, ubi primum omnium solenniter allegata sunt ab Hæreticis scripta hæc mystica, quæ antea latuerant; sed ita, ut ipsis statim contradiceretur a Catholicis. Nulla potest afferri stringens ratio, Apollinarium, vel patrem vel filium illorum autorem esse. Uterque vixit seculo quarto & neuter fuit mysticus. Neque eo tempore Theologia Platonica tantas jam radices jecerat in Ecclesia, sed tecte adhuc serpebat, quod Holstenius ipse fusius exequitur in Dissertat. *de vita & scriptis Porphyrii, c. 6 p. 26.* Ergo anonymus ille vel pseudonymus omnino non loquitur de prima ætate

Ecclesiæ Apostolicæ: sed supergressus est seculum Hieronymi; neque adeo cum illo pugnat in eo capite quod est in manu. Neque etiam describit mores ac ritus seculi quarti, (quod serio negare haud potuit Jo. Pearsonius) sed nescio quid non vel miscet vel fingit; quorum singula aliis expendenda sunt. Hactenus de ecclesia Græca, jam ecce, quid de Latina sua & occidentali sentiat Holstenius. *Idem, inquit, illius sensus, nec usus dispar. Nam Gallicanas & Hispanienses ecclesias unctionem sive obsignationem frontis presbyteris quoque cum baptismo peragendam permisisse, certissimum est; ita ut Episcopis sola manus impositio sine chrismatione reservaretur.* Romanam tamen Ecclesiam ejusque diœcesin excipit, quæ peculiari consuetudine, præter manuum impositionem, etiam frontis unctionem solis adhuc Episcopis seculo quinto ac deinceps vindicarit: relicta presbyteris chrismatione verticis; ne ipsis omnis plane unctio baptismalis ademta videretur. De pectore hic loquitur Dallæus. Et hunc confirmandi modum sexto deinde & septimo seculo, Pontificum Romanorum instantia, sensim omnes per Occidentem ecclesias recepisse, ita ut veteris usus non solum vestigia, sed etiam ipsa memoria oblivione evanuerit. Ad hanc rem non parum profuisse natas circa septingentesimum Christi annum, i. e. sub initium seculi septimi, supposititias veterum aliquot Pontificum literas, quæ antiquitatis specie & splendido magnorum Pontificum nomine rudi & inficeto seculo fucum fecerint. Hic nondum loquitur Holstenius de collatione Isidori Mercatoris. Nam hanc confictam ait *ad c. 4 p. 44* sub finem demum seculi septimi, & per eam consuetudines nuper receptas, fuco antiquitatis tanto magis fuisse incrustatas. Scio, Dodwellum Collationem Isidori referre ad annum 785, quo cusa sit. Sed committamus eos. Satis de loco Hieronymi. Nunc alium similem nobis ex Tertulliano, de *Baptismo*, opponit Ecchellensis: *Dandi jus baptismi habet summus Sacerdos, qui est Episcopus. Dehinc presbyteri, & Diaconi, non tamen sine Episcopi autoritate; propter ecclesiæ honorem.* Atqui idem rotunde alibi scripserat, *Sacerdos offert & tingit. de castitat. c. 7.* Videturque Hieronymus verbis Tertulliani plane inductus fuisse, ac descripsisse illa; nisi tamen ab alie-

na manu id utrobique factum. Credo autem, distinctione verborum rem fieri posse clariorem. *Habet summus sacerdos, qui est Episcopus, dehinc habent presbyteri, & Diaconi, non tamen* (repeto, *Diaconi*) *sine Episcopi autoritate; propter ecclesia honorem.* Distinguuntur presbyteri a Diaconis: quod non repugnat moribus illorum temporum, Tertulliani & Hieronymi. *Facile est,* ait Grotius, *infinitos Patrum locos producere, qui presbyteris omnibus tribuunt jus pascendi gregem, baptizandi, & corpus Dominicum exhibendi, atque eatenus omnes presbyteros Episcopis adaequant, & Apostolorum vocant successores.* Servit nobis iterum confessio ista, saltem κατ' ἄνθρωπον: tum vero ideo etiam, quod paulo post adducuntur a Grotio ipsa verba ex epistolae nostrae principio: *Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, ut Diaconos presbyteris anteferret.* Ecce idem discrimen. *de Jur. Summ. potest. circa Sacra C. XI p. 365, 366.* Mox apud eundem locus Tertulliani, *ex Apolog.* de jure clavium presbyteris competente: *praesident probati quinque Seniores, honorem istum non pretio sed testimonio adepti.* Jus dandi baptismum a jure clavium Tertullianum voluisse avellere, nemo dixerit. Conjunctim ibidem Firmilianus Episcopus Caesariensis Cappadocum seculi tertii, Origenis discipulus, eique perquam familiaris in Epistola, quae inter Cyprianicas extat LXXV, sed ab Asiatico homine Graece scripta erat, *praesident in ecclesia majores natu* (πρεσβύτεροι) *qui & baptizandi, & manum imponendi & ordinandi possident potestatem.* p. 369. Recte omittitur chrisma, tunc quidem in numero sacramentorum incognitum. Conf. Dallaeum *de cult. relig. Latin. L. 2 c. 25, 29, 36. De Confirm. L. 2 c. 22 p. 253.* Nunc videamus, quid Hieronymo Joannes Pearsonus imputet. Incipit a verbis epistolae pene ultimis: *Ut sciamus, traditiones Apostolicas &c.* Quomodo, inquit, haec traditio Apostolica esse potuit, quomodo ex V. T. desumpta, si non Apostolorum aevo Episcopi superiores presbyteris extiterunt, quemadmodum Aaron filiis utique superior fuit? *Vindic. Ignat. part. 2 C. XIII p. 176.* Dic, etiam illa de V. T. dici desumpta, quae post mortem Apostolorum demum effloruerunt. Sed modus ille desumendi multum differt. Vidimus supra, florem etiam comparationis desumi ex

V. T. Alia ratio est eorum, quæ originem & fontem, ac propagationem inde accipiunt. Pergit: Atqui diserte Hieronymus scripsit ad Mathæi c. 23: *Apostoli ipsi, per singulas provincias presbyteros & Episcopos ordinabant.* Ergo seris saltem Apostolorum temporibus vel paulo ante illorum obitum, certe ante mortem S. Joannis, in toto orbe unus superponebatur ceteris Episcopus proprie. Iterum dic: Apostolos, quum ordinarent per singulas provincias, noluisse omnino formam Hierarchiæ Judaicæ introducere. An paulo ante obitum illorum in toto orbe decretum tale innotuerit, non definit Hieronymus. Instat alter: exemplum luculentissimum esse in Ecclesia Alexandrina, nostro allegatum. Imo dispar plane. Opponit enim Noster Episcopos illos, improprie tales, Episcopis sui seculi valde diversis. Nec vero perpetuam communionem nominum nos affectamus, fastuosam tantum & plane irregularem Hierocratiam rejicimus, qualem post tot alios descripsit Petrus Josephus Cantelius, *Histor. Urb. Metrop.* Adhuc Pearsonus: utique duos tunc Philippis fuisse, i. e. extitisse Episcopos, quum Paulus ad ipsos scriberet, proprie dictos. Ideo enim temperamentum quærere ipsum Hieronymum per verba, *ac ne quis contentiose contendat, in una ecclesia plures Episcopos fuisse.* Cognovisse Paulum, eos tunc Philippis adesse, licet aliarum civitatum essent Episcopi. Dic: Hieronymum ergo ludere in verbis, quod valde absit. Serio scripsit, in una civitate & ecclesia plures, *ut nunc nuncupantur*, Episcopos esse, i. e. ordinari, non posse. Si hæc mihi quis eo sensu objiciat, sufficit sane, in prima ætate tales nondum extitisse. Si plures ex variis civitatibus Philippis convenissent, etiam illi non fuissent proprie tales. Cur non fingimus, etiam plures simul Diaconos peregrinos ibi concurrisse? Et quare omittimus presbyteros? qui tunc iidem erant cum Episcopis etiam peregrinis. Provocat ad Epiphanium, Apostolos in quibusdam civitatibus ordinasse Episcopos cum suis diaconis, nullis omnino presbyteris ibidem constitutis. Mens Epiphanii, *Hæres. LXXV*, cum haud magna multitudo erat, & reperiri nulli potuerunt, qui Presbyteri crearentur, *καὶ ἠρκέσθησαν ἐπὶ τῷ κατὰ τόπον μόνῳ ἐπισκόπῳ, contenti erant uno presbytero singulis locis, qui vocabatur etiam*

Epi-

Episcopus. Loquitur enim de recenti adhuc ecclesia, *νέυ ὄντος τῦ κηρύγματος.* Si aliæ Ecclesiæ, præter Alexandrinam, duos habuere Episcopos, quod ait *Hæres. LXIIX*, iterum intelliguntur presbyteri pro illa ætate. Atqui, inquit, Apostolus nunquam scripsit ad alicujus ecclesiæ presbyteros; quod a Veteribus annotatum est. Nota, semel etiam tantum scripsisse ad Episcopos ecclesiæ. Atque illo tempore nomen Episcopi non ideo fuit per omnia ταυτὸ, etsi nondum esset evolutum. Argute Pearsonus, forte scripsit Apostolus conjunctim cum Episcopis & diaconis, non ad illos. Scripsisset ergo, Παῦλος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐπίσκοποι. quomodo Polycarpus ad eosdem Philippenses, Πολύκαρπος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι. Et Arsenius Episcopus ad Athanasium ἅμα πρεσβυτέροις, *cum presbyteris & diaconis.* Pluribus disputat Phil. Jac. Hartmann. *de rebus gestis Christ. sub Apost. c. 8 p. 157 seqq.* contra Pearsonum. Certum est, Hieronymum legisse Chrysostomum. Ac legit eum in hac ipsa caussa etiam. Sic enim is, *Homil. 1 ad Philipp. Quid hoc rei est? an unius civitatis plures erant Episcopi?* ὀυδαμῶς ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. Τότε γὰρ τέως ἐκοινώνουν τοῖς ὀνόμασι. λοιπὸν δὲ τὸ ἰδιάζον ἑκάστῳ ἀπονένεμηται ὄνομα, *postea proprium cuique distributum est nomen.* λοιπὸν opponit τῷ παλαιῷ. Vides, utrumque uno ore loqui. Ab eodem petitum est caput alterum de excepta ordinatione. ὀυ πολὺ τὸ μέσον αὐτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων -- τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ ὑπερβεβήκασι, καὶ τοῦτο μόνον δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους. *Homil. XI ad 1 Timoth. 3.* Pearsonus *p. 173* vertit pro sua hypothesi, *sola potestate ordinandi excellunt Episcopi, & hac una re videntur presbyteris superiores esse.* Profanis Scriptoribus in utramque partem accipitur πλεονεκτεῖν, non Apostolo. Hic semper vitium connotat: sed & ὑπερβαίνειν, quo semel usus. Chrysostomus ergo, si interrogaretur, mallet utique cum Scriptore sacro intelligi. Ergo nec Petavio favendum est; eodem enim recidit ipsius translatio. Contra omnes D. Hulsemannus Nostras d. l. §. XXVI. *opponere Chrysostomum hoc loco jus divinum & consuetudinem suæ ætatis, patet ex oppositione characterum grammaticorum temporis.* Per verba præsentis temporis, ait, ὀυ πολὺ τὸ μέσον, ταῦτα καὶ περὶ πρεσβυτέρων ἁρμόττει,

Character Episcopi etiam in presbyterum apte quadrat. „Quid „autem succedente ætate sibi præripere & lucrifacere visi sint „Episcopi præ presbyteris, hoc effert per verba præteriti tempo„ris. Non dicit, constitutos esse Episcopos super presbyteros di„gnitate imponendi manus ordinandis ad sacerdotium, aut tri„butam illis a Christo fuisse hanc præeminentiam, sed de facto „proprio Sacerdotum ait: sola impositione manuum ascende„runt super presbyteros: & hoc unum videntur sibi lucrifecisse. Ergo tota prælatio terminat se hactenus in meram usurpationem facti. Scripsit sane Chrysostomus Homil. XIII in 1 Tim. 4. *neque enim profecto presbyteri Episcopum ordinarent.* Sed rursus intuitu suæ ætatis. Quando autem de prima ætate & ordinatione Pauli & Barnabæ loquitur, *vide*, inquit, *a quibus ordinantur: a Lucio Cyrenæo & Manae, imo a Spiritu. Quanto enim personæ humiliores erant, tanto purior DEI apparuit gratia. Homil. 27 ad Acta.* Sudes in oculis est adversariis, loqui eum intuitu suæ ætatis. Sed ecce iterum ordinationem Mathiæ. *Considera, Petrum agere omnia μετὰ κοινῆς γνώμης, ὐδὲν αὐθεντικῶς, ὐδὲ ἀρχικῶς.* Et tamen fatetur, eum fuisse τῦ χόρȣ πρῶτον. Statim, τοιαύτας βȣ́λομαι τὰς ἐκκλησίας εἶναι καὶ νῦν. *Homil. III in c. 1 Act.* Ecce dignitas ecclesiæ, & status angelicus. Porro, *sententiam ipse protulit Petrus, sed hanc quoque declarans suam non esse, sed a supernis profectam, juxta prophetiam, ὥςε ἐξηγητὴς γέγονεν, ȣ̓ διδάσκαλος, recitator fuit non præceptor.* De Christo dicit, *LXX quos selegerat, aut alii quoque probiores, qualis est hic Joseph, Mathias, mulieres, quæ a Galilæa secutæ fuerant illum, simul & ubique adfuerant.* Αὕτη πρόνοια διδασκάλȣ, Christi, qui πρῶτον ȣ̓τον διδάσκαλον κατέςησεν. Supremus Magister ipse primum tunc magistrum ecclesiæ dedit. Jam & de Petro incipit. Non dixit ille, nos XI ad docendum jam sufficimus. Usque aberat ab omni inanis gloriæ studio, & ad unum tantum spectabat, ad Magistrum inquam suum. Post pauca iterum ad suam ætatem respicit Noster. ἀλλ' ȣ̓χὶ νῦν ȣ̓́τω γίνεται, ἀλλ' ἅπαν τȣ̓ναντίον, *nunc non eodem modo fit sed prorsus aliter.* Pridem fassus est Erasmus, etiam Chrysostomum fœde truncatum esse. Et quæ sequuntur, hoc comprobant. καὶ τοι ȣ̓δὲ ἰσότυπον ἀπάσιν εἶχε τὴν κατάςασιν.

στασιν. Illud οὐδὲ omisit Latinus, omittunt etiam codices Savili-
ani, ac legunt præterea, καί τοι γε ἰσότιμον ἅπασιν εἶχε τὴν κατά-
στασιν. Quamcunque lectionem sequamur, adhuc tamen ob-
scurior est ubique sensus. Regreditur Chrysostomus ad verba
textus priora; *ecce centum & viginti erant, & unum duntaxat po-
stulat a tota multitudine.* De Petro intellexit Erasmus; *id enim
ostendere sequentia, merito primus omnium autoritatem usurpat
in negotio, ut qui omnes habeat in manu. Ad hunc enim dixit
Christus,* & tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Per-
peram. CXX non sequebantur Petrum sed Christum. Is unum
postulat a tota multitudine. *Sicut enim ir præsens elegerat, ita
& absens elegit.* De Petro autem, *non hæc,* inquit ille, *accidant
meo consilio, meaque voluntate, sed illius, qui hæc prædixit; ne vi-
deretur ipse rem arduam conari, sed talem, cui Christus testem ad-
hibuerit prophetam.* Non & quæ sequuntur εἰκότως πρῶτος τοῦ
πράγματος αὐθεντεῖ. ἅτε γὰρ αὐτὸς πάντας ἐγχειρισθείς. For-
te, τάγματος, nam ministerii totius, & ordinis evangelici fun-
dator authenticus est Christus. Similiter τάγμα, de ordine pres-
byterorum, *Homil. XI ad 1 Tim. 3.* Neque etiam Petrus reliquos
habuit in manu. Nullibi tribuitur Petro αὐθεντία, neque ipse sibi
ipsi; apud Chrysostomum, οὐδὲν αὐθεντικῶς. *Non licet nobis quid-
quam ex autoritate præcipere* ἀπ' ἐξουσίας (αὐθεντίας multo mi-
nus) ἐπιτάξαι. Nunc autem non aliter quam profanos magi-
stratus & hanc affectamus dignitatem. *Perierunt omnia, corru-
ptaque sunt.* Habes iterum imaginem illorum temporum. Di-
stinguendæ ergo, ἀρχή, αὐθεντία, ἐξουσία, προστασία. *Hom. XI.
Iterum Hom. V,* οὐ γὰρ αὐθεντικῶς, οὐδὲ δεσποτικῶς, οὐδὲ μετ' ἐξου-
σίας φησί. *Homil. III ad Coloss.* splendida nomina video, θρόνος,
προεδρία. ἀξία, ἰσχύς. Sed illico purgantur, οὐ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ δι'
ὑμᾶς. οὐχ ἡμεῖς, ἀλλ' αὕτη ἡ ἐπισκοπή, οὐχὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' ὁ ἐπίσκο-
πος, μηδεὶς ἐμοῦ ἀκουέτω, ἀλλὰ τοῦ ἀξιώματος. Quid fiet ita
reliquis verbis Chrysostomi, *ad hunc enim* Petrum *dixit Christus,
& tu aliquando.* Perpetuus sane Dialogus inter Magistrum & di-
scipulum Petrum. Non sunt hæc Chrysostomi. D. Olearius in
literis: *videntur mihi ab aliena manu nasuti lectoris παπίζοντος
esse, qui meliorem rationem sibi quam Chrysostomo, suppetere exi-
stima-*

stimavit. Eandem interpolationem in textu alio Græco vidit D. Hulsemannus d. l. §. XVII & XIIX *in Homilia XXXI ad Act. c. 14, 23 f. 256, 257.* „Non immerito dubitatur, sententiam hanc Chry„sostomi esse: illico enim immediate sequuntur nonnulla, quæ „manum interpolatricem detegunt. Allegantur tanquam ver„ba textus καὶ ὁ λόγος ἐκράτει, & *verbum invalescebat.* Quæ non „leguntur in isto capite. Et mox iterum tanquam verba textus, „*venerunt docentes*, quæ nec ipsa leguntur, exponuntur autem „sub persona Nostri, ὅτι εἰκότως ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ πνεύμα„τος. Si ita comparatus est textus Græcus, quid censebimus de illius interpretatione. Nam nec Erasmus ipse, sed amanuensis ejus periculum fecit in vertendis his Homiliis. Vide eundem §. IV ibique Jac. Billium, A. Rivetum, & Jo. Rainoldum, ibidem. Sic igitur manent nostri Hieronymus & Chrysostomus, concludit D. Bebelius, *antiqu. Eccles. Sec. IV art. 2 Sect. 2 §. 11 & per tot.* Supra non pauca de Baptismo. Sed nihil adhuc de ecclesiis baptismalibus. Seculis primis fere tribus parum cognitæ: nam neque templa tunc ecclesia habuit, sed baptizabant sive in flumine, sive in mari, sive in stagno. Utrum post pacem Christianis undiq; redditam solæ Episcopales ecclesiæ baptisteria acceperint, ac sero ad parochiales etiam pervenerint, non plane liquet. Seculo quarto videmus baptisteria apud Athanasium, Ambrosium, Augustinum promiscue. De eodem loquitur *c. 1 de Præscript.* ex Concilio Africano, Seculi IV exeuntis. Illæ igitur ecclesiæ, ubi baptismata erant, vocabantur baptismales, & matrices. Dabantur illis eo nomine decimæ, & aliæ oblationes. *c. 45, 54, 55 C. XVI quæst. 1.* In ecclesiis autem minoribus, quas capellas auxiliares & adjutrices appellabant, non baptizabant, quia hæ non per se, sed intra matricem erant constructæ. De finibus illarum vide *c. 6 C. XVII qv.* 4, de subjectione, *c. XI de major. & obed.* de novi operis nunciatione *c. 1 de nov. op. nunc.* In his ecclesiis baptismalibus jus dandi Baptismum exercuit utique presbyter. Martinus Braccarensis, scriptor sexti Seculi, meminit baptisterii, *can. 53 Biblioth. Jur. can. Tom. I in app. fol. 25.* Sed ille canon sumptus est ex can. Laodic. §. 56. Ibi autem βῆμα non est baptisterium. Goarus meminit *f. 357, 359.* Sane τοῦ μεγάλου βαπτιστηρίου, καὶ τοῦ μικροῦ φωτιστη-

τιςηρίε, sed initia rituum non distinguit. Vide etiam LL. Longobard. L. 3 T. 13, 17, 24, 29 & Tit. 10, 4. *Siquis Episcopus baptismales ecclesias, sua Ecclesia pertinentes, cuilibet per emphiteuseos contractus dederit, potestatem talia mutandi rectoribus ecclesiarum concedimus.* Tit. I, 24. *Placuit nobis de ecclesiis baptismalibus, ut in omnibus ita debeant esse ordinata & conservata, ut dominus Carolus Rex commendavit, & in suo capitulari continentur.* Retulit hæc Lindenbrogius ad seculum septimum. *Observ. ad Paul. Warnefrid. p. 356.* De Carolo nil hactenus reperio in septem libris apud eundem.

RARIORA MUSEI BESLERIANI, QUÆ OLIM BASILIUS & MICHAEL BESLERI collegerunt, æneisque Tabulis ad vivum incisa evulgarunt, nunc Commentariolo illustrata a JOHANNE HENRICO LOCHNERO.

Anno 1716. fol.

Alphab. 1 plag. 10 cum Fig. ænear. Tab. 40.

MUsei Besleriani Rariora æneis tantum tabulis dudum in lucem edita denuo in conspectum nunc prodeunt Noribergæ, descriptione locupletata a Joh. Henrico Lochnero. Juvenis scilicet hic ad optima quæque natus a prima statim juventute studiis apta, ut librorum & liberalium artium, ita maxime historiæ naturalis amore captus, indies majora sui desiderii incrementa accepit per consortium, quod cum Engellandio Juniore, cujus Parens Basilii Besleri Museum ad se hereditatis jure devolutum possidet, contraxerat. Occasionem inde nactus, descriptionem aliquam hisce tabulis addere in animum induxit, quem laborem in se suscepturum esse Parentem suum, Michaelem Fridericum Lochnerum, Archiatrum Cæsareum, olim audiverat, quem tamen ob Praxeos concatenata impedimenta paulatim ab hoc studio avocatum intellexerat. Receptis igitur in manus schedis illius ipse manum operi admovit, & collectis ex optimis Autoribus subsidiis, in eam, qua nunc prodiit, molem descriptionem congessit, plura præsidia in itineribus per Belgium, Angliam Galliasque tandem suscipiendis collecturus & deinde ultimam ei

limam manumque additurus. Verum enim vero divino placuit Numini Vitembergæ IV Non. Januar. 1715 iter in patriam ipsi cœlestem imperare, ut spretis his naturæ terrestribus, cœlestibus frueretur gazis. Has igitur tristes beatissimi filii sedulitatis reliquias ut cum orbe literato communicaret Pater mœstissimus, publicæ utilitatis studium effecit, præsertim cum Rariora hæc Beslerorum figuris solis tantum constantia tanto tamen curiosorum favore excepta fuerint, ut viri in studio naturali vere Principes illa ob figurarum elegantiam & ad naturæ leges expressam concinnitatem non laudare tantum, sed impensius commendare haud erubuerint; et ut virtuti τȣ̃ μακαρίτȣ extaret monumentum, Laudationem ejus funebrem a Clariss. M. Stephano Kazavero, Ord. Phil. Assessore, habitam adjecit. Cum autem Besleri haud exiguam in scholis medicis promeruerint laudem, haud ingratum Lectori Benevolo fore auguramur, si quædam de iisdem ex præfatione Clarissimi Michaelis Friderici Lochneri huic descriptioni præfixa commemoremus.

Basilius ætate major, Michaelis Besleri, Theologi urbis Noricæ celeberrimi, filius, & Hieronymi, Medici felicissimi, frater erat. Humanioribus cum fratre literis expolitus & ab ineunte statim ætate rei herbariæ studio mirifice captus hac occasione in magno isto naturæ volumine evolvendo non parum studii & diligentiæ posuit, indeque factum est, ut arti se addiceret pharmaceuticæ, hortulumque quendam sibi privatum institueret, quo animum ulterius in studio Botanico progredi gestientem exsatiaret. Nec effectu caruit nobilis hic ardor, peperit quippe Beslero summorum Imperii Romani Procerum favorem, celeberrimorum Botanicorum amicitiam. Primos inter erat præcipue Reverendissimus & Celsissimus Episcopus Eystadtensis, Dn. Johannes Conradus a Gemmingen, piæ memoriæ Princeps, qui non solum eum hortis suis elegantissimis, quibus arcem episcopalem in D. Willibaldi monte cinxit, excolendis præfecit, sed & eorum descriptionem & æterni operis editionem reluctanti licet demandare ac delegare non dubitavit. Intimam interim iniit amicitiam noster cum Carolo Clusio, Maximiliani II gloriosissimæ memoriæ Archiatro hortique Cæsarei Præfecto,

& cum

& cum Johanne Richolzio, Archiatro Cæsareo & Professore, cui Noster persuasit, ut Noricorum senatui aliquot florenorum millia ea conditione elocaverit, ut census quotannis inde fluens in Medicinæ Candidatos ad itinera in exteras regiones aptius suscipienda derivaretur. Imo in patria familiares sibi habuit Camerarium, Patrem, Michaelem Rœtenbeccium, Ludovicum Jungermannum, Georgium Remum, aliosque. Nec Beslero mortuo nominis ejus gloria periit, loquitur hoc abunde novum plantarum genus, ab ejus nomine nomen ducens, seculo fere post Besleri obitum a Botanico Gallo Carolo Plumier acceptum. Sequens inscriptio legitur in ejus sepulcrali cœmeterio D. Johannis: *Credo Resurrectionem carnis. Basilius Besler, Noricus, Artis Pharmaceuticæ Amator singularis, rei herbariæ studiosus. 1629. Una custodia Pietas.* Unicum reliquit filium, quo absque liberis mortuo, vidua ejus Henrico Engellandio nupsit, sicque Besleriana hereditas ad Johannem Christianum Engellandium devoluta est.

Michael Rupertus Beslerus lucem hausit primam Noribergæ anno 1607, Patre Hieronymo Beslero, primo in Collegium a Camerario tum erectum recepto Medico; Matre Apollonia Buchneria, ex antiqua nobilique familia oriunda. Hausit Noster studii Naturalis delitias a Patre, & Patruo, easque positis prius in Gymnasio Brandenburgico Heilbronnensi fundamentis studiorum humaniorum ac Philosophiæ in Italicas excurrens Academicas acrius sectatus est, & discendi ardore virorum ævi & studii sui illustrium favorem promeruit perennem, quos inter Marcus Aurelius Severinus non ultimum occupat locum. Relictis tandem Athenis Italicis, patriis redditus laribus, in patria Academia habita de sanguine secundum & præter naturam disputatione inaugurali anno 1631 summos in Arte salutari honores obtinuit, viventeque ac applaudente Patre locum in Collegio Medico acquisivit sequente anno, qui fatalis extitit Parenti. Exhibuit statim Patriæ, quas in exteris regionibus collegit, ingenii opes, habitaque anno 1633 in orphanotrophio viri ob scelera perpetrata decollati Anatome publica, dexteritate secandi, demonstrandique peritia facundiaque se omnibus probavit, quod ulte-

rius scriptis Anatomicis luci publicæ commissis, quorum Titulis: *Admiranda Fabricæ humanæ Mulieris partium tam ante quam post partum, Generationi potissimum inservientium, & fœtus humani Delineatio*: Item: *observatio Anatomica Mulieris tres filios viventes naturalis magnitudinis enixæ* &c. &c. confirmavit. Nec Anatomicis solum vacavit lucubrationibus, sed studium rerum naturalium & Botanices hisce pariter indefesso sociavit labore, cujus testis *Viretum admirandum*, cujus Tabulæ æneæ partem dedere *Gazophylacii rerum naturalium* Anno 1642 impressi. Duas progenuit filias cum filio unico, Joachimo Hieronymo, qui dum studio Medico Avi, Patrui, Patrisque insistens vestigiis operam dare cuperet, infelici lapsu e scala & vitam & Beslerorum extinxit familiam, cum paulo ante tristia hæc fata Parens ab aliquot annis cachexia scorbutica cum pedum tumentium exulceratione excruciatus accedente tandem catarrho suffocativo e vinculis corporis ad superos evolasset.

HENRICI HILDEBRANDI, D. SEREN. DUC. Palat. Solisb. nec non Reipubl. Noric. Consil. & Antecess. atque Prof. Altorff. Introductio in Juris Principia secundum ordinem Institutionum.

Altorffii, typis Jod. Guil. Kohlesii, 1717, 8.
Alphab. 2 plag. 2.

QUod Consult. Autor antehac IV Dissertationibus Academicis ad Institutiones Justinianeas erat commentatus, id nunc alia forma cupidæ legem Juventuti communicare sustinuit: non quod abundantiam hujus generis commentariorum nesciret, sed quoniam se obligatum putavit, studiosorum industriam methodo concinniori quadantenus adjuvare. De qua hoc accipe. Postquam Lib. I *Præcognita*, de Libris Juris, eorum autoritate & ipsius Juris historia concepta, singulis capitibus seorsim præmisit, generalia Juris aggreditur, præcipitque III Capitibus de Justitia, Jurisprudentia & Jure. Quibus expositis, ad specialia proceditur, *Jusque Personarum* XII Capitibus delineatur. Liber II *Juri in Re* destinatur, eoq; materia Dominii, Servitutis, Pignoris,

Pos-

Possessionis & Hereditatis XI Capitibus absolvitur. Sequitur Liber III, qui *Jus ad Rem* XII Capitibus evolvit. Clauditur tandem Lib. IV *Jure personarum in Judicio occupatarum*, cujus summa III Capitibus proponitur. Singularia, quæ hic præstitisse videri poterat Cons. Autor, eo fere redeunt, quod singula argumenta per aliquot titulos antea dispersa, ad singula capita redegerit. Sic Juri hereditario, quatenus ex Testamento venit, unicum tantummodo assignavit caput, quum alias in plures titulos idem a Justiniano dispositum legamus. De pignore, tanquam specie Juris in re, cujus alias parcior fit mentio in primis Legum elementis, occasione §. 1 I. quib. alien. lic. vel non, prolixius agit; quemadmodum & §. 3. 4 & 5 I. per quas pers. cuique acquir. ansam suppeditat tractandi Jus in re Possessionis, quod ab aliis ad titulum de Usucap. & longi temp. Præscript. exponi consuevit. Silentium Imperatoris de Contractibus Innominatis sarcitur a Nostro speciali eorundem delineatione, nec non capite ultimo Lib. IV circa Processum quædam monentur. Probationis tandem loco, præter jura hactenus recepta, leges patriæ & statuta subinde adducuntur. Ne autem tirones nesciant, quonam digitum intendat Commentator, tituli Institutionum suis locis adducuntur & §§. in margine annotantur, ut adeo facili negotio cum textu conferri queat commentatio. Actiones ex singulis Juris speciebus oriundas in fine Libri cujusvis subjiciuntur, nec, ut alias fieri solet, ad Lib. IV tit. 6 reservantur. Specimina afferre nec vacat, nec opus fuerit: rivuli enim ex usitatis fontibus derivati, solenni indicio indigere haud videntur.

CHRISTIANI JACOBI HEIL, J. U. D. SEREN. Duc. Sax. Barb. Consil. Cur. Prov. & Consist. Eccl. Vitenberg. Advoc. Ordinar. Judex & Defensor in Processu Inquisitionis, seu Tractatus Criminalis Theoretico-Practicus.

Lipsiæ, impensis Joh. Frid. Gleditschii B. Filii, 1717, 8.
Alphab. 3 plag. 13.

QUanto judicio & quam prudenti circumspectione sit opus in caussis criminalibus, ubi Judex non solum pro reo gravando,

 sed

sed etiam pro eodem liberando laborare, defensorque sollicitus secum statuere debet, ne malitiam pœnis subducat, innocentiam vero negligenter tractet indefensamve relinquat, utroque autem modo conscientiam lædat, nemo est, qui nesciat. Bene proinde ac sapienter faciunt, qui omnibus viribus eo annituntur, ut res tam arduæ liquidius exponantur. Præstitit hoc Consult. Autor noster in Tractatu multis nominibus laudando, quem ut ederet, variæ urgebant causæ in Præfatione recensitæ. Constat ille octo Capitibus, quorum *primum* de Inquisitione Generali, *secundum* de Citatione, Captura, & salvo Conductu, *tertium* de speciali Inquisitione, *quartum* de Purgatorio, *quintum* de Tortura, *sextum* de Pœnis & Caussis tollendi & mitigandi pœnas, *septimum* de absente & contumace, *octavum* tandem de sumtibus Processus (nempe Inquisitorii) agit uberrime. Ante omnia modum procedendi criminaliter delineat, cautelas Judici & Defensori in omnibus hujus Judicii partibus observandas inculcat, officia utriusque prolixe deducit, media colligendi indicia eademque prudenter dijudicandi suppeditat, theses suas Juribus Imperii, Carolinis & præcipue Saxonicis Electoralibus ut & Doctorum sententiis comprobat, postmodum vero rem omnem exemplis illustrat, formatque integrum processum inquisitorium, quem secundum omnes, saltem hactenus notas, circumstantias pertractat, registraturis & formulis in foro, & quidem tum in processu dirigendo, quam in pronuntiando, usitatis illustrat, deductiones & varii generis defensiones luculentissime elaboratas subinde adjungit, optimoque instituto lingua utitur vernacula, ut & melius cum judices experientia nondum adeo imbutos, tum neo-Practicos informet, & ad observantiam fori assuefaciat. Nec insuper habet solennia isto imprimis tempore, quo judicium criminale publice celebratur, observanda, quibus adstantes ad reverentiam pariter ac horrorem commoveri debent: siquidem horum prout Lipsiæ, Vitembergæ & alias usitata, a p. 467-486 luculentiorem deprehendes descriptionem. Perplacuit tandem exemplum Processus Bannitorii, quod Cap. VIII abunde pertractatur & formulis solennibus declaratur.

Versuchs der Universal-Vermehrung 2c.

hoc est,

TENTAMINIS MULTIPLICATIONIS UNIversalis omnium arborum, fruticum & florum Tomus secundus. Autore GEORGIO ANDREA AGRICOLA, *Philol. & Med. Doct. & Phys. Ordin. Ratisbonens.*

Ratisbonæ, sumtibus Autoris, 1716, fol.
Prostat Lipsiæ apud Joh. Theod. Boetium.
Alph. 1 plag. 11 Tab. æn. 16.

CUm Cl. Autor sua de multiplicatione universali arborum cogitata, de quibus in his Actis mense Februario p. 85 diximus, in lucem publicam proferret; non defuere, qui vel avaritiæ, vel ambitionis, vel jactantiæ, vel philavtiæ labem ipsi adspergere conati sunt. Contra eorum accusationes se in præfatione tuetur, & rationem, cur partum immaturum in lucem protruderit, invidiam esse fatetur, veritus scilicet, ne alius ipsum in publicando invento præcurreret. Addit, se pecuniam ab iis, quibuscum inventum communicavit, poposcisse, non ut laboris præmium, sed ut depositum, ne deessent sumtus ad experimentandum ac opus suum edendum. Et quoniam non diffitetur, methodum, quam universalem commendaverat, universalitatis laudem minime mereri; idcirco phrasin distinctione inter universale collective & distributive sumtum salvat. Modos universales collective sumtos se exhibuisse ait in Tomo primo; universalem distributive acceptum se proponere confidit in hoc altero, cujus decem sunt capita. Eorum primo in compendio repetit modos multiplicandi arbores, quos parte prima descripserat, a nobis in Actis anni præsentis p. 87 indicatos. Obiter notamus, experimentum arboris ex folio citrino producendæ primum in Italia sumsisse *Augustinum Mandirolam*, ordinis Minorum S. *Francisci*, & cum aliis circa hortorum culturam curiosis observationibus patrio idiomate descripsisse, Nostro referente. Occasionem experimento dedit Opuntia, quæ hac ratione

pro-

propagari solet. Capite secundo Cl. Autor modum describit multiplicandi arbores, quem ubivis successurum esse confidit. Jubet scilicet ramos dividi in annua arboris incrementa hosque surculos mumia (quam vocat) vegetabili, hoc est, resina vel pica liquata contra humorem munitos terræ committi. Monet autem c. 3, teste *Mandirola* ante laudato, Italos hoc modo citros propagare, eandemque ab *Hobbergio* in Georgic. curios. part. 1 lib 6 c. 36 p. 615 commendari. C. 4 ostendit, quomodo hac ratione arbores cum in sylvis, tum in hortis multiplicari possint. Tempus labori maxime commodum esse censet autumnum. Inprimis etiam c. 5 methodum istam commendat ad lignorum in sylvis multiplicationem, cujus ideam sibi a rustico venisse notat, qui asseruerat, se vidisse arbores ex ramis & truncis in terram defossis prognatas. Eandem c. 6 applicat ad vineas condendas, eique alteram jungit radicum divisione innixam. C. 7 docet, quomodo diversarum arborum trunci ita conjugari debeant, ut in unam arborem coalescant fructus diversæ speciei edituram. Tandem c. 8 & 9 methodum suam transfert ad pumiliones & monstra arborum gignendum. C. 10 sive ultimo tomum tertium operis promittit, in quo candide relaturus, quomodo experimentis juxta theorias nunc in publicum evulgatas sumtis responderit eventus, rogans interea alios, ut una in arenam descendant & naturæ vires hac in re experiantur. Ad calcem libri adjicitur index locupletissimus rerum memorabilium in utroque tomo occurrentium.

Auszug aus den Anfangsgründen 2c.

hoc est,

COMPENDIUM ELEMENTORUM MATHESeos Universæ CHRISTIANI WOLFII, Potent. Regis Borussiæ Consiliarii aulici, Mathematum & Naturalium P.P.O. Societ. Reg. Brit. atque Boruss. Sodalis.

Halæ Saxonum, sumtibus Rengerianis, 1717, 8.

Alph. 2 Tab. æn. 44.

Cum

CUm hoc ipso anno Elementa Matheseos Wolfiana, de quibus diximus in Actis A. 1710 p. 486, auctiora & emendatiora prodirent; non defuere, qui literis & ad Autorem, & ad Bibliopolam datis flagitarent, ut aliquod eorum compendium ad commodiorem tyronum usum prodiret. Autor itaque celeb. cui curæ cordique est incrementum studii Mathematici in scholis & Academiis quovis modo promovere, ex opere prolixiore delevit, quorum notitia tyrones sub initium studii mathematici carere poterant, reliqua iisdem verbis, quibus in illo continentur, servatis ubique methodi veterum Geometrarum legibus, denuo imprimi curavit & figuris novis æri affabre incisis exornavit. Præmisit præfationem, in qua usum studii Mathematici a methodo fluentem commendat, & una docet, quomodo in scholis primum cum pueris, deinde cum adolescentibus studium Mathematicum tractari debeat, ut usus rationis amplificetur.

ERDMANNI RUDOLPHI FISCHERI, VERBI divini Ministri, de Θεοδρόμοις, veteris ecclesiæ legatis, in S. Ignatii Epistolam ad Polycarpum brevis Commentatio. Præfationem addidit ERN. SAL. CYPRIANUS, Consiliarius Consistorialis & Eccles. Saxo-Gothanus.

Coburgi, apud P. G. Pfotenhauer, 1717, 8.

Plag. 13.

PLur. Reverendus Autor, sacrarum antiquitatum scientiæ investigandæ & amplificandæ deditissimus, argumentum de Θεοδρόμοις, a nemine adhuc sigillatim pertractatum, evolvendum sibi sumsit. Quam commentationem sex capitibus absolvit. *Caput I* circa vocabulum Θεόδρομος versatur, ac ostendit, illud in omnibus Lexicis Gr. præterquam in Suiceri Thesauro, frustra quæri, & notare cursorem divinum. §. 1. Solum Ignatium vocem Θεόδρομος usurpare docetur §. 2, & quidem duplici significatu: primo notare quemvis verum Christianum Ep. ad Philad. cap. 2, deinde hominem, qui peculiarem operam ecclesiæ Dei commodo susceperit Ep. ad Polyc. cap. 7, quem locum ac significatum tota commentatio respicit. Et quum diversæ diversorum

sint sententiæ de hoc θεοδρόμῳ Ignatii, in has IV capitibus inquiritur. Igitur *Caput II* sistit Grotii sententiam, statuentis, θεοδρόμον eodem, quo Apostoli Ebræorum, munere functum, sacram pecuniam portasse. Quæ confutatur ex ea ratione, quod nullum vestigium in tota Ignatii epistola appareat pecuniæ sacræ a θεοδρόμῳ ecclesiæ Smyrnensis ad Antiochenam deferendæ. *Caput III* proponit Baronii sententiam, qui θεοδρόμυς cœtum fidelium ad sacra convocasse opinatur, eamque refutat, quod θεόδρομος mittendus dicatur Antiochiam, gratulandi huic ecclesiæ, ac Smyrnensium caritatis testandæ causa, non autem fideles convocandi ergo, quippe quod tanquam peregrinus commode præstare non potuerit. §. 1 & 14. Hinc ansam arripit Autor loquendi de variis veteris ecclesiæ modis indicendi conventus sacros. Ac signa quidem convocandi fideles ad sacra dividit in privata & publica. Ad illa refert 1 vocem Alleluia, 2 Tubam, 3 Malleum excitatorium, 4 Tintinnabula. §. 2--5. Falso autem ad hæc signa Plausum a Ferrario referri demonstrat §. 6. In recensendis signis publicis orditur a campanis, de quibus ita agit, ut tempus orti vocabuli & introducti in ecclesiam æris hujus designet. §. 8-10. Pergit ad ligna sacra, pulsata in ecclesia Græca post Constantinum M. quæ in parva & magna dividit, & superstitiose a Pontificiis hebdomade magna pulsari ostendit §. 11. Quo facto Cl. Autor inquirit, qua ratione fideles tribus primis a N. C. seculis ad sacra sint vocati, illudque non tubæ sonitu factum esse contra Corderium, ad vocem Dionysii ἀπερισάλπιγκτοι provocantem, evincit §. 12. Nec Casparo Calvör assentitur, horas Apostolicas celebrandis sacris destinatas fuisse affirmanti: multo minus Straboni, triplicem rationem conveniendi ad sacra fuisse tradenti. §. 13. Improbat porro hyperaspistæ Baronii & Jo. Hornbeckii opinionem, præcones indixisse conventus sacros ex Hieronymo & Gregorio Naz. probare conantium, ac duorum horum Patrum loca explicat & illustrat §. 14. Denique §. 15 convocationem ad sacra dictis seculis per ministros & ministras κατ᾽ οἶκον factam esse cum Spanhemio asserit, probationem petens e Tertulliani lib. 2 c. 4 ad uxorem. *Capite IV* nova Franc. Brokesbii opinio refellitur, statuentis, θεόδρομον idem munus obiisse, quod περιοδευταὶ post-

postea sustinuerint. Nam Periodevtarum fuisse docet, Episcopi sui dioecesin visitare: hoc autem non convenire in θεόδρομον Ignatii, quippe qui Smyrna Antiochiam, adeoque in plane aliam dioecesin missus sit. §. 1 & 7. Quod ut dilucidius appareat, rationem muneris Periodevtarum breviter exponit. Ac initio duplicem significationem τȣ͂ περιοδεύειν, qua circumire & mederi notat, e Zonara & Balsamone conjungendam esse monet in assignanda appellandi ratione periodevtarum. §. 2. Sequitur §. 3 plena Periodevtarum descriptio, & §. 4 origo eorum ad Concilium Laodicenum refertur. Presbyteros eos fuisse e §. 5 claret, & §. 6 synonyma Periodevtarum habentur, in quibus minus recte Visitatores Gregorii M. a Beveregio & Spanhemio numerari ostenditur. *Caput V* agit de tabellariis ecclesiasticis, eosque falli ostendit, qui putant, θεόδρομον egisse tabellarii ecclesiastici partes, quum nulla plane ab Ignatio mentio fiat literarum per θεόδρομον mittendarum, atq; vicinarum ecclesiarum epistolæ θεοδρόμῳ isti diserte opponantur. §. 1, 2. Hinc materiam de tabellariis eccles. Autor plenius tractat, afferens synonyma §. 4. Porro nonnisi probatæ fidei viros tabellarios electos esse ex epistolis Apostolorum & Patrum demonstrat §. 5, & quidem plerumque Clericos, eosque certos ac veluti determinatos, §. 6, 7. Tandem virtutes tabellarii ecclesiastici ex Augustini Ep. 71 describuntur. Expositis ita ac refutatis diversis sententiis, Autor suam subjicit *Capite VI*, atque quinque rationibus probat, θεόδρομον Ignatianum fuisse ecclesiæ Smyrnensis legatum, ad ecclesiam Antiochenam mittendum, ut illi partim pacem adeptam gratularetur, partim impigram Smyrnensium caritatem testaretur, inprimis autem electioni novi Episcopi interesset. §. 1 Primam probandi rationem petit a verborum in epistola Ignatii ad Polycarpum nexu ac perspicuitate. §. 2 Secundam ex epistola ejus ad Smyrn. cap. 11. §. 3 Tertiam ex Ep. Polycarpi ad Phil. cap. 13, qui θεόδρομον vocat πρεσβεύσοντα. §. 4 Quartam ex Ep. Ignatii ad Philad. c. 10. §. 5 Quintam a κακοζηλίᾳ Peregrini, Philosophi Cynici. §. 6. Addit §. 7 Autores sibi consentientes. Quo facto argumentum de legatis veteris ecclesiæ, utpote palmarium suæ tractationis, plenius exponit, ac §. 8 contra Baronium de-

monstrat, θεοδρόμους non constituisse peculiarem in clero ordinem; neque etiam τῶν θεοδρόμων appellationem legatis eccles. fuisse propriam. §. 9. Postea colligit synonyma §. 10 & ad hæc neutiquam Deputatos pertinere ostendit §. 11. Primam legationum eccles. originem arcessit a Concilio Hierosolymitano §. 12. Obierunt eas tantum Clerici, virtute alios superantes, neque tamen ex uno tantum cleri ordine, sed nunc ex superioribus, nunc ex inferioribus ordinibus, ut patet ex §. 13. 14. Elapso autem seculo IV Episcopus Rom. Diaconum potissimum elegit, quem legatum Constantinopolin ad Comitatum misit, Responsalem dictum. §. 15. Numerum legatorum, ad unam legationem adhibitorum, incertum quidem fuisse, plerasque tamen legationes a duobus administratas esse docet §. 16. Ostensa dignitate legatorum contra Is. Vossium §. 17, enumerantur præcipuæ causæ susceptarum legationum eccles. Quarum prima dicitur electio Episcoporum, quippe quæ conjunctis fratrum vicinarum eccles. consiliis facta sit, lata Sec. IV ea de re lege; quod hodie negligi queritur Autor §. 18. Altera causa habetur purgatio doctrinæ per hæreses ac schismata adulteratæ, & dissidiorum inter fratres compositio. §. 19. Tertia causa Autori est collectio & asportatio stipis sacræ. §. 20. Quarta depulsio calumniarum, quibus Christiani a gentilibus onerabantur. §. 21. Legationes imperare penes totam ecclesiam aut Presbyterium fuisse probat Autor §. 22. Potestatem autem legatorum plerumque fuisse circumscriptam, dato iis literarum quodam genere, quod Commonitorium audiit, quandoque fuisse liberam, ex §. 23 intelligitur. Claudit tandem Autor commentationem suam cum legatis a latere, quorum appellationem medio Sec. IV ortam esse, e Concilio Sardicensi probat. Antiquos autem legatos a latere ab hodiernis Sec. XIII ab Innocentio IV constitutis immane quantum differre verbis M. Antonii de Dominis docetur.

In præfatione Summe Rev. D. Cyprianus id agit, ut schismatis turpitudinem atque damnum exponat, docendo, schisma primum abhorrere ab indole civitatis Dei, quam Deus vocet populum, gregem atq; corpus capiti adhærescens ac membris apte inter se collocatis conspicuum: deinde repugnare praxi primorum Chri-

Christianorum, qui suam inter se consensionem in doctrina Christi inter alia prodiderint frequenti in cœtibus sacris conjunctione, nec posse quenquam fidelium Christi asseclarum proferri, qui obtentu nævorum ab ecclesiæ communione discesserit. Sollicitam hanc ecclesiarum inter se communionem firmissimum esse rei Christianæ præsidium, & hoc magis hodie servandam, quo majorem perturbationem ejus neglectus ecclesiis evangelicis inde ab initio repurgatæ religionis intulerit. Hodie autem ecclesiarum communionem territorii plerumque finibus terminari gravis est Celeber. D. Cypriani querela. Hoc vero non convenire moribus primitivæ ecclesiæ, inter alia inde probat, quod illa institutis θεοδρόμοις amicitiam consociationemque ecclesiarum orthodoxarum diligentissime sustinuerit. Hos enim fuisse legatos, ac, sive literas ad fratres perferendo, sive fideles de instante persecutione coram monendo, ac in veritatis professione confirmando, communionem ecclesiarum egregie sustentasse docet, commentationisque hujus Autorem recte hoc argumentum explicuisse confirmat.

Des Heil. Röm. Reichs Staats-Acta vom jetzigen XVIII Seculo.

i. e.

SACRI ROMANI IMPERII ACTA PUBLICA Seculi decimi octavi, opera CASSANDRI THUCELII. Tomus III.

Francof. & Lipsiæ, apud Joh. Felicem Bielcke, 1717, fol. Alph. 8 plag. 13.

Cum sub prelo sudaret Tomus hicce tertius, anno proxime elapso de vita decessit Autor illius *D. Christophorus Leonhardus Leucht*, JCtus Norinbergensis, editis sub ficto *Thucelii*, & *Antonii Fabri* nomine, *Electis Juris Publici*, *Actis* hisce *publicis*, & *Cancellaria Imperii Germanici* celeberrimus. Materiem tamen universo operi huic destinatam, & ad annum usque 1716 optime digestam reliquit, quam curæ Viri in Imperii Notitia versatissimi demandatam se imposterum stato tempore emissurum, Biel-

Bielekius pollicetur. Tertius hic Tomus continet Acta potissimum anni 1703, additis hinc inde nonnullis anni 1702 & 1704, quæ res anno 1703 gestas magis illustrare videbantur. C. I sistit Decreta de Deputatione Imperii ad tollenda Religionis Gravamina, quibus tota res binis Deputatis ex singulis Collegiis committitur. C. II exhibet 1 Libellum Gallico idiomate exaratum, de Austriaco successionis jure in Hispaniam, ex historiarum, jurisque Naturalis, civilis & Canonici fontibus eruditissime vindicato, 2 Jus Austriacum in successione regnorum Hispaniæ, quo Annotationes adversus Obrechti tractatum, & observationes ad pacta Austriaca aliaque comprehenduntur, 3 Com. de Melgar, Castellanæ Classis Præfecti, literæ ad Pontificem, quibus deteguntur fraudes ad conficiendum famosum illud Testamentum comparatæ. C. III litem de successione Palatina motam multis describit. Mortuo namque Carolo Electore Palatino, & linea Simmerana mascula cum ipso extincta, hæredem omnium fere terrarum se gerebat Soror ipsius, Duci Aurelianensi nupta, cujus jura Galli armis crudelissime tutabantur, donec pace Rysvicensi arbitrium Imperatori, Regique Galliarum permitteretur, Pontifice arbitro superiore constituto, qui demum anno 1702 laudum pronunciavit, ut acceptis 300000 Scutis monetæ Romanæ Aurelianensis juri suo renunciaret. C. IV agit de turbis Bavaricis, ubi notanda narratio eorum, quæ tum temporis in Principali Comitatu Tyrolensi gesta sunt. C. V leguntur consilia de securitate Comitiorum & Civitatis Ratisbonensis; C. VI quo modo ducatus Neoburgicus a Bavaris subactus; C. VII Circuli Franconici Decreta ad retundendas Gallorum Bavarorumque vires; qua occasione clades Styrumio haud procul Oberklavio a Gallis atque Bavaris illata pluribus refertur. C. VIII sistuntur res gestæ ejusdem Circuli in superiori Palatinatu, captis præsertim Neomarchia, & Amberga, atque Rothenberga munimentis nudata. C. IX ob oculos ponuntur Conclusa Imperii de apparatu bellico adversus Gallos, & copiis per Circulos colligendis; & C. X ejusdem Decreta ad reficiendas arces Kehl ac Philippoburgum. Denique in C. XI, quod ex Miscellaneis constat, haud prætereunda solennia, quibus Equites Borussici Aquilæ Nigræ investi-

p. 358. [margin note, beside "tifice arbitro superiore constituto"]

423. [margin note, beside "cis, ubi notanda narratio"]

734. [margin note, beside "prætereunda solennia"]

vestiuntur; Diploma, quo uxor Principis Anhaltino-Dessaviensis una cum liberis dignitate Principum ornatur; ut & Testamentum Emanuelis Lebrechti, Principis Anhaltino-Cothani.

L'HISTOIRE PROFANE DEPUIS SON COMmencement jusqu' a present, &c.

h. e.

HISTORIA PROFANA AB INITIO USQUE ad præsens tempus, Autore L.E. DU PIN.

Tomi VI.

Antverpiæ, ap. Jo. Francisc. Lucam, 1717, 12 maj.
Alph. 4 plag. 13.

BRevem atque succinctam elegantissimi operis descriptionem daturi, ad tria imprimis momenta attendendum putamus, Præfationem scilicet, cujusque Tomi contenta, & modum tractandi. *Præfatio* erudite admodum conscripta complectitur Historiæ definitionem, antiquitatem, modum existendi, ut & methodum eandem concinnandi, quam Celeb. Autor narrationem simplicem eamq; fidelem esse existimat. Hinc proceditur ad historiæ objectum, quod constituit religio & vita civilis, quæ occasionem divisionis suppeditat. Utque de officio historici luculentius constare queat, quatuor regulæ eidem observandæ communicantur, selectus, ordo, partitio & distributio scribendorum suadetur, nec non de stilo, necessitate, utilitate, jucunditate & amplitudine hujus studii docte differitur. Contenta cujusque Tomi ita se invicem ordine excipiunt: Tomus I tractat tempora obscura & fabulosa usque ad Alexandrum M. Tom. II incipit ab Alexandro M. desinitque in Augusto. Tom. III ab Augusto ad tempora usque Arcadii & Honorii procedit. Tom. IV telam cœptam ab Arcadio & Honorio usque ad Carolum M. uti habet titulus, revera tamen ad finem usque Sec. X post C. N. pertexit. Tom. V a fine Sec. X usque ad an. 1600 pertingit. Tom. VI res gestas ab an. 1600 ad an. 1715, qui Ludovico XIV Galliarum Regi fuit fatalis; enarrat. Huic Tomo subjecta est brevis quidem, memoriæ tamen utilissima delineatio successionum summo-

morum imperantium, quos omnia totius universi imperia, regna & status unquam habuere, in qua ab uno latere annus vel ante vel post C.N. in medio nomen summi imperantis, & ab altero latere annus regiminis conspicitur, quibus succincta delineatio gentis, cujus summi imperantes recensentur, præmittitur. Singuli tandem Tomi adjectam habent *Tabulam Chronologicam* una cum *indice* rerum expositarum. Tantum vero abest, ut Cel. Autor in historia politica acquiescat, ut potius cuivis periodo singularia quædam ad *historiam literariam* facientia subjungat, communicatis non tantum eruditorum nominibus, ortu, morte & scriptis, sed etiam Academiarum fundationibus & fatis. Ad modum tractandi quod attinet, proceditur secundum seriem temporum; &, ut omnis evitetur confusio, posthabito parallelismo ex Tabulis chronologicis facile supplendo, cujusque regni periodi cum rebus gestis imperantium seorsim adumbrantur. In allegandis scriptoribus parcus admodum est Autor noster, procul dubio, ne tædium crearet lectori; interim persuasos cupit Lectores, quod Autoribus coævis recensendis singularem navaverit operam. Nec est, cur de dictionis, qua usus est, elegantia & fluiditate dicamus, quum de tanti nominis Viro non nisi præclara sperari queant, ex ipsiusque operis lectione abunde pateat, ipsum regulas historico præscriptas exacte observasse.

HISTOIRE DU MONDE,

i. e.

HISTORIA MUNDI, AUTORE URBANO CHEVREAU. Tertia editio, revisa, correcta & aucta historia Imperatorum Occidentis usque ad Carolum VI, ut & aliis additionibus in ipso opere passim adjectis, Autore Abbate DE VERTOT.

Tomi VIII.

Amstelod. apud Davidem Mortier, 1717, 12 maj.
Alphab. 7 plag. 21.

QUid præsens operis absolutissimi editio a prioribus differat vel ex forma & titulo liquere potest. Augmentum illud, cujus

jus mentio fit in rubro, potissimum Tomo V continetur, & præter historiam Imperatorum, qui a Carolo M. ad Carolum VI usque imperii sceptrum tenuere, quid in aliis Occidentis regnis gestum fuerit, declaratur. Observationes chronologicæ, quas Autor subinde inspergere consultum existimavit, cum Tomo IV desinunt, & in reliquis Tomis secundum seriem annorum proceditur. Indicem in universum opus Tomus VIII exhibet plenissimum. Plura de opere isthoc, inde ab A. 1686, quo primum Paris. duobus Voll. in 4 prodiit, satis celebrato, hic commentari supersedemus.

EMENDANDA.

Pag. 92 lin. 10 pro *pure* lege *non pure*, *p.* 95 *lin.* 24 *pro* complectebantur, *lege* connectebantur, p. 114 lin. 26 pro r 2 : 1 lege r 2 : 1, *p.* 289 *lin.* 24 *pro* recensuimus, *lege* recensuerunt, *p.* 386 *lin.* 10 *pro* pertexerant, *lege* pertexuerunt. *P.* 329 *Prænomen D. Eckhardi, cum quo Illustri Leibnizio literarum commercium intercessit, non fuit Henricus sed Arnaldus, qui in Algebraicis ac Philosophia Cartesiana egregie fuit versatus, ac primum in Academia Rintelensi Mathesin publice docuit, postea vero sacris Jensensibus præfectus est. Pag.* 226 *lin.* 3 *pro* Ingolstadiensi *lege* Viennensi. *Præterea in Actis Anni 1716 pag.* 314 *lin.* 27 *pro* meam *lege* eam.

INDEX AUTORUM,

Quorum Libri aut Inventa hoc Volumine recensentur.

I. *Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

II. Libri Juridici.

III. Libri Medici & Physici.

Hip-

IV. Libri Mathematici.

V. Libri Historici, Geographici &c.

Angliæ

Gramontii

Spe-

VI. Libri Miscellanei.

INDEX RERUM

noxa.

Bur-

acu

Cirtoi-

Divis

Fride-

Bava-

De

Metal-

Salis

Scri-

Theo-

 Ven-

